T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

145073

PEYAMİ SAFA'NIN SERVER BEDİ İMZALI ROMANLARI

MASTER TEZİ

145073

Hazırlayan
Zülfikar Uğur YIKAN

Tez Danışmanı
Yrd.Doç.Dr. M. Kayahan ÖZGÜL

Ankara - 2004

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Zülfikar Uğur YIKAN'a ait Peyami Safa'nın Server Bedi İmzalı Romanları adlı çalışma, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Prof.Dr. Şerif AKTAŞ

Üye

Yrd.Doç.Dr. M. Kahraman ÖZGÜL (Danışman)

Üye

Prof.Dr. Pakize AYTAÇ

ÖNSÖZ

Peyami Safa gibi Türk edebiyat ve basın hayatına yıllarını vermiş bir insanın Server Bedi imzasıyla yazdığı eserlerini tespit edip incelemeye çalışmak tüm zorluklarının yanında heyecan verici oldu. Zordu; çünkü Peyami Safa'nın Server Bedi imzasıyla birlikte yüzü aşkın kitabı olduğu biliniyordu. Ama hiçbir kaynak Server Bedi imzalı romanların sayısını ve isimlerini tam olarak veremiyordu. Bununla birlikte Peyami Safa üzerine yazılan kitaplardan ve kütüphânelerde yapılan araştırmalardan sonra çalışmaya bir zemin oluşturmak maksadıyla "bilinen" Server Bedi imzalı romanlara ulaşıldı.

Server Bedi imzasıyla basılmış kitapların, bir kısmına olsun ulaşmak, meselenin çözümü için yeterli değildi. Çünkü Peyami Safa'nın on sekiz yaşından beri basın dünyasının içinde yer aldığı ve neredeyse devrinde çıkan her türlü gazete ve dergide ya kendi imzasıyla ya Server Bedi ya da başka bir imzayla (Bir muharrir gibi) yazılar yazdığı değişik kaynaklarca belirtiliyordu. Ama Beşir Ayvazoğlu'nun hazırladığı "Peyami" isimli kitaba kadar da hangi yayın organlarında yazdığı derli toplu olarak belirlenmemişti. Bu kitaptan hareketle gazete ve dergi taramalarına girişildi. Ama zamanla görüldü ki Peyami Safa'nın yazdığı gazete ve dergiler bu kitapta verilenlerle sınırlı değil. Değişik kaynaklardan ve Safa'nın yazılarından çıkarılan bilgilerden hareketle tespit edilen diğer yayınlar da taranmaya çalışıldı. Bu tarama işlemi bir buçuk yıl kadar devam etti ve yetmişe yakın süreli yayın tarandı. Bu süreli yayınların bir kısmının kütüphanelerde mevcut olmadığı da tespit edildi. Taramaların sonucunda esas konumuz olan Server Bedi imzalı romanlar belirlenmeye çalışıldı. Süreli yayınlardaki bu taramalardan sonra, yayınlanırken roman diye tanıtılan bazı eserlerin romanla alâkası olmadığı görüldü. Bunlar daha ziyade hikâye tarzında eserlerdi. Bu doğrultuda olmak üzere "Cingöz Baloda"[1], "Hızır Aleyhisselam"[2], "Sen Benimsin"[3], "Zengin Koca Ararken"[4], "Kemiksiz

[1] Server Bedi: "Cingöz Baloda", Yedigün, 18-19, (12 Temmuz 1933 – 19 Temmuz 1933).
[2] Server Bedi: "Hızır Aleyhisselam", Yedigün, 190-203, 28 Birinciteşrin 1936 - 27 İkincikânun 1937. Bu eser his ve macera romanı olarak tanıtılsa da değil roman, uzun hikâye olacak vasıflara dahi sahip değildir.
[3] Akbaba'nın yeni romanı diye tanıtılan ve 19 Şubat 1947 tarihinde, 152. sayıdan itibaren tefrika edilmeye başlanan bu eser 7 Mayıs 1947 tarihinde ve 163. sayıda derginin kapanmasıyla yarım kalmıştır. Daha sonra derginin 25 Haziran 1947 tarihinde 1. sayıyla yeniden açılması üzerine tefrikaya

Ayşe"[5], "Sosyete Karılar"[6], "Ölüm Meleği"[7], "Aysel'in Gözleri"[8], "Üçümüzün Romanı"[9] gibi tefrikalar bizim çalışma alanımız romanlar olduğu için, ele alınmadı. Bu arada yazarın ismine "roman" dediği, fakat bizim hacim ve içeriğinden hareketle aynı adı veremeyeceğimiz bazı eserler de tespit edildi. Böylece "Çalınan Gönül"[10], "Yürü Yavrum Yürü"[11], "Seni Seviyorum"[12], "Uçurumda İnsanlar"[13], "Bir Genç Kızın Sergüzeşti"[14], "Dalavere"[15], "Cesur Çocuklar"[16] gibi eserler çalışmanın dışında tutuldu. Ayrıca üzerinde "hikâye" olduğu belirtilen eserler de ele alınmadı. Bu eserler, ebatları, konuyu ve olayları ele alış biçimleri, kahramanların özellikleri vb. bakımlardan roman formuna uygun olmadığı düşüncesiyle, hocam Yrd.Doç.Dr. M.Kayahan ÖZGÜL'ün de yardım ve tavsiyeleriyle incelemenin dışında bırakılmıştır. Ayrıca "Kadın Arıyorum" isimli roman 15 Nisan 1932 tarihinde "Yeni Gün" isimli gazetede tefrika edilmeye başlanmıştır ama tüm araştırmalara rağmen ancak 17 Mayıs 1932 tarihine kadar olan sayıları görülebildiği için, romanın 30. tefrikasından sonrasına erişilememiştir. Bu suretle yarım kalan roman incelemeye alınmamıştır. Yine Türkiye Bibliyografyası taranırken, Server Bedi'e ait olduğu belirtilen "Galatasaraylı"[17] isimli bir esere rastlanmışsa da kitap bulunamamıştır. Peyami Safa "Hayret Verici Bir Ziyaret"[18] başlıklı bir yazısında Server Bedi'in "Maçka Dulları" isimli bir roman yazmayı düşündüğünü belirtmişse de böyle bir

---

baştan başlanır; ama bu defa da 23 Temmuz 1947'de ve 5. sayıda dergi tekrardan kapanır. Esere her ne kadar "roman" denilmiş olsa da eldeki tefrikalara dayanılarak eserin daha çok hikâye niteliği taşıdığı görülür.

[4] Server Bedi: "Zengin Koca Ararken" Akbaba, 21-32, 7 Ağustos 1952 - 23 Ekim 1952. "Akbaba'nın Romanı" diye anılsa da aslında bir hikâyedir.

[5] Server Bedi: "Kemiksiz Ayşe" Akbaba, 61-72, 14 Mayıs 1953 - 30 Temmuz 1953. Bu eserin de başlığında "Edebî Roman" ibaresi olsa da hikâyedir.

[6] Server Bedi:"Sosyete Karılar" Akbaba, 90-101, 3 Aralık 1953 - 18 Şubat 1954. Bunun da başında "Akbaba'nın Romanı" ibaresi olsa da hikâyedir.

[7] Server Bedi: "Ölüm Meleği", Ayda Bir, 1-5, Temmuz 1952- Kasım 1952.

[8] Server Bedi: "Aysel'in Gözleri", Ayda Bir, 5-15, Kasım 1952 - Eylül 1953.

[9] Server Bedi: "Üçümüzün Romanı" Resimli Romans, 1-7, 13 Aralık 1951 - 6 Mart 1952.

[10] Server Bedi: Çalınan Gönül. (y.y.y.,y.t.y.). Bu eser ilk olarak Cumhuriyet gazetesinde 21 Haziran 1932 – 13 Temmuz 1932 tarihleri arasında 20 sayı tefrika edilmiştir. Romandan çok uzun hikâyeye yakındır.

[11] Server Bedi: Yürü Yavrum Yürü (İstanbul,1924).

[12] Server Bedi: Seni Seviyorum (İstanbul,1924).

[13] Server Bedi: Uçurumda İnsanlar (İstanbul,1925).

[14] Server Bedi: Bir Genç Kızın Sergüzeşti (İstanbul,1926).

[15] Server Bedi: Dalavere (İstanbul,1926).

[16] Server Bedi: Cesur Çocuklar (İstanbul,1927). Bu eserin üzerinde "Çocuk Romanı" yazsa da daha çok hikaye özelliği taşımaktadır.

[17] Server Bedi: Galatasaraylı (Ankara,1931).

[18] Peyami SAFA: Kadın, Aşk, Aile (İstanbul, 1999),71.

roman tespit edilememiştir. "Akbaba" dergisinin 2 Şubat 1955 tarihli 151.sayısında "Bedava Roman! / Beklenen Nişanlı / Yazan / Server Bedi (...) Üç renkli nefis bir kapak içinde / AYDA BİR / Mecmuası hediye olarak veriyor./ AYDA BİR'in Şubat sayısını kaçırmayın." cümleleriyle tanıtılan roman tüm araştırmalara rağmen bulunamamıştır.

"Uçurumda Bir Genç Kız"[19] isimli romanın arka sayfalarında "İnkılâp Kitabevi neşriyatından 25 kuruşluk ucuz romanlar serisi" başlığının altında "Arsen Lüpen – İmdat Geliyor – Server Bedi" ibaresine rastlanmışsa da böyle bir eser bulunamamıştır. Aynı eserle ilgili olarak "Rüya Gibi"[20] isimli romanın sonunda da bir tanıtım vardır. "Uçurumda Bir Genç Kız"[21], "Alnımın Kara Yazısı"[22], "Deli Gönlüm"[23] ve "O Kadınlar"[24] isimli romanların sonunda "Yasemin Dalları" isimli romanın "pek yakında" çıkacağı belirtilirken bu roman kitap halinde bulunamamıştır.[25] "Sensiz Hayat" isimli romanın kitap halinde basıldığı "Alnımın Kara Yazısı"[26] ve "Korkuyorum"[27] isimli romanların tanıtım bölümlerinde belirtilmişse de bu roman da kitap olarak elde edilememiştir.

"Tasvir Neşriyat"ça basılan "Fırtına Gecesi"[28], "Kanlı Güller"[29], "İkimiz"[30] ve "Kucaktan Kucağa"[31] isimli romanların hepsinin iç kapaklarında Server Bedi'in basılacak eserleri arasında "Ah Mine'laşk", "Havvanın Üvey Kızları" ve "Pazardan Pazara" sayılmıştır, ama üç eserden hiç birisine rastlanmamıştır. "Havvanın Üvey Kızları" isimli romanın Peyami Safa imzasıyla yayınlanacağı çok daha önceden Şubat 1930 tarihli "Resimli Ay" dergisinde de belirtilmiştir.

Burada belirtilmesi gereken bir husus da çalışmada telif eserlere değinilmiş olmasıdır. Dolayısıyla yazarın Server Bedi imzasıyla neşrettiği tercümeleri çalışmanın dışında kalmıştır.

---

[19] Server Bedi: Uçurumda Bir Genç Kız (İstanbul,1940).
[20] Server Bedi: Rüya Gibi (İstanbul,1941).
[21] Server Bedi: Uçurumda Bir Genç Kız,a.g.e.
[22] Server Bedi: Alnımın Kara Yazısı (y.y.y.,y.t.y.), 2.Baskı.
[23] Server Bedi: Deli Gönlüm (y.y.y.,y.t.y.), 3.Baskı.
[24] Server Bedi: O Kadınlar (y.y.y.,y.t.y.), 2.Baskı.
[25] Daha ayrıntılı bilgi için 1.30. numaralı kısma bakılabilir.
[26] Server Bedi: Alnımın Kara Yazısı,a.g.e.
[27] Server Bedi: Korkuyorum (y.y.y.,y.t.y.) 2.Baskı.
[28] Server Bedi: Fırtına Gecesi (İstanbul,1943).
[29] Server Bedi: Kanlı Güller (İstanbul,1943).
[30] Server Bedi: İkimiz (İstanbul,1943).
[31] Server Bedi: Kucaktan Kucağa (İstanbul,1943).

Ayrıca Server Bedi imzasıyla yayınlanan ve "Dime Novels" ya da "On Paralık Roman"[32] denilen eserler esas itibariyle çalışmanın kapsamı dışındadır. Bu sebeple yazarın "Cıva Necati", "Polis Hafiyesi Kartal İhsan", "Çekirge Zehra" ve "Tilki Leman"[33] isimli kahramanlarının "on paralık roman"larına değinilmemiştir. Yine bu tip eserlerin içerisine giren ve kahramanı "Cingöz Recai" olan eserlerden ise yalnızca Cingöz Recai'nin bazı temel özelliklerinin tespit edilmesi amacıyla faydalanılmıştır.[34] Bu faydalanmada yalnızca "Birinci ve İkinci Seri Cingöz Recai"ler diye anılan eserler kullanılmıştır. Bunların dışında kalan "Cingöz" ün "Sherlock Holmes"le olan maceralarını anlatan ve başka bir seriye dahil olup olmadığını tespit edemediğimiz "on paralık roman"lar[35] kullanılmamıştır.

Çalışma "Giriş, I.Bölüm, II. Bölüm ve Sonuç" olmak üzere temelde dört kısımdan oluşmuştur.

Giriş bölümünde Peyami Safa ile Server Bedi arasındaki ilişkiye değinilmiştir. Bunun için de hatıra kitaplarından faydalanılmıştır. Ayrıca Server Bedi imzasını kullanması sebebiyle, yazara yapılan yoğun eleştiriler de burada ele alınmıştır.

Tezin esas gövdesini oluşturan I. Bölüm'de ise çalışmanın kapsamı içine giren romanlar tanıtılmaya çalışılmıştır. Burada romanlar sıraya konulurken en önce romanların ilk basım tarihleri esas alınmıştır. Eğer kitabın üzerinde basım tarihi yer almamışsa, ama gazetede tefrika edilmişse bu tefrika tarihine göre yerleştirilmiş; bu da mevcut değilse "Türkiye Bibliyografyası"nda yer aldığı tarihe göre konulmuş, gerekmişse gazete veya dergilerdeki reklam tarihlerinden hareketle en uygun ve doğru yer belirlenmeye çalışılmıştır. Burada daha önce kitap halinde neşredilmeyen, gazete ve dergilerde tefrika halinde kalan on iki roman tespit edilmiştir. Romanlar tanıtılırken öncelikle ana çizgileriyle olaylar verilmiş, ardından roman figürleri ele alınmış, eserden hareketle özellikleri tespit edilmiş, daha sonra olayların geçtiği

---

[32] Bunlarla ilgili ayrıntılı bilgi için şu esere bakılabilir: Erol ÜYEPAZARCI: Korkmayınız Mr. Sherlock Holmes (İstanbul,1997).

[33] Bu kahramanların yer aldığı eserler için şu kitaba bakılabilir: Erol ÜYEPAZARCI: Korkmayınız Mr. Sherlock Holmes (İstanbul,1997).

[34] Bunun sebebi "on paralık roman"lar dışında, kahramanı "Cingöz Recai" olan sekiz adet romanın değerlendirilmesinde kolaylık ve anlaşılırlık sağlama gayretidir.

[35] Meselâ: Server Bedi: Banka Soygunu (İstanbul,1927).; Server Bedi: Üç Buçuk Parmak (İstanbul,1927).; Server Bedi: Madam Çivicyan'ın Gerdanlığı (İstanbul,1927).; Server Bedi: Soyulan İngiliz (İstanbul,1927).

zaman ve mekân verilmeye çalışılmıştır. Bunların ardından eserin dil ve üslûbuna değinilmiştir. En son olarak ise, roman içerisinde tespit edilen ve önemli bulunan kısımlar aktarılmıştır. Eserlerden aktarma yapılırken mümkün olduğu kadar kitaplardaki imlâya bağlı kalınmaya çalışılmıştır.

I. Bölüm'de yer alan, kahramanı Cingöz Recai olan romanlarda üstte belirtilenlerin yanında farklı bir çalışma da yapılmıştır. Bu romanların sayısı birden fazla olduğu için ilk olarak Cingöz Recai'nin özelliklerinin genel olarak verilmesi ihtiyacı hissedilmiş ve yukarıda da belirtildiği şekilde "Birinci ve İkinci Seri" eserlerden hareketle Cingöz Recai'nin özellikleri ortaya konulmuştur.

II. Bölüm de ise öncelikle Peyami Safa'yı Server Bedi imzasını kullanmaya iten sebepler araştırılmıştır. Daha sonra ise Server Bedi imzalı romanlardaki ortak yönler tespit edilmeye çalışılmıştır.

Sonuç kısmında ise çalışmanın genel bir değerlendirmesi yapılarak çalışma esnasında ulaşılan neticelere değinilmiştir.

Ayrıca çalışmada bahis konusu olan romanlar hakkında genel bir kanaat oluşturacağı düşüncesiyle bazı romanların kapakları ve "Cumbadan Rumbaya" isimli romandan seçilen birkaç resim "Ekler" kısmına konulmuştur. Bu kısımda Cingöz Recai'nin "Milliyet" gazetesinde bulunan bir resmine de yer verilmiştir.

Burada şunu da belirtmek yerinde olacaktır. Hiçbir yazar eserlerini, değer verilmesin, küçümsensin diye yazmaz. Yazarın eserini ortaya koyduktan sonra onları görmezden gelmesi ya da inkâr etmesi de eserlerin varlığını ortadan kaldırmaz. Bu eserler başka bir isimle yazılmış olsa bile. Tabiî olarak yazar hangi ismi kullanırsa kullansın yazdıkları tek beynin, tek yüreğin ve tek kalemin ürünüdür. Bu mânâda Peyami Safa'nın eserleri de aslında bir bütündür. Ama yapılan çalışmada, yazarın tercihi göz önünde tutularak, Server Bedi imzalı romanlar ayrı olarak ele alınmıştır.

Son olarak, bütün bu zorlu çalışmalar esnasında desteğini ve bilgi birikimini hep yanımda hissettiğim hocam Yrd.Doç.Dr. M. Kayahan ÖZGÜL'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Zülfikar Uğur YIKAN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....i
İÇİNDEKİLER.....vi
KISALTMALAR.....viii
GİRİŞ.....1
I.BÖLÜM. SERVER BEDİ İMZALI ROMANLAR.....18
1.1. Kahramanı Cingöz Recai Olan Romanlar.....18
1.1.1. Birinci ve İkinci Seri "On Paralık" Romanlardan Hareketle Cingöz Recai'nin Özellikleri.....18
1.1.2. Cingöz'ün Esrarı.....35
1.1.3. Cingöz Recai'nin Maceraları.....40
1.1.4. Arsen Lüpen İstanbul'da.....45
1.1.5. Beyaz Cehennem.....54
1.1.6. Kral Faruğun Elmasları.....62
1.1.7. Cingöz Merih'te.....71
1.1.8. Sağdan Üçüncü Söğüt.....77
1.1.9. Sultan Aziz'in Mücevherleri.....84
1.2. Zıpçıktılar.....90
1.3. Alnımın Kara Yazısı.....104
1.4. Ben, Sen, O.....111
1.5. O Kadınlar.....116
1.6. Hey Kahpe Dünya.....125
1.7. Karım ve Metresim.....133
1.8. Sinema Delisi Kız.....140
1.9. Hep Senin İçin.....147
1.10. Sabahsız Geceler.....155
1.11. Sensiz Hayat.....161
1.12. Amerika'da Bir Türk Çocuğu.....165
1.13. Bu Kadın Kim?.....173
1.14. Cumbadan Rumbaya.....178
1.15. Serseri.....188

1.16. Dizlerine Kapansam.....195
1.17. Korkuyorum.....201
1.18. Şeytan.....209
1.19. Selma ve Gölgesi.....216
1.20. Uçurumda Bir Genç Kız.....223
1.21. Rüya Gibi.....230
1.22. Mavi Kelebek.....236
1.23. Fırtına Gecesi.....244
1.24. Kucaktan Kucağa.....251
1.25. Kanlı Güller.....259
1.26. İkimiz.....264
1.27.Ateş.....271
1.28. Ben Casus Değilim.....277
1.29. O Gece.....285
1.30. Yasemin Dalları.....291
1.31.Uçan Gölgeler.....298
1.32. Onunla Bir Gece.....308
1.33. Üçümüz.....314
1.34. Sıcak Nefesler.....322
II. BÖLÜM. PEYAMİ SAFA'DAN SERVER BEDİ'E.....331
2.1. Peyami Safa'yı Server Bedi İmzasını Kullanmaya İten Sebepler.....331
2.2. Server Bedi İmzalı Romanların Bazı Ortak Özellikleri.....363
SONUÇ.....403
KAYNAKÇA.....407
EKLER.....414
ÖZET.....429

KISALTMALAR

a.g.e. : Adı geçen eser

a.g.m. : Adı geçen makale

a.g.r. : Adı geçen röportaj

c. : Cilt

Çev. : Çeviren

F. : Forma numarası

s. : Sayfa numarası

T. : Tefrika numarası

y.t.y : Yayın tarihi yok

y.y.y. : Yayın yeri yok

GİRİŞ

Peyami Safa, roman, makale, fıkra gibi türlerde önemli eserler vermiş bir yazarımızdır. On dokuz yaşından ölene kadar kalemini elinden bırakmamış, yazdıklarıyla devrinde etkili olmuş ve çalıştığı gazetelerin tirajını belirgin bir şekilde artırmıştır. Ergun Göze, Peyami Safa'nın, 27 Mayıs'tan sonra sekiz bin satmayan Havadis Gazetesi'nin başına geçmesiyle gazetenin tirajını seksen bine çıkardığını söylemektedir.[1] Safa, 1940 yılında Cahit Sıtkı Tarancı'yla yaptığı mülâkatta "On dokuz senelik yazı hayatımda, bu cemiyet bana bir hafta istirahat hakkı vermemiştir."[2] diyerek çok yazmak zorunda kalmasından şikayetçi olsa da hayatının geri kalan kısmında da aynı tempoda çalışmalarını sürdürmüştür. Ergun Göze, Peyami Safa'nın 22 Temmuz 1935 tarihli Hafta mecmuasındaki bir yazısından naklen şunları belirtir:

"Ben ki 18 seneden beri bir hafta bile tatil yapmadan yalnız kalemiyle hayatını kazanmış bir muharririm. Cebime devlet kasasından ve teşkilâtından gayri meşru değil, meşru olarak bile tek bir kuruş girmemiştir.

İsmail Safa'nın sürgünde öldüğü zamandan yani iki yaşımdan son zamanlara kadar, necip, çünkü minnetsiz, fakat sırasına göre korkunç bir zaruret içinde büyüdüm. Gene de kalemimden başka hiçbir şeye ve hiçbir kimseye müracaat etmedim."[3]

Peyami Safa, bu yazısında hem uzun süredir çalıştığını hem de zaruretler içinde kalmış olsa da kimseden yardım istemediğini belirtir. Ayrıca başka bazı yazılarında da devlet yardımı almadığını özellikle vurgular. Halil Açıkgöz, yazarın çok yazmak mecburiyetinde oluşuna farklı bir biçimde yaklaşır:

"Peyâmi Safâ, durmadan yazmak mecbûriyetinde kalan bir insandı. Bu mecbûriyet sâyesinde, öyle anlaşılıyor ki, kendisindeki yaratıcılık hassası çok gelişmiştir. Hemen hemen her gün yazdığı hikâyelerindeki kahramanlar, cemiyetten alınmış bambaşka karakterlerdir. Bu kahramanların sayısı büyük bir yekûn tutacak

---

[1] Ergun GÖZE: Peyami Safa Nazım Hikmet Kavgası (İstanbul, 1972),33.
[2] Cahit Sıtkı TARANCI: Peyami Safa Hayatı ve Eserleri (İstanbul, 1940), 4.
[3] Ergun GÖZE: a.g.e.,171.

derecededir. Fakat her kahraman duygularıyle, davranışlarıyle ve fikirleriyle canlıdır. Bu vasıflar O'nu, devrinde ve daha sonra, rahat okunabilen bir hikâyeci ve romancı yapmıştır."[4]

Yazar, gazetelerde kendi imzasıyla yazdığı makale, fıkra, seyahat yazısı, inceleme yazısı ve romanların yanında Server Bedi ve başka müstearlarla da (Çömez, Safiye Peyman, Serâzad, Filân)[5] fıkra, ironi yollu yazılar ve romanlar yazmıştır. Yazı yazdığı yerleri sadece gazete ile sınırlı tutmamış her türlü dergide de yazıları yer almıştır. (Akbaba, Bozkurt, Fotomagazin, Olimpiyat, Seksoloji, Yedigün gibi.) Beşir Ayvazoğlu, bu durumu şöyle belirtir:

"Çünkü Peyami çocuk denecek bir yaşta yazmaya başlamış ve o kadar çok gazete ve dergide yazmıştı ki, içinden çıkmak neredeyse imkânsızdı. Üstelik iki imzası ve muhtemelen bazı müstearları vardı. Yaklaşık kırk yıl boyunca çok sayıda gazetede sütun yazarlığı yapan, hatta bazılarında aynı anda hem başyazı, hem köşe yazısı, hem de Server Bedi imzasıyla daha hafif yazılar ve roman tefrikaları yazan, bu arada haftalık ve aylık mecmualara da fıkra ve makale yetiştiren bir gazeteci..."[6]

Peyami Safa'nın hemen her alandaki yazılarında geniş kültürünün yansımaları görünür. Pek çok kişi Safa'nın geniş kültürünü vurgular. Halit Fahri Ozansoy, onun çok okuyan bilgili bir kişi olduğunu ve zamanla biraz filozofluk ve sosyologluk merakının uyandığını söyler.[7] Göze de onun spiritüalizm, tıp bilgisi ve bunun onun eserlerine etkisi üzerinde durur: "Peyami Safa Türkiyede, sipiritüalizmin de, ispiritizmanın da ileri gelenlerinden idi. Romanlarında bu tarafı şiddetle görülür. Ruh hadiseleri onu şiddetle alakadar eder. Romanının kahramanını da."[8] Tıp bilgisini de şu cümlelerle vurgular: "Tıp kültürü şaşırtıcı idi, bu satırları yazan onun tıbbî hazakatini de dostluğunu da takdir ve muhabbetle anmakta (...)"[9]

Yine Toker Yayınları[10] tarafından bir komisyona hazırlatılan Peyami Safa isimli kitapta şu bilgiler yer alır:

---

[4] Halil AÇIKGÖZ: Hikâyeler (İstanbul,1980),10.
[5] Selahattin ÖZPALABIYIKLAR: "Tanzimattan Bugüne Türk Edebiyatında Takma Adlar, Mahlaslar, Rümuzlar Dizini" Kitap-lık, 45, (Ocak – Şubat 2001), 252 ; Peyami SAFA: "Edebiyatta Bir Tasfiye: Kim Kimin Gölgesi" Resimli Ay, 10, (Kanunuevvel 1929).
[6] Beşir AYVAZOĞLU: Peyami (İstanbul, 1998),11.
[7] Halit Fahri OZANSOY: Edebiyatçılar Çevremde (Ankara,1970),32.
[8] Ergun GÖZE: a.g.e.,53
[9] Ergun GÖZE: a.g.e.,83
[10] "Toker" ismi bibliyografya verilirken yazar kısmında anılacaktır.

"Yüksek öğrenim görmemiş olmasına rağmen, psikoloji, felsefe, sosyoloji, tıp ve iktisat konularında, aynı alanların uzmanlarıyla tartışabilecek seviyede kültür sahibi idi. Bu sahalardaki bilgi ve kültürünün kaynağını çok iyi öğrendiği Fransızcası ve devamlı okuduğu eserler teşkil etmiştir." [11]

Galip Erdem ise bu konuda fikirlerini şu cümlelerle ifade eder:

"Çok okudu. Kendi kendine öğrendiği Fransızca ile batıdaki neşriyatı da takip etti. San'ata, felsefe ve sosyolojiye ait başlıca eserleri okumuştu. Çok çeşitli sahalarda geniş bir bilgisi vardı. Bildiği kadarı ile hiç bir vakit iktifa etmedi. Mütemadiyen daha çok okumak ve daha çok öğrenmek ihtiyacını duydu."[12]

Kemal Göksel ise onun her yönden ansiklopedik bir insan olduğunu ve kültürün her türlüsü onun kafasında bir sentez hâlinde mevcut olduğunu belirtir.[13] Yakın arkadaşı Dr. Recep Doksat ise Safa'nın en az bir hekim kadar tıbbı bildiğinden bahseder.[14] Faruk Kadri Timurtaş da Peyami Safa'nın tıp ve tıbbın diğer bilimlerle ilişkisi üzerindeki bilgisinin üzerinde durur:

"Üstadın tıp mevzuunda derin bilgi sahibi olduğu söylenir. Tıp ile psikoloji metafizik ve felsefe arasındaki bağları sezen, beden, ruh ve Allah münasebetini en iyi ve bu konulardaki en yeni izahları ve çalışmaları yakından takip eden anlayan ondan başka fikir adamımız yoktur denebilir."[15]

Yine Dr. Ayhan Songar, Peyami Safa'nın tıp bilgisi üzerine şu bilgileri verir:

"Okuyanlar garipsemesinler ama, ben sizinle bir meslekdaşımı kaybettim. Hekimliğin amatörlüğü olmaz derler, olmasına olmaz ama siz amatör değildiniz ki; tıbbın felsefesini yapardınız. (...) Hasta için bazı şeyler sormuştum da, sizin verdiğiniz izahat üzerine benim söylediklerimi hep hatırlar, beraberce gülerdik.

---

[11] Toker, Peyami Safa, (İstanbul,1984),12.
[12] Galip ERDEM: "Çileli Bir Hayat", Sevenlerinin Kalemiyle Peyami Safa1962 (İstanbul: Toprak Dergisi Yayınları, 1962),18.
[13] Kemal GÖKSEL: "Peyami Safanın Ardından", Sevenlerinin Kalemiyle Peyami Safa 1962"(İstanbul: Toprak Dergisi Yayınları, 1962),21.
[14] Dr. Recep DOKSAT: "Peyami Safa'nın Ardından", Sevenlerinin Kalemiyle Peyami Safa1962 (İstanbul: Toprak Dergisi Yayınları, 1962),25.
[15] Doç.Dr. Faruk K. TİMURTAŞ: "Peyami Safa İçin", Sevenlerinin Kalemiyle Peyami Safa1962 (İstanbul: Toprak Dergisi Yayınları, 1962),28.

'Meğer ben hasta muayene etmeye değil, konsültasyona gelmişim!...' demiştim o zaman." [16]

Ayhan Songar, Peyami Safa'nın ölümünden yirmi yıl sonra Türk Edebiyatı'nda yazdığı yazıda da bu olaya tekrar değinir:

"Sanırım dünyada 'amatör'lüğü mümkün olmayan tek meslek vardır: Hekimlik. Meraklısı, bilgiçlik taslayanı, hatta 'mutatabbib' denilen cahil mensupları bile çok olan fakat, birtakım temel bilgilere ve gerekli tecrübeye sahip olmadan icrası mümkün olmayan yegâne 'san'at'tır tababet. Ben bunun bir tek istisnâsını gördüm, hiç mübalağa etmek, üstâd Peyami Safa'ya birtakım lüzumsuz sıfat ve meziyetler atfetmek niyetinde değilim. O, gerçekten tıp ilimlerini derinlemesine bilen, okuyan, yazan ve büyük bir selâhiyetle tartışan bir insandı.(...) Bilhassa nöroloji ve psikiyatri şubelerinde bilgisi, seziş ve kabiliyeti gerçekten engindi. Kütüphanesi bu mevzuda kitaplarla dolu idi."[17]

Adile Ayda da anılarında bu durumu belirtir:

"Hakikaten, macera yazarlığından başka, hem romancı, hem fikir adamı, hem politik yazar olan bu kıymetli insan ayrıca bir bilgindi de. Tıp, psikoloji, para-psikoloji, sosyoloji, tarih, okkültizm (batinî ilimler) ve felsefe alanlarında Üniversite profesörlerimiz, onun yanında, yaya kalır durumda idi. Öğrenimi yarım kalmış üstün insanlara mahsus iştah ile okumuş, ilmin bin bir dala bölündüğü yüzyılımızda, Rönesans adamları gibi, dünya görüşünü ansiklopedik bilgiler temeline oturtmuştu."[18]

Tekin Erer, "Basında Kavgalar" isimli kitabında, Peyami Safa'nın çok yazmasını onun psikolojik sorunlarına bağlar:

"Gazetenin birinci sayfasında 'Bakışlar' sütunu altında günlük fıkra yazan bu yazar, Peyami Safa idi. Peyami Safa'nın pek yaygın bir şöhreti vardı. Buna rağmen içindeki bir ihtiras kurdu, onu hiçbir şeyle memnun ve tatmin edemiyordu. Peyami Safa, daima şikayetçiydi. Hayatında hiçbir zaman onun nikbin olduğu, memnun ve rahat bir hayat yaşadığı görülmemişti. Bir süngü kadar kuvvetli kalemi herşeye muktedirdi de, kendi hayatına bir istikamet verememişti. Adetâ dünyaya

---

[16] Doç.Dr. Ayhan SONGAR: "Peyami Safa'ya Mektup", Düşünen Adam,25 (21 Haziran 1961),20.
[17] Ayhan SONGAR: "Peyami Safa'dan Birkaç Hatıra", Türk Edebiyatı,104 (Haziran 1982),14.
[18] Adile AYDA: Böyle İdiler Yaşarken (Ankara,1984), 185.

sığamıyordu. Başka yerler, başka âlemler arıyordu. Bu dünyayı çok dar ve küçük görüyordu. Bundan dolayı tıp ilmine, astronomiye ve ruhlar âlemine büyük merak sardırmıştı. Sık sık arkadaşlarını toplayarak ispirtizma tecrübeleri yapmaktan zevk alırdı. Birçok romanlarında ve yazılarında, onun dünyaya sığamadığının belirtileri vardı."[19]

Cahit Sıtkı'nın naklettiğine göre Peyami Safa, çok çeşitli alanlarda bilgi sahibi olmasını çocukluğundan itibaren yaşadığı zorluklar ve fakirliğine bağlar:

"Dokuz yaşımda başlıyan bir hastalık ve on üç yaşımda başlıyan hayatımı kazanmak zarureti, beni, edebiyattan evvel, kendini anlamağa ve yetiştirmeğe mecbur bir küçük insanın tamamile hayatî zaruretlerden doğma bir terbiye, psikoloji ve felsefe tecessüsile doldurdu."[20]

Peyami Safa'nın bu kadar çok gazete ve dergide hem de pek çok türde yazı yazması, genel olarak, onun geçimini bu yolla sağlamasıyla açıklanır. Özellikle Server Bedi imzasıyla yazdığı yazılar ve bilhassa romanlar için bu kanaat yaygın olarak söylenegelmiştir. Bakırcıoğlu da bu fikirdedir ve şunu söyler: "Geçimini sağlamak maksadıyla 140'a yakın romanında Server Bedi takma adını kullandı."[21] Cahit Sıtkı da bu durumu vurguladıktan sonra eğer geçim kaygısı olmasaydı Peyami Safa'nın kendini sanatına vereceğini şu sözleriyle belirtir:

"Peyami Safa yalnız edebî yazılarile yaşıyabilseydi ne gündelik tefrikalarla uğraşırdı, ne san'ate hürmetkârlığından doğan mahcubiyetini müstear isimlerin arkasına saklıyarak edebiyat dışında eserler vermeğe kalkardı. Yalnız istediği ve beğendiği tarzda kitaplar yazardı, Türk edebiyatına sağlam ve geniş bir adım attırırdı."[22]

Cevdet Kudret de benzer şeyler söyler:

"Geçinme kaygısıyla birtakım piyasa romanları ve hikâyeleri de yazmak zorunda kalan yazar, o yoldaki eserlerinde 'Server Bedi' takma adını kullanmıştır. Sayısı sekseni bulan bu eserler arasında Cumbadan Rumbaya (1936) romanıyla Cingöz Recai polis hikâyeleri dizisi en ünlüleridir."[23]

---

[19] Tekin ERER: Basında Kavgalar (İstanbul,1965),245-246.
[20] Cahit Sıtkı TARANCI: a.g.e.,3.
[21] N. Ziya BAKIRCIOĞLU: Başlangıçtan Günümüze Türk Romanı (İstanbul,1999),107.
[22] Cahit Sıtkı TARANCI: a.g.e.,16.
[23] Cevdet Kudret: Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman (İstanbul,1998),309.

Toker Yayınları'ndan yayımlanan kitapta bu durum bir kez daha vurgulanır:

"Peyami Safa hemen hemen her sahada eser vermiştir. Geçimini temin etmek gayesiyle, edebî değeri pek fazla olmayan macera romanları ve hikayeler yazmıştır. Bunlarda mahlâs (takma ad) olarak, annesinin isminde (Server Bedia) küçük bir değişiklik yaparak tespit ettiği 'Server Bedi' ismini kullanmıştır. Üstâd, Server Bedi imzalı yetmişe yakın eser, Peyami Safa imzalı romanlar hikâyeler, biyografiler, fikrî eserler, ders kitapları, tercümeler ve biri de piyes olmak üzere üçyüze yakın kitabın sahibi olmuştur."[24]

Peyami Safa, Türk İnkılâbına Bakışlar isimli eserinde Server Bedi imzasını kullanmaya ne zaman başladığını şöyle anlatır:

"Mecmuanın 'Haftaname' başlıklı sütunlarında, 'Server Bedi' imzasiyle, büyük kardeşim İlhami Safa, (o tarihte ve yalnız o mecmuada bu müstear imzayı o kullanıyordu. Server Bedia annemizin adıydı. Bu müstear adı ben Büyük Harb'den sonra kullanmağa başladım) bu telgraftan bahsederek (...)"[25]

Bu ifadelerden anlaşıldığı üzere annesinin ismi Server Bedia'dan üretilen bu ismi ilk önce ağabeyi İlhami Safa kullanmış, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra da Peyami Safa bu imzayla eserler vermeye başlamıştır.

Peyami Safa da Server Bedi imzasıyla yazmasını daha çok geçim kaygısına bağlar. Elif Naci'nin bahsettiğine göre kendisine 'İşler nasıl?' diye soranlara şu cevabı verir: 'Çok şükür, Server Bedi'in evinde yiyip içiyoruz, kendisine dua ediyoruz.'[26]

Mehmet Behçet Yazar, Server Bedi imzasının Peyami Safa'yı maddî açıdan korumak amacını güttüğünü söyler: "Peyami Safa'yı maddî olarak korumak vazifesini üzerine almış olan 'Server Bedi' ise daha çok çalışmak ve türlü türlü heyete istihale etmek iztırarında kalmış ve bu suretle aşk ve macera nevinden tefrika romanları halinde (...)"[27]

Peyami Safa'nın Server Bedi imzasıyla yazdığı romanlar konusundaki genel kanaat bunların para kazanma amaçlı olduğu ve yazar da bazı beyanlarında aynı doğrultuda görüş belirttiği halde Server Bedi imzalı romanları yazarın zevk alarak

---

[24] Toker:a.g.e.,13.
[25] Peyami SAFA: Türk İnkılâbına Bakışlar (İstanbul,1997),51.
[26] Elif NACİ: "Ölümünün Yıldönümünde Peyami Safa", Milliyet Sanat,5,(Haziran 1980),67.
[27] Mehmet Behçet YAZAR: "Peyami Safa", Yedigün,421,(31 Mart 1941),15.

yazdığı yönünde fikirlere de rastlanmaktadır. Yine yazarın bunu doğrulayan beyanlarına da tesadüf edilmektedir. Adile Ayda bu meseleye ilişkin olarak şu anısını anlatır:

"Taksim Gazinosunda verilen 1947 Basın Balosunda, Peyami Safa beni görünce yanıma geldi ve beni yazılarımdan dolayı hararetle tebrik etti. Ben de bunu onun eserlerine duyduğum hayranlığı ifade etmek için fırsat bildim. O sıralarda Server Bedi imzasiyle yayınladığı macera romanlarından da bir iki tane okumuş olduğum için, onları da beğendiğimi söyledim. Kaşlarını çattı:

- Yoo, onlardan bahsetmeyelim. Onlar ticaret, dedi.

- Hem ticaret, hem ziyaret olamaz mı? Dedim.

Güldü:

- Nasıl bildiniz? Haklısınız. Cingöz'ün maceralarını anlatırken büyük bir zevk duyuyorum.

Ve ilave etti:

- Anlaşılan bir zıpır tarafım var

- Hayır, dedim, çok yönlü, ' multilatéral' bir insansınız.[28]

Necip Fazıl da dostu Peyami Safa'nın da içinde farklı bir yön olduğunu ve kendisinin arkadaşını bu yönünden kurtarmak istediğini, çünkü bu yönünün onun zirveye çıkmasını engellediğini söyler:

" – Dostum Peyami Safa çeşitli mahsuller veren bir tarladır. Onda, sadece âdi ve beylik çiçekler yetiştiren küçük bahçelerin dar sınırları dışında bir şey var... onda hem katırların yemesine mahsus yabani otlar, hem de ceylânların emmesi için baharlı filizler birarada...

Genç Şair'in o yıllarda Peyami'de kurtarmaya çalıştığı onun Server Bedi tarafı... Bu imza ile polis hafiyesi (Cingöz Recai) hikâyeleri yazar, romanlar tefrika eder ve o sayede geçinir; Bâbıâli'den başka bir âlemden de kazanç sağlamayı asla düşünmez. Bütün unsurlarına malikken, henüz fıkracı, fikirci ve romancı Peyami Safa tepesine tırmanabilmiş değildir."[29]

Necip Fazıl yine Server Bedi üzerine şu meşhur nükteyi yapar:

"- Bir gün genç şaire sordular:

---

[28] Adile AYDA: a.g.e.,184.

[29] Necip Fazıl KISAKÜREK: Bâbıâli (İstanbul,1996),97-98.

- Nerede kalıyorsun?..

- Peyami'de...

- O nerede oturuyor.

- Server Bedi'nin evinde..."[30]

Necip Fazıl'ın ima yoluyla belirttiği Safa'nın öteki yanını Zekeriya Sertel biraz da sert olarak şöyle belirtir: "Fakat Peyami, zeki olduğu kadar da kötü ruhlu bir adamdı. Çok içki içer, hattâ esrar kullandığı bilinirdi."[31] Bu bilgileri doğrulayacak şeyler Fikret Adil'in "Asmalımesçit 74" ismiyle neşrettiği hatıralarına uymaktadır. Fikret Adil'in bu eserinde Peyami Safa isminden ziyade Server Bedi ismini kullanması da dikkat çekicidir. Bu kitapta anlatılanlara göre Safa, şüpheci ve çapkın, genç ama çok düşünceli, aynı zaman da "Beyza Hanım" ismini verdikleri kokaini çeken biri olarak anlatılır.[32] Kokain çekme amaçlı bir buluşmada kimlerin bulunduğunu da şöyle ifade eder:

"- Peki kimler var?

- Dallı, Server Bedi, Necip, Mesut ve Beyza Hanım.

Beyza Hanım'ı tanır mısınız? Tanımazsanız tanıyanlara sorunuz. Pek nefis bir şeydir. Onu tanıyanlara, içki, açlık veya uyku tesir etmez. Beyza Hanım'ın ağuşuna düşenler oradan ayrılamazlar. Aynı zamanda birçok âşığı vardır. Fakat hiçbiri ötekini kıskanmaz, onu herkes aynı derecede sever. Greta Garbo bile Beyza Hanım'a âşıktır." [33]

Peyami Safa'nın kazanç temin etmek maksadıyla Server Bedi imzasını kullanmasının ve bunun onun 'zıpır' bir yanını gösterdiğinin belirtilmesinin aksine görüşler de mevcuttur. Halit Fahri Ozansoy da Peyami Safa'nın Server Bedi imzalı bazı eserlerine Peyami Safa imzasını atabileceğini belirttikten sonra Server Bedi imzasıyla polisiye roman yazsaydı bu alanda dünya çapında bir isim olabileceğini ileri sürer:

"Server Bedi imzası ile yazdığı birçok romanları ve Cingöz Recai serisi üstünde durmuyorum. Server Bedilerin bir kısmına pekâlâ göğsünü kabartarak imzasını atabilirdi. Cingöz Recailere gelince, itiraf ederim ki bunların hiçbirisini

---

[30]Necip Fazıl KISAKÜREK: a.g.e.,98.
[31] Zekeriya SERTEL: Hatırladıklarım (İstanbul:1968)'den naklen Ergun GÖZE, a.g.e.,90-91
[32] Fikret ADİL: Asmalımesçit 74 (İstanbul,1988),49-53.
[33] Fikret ADİL: a.g.e.,80.

okumuş değilim. Fakat okuyanların övgüsüne bakılırsa, Peyami, Cingöz Recai'de Georges Simenon'un Maigret'sı ve Conan Doyl'in Sherlok Holmes'i gibi bir tip yaratmıştır. Bundan anlaşılıyor ki, Peyami Safa'nın edebî romancılığı yanında halk romancılığına da hizmeti dokunmuştur."[34]

Genel olarak oluşan kanaate göre, Server Bedi imzalı eserler Halit Fahri Ozansoy'un yukarıya alınan bölümde belirttiği gibi "halk romancılığı" diye nitelediği eserler olarak değerlendirilir. Ergun Göze ise bu romanlar için şunları söyler:

"Sadece kalemiyle geçinmek mecburiyetinde olan Peyami Safa için, Server Bedi, rahat, kolay, teklifsiz, sanatsız, kısacası, günlük maişeti temin edecek yazılar yazmanın en emin ve kestirme vesilesi idi. Diyebiliriz ki, Server Bedi, adeta Peyami Safa'nın pazar günleri musluk tamir etmek, takoz çakmak gibi basit ev işleri görebilmek için giydiği iş elbisesidir.

Fakat, bu elbise ne kadar iddiasız ve basit olursa olsa da içindeki yine Peyami Safa idi. .

Bundandır ki Server Bedi imzalı romanlar okuyucu hazırlayan, işleyen, geliştiren, okumaya alıştıran bir standart belirtmişlerdir. Hattâ bazan Server Bedi'nin itinasız ve rahat giyimi içinde bile bir damat kadar şık görünmesini bilen kimseler gibi, Peyami Safa'ya denk bir seviye gösterdiği vakidir."[35]

Bu ifadelerden anlaşıldığı kadarıyla Göze, bu romanların Ozansoy'un söylediği gibi sadece "halk romanı" olmadığı kanaatindedir. Bunu da bu eserler her ne kadar Server Bedi imzasıyla yazılsa da bunları yazan kişinin Peyami Safa olmasına bağlamaktadır.

Yine Ergun Göze, Peyami Safa'nın sanata duyduğu saygıdan dolayı Server Bedi imzasını kullandığını iddia eder: "Server Bedi ise Peyami Safa'nın ihtiyarî ismidir ve kendi nefsine, sanatının haysiyetine duyduğu saygının ifadesidir."[36] Ayrıca Peyami Safa'nın kendisi ile Server Bedi arasına bir mesafe ve kategori farkı koyduğunu belirtir.[37] Başka bir kitabında da şunları söyler:

"Bazı eserlerini daha hafif ve daha çok para kazanmak gayesi ile yazılmış kabul ettiği için onlara Server Bedi müstear ismiyle imza atmıştır. Macera ve halk

---

[34] Halit Fahri OZANSOY: a.g.e.,33.
[35] Ergun GÖZE: a.g.e.,15-16.
[36] Ergun GÖZE: a.g.e.,128.
[37] Ergun GÖZE: a.g.e.,130.

romanları daha çok bu imza ile çıkmıştır. Fıkraları, makaleleri, araştırmaları, fikir eserleri ve büyük romanları ise Peyami Safa imzası ile. Mesela Server Bedi imzası ile meşhur ettiği bir tip vardır. Cingöz Recai: Bir bakıma Arsen Lüpen'in yerlisi... Zahmetsizce çalakalem yazılmış halk romanlarını da bu seriye katabiliriz. Ama bunlardan bazıları Server Bedi imzası taşımalarına rağmen yer yer Peyami Safa'nın eseri olduklarını belli ederler.

Bir yazarın ekmeğini kazanmak zarureti ile kendi vadisinin dışında yazı yazmak zorunda kalması cemiyetin kültür seviyesinin düşüklüğünün kötü bir neticesidir."[38]

Olcayto, İsmail Habip Sevük'ten naklen şunları söyler:

"İsmail Habip Sevük şöyle anlatır: 'Bir yandan okutup öğretiyor, bir yandan okuyup öğreniyordu. Bir gün elinden kalemi bırakmaksızın yazı yazan Peyami sadece kalemiyle geçinmek mecburiyetinde olduğu için bir sürü tefrika ve macera romanları yazıyordu, bunları edebi yazılarından ayırmak maksadiyle, bu gibi eserlerini 'Server Bedi' imzasiyle neşrediyordu."[39]

Server Bedi imzası üzerine ilginç bir görüşü de Arif Nihat Asya belirtir. O Server Bedi'i İsmail Safa'nın bir çocuğu olarak görmektedir.[40]

Peyami Safa'nın Server Bedi imzasını kullanmasının esas sebebinin geçim zorluğu olduğu yukarıda da gösterildiği üzere pek çok kişi tarafından ifade edilmiş olmasına rağmen onun yine de hayatı boyunca biriktirdiği hiçbir şey olmadığı Göze ve başka arkadaşları tarafından vurgulanmaktadır. Göze bu mesele hakkında şunları söyler:

"Zira o daimi bir yokluk içinde büyümüş, alın teri daha doğrusu beyninin teriyle hayatını kazanmış. Türk cemiyetine sayısız eser kazandırdığın halde Karamanlı orta halli bir bakkalın maddî servetinin yarısına bile ömrünün hiçbir devrinde ulaşamamıştır. Bunun yakından şahidiyim."[41]

Galip Erdem de Göze ile aynı kanaati paylaşmaktadır:

---

[38] Ergun GÖZE: Peyami Safa (Ankara,2002),11.
[39] Olcayto, "Peyami Safa",Yelpaze,299(5 Mart 1958),14.
[40] Ergun GÖZE: Peyami Safa Nazım Hikmet Kavgası a.g.e.,130.
[41] Ergun GÖZE: Peyami Safa Nazım Hikmet Kavgası a.g.e.,177.

"Bu muazzam çalışma rahmetli üstâda ne temin etmişti, 42 yıllık gazetecilik hayatında ne kazanmış, yüzlerce ciltlik eserlerinden acaba kaç para almıştı? Böyle bir suale verilecek cevap kocaman bir 'hiç' di. En iyimser bir ifade ile, kimseye muhtaç olmadan yaşayabildiğini söylemek belki mümkündür. Hepsi bu kadar. Bir kütüphaneyi tek başına doldurabilecek sayıdaki eserleri O'na servet namına 'mal' namına hiçbir şey getirmedi."[42]

Uzun yıllar çıkardığı pek çok gazete ve dergide Peyami Safa'nın ve Server Bedi'in imzaları yer alan Yusuf Ziya Ortaç, Safa'nın ölümünün ardından şu satırları yazar:

"Yazdığı kitapların sayısı iki yüz cildi aşkın diyorlar... Doğrudur. Ama ben size bir doğru daha söyliyeyim: Bu hârika adam, belki de bir kerecik olsun ölçü üstüne ceket, ölçü üstüne pantolon, ölçü üstüne palto diktiremedi. 'Fatih – Harbiye'nin, 'Sözde Kızlar'ın, 'Madam Noralyanın Koltuğu'nun, 'Dokuzuncu Hariciye Koğuşu'nun, 'Cumbadan Rumbaya'nın, 'Şimşek'in, 'Yalnızız'ın, bütün bu şaheserlerin romancısı Peyami Safa, ömrü boyunca, ancak Bitpazarı'ndan alabildiği zengin artığı kullanılmış esvaplar giyebilmiştir!"[43]

Dergâh Yayınları'dan çıkan Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi'nde de aynı durum şöyle vurgulanır: "Geçim kaygısı ile yazdığı eserlerinde Server Bedi takma adını kullanırken, sanat gayesi ile yazdıklarına kendi imzasını atmıştır."[44]

Peyami Safa'nın maddî açıdan çok rahat olmadığı yönündeki düşüncelerin aksine görüşler de ileri sürülmüştür. Bunlardan Orhan Okay, Beşir Ayvazoğlu'nun "Peyami" isimli kitabından bahsederken şunları söyler:

"Kitapta, değişik bölümlerde maddî bakımdan sıkıntılı bir hayat imajı çiziliyor. En azından, 1950'lerden sonra böyle olmadığını zannediyorum. O günlerin şartları altında Peyami Safa, kazancı en yüksek gazetecilerdendi. 'Benim yazılarımın tirajı elli bindir.' dediğini ve çalıştığı gazetelerden iyi telif hakkı aldığını işitirdik. Arkasında hiç de büyük bir servet bırakmamış olduğu ileri sürülürse o zaman Necip

---

[42] Galip ERDEM: "Çileli Bir Hayat", Sevenlerinin Kalemiyle Peyami Safa, a.g.e.,6.
[43] Yusuf Ziya ORTAÇ: "Peyami Safa", Akbaba,489,(27 Temmuz 1961),4.
[44] Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, c.7,İstanbul, 1990, 404.

Fazıl gibi Peyami Safa'nın da çok kazanıp çok harcayan ve şık yaşamayı seven insanlardan olduğunu hatırlamak gerekecek."[45]

Yılmaz Gürbüz de Toprak Dergisi'nde çıkan "Safa'sız Bir Yıl' başlıklı yazısında Peyami Safa için "Babıâli'nin en değerli kalemi, en fazla maaş alanı olmasına rağmen birikmiş parası yoktu."[46] ifadesini kullanır.

Yakın arkadaşı Vecdi Bürün de onun iyi bir kazancı olduğunu belirttiğine göre[47] Orhan Okay'ın Peyami Safa'nın kazandığı parayla şık bir yaşam sürdürdüğü yolundaki düşüncelerini kabul etmek gerekir.

Server Bedi imzalı romanların, genellikle para kazanmak amacıyla yazılan polisiye ve halk tipi eserler olduğu konusunda bir anlayış birliği mevcuttur. Ama yine genel kanaate göre bu romanlar, Peyami Safa'nın elinden çıktığı için değerlidir. Toker Yayınları tarafından neşredilen "Peyami Safa" isimli kitapta bu durum şöyle belirtilir:

"Kendisini iki ayrı sahada yazmaya alıştırdı; para kazanmak için ve sanat için... kazanmak için yazdıklarında, annesi Server Bedia hanımın ismine izafeten, Server Bedi, sanat eseri meydana getirebilmek için yazdıklarında da kendi ismi, Peyami Safa imzalarını kullandı. Peyami Safa, sadece para kazanmak için yazdığı Server Bedi imzalı eserlerinde dahi büyük bir başarı göstermiştir. Zaten Peyami Safa gibi bir yazarın, çalakalem yazmış olsa bile, kötü bir eser meydana getirmesi imkansızdır."[48]

Yine aynı kitapta Server Bedi imzalı bazı kitaplarının ismi verilerek değeri vurgulanır: "Server Bedi imzasıyla kaleme aldığı Cingöz Recai serisi, Cumbadan Rumbaya vb. diğer eserleri pek de Peyami Safa imzalı eserlerinden asla geri kalmamıştır."[49]

"Sevenlerin Kalemiyle Peyami Safa" isimli eserde Ziya İlhan Zaimoğlu da şunları söyler:

"Romancı Peyami Safa sanat özlemini gidermek için yazdığı ve edebî değerine inandığı romanlarına öz adını koyar, karnını doyurmak için yazdığı

---

[45] Orhan OKAY: Silik Fotoğraflar (İstanbul,2001),143.
[46] Yılmaz GÜRBÜZ: "Safa'sız Bir Yıl", Toprak, 6,(Haziran 1962),17.
[47] Vecdi BÜRÜN: Peyami Safa İle 25 Yıl (İstanbul,1978),128.
[48] Toker,a.g.e.,21.
[49] Toker,a.g.e.,37-38.

romanlarına Server Bedi imzasını atardı. Ama onun bütün yazıları zevkle, lezzetle okunmağa değer şeylerdi. Onun polis romanları olan Cingöz Recai serisi bile sonsuz bir titizlikle yazıldığı içindir ki hâlâ elden ele dolaşmaktadır."[50]

Peyami Safa, yaptığı bir röportajda kendisi de Server Bedi imzasıyla yazdığı romanlardan sevdiklerinin ismini verir:

" - Server Bedi imzasile yazdıklarınız arasında sevdikleriniz yok mudur?

- Vardır: Zıpçıktılar, Hey Kahpe Dünya! (Fakat bunun ikinci cildinin müsveddelerini tâbi kaybettiği için neşrine imkân olmamıştır.) Cumbadan Rumbaya... Hatta bazı Cingöz Recai'ler..."[51]

Bütün bunlara rağmen Peyami Safa'nın Server Bedi imzasıyla eserler vermesine tepkiler olmuş, deyim yerindeyse Server Bedi imzası Peyami Safa'nın yumuşak karnı diye düşünülerek yoğun şekilde eleştirilmiştir. Ama bu eleştirilerin hepsine Peyami Safa çok sert cevaplar vermiştir. Ayvazoğlu, bu duruma örnek olması amacıyla Nurullah Ataç'la aralarındaki bir polemiği şöyle belirtir:

"Bu arada, Peyami'nin müstear adla polis ve cinayet romanları yazdığı için zaman zaman eleştirildiğini ve küçümsendiğini de hatırlatmak gerekir. Mesela 1935 yılında Nurullah Ataç'ın bu yönde bir yazısı üzerine, Peyami, Hafta'daki bir yazısının altına şu notu düşmüştür: 'Bir sual: Acaba müstear imza ile polis ve cinayet romanları yazmış olduğum için Son Posta'da bana sataşan Nurullah Ataç'a, hayran olduğu muharrirlerin de bu nevi eserler üstünde müstear, hatta öz adlarının bulunduğunu ispat edersem, artık pek bayatlayan ve hiç değeri kalmayan o tarizinde ısrar eder durur mu?"[52]

Yine Peyami Safa, Server Bedi'in kahramanı Cingöz Recai'yi bahane ederek kendisine saldıran Selami İzzet'e ağır bir cevap verir: "Cingöz Recai ismini bu bahse karıştırman da manasızdır. Çünkü Server Bediin kahramanı sana diyebilir ki:...<Aramızda ne fark var? Ben para çalıyorum, sen de: Eser!>"[53]

---

[50] Ziya İlhan ZAİMOĞLU: "Bir Borçsuz Adam Öldü", Sevenlerinin Kalemiyle Peyami Safa,a.g.e.,59-60.
[51] "Peyami Safa Diyor ki...", Her Ay,1,(20 Mart 1937),123.
[52] Beşir AYVAZOĞLU: a.g.e.,146.
[53] Peyami SAFA: "Bir Münakaşanın Sonu", Cumhuriyet, (2 Ağustos 1933).

Kendisini Cingöz Recai'yi kullanarak eleştiren eski öğrencisi ve dostu Doğan Nadi'ye de cevabı serttir:

"Doğancığım, sen o kıvrak zekanla pek iyi anlarsın ki, babadan oğla "irsiyet" yolu ile zeka, hassasiyet, para aşkı veya ayyaşlık geçebilir. "Veraset" yolu ile servet, konak, matbaa, gazete... de geçebilir. Fakat ne irsiyet, ne de veraset yolu ile bilgi geçmez. Anasının karnından zeki doğan, zengin doğan, sağlam doğan vardır. Âlim doğan yoktur. İlim gayrete, esere ve isbata muhtaçtır. İddia elvermez. Bu satırları yazan *'Cingöz Recai'* müellifi Server Bedi değil, kitap halinde çıkan ve çıkmaya hazırlanan eserlerinden bir kısmı senin *Cumhuriyet'inde* seri halinde yayınlanmış eski dostundur. Hâlâ dost olduğu için faydalı gerçekleri hatırlatıyor. Demek ki sen yalnız Cingözleri okumuş, ötekilerin adını bile unutmuşsun. Seni biraz hoşgörürüm. Çünkü bir sürü akıl ermez devrim teorileri ve başyazarlık iddiaları senden uzaktır."[54]

Ama Peyami Safa'ya Server Bedi konusunda en ağır eleştiri Nazım Hikmet'ten gelir. Göze'nin Nazım Hikmet'le Yedigün dergisi tarafından yapılan ve 17 Temmuz 1935 tarihli dergide yayınlanan röportajdan aktardığı şu bölümler eleştirinin boyutunun ne kadar büyük olduğunu gösterecek niteliktedir: "Çünkü tetkik ettiğimiz bu tip, fikrî ve maddî sahadaki kendi küçük mülkiyetine dört elle sarılır. Fakat başkalarının fikirlerini Cingöz Recai taktikasıyla çalıp çırpmaktan çekinmez."[55] Peyami Safa bu yazının bütününe cevap verir ama cevapta Server Bedi'e değinmez. Bu cevabın ardından Nazım, 24 Temmuz 1935 tarihli Yedigün Mecmuası'nda çıkan bir röportajında daha ağır suçlamalarda bulunur:

"Peyami, bizim küçük burjuva yazıcılığında zina ve keyif verici zehirler edebiyatının mucididir. Halbuki bu yoldaki bütün fikrî çalışmasına rağmen eserlerinde bir zina ve keyif verici zehirler kahramanı değil, karanlık işler gören bir serseri tipi yaratabilmiştir: Cingöz Recai.

Bütün bir 'yüksek' zina edebiyatının numuneleri olan eserleri işportaya düştüğü halde, bütün öteki romanlarından tek bir karakter ve şahsiyetin bile ayakta kalamamasına rağmen 'Cingöz' hâlâ yaşıyor. Cingöz hâlâ Peyami'nin gelir kaynağı oluyor. Bunu eli kalem tutan bir provakatör ruhunun edebiyat sahasındaki veriminin

---

[54] Peyami SAFA: Yazarlar, Sanatçılar, Meşhurlar (İstanbul,1999),224.
[55] Ergun GÖZE: Peyami Safa Nazım Hikmet Kavgası, a.g.e.,160.

hususiyetini göstermek için söylüyorum. Yoksa, o biçare serseri Cingöz'ün ekmeğine mani olmak için değil !..."[56]

Bunun üzerine Peyami Safa Hafta dergisinin 29 Temmuz 1935 tarihli sayısında bu suçlamalara yine ağır bir cevap verir:

" İyi saatte olsunlar sahi eski dostumu cin çarpmış, Ama Cingöz Recai mi değil mi anlayamıyorum. Hâfızası da kalmamış efendim. Kendisinin türlü türlü zina, sergüzeşt filmi, hikâyesi yazısı olduğunu da unutmuş ta bunları bana isnat ediyor ve gene benim kitaplarım hakkında yazdığı ve herkese söylediği methiyeleri unutmuş ta (Cingöz'den başka bütün eserlerimin işportaya düştüğünü) ileri sürüyor. Bir hikâye kitabından başka hangisi acaba? Gösterse de ben satın alsam. Çünkü benim kitaplarımın 2. baskıları bile tükenmiştir. Bir kısmının fiatlarını tabiî 75 kuruştan 100 kuruşa çıkmıştır.

Fiatından aşağı satılan bir tek kitabım da tâbi'i olan matbaanın ortakları ayrıldığı için sergiye çıkarılmış, kısa bir zamanda mevcudu kalmamıştır. Hem sergiye düşmeyen hangi kitap var ki? Hemen bütün Türk ilmi ve Türk edebiyatı..."[57]

Nazım, bu cevaplardan sonra daha önce Yakup Kadri'ye yazdığı bir manzumenin benzerini Peyami Safa için yazar ve burada da Server Bedi'in kahramanı Cingöz Recai'yi kullanarak Peyami Safa'yı bir kez daha eleştirir:

" Sen her gece
el ayak çekilince
'Nuvel Literer'in
bir arşınlık duvarından aşarak
ve parmaklarının ucuna basıp dolaşarak
yapraklarında onun,
apartırsın satırlarını birer, birer
Cingözle beraber.
Fakat her duvar
Bir karış değildir.
Her duvardan atlamayı kesmez senin gözün
ve her fikrin açılmaz kapıları

[56] Ergun GÖZE: Peyami Safa Nazım Hikmet Kavgası, a.g.e.,183.
[57] Ergun GÖZE: Peyami Safa Nazım Hikmet Kavgası, a.g.e.,189-190.

maymuncuğuyla Cingözün!..."[58]

Bu şiir üzerine, Peyami Safa bir yazısının sonuna düştüğü notta kavganın fikir seviyesinden çıktığını ve bu sebepten dolayı artık cevabı Cingöz Recai'nin vereceğini söyler:

"Fazla konuşmaya lüzum görmem. Sözü Cingöz Recaiye bırakacağım. Gelecek sayılarımızdan birinde onun bu Nâzım Hikmet denilen meslektaşına cevabını okuyacaksınız. İşi fikir ve iddia tarafından kaçırıp vesikasız imalarla dolu adi bir soytarılığa götüren bu zıpıra artık Server Bediin kahramanı şakşak vuracaktır."[59]

Yukarıdaki yazısından iki hafta kadar sonra da bir yazının eşliğinde bilinen tek manzumesini Nazım'a cevap babında yazar. Bu manzumenin Nazım Hikmet'inkinden hiç de aşağı kalır yanı yoktur. İlk olarak şu yazıyı koyarak kavganın geldiği boyuttan kendisinin sorumlu olmadığını belirtir:

"Münakaşayı mevsuk ve müdellel çerçevesinden çıkararak çirkin bir alay zeminine döken Nâzım Hikmet, artık ciddî bir muhatap olmaktan böylece istifa edince, Peyami Safa ona kendi tarzında manzum konuşmanın ne basit bir yazı oyunu olduğunu ispat için karaladığı şu cevabı, Server Bediin meşhur kahramanı Cingöz Recai imzasile bugün 5. sayfamızda neşrediyor."[60]

Aynı sayının 5. sayfasında da manzumeyi neşreder ve burada Cingöz Recai suçlamasına da cevap verir:

"Ben ki – kıtır atma cicim! –
Nuvel Literer'den alma değil,
Bolşevik şair Mayakofskiden de çalma değil,
Senin tulum göbekli, kadayıf enseli burjuvalarından
Halkı soyan bir kaçının yuvalarından,
Para aşırdım.
Neden mi, niçin,
Yolumu şaşırdım?
Babası sürgünde öldürülen

[58] Nazım Hikmet: "Bir Provokatör Üstünde Hiciv Denemeleri", Aydabir,1,(Eylül 1935),37.
[59] Peyami SAFA: "Namık İsmail", Hafta,75,(9 Eylül 1935),3.
[60] Peyami SAFA: "Cingöz Recaiden Nazım Hikmete", Hafta,77,(23 Eylül 1935),3.

bir çocuğu beslemek için!" [61]

Bütün bu yorum ve eleştirilerin ardından Server Bedi imzasıyla ilgili son olarak şu söylenebilir:

"Sadece polisiye yazan bir yazar olsaydı, bu alanda Georges Simenon ve Conan Doyle gibi önemli bir isim haline gelebilir, Cingöz Recai de Maigret veya Sherlock Holmes gibi dünyaca ünlü bir tip olabilirdi. Halbuki ne kadar mümkünse o çok yazmak zorundaydı."[62]

[61] Peyami SAFA: "Cingöz Recaiden Nazım Hikmete", Hafta,77,(23 Eylül 1935),5.
[62] Beşir AYVAZOĞLU: a.g.e.,397.

I. BÖLÜM. SERVER BEDİ İMZALI ROMANLAR

Server Bedi imzalı romanlar içerdikleri özellikler itibariyle iki ana başlık altında incelenecektir. İlk olarak Cingöz Recai'nin kahramanı olduğu romanlar ele alınacak, ardından diğer romanlara değinilecektir. Diğerlerinin konusu arasında aşk, macera, seyahat ve halkın alt sınıflarındaki insanların yaşayışları vardır.

1.1. Kahramanı Cingöz Recai Olan Romanlar

Bu romanlar temelde iki ayrı başlık altında incelenmiştir. İlk olarak birinci ve ikinci seri "on paralık" romanlar olarak anılan ve esasta tezin çalışma alanı içerisine girmeyen; fakat gerekli açıklama yapılmadığı takdirde, üzerinde çalışılması düşünülen romanların incelenmesinde bir eksiklik olacağı kanaatiyle ele alınan eserlerdir. Bunlardan tek tek bahsedilmemiştir. Sadece Cingöz Recai'nin temel özellikleri denilebilecek hususlar alınmaya çalışılmıştır.

İkinci gruba giren romanlar ise ayrı ayrı ele alınarak romanların ana çizgileriyle vakası ve dikkati çeken özellikleri incelenmeye çalışılmıştır. Bu tip romanların sayısı sekiz adettir.

1.1.1. Birinci ve İkinci Seri "On Paralık" Romanlardan Hareketle Cingöz Recai'nin Özellikleri

Cingöz, 1924'te yaratılmış ve adı Peyami Safa ile özdeşleşmiş bir anti-kahramandır. Cingöz Recai, iyi eğitim almış, kültürlü bir adamdır. Yazar bunu değişik zamanlarda kahramanının ağzından ifade ettirir. İlk Cingöz Recai kitabı olan "Cingöz'ün Kız Kaçırması"nda Cingöz'ün ağzından yazılmış uzun bir bölümle kahraman okuyucuya tanıtılır:

"(...) Ben, şu arkamızdaki (Robert Kolej) Amerikan mektebinde okudum. Orada Türk talebesi bana (Cingöz Recai) derlerdi. Harikulâde kurnazdım. Kendimi medhetmek için söylemiyorum, çünkü kurnazlığıma ben bile şaşıyorum. Meselâ, daha mektebde iken, arkadaşlarımın gözlerine bakar, ne düşündüklerini

tahmin eder, ekseriya muvaffak olurdum. Öyle ki, çocuklardan biri kabahat yapıp gizlemeğe çalıştığı zaman muallimler beni çağırır 'şunun gözlerine bak, doğru mu söylüyor, yalan mı, anla !' derlerdi. Ben çocuğun ceketinin yakalarından tutar, onu kendime çeker, gözlerinin içine bakar, doğru mu, yalan mı söylediğini şıp diye anlardım. Mektebin içinde gözümden kaçan hiçbir şey yok gibiydi. Arkamda, biri benimle alay etse, derhal çakardım.

Mektepten çıkınca Amerika'ya gittim. Orada (detektif)lerle, külhanbeğlerile, hükümet adamlarile, alçak ve yüksek tabakadan herkesle ahbab oldum. Cingözlüğüme herkes şaşıyordu. Hatta, bana Türkçe lakabımla 'Cingöz' diyorlardı. Asıl ismimi kimse bilmiyordu. Artık bu iltifatlardan yoruldum, biraz da cingözlüğümden istifadeye çalıştım, Amerikan apaşlarıyla ittifak ettim, öyle bir iş yaptım ki, yalnız benim hisseme altmış bin dolar isabet etmişti. Çarçabuk zengin oldum.

İstanbul'a geldim birkaç yerde köşk, apartman, otomobil, çatana aldım.

Fakat...bilir misiniz; canım sıkılmaya başladı. Vâkıâ erkek, kadın çok ahbablarım var.

(...)

Düşündüm, taşındım, bu memlekette ahaliyi soyarak zengin olmuş bir takım adamlar var, onlardan para alıp fakire, fukaraya, sakatlara, âcizlere dağıtmaya karar verdim. İşe başladım. İlk çırpıda yirmi bin lira vurdum. Bir hususî darü'l-eytâm açtım. Kırk üç yetim besledim. Gazeteler benden hürmetle bahsettiler. Şimdi yirmi bin lira daha lâzım. Bir şefkat müessesesi daha açacağım. Şunu söyleyeyim ki yirmi binin beş binini kendime komisyon payı ayırırım. İnsaniyet falan anladık ama...para da lâzım. Ben zengin yaşamaya bayılırım. Esasen başka türlüsü de elimden gelmez."[1]

"Kumaş Parçası" isimli hikayede de Cingöz'ün Robert Koleji bitirdikten sonra Amerika'ya gittiği ve hırsızlığı orada öğrendiği anlatılır.[2]

'Cingöz Kafeste' isimli macerasındaysa meşhur hırsız şunları söyler:

"Küçükten beri harikulâde işler yapmayı pek severim. Düşününüz ki sizin memleketlerinizde de Arsen Lüpen gibi harikalı adamlar var. Ayıplamayınız. Bu bir

[1] Server Bedi: Cingöz'ün Kız Kaçırması (İstanbul,1926),13-14.
[2] Server Bedi: Kumaş Parçası (İstanbul,1926), 25.

meslektir. Ben fukara bir adam olmadığım hâlde bu işi yalnız keyfim için yapıyorum. Farzediniz ki bir tiyatro seyrediyorsunuz, sizin keyfiniz kaçmasın. Hem iyice düşünülecek olursa sizin ve benim mesleklerimiz arasında ne fark var? Ben açık, merdce, göz önünde çalıyorum. Siz, gizlice, şeytanca, kitaba uydurarak çalıyorsunuz. Her zenginin serveti bir dalavere, bir sirkat mahsulüdür. Haydan gelen huya gider. Zannederim ki yanlış söylemiyorum. Yalnız, içimizde bulunan Amerikalılara ve İngilizlere bilhassa teşekkür ederim. Çünkü ben bu mesleğin ilk malûmatını Nevyork ve Londra'da tahsil ettim. İlk muallimlerim Amerikalı ve İngiliz apaşlarıdır. Görüyorsunuz ki aldığım derslerden istifâde etmişim. Aptal bir şakird değilmişim."[3]

Başka bir macerada ise Cingöz, kleptomani hastalığına tutulduğunu söyler:

"Bende (kleptomani) illeti var. Yani, hayatta benim için en büyük zevklerden biri de; çalmaktır. Kumarbaz, kumardan; ayyaş, içkiden; esrarkeş, esrardan nasıl vazgeçemezse, ben de çalmaktan vazgeçemem. Dünyada, benim gibi yüz binlerce lira sahibi nice adamlar vardır ki (kleptomani) illetine düçar oldukları için, sirkat etmeden yaşayamazlar. Hattâ...geçenlerde bizim gazetelerde yazdı, okumadın mı? Bir zengin Amerikalı kadın bile hırsızlık ediyormuş. Halbuki bu kadın, büyük ve afif bir muhite mensup olduğu gibi, son derece faziletkârmış. Ben seninle seni aldatmak için evlenmedim. Seni sevdim. Çıldırasıya sevdim. Hâlâ da seviyorum. Fakat, ben çalmadan duramazdım. Ne yapayım? Alışmış kudurmuştan beterdir derler."[4]

Birinci serinin üçüncü kitabı olan 'Kasa Başında' isimli eserin ikinci sayfasında yer alan reklamda ise Cingöz şöyle tanıtılır:

"Acaba Cingöz Recai'nin ismini işitmeyen var mıdır? Hiç zannetmiyoruz. Ama, eğer kazarâ bu yaman adamı tanımayanlar varsa onlara haber verelim ki mühim bir şahsiyeti öğrenmekte gecikmişlerdir: Cingöz Recai, gayet kibar bir aileden yetiştiği ve yüksek bir tahsil gördüğü halde 'çalmak ve dolandırmak'tan hoşlanan asrî bir serseri, çapkın ve şuh bir dolandırıcı ve rakibi meşhur polis hafiyesi (Mehmed Rıza)yı bile aciz bırakan yaman bir hırsızdır."[5]

---

[3] Server Bedi: Cingöz Kafeste (İstanbul,1926),11.
[4] Server Bedi: Kanlıca Vakası (İstanbul,1926),18.
[5] Server Bedi: Kasa Başında (İstanbul,1926),2.

Cingöz Recai yukarıdaki çerçeveyi hemen hemen bütün maceralarında korur. Zamanla buna farklı özellikler de ilâve edecektir. Cingöz'ün fiziksel özellikleri değişik maceralarında şöyle anlatılır:

"(...) hakikaten güzel zarif bir insandı. Gözleri siyah, yüzünün çizgileri biçimli ve manalı, saçları kıvırcık bir küme halinde, alnına doğru kaymış, dudakları toplu ve ufaktı. Gözleri parıl parıl parlıyordu."[6]

Meşhur hırsız "uzun boylu, zayıf, zarif bir adam"dır.[7] "Kıskaç gibi parmakları"[8] vardır. Cingöz, Server Bedi'e fiziksel yönünü yanlış aksettirdiğini söyleyerek sitem eder: " - İşte yavrum, kitablarında benim güzel bir adam olduğumu karilerine söylemeliydin. Mühim bir hakikati gizlemişsin."[9]

Server Bedi'in kahramanının en önemli özelliklerinden birisi ise her durumda soğukkanlı ve alaycı tavrını sürdürebilmesidir: Kibar serseri "daima soğukkanlı, kendine hâkim, ve pek alaycı" dır.[10] İnsanlar kapıya yüklenmiş ve kapıyı kırmak üzereyken o kahve içmek ister.[11] Panikleyen yardımcısına da kapı hakkında "ayrıntılı" bilgi verir: " - O kapı iki dakikada kırılmaz. Tam 1308 yapısı. Ben sürgüyü çekerken muayene ettim: halis kalın meşe! 1310 hareket-i arzına bile dayanmış."[12]

Mehmet Rıza ile aralarında geçen şu diyalog onun alaycılığını ortaya serer:

" - Peki bu işlerle ne uğraşıyorsun?

- Vakit geçirmek için zabıtaya hizmet etmek için. Fakat bu sırada bana da beş on bin lira ekmek parası çıkarsa ne âlâ !

- Senin ekmeklerin o kadar pahalı mıdır?

- Ne yaparsın, kibarlık!"[13]

Cingöz bu soğukkanlılığını cüretkarlığa kadar götürür. Kendisini sorgulayan polis müdürüne âdâb-ı muaşeret dersi vermeye kalkar:

" Sen bunu nereden aldın?

---

[6] Server Bedi: Cingöz'ün Kız Kaçırması, a.g.e.,12.
[7] Server Bedi: Nazar Boncuğu (İstanbul,1926),2.
[8] Server Bedi: Nazar Boncuğu,a.g.e.,26.
[9] Server Bedi: Cingöz'ün Akıbeti (İstanbul,1926), 11.
[10] Server Bedi: Nazar Boncuğu, a.g.e.,24.
[11] Server Bedi: Yangın Yerinde (İstanbul,1926),21.
[12] Server Bedi: Yangın Yerinde,a.g.e.,23.
[13] Server Bedi: Kadın Cinayeti (İstanbul,1925),14.

Sonra Cingöz Recai yüzünü buruşturdu:

- Müdür-i umumî beyefendi! Münevver bir adama hitab ettiğinizi asla unutmayınız

- Anlamadım?

- Bana 'sen' diye pek laubali hitab ediyorsunuz. Eğer muaşeretin icab ettiği tarzda sual sormazsanız, benden hiç cevap alamazsınız.

Cingöz'ün bu müstehzî ve isyankâr sözlerine müdür-i umumî evvela öfkelendi, sonra yumuşayarak sordu.

- Pekâlâ siz diyeyim, söyleyiniz."[14]

Cingöz, Mehmet Rıza'nın evine gidecek kadar kendine güvenir. Mehmet Rıza onun bu tavrına şaşar:

"Cingöz Recai, kibar serseri, burada, karşısında, bir adam, hem de kendi evinde duruyor, gülüyor, ağzını açmıyor, Mehmet Rıza'nın hayretiyle alay ediyor! Nasıl, nerede, niçin, ne zaman, gelmiş? Sabah vakti Mehmet Rıza'nın evinde işi ne? Bir telefon, bir düdük, hatta bir ıslıkla yakayı ele vereceğini bilmiyor mu? Çıldırmış mı? Bu ne cesarettir?"[15]

Yine Mehmet Rıza'nın ağzından onun cüretkarlığı şöyle anlatılır:

"(...) bu yaman herif, bir yeri soyduktan sonra üç beş gün istirahat eder ve istirahat günlerini Beyoğlu'nun kibar eğlence yerlerinde geçirir. Faraza ya 'Sekıldoryan'da kumar oynar; ya Tokatlıyan ve Perapalas'ta dans seyreder, yahud büyük bir Rus lokantasında yemek yer. Evet... Bu adamda korku yoktur; gerçi tebdil-i kıyafet eder ama, görünmekten ve tanınmaktan da pek çekinmez"[16]

Cingöz bir yerde bu meşhur soğukkanlılığını kaybeder: "Ömründe ilk defa olarak titremeğe başladı. Âdetâ metânetini soğukkanlılığını kaybetmek üzere idi."[17]

Kibar serseri, kendisine ahlâksız dendiği vakit tepki gösterir: "Cingöz Recai ne mahud adamdır, ne de hırsızdır. Cingöz Recai, sadece, kibar bir serseridir."[18]

---

[14] Server Bedi: Anadolu Kavağında Bir Cinayet (İstanbul,1926),19.
[15] Server Bedi: Cingöz Geldi (İstanbul,1925),5-6.
[16] Server Bedi: Cingöz'ün Akıbeti,a.g.e.,23.
[17] Server Bedi: Anadolu Kavağında Bir Cinayet, a.g.e.,27.
[18] Server Bedi: Elmaslar İçinde (İstanbul,1926),7.

Kendisinin diğer âdi hırsızlarla kıyaslanmaması gerektiğini ifade eder: "Cingöz Recai, öyle bir adamdır ki âdi hırsızlara, Altındiş İbrahimlere, Kurşun Ahmetlere benzemez."[19]

Mehmet Rıza ile polislik hakkında yaptıkları şu konuşmada, kendisine kötü ahlâklı diyen komisere tepkisi serttir:

"Öteden beri bu meslek hoşuma gider.

- Hangi meslek?

- Zabıta memurluğu.

- Evet Cingöz... Sen bu fena yola girmeseydin, yani temiz bir ahlaka malik olsaydın, iyi bir zabıta memuru olabilirdin.

- O vakit seninle arkadaş olurduk, Rıza.

- Ve hiçbir Cingöz çıkıp da bize meydan okuyamazdı.

- Haddine mi düşmüş ! Fakat sen benim ahlâksız bir insan olduğuma nereden hükmediyorsun?

- Artık İstanbul'un en meşhur hırsızı da kendisini ahlâklı bir adam zannederse vay halimize !

- Ben öteki hırsızlarla kâbil-i kıyas mıyım, Rıza? Evvela ben hainlerin malını alırım; fakir fukaraya dağıtırım; çok cömert bir adamım."[20]

Cingöz kendisinin farklı ahlâkî özellikleri olduğunu belirtir: "Fakat Cingöz Recai'den bahsedildiğini işittinizse bileceksiniz ki, ben yalan söyler bir adam değilim."[21] "Cingöz, sözünde mutlaka durur."[22]

Cingöz Recai'nin en çok vurgulanan özelliği ise cinayetten hoşlanmamasıdır.

"(...) Asla. Benim hiç bir cinayetle alâkam olmadığını bilmez misin?

- Belki, bundan sonra...

- Hayır iki gözüm hayır. Bundan sonra değil, hiçbir zaman elimi kana bulamam."[23]

---

[19] Server Bedi: Kanlıca Vakası , a.g.e.,10.
[20] Server Bedi: Kadın Cinayeti,a.g.e., 6-7.
[21] Server Bedi: Elmaslar İçinde,a.g.e.,8.
[22] Server Bedi: Esrarlı Köşk (İstanbul,1925),21.
[23] Server Bedi: Kadın Cinayeti,a.g.e.,14.

"Vallahi Rıza, ateş ederim. Ömrümde hiçbir cinayet yapmadım. Fakat hayatımı kurtarmak için en aziz dostumu bile öldürmeye mecbur kalırsam, mazur değil miyim?[24]

"(...) elini kana batırmaktan çok çekindiği gibi, ara sıra insaniyete hizmet etmek etmekten de ayrıca zevk alır."[25]

Kendi adamlarından biri cinayet işlerse onu cezalandırır:

" - Buna ben sizden fazla teessüf ederim müdür bey, bu hayvanlığı adamlarımdan biri yaptı. Eğer şimdi serbest olsaydım, mel'unu kendi elimle cezalandıracaktım. Ben kanı hiç sevmem. Cinayetten nefret ederim."[26]

Cingöz'ün cinayet işlemeyeceği polis müdürü tarafından da ifade edilir:

"Diyebilirim ki Cingöz Recai'nin bu işte parmağı var.

- Fakat Cingöz Recai cinayet işlemez.

- Evet... Beni de düşündüren nokta burası. O halde, hırsızlar odaya girdikleri zaman, Recai beraber değildi, paşa kendini müdafaa için silah kullanmak isteyince, heriflerden biri de bıçak çekmiş olacaktır. Recai buna kızmıştır."[27]

Mehmet Rıza da Recai'nin cinayet işlemeyeceği kanaatindedir:

"Halbuki Mehmet Rıza, Cingöz Recai'nin katl vak'alarında hiçbir dahli olmadığını ve bu müthiş serserinin elini kana boyamadığını gayet iyi biliyordu. Cingöz Recai, müddet-i ömründe bir tavuk bile kesemeyecek kadar kandan iğrenen, hatta korkan bir adamdı."[28]

Cingöz Recai cinayet suçlamalarında o kadar hassastır ki gazetelerde kendine yapılan suçlamalar hemen tekzip gönderir:

"Sabah gazetelerinden bir tanesi benim Abbas Efendi'nin katli hadisesinde parmağım olduğunu iddia edip duruyor. Herkes bilir ki ben cinayetten nefret ederim. Ömrümde hiçbir insanın ve hiçbir hayvanın kanına girmedim."[29]

Cingöz, bütün bu sözlere rağmen ilk ve tek cinayetini, Mehmet Rıza'nın gözü önünde işler:

---

[24] Server Bedi: Esrarlı Köşk,a.g.e.,29.
[25] Server Bedi: Tatavla Cinayeti (İstanbul,1926),5.
[26] Server Bedi: Anadolu Kavağında Bir Cinayet,a.g.e.,20.
[27] Server Bedi: Elmaslar İçinde,a.g.e.,12.
[28] Server Bedi: Tüttüncünün Ölümü (İstanbul,1926),5-6.
[29] Server Bedi: Tüttüncünün Ölümü,a.g.e.,6.

"Mehmet Rıza ile Cingöz bir anda haydudun üstüne atıldılar. Cingöz Recai, derhal Dimitri'nin elinden bıçakları alarak bağırdı:

" - Ulan domuz haydut ! Ben adam öldürmem ama, seni gebertmek insaniyete büyük hizmettir ! dedi ve bıçağın birini havaya kaldırarak Dimitri'nin arkasına sapladı."[30]

Cingöz Recai, gittiği Amerika'dan pek çok yeniliklerle döner. Bunlar, maceralarında ara ara ifade edilir. Amerika'dan getirdiği aletleri pek çok macerasında kullandığı ve bunların Amerika'dan getirildiğinin de sık sık vurgulandığı görülür:

" - Bu maskeler Amerika'da yapılır. Hepsini Nevyork'tan getirdim. İkâmetgâhımda bin yüz otuz iki maskeden mürekkeb mükemmel bir, kolleksiyon vardır."[31]

" - Burası benim tebdil-i kıyafet odamdır ! dedi. Sedef çekmeceler gösterdi, açtı. Bunlar içinde, türlü türlü maskeler, büstiyetler, boyalar vardı.

- Recai Bey izah etti:

- Şimdi artık insan tebdil-i kıyafet ederken, yüzüne sakal bıyık takmıyor. Şu maske, gayet ince jelatinden yapılmıştır. Tıpkı insan eti rengindedir. Onu yüzünüze geçirince, yakından bile bakılsa tebdil-i çehre ettiğiniz anlaşılmaz."[32]

Cingöz Recai Amerika'dan getirdiği maskeleri yaşlı bir adam kılığına girmekte kullanır.[33] 'Kanlıca Vak'ası'nda bu maskelerden birini o kadar iyi kullanmıştır ki karısı bile onun maske olduğunu anlayamaz.[34] Cingöz yine maske marifetiyle Amerikalı kılığına girer. Bu sayede Mehmet Rıza'nın tuzağına düşmekten, hem de Mehmet Rıza'yı bağlayarak, kurtulur.[35]

Cingöz Recai bu maskeleri kullanmadan da yüzünü ve kılığını değiştirir. O kadar ki Cingöz kılık değiştirmeden sokağa çıkamamaktadır çünkü onu herkes tanır:

" - Evet, hanımefendi, bu bıyıklar takmadır. Ben her gün başka bir kıyafetle sokağa çıkarım. Yoksa İstanbul'un polisleri değil kunduracı çırakları beni tanır."[36]

---

[30] Server Bedi: Tatavla Cinayeti,a.g.e.,26.
[31] Server Bedi: Anadolu Kavağında Bir Cinayet,a.g.e.,19.
[32] Server Bedi: Cingöz'ün Kız Kaçırması,a.g.e.,19.
[33] Server Bedi: Anadolu Kavağında Bir Cinayet,a.g.e.,18-19.
[34] Server Bedi: Kanlıca Vakası,a.g.e.,13-14.
[35] Server Bedi: Kumaş Parçası,a.g.e.,28-29.
[36] Server Bedi: Kumaş Parçası,a.g.e.,7.

"Cingöz'ün makyaj yapmaktaki hüneri dillere destandır."[37] Cingöz kadın kılığına da girer:

"İhtiyar hizmetçi kadın arkasından yürüdü. Fakat odaya kadar gitmedi. Sofalardan birinde pencereden bahçeye baktı, taharri memurlarının hepsinin kayıkhaneye gittiklerini görünce, hizmetçi kadın, bir erkek gibi pencereden bahçeye atladı, arka kapıdan sokağa fırladı.

Bu ihtiyar hizmetçi kadın alelacele tuvalet odasına girerek, Rıza'nın Şazimend Hanım'la mücâdelesi esnasında kadın kıyafetine giren Cingöz Recai idi, bu sûretle yalıdan da kolayca kaçmıştı."[38]

Cingöz, Mehmet Rıza'nın bile kılığına girer:

"Cingöz Recai'nin yeni hilesini anlıyordu. Usta hırsız, sertaharri memurunun şekil ve kıyafetini taklit etmekte mahir olduğu için, onun yerine, Rum tacirinin nezdine gitmiş ve zavallıyı kandırarak evden çıkarmıştı."[39]

Cingöz Amerika'dan yalnızca maskeler getirmez. İnsanın ağzına takılan ve konuşmasına engel olan bir lastik de getirmiştir. Bu lastiği Amerikan serserileri icat etmiştir.[40]

Cingöz, bu lastiği değişik maceralarında kullanır: "O kızın da böyle dudaklarına bir lastik geçirmişti. Bunu Amerikalı apaşlar kullanırlarmış, bu domuz da oradan getirtmiş..."[41]

Yine Amerika'dan kimyasal gazlar getirir ve bu gazları Mehmet Rıza'yı alt etmek için kullanır. "Biliyorsun ki, bende muharebelerde kullanılan boğucu gaz vardır."[42]

Bu gazları kullanmak suretiyle Cingöz, polis karakolunun içindeyken kaçmayı başarır:

"Bu sözleri söylerken cigarayı tutan parmaklarıyla cigaranın ortasına basıyormuştu. Birdenbire...odanın içini yemyeşil, pis kokulu, koyu bir duman bürüdü. Göz gözü görmüyordu. Cingöz bağırdı:

- Kendinizi koruyunuz... Bu muharebelerde kullanılan boğucu gazdır.

---

[37] Server Bedi: Son Muvaffakiyet (İstanbul,1926), 16.
[38] Server Bedi: Kanlıca Vakası,a.g.e.,32.
[39] Server Bedi: Aynalı Dolap (İstanbul,1926),22.
[40] Server Bedi: Cingöz'ün Kız Kaçırması,a.g.e.,8.
[41] Server Bedi: Kasa Başında, a.g.e.,8.
[42] Server Bedi: Nazar Boncuğu,a.g.e.,20.

Müdîr-i umumîyle, Mehmed Rıza, geriye kaçarak avuçlarıyla yüzlerini örttüler.

Bu esnada Cingöz Recai odanın balkon kapısını açtı, çıktı."[43]

Mehmet Rıza, Cingöz'ün elinden her seferinde kurtulmasını şöyle değerlendirir:

"Cingöz'ü yalnız Türk zabıtası değil, Amerika polisi bile tevkife muvaffak olamamıştır. Bu adam, yakalanmamak için müracaat edilecek tedbirlerin hepsini bilir. Vallahi paşam, tevkif edileceği vakit kuş gibi uçar."[44]

Cingöz'ün çapkınlığı da meşhurdur: "Cingöz'ün çapkınlığını, bilhassa böyle sarışın kızlardan hoşlandığını, bir çok dalaverelerinde kadınları istihdam ettiğini biliyordu."[45]

Cingöz yaptığı işlerde hanımı Mebruke'yi dahi kullanmaktan çekinmez:

"Ben dört aydan beri bu küpelerin peşindeyim. Evvela bizim 'Mebruke'yi Nevyork'ta, kimsesiz kalmış bir Türk kızı gibi, bu ailenin yanına koydurdum."[46] Cingöz karısı Mebruke'nin câzibesinden de yararlanır.[47]

Kadınların kendisini beğeneceğine emindir:

" - Hiç tehlikesi yok. Ben bunu kaç defa tecrübe ettim. Kadınlar beni daima memnuniyetle karşılarlar.

Şimdiye kadar kadın yüzünden başıma hiç felâket gelmedi."[48]

Bir kadın Recai'ye şöyle hitap eder: "Hoş adamsınız, Recai Bey ! Kitaplarda yazıldığı kadar sevimlisiniz."[49]

Cingöz kadınlara karşı çok naziktir: "Erkekler dururken kadınlar zahmet etmezler,(...)"[50] diyerek kadınlara yardımcı olur.

" - Cicim, yavrum, güzel kuşum... Senin ağladığını görmeye tahammülüm yok. Zindanlarda çürümeye razıyım, fakat o güzel gözlerinden bir damla yaş sızmasın, cicim, hatırım için artık hatırım kalmadı ama... bari... olmuş olan

---

[43] Server Bedi: Anadolu Kavağı'nda Bir Cinayet,a.g.e.,24-25.
[44] Server Bedi: Esrarlı Köşk, a.g.e.,20.
[45] Server Bedi: Kasa Başında, a.g.e.,12.
[46] Server Bedi: Cingöz Geldi,a.g.e.,28.
[47] Server Bedi: Tütüncünün Ölümü, a.g.e.,18.
[48] Server Bedi: Cingöz'ün Akıbeti,a.g.e.,12.
[49] Server Bedi: Son Muvaffakiyet,a.g.e.,13.
[50] Server Bedi: Nazar Boncuğu,a.g.e.,31.

aşkımızın hatırası namına sus... beni de kederlendirme. Dinle bak. Sana karşı kendimi müdafaa edeceğim. Zira benim nazarımda en büyük mahkeme senin vicdanındır."[51]

Cingöz, alanıyla ilgili teknolojik gelişmeleri takip etmektedir:

" - Bunlar İngilizler'in (Hartord) sistemi dedikleri yeni usul kasalardan. Bunların iç kilitleri altmış iki dişli olur. Sol taraftan otuz beş dişi birden yakmak lâzımdır."[52] Cingöz Recai, beton kesmek için modern araçlar kullanır.[53]

Cingöz, o kadar iyilikseverdir ki: "Parayı kalın bir zarfla ve taahhütlü olarak Hilâl-i Ahmer'e gönderiyorum, yirmi bine iblağ için bin lira da ben cebimden verdim."[54]

Cingöz'ün basınla iletişimi de çok iyidir:

"Cingöz Recai de her vakit âdeti olduğu gibi, işi efkâr-ı umumiyeye izah etmek için gazetelerde bir mektup neşretmişti."[55]

Cingöz Recai, otomobil kullanmasını çok iyi bilir:

"Fakat Cingöz Recai , otomobil idaresini harikulâde iyi bilirdi. En kalabalık caddelerde bile, makineye en son süratini verdiği halde, hiçbir kazaya ihtimal bırakmadan son şiddetiyle arabayı yürütürdü."[56]

Cingöz Recai, antika meraklısıdır: " - Fakat bendeniz de bir antika meraklısıyım. İnşallah günün birinde Rumelihisarı'ndaki köşküme teşrif eder ve koleksiyonlarımın hepsini görürsünüz."[57]

Kibar serseri her lisana vakıftır: "Cingöz Recai, Ermenice'yi tamamıyla bilmezdi. Fakat laf anlayacak kadar her lisana biraz vakıf olduğu için(...)"[58]

Cingöz'ün İstanbul'un pek çok yerinde evleri vardır. Evinin biri Rumelihisarı'ndadır.[59] Bu ev gizlidir.[60] Cingöz'ün Fatih'te yeraltında yaptırdığı gizli bir evi daha vardır.[61]

---

[51] Server Bedi: Kanlıca Vakası,a.g.e.,17.
[52] Server Bedi: Kasa Başında,a.g.e.,27.
[53] Server Bedi: Elmaslar İçinde,a.g.e.,20-21.
[54] Server Bedi: Tütüncünün Ölümü,a.g.e.,28.
[55] Server Bedi: Düşman Şakası (İstanbul,1925),15.
[56] Server Bedi: Cingöz Tehlikede (İstanbul,1926),19.
[57] Server Bedi: Kumaş Parçası, a.g.e., 6.
[58] Server Bedi: Son Muvaffakiyet,a.g.e.,17.
[59] Server Bedi: Cingöz'ün Kız Kaçırması,a.g.e.,11.
[60] Server Bedi: Elmaslar İçinde,a.g.e.,12.

Recai'nin Eyüp Sultan'da da evi vardır:

"Evet, Cingöz Recai'nin Eyüb Sultan'da bir evi vardır ki senelerden beri ara sıra orada ikâmet eder. Bu evi adamları da, zevcesi de bilmezler. Yalnız ben bilirim. Şübhesiz zabıtanın da böyle bir ikâmetgâhtan haberi yoktu.

Cingöz Recai orada ihtiyar bir asker-i mütekaid hüviyetiyle oturur ve civar ahaliye kendini o kadar sevdirmiştir ki Eyüb Sultan'a gittiği zamanlar, elindeki paketleri ahâli taşır."[62]

Cingöz'ün geniş bir teşkilâtı vardır:

"Benim İstanbul'da maiyetimde çalışanlar üç yüz kişiyi geçer. Hem bunlar samimi adamlarımdır. Bundan başka bin kişi daha bulabilirim."[63]

Cingöz adamlarına devamlı ders vererek gelişmelerini sağlar:

"Adamlarım, her gün, sabah akşam benden ders aldıkları, konferans dinledikleri için vazifelerini harikulâde maharetle yaparlar."[64]

Kendine mahsus teknikleri adamlarına öğretir. Ayrıca burada Recai'ye adamlarının 'usta' demesi dikkat çekici bir özelliktir:

"Hâlâ sana şu altı numaralı gemici düğümünü öğretemedim. Karıyı bağlamışsın. Yüz kere söyledim: Dört ilmik yaptıktan sonra ipin bir ucunu koltuk altından geçireceksin. Yoksa sağlam olmaz."[65]

"Ticarethanenin etrafında polise benzer mahluk dolaştırmayacaksın. Oyunları biliyorsun ya. Bir zabıta memurunu işgal etmek için on altı hile vardır.

- Geçen gece bize verdiğiniz derste bunları anlatmıştınız usta."[66]

Meşhur hırsız, haksız yere para kazanmış adamları soyar:

"(...) her şeyden evvel, bihakkın zengin olmuş namuslu adamların parasına göz dikmem. Benim aradıklarım haram yiyicilerdir."[67]

"Bu Mahmud Efendi, yirmi senelik tüccardır ama, ticaret yaparak değil, halkı soyarak para kazanır. Bu herif milyonerdir. Onu iki üç bin lira ile bırakmak olmaz."[68]

---

[61] Server Bedi: Yangın Yerinde, a.g.e.,9.
[62] Server Bedi: Cingöz'ün Akıbeti,a.g.e.,9.
[63] Server Bedi: Nazar Boncuğu,a.g.e.,17.
[64] Server Bedi: Anadolu Kavağında Bir Cinayet,a.g.e.,22.
[65] Server Bedi: Yangın Yerinde,a.g.e.,20.
[66] Server Bedi: Son Muvaffakiyet,a.g.e.,8.
[67] Server Bedi: Anadolu Kavağında Bir Cinayet,a.g.e.,22.
[68] Server Bedi: Kasa Başında,a.g.e.,15-16.

"Anadolu Kavağı'nda Bir Cinayet" adlı hikâyede soyduğu adam "Sultan Hamid'in en has bendelerinden, gözdelerinden olduğu için, devr-i istibdada yüz binlerce lira altın para sahibi olmuş, İstanbul'da han, hamam, ev, apartman almış"[69] biridir.

" - Fukara mısın? Mantar atma! Sana Mahmud Bey derler. Su içinde elli bin liralık adamsın. Fakat zengin görünmemeğe çalışırsın ve gece vakti yanında para taşımazsın. Biz senin bu paraları ne edepsizliklerle kazandığını da biliriz."[70]

Cingöz Recai her macerasında farklı bir yolla, farklı kişileri soyar. Recai işe ilk olarak bir kız kaçırmayla başlar. Kaçırdığı kızın babasından fidye isteyecektir. Ama kızın babası değil dedesi kanunsuz yoldan zengin olmuştur.[71] Soyacağı kişiyle evlenir, onun Kanlıca'daki köşküne yerleşir ve evi soymaya başlar.[72] Anadolu Hisarı'ndaki bir köşkü soymak için sahibini kaçırır ve onun yerine geçerek evini soyar.[73] Yan evden duvarı kesip aynalı dolabı arka tarafından açar ve dolapta bulunan gerdanlığı çalar.[74] Beyoğlu'nda Cadde-i Kebir'deki bir mücevherât mağazasını üst kattan delik açarak soyar.[75]

'Düşman Şakası' adlı macerasında Mehmet Rıza'nın evini şaka yapmak amacıyla soyar gibi yapar, eşyalarını yine aynı evdeki büyük bir çini sobası içine saklar.[76]

Çok zengin bir mağaza sahibinden doğrudan doğruya para ister. Adamın bin lira teklif etmesi üzerine şunları söyler:

" - Bin lira için ben sizin gibi adamları rahatsız etmeğe kıyamam. Siz Zaven Efendisiniz, İstanbul'un en meşhur kumaş taciri, ben Cingöz Recai'yim, İstanbul'un en meşhur âlicenap hırsızı ! Bin lira sizin de, benim de meze paramızdır."[77]

Cingöz yine aynı doğrultu da şunları söyler: "Hâlâ şu İstanbullulara anlatamadım ki ben iki üç bin lira için kasa açmam. Kibrime dokunur."[78]

---

[69] Server Bedi: Anadolu Kavağında Bir Cinayet,a.g.e.,3.
[70] Server Bedi: Yangın Yerinde,a.g.e.,5.
[71] Server Bedi: Cingözün Kız Kaçırması,a.g.e.,15.
[72] Server Bedi: Kanlıca Vakası,a.g.e.,14.
[73] Server Bedi: Esrarlı Köşk,a.g.e.,26.
[74] Server Bedi: Aynalı Dolap,a.g.e.,15.
[75] Server Bedi: Elmaslar İçinde,a.g.e.,13.
[76] Server Bedi: Düşman Şakası,a.g.e.,26.
[77] Server Bedi: Son Muvaffakiyet,a.g.e.,10.
[78] Server Bedi: Cingöz Tehlikede,a.g.e.,8.

Cingöz'ün bu hırsızlıklarından diğer hırsızlar da şikayetçidir " - Sana da kızıyorum İstanbul'u soyup soğana çeviriyorsun, bize ekmek bırakmıyorsun."[79]

Cingöz için mekân önemli değildir. O yapacağı işleri açık, kapalı; kara, deniz fark etmeden İstanbul'un pek çok yerinde gerçekleştirir. Kızıltoprak'tan kız kaçırır.[80] Kimi zaman bir sinema salonunun locasında hırsızlık yapar.[81] Sultanhamam'da bir mağazayı geceleyin girerek, soyar.[82] Fatih'te bir eve girerek evdeki kasayı soyar.[83] Zaman zaman İstanbul'un dışına çıktığı da olur. Cingöz bir vapurda Çanakkale Boğazı geçilirken orada bulunan, yurtdışına çıkacak insanları soyar.[84]

Cingöz Recai ikinci serinin bazı maceralarında artık polise yardım eden bir kişi konumuna gelmiştir. Kendisi doğrudan hırsızlık yapmaz. Onun yerine hırsızlık yapanları, cinayet işleyenleri yakalar ve soyduklarını onlardan alır.

"Zabıta işlerine benim de biraz aklım erer. Eğer bu işle meşgul olursam fâili enseleyeceğimi ümit ediyorum. Muhterem karilere haber veririm ki bu işle meşgul olmaya da karar verdim ve biiznillahi teâlâ, üstadım ve refikim Mehmet Rıza Bey'le el ele vererek şu muammayı tenvire çalışacağım."[85]

Buradan elde edeceği parayla bağışta bulunur: "Sirkat edilen yirmi bin liradan ne kadarını ele geçirebilirsem, onu da Hilâl-i Ahmer'e teberru edeceğim."[86]

'Kadın Cinayeti' isimli macerada uslandığını söyler:

"Artık uslandığımı bilmiyor musun? Hiç çalışmıyorum. Ben alelâde sirkatlerden hoşlanmam. Parasını alacağım adam bir hain olmalıdır. Namuslu insanların malına elimi sürmem. Şu günlerde de öyle hain zengin bulamıyorum."[87]

"Biliyorsun ki, ben artık sirkat işleriyle uğraşmıyorum. Çalmaktan vazgeçtim, tövbe ettim. Şimdi zabıtaya yardım etmek istiyorum. Memlekette bazı şerirlerin fenalıkları beni müteessir ediyor."[88]

---

[79] Server Bedi: Tatavla Cinayeti,a.g.e.,22.
[80] Server Bedi: Cingöz'ün Kız Kaçırması,a.g.e.,2.
[81] Server Bedi: Nazar Boncuğu,a.g.e.,5.
[82] Server Bedi: Kasa Başında,a.g.e.,27.
[83] Server Bedi: Yangın Yerinde,a.g.e.,16.
[84] Server Bedi: Cingöz Kafeste,a.g.e.,8-9.
[85] Server Bedi: Tütüncünün Ölümü,a.g.e.,6.
[86] Server Bedi: Tütüncünün Ölümü,a.g.e.,6.
[87] Server Bedi: Kadın Cinayeti,a.g.e.,6.
[88] Server Bedi: Kadın Cinayeti,a.g.e.,16.

Yazar Server Bedi, Cingöz'ün en samimi arkadaşıdır. "Cingöz'ün Âkıbeti" isimli maceranın başına Server Bedi geniş bir açıklama koyar. Burada Cingöz'le dostluğundan ve onun bazı özelliklerinden bahseder:

"Bir zamanlar İstanbul'u ve bütün Türkiye'yi kendisiyle meşgul eden, fakirlere kendini sevdiren, zenginlere diş bileten, zabıtayı sinirlendiren ve Türkler'in gözbebeği Mehmet Rıza'yı senelerce peşinde sürükleyen Cingöz Recai'nin bir çok sergüzeştleri arasından yirmi tanesini seçtim, yazdım, ve ayrı ayrı kitaplar halinde neşrettim.(...)

Hiç kimseye kendi hayatından, kendi tasvirâtından bahsetmeyi sevmeyen Cingöz Recai, sergüzeştlerini bana kendisi vermiştir."[89]

Cingöz Recai arada, polis hakkındaki düşüncelerini de belirtir. Bunlar değişik yerlerde farklılık gösterir:

"Çünkü bizim zabıtanın uçan kuşu tutabileceğini hiç zannetmezdim."[90] "Benim zabıtamıza çok itimadım vardır. Hatta sana müteakip defalar söyledim ki Türk zabıtası ecnebî zabıtaların fevkindedir."[91]

Aynı Cingöz Recai, zımnen de olsa polise rüşvet verdiğini de söylemektedir:

" - Adam sen de Nadide Hanımefendi... Ömrüm oldukça zabıta tarafından yakalanacağımı zannetmiyorum

- Niçin?

- Çünkü ben onlarla da dost yaşarım. Bir çok polislere yardım ettim. Hattâ... Zabıtaya mensup olup da müzâyakaya düçar olanlara, yahut takip işlerinde büyük bir muvaffakiyet kazananlara ikramiye gönderirim."[92]

Mehmet Rıza'ya da zaman zaman iyi davranır: "Rıza Bey... Vallahi inanmazsın... Şu memlekette en çok takdir ettiğim adam sensin ve emin ol ki, senden korkuyorum. Günün birinde beni enseleyebileceğini düşünüyorum da tüylerim ürperiyor."[93]

Cingöz Recai, birkaç defa polise yakalanacak gibi olur ama her seferinde değişik yollarla polisin elinden kurtulur: Kömür çuvallarının içine saklanır, polisler

---

[89] Server Bedi: Cingöz'ün Akıbeti,a.g.e.,3.
[90] Server Bedi: Nazar Boncuğu,a.g.e.,19.
[91] Server Bedi: Tütüncünün Ölümü,a.g.e.,16.
[92] Server Bedi: Kumaş Parçası,a.g.e.,17.
[93] Server Bedi: Nazar Boncuğu,a.g.e.,29.

başka yere geçtikleri zaman çıkar ve kaçar.[94] Cingöz bir başka macerada da yine polis kılığına girmiş adamlarının kendisini tutuklar gibi alıp gitmesiyle polisten kurtulur.[95]

Bazen Mehmet Rıza Cingöz'e kelepçeyi takar ama Cingöz polis kılığına girmiş adamlarının yardımıyla yine kaçmayı başarır.[96]

Mehmet Rıza, "Cingöz Kafeste" isimli macerada Cingöz'ü yakalar ama elinde tutabileceğinden emin değildir:

"Arabanın içinde Cingöz'ün kelepçeli ellerine bakan Mehmet Rıza, duyduğu sevinçten bayılacak oluyor, fakat kibar hırsızın daima şen, mağrur, kendine hakim bakışlarını gördükçe hem gözlerine inanamıyor, hem de günün birinde bu şeytanî adamın yine elinden kaçacağını düşünüyordu."[97]

Cingöz'ün de kaçacağından emin bir hali vardır:

"Müthiş, asrî, muhayyerü'l-ukûl, şeytan, Cingöz, usta hırsız, daima gülerek dedi ki:

- Sıkı tut! Şimdi sana hakikat gibi gelen bu muvaffakiyetin pek yakın bir zamanda rüya olması da mümkündür!"[98]

Recai, arada bir Mehmet Rıza ile dalga geçer:

"Rıza Bey!

Ben sana her zaman söylerim ki, yüzüne alelacele sakal taktığın zaman, kendini belli ediyor, foyanı meydana vuruyorsun. Tebdil-i kıyafet, tebdil-i çehre nasıl yapılır? Öğrenmek istersen, Cingöz Recai'den ders al!"[99]

Mehmet Rıza en sonunda Cingöz Recai'yi, kurduğu tuzakla yakalar. Server Bedi buna çok şaşırır, inanmak istemez ama gerçek olduğunu görünce Mehmet Rıza'yı tebrik eder:

"Ben bu harikulâde vak'anın hayreti içinde bocalarken bir taraftan da Cingöz'ün hakikaten yakalanmış olup olmadığını düşünüyordum. Kâbil mi? Cingöz Recai tevkif edilsin? Kâbil değil. Cingöz ki tabur tabur zabıta memurlarının arasından kaçmıştır; hapishanelerden, kilitli hücrelerden kaçmıştır; bizzat Mehmed

---

[94] Server Bedi: Yangın Yerinde,a.g.e.,27-28.
[95] Server Bedi: Elmaslar İçinde,a.g.e.,31-32.
[96] Server Bedi: Kasa Başında,a.g.e.,31.
[97] Server Bedi: Cingöz Kafeste,a.g.e.,28.
[98] Server Bedi: Cingöz Kafeste,a.g.e.,28.
[99] Server Bedi: Kasa Başında,a.g.e.,18.

Rıza'nın elinden kaçmıştır, bu gece, bu tenha apartmanda, ben Mehmed Rıza ile tavla oynarken tevkif edilmiş olsun? Buna hiç imkân vermiyordum."[100]

"(...) Ne kadar cömert, âlicenab, ne kadar zeki ve cesur olursa olsun, bu adam bir hırsızdı; kanunun, adaletin, ahlakın, vicdanın menettiği bir işi muvaffakiyetle yapıyor, binaenaleyh bir çok insanlara fena numune olduğu gibi, bir çok say eserlerini de çalıyordu. Bu adam hilekârlığın timsaliydi. Türlü şenaeti bilâ tereddüd yapıyor ve zerre kadar ar ve hicab hissi duymuyordu. Ve kendisine de söylediğim vecihle tevkifine eskiden beri taraftardım ve buna muvaffak olan zabıtayı hakkıyla takdir ettim, Mehmed Rıza'ya elimi uzatarak dedim ki:

- Ben gördüğümü yazan bîtaraf bir muharririm. Eskiden beri bu adamın sizin elinizle yakalanmasını isterdim. Hatta bunu kendisine de söylemişimdir. Sizi ve arkadaşlarınızı tebrik için kullanılacak kelime bulamıyorum."[101]

Yazar, Cingöz Recai'ye de tövbe ettirir ve hapishaneden kaçmayacağını kendi ağzından söyletir. Cingöz, kendini artık insanlığa hizmete verecektir:

"Hayır...bu defa niyetim yok. Muvaffak olacağımı da zannetmiyorum. Hükümet bütün hilelerimi biliyor. Bu defa mükemmel tertibat almış. Kanadımı kımıldatamadım. Zaten bu meslekten bıktım. Hapishanede: 'Hırsız Ve Zabıta' ismiyle büyük bir ilmî eser yazmak istiyorum. Roman filân değil, merak etme, sana rakip çıkmayacağım. 'İlmî' eser olacak. Biliyorsun ki ben dünyanın her tarafını dolaştım. En büyük memleketlerin zabıta teşkilatını gayet iyi bilirim. Sonra en büyük Avrupa hırsızlarıyla beraber çalıştım. Onların dahiyâne usullerine de vâkıfım. Tebdil-i kıyafet, tebdil-i çehre, tebdil-i sada, tebdil-i etvar hünerleri, parmak izi tahlilleri, küçük işaretlerden büyük esbaba ve vak'aya intikal usulü, yani 'usul-i istikrâ', takip, muhasara ilh... hakkında çok yeni malumata sahibim, bunları yazacağım. Sonra da hapishanede tanıyacağım hırsızların, kâtillerin bütün mazilerini kendilerine anlattıracağım ve 'Müstereddîlerin Seciyeleri' isminde felsefî bir eser vücuda getireceğim. Hülasa artık insaniyete hizmet etmek istiyorum. Muvafık değil mi?

(...)

---

[100] Server Bedi: Cingöz'ün Akıbeti,a.g.e.,19.
[101] Server Bedi: Cingöz'ün Akıbeti,a.g.e.,20-21.

Sana yemin ederim ki bundan sonra bütün hayatımı hapishanede beşeriyete hizmet etmeğe hasredeceğim. Bundan sonra Hırsız Cingöz yok, insan Recai vardır, buna iman et![102]

Yazar aslında Cingöz'le olan arkadaşlığından kısmî bir rahatsızlık da duymaktadır:

"Bu harikulâde adamla arkadaşlığım, benim için şüphesiz bir leke olabilir; zira ne derece harikulâde olursa olsun, bu adam – kibar, âlicenap, zeki, malumatlı filan ama – bir hırsızdır, hırsız ! Cingöz gibi insanların çoğalmamasını temenni etmek vazifemdir."[103]

Cingöz Recai'nin bir Arsen Lüpen[104] uyarlaması olduğu Üyepazarcı[105] tarafından belirtilmektedir. Ayrıca birinci ve ikinci seri Cingöz Recai'lerin kapaklarında Cingöz'ün özellikleri belirtilirken aynı zamanda muhataplarından da bahsedilmiş olmaktadır: "Cingöz Recai, Fantomalar'a, Arsen Lüpenler'e taş çıkaran kurnaz, hin oğlu hin, çapkın ve kibar bir İstanbul serserisidir. Sergüzeştlerini okurken insanın parmağı ağzında kalır."[106]

Cingöz, Arsen Lüpen'le Fantoma'yla kıyas edilmekte ve onlardan daha kurnaz olduğu vurgulanmaktadır.

1.1.2. Cingöz'ün Esrarı[107]

Cingöz Recai'nin adamları suçluların toplandığı bir meyhanede, çok gizli bir iş yapacakları intibaı vererek kılık değiştirmiş olan Mehmet Rıza'yı peşlerine takarlar ve onu Cingöz'ün Sarıyer'deki gizli köşküne çekerek hapsederler. Cingöz, kılık değiştirerek Mehmet Rıza'nın dayısının kızı Mebruke ile tanışmıştır ve onunla evlenerek evini soymak istemektedir. Mehmet Rıza'nın kendisini tanıyıp, engel olabileceği ihtimalini düşünerek bu tuzağı hazırlamıştır. Cingöz Recai, Mehmet

---

[102] Server Bedi: Cingöz'ün Akıbeti,a.g.e.,26-27.
[103] Server Bedi: Cingöz'ün Akıbeti,a.g.e.,4.
[104] Yazarın "Arsen Lüpen İstanbul'da" isimli eserinde Cingöz'le Lüpen arasındaki benzerlikler ve farklılıklar geniş olarak vurgulanmıştır. Bunun için 1.1.4. numaralı kısma bakılabilir.
[105] Erol ÜYEPAZARCI: Korkmayınız Mr. Sherlock Holmes (İstanbul,1997),202.
[106] Server Bedi: Cingöz'ün Kız Kaçırması,a.g.e.,1.
[107] Server Bedi: Cingöz'ün Esrarı (İstanbul,1925). İnceleme bu eserden yapılmıştır ve verilecek sayfa numaraları bu esere göredir.

Rıza'nın kaçmasını ve dışarıya haber göndermesini engelleyecek her türlü tedbiri alır. Ayrıca basına Mehmet Rıza'yı hapsettiğini haber vererek, komiserin halk önündeki itibarını zedeler.

Bundan sonra Mebruke ile evlenir ve üçüncü gecenin sabahı evi soyar. Mebruke'yi de, hem sevdiği için hem de kaynanasından bir miktar daha para koparmak için, kloroformla uyutarak kendi evine getirir. Bu ev, Mehmet Rıza tarafından öğrenildiği için, artık terk etmeleri gerektiğini söyleyerek evi boşaltır ve yanıltıcı ipuçları vererek komiseri serbest bırakıp başka bir yerde tekrar tuzağa çeker. Mehmet Rıza, Cingöz'ün yeni evini bulduğunu zannederek bu yeni evi kuşatır ama boş bir evle karşılaşır. Recai yine bazı tuzak ipuçları ile Mehmet Rıza'nın Mebruke'yi bulmasını sağlar. Bundaki amacı annesini özleyen Mebruke'yi – tekrar alacağını söyleyerek - annesine göndermek ve Mehmet Rıza'yı biraz sevindirmektir. Cingöz söylediği gibi bir süre sonra, Mehmet Rıza'nın tüm tedbirlerine rağmen Mebruke'yi kaçırır. Mebruke de Cingöz'ü sevdiği için bu işe yardımcı olur.

Komiser, Mebruke tarafından yazılmış bir mektubu kendisine getireni takip ederek, Cingöz'ün gizli evlerinden birini öğrenir. Buradan çıkan birini yakalayıp maskesini çıkarınca, bu adamın 'polis müdüriyeti ikinci şube' müdürü olduğunu görür. Mehmet Rıza, adama güvenmiş gibi yaparak Cingöz'den haber alabileceğini düşünür ve adamı serbest bırakır. Bu adamdan bir bankanın tünel kazılarak soyulacağı haberini alan Rıza, gereken tedbirleri buna göre alır. Ama banka yine soyulur. Çünkü Mehmet Rıza'nın yardımcısı Necati, aslında Cingöz Recai'dir. Bunu Mehmet Rıza'ya bir mektupla bildirir. Bunun üzerine Mehmet Rıza bir hile yapmak için, istifa ettiğini duyurur. Cingöz'ün adamlarını takip eder ve bir tesadüfün yardımıyla aralarına sızmayı başarır.

Recai, ona bir apartman katının salonuna alt kata geçilebilecek büyüklükte bir delik açma görevi verir. Niyeti alt kattakileri soymaktır. Mehmet Rıza soygun gecesi alt kata inen Recai'yi yakalamayı başarır. Cingöz sıkı güvenlik tedbirleri altında bir hücreye kapatılır. Ardından İstanbul polisi Cingöz'ün teşkilâtını çökertir.

Cingöz, Mehmet Rıza'yı kandırarak hücresinde Mebruke'yi görme isteğini kabul ettirir. Mebruke geldiğinde yerlerini değiştirirler ve Cingöz kaçar. Mehmet Rıza, Mebruke'yi serbest bırakarak Cingöz'e ulaşabileceğini düşünür ve de amacına

ulaşır. Cingöz ve Mebruke Avrupa'ya gitmeyi tasarlarlar. Mehmet Rıza da hazırlıklarını buna göre yapar. Cingöz'ü vapurda tutuklayacaktır. Ama Cingöz olayların farkındadır; o, Mehmet Rıza'yı yakalar ve yerine geçer. İnsanlara Cingöz'ü yakaladığını duyurur ve Kale-i Sultaniye'de jandarmalara teslim eder. Vapurda bu olaydan sonra bir zengin yolcuyu da soyar ve onu da Cingöz'ün adamı diye Rıza'nın ardından jandarmaya teslim eder. Vapur Avrupa'ya doğru hareket eder. Mehmet Rıza İstanbul'a gönderildikten sonra her şey anlaşılır ama iş işten geçmiştir.

Cingöz'ün Esrarı, Cingöz Recai'nin kahramanı olduğu 'on paralık' romanların dışında yer alan ilk büyük romanıdır. Bu roman birinci seri Cingöz Recai'lerin ardından yazılmıştır.

Yazar bu ilk uzun Cingöz Recai macerasının iç kapağında şöyle bir ibare koyarak okuyucunun merak duygusunu kamçılar: "Harikulâde vak'alar, entrikalar, şeytancasına tertip edilmiş hilelerle dolu akıllara hayret verici zâbıta romanı" (s.2)

Roman genel olarak 'on paralık' Cingöz romanlarının biraz daha genişletilmişi havasındadır. Yazar okuyucuyu olaydan olaya sürükler ve sürprizlerle okuyucunun dikkatini uyanık tutar. Okuyucu, Mehmet Rıza'nın beyaz sakallı bir ihtiyara yardım ettiğini zannederken bu adamın aslında Cingöz Recai olduğunu öğrenir(s.15). Mehmet Rıza Cingöz'ün evini bulduğunu zannederken bomboş bir evle karşılaşır(s.58-59). İkinci şube müdürünün aslında Cingöz Recai'nin adamı olduğunun anlaşılması diğer bir sürprizdir(s.109). Mehmet Rıza'nın yardımcısının aslında Cingöz Recai olduğunun anlaşılması romanın en can alıcı yerlerinden biridir(s.161).

Roman, İstanbul'un lüks ve üst gelir seviyesine sahip insanların yaşadığı Beyoğlu(s.3), Sarıyer(s.9), Nişantaşı(s.18), Beşiktaş (s.102), Altınbakkal(s.196) gibi yerlerin yanında düşük gelirli ve halk arasında serseri diye anılan insanların yaşadığı yerler olan Ihlamur (s.102), Hürriyet-i Ebediye Tepesi (s.68), Kâğıthane(s.68), Tatavla(s.128) gibi yerlerde geçer. Ayrıca Avrupa'ya giden yolcuların bulunduğu lüks bir vapur(s.274) ve Kale-i Sultaniye (s.275) de romanda mekân olarak kullanılan yerlerdir. Bu mekânlar yalnızca isim olarak verilir. Sadece olayların geçtiği yerlerdir. Tanıtılmasına önem verilmez.

Kültürlü bir insan olan yazar, bu kültürünü roman içerisinde gösterir. Tıbbî açıklamalar yapar: "(Kloroform) un uzviyet üzerinde iki tesiri vardır. Biri mideyi tahrip eder; öteki de cümle-i âsabiyeyi teşviş eder."(s.31-32)

Sosyal konular hakkında fikirlerini de Cingöz'ün ağzından belirtir:

" - Ben ona isbat ederim ki, herkesin bildiği gibi haydut bir adam değilim. Daha doğrusu kanımda biraz fazlaca sosyalistlik, hattâ komünistlik var. Zenginden alıp, fakire veriyorum, fena bir iş mi? Bugüne kadar açtığım meccânî leylî mektebler on beşi bulur. Anadolu'nun her vilâyetinde gizli bir muavenet sandığı teşkilâtı yaptığımı da biliyorsun. Hükûmet benim kadar acezeye muavenet etmiyor. Benim umûr-ı hayriyeye sarfiyatım 'Şark-ı Karîb Muavenet Cemiyeti'nin Asya kıtasındaki sarfiyatına yakındır." (s.33)

Yazar, sosyal konuları tartışmaya devam eder, Cingöz'e meşruiyet kazandırmak ister:

" - Her fiil, gayesine nazaran ahlakî, gayr-i ahlakî veya ahlakî(?) olabilir. Sirkatten gaye, hep nefs ve ebnâ-yı cinsimize ika-i zarar ise, bu gayr-i ahlâkiye... Fakat gaye muvâzenesiz cemiyetlerde istikrar temin etmek için bazı şahıslarda fazlaca terâkim eden sermayeyi kurnazca onlardan alarak fukaraya tevzi etmek oldukça, memduh bir fiil husûle gelir. Nitekim ticarette bir sirkattir, fakat gayesinin meşruiyeti nisbetinde memduhtur.

- Ticarette rıza-yı tarafeyn vardır.

- Hayır. Müşterinin rızası bir mecburiyettir. İhtiyaç, onu bir malı almağa sevk eder. Bu zaruretle, tâcirin istediği fark-ı fiyatı vermeğe katlanır. Harb-i Umumî'de fukara ahâli şekerin okkasına dört yüz kuruş vermeğe vicdanen râzı mıydılar? Hayır fakat mecburen alıyorlardı. O halde bu vicdanî bir rıza değil, kuvvet karşısında inhinâ ve tevekküldür. Hem bu meseleyi münâkaşa etmeyelim. Avrupa'nın en büyük iktisatçıları itiraf ederler: Ticaret bir sirkattir. (La Commerce, c'est un Vol)"(s.34)

Yazar, polis teşkilatından hareketle bir sosyal yaraya da parmak basar. İkinci şube müdürü Cingöz Recai'ye katılma sebebini anlatırken şunları söyler:

"Çünkü, evvelâ, bizim hükûmet devâirinde kıymet bilinmiyor. Ben ne kadar çalışırsam çalışayım, maaşıma zam yapılabilmesi için bütçede yer olmadığı gibi, gayretimi takdir eden de yok. Her üç ayda bir polis müdürü değişir ve şube müdürlerini azl yahud tebdil eder. Böyle, her yeni gelen müdürün elinde, dama taşı

gibi oraya buraya sevk edilmek işime gelmiyor. Halbuki Cingöz Recai, kıymet bilen bir adamdır. İnsanı maddeten terfih ettirdiği gibi, mânen de teşvik eder."(s.119)

Romanda dikkati çeken bir diğer husus da suçluların genelde azınlık mensupları olmasıdır: "(...) meşhur kalpazan Niko, üç sene mahkûmiyetini yeni bitirerek hürriyetine kavuşmuş, meşhur kasa hırsızı Vasil, Anastas (...)" (s.4) Yine soymaya çalıştığı adam bir Ermeni'dir. Cingöz bu adamla ilgili olarak şunları söyler: "Bu deri tüccarı, Türk düşmanıdır. Mütarekede, gizli cemiyetin reisi bu domuzdur."(s.202-203)

Yazar, Mehmet Rıza'yı eser ortaya koyan bilgili bir kişi olarak tanıtır. Mehmet Rıza'nın "Otomobil Lastikleri İzleri"(s.46); "Parmak İzlerinin Şekillerine Göre Sahiplerinin Hareketlerinin Tayini Meselesi" (s.63) başlıklı iki adet makalesi vardır.

Eserde dil gayet ustalıkla kullanılmıştır. Genel olarak anlaşılabilir bir kelime kadrosu seçmiştir. Yazar zaman zaman havayı daha iyi verebilmek için argo kullanımına yönelir. "... birasını çekiyordu."(s.5); "İçeri giren çıkanları iskandil etmeli."(s.6).

Hatta halkın belli bir kesiminin konuşmasını olduğu gibi eserine yansıtır:

" – A be, dingilsiz pezevengin davlumbaz suratlı herifi ! Yine nereleri takozladın da gece yarısı evin kapısına polisler geliyor? Bir de bana utanmadan mangiz nanay, dalgalar aynasız gidiyor, serkafi mort ettik diyorsun ha?... Tüh! Kulağının üstündeki boynuzları kırsam da burnunun hortumuna soksam! A be kıbtî bozuntusu maymun!"(s.71)

Romanda yazarın yaptığı mantık hatalarına da rastlanır. İkinci şube müdürü Mahmut Bey bir yerde çocuklarının ölüsü üzerine yemin ederken(s.123), bir başka yerde Mahmut Bey'in evi barkı olmadığından karakolda yattığından bahsedilir(s.125). Mebruke, Mehmet Rıza'nın dayısının kızı iken (s.19), Mehmet Rıza bir anda Mebruke'nin dayısı olur(s.181). Mehmet Rıza, Mebruke'nin üzerine hücum edip, saçlarından tutar(s.226), ama bir sonraki sayfada Mebruke'nin saçsız olduğu belirtilir(s.227). Dört sayfa sonra Mebruke'nin saçlarından bahsedilir(s.231). Mehmet Rıza Cingöz Recai'nin kılık değiştirerek yanında iki sene çalıştığını söylerken (s.161) daha sonra bunu üç seneye çıkarır(s.207).

1.1.3. Cingöz Recai'nin Maceraları[108]

Cingöz Recai Amerika'dan döneli üç ay olmuştur ve artık Ayaspaşa'da oturmaktadır. Yardımcısı Jale'ye her akşam gazeteleri okutmakta ve kendine uygun olaylar aramaktadır. Gazetelerde yer alan bir habere göre Zeyrek'te yaşayan biri olan Hacı Zihni Efendi, gece yarısı yatağından kalkıp, eline bir fenerle bir bıçak alıp bahçeye gider, yarım saat bahçede kaldıktan sonra eve geri döner. Yine bir gece bahçedeyken bağırmış ve bahçede kendisine saldırıldığını söylemiştir. Bu olay Cingöz Recai'nin ilgisini çeker. Eve bir bohçacı kadın gönderir ve mahallede bir soruşturma yaptırarak orada bir ev tutar. Cingöz, bu mahallede kiraladığı evden, Hacı'nın evini, adamlarıyla beraber gözlemeye başlar. Bir akşam adamları Hacı'nın bahçesindeki ağacın üstünde bir adam görürler. Bu adam ağaçtan Hacı'nın başına bir taş atar, ardından onu boğarak kuyuya atar. Cingöz mahalleye emekli bir binbaşı kimliğiyle gelmiştir ve bu sayede olaydan hemen sonra evin bahçesine gidip araştırma yapmaya muvaffak olur. Hacı'nın ağzından bir intihar kağıdı yazılmış ve bu kağıt ağaca asılmıştır. Cingöz bu kağıdın üzerindeki parmak izlerine dikkat eder. Bu sırada Cingöz'ün adamları katili takip edip, evini bulur. Cingöz, eve gönderdiği bohçacı kadından ev içi bilgilere ulaşır. Hacı'nın, kızının boynuna bir muska takıp bunu daha sonra nasıl kullanacağını anlatacağını, söylediğini öğrenir.

Mehmet Rıza, polisteki yeni teşkilat yüzünden, açığa çıkarılmıştır. Artık özel detektiflik yapmaktadır. Bir gece Cingöz, Mehmet Rıza'yı arar. Cingöz, Mehmet Rıza'dan Hacı Zihni Bey meselesinde kendisine yardımcı olmasını ister. Parmak izlerinin kontrol edilmesi gerektiğini bunu da Mehmet Rıza'nın yapabileceğini bildirir. Bu arada Hacı'nın kızı kaçırılmıştır. Hacı'nın karısı da Hacı'nın ölümünden on beş yirmi gün sonra sigorta şirketi memuru olan Süleyman Tahir isminde bir adamla evlenir. Cingöz'ün cinayet ikazı üzerine bu olayla ilgilenmeye başlayan Rıza,

---

[108] Bu isim kitabın dış kapağında yer alır. İç kapakta ise "Cingöz Recai Harikulâde Maceralar" yazar. Bu kitabın üzerinde yayın yeri ve yayın tarihi bulunmamaktadır. İncelemede verilen sayfa numaraları bu kitaba aittir. Tefrika tarihinden hareketle kitap bu sıraya konulmuştur. Kitap, Semih Lütfi Bitik ve Basım Evi tarafından basılmıştır. Eser ilk olarak 'Allo Allo... Yetişiniz. Cingöz Recai'nin Harikulâde Maceraları' ismiyle 8 Kânunuevvel 1932 - 7 Mart 1933 tarihleri arasında 73 sayı olarak Cumhuriyet Gazetesi'nde tefrika edilmiştir. Üzerinde inceleme yapılan bu baskıda ve 1944 yılında yapılan baskıda yukarıda belirtilen isim kullanılmış, 1968 ve 1999 baskılarında adı Zeyrek Cinayeti olmuştur.

Zeyrek'teki eve gider. Buradan Süleyman Tahir'i ve Hacı'nın karısı Nezahet Hanım'ı müdüriyete götürür. Tahir'e fark ettirmeden parmak izini alır.

Cingöz de boş durmamaktadır. Süleyman Tahir'in Karagümrük'teki evine girer. Odasındaki bazı mektupları ve bir cep defterini yanına alır.

Rıza'nın yaptırdığı parmak izi incelemelerinde Tahir'in parmak izleriyle kağıttaki parmak izlerinin aynı olmadığı ortaya çıkar. Recai, Rıza'ya Hacı'nın bahçenin belli bir noktasına servetini gömdüğünü ve servetini yalnızca kızına bırakmak istediğini anlatır. Bahçeyi kazmışlardır, Süleyman Tahir de kazmıştır ama her ikisi de bir şey bulamamışlardır. Cingöz bir yandan da, işin uzaması sebebiyle, kendine olan güvenini sorgular.

Cingöz Karagümrük'teki eve bir daha gider. Adamlar gelince aynalı dolabın içine saklanır. Yanlışlıkla orada kilitli kalır. Tahir ve arkadaşlarının konuşmalarını dinledikten sonra gürültü yaparak dolabın kapağını açtırır. Tahir ve arkadaşları ile konuşur. Süleyman Tahir, Hacı'yı öldürmediklerini iddia etmektedir. Cinayet saatinde bahçede arka tarafta otların içinde olduğunu ve cinayetten haberi olmadığını söyler. Nezahet Hanım'ın kardeşinden Hacı'nın servetini öğrendiklerini ve bunu elde etmek istediklerini Cingöz'e anlatır.

Daha sonra, Cingöz'le Mehmet Rıza konuşurken Süleyman Tahir'in intihar ettiği haberi gelir. Mehmet Rıza ve Cingöz'e mektup bırakmıştır. Mektupta masum olduklarını ispat için intihar ettiğini söyler. Karagümrük'teki ev mühürlenir. Rıza, Tahir'in evrakını alıp, inceler fakat önemli bir şey bulamaz. Cingöz, kılık değiştirip, intihar süsü vererek ortadan kaybolan Süleyman Tahir'i yakalar. Mehmet Rıza'yı evine getirerek Süleyman Tahir'i gösterir. Mehmet Rıza, Cingöz'ün evinden karakola telefon ederek polislerin gelmesini ister. Bu esnada Cingöz elindeki kitabı havaya fırlatır. Kitabın içinden bir gaz çıkarak Mehmet Rıza'yı bayıltır. Ardından Mehmet Rıza'yı evine bırakır. Mehmet Rıza bunun üzerine atağa geçer. Bohçacı kadını yakalatır, onu kandırarak Cingöz Recai'nin evlerinin bir kısmını öğrenir ve bu evleri basar. Hacı'nın kızını da Cingöz'ün kaçırdığı ortaya çıkar. Cingöz'ü Acıbadem'deki köşkte sıkıştırırlar. Recai, Mehmet Rıza'ya gaz blöfü yaparak onu binanın dışına çıkarır. Kimyasal bir sıvı hazırlayarak polislerin üstüne sıkar. Polislerin gözlerini yakar ve kaçarlar. Ayaspaşa'daki apartmana giderler. Polis burayı da çevirince yan apartmana geçerler. Cingöz, Mehmet Rıza'ya bir gaz blöfü daha

yapar. Cingöz ve arkadaşları bu binadan diğer yandaki binaya geçerek polisten kurtulurlar.

Bu esnada Hacı'nın karısı Nezahet öldürülür. Katili Süleyman Tahir zannedilse de değildir. Süleyman Tahir'in ikiz kardeşidir. Cingöz, polis merkezine gelerek hem Nezahat'in hem de Hacı'nın katilinin Tahir'in ikiz kardeşi olduğunu anlatır. Ardından karakoldan kaçar. Rıza'nın evini basar ve orada bulunan Tahir'in evrakı arasından kırmızı kalemle yazılı duayı alır. Çünkü hazinenin yeri orada kayıtlıdır. Karakola gitmesinin esas sebebi de Mehmet Rıza'yı evinden uzak tutmaktır.

Mehmet Rıza, Hacı'nın evini kuşatır ve bekler. Evin içine Rıza ve şube müdürü girerler. Gürültü olunca yüke saklanırlar. Ama Tahir'e bağlı adamlar onları bulup Cingöz'ün adamı diye bağlarlar. Bunlar bağlıyken evin alt katından silah sesleri gelir. Polisler, silah seslerini duyunca evin içine girerler. Rıza ve şube müdürünü kurtarırlar. Recai'nin adamları Süleyman Tahir'in çetesini yakalayıp bağlamışlar ve kaçmışlardır. Rıza, yemek odasındaki delikten içeri dalar. Evin temellerine kadar giderler. Arkadaki lağım çukurlarından dışarı çıkarlar. Cingöz altınları alıp gitmiştir.

Rıza eve dönünce Cingöz'ü yatak odasına uzanmış görür. Cingöz bu altınları Rıza'ya bir polis hastahanesi yapılması kaydıyla vermek istediğini söyler. Ayrıca adamlarının serbest bırakmasını ister. Mehmet Rıza hastahane meselesi üzerine duygulanır ve Cingöz'e elini uzatır. Recai, bazı olayların içyüzünü de Rıza'ya açıklar. Hacı, Zeyrek'teki evi yaptırırken altınları temele gömdürmüş ve yemek odasındaki döşemeden bir kapakla oraya yol açtırmış, yan evdeki lağım yolunu ise Cingöz yaptırmıştır.

Roman Latin harfleriyle yayınlanmış ilk Cingöz Recai romanı olma özelliği taşır. Cingöz'ün karakteristik özellikleri devam etmektedir ama artık Cingöz'ün özgüveninin azalmaya başladığı ve kendisini sorguladığını görülür:

"Usta hırsız düşündü: 'Bu doğru. Kabiliyetlerimde hiçbir azalıp eksilme yok. Fakat biraz sinirliyim. İhtimâl ki bundan dolayı vaziyetleri iyice kavrıyamıyorum.

Cingöz Recai, kendisini, kendi ruhî kabiliyetlerini daima kontrol eden bir mahluktu: Hafızasında bir durgunluk var mı? Muhakemesi eski parlaklığı muhafaza ediyor mu? Cesareti azalmış mı? İlâh... Zira, zamandan başka hiçbir şeyden pervası

yoktu. Bu son hâdisede, Cingöz, bir çok tahminlerinde aldanmıştı. Bugün, adetâ, gizli düşmanının elinde bir oyuncak vaziyetinde idi. Onunla adeta eğleniyorlardı. Kendi kendini eski Cingöz'e benzetmiyordu.

Nerede o çil zekâ, o keskin anlayış, o çakı gibi vücud, o bütün muammaları bir ceviz gibi kırarak içinden hakikatlerin usaresini çıkaran beyin, o karar verişlerdeki çabukluk, o atılış!.. Hayır... Cingöz kendini kendisine benzetemiyordu."(s.60-61)

Bu sorgulamalar kendisini ağır eleştirilere kadar götürür:

" - Ben koca bir eşeğim, eşşeğim, eşşek! Hiç bir şeyden haberim yok, bütün tahminlerim yanlış çıkıyor. Şimdi kafamın içi bomboş. Hiçbir şey düşünmüyorum, hiçbir şey anlamıyorum, hiçbir şey tahmin edemiyorum." (s.96)

Yazar, eserinde sürprizleri kullanır. Tahir'in intihar ettiği zannedilirken Tahir birden ortaya çıkar.(s.121) Zihni Efendi'nin kızını kimin kaçırdığı merak edilirken birden Cingöz'ün kaçırdığı anlaşılır.(s.179) En önemli sürpriz ise bütün bir roman boyunca hiç bahsedilmeyen Tahir'in kardeşini birden bire ortaya çıkarak bütün cinayetleri sahiplenmesidir.(s.230)

Romanda mekân olarak İstanbul'un muhtelif semtleri yer alır: Zeyrek(s.4), Karagümrük(s.45) gibi alt ve orta gelir durumuna sahip insanların oturduğu yerlerin yanı sıra Nişantaşı(s.26), İstinye(s.113), Ortaköy(s:120), Cihangir(s.128) Acıbadem (s.169) gibi üst gelir grubuna giren insanların yaşadığı yerler de eserde kullanılır. Cingöz'ün de üst gelir grubundaki insanların yaşadığı yerlerde oturduğu dikkati çeker. Bu mekânlar okuyucuya tanıtılmaz. Sadece olayların buralarda geçtiği belirtilir. İç mekân tasvirini de rastlanmaz. Yalnızca dikkat edilmesi istenen yerlere ufak bir atıfta bulunulur(s.186).

Yazarın bilgi verme özelliği burada da göze çarpar:

"Mehmed Rıza, nadir bir iki zabıta vak'asında, 'aphonie' dedikleri bu ses kısıklığı hâdisesini müşahede ettiği için hizmetçinin yüzüne baktı.

(...)

Mehmed Rıza 'zavallı, büyük bir heyecan ve korkudan sesini kaybetmiş olabilir.'diye düşündü."(s.33)

Mürekkepler ve kağıtlarla ilgili ayrıntılı bilgi verir:

"Malûm ya, bu mektubda kullanılan viyolet mürekkebler muayyen zamanlar zarfında hissolunmıyacak derecede renklerini atarlar. Ziya ile temaslarının muhtelif derecelerine göre yazının renginde tagayyürler hasıl olur." (s.101)

Polise, bir kadını muayene ettirir ve teşhisi koydurur:

"Mehmed Rıza, baş parmağını kadının göbeğine ve serçe parmağını da kasık kemiğinin ucuna koyarak iyice gerilen elinin tam orta noktasını buldu ve oraya öteki elinin iki parmağile kuvvetlice basınca kadın haykırdı.

Mehmed Rıza doğrulmuştu. Kadının gözlerine bakarak dedi ki:

- Sende körbarsak hastalığı var."(s.165)

Cingöz, gazlar hakkında bilgi verir:

"Orada hırsızlar ve gangsterler, icab edince 'Foksen' ve 'Klor' gazlarını da kullanıyorlar. Bunlardan birincisi, yani 'Foksen', boğucu gazdır; ikincisi, yani 'Klor' yakıcıdır. Her ikisini de kullanmak için askerî sahalardakine benzemiyen daha pratik türlü türlü aletler icad edilmiştir."(s.179)

Yazar, sosyal ve tarihî meselelere parmak basmaya devam etmektedir. Hacı'nın servetini araştıran Cingöz bunun tarihî bir yolsuzlukla elde edildiğini öğrenir:

" - Yağma yok, dedi; ben yalnız bahçeyi değil, Hacının bütün hayatını tetkik ettim. Harbi umumîde hükümet onu Arablarla temas eden bir heyete memur etmiş. Hacı o vakitler Arabları lehimize teşvik için onlara hükümeti seniye tarafından üç posta altın götürmüş. Erkânı harbiyeye bir ihbar üzerine Hacının bu altınlardan mühim bir kısmını Arablara tevdi etmediği ve zimmetine geçirdiği anlaşılmış, hakkında bir takibat yapılmış. Hacı firar etmiş. Mütarekeden sonra meydana çıkmış."(s.55)

Tahir ve adamları Millî Mücadele'ye karşı olan insanlardır:

"Süleyman Tahir'le ikiz kardeşi İbrahim ve üç arkadaşı, milli mücahedede Çerkes'lerle beraber çete yaparak Kuvayi milliyeye saldıranlardandır. Oldukça tahsil görmüş herifler... Zaferden sonra bir yolunu bulup İstanbul'a sokulmuşlar... Kendilerini pek arayan soran olmamış..."(s.262)

Cingöz daha önce sadece fakir insanlara iyilik ettiğini söyleyerek övünürken artık iyilik anlayışında bir farklılık ortaya çıkar. Avrupa'ya öğrenci göndermektedir. (s.112)

Cingöz'ün Tahir'le yaptığı konuşma hem Cingöz'ün hırsızlığa özenmesinin kaynağını belirtir hem de sinema hakkındaki kanaatini gösterir. Bu durum Cingöz'ün on paralık romanlarda belirttiği durumla çelişir:

"Cingöz yerinden kalktı, Süleyman Tahir'e yaklaştı, bir elini onun omzuna koyarak dedi ki:

- Sana şimdi bu vaziyetle hiç münasebeti olmıyan bir sual soracağım.

Küçükken sen ne kitabları okurdun?

Süleyman Tahir cevap vermedi.

Cingöz devam etti:

- Ben sana söyleyeyim de tasdik et! Cinaî romanlar değil mi? Meselâ 'Ksavye dö Montepen'in kitapları... Söyle! Doğru mu?

Süleyman Tahir sık sık aldığı soluklar arasında:

- Evet, diye mırıldandı.

Cingöz bir elini cebine soktu ve Süleyman Tahir'in karşısında durarak:

- Bunu niçin sordum, biliyor musun? dedi, sende hep karanlık ve karışık işler yapmak sevdası var. Bizim yaşımızdakilere bu illet kitablardan, bizden sonrakilere de sinemalardan geliyor. Ben itiraf ederim ki 'M.Lökok'un kızı'nı okumasaydım bu acayib mesleğe girmezdim."(s.121-122)

Cingöz'ün sanatçı ruhu ortaya konulmuştur: " - Kemanımı getiriniz! Dedi. Sonra Şopen'in noktürn'lerinden birini çaldı."(s.25)

Yazar, dile hakimdir. Metinde argo kelimelerin kullanımı dikkati çeker: "(...)İstanbul'a düşeceğini haber vermişti."(s.4), "Çakarsın ki bir servet kokusu aldım."(s.29), "Zira, biliyorsun ki ben bu iş'te papel kokusu almasaydım.(...)"(s.50), "Ulan...On yaşında kopiller bir otomobilin peşine takılmasını bilirler.."(s.59) "Yoksa tahtakoz ağabey bizim bu apartmana düşecekti."(s.62)

1.1.4. Arsen Lüpen İstanbul'da[109]

Arsen Lüpen'in İstanbul'a geleceği duyulunca şehir allak bullak olmuştur. Polisler, bankalar tedbirlerini artırmışlardır. Gazeteler yok satmaya başlamışlardır.

---

[109] Bu roman ilk olarak, 2 İkincikanun 1935 tarihli Hafta Mecmuası'nda yer alan reklamdan anlaşıldığı üzere forma forma basılmış ve satılmıştır. Bu incelemede o formalardan yararlanılmış ve eserin sayfa numarası ile birlikte forma numarası da belirtilmiştir.

Haberler Paris'ten gelir. Arsen Lüpen'in, aylardan beri, Türkiye'den Avrupa'ya afyon ve eroin kaçakçılığı yaptığı ve Marsilya'daki adamları vasıtasıyla uyuşturucuların Fransa'ya gizlice girmesini sağladığı belirtilir. Polis teşkilâtı artık polisiye işlerle uğraşmayan ve Sultanahmet'teki evinden Cihangir'de bir apartmana taşınan, kendisinden on altı yaş küçük, güzel bir kız alıp, sessizce kendi köşesinde oturan Mehmet Rıza'yı göreve çağırır. Mehmet Rıza ilk olarak Ahududu Sokağı'ndaki bir evi gözlem altına aldırır. Mehmet Rıza, evi küçük eroin satıcılarının buraya girip çıkmalarından öğrenmiştir. Bu evde, on yedi seneden beri İstanbul'da yaşayan, eski Amerika konsoloslarından, gayet zengin ve Kızılay'a, Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağışlarıyla tanınan meşhur Daniel Ridvay'in karısı ile karısının iki kız kardeşi otururlar. Mehmet Rıza, Madam Ridvay'dan şüphelenmektedir. Bu sıralarda Ridvay Ailesi, Rumelihisarı'ndaki diğer evlerine taşınma hazırlığı yapar. Mehmet Rıza, evde pansiyoner olarak da bir Belçikalı'nın kaldığını düşünmektedir. Bu Belçikalı'yı kimse görmemiştir ama Arsen Lüpen olmasından şüphe edilmektedir.

Mehmet Rıza bu işlerle uğraşırken bir duvar ustasının ihbarıyla bir kadının duvara gömülerek öldürüldüğünü öğrenir. Duvar ustası zorla ve gözleri bağlı olarak bir eve götürülmüştür. Ev bulunur ama kız kurtarılamamıştır. Bu kızın Madam Ridvay'ın ortanca kız kardeşi Kivelli olduğu ortaya çıkar.

Aynı gece Madam Ridvay'in küçük kız kardeşi bir sinir buhranı geçirir ve pencereden sarkarak şarkılar söyler. Doktor gelir ve kıza sakinleştirici verir. Mehmet Rıza kızın hastalığının gerçek olmadığı zannıyla doktorla görüşür ve hastalığın gerçek olduğunu öğrenir. Bu evdeki gözlemlerin sonucu olarak Yani ismindeki bir perakende uyuşturucu satıcısının Ridvay'in evinden kavga dövüş ayrıldığı görülür. Mehmet Rıza, kılık değiştirerek bu adamın peşine düşer. Yani, madamın kaçakçılıkla ilgisi yok, der. Evde bulunan Aleko'nun uyuşturucu sattığını söyler. Belçikalı da Avrupa'ya eroin kaçırmak için gelmiştir. Mehmet Rıza ile konuşmasının hemen ardından Yani kaçırılır. Madam Ridvay'in küçük kız kardeşi Lili pencereden çıkarak yine anlamsız görünen şeyler söyler. Rıza bunları not eder. Ridvay Ailesi Rumelihisarı'ndaki evlerine taşınır. Fakat evde olduğu söylenen Belçikalı evden çıkmaz. Mehmet Rıza boşaltılan eve gece gizlice girer. Lili'nin defterinden başka bir şey bulamaz. Onu alır fakat evde bulunan başka biri (Cingöz) bunu Mehmet Rıza'dan mücadele ederek alır. Eve döndüğünde Cingöz'ü karısına rumba öğretirken

bulur. Cingöz kızın söylediği şarkının sözlerindeki Hristo'nun meşhur bir katil olduğunu keşfetmiştir. Kivelli'yi öldüren de bu adamdır.

Bu arada Arsen Lüpen, bu cinayetle ilgisi olmadığını gazetelere bir mektup yollayarak açıklar. Hatta gazeteciler cemiyeti balosunda bir küçük oyun yapmak istediğini, Matmazel Emma izin verirse gerdanlığını çalıp tekrar iade edeceğini belirtir. Bahçe eğlencesinde Mehmet Rıza'ya rağmen Lüpen, Emma'nın gerdanlığını çalar. Lüpen gerdanlığı Mehmet Rıza'nın cebine koyup kaybolmuştur. Daha sonra bu durumu bir telefonla bildirir. Bu olaydan bir saat önce Mösyö Ridvay'in evi Lüpen tarafından soyulur. Gerdanlık gösterisinin hemen akabinde Cingöz de Emma'yı kaçırır. Soygunun ardından Rıza, Ridvay'ların Rumelihisarı'ndaki evini gezer. Belçikalı'nın izini bulur ama bu adamın olaylarla ilgisi olmadığını anlar. Belçikalı'yı bulduktan sonra Cingöz, Rıza'ya Hristo'nun, kız kardeşinin evinde saklandığını söyler. Madam Ridvay'ın Lüpen'in metresi olduğunu anlatır. Lili'yi de kendisi tedavi etmek amacıyla, yalıdan kaçırmıştır.

Rıza, bir tesadüf eseri olarak daha önce kaçırılan Yani'yi yolda görür. Yani'yi Hristo'nun adamları kaçırmıştır. Kendisini Hristo'nun kız kardeşi Katina'nın evinde sakladıklarını ve Mösyö Ridvay'ı öldüreceklerini belirtir. Yani, Ridvay'ın köşküne uşak olarak girecektir. Rıza, Katina'nın evine gider. Pis bir kokudan başka bir şey bulamaz. Madam Ridvay ise yurt dışına gitmek istemektedir.

Olayın diğer boyutunda, Kivelli'nin öldürüldüğü evin sahibi, evi kiraya verdiği adamı İstanbul'da görür. Adam yakalanır. Sıkı bir sorgulamadan sonra adam, çetenin yedi kişiden oluştuğunu, başlarında Hristo'nun bulunduğunu, Hristo'nun, kız kardeşinin evinde oturduğunu itiraf eder. Katina'nın iki evi ve iki kimliği vardır. Bu kız bir yandan Katina ismiyle dikiş diker, orospuluk eder, fakir görünür; bir yandan da meşhur bir kumaş tüccarı olan ve iki sene önce ölen Andrea'nın karısıdır. Andrea miras olarak koskoca apartmanı Fofo ismiyle tanıdığı Katina'ya bırakır. Bu ev Katina'nın iğrenç evinin hemen yanındadır. Bu adam, Hristo'nun Kivelli'yi sevdiğini ama Kivelli ona yüz vermediği için öldürdüğünü söyler.

Bu sırada Madam Ridvay balkondayken vurulur. Polisler, Fofo'nun apartmanını gözlem altına alırlar. Rıza, Katina'nın evine tek başına girer. Eve girdiği sırada başına bir darbe alır ve bayılır. Rıza ayıldığında elleri ve ayakları sıkı şekilde bağlanmış ve ağzı tıkanmış halde bulur kendini. Uyanınca yanına birini attıklarını

fark eder. Ardından bir kişiyi daha atarlar. Odada bağlı üç kişi vardır. Elinde fenerle içeriye Hristo iner ve bu üç kişiyi birbirine tanıştırır. Bunlar Arsen Lüpen, Cingöz Recai ve Mehmet Rıza'dır. Hristo havagazıyla onları öldürmeyi düşünmektedir. Lüpen, Mösyö Ridvay'den habersiz olarak Avrupa'ya uyuşturucu kaçırdıklarını, Madam Ridvay'ın Mösyö Ridvay'ın nikâhlı karısı olmadığını ve Mösyö Ridvay ölecek olursa bütün servetinin Newyork'ta bulunan varislerine kalacağından bahseder. Bulundukları yerin üst kısmında gürültüler olunca Hristo yukarı çıkar. Lüpen, Madam Ridvay'ın Hristo'nun pençesine düşmüş olduğunu ve daha ziyade kadıncağızı kurtarmak için bu işe girdiğini anlatır. Hristo, Madam Ridvay'ı, genç kadın, Avrupa'ya kaçmak istediği için vurmuştur. Aşağıya tekrar inen Hristo, polislerin yakadığı kız kardeşinin serbest bırakılması için Rıza'dan bir kart yazmasını ister. Ardından havagazını açarak mahzeni terk eder. Arsen Lüpen daha önce Hristo'nun adamlarından birini ayarladığı için ipleri kesilmiş bir vaziyettedir. Üzerine pardesü atılarak bu durum saklanmıştır. Lüpen, Rıza'nın iplerini kesmeden önce ondan Madam Ridvay'ın, Pandelli'nin ve Yani'nin Avrupa'ya kaçmasına engel olmaması sözünü ister ve alır. Cingöz'den de deli kızı iade etmesini ister. Cingöz kabul eder. İplerinden kurtulurlar ama kapağı içeriden açamazlar. Bir süre sonra Lüpen'in satın aldığı adam olan Pandelli kapağı açar. Buradan çıktıktan hemen sonra Hristo ve çetesini yakalarlar. Ayrılırlarken Arsen Lüpen banka soyacağını Mehmet Rıza'ya bildirir. Cingöz, Lüpen'e işbirliği teklif eder ama Lüpen reddeder. Lüpen daha sonra banka direktörüne bankayı soyacağına dair bir mektup gönderir.

Mösyö Ridvay, eşi, eşinin kız kardeşi ve uşakları Yani ve Pandelli ile resmî törenle uğurlanarak trene binerler. Trende gerçekler bir bir ortaya çıkar. Cingöz Recai, Yani'nin kılığına girmiştir. Mösyö Ridvay ise Paris'te Hristo tarafından öldürülmüştür. Lili'nin bu olaydan sonra psikolojisi bozulmuştur. Mösyö Ridvay kılığındaki adam ise Arsen Lüpen'dir. Cingöz bunların yurtdışına çıkarmak istedikleri Mösyö Ridvay'a ait olan serveti çalar ve Arsen Lüpen'e ondan daha iyi olduğunu gösterir.

Roman, birbirinin benzeri olan iki insanın karşı karşıya getirilmesi açısından ilginçlik göstermektedir. Yazar, roman boyunca her ikisi de zekâlarıyla iş gören hırsızların birine karşı taraf tutar görünmemek için çaba sarf etmiştir. Yine roman

içinde zaman zaman her iki kahramanı da birbiriyle kıyaslamıştır. Özellikle Mehmet Rıza'nın bakış açısıyla değişik yerlerde karşılaştırmalar yapmıştır.

Romanda mekân yine sadece olayların geçtiği yerler olarak anlatılır. İstanbul'un yüksek gelir seviyesine sahip insanlarının yaşadığı yerler ile diğer kesimlerden insanların yaşadığı yerler iç içe verilir: Beyoğlu (F.1,s.4), Cihangir (F.1,s.4), Rumelihisarı (F.1,s.4), Kurtuluş (F.1,s.5), Fazlıpaşa(F.1,s.14), Galatasaray (F.1,s.9), Kumkapı (F.1,s.14), Cinci Meydanı(F.1,s.16), Balıkpazarı(F.3,s.37), Kalamış(F.5,s.71),Sirkeci(F.5,s.78),Yeşilköy(F.7,s.100),Pangaltı, Feriköy(F.8,s.122). Bütün bu mekânlar yazarın pek çok romanında kullandığı yerlerdir. Yazar mekânları verirken orada yaşayan insanlarla, aralarında paralellik kurar.

Kivelli'nin öldürülmesi olayının faillerini bulma sürecinde sadece Cingöz değil Lüpen'in de savunması yapılır: " - Kat'iyen!... dedi, ne Lüpen, ne Cingöz bu alçaklığı yapmazlar..."(F.,s.10).

Yine Mehmet Rıza'nın bakış açısıyla önce Arsen Lüpen sonra Cingöz Reçai için şunlar söylenir:

" Hayır... Bu nevi tahsil görmüş, iyi ailelerden yetişmiş hırsızlar yalnız para ve şeref peşinde koşarlar, halka nefret verecek işler yapmazlar... Cingöz Recaile mücadelelerimi bilirsiniz... En fena vaziyette bile bu adam elini kana bulamadı, kendi hayatını kurtarmak gereken yerlerde bile cinayet yapmadı...

- Şimdi nerelerde o?

- Bilmiyorum... Son Zeyrek vak'asından beri sesi kesildi. Rahat oturuyor. Galiba Avrupa'yı dolaşıyor. Seyahati çok sever. Belki de İstanbuldadır. Bilinmez. Geçen bayram bir tebrik kartını almıştım... Bu bayram hiç bir şey göndermedi.

Evlendiğim zaman hediye olarak üstünde altı pırlanta bulunan, fevkalâde zarif, altın bir kelepçe yollamıştı."(F.1,s.15)

Mehmet Rıza'nın şu düşünceleri ve Arsen Lüpen'le mücadele etmek arzusunun Cingöz Recai ile yaptığı mücadeleyle tatmin edilmesi onların benzer özellikte olduğunu göstermesi açısından önemlidir:

"Mehmet Rızanın en büyük korkusu Arsen Lüpeni yakalamak şöyle dursun yüzünü bile görememek ihtimaliydi. Halbuki şöhreti Fransız hudutlarını çoktan aşan bu adamı her manasile tanımak arzusunu ta meşrutiyetten beri duymuştu. O zaman Je sais tout gazetesi centilmen hırsızın maceralarını neşrediyordu. Mehmet Rıza

bunları okudukça adeta vapura, yahut trene atlıyarak Parise gitmek, Fransız zabıtasile beraber çalışarak Arsen Lüpenle karşılaşmak isterdi. Fakat bir iki yıl sonra Cingöz Recainin zuhuru, Mehmet Rızanın bu geniş çapta faaliyet ihtirasını tatmine kâfi, hattâ bir çok zamanlar ve netice itibarile fazla bile geldi."(F.3,s.34)

Şu bölümde ise Cingöz Recai ile Arsen Lüpen her açıdan, Mehmet Rıza tarafından karşılaştırılır. Aslında bu karşılaştırma bir yerde Doğu - Batı karşılaştırılmasıdır:

"Cingöz'ün Lüpen'e çok benzeyen ve hiç benzemiyen tarafları vardı: İkisi de menfaatten ziyade şahsî keyifleri, şerefleri ve macera hırsları için çalışıyorlardı. İkisi de, bir kaç kuruş irtikâp edenler kürek cezası yerken milyonla çaldığı halde 'mesnedi izzet'te oturan adamları soyarak halkın sempatisini kazanmışlardı. İkisi de fukaraperver, cömert, hovarda ve müstehzidiler. Fakat Mehmet Rızanın hayalinde Arsen Lüpen, Cingöze nazaran biraz daha sağlam keresteli, pembe, beyaz ve sarışın başı omuzlarının sıkı ternuva kemikleri üstüne iyi oturmuş, yüzünün çizgileri dik ve keskin, bakışları ciddî ve ancak gözlerinin dibindeki mavi çizgi içinde gizli bir istihzânın parıltısı görünen bir adam ki harikulâde zekidir, fakat sezişlerile olduğu kadar hesaplarile de hareket eder; akıl ve mantığının kontrolünden geçmiyen hareketleri yapması imkânsızdır. Anî vaziyetlerde sür'atli kararlar vermesine hiç engel olmıyan bu teennisi Arsen Lüpene karşı bütün Fransız ve İngiliz zabıtasını âciz bırakmıştır. Cingöz daha zayıf, kuru ve esmerdir. Boynu incedir ve sanki bundan dolayı, düşük başı fazla hareketlidir. Yüzü de öyle: İnce uzun kaşları, buruşuk alnının çıkık kemikleri üstünde iki yılan yavrusu gibi oynarlar. Burnu dar, kanatları yapışık ve ucu ağzına doğru kıvrıktır. Ciddî durduğu zaman da bile alay eden bu müstehzî ağız ve çenenin etrafında, sanki, Cingözün sahip olduğu enerji dinamosunun saati vardır. Bütün o çizgilerin gerginliğinden veya gevşeyişinden bu adamın sarfettiği ve daha da edebileceği kuvvetin ölçüsü hakkında bir fikir edinmek mümkün olur. Cingöz mutlaka hesapla hareket etmez. Kendini tamamile sezişlerine bıraktığı vâkidir ve evvelce yaptığı bir istidlâl plânını baştan başa yıkarak bir saniyede yepyeni bir kararla harekete geçtiği pek çoktur. Bunun için gayet çevik bir vücudü, ancak bir şarklıda bulunabilecek kadar, yani son derece hassas, coşkun bir tabiatı vardır. İşte onu Arsen Lüpenden ve her hangi bir Avrupalıdan ayıran bu kıvraklığı ve coşkunluğudur. " (F.3,s.34-35)

Yine karşılaştırma amaçlı sözler:

"(...) Arsen Lüpen daha ağır, daha ciddî ve nefsine emniyetini, istihzasını, başkaları hakkındaki duygularını Cingözden daha fazla gizliyen bir adamdı. Yüzünde çizgiler daha sabit, daha hareketsizdi. Kaşları, Cingözün kaşları gibi oynamıyordu." (F.11,s.168)

Yazar, Cingöz'ün bilinen özelliklerini de bir kez daha tekrar ettirir:

"Ne zannediyorsun? Alçak bir katile yataklık mı edeceğim? Benim cinayetlerden ne kadar nefret ettiğimi ve böyle kaç müteredditiyi yakalaması için polise ne kadar hizmetim dokunduğunu unutacak mısın? Yirmi bu kadar senedenberi beni hâlâ tanımamış olmana şaşıyorum, Rıza. Biliyorsun ki benim gözüm parada da değildir. Kınalı adada fakirler için bedava bir senatoryum yaptırdığımı gazeteler yazmadılar. Ben iyiliğin reklâmını kötülük telakki edenlerdenim... Fakat mecbur ettin, söylüyorum. Ben alelâde bir hırsız değilim, iki gözüm. Daha ziyade bir hayır müessesesinin reisi gibiyim. Zenginlerden alıp fakirlere veriyorum. Şu farkla ki zenginlerden ianeyi kendilerine çaktırmadan alıyorum. Başka türlü bizde iane toplamak zordur." (F.4,s.59-60)

Cingöz Recai, aslında son maceralarında kendisine mal ettiği özel detektifliği, şu sözlerle anlatır:

"Avrupada, bir polis vak'asının etrafında, hükumet memuru olmıyan hususî polis hafiyeleri de çalışırlar. Bizde bu usul yoktur. Herşey hükumetin sırtındadır. Ben elimden geldiği kadar o yükü hafifletmeğe çalışacağım." (F.8,s.125)

Romanda Mehmet Rıza'nın kendisini yenileme ve modernleşme çabaları da görülür:

"Sultanahmetteki eski evinden Cihangirdeki yeni apartmanına taşındıktan sonra Mehmet Rıza'nın gençleşmeğe çalıştığı pek çok şeylerden belliydi: Genç karısından, yeni apartmanından, yeni eşyasından, hattâ evin her günkü programını değiştiren yeni muaşeretinden... Bu inkılâplar arasında ruhunu da değiştirmeğe çalışır gibi bir hâli vardı. Evvelce kahkaha ile güldüğü pek az görülen hazretin şimdi en küçük tebessümü mübalâğa ederek bir kahkaha derecesine çıkarmaya uğraştığı fark ediliyordu." (F.3,s.37)

Cingöz Recai bu davranışla alay eder ve eleştirir:" Fakat ne olmuş sana?... Ellisinden sonra mı azdın?.. Yeni apartmanlar, güzel kadınlar!..." (F.4,s.53)

" - Mağrur ve kaba...Çünkü sen karımla dans ederken üstelik sana bir de likör ikram etmedim, değil mi?

- Avrupa muaşereti öyle icabeder, yoksa bu semte niçin geldin?" (F.4,s.64)

Mehmet Rıza da bu durumdan zaman zaman rahatsız olur:

"Halden anlıyan görgülü ve yaşlı bir hayat arkadaşı yerine tasasız ve şuh bir kadının bulunuşu, insanın bir şişede ilaç aradığı zaman lâvanta bulması kadar can sıkıcı bir şeydi."(F.4,s.52)

Yazar toplumsal eleştirilerde de bulunur. Lili'nin pencereden çıkıp şarkılar söylemesi esnasında bir kalabalığın toplanıp izlemesi üzerine: "Bizde de terbiye bir acaibdir, görüyorsunuz ki deli var, çekilib gitsenize... Herkes toplanır, pencereye bakar... Neyse... Hayırlısı... Allaha emanet olun!"(F.2,s.23) der.

İnsanları zehirleyen uyuşturucunun engellenmesini gerektiğini bir doktor ağzından Mehmet Rıza'ya hitap ettirilerek söyletilir: "Kokain, eroin... Bunlar nesli kurutuyor. Sen bunlarla uğraşasın. (...) Şu musibetlerden sattırmazsanız nice gençlerin sıhhati kurtulur."(F.2,s.27)

Romanda idarî yapının ve bürokrasinin eleştirilmesi göze çarpar. Mehmet Rıza ikametgâh kağıtlarına fotoğraf yapıştırılmamasını şöyle değerlendirir: " - Eski ihmal. Bu usul çok iptidâidir. Vekâlete yirmiden fazla raporum vardır. Fotoğraf şarttır."(F.2,s.32)

"Mehmet Rıza yıllardan beri çok eksik ve çürük bulduğu bu muamelenin nahoş bir cilvesile daha karşılaşınca başını sallamış ve şöyle düşünmüştü: 'Bu memlekette ihtisas adamlarının fikirlerine hürmet etmeği ne zaman öğrenecekler? Eminim ki vekâlete gönderdiğim raporlar okunmadan hasır altı edilmiştir." (F.3,s.33)

Gazetecilerin durumunu ve vazifesini anlatması bakımından, Mehmet Rıza'nın Cingöz'e ve Arsen Lüpen'e gazetelerin yüz vererek şımarttıklarına dair eleştirisine gazetecilerin verdikleri cevap önemlidir:

" - Aman Rıza Bey, dediler, bizim bir fotoğraf makinesinden, yahut, daha doğrusu bir film alıcı makineden farkımız yoktur. Hâdise ne ise onu aksettiririz. Her hangi bir çirkinlikten dolayı aynaya kabahat bulmak olur mu? Yahut bir kadın aynaya bakarak şımarırsa aynanın mesuliyeti var mıdır?"(F.5,s.72)

Yazar, elleri kolları bağlı şekilde Hristo'nun esiri iken Arsen Lüpen'e Türk dilini övdürür:

" - Deminden beri konuştuğunuz Türk dilinin ahengine dikkat ediyorum. Ömrümde ilk defa duyduğum bir lisan! Fakat ne kadar tatlı... Adeta hep melodilerden örülmüş bir musikî... Denebilir ki bütün sözleriniz, bütün kelimeleriniz bestelenmek için yapılmış."(F.11,s.165)

İlerleyen bölümlerde Türk tütününü de övdürür: " - Tütünleriniz harikulâdedir, dedi, yalnız Türk cigarası içmek için Türkiyede ömrümün sonuna kadar oturmaya razıyım."(F.12,s.185)

Belçikalı adama ise eğlence yerlerinden şikayet ettirir: " - Hayır... bütün Beyoğlu barlarını dolaştım. Fransanın köylerinde bunlardan daha iyi eğlence yerleri vardır. Hem barlarınız ne kadar pahalı."(F.7,s.107)

Mehmet Rıza'nın Arsen Lüpen'in ve Cingöz'ün bir arada hapsedilmesini Cingöz şöyle değerlendirir:

" - Zaman zaman bu vaziyetimize güleceğim tutuyor. Üçümüz de bu kapana düşelim!... Olur şey değil... Fransanın meşhur centilmen hırsızı Arsen Lüpen!... Türkiye'nin meşhur zabıta memuru Mehmet Rıza!... Türkiye'nin Arsen Lüpeni Cingöz Recai!... Hepsi bir arada ölümü beklesinler?... Parlak!... Parlak!..."(F.11,s.174)

Yazarın tüm Cingöz Recai romanlarında olduğu gibi burada da ilâve bilgi verdiği görülür: "Fakat işte: Matmazel Lili, diyor, (siklomitik) bir bünyededir ve çok kuvvetli bir (psikoz mantal) geçirmektedir."(F.2,s.26) "Doktor ölümün kısmen 'asfiksi', kısmen de heyecan neticesi kalb sektesinden ileri geldiğini söyledi." (F.2,s.20) "Kendi haline bıraksa kalbi duracak gibiydi; fakat bir çok tecrübelerle biliyordu ki vücudumuzun içeri âzasının faaliyetlerini de idaremizle idare etmek az çok mümkündür. (...)" (F.10,s.159) "Psikanaliz usulü ile kızın ruhunu dolduran ve yaralıyan gizli kederleri kanalize etmeğe muvaffak oldum."(F.11,s.171)

Yazar eserinde argo kelimeler kullanır: "Çocuklar voyvo çekerler..." (F.2,s.22), "Amma da kıyak ha!..."(F.2,s.22), "(...) madik oynamaya kalkmadı" (F.14,s.211). Cingöz, Mehmet Rıza'ya argo kelimelerle hitap eder: "Sus ulan kart işkembe!..."(F.7,s.110)

Özellikle azınlıklara konuştukları dili taklit ettirir(F.3,s.38-39).

Yazar, daha önce "Cingöz Recai'nin Maceraları" isimli romanda Mehmet Rıza'ya gözleri bağlıyken gittiği yolları buldurma işinin[110] aynısını bu romanda duvar ustasının gözleri bağlıyken yolu bulmasında kullanır(F.1,s.15-16).

Eserde mantık hataları görülür: "Matmazel Lili... Ridvaylar'ın kızı..."(F.2,s.22) deniliyor. Halbuki kızları değildir. Madam Ridvay'in kız kardeşidir.

Romanda ters bir mantıkla, Kivelli'nin duvara gömüldüğü evi tutan kişinin Afyonkarahisarlı olması münasebetiyle hemen uyuşturucu bağlantısı kurulur: "Afyon kelimesiyle eroin kaçakçılığı arasındaki uzak-yakın alakadan başka (...)" (F.2,s.28) Aynı ters mantık "Beyaz Cehennem" isimli romanda da yapılır.[111]

1.1.5.Beyaz Cehennem[112]

Leman ve Melahat isimlerinde iki kadın Şişli'deki bir davetten Kadıköy İskelesi'ne gitmek için bindikleri taksinin şoförü tarafından kaçırılırlar. Kadınlar iki genç tarafından kurtarılır ve karakola götürülürler. Gençler, kadınları karakoldan sonra Çiftehavuzlar'daki evlerine bırakırlar. Evde Melahat'in kocasının cesediyle karşılaşırlar. Polis gelir, araştırma yapar. Polisler, İbrahim ismindeki yan komşunun bir alacak meselesi yüzünden Faik'i öldürdüğünü düşünürler ve onu tutuklarlar. Bu esnada Yıldırım Gazetesi sahibi Nevzad da evde araştırmalar yapar. Nevzad Amerika'dan üç ay önce gelmiş, polisiye olaylara meraklı bir adamdır. Gazetesi bu yönde yayınlar yapmaktadır. Bu olaylarla ilgili olarak gazetesinde ayrıntılı açıklamalar yapar.

Cingöz Recai, Amerika'dan geldikten sonra Bağdatlı Seyit Haşim Bey ismiyle İstanbul'da yaşar. Çiftehavuzlar cinayeti üzerinde düşünmektedir. Öldürülen Faik'in karısı olan Melahat'ın aslında cinayeti bildiğini ve bu kaçırılma olayının bir oyun olduğunu anlar. Jale'yi hizmetçi kılığına sokarak Melahat'in evine çalışmaya yollar. Jale, Melahat'i Ankara'dan Aynur isminde birinin aradığını öğrenir. Bir de

---

[110] Server Bedi, Cingöz Recai'nin Maceraları,a.g.e.,133.
[111] Server Bedi: Beyaz Cehennem (İstanbul,1955),58.
[112] Bu roman ilk olarak 10 Ağustos 1952 - 8 Ekim 1952 tarihleri arasında Ulus Gazetesinde 58 sayı tefrika edilmiştir. İnceleme ve alıntılar şu kitaptan yapılmıştır: Server Bedi: Beyaz Cehennem (İstanbul, 1955).

çok güzel bir hanımın Ankara'dan telefon edeceğini söylediğini anlatır. Cingöz için bunlar önemli ipuçlarıdır. Bu güzel kadın Persiya'dır ve Ankara'ya gidecektir. Cingöz ve Jale'de onunla aynı trende Ankara'ya doğru yola çıkarlar. Persiya trende yemek salonuna gittiğinde Seyit Haşim Bey kılığındaki Cingöz onun kompartımanına girerek eşyalarını karıştırır. Bunların arasındaki not defterinden 'Şenbar-Aynur' yazısını, bazı rakam ve şekilleri not eder. Persiya ile Fazıla kılığındaki Jale, kulağındaki küpeler vasıtasıyla tanışma imkânı bulurlar. Bu küpeler dikkat çekicidir ve eski sahibi Persiya'dır. Cingöz, trene binerken Persiya'nın yanında gördüğü kişinin boynundaki atkıyla adam boğan eski bir sabıkalı olduğunu anlar. Bu adam Persiya ile beraber olduklarını hissettirmek istememektedir. Cingöz büyük bir çete ile Faik arasında bir bağlantı olduğunu da keşfeder. Faik'in öldürülüşünü de Faik'le çete arasındaki bir anlaşmazlığa bağlar. Trenden inince Persiya'yı takip ederler. Persiya, Aynur'un Cebeci'deki evine gider. Cingöz, burada bir oyun yaparak Persiya'nın eve bıraktığı kağıdı okur. Bu kağıtta Ankara Palas'ta saat üçte buluşacakları yazılıdır. Cingöz bunun üzerine Ankara Palas'a yerleşir. Persiya'nın odasına gizlice girerek yatağın altına saklanır. Aynur'la Persiya'nın tartışmalarını dinler. Ortada 400 bin dolar kadar bir para meselesi vardır. Aynur, onları polise gitmekle tehdit etmektedir. Cingöz bu olaydan sonra Şenbar'a Aynur'u bulmaya gider. Orada Aynur'u bulur, güvenini kazanır. Cingöz, geceleyin Aynur'u kaçıracaktır. Ama gece yarısı eve gittiğinde Aynur'un, trende Persiya'nın yanında gördüğü adam olan, Kaşkol Ziya tarafından boğulmuş ve tecavüz edilmiş cesediyle karşılaşır. Polis cinayet sebebiyle, en son Seyit Haşim Bey kızla görüştüğü için, onu arar. Bu arada Recai, Server Bedi ile Ankara'da karşılaşır. Ona bütün olayları anlatır. Server Bedi bunun bir "mafia" işi olduğunu düşünmektedir. İbrahim Bey de polise yardım için cinayeti işlediğini itiraf eder. Biraz ters bir mantıkla olsa da [113] çetenin eroinle ilişkisini kurarlar. Katil zannedilen İbrahim hapishaneden kaçmıştır. Bu ilk günden beri İbrahim'in masum olduğunu iddia eden Nevzad'a ve Yıldırım Gazetesi'ne diğer gazetelerin saldırmaya başlamasına sebebiyet verir. Nevzad Yıldırım, Mehmed Rıza'nın oğlu Haldun İzer'in arkadaşıdır. Haldun'da babası gibi

[113] "Faik Afyonkarahisarlı olduğuna göre hatıra afyon, esrar ve eroin gelir."(s.58) Öldürülen Faik'in Afyonkarahisar'lı olması, Aynur'un eroinman olması, milletlerarası çetelerin en çok afyon, esrar işlerine ehemmiyet vermesi gibi(s.89-90).

polislik yapmaktadır. Polisler Nevzad'a İbrahim Bey'i bilerek kaçırttıklarını böylece esas şebekeyi yakalamayı umduklarını söylerler. Bunu anlatmalarının sebebi Nevzad'ın İbrahim Bey'in masum olduğuna dair evrak neşretmemesini sağlamaktır.

Cingöz, Mehmet Rıza'yı görmeye gider. Çiftehavuzlar cinayetini ve arkasındaki çete olayını anlatır. Faik'in öldürülmesine sebep olan 400 bin doların Faik'in takma saçının altında olduğunu, mezarı açmak için Mehmet Rıza'nın yardımına ihtiyacı olduğunu belirtir. Paraya aralarında paylaşabileceklerini de söyler. Mehmet Rıza doğal olarak kabul etmez. Zaten Cingöz'ün niyeti de parayı paylaşmak değil olan biteni polise anlatmaktır. Mezar açıldığında para değil Cingöz'ün kartviziti çıkar.

Cingöz, Persiya ile görüşmek için bir mektup gönderir. Faik meselesinde Cingöz'e yenilen çete, intikam peşindedir. Persiya güzelliğini kullanarak Cingöz'ü tuzak kurdukları eve çekmek ister. Bu evde Kaşkol Ziya, Cingöz'ü boğacaktır. Çete reisi Salih buna izin verir. Büyükdere'deki eve giderler. Aynalı dolabın içine gizli bir bölme yaptırırlar. Ziya, buraya saklanır. Cingöz uyuyunca onu öldürecektir. Ama Recai bunu anlar. Aynalı dolabı kendi istediği bir zamanda açar ve Ziya'yı etkisiz hâle getirir. Bunun üzerine Persiya, Cingöz'ün isteklerine tabi olur. Çete üyelerine karşı bir oyun yaparlar. Cingöz, Ziya'nın kılığına girer. Adamını da kendi kılığına sokar. Persiya'yla birlikte çetenin toplandığı eve gidip, hepsini yakalayıp polise teslim ederler. Nevzad Yıldırım aslında Cingöz Recai olduğunu bir mektup yollayarak basın aracılığıyla halka açıklar.

Eser polisiye unsurlarının yanında eğitici bir nitelik de taşır. İstanbul'daki adi vakalar, af kanunun etkileri, eroin, eroinin etkileri, eroinin yayılması, eroin dağıtım şebekesi, mafya ve bunlar karşısında Türk polisinin durumu ve dertleri hakkında bir rapor olarak da okunabilir kitap. İlerleyen sayfalarda yer alan geniş alıntılar bu durumu açıkça ortaya koyacaktır.

Yazar, diğer romanlarında olduğu gibi sürpriz yapmayı sever. Mezar açıldığında Cingöz'ün kartvizitinin çıkması (s.109) polisleri ve okuyucuyu şaşırtır. Nevzad Yıldırım'ın aslında Cingöz Recai olması(s.155) etkileyici bir sürprizdir çünkü yazar okuyucunun aklını çelmek için daha önce Cingöz'e Nevzat'ı Amerika'da gördüğünü ve tavsiye mektubu verdiğini söyletir(s.29). Cingöz'ün Salih

ve çetesinin karşısına Kaşkol Ziya gibi çıkıp ardından kimliğini açıklaması(s.150) yine beklenmedik bir olaydır.

Olaylarda ana mekân olarak yine İstanbul'un değişik semtleri seçilir. Bebek(s.28), Büyükdere(s.119), Ayaspaşa(s.151) gibi lüks semtler Cingöz Recai'nin kendisine mekân olarak seçtiği yerlerdir. Tahtakale(s.123) özellikle eroinmanların bulunduğu sefil bir yer olarak anlatılır. Bu romanda diğerlerinden farklı olarak Cingöz ilk defa İstanbul dışına çıkar ve Ankara'ya gider(s.35). Ankara'nın değişik semtlerinden bahsedilir. Cebeci (s.49) harabe bir yer gibi anlatılır, Baraj(s.75) ise bir mesire yeridir. Kavaklıdere(s.85) Server Bedi'in etkili bir arkadaşının yaşadığı yer olarak dikkati çeker. Yazarın, Cingöz'ü Ankara'ya göndermesinin bir sebebi, romanın bir Ankara gazetesi olan Ulus'ta tefrika edilmesi olabilir. Yazar, Ulus ve Ulus müessesesinin bir gazetesi olan Akşam Haberleri'nin ismini romanın içerisinde belirterek gönderme yapar: "Birinci yemeği yerlerken: 'Ankara- Akşam Haberleri' gelmişti."(s.82) "Ulus ve Akşam Haberleri gazetelerine telefon etti."(s.89)

Server Bedi mekân tasvirini pek sevmemesine rağmen bir evin salonunu tasvir ederek orada oturanların seviyeleri hakkında yorumlar yapar:

"Komatatörü çevirince, tavanda parlayan büyük bir billûr avizenin göz kamaştırıcı aydınlığında, uzun ve geniş bir salon göründü. Burada, halılara varıncaya kadar, yeni olmıyan hiçbir şey yoktu. Acele bir ev döşemek için mobilyacı mağazalarından hazır alınmış, On beşinci Louis stilinin acemice taklidi bir salon takımı, süs için konduğu ve alındı alınalı çalınmadığı hissini veren bir Gaveau piyanosu, içinde hiçbir tarih veya sanat değeri olmıyan bibloya benzer şeylerle dolu bir vitrin göze çarpıyor, tablosuz duvarların çıplaklığı, eşyanın yeniliği ile birlikte, içine hiçbir büyük ve derin ihtiras girmediği sezilen bu köşkün yaşamağa başlamadığını elân belli ediyordu." (s.13)

Yazar, kültürel birikimini burada da gösterir:

" - Faik Beyin cinâyet ânında bir elini kendi saçlarına daldırması ve öteki yumruğunun içinde de gene kendi saçlarından birkaç kıl bulunması (Kriminoloji tarihinde, bıçakla öldürülen bir adamın bu şekilde refleks hareketlerine rastlanmaz. Gazetemizin cinayet arşivine göre de bu hal yepyenidir ve dikkate değer."(s.21)

Eroinin orijinal ismi hakkında bilgi verilir: "Eroin doktorca söylemek lâzım gelirse 'Ether diacétique de la morphine' demektir."(s.90)

Eroinin tarihi gelişimi hakkında bilgi verilir:

"İlk defa eroin Amerika'da kullanılmış, yani böyle keyif verici zehir olarak... Ondan evvel ilaçmış. Adı eroik (Héroiqeu) imiş. Tesiri kuvvetli deva mânâsına. Artık ondan sonra yayılmış dünyanın her tarafına. Kibarlardan serserilere kadar düşmüş. Hattâ Birinci ve İkinci Dünya Harplerinde bazı milletler ötekilerine ucuzca eroin sokuşturup mâneviyatlarını bozmağa bile çalışmışlar diye de söylerler. Almanlar Fransa'ya, Japonlar Çin'e falan filân."(s.124-125)

Yazar eroinin etkileri hakkında iki ayrı görüş ileri sürer:

" - On beş sene evvel bizim İkinci Şubeye bir şair getirdilerdi. Şarkı besteleri de yapardı o. Meşhurdur. İsmi lâzım değil. Eroinman olmuştu. Ne canlı anlatırdı tesirlerini. 'Beyaz cehennem' derdi eroine. Beyaz cehennem! Çünkü musibetin keyfi alındığı müddetçe imiş.(...) Fakat sonra, bir rahatsızlık başlıyormuş, aman Allah! Cehennem ! Cehennem! Vücudun her tarafı birbirine giriyor. Baş, beyin, kalp, mide, bağırsaklar alt üst oluyor." (s.124)

" - Doktorların klinik müşahede ve tasvirleri çok defa yanlıştır. Bunları okudukça güleceğim tutar. Uyuşturucu denilen maddeler kadar tesirleri ruh haline göre değişen şey yoktur: Sükûnet de verir, heyecan da. Kederi de arttırır, neşeyi de. Sersemlettiği de olur, uyandırdığı da. Nabzı ağırlaştırabilir de, süratlendirir de. Hiç belli olmaz. Bu tesirlerin alınan dozla da alâkası yoktur. Öyleleri vardır ki, eroin zanniyle, nişasta ve tebeşir tozunu burunlarına çekerler de aynı hallere uğrarlar. Bir çok insanlar da gördüm, tecessüs sevkiyle halis eroin ve kokain aldıkları halde hiçbir zevk duymadıktan başka vücutlarında da hiçbir fonksiyonel değişiklik olmadı. Çünkü bunlar 'bana tesir etmez' iddiasiyle alıyorlardı, yani toksikmanın kendi kendine yarattığı tesirden kurtulmağa muvaffak oluyorlardı."(s.90)

Mafyaya, Amerika ekseninde bir açıklama getirilir:

" - Efendim, şimdi Amerika'nın Cumhurbaşkanı namzetlerinden meşhur Kafeuer yok mu? Geçen sene, onun başkanlığı altında bir senato tahkik heyeti kuruldu ve milletlerarası bir kaçakçılık şebekesini ortaya çıkardı. Bu korkunç teşkilâtın adı Mafia'dır. En çok iş gördüğü memleketlerden biri Türkiye'dir. Cidden korkunç bir teşkilâttır bu. Milyarlarca lira serveti, gangsterleri, en güzel kadınlardan ajanları, hukuk müşavirleri, avukatları, hattâ Amerikan adliyesinde savcılardan ve

yargıçlardan ortakları vardır. Karşısına çıkan düşmanları tereddütsüz öldürür, kendi bünyesi içinde yoldan çıkanları da merhametsizce ezer."(s.88)

Şu cümle o devirdeki iltimas anlayışını göstermesi bakımından önemlidir. Kadınları kurtarmak için ateş etmekte tereddüt eden adama arkadaşı şunları söyler: "Korkma çek ! İkinci şube müdürü benim amcamın mektep arkadaşı."(s.7)

İstanbul'da âdî vakaların arttığından söz edilir " - Şimdi İstanbul'da bu vakalar çok oluyor. Teşvikiye'de, ablamın oturduğu Ihlamur Palas'ın alt katından böyle iki şoför, ellerinde bıçaklarla, gece yarısından sonra bir kadın kaçırdılar." (s.8)

Cingöz adi vakalarda hiçbir yaratıcı düşünce olmadığı kanaatindedir:

"Bu on sene içinde, hırsızların zekâsı ve tekniği bakımından memlekette hemen hiç bir şeyin değişmediğini gördüm. Üç buçuk aydan beri, sıkıntıdan patlamamak için, her gün gazetelerin zabıta vakalarını dikkatle okuyorum. Hırsızlarımızda gerileme bile var. En iptidai haydutluk metodları alıp yürümüş: Otobüslere, otomobillere silâhlı tecavüzler, köy baskınları, şehirlerde sokak ortalarında kadın kaçırmalar, zekânın yerini hoyratlığın ve aptalca bir cesaretin aldığını gösteriyor. Kıvrak düşünce ve el hareketlerinin geri şekillerinden bile eser kalmamış: Dızdızcılar, papelciler, makasçılar filân suyunu çekmiş."(s.28)

Af kanunuyla bir katil olan Kaşkol Ziya'nın serbest bırakıldığı vurgulanır. (s.45)

Cingöz de af kanunuyla serbesttir.(s.85)

"Hele son Af Kanunuyla Cingöz tamamen serbest olduğu için, onu yakalamak veya yakalatmak ümidi de yoktu."(s.98)

Eroin kaçakçıları karşısında Türk polisinin durumu ve problemleri şöyle anlatılır:

" - Bizim polis kaçakçılık işlerinde bir harikadır. Gümrük Muhafaza Teşkilatımızı da çok beğenirim. Fakat İstanbul'da beyaz zehir yapan ve satan binlerce adama karşı, İstanbul Emniyet Müdürlüğünün İkinci Şube Kaçakçılık Masasında 18 memur çalışır. Bunların da beş tanesi büro işi gördüğü için geriye 13 memur kalır. Maaşları çok azdır. Tahsisatları, modern ve teknik vasıtaları yok gibidir. Halbuki beyaz zehirciler milyonlarca lira sermayeye, milletlerarası teşkilâtı ve Kaşkol Ziya kıratında pişkin, gözü pek elemanlara sahiptirler." (s.60)

"Bizim zavallı siviller, birini takip için en külüstür kahvede oturdukları zaman, bazen bir gazoz bile içemezler. Masalarının boş durmasından sivil oldukları anlaşılır. Tahsisat çok az. Bu kadro ile, bu maaşlarla, bu kadar az adamla dünyanın en zengin kaçakçı teşkilâtlarıyla mücadele mümkün mü?"(s.105)

Kaçakçılar da bu işin farkındadır:

" - Yahu, Zehra abla, polis... Polisin işi başından aşkın be yahu... On sekiz kişi vardır kaçakçılıkta... Hangi birimize yetişsin?... Biz 20 bin kişiyiz abla, anladın mı? Eroinciler 20 bin kişiyiz. Bak, geçen ay Tahtakale'de bizimkiler polisleri çil yavrusu gibi dağıttılar. Bütün kovuklardan, mağaralardan, surların altından millet fışkırdı. Taş, sopa, bıçak, tabanca, ellerine ne geçtiyse saldırdılar. Gazeteler yazmıyor mu? Yalnız Tahtakale'nin temizlenmesi için 500 bin papel lâzım. Bir tümen de polis işi... Nerede bu bolluk Zehra abla? Vali matrak geçiyor hep... Ne yapacak? Bu İstanbul milyar ister."(s.121)

İstanbul'daki eroin yatakları olarak ise şu yerler gösterilir: "Tophane, Unkapanı, Tahtakale, Kasımpaşa, Balat, Eyüp, Aksaray, Süleymaniye, Samatya... hep eroin yataklarıdır." (s.125)

Bu romanda ilk defa yazar kendisinin de tasvirini yapar. Bu tasvirde Peyami Safa görülür: "Fazıla lokantaya yeni gelen, zayıf, gözlüklü, yüzünün keskin çizgileriyle dikkati çeken bir adam gördü."(s.83)

Cingöz Amerika'da Profesör Einstein ile görüşür. Bulunduğu üniversiteye 50 bin dolar bağışlar. Çünkü artık çekirdek fiziğine merak sarmıştır.(s.29)

Cingöz'ün sanatçı yönü okuyucuya aktarılır. Haşarı Cingöz yavaş yavaş entelektüel bir adam olmaya doğru gider. Cingöz keman çalmaya devam eder " Üç gün sonra, Cingöz Recai, aynı odada ve aynı kıyafetle, yalnız başına, keman çalıyordu."(s.31) " - Dinle bak, dedi, on iki sene evvel, Ayaspaşa'daki apartmana ilk geldiğin gün sana çaldığım havayı çalacağım: Clair de lune." (s.33)

Server Bedi kendisiyle beraber kahramanını da yaşlandırır. Jale bunu Cingöz'ün yüzünden anlar:

"Yüzünde gene hiçbir çizgi kımıldanışı yoktu. Jale bu inkılâba ilk defa şimdi dikkat ediyordu. Evet, on seneden beri görmediği Cingöz'ün tabiatında büyük bir değişiklikti bu. Eskiden böyle baş başa kaldıkları zaman, onun en sakin anlarında bile yüzünün çizgileri oynardı. Şimdi, donmuş bir halde. Belki, artık, elli yaşından

sonra yüzüne birdenbire üşüşmesinden korktuğu buruşuklukları önlemek istiyor ve çizgilerine hâkim oluyor. Belki bu bir gençlik hasreti. Ne garip, ve... ne yazık! Eski Cingöz bu alçılaşmış yüzün..."(s.24)

Jale Cingöz'de başka değişikliklerde görüyor: "Onun bu soğukkanlılığı çok sahte."(s.33) Cingöz'ü hayalcilikle suçlar: " - Sen artık hayalini işlet dur. Bence oturup şiir yazsan daha iyi edersin."(s.34)

Cingöz'ün eskiye olan özlemi de yaşlılığının bir belirtisi sayılabilir:

"Ne istiyorum, biliyor musun? Cebimde silâh da bulunmasın. Eski usul bir maymuncuk ve küçük makyaj kutusu kâfi. İdealim bu.

(...)

Bu marifetler hoşuma gitmiyor benim. Artık bu dünyada kendi çehremle, kendi hüviyetimle yaşamak istiyorum. Sahnedeki yüzü ve kıyafetiyle sokakta gezen bir aktör olmak beni kendi kendimin huzuruna çıkmaktan utandırıyor. Herkesin ve polisin gözü önünde Cingöz Recai olarak yaşamak en büyük emelimdir. Fakat..." (s.39)

Çok çabuk duygulanması da bir yaşlılık işareti olarak görülebilir:

"'Bütün bunların hikâyeleri birbirine benzer, fakat hepsi de orijinaldir.' diye düşündü. Bu kızı cidden kurtarmak istiyordu. Hayatında iyilik etmek fırsatını kaçırmaktan fazla hiçbir şeye yanmazdı. Onun günahlarının en büyük cezası, iyiliklerinin kurnazlıklarından daha az bilinmesiydi. Halbuki, demin, ikinci defasında, gözleri sahiden yaşarmıştı. O kadar ki, bu kızcağıza yalancı bir hüviyetle görünmek istemediği için gözlüğünü çıkardı ve onun karşısında mümkün olduğu kadar kendi kendisi olmağa çalıştı. Şimdi, Faik'in dört yüz bin doları da ikinci plâna geçmek üzereydi." (s.69)

Cingöz yaşlansa da iyilik yapmaktan vazgeçmez: "Yabancı memleketlerde fakir gençleri okutuyorum."(s.104) Kızılay'a 200 bin dolar bağışta bulunur(s.109).

Cingöz; Server Bedi'nin hâlâ niçin kılık değiştirdiğine dâir sorusuna şu cevabı verir: " - Psikolojik."(s.85) Bu cevaptan sonra yazarın ifadelerinden anlışılır ki Cingöz özelliklerini değiştirmeye çalışmaktadır. Şu ifadelere kadar Cingöz'ün mahcup değil bilakis halka oynayan bir adam olduğu bilinmektedir.[114]

---

[114] Bunun için 1.1.1.numaralı kısma bakılabilir.

"Server Bedi anladı. Cingöz'ün eskiden beri hep kendi hüviyetine kavuşmak istediği halde, bir bakıma çok mahcup bir insan olduğu için, halkın tecessüsünden rahatsız olduğunu bilirdi." (s.85)

Server Bedi ve Cingöz'le beraber Mehmet Rıza'da yaşlanıp[115] yerini oğluna bırakır:

"Eski Sertaharri memuru altı yıldan beri emeklidir. Cingöz Recai Amerika'ya gittikten sonra artık, birinci dereceden birden bire beşinciye, onuncuya düşen alelâde serserilerle uğraşmak Rıza'yı tatmin etmediği için değerli zabıta memuru, vaktinden evvel tekaüdünü istemişti. Sultanahmet'teki evini sattı ve Anadoluhisarı'ndaki bu yalıyı aldı." (s.97)

"Haldun İzer, Cingöz Recai'nin meşhur düşmanı, eski sertaharri memuru Mehmet Rıza'nın oğluydu. Londra'da okumuş. Scotland-Yard'da iki sene staj yapmıştı. Şimdi ikinci şubenin emrinde çalışıyordu." (s.93)

Cingöz, argo kelimelerle ilgilenir:

" Boş vakitlerinizde benim için o yeni argoları kaydetmeyi unutma. Güle güle...

Cingöz telefonu kapadıktan sonra Jale'ye döndü:

- Ben Amerika'da iken çıkmış: 'Boş ver', 'matrak geçme' gibi yeni argolar... (s.36), "Tahtakoza çalışıyor diye."(s.116), "matrak geçiyor"(s.121).

Yazarın mantık hataları mevcut: Ortada dönen para bir yerde 400 bin dolar olarak ifade edilirken (s.56); başka bir yerde 400 bin lira olarak geçer(s.58).

1.1.6. Kral Faruğun Elmasları[116]

Ülke, hizmetçisi tarafından Beyoğlu Tarlabaşı'ndaki bir eve, falına baktırılmak için götürülür. Falcı, Ülke'nin öldürüleceğini ve evden uzaklaşması gerektiğini belirtir. Ülke, kısa bir süre önce babası öldürüldüğü için bundan korkar.

---

[115] Bu romanda Rıza'nın emekli olduğu belirtilmekte ise de Cingöz Recai'nin Harikaları isimli romanda Rıza'nın polisin yeniden teşkilatlanmasında açığa çıkarıldığı; ayrıca artık Nişantaşı'nda oturduğu belirtilir.

[116] Bu roman ilk olarak 1 Ekim 1954 – 3 Ocak 1955 tarihleri arasında 95 sayı olarak Milliyet gazetesinde tefrika edilmiştir. Kitabın ismi, kitabın kapağına, iç kapağına ve tefrikaya bu imlâ hatasıyla yazılmıştır. Bu incelemede ve alıntılarda kullanılan kitap şudur: Server Bedi: Kral Faruğun Elmasları (İstanbul,1955)

Gece yarısı öldürüleceğini belirten bir telefon daha alınca korkusu daha da artar. Ülke bu korkusunu Mister Manning'e (Bu adam Cingöz Recai'dir) açar. Mister Manning, Ülke'nin babasından önce öldürülen Prenses Zülfiye'nin arkadaşıdır. Polis bu ölümlerin sebebini bulamamıştır ama Mister Manning bunların cinayet olduğu kanaatindedir. Prenses, Kral Faruk'un kendisine verdiği bir elmas koleksiyonunu Ülke'nin babasına emanet bırakmıştır. Manning, Ülke'ye onu öldürmeyeceklerini sadece evden uzak tutmak istediklerini belirtir. Bu arada Londra'dan Ülke'nin ablası ve eniştesi gelir. Ülke onlara Mister Manning'in prensesin ve babasının ensesinden bir iğne sokulmak suretiyle öldürüldüğünü söylediğini belirtir. Ülke'den polise gitmemesini de istemiştir. Bunun üzerine eniştesi şüphelenir ve polise gider. Poliste yapılan araştırmalarda Manning'in sicili temiz çıkar. Mehmet Rıza'nın oğlu 'Gizli Araştırmalar' servisinin başındadır. Onunla konuşurlar. O esnada Mehmet Rıza da oradadır. Mesele ona da anlatılır. Mehmet Rıza milletlerarası bir çetenin bu işle uğraştığını ve Manning'in de .Cingöz Recai olduğunu söyler. Mister Manning, Cingöz olup olmadığının anlaşılması için müdüriyete çağırılır. Haldun Manning'i çok iyi incelemesine rağmen Cingöz olduğundan tam emin olamadığı için serbest bırakır. Prenses, Manning'e bankalara güveni olmadığı için Kral Faruk'un kendisine verdiği elmas koleksiyonunu Ülke'nin babasına emanet ettiğini söylemiştir. Manning odadan çıktıktan sonra Haldun'a kimliğini açıklayan bir mektup gönderir.

Bu olaydan sonra Cingöz kendi kimliğiyle Ülke'nin yanına gider ve durumu anlatarak onu kendi evine götürür. Hizmetçi Hatice'yi sorgulamak için yakalar. Hatice'ye işkence ederler ve konuştururlar. Hatice, Niko isminde bir adama, aldığı paralar karşılığında, evden bilgi verdiğini söyler. Cingöz, adamlarına Niko hakkında bilgi toplamaları için emir verir. Bu esnada Ülke'nin ablası kaçırılır. Cingöz, adamları Niko'nun kardeşini yakalayıp konuştururlar. Recai, Ülke'nin ablasının saklandığı yeri tespit edip onu kurtarır. Bu evde bulunan Lida adında bir İtalyan kızı da yanına alır. Lida, Prenses Zülfiye'nin yakın bir dostunun evine hizmetçi olarak, çete adına girmiş birisidir. Bildiği şeyleri Recai'ye anlatır. Bu işe sevgilisi olan Gabriel istediği için girmiştir. Çetenin reisi Orlando isminde biridir. Prensesin arkadaşı olan Didar isminde bir hanımdan bahseder. Ülke'nin evini arayan Cingöz orada mücevherleri bulamaz. Bu sebeple Didar Hanım'ı bulur ve ona öldürülebileceğini söyleyerek yardım teklif eder. Bir yandan da Lida'yı kendisine

çete içinden haber getirmesi için tekrar yollar. Bir gün Lida'dan öldürüleceğine dair bir telefon gelir. Bunun üzerine Lida'yı arar ve son anda kurtarır. Lida, çetenin Didar Hanım'ı öldürmeyi planladığını ve bir Japon saatini açmak için anahtar aradığını söyler. Bunun üzerine Cingöz kadın kılığına girerek Didar Hanım'ın evine gider. Geceleyin gelen Orlando'yu ve çetesini hırpalar. Ardından onları konuşturur. İki tane Japon saati olduğunu öğrenir. Bunların birisi Didar Hanım'da ötekisi ise Ülke'nin babası Nazif Bey'dedir. Mücevherlerin bunlardan birinin içinde olduğu ortaya çıkar. Bu saatler özel olarak yapılmıştır. Eğer anahtarları bulunamazsa ya da özel açma usulü bilinmezse açılamamaktadırlar. Çeteyi serbest bırakır. Didar Hanım'a saatini açtırır. Saatin içinden mücevherler çıkmaz. Evine döner ama Didar'a tekrar saldırılabileceğini düşünerek onun evine gider. Çete evdedir. Ama bir iç çekişme sonucu Gabriel, Orlando'yu öldürür. Recai, karakola haber verir. Ama Gabriel kaçmayı başarır. Niko ise yakalanmıştır.

Ertesi gün öteki saati kontrol etmek için Ülke'yi arar ama saati bir kadın, ona oyun oynayarak almıştır. Lida bu kadının prensesin kocası Eslem Paşa'nın bir hafiyesi olduğunu söyler. Bu sırada Lida, birdenbire fikrini değiştirerek İtalya'ya gitmek istediğini belirtir. Bunun üzerine Cingöz onu serbest bırakır ve takip ettirir. Cingöz, Didar'la görüşmek ister. Didar, Cingöz'ü öldürmek için Gabriel'le beraber tuzak kurar ve Cingöz'ü kabul eder. Recai, Lida'nın da Gabriel'le buluştuğunu öğrenir. Bu buluşmadan Didar, Gabriel, Lida ve saati Ülke'nin evinden alan kadın olan Neriman'ın ortak çalıştığı öğrenilir. Ertesi gün Didar'la buluşurlar. Recai, Didar'ın tuzağını boşa çıkarır ve onun Orlando ve Gabriel'in metresi olduğunu öğrenir. Japon saatini ondan alır. Açar ama saatin içinden taş ve kağıttan başka bir şey çıkmaz. Çünkü daha önce açılmış ve mücevherler alınmıştır. Cingöz bu ihtimali düşünerek Didar'ı takip ettirmiştir. Bulundukları apartmana giderek, baskın yapar. Bu sırada Niko'yu serbest bırakan polis onu takip ederek bu apartmana girer. Polisler yeterli sayıda olmadıkları için Cingöz mücevher dolu bavulu alıp çıkar. Bebek'teki ev ise Haldun tarafından sarılmıştır. Bu evdekileri kurtarmak için Cingöz eve girer. Evde gaz sistemini harekete geçirerek arkadaşlarını kurtarır. Cingöz, eğlence olsun diye Mehmet Rıza'nın evine gider. Gazetedeki bir haberden Haldun'a bahseder. Bu habere göre; kaybolan bir çanta için 50 bin lira ödül verileceği belirtilir. Çantayı götüren kişi bir daha evine dönmemiştir. İlan veren de ortada yoktur. Recai gazetede

okuduğu haberde tam olarak verilmeyen bilgileri Haldun'un ağzından fark ettirmeden alır ve onlara yanlış yere yönlendirir. Cingöz, Haldun'dan öğrendiği adrese gider. Oradan bankaya doğru bir tünel açılmıştır. Tünelden kavga edildiği izlenimini uyandıran sesler gelmektedir. Recai, tünelden çıkan adamların elinden çekmeceyi kapar. Bunlar Eslem ve kiraladığı üç işçidir. Recai, Eslem Paşa'dan Orlando çetesini kendisinin tuttuğunu öğrenir. Didar'ı ve Neriman'ı da aralarına Paşa sokmuştur. Paşa'nın derdi elmaslar değildir. Siyasî önemi olan mektupları aramaktadır. Cingöz bankadaki çekmecede bulunan mektupları Eslem'e hediye olarak verir. Paşa ise bunlara mukabil kendi isteğiyle Kızılay ve Veremle Mücadele Cemiyeti'ne beş yüzer bin lira bağışlar.

Roman, başlangıcında bir kızın öldürüleceğini belirterek okuyucunun ilgisini hemen üzerine çeker. Bu romanla beraber yazarın Mısır'a ilgisi artar. İleride bahsedilen diğer bazı romanlarda[117] Mısır'daki miras meselelerine bir vesile ile değinilir.

Romanın pek çok yerinde Cingöz'ün özelliklerinden yoğun şekilde bahsedilmiştir. Cingöz'ün yeni denilebilecek özellikleri göze çarpar. Şu sözler Mehmet Rıza'nın ağzından çıkmıştır:

"Cingöz, kendi adamlarından başka hiçbir yabancı ile çalışmaz. Sonra, adam öldürmez o. Cinayetlerin, kafa tasında oksipital bölgenin altından bir iğne sokulmak suretiyle yapıldığını yalnız o anlar. Bakın, siz farkına varamamışsınız. Çünkü, Türkiye'de tatbik edilen bir usul değildir bu..."(s.24-25)

"Sahte pasaport imâl etmekte eşi görülmemiş bir teknisyendir o. Bütün hayatı bununla geçmiştir. İsterse sahte para da yapar. Fakat zengindir. Kalpazanlığa hiç tenezzül etmemiştir. Zaten parayı değil, mücadeleyi ve zekâ oyunlarını sever. Çaldığı servetlerin büyük bir kısmını daima hayır müesseselerine vermesi de bundandır. Sonra, daima haram servetleri çalar." (s.25)

Şunları da Mehmet Rıza'nın oğlu Haldun söyler:

" - Çok zeki, müstehzi, iyi kalbli, iyiliği sever, fakirlere, muhtaçlara yardım eder. Çapkın, meşru yoldan elde edilmiş servetlerden ziyade gayri meşru servetleri ele geçirmek ister. Kendine göre bir takım ahlâk prensipleri vardır böyle. Amerika'da

[117] Cingöz Merih'te ve Sağdan Üçüncü Söğüt isimli romanlar.

ve İngiltere'de çok yaşadığı için İngilizceyi anadili gibi bilir. 'Makiyaj Tekniğinde Plâstik Maddeler' adında bir kitabı da vardır ki, üç Avrupa diline tercüme edilmiştir."(s.37-38)

Şube müdürü de Cingöz'ü yakalayamaması üzerine şunları söyler: "Bir geleneğe bağlanmış olduk. Türk polisi için Cingözle, hatta onun hayaliyle mücadele âdeta lüzumlu bir antreman haline gelmiş."(s.38)

Cingöz, kendini anlatır: "Ben hayatımda böyle nadir zamanlarda kendi kendim olurum. Daima sahte ve yabancı hüviyetler içinde kendi benliğimi kaybetmek korkusu içinde yaşarım."(s.51)

Cingöz'ün bir diğer özelliği: "Devletin malına el sürmek adetim değildir." (s.74)

Cingöz Recai yaptığı işten memnundur:

"Evet, mesleğimden çok memnunum. Dünyaya tekrar gelseydim aynı mesleği seçerdim. Hırsızlardan para çalıp muhtaçlara dağıtmak bir çeşit sosyal adalet hizmetinde olmak değil midir?"(s.52)

Cingöz Recai para meraklısı bir adam olmadığını, mücadele için bu işlere heveslendiğini belirtir:

"Benim için de para diye bir mefhum yoktur, dedi, hedefe ulaşmak vardır. Ben bu mektupları hiçbir zaman aramadım. Aradığım serveti buldum. Mektuplar tesadüfen elime geçti. Onları satarak bir cantim ele geçirmek istemem. Şantaj benim işim değildir."(s.214)

Yazar, Cingöz Recai ile kendini yaşıt göstermektedir: "(...) Kaç yaşındasın sen? - Elli dört..."(s.82)

Recai yaşlılığından rahatsızdır: "Kendi kendine sordu: 'Bunadım mı ben?'"(s.121)

" - Sahi Nonoşum, dedi, sen emekli yaşına gelmişsin.

- Yarın gazetelere bir ilân verip bu meslekten çekildiğimi herkese bildireceğim."(s.169)

" - Bu milyonların beni mat eden bir kadının elinde bulunmasını düşün. Eğer Nuri'den bir haber çıkmazsa, beni yarın bu dünyada bulamazsın."(s.170)

" - Ben hapı yutmuşum, dedi, eskiden bu kadar heyecanlanmazdım." (s.171)

Cingöz, kendisinden ve maceralarından o kadar emindir ki maceralarını okumayanlarla karşılaşınca rahatsızlık duyar:

"Cingöz canı sıkılmış gibi yüzünü buruşturdu:

- Görüyorum ki, siz benim mâceralarımdan hiç birini okumamışsınız. Bunlar benim bütün hayatımdır. Size bütün metodlarımı şimdi izah edemem.

Kadın biraz mahcup, fakat daima heyecan içinde :

- Biliyorum, dedi, hepsini okumadım ama, çoğunu duyuyorum. Çocukluğumdan beri kulaklarım sizin isminizle dolu. Biliyorum. Çok kurnazsınız. Şeytansınız..."(s.98)

Cingöz'ün sanatçı yönü yine göz önüne serilir:

" - Hayır, keman çalarım. Bu gece sizinle bir düo yaparız.

Piyanonun üstündeki notalara bir göz attı:

- Oooo !...dedi, Bethoven sonatları... çok severim bunları..."(s.50)

Yazar, mekânlar karşısındaki tavrını değiştirmez. Olaylar yine İstanbul'un değişik semtlerinde geçer ve bu semtler okuyucuya tanıtılmaz. Sadece olayların geçtiği art planlardır: Beyoğlu Tarlabaşı (s.3) ki fal bakmak için buraya gidilmiştir ve pek tekin bir yer olmadığı havası verilir. Göztepe(s.5), Beylerbeyi(s.64), Bebek(s.39), Tarabya(s.89), Şişli(s.171), Ayazpaşa(s.181), Kandilli(s.194) gibi mekânlar ise yüksek yaşam standardına sahip olan insanların yaşadıkları yerler olarak belirtilir. Şüphesiz Cingöz de bu insanlarla beraber yaşar.

Yazar bilgilerini kahramanlarının ağzından ifade ettirir. Cingöz şunları söyler: "(...) ben entonasyonun sırlarına vakıf bir adamım."(s.110)

Yine Cingöz'e atfen:

"Sen bu Orlando'yu kriminoloji bakımından hiç tetkik ettin mi?

Cingöz sadece:

- Ben bu ilme inanmam, dedi.

- Biliyorum. Fakat sadizmi cinayet derecesine vardırmaktan hoşlanan tipler yok mu?

Cingöz sigarasını pencereden atarak cevap verdi:

- İnsanlık denilen bu kirli kalabalığın içinde her halt vardır."(s.144)

Yazar tıbbî bilgilerini de Cingöz'ün ağzından söyletir:

" - Yalan... Oksipital bölgeden 3/2 milimetre kutrunda bir iğne sokarak ilk cinayeti yapan adam Hollandalı bir doktordur. 1924 de metresini böyle öldürmüştür. Sonra Avrupa'ya yayıldı. Fakat pek az. Çünkü bu cinayeti yapabilmek için, aşağı yukarı, bir beyin cerrahı kadar dimağ anatomisini iyi bilmek lâzımdır." (s.87)

Diğer bazı tıbbî bilgiler: "Dört sene evvel, pencereden düştüğü için başında hâsıl olan yara ve şok yüzünden, uzun zaman epiletpiform histeri krizleri geçirmiştir." (s.92) "Gündüz öğleye doğru aldığı bir aktedron komprimesi uykusunu kaçırmış ve zihnine parlaklık vermişti ki, yatmak onun için bir işkenceydi." (s.125) Yazar tıbbî terimler kullanıyor: "Doktor muayene edip gitmiş, apopleksiden ölmüş, demiş."(s.12)

Cingöz, işkence âletlerini anlatırken arkasında yazarın geniş kültürü görülür:

" - Burada makas dediğimiz bir söyletme aleti vardır. Süje bir koltuğa oturtulur. Ayak bileklerine birer halka takılır. Kolla çevrilen bir makine hareket eder ve süjenin bacaklarını yavaş yavaş iki yana doğru açar. Nihayet gerginlik tahammül edilmez bir dereceye gelince, kadın bülbül gibi söylemeğe başlar."(s.52)

" - Hayır. Hatice'ye bir iğne yapılacak ve kadın yarı uyku halinde bulunacak. Şuur altındaki ve şuurundaki muhtevanın kontrolünü tamamiyle kaybedecek. Sorulan suallere düşünmeden cevap verecek."(s.53)

Teknolojiyi kullanmaya devam eder:"(...) ellerini ve ayaklarını hareketsiz bırakan son sistem Clipper halkalarını taktı."(s.67)

Cingöz kendine çok güvenir ve kendini beğenir. Haldun'a şunları söyler:

" - Bu klasik bir hiledir, dedi, baban olsaydı aldanmazdı. O benim mektebimde yetişti, sen de yetişeceksin."(s.27)

Cingöz öldükten sonra malını hayır cemiyetlerine bağışlayacaktır: "Ben öldükten sonra bu ev Darüşşafakaya kalacak. Tahribat yaparsanız, yetimlerin hakkını yemiş olursunuz."(s.188)

Cingöz Recai polisler üzerine görüşlerini açıklar:

" - Sok onu cebine, korkak! devletin tabancası kimseye verilmez. Bu sevdadan vazgeç sen. Kundura boyacılığı yap, daha iyi...

- Anlıyorum. Eleman sıkıntısı çekiyorsunuz. Ben de öyle... Eski adamlarım kalmadı. Bu meslek çok yıpratıyor ve çabuk ihtiyarlatıyor."(s.27)

"Polis teşkilâtı kanununun ıslahı lâzımdır. Kadrolarınız çok dar." (s.185)

" - Bizim polis, fert olarak, Avrupa'nın ve Amerikanın en ileri polisinden daha kalitelidir. Bir kere daha fedakârdır. Çok eksik vasıtalarla çalışır. Hayat şartları kifayetsizdir. Buna rağmen vazifede dikkatli ve şevklidir. Başında çok defa iyi şefler de bulunur. Fakat çalışma sistemi geridir. Teşkilâtı noksandır. Teknik vasıtaları çok azdır. Zekâsını kullanmağa imkân bulamadığı gibi, iyi düşündüğü zaman da düşündüklerini tatbik için muhtaç olduğu vasıtalardan mahrumdur."(s.187)

Devlette çalışmaktan kaynaklanan kırtasiyeciliği eleştirir: " - Evet Rızacığım, dedi, çünkü benim teşkilâtımda kırtasiyecilik yoktur."(s.203)

Recai aşk ve sevgi üzerine fikirlerini açıklar ve okuyucuların bir isteğini belirtir:

"Tehlike beni sevmez. Çünkü ben onu severim. Siz âşık oldunuzsa bilirsiniz. İnsan sevdiği zaman sevilmez.

- Öyle midir? Sevişmek yok mudur?

- Vardır ama, nöbetleşedir. Aynı ana rastlamaz. Sevgi bir taraftan öbür tarafa gidip gelir. Garip bir hadisedir bu. Aşıkları bedbaht eden de budur."(s.61-62)

"Benim en korkunç mücadelelerim aşk mücadeleleridir. Dostum Server Bedi henüz bunları yazmadı. Çünkü okuyucular polis vak'alarına fazla ehemmiyet verirler." (s.62)

Yazar sosyal meselelere dokunur:

" (...) Akşamları kasaplardan et artıklarını toplar, buraya gelir, yağlarını çıkarır, süzer. Etlerin posalarını köpeklere yedirir, yağlarını dışarıdaki tenekelere doldurarak geceleri halkın, böreklerini âfiyetle yediği seyyar börekçilere satar." (s.28)

"Şüphe etmeyelim ama, dedi, şimdi hayat pahalı, çok pahalı... Ahlâklar gevşiyor artık vicdan bahsinde her şeyin mümkün olduğu bir devirde yaşıyoruz." (s.152)

Amerika'daki polis anlayışından bahsederken yerli otomobil üretemediğimizi söyleyerek yeni anlayışlara açık olunması gerektiğini ima eder:

"Amerika'da polis, daha büyük düşmanları ele geçirmek için, onların düşmanı olan gangsterlerle işbirliği yapar. Baban bilir. Onun arzusuyla Türkiye hükümeti beni kaç defa Amerika'da tevkif ettirmek istedi. Fakat Amerikan polisine öyle hizmetlerim var ki, bana verdiği sözü tuttular, rahatımı bozmadılar.

Mehmet Rıza mırıldandı:

- Orası Amerika.

- Öyle ama, hep Amerikan otomobilleri kullanıyoruz. Bir tek otomobil fabrikamız yok. Niçin atlı arabaya eyvallah demiyoruz?"(s.202)

İltimasın etkili olduğunu göstermesi bakımından şu diyalog önemlidir:

"Sen bu işe gelmezsin, anladın mı? Yarın hemen bas istifayı. Tavsiye ile mi geldin sen bize?

- Evet ağabey...

Haldun tekrarladı:

- Bas yarın istifayı. Ben seni yaşatmam orada. Cingöz'ün dediği doğru: Kundura boya sen..."(s.30)

Haldun'dan bahsedilirken daha önce yayınlanan "Beyaz Cehennem" romanından da söz edilir: "O eroin kaçakçıları meselesinde Cingöz onu da atlattı ve kaçtı ama, o kâfir şeytanın polise çok hizmeti vardır. Kaçakçıları yakalamamıza çok yardım etti.(s.19)

Cingöz, diğer romanlarında da görülen, polise yardım etme, özelliğini yeni bir meslek olarak açıklar:

" - Şu demek, Rızacığım: Ben hırsız değilim, polis de değilim...

- Nesin sen?...

- Her ikisiyim. İşte benim orijinalliğim burada.Yeryüzünde, hırsızlıkla polisliği birleştiren bir meslek var mı?

- Yok.

- İşte ben onu icat ettim."(s.201)

Yazar, gençlerin cehâletini vurgular:

"Fakat, Ülke Hanım, çok ketum olmak lâzım...

- Ketom ne demek, efendim?

- Ketom değil efendim, ketum...Yani sır saklayan..."(s.42)

Server Bedi inanılması güç, esrarengiz ve heyecanlı şeyleri anlatırken roman kelimesini kullanıyor: "Hâdisenin bu eğlenceli roman tarafı onun hayalini dayanılmaz şekilde okşuyordu."(s.49)

Argo kullanımı bu romanda da devam eder: "Orlando kadını temizlemeğe karar vermiş."(s.148)

"Neyse, darılma, herif kaydı. Fransızca argoda 'kaydı' demek öldü demektir." (s.148)

Server Bedi şu sözlerle devrinde yayımlanmış bir hatıra kitabını ve yazarını eleştiriyor olabilir: "Bununla beraber, senin hâtıraların ileride, herhangi bir ihtiyar diplomatın yüzde sekseni gevezelik ve yüzde onu da yaptığı hataların mazeretlerini aramaktan ibaret hâtıratından çok daha değerli ve enteresan olabilir."(s.91)

Yazar romanın kendi bütünlüğü içerisinde yapmaması gereken hatalar yapar: Ülke geceleyin hap içmiş ve uyumuştur.(s.8) Ama ablasına geceleyin uyuyamadığını ve yorgun olduğunu söyler.(s.10)

Daha önce otuz milyonluk denilen(s.150) mücevher birden on milyona düşer.(s.168) Neriman sol tarafında Hâlep çıbanı olan, fazla esmer, gözleri açık renk, gri ile yeşil arasında bir kadındır.(s.152) Yirmi sayfa sonra ise aynı Neriman sarışın güzel bir kadın olur.(s.172)

Romanın sonunda bir husus dikkati çeker. Mücevherler ele geçirilmiştir. Romanda bulunan kahramanlar tasfiye edilmişlerdir. Yani roman bitme aşamasındadır. Ama yazar romanı bitirmez ve o ana kadar romanda aktif olarak yer almayan bir kahramanı olaya sokar ve romanı uzatır. Bu durum, gazetenin veya okuyucunun tefrikanın uzatılmasını istediği şeklinde yorumlanabilir.

1.1.7. Cingöz Merih'te[118]

Rumelihisarı'nda bir müteahhidin kızı olan Nesrin yemek yedikten sonra aniden yere düşer. Doktor öldüğünü söyler. Ama kız ayılır ve başka bir dilden konuşmaya başlar. Konuştuğu dil Hindçe'dir ve Hindli olduğunu iddia eder. Kız, evden para çalmaya başlar.

---

[118] Bu roman kitap olarak basılmamıştır. 18 Aralık 1955 - 17 Mart 1956 tarihleri arasında 91 sayı olarak Milliyet Gazetesi'nde tefrika edilmiştir. Bu inceleme ve alıntılar belirtilen tefrikadan hareketle yapılmıştır.

Bu haber gazetelere yansıyınca para çalma meselesi Cingöz Recai'nin ilgisini çeker. Bu konuda bilgisi az olduğu için dostu Server Bedi'e başvurur. Server Bedi bunun bir bedenden bedene intikal hadisesi olduğunu söyler.

Cingöz ve Jale, somnanbül halinde gezen Nesrin'i ya da yeni ismiyle Brahmo'yu takip ederler. Nesrin karanlık bir eve girer. Bu evde ölü gibi çırılçıplak yatan iki insana rastlarlar. Evin bodrumuna indiklerinde elektrik malzemesine benzeyen tuhaf âletler görürler. Burada Nesrin ve onun yanında tanımadıkları uzun boylu bir kadın vardır. Kadın bulundukları yerin büyük bir gizli ilimler araştırma merkezinin Türkiye şubesine ait bir bölüm olduğunu söyler. Cingöz, bu sözlere inanmaz ve oradan ayrılırlar. Daha sonra eve gizlice girerler. Bu defa bir adam onları karşılar. Adam, Cingöz ve hayatı hakkında kimsenin bilmediği bilgiler verir. Merkez hakkında onları bilgilendirir. Cingöz'ün ve Jale'nin sır tutma gücünü ölçtükten sonra onlardan iki ay dışarı çıkmamaları için söz alır. Ardından ilk sırrı açıklar: Enstitünün merkezi de başkanı da Merih'tedir. Ruhlarının Merih'e gönderilecekleri ve bedenlerinin soğuk hava depolarına kapatılacağı söylenir. Recai'yi kabiliyetli olduğu için Merih'e göndereceklerdir. Cingöz, Jale ve Murat (kendilerine bilgi veren adam) bir uçan daireye, Merih'e gitmek için, ruhlarını naklettirirler. Konuşmadan birbirleriyle anlaşabilirler. Karınları acıkınca biraz farklı da olsa yemek yerler. Merih'e varınca bir uyum süreci geçirmeleri gerekir. Yanlarına kendilerine yardımcı olmaları için mihmandarlar verilir. Merih içerisinde gezerler. Orada dünyada meşhur olan ölmüş kişileri görür ve konuşurlar. Merih'e hâkim olanlar Allah'a inananlardır. Bir de bunlara muhalif olarak Allah'a inanmayanlar vardır. Cingöz'ün mihmandarı muhaliflerin tarafındadır ve Cingöz'ü muhaliflere katmak ister. Merkez bunu fark eder ve ikisini de yargılar. Cingöz kurtulur. Mihmandarı Nira'yı da şartlı olarak serbest bırakırlar. Merkez çok zengin olan Halit Bey'i (Nesrin'in babası) öldürüp yerine Cingöz'ü koymayı düşünmektedir. Bunun için Cingöz, Jale, Neriman (Nira) dünyaya gönderilir. Cingöz, Halit'in bedenine, Neriman, Halit'in karısı Semahat'ın vücuduna, Jale ise hizmetçi Aynur'un vücuduna girecektir. Cingöz, Halit'in kılığına girer. Ruh değiştirme esnasında Halit'in bayılması gerekir. Bayılmadan sonra unutma numarası yaparak Halit'in yaşam şeklini kavramaya çalışır. Cingöz, Halit'in karanlık işler çevirdiğini ve karısı ile değil baldızı ile seviştiğini öğrenir. Fakat hem karısı hem de baldızı büyük bir şebekenin elemanıdırlar. Halit'i öldürüp servetine

konmak isterler. Cingöz bu durumu anlar ve oyunu bozmak ister. Fakat onu sigara ile uyutup Ortaköy'de bir bekçi kulübesine kapatırlar, o buradan kurtulur. Cingöz adamlarına telefon ederek Halit'e (yani kendine) yardım etmelerini ister. Hizmetçiye (Jale) gelen şifreli bir mesajla Halit'in öldürüleceği belirtilerek kapının açık bırakılması istenir. Merkez'in de isteğiyle o gece Halit de hizmetçi de öldürülür. Cingöz, Halit'in bedeni öldürülmeden hesaplarının hepsini ortaya çıkarır.

Bu arada Merih'teki muhalif komite de boş durmaz. Halit'i öldürmek isteyen çetenin başındaki isim olan Tayfur'u kendi taraflarına çekerler. İlk iş olarak Cingöz'ün, Jale'nin ve Neriman'ın cesetlerini çalma görevini verirler. Çalmadan önce Cingöz ve Jale'nin ruhları transfer edilmiştir. Cingöz'e Merih'ten verilen bir âletle muhaliflerin bedeni Merih merkezine gönderilir. Ama bir sorun çıkar. Tayfur bundan kurtulur. Jale de Sabahat'ın kılığına girer. Ablası zaten Neriman'dır. Parayı miras yoluyla alacaklardır. Merih'teki merkez ise dünya ile bağlantılarını bir süre kesmek zorunda kalır. Dünyada bulunan muhalifler Cingöz'ü tuzağa çekmeye çalışırlar. Niyetleri Halit'in evindeki büyük kasayı soymaktır. Cingöz, Halit'in evine gittiğinde tuzağa yakalanır. Bayıltırlar. Arabayla taşırken ellerini bağlamadıkları için Cingöz kurtulur. Halit'in köşküne döner. Kasayı bulamamışlardır ve servetin hepsi olduğu yerde durmaktadır.

Bunların ardından Tayfur, Cingöz'ü arar ve görüşmek istediğini bildirir. Başka bir miras meselesinde yardımını ister. Mısırlı bir hanımla görüştürmek arzusundadır. Kadın, Cingöz'ün evine gelir. Korktuğunu ve orada kalmak istediğini söyler. Oda hizmetçisini de Cingöz'ün evine sokar. Bu kadın bir casustur ve Cingöz'ü içten yıkmaya gönderilmiştir. Tayfur tuzak anlaşılmasın diye Mısırlı kadını Cingöz'den ister. O gece Cingöz'ün köşkünde, bu kadın gezerek bilgi toplar ve kapıyı dışarıdan gelenlere açar. Cingöz, bunların hepsinin farkındadır. Tayfur ve adamlarını köşke kilitlerler ve polise haber verir. Merih'le tekrar bağlantı sağlanınca Jale kendi bedenine girer. Ardından Merih'e turist olarak giderler.

"Cingöz Merih'te" bir bilim kurgu romanı olma iddiasındadır. Bu, 11 Aralık 1955 tarihli Milliyet gazetesinin ilk sayfasında yer alan reklamdaki şu ifadelerden anlaşılır:

"Amerika'da ve Avrupa'da 'Science-Fiction' denilen yeni bir roman nev'i görülmemiş bir rağbet kazanmaktadır. Jules Verne'in hayâllerini andıran bu

romanlarda insanların başka yıldızlara seyahat mâceraları başlıca konudur. Bilhassa uçan dairelerin hâlâ esrarını muhafaza etmesi ve bunların yakın seyyarelerden Arz'a gönderilen garip mesajlar olduğunun iddia edilmesi, herkesin komşu yıldızlara karşı merakını ve alâkasını son haddine vardırmıştır.

Gerçekten oralarda hayat var mı? Medeniyet var mı? Oralarda yaşayanlar nasıl mahlûklardır? İnsana benziyorlar mı? Bizden daha mı ileridirler? Bizimle temas imkânları arıyorlar mı?

Türkçe'de bu meraklı suallere cevap veren bir iki tercüme vardır ve çok rağbet görmüştür. Fakat bir tek millî roman yoktur.

Türkiye'de ilk millî polis romanlarını yazan ve hâlâ bu sahada tek kalan arkadaşımız Server Bedi'den, MİLLİYET için, bu tipte bir roman hazırlamasını rica ettik."

Romanın ismi her ne kadar 'Cingöz Merih'te' olsa da olayların çok az bir kısmı Merih'te geçmektedir. İstanbul'un lüks semtleri olan Bebek(T.1), Rumelihisarı (T.42), Ortaköy(T.52), Kandilli(T.67)... yine olayların merkezi konumundadır. Yazar yine mekânların anlatımına önem vermez. Dar mekânlar ihtiyaç kadar ve belli bir havayı verecek kadar anlatılır.(T.4)

Yazar, diğer romanlarında olduğu gibi bilgisini ortaya serer. Romanın başında romanın bir kahramanı gibi olaya dahil olan Server Bedi şunları söyler: "- Buna metapsişik ilminde Ksenoglosi (xenglossie) hâdisesi derler. Spiritlere göre ruhun bedenden bedene intikal hadisesidir."(T.2)

Yeni kavramlar ortaya koyar ve bunları açıklar:

"Burada yalnız Arzda ölmüş insanların Somato-psikoit varlıkları bulunur. Yâni Arzdaki eski tabiriyle 'ruhları'.

- Bu Somato-psikoit nedir?

- (...) İzah edeyim: Arzda insanların biri gözle görünen kaba bir vücutları, bir de onun içinde gözle görünmeyen, son derece ince bir zar hâlinde başka bir vücutları vardır. İnsanın bütün ruhu bu zara sarılıdır.(...).(T.20)

Bilimsel terimler kullanarak bir maddeyi açıklar: " - Bilmiyor musun? Bizim lâboratuarda altı nevi var: Lakrimal guddeleri harekete getiren ve gözyaşlarını tahrik eden maddelerden biri. Soğan fasilesinden." (T.88)

Romanda felsefî bir yaklaşım da görülür.

" -Yani eşya değişmiyor, biz değişiyoruz, öyle mi?

- İkisi de değişiyor. Daha doğrusu, hakikat dediğimiz şey, eşyanın yapısı ile bizim yapımız arasında bir münasebetten ibarettir. Eşyanın da bizim de, devamlı ve değişmez bir yapımız yoktur. Nasıl anlatayım? Bir şey, bize muayyen zaman ve madde şartları içinde dağ gibi nehir gibi görünür. Yüksek veya uzun görünür. Kırmızı veya siyah görünür. Hakikatte o ne dağdır, ne yüksektir, ne de yeşildir.

- Nedir öyleyse?

- Kendi çevre şartlarına ve bizim yapımıza göre şekil alan değişken bir şeydir. 'Şeydir' diyorum, çünkü onun madde oluşu da geçici ve zahiridir."(T.16)

Yazar devrinin güncel meselelerine de eğilir ve Merih'te Atatürk'ü sorar. Aldığı cevap ilginçtir:

" - Atatürk Merih'te mi?

- Hayır, dedi, Nira. Biz de buraya gelince onu sorduk. Arzda olduğu gibi çok dinamik bir insan. Devamlı seyahat hâlindeymiş. Çok uzak yıldızlara kadar gidiyormuş. Şimdi Arzda olduğunu söylüyorlar. Türkiyede memleketinin siyasî hayatını hiç gözden kaçırmıyor. Belki Ankaradadır."(T.21)

Dönemindeki bazı oyuncalara yönelik eleştirileri vardır: "Ağlama taklidini fena yapmıyordu. 'Bizim aktrislerin çoğundan daha iyi' diye düşündü Cingöz, ve yine kımıldamadı."(T.47)

" - Ne yapsın! Tiyatrolar bile aktör bulamıyorlar. Elde bunlar var."(T.89)

"Bir müddet, kimin olduğunu anlayamadığı tatsız bir keman konçertosu dinledi. Hele yenilerden birinin olacaktı."(T.82)

Yazar, eleştiri oklarını kendine de yöneltir:

"Cingöz güldü:

- Server Bedi dostumuzun kulağı çınlasın, dedi, bu mâceralarımızın romanını yazdığı zaman, herkes onun işi adamakıllı masala döktüğüne hükmedecek."(T.33)

Cingöz, Merih'te konuştuğu Talat Paşa'dan dikkat çekici şeyler öğrenir:

"Talât Paşa, yürüyüş ritmini hiç bozmadan, ağır ağır geldi onlara doğru.

Cingöz ve onu taklid eden Jale, Paşanın elini öptüler. Nira başını hürmetle eğerek:

- Düşüncelisiniz Paşam, dedi.

- Evet, merkez bana bir mesele verdi. En çok bir ayda cevabını hazırlamaya mecburum.

- Ne olduğunu sorabilir miyim?

- Tabiî. Gizli değil. Sual şu: 'Sizce, Türkiyede yapılan demokrasi tecrübelerinin uğradığı zorlukların asıl sebebi nedir?' Bu, benim için yeni bir imtihandır.

(...)

- Bizim Arz üzerine tesirlerimiz merkezin kontrolundan geçer. Otuz yedi senedir buradayım. Fakat merkezin düşünce tarzı hakkında hâlâ hiçbir şey bilmiyorum. Yalnız, o bizden bir vazife istediği zaman, evvelâ kanaatimizi elde etmek ister. Cebir yoktur. Otuz yedi sene içinde altı yüz üç defa Türkiyeye gönderildim. Bilhassa Millî Mücadele sırasında, halkın mâneviyatını kuvvetlendirmek için, Merihten Arza ve Türkiyeye on beş milyon kişi gitti. Aralarında bir çok diplomatlar, generaller, münevverler, vatanperverler vardı."(T.21)

Yazar anlattığı şeylere dinî gerekçeler de hazırlar:

- Ooo !... dedi, Cingöz, bu daha geniş bir mesele. Dinler ruhun ebediliğini kabul ederler. Fakat mahşere kadar cereyan edecek safhaları bildirmezler. Nitekim dünyada cereyan edecek hâdiseleri de bildirmezler. Bunların mukaddes kitapta bildirilmemiş olması hakikat olmalarına mâni değildir. Allah, kitabında, esasları bildirmiştir. Geri kalan herşeyi keşfetmek, anlamak ve ona göre davranmak, hakkını, vazifesini, imkânını insana bırakmıştır."(T.29)

Merih, bir nevi ütopya olarak anlatılmıştır:

"Orada herkes birbirinin içinden geçeni anladığı için, yalan söylemek ve hile yapmak mümkün değildir. Cinayet imkânsızdır. Orada adliye ve polis yoktur. Cezâevi yoktur, herkes birbirini tanır. Yabancılık yoktur. Mânevî seviyesi yüksek olanlara saygı beslenir.(...)"(T.17-18)

Yazar burada Cingöz'ün bazı özelliklerini[119] değiştirir.

"Adım 'kibar hırsız'dır. Hakikatte ne kibarım, ne de hırsız. Kibar değilim, halk çocuğuyum. Kendi kendimi yetiştirdim. Hırsız değilim, kendim için çalmıyorum." (T.17)

---

[119] Bu özellikler için 1.1.1 numaralı kısma bakılabilir.

Romanda bazı mantık hataları mevcuttur. Cingöz ve Jale'den ilk olarak iki ay ayrılmamaları üzerine söz alınır.(T.9) Ardından Perşembe gününe kadar serbest olduklarını söyleyerek bırakırlar.(T.11) Jale'nin vücuduna gireceği hizmetçinin adı ilk olarak Aynur diye belirtilir.(T.32) Daha sonra hizmetçinin ismi Nedime olur.(T.50)

Cingöz'ün adamları Halit'in Cingöz olduğunu bilmedikleri halde Halit'ten şöyle bir talimat alırlar: " – Bu herifi bizim eve götürüp mazgallı odaya kapatacaksınız. İkinci asistan ona By17 tatbik edecek. Sözleri makineye alınacak." (T.57). Görünmez etkisi olan merhemden Cingöz ve Jale'nin bedenlerine sürmeleri gerektiği Tayfur'a söylenir(T.64). Ama Tayfur sürmez (T.66) ve hiçbir şey olmaz.

Arada yabancı kelimeler kullanır. Çoğu zaman bunları kullanmaya ihtiyaç da yoktur: " - Hah ! dedi, işte bu bir 'diversion' manevrasıdır. Yâni bizi başka istikametlerde oyalamak ve hakikî tuzağı görmekten alıkoymak."(T.75) Yine amnezi(T.44), somato-psikoit (T.20) gibi kelimeler kullanılır.

Romanın sonunda yer alan Mısırlı zengin bahsi olaydan tamamen kopuk gibi durmaktadır. Merih'ten bahsedilirken birden bu olayla hiç alâkası olmayan bir miras meselesi ortaya atılır ve hızlıca bitirilir. Tefrika biraz daha uzasın diye konmuş intibaı verir. Bu olaydan hemen sonra iki cümleyle birden bire Sabahat'ın bedeninde unutulan Jale tekrar kendi bedenine döndürülür. Ama bu defa Neriman, Semahat'in bedeninde unutulur. Muhaliflere ne olduğu hakkında bilgi verilmeden roman alelacele sonlandırılır.

1.1.8.Sağdan Üçüncü Söğüt[120]

Hastahaneye safra kesesinden acilen ameliyat olması gerektiği için yatan bir hasta kaybolur. Bu kaybolma esnasında yan odada yatan ameliyatlı hasta öldürülür. Hasta öldürülmeden az önce odaya iriyarı biri girmiştir. Safra kesesinden ameliyat olmak için yatan hasta Cingöz Recai'dir. Öldürülen adamdan "mavi kağıtları" almış ve pencereden ip sarkıtarak kaçmıştır. İri yarı adam ise Abdullah isminde bir

[120] Bu roman kitap halinde yayınlanmamıştır. 21 Temmuz 1960 - 13 Ekim 1960 tarihleri arasında Havadis gazetesinde 71 sayı olarak tefrika edilmiştir. Bu eser yazılan son Cingöz Recai romanıdır. İnceleme ve alıntılarda bu tefrika kullanılmıştır.

sabıkalıdır. Bu adam kayınbabası Fettah'ın servetini sakladığı yerin planını bulmuştur. Fettah tefecinin biridir. İhtiyaca düşmüş kişilere mücevher, bina ve arsa karşılığı borç para vermektedir. Ardından da bunları ele geçirmektedir. Bankaya para yatırmadığı için kendine, bahçesinde bir yer altı odası yaptırır. Elde plan olmadan burayı bulmak mümkün değildir. Bu planlar mavi kağıtlardadır. Öldürdüğü Ahmet Sırım ise bu kağıdı ondan çalmıştır. Ama Abdullah planları yine bulamamıştır. Cingöz ondan önce davranıp planları ele geçirmiştir. Yalnızca küçük bir parçası cüzdanda kalmıştır.

Abdullah, Cingöz'ü arar ve Cingöz'den bu servetin yarısını ister. Cingöz, kabul etmeyince onu öldürmekle tehdit eder. Cingöz ona hakaret eder. Ardından Abdullah, çetesiyle konuşarak Cingöz'ü tuzağa düşürmek için plan yapar. Çeteden olan Niyazi, tuzağı Cingöz'e haber verir. Buna rağmen Cingöz hazineyi bulmak için gider ve hazineyi çıkarır. Karanlıkta Abdullah ve adamlarının saldırısına uğrar. Paraları çalıp, Jale'yi kaçırırlar. Recai, Niyazi'nin yardımıyla Abdullah ve adamlarının saklandıkları yeri bulur. Paraları alıp Jale'yi kurtarır. Abdullah'ın karısı gelerek Cingöz'ün kasada bıraktığı Kavalalı veresesine ait evraktan birini ister. Bu, aslında emniyette görevli olan Cemil Can isminde birinin Cingöz'ü yakalayıp meşhur olmak arzusuyla kurduğu tuzaktır. Prenses Dilküşa isminde biri de olayların içine girer. Cingöz kalan evrakları almak için tekrar yer altı odasına girer. Çıkışta Cemil Can'la karşılaşırlar. Onu oyuna getirip odaya hapseder. Evde somnanbül halindeki Nazife ile karşılaşırlar. Kadın onlara sağdan üçüncü söğüde gitmelerini söyler.

Cemil Can, Cingöz'ün evinin etrafında gezerken Cingöz tarafından yakalatılır. Cingöz ona bazı nasihatler vererek serbest bırakır. Efdal isminde Mısırlı bir adam Kavalalı evrakını Cingöz'den almak ister. Prenses Dilküşa, Efdal'ın karısıdır. Bu kadın Cingöz'ü etkilemek için çırılçıplak soyunur ama Cingöz etkilenmez. Dilküşa öldürüleceğini söyleyerek Cingöz'ün evine sığınmak ister ve kabul edilir. Dilküşa ile Cingöz evrakı incelerler. Evraktan iki tanesi eksiktir. Bunların avukat Sadık Bey'e verilmiş olduğuna dair bir not görürler. Bu arada Cingöz kendisini Dilküşa diye tanıtan kişinin aslında gerçek Dilküşa'yı öldüren bir fahişe olduğunu öğrenmiştir. Bu kişi Efdal'in adamlarından Besime'dir ve Cingöz'ü öldürmek istemektedir. Cingöz, Besime'ye kendisini tanıdığını söyler ve evinde

hapseder. Besime kriz geçirir. Onu yukarıdaki bir odaya alırlar. Cingöz onun numara yaptığını anlamıştır. Bir cep feneri alarak dışarıyla anlaşmak istemektedir. Cingöz bunu kabul eder ve takip ettirir. Kadın bir kez daha Cingöz'ü tuzağa çekmek ister. Cingöz buna inanmış görünür. Tedbirlerini alarak Besime ile yola çıkarlar. Besime tam Cingöz'ü yakaladığını düşündüğü anda etraflarını çeviren maskeli adamların Cingöz'ün adamları olduğunu öğrenir. Efdal ve adamları çekilmek zorunda kalırlar. Bu arada Mengüş çiftliğinde Sadık Eren isimli bir avukat öldürülmüştür. Bu adam Fettah'ın evrakı verdiği avukattır.

Efdal'in adamları Cingöz'ü pencereden tüfekle öldürmek için evinin karşısındaki köşkü kiralarlar. Cemil Can bundan faydalanarak Cingöz'ü tuzağa düşürür. Ama Cingöz kurtulur. Efdal bir kez daha ortaklık teklif eder. Cingöz bunu kabul etmez. Cingöz, Besime'yi kendisine casusluk etmesi için serbest bırakır. Efdal ve adamları köşkün altından tünel kazarak Cingöz'ün evine girmek isterler. Çiftliği rahatça aramak için Recai'nin dikkatini başka yöne çekmek amacıyla bu tuzağa başvurmuşlardır. Ama polis çiftlikte Efdal ve adamlarını basar. Aralarında bulunan Besime zor kurtulur. Cingöz'e olayı haber verir. Daha sonra evden ayrılan Besime kayıp iki evrak ve bir mektubu Cingöz'e gönderir. Mektupta intihar edeceğini bildirir. Kendini söğüt ağacına asmıştır.

Bu romanla beraber Cingöz'ün yaşayış tarzında bir şeyler değişmiştir. Teşkilatını bir yere toplamış, daha iyiliksever olmuş, "Holivut" ve yabancı kelimeler Cingöz'ün hayatına girmiştir.

Polisiye romanlarda bulunması gereken sürprizler yine etkilidir: Besime Cingöz'ü yakaladığını düşünürken yanındakilerin Cingöz'ün adamları olduğunu öğrenir(T.52). Okuyucunun, Cingöz'ün Cemil Can'la beraber Efdal'e tuzak kurduğunu zannederken tuzağın Cemil Can tarafından Cingöz'e kurulduğunu anlaması etkili bir kurgudur(T.59).

Yazar mekânlarını yalnızca arkada verilmesi gereken bir fon olarak görmeye devam eder. Bu fonlar yine İstanbul'un bazı semtleridir: Suadiye(T.2) Cingöz'ün yeni evinin bulunduğu deniz kıyısında gayet lüks bir semttir. Sütlüce(T.11), Hasköy(T.15), Erenköy(T.15) ise mekân olarak kullanılan diğer semtlerdir.

Cingöz teşkilatının tamamını bir binaya toplamıştır. Bu ev Suadiye'dedir:

"Sana biraz izah edeyim. Ben evvelki seneye kadar dağınık yaşıyan bir adamdım. Şehrin muhtelif semtlerinde apartmanlarım, lâboratuarların, teşkilâtlarım vardı. Şimdi hepsini bu villâya topladım. Dışardan hiç belli olmaz. Köşkün ve bahçenin altında boydan boya bir yeraltı katı ve daireler vardır. Çeşitli tertibat için dört motör, on iki dahilî telefon ve sekiz diktafon çalışır. Bütün tertibat moderndir. Hattâ senin bina etrafında dolaştığını gören rasat servisi bile yeraltındadır. Dışardan içeriye imajları veren reflektörler vasıtasile her tarafı tarassut eder. Ayrıca makyaj odalarım, teknik polis lâboratuarlarım, narkoanaliz odalarım, kimyahanem, işkence, tevkif ve hapis odalarım da vardır.

O kat Majino Hattı kadar sağlamdır...

Kötü niyetle içeri giren dışarı çıkamaz. Hele zora başvurmaya kalkan sağlam çıkamaz. Bütün bu tertibat bana üç milyon küsur liraya mal olmuştur. Fakat benim için en keyifli şey bütün bu vasıtalara müracaat etmeden kendi kendime iş başarmaktır. Çok zora gelmedikçe modern teknik vasıta kullanmam. Hani, Köroğlu mu ne, 'Tüfek icat oldu, mertlik mahvoldu' filân demiş ya teknik vasıtalara başvurmak da bizim zanaatin raconuna yakışmaz."(T.28-29)

Bu evi bir devlete benzetir: " - Evet,ama kendi polisime teslim edeceğim. Çünkü burası da küçük bir devlettir. Polisi, mahkemesi, tevkif ve hapis odaları vardır."(T.41) Devlet olması daha sonra da vurgulanır.(T.55) Bunun yanında Cingöz'ün klasik usulleri devam eder. Dosya sistemine devam eder(T.5). Mücadeleden kaçmaz(T.8). Psişik konulara ilgisi devam eder:

" - Bu karı birçok somnanbüller gibi bir metagnom olabilir.

- Ne demek o?

- Bunlar uzağı, meçhulü bilirler. Üç söğüt hikâyesini yabana atma."(T.27)

Polislere karşı tavrı daha da yumuşamıştır:

" - Hayatta en büyük emelim, memleketimin modern ve ileri bir polis teşkilâtına ve kadrolarına sahip olmasıdır. Bizim polisimiz kadro ve teşkilât bakımından noksan, vasıta bakımından fakir, buna rağmen, gerçekten büyük kabiliyetlere sahiptir. Az para alır, binbir derdi vardır, teknik vasıtalardan mahrumdur, bir kısım elemanları hastadır, fakat Batılı mütehassısları hayran eden başarıları vardır."(T.29)

Hatta Recai soyunduğu gizli polisliği o kadar ilerletir ki özel bir polis enstitüsü kurmak ister:

" - Ben şimdi bütün masraflarını üstüme alarak büyük bir özel polis enstitüsü kurmak istiyorum. Çünkü, benim hayatım hırsızları, haydutları, kaçakçıları yakalatmakla geçti. Adım hırsıza çıkmıştır ama Türk polisine büyük hizmetlerim vardır. Daha da olacağından başka. Benim her zamanki gayem haksız kazançları çalıp muhtaçlara dağıtmak olmuştur. Canımı dişime taktığım için kendi payımı da alırım tabiî."(T.29)

Mehmet Rıza'ya karşı içinde biriktirdiği öfkeyi açığa vurur:

"Cingözü ele geçirememesi benim Galata kasa hırsızlarından, Tahtakale eroincilerinden, perakende birçok serserilerden bambaşka çalıştığım içindir. Beni klâsik takiplerle, lüzumlu lüzumsuz silâh çekmelerle, ev muhasaralarıyla yakalamak imkânsızdır. Allah sağlık versin, Mehmet Rıza bu metodlarımı biraz bilirdi. Fakat onun da esaslı kusurları vardı: Çok kibirliydi. İsminin ve resminin sık sık gazetelere girmesi için sansasyonel hücumları severdi. Uzun görüşlü değildi."(T.29)

Çalma huyundan vazgeçmez ama bunun özrünü açıklama ihtiyacı artarak devam eder:

" - Sana meslek aşkının ne demek olduğunu anlatmaya çok çalıştım. Söylediklerimi hatırlamanı rica ederim. Bir de unutma ki, son macera sayesinde Kızılay'a ve diğer bazı hayır işlerine yarım milyon lira kadar teberrû imkânı sağladık. Biz yalnız kendi zevkimiz için çalışmıyoruz. Gayri meşru servetleri meşru gayelere sarf ediyoruz. Yoksa bizim şahsen paraya ihtiyacımız yok."(T.19)

Sosyal meselelere eserlerinde yer verme alışkanlığını sürdürür. Aftan bir kez daha bahseder ve zımnen de olsa eleştirir: "Piyasanın 'Arap Abdul', 'Kör Abdul' dediği bu herif üç adam öldürmüştür hayatında. Birinde on iki sene yattı. Ötekinde beş ayla kurtuldu. Çünkü af çıktı."(T.4)

Karaborsacılığa Cingöz Recai romanlarında ilk defa rastlanılır: : " - Bu köşkün sahibi on sene evvel odun yarıcı fakir bir adammış. Sonra bir karaborsa işinden zengin olmuş."(T.59) Yine bir sosyal çarpıklık olarak rüşvetten bahsedilir:

"O zaman dört yüz bin lira kadar para yedirerek yakayı kurtaran bu şebeke hakkında da dosyalarımız fakir değildir."(T.39)

İlk defa olarak Holivut'u telaffuz eder ve kullanır. Bunda devrinin sosyal durumu etkili olmuş olabilir: " - Sevgili Jale'ciğim sempati ve antipatilerle iş görseydim, Holivut'ta oturmamız lâzımdı."(T.3)

Yine pek çok İngilizce kelimeyi eserinde kullanmakta tereddüt etmez: "Sansasyonel"(T.29), "İmaj"(T.28), "Reflektör"(T.28), "Portatif"(T.30), "Streap-tease"(T.39), "Komplikasyon"(T.44), "All right"(T.63).

Bunu yanında argo kullanmayı da bırakmaz: "Kaç defa seni ayağımın altına aldım Hıyar Ağa."(T.6)

Yazarın son Recai romanlarında kahramanına şiir, mani okuttuğu görülür.[121] Burada da geniş bir bölümde Cingöz, Hamit'ten bölümler okur ve yeni yetişenleri bunları bilmemekle suçlar:

" - Endülüs hükümdarının hazineleri içindesin Tarık! Şu gözünün önünde pırıl pırıl yanan şeyler nedir? Bir takım hükümdarın mazinin sernügün olmuş efserleri...

Jale bağırdı:

- Boğuluyorum ayol. Deli mi oldun? Saçma sapan neler söylüyorsun?

Cingöz başını salladı:

- Kadın, dedi, senin de edebî kültürün çok zayıf. Ben Abdülkerim[122] Hâmid'in Tarık İbni Ziyad adındaki meşhur piyesinin daha meşhur parçasını okuyorum.

Anlamazsın. Zaten sizin yaşlardaki çoluk çocukta edebiyat, kültür mültür hak vere.

Cingöz devam etti:

- Sen nerden gelip nerede durmuşsun Tarık! Sen ta Suriyeden gelip Tulaytula'da durmuşsun. Yarın sana bir fatih diyecekler. Halbuki sen yalnız bir türbedarsın.

Sonra duvarı göstererek ilâve etti.

Bu taş cebinime benzer ki aynı makberdir.

Dışı sükûn ile zâhir derunu mahşerdir."(T.12-13)

---

[121] Bunun için Sultan Aziz'in Mücevherleri isimli romana bakılabilir.
[122] Abdülhak Hamit olacak.

Bu romanda diğerlerinden farklı olarak Cingöz'ün hayata kötümser baktığını da görülür:

" - Bu dünya dalavere dünyasıdır. Herkes birbirini aldatmaya, dolandırmaya, kazıklamaya, hattâ uçuruma atmaya çalışıyor. Kim çaktırmadan en iyi yalan söylerse, kim karşısındakini tuzağa düşürürse o kazanıyor. Herkes aktör. Hayat sahnesinde hiç kimse kendi hakikî hüviyetiyle görünmüyor."(T.50)

Cingöz 'ün sanatkâr yönü devam etmektedir: Keman çalar.(T.39) Resimden de anlıyordur: " - David'in bir tablosu karşısındayım sanki. Mme Recamier'ye de çok benziyorsunuz." (T.34)

Romanda daha önce 'Cingöz Merih'te' isimli romanda da görülen din ve Allah inancına dair bir bölüm de yer alır:

" - Besime daha sakin bir sesle sordu:

- Allah var mı?

Cingöz tereddütsüz ,

- Şüphe etme, dedi.

Başını öne eğen Besime daha alçak bir sesle:

- Bir buna inanabilsem içim daha rahat eder. Cennet, cehennem de var mı?

- Var tabii. Fakat senin anladığın (kadar) basit değil.

- Ahıret var mı?

- Elbette.

- Bunlara nasıl inanayım?

- İnanmak için hap yok. İnananlarla konuşursun"(T.44)

Yazar mantık hatalarına burada da devam eder: Abdullah'ın karısı kırkbeş yaşlarında olarak tanıtılır(T.19). Ama bir sonraki tefrikada kadın Cingöz'e oğlum diye hitap eder(T.20-24). Yine Besime mezar gibi bir yeraltında bir odaya hapsedilir(T.43). Ama Besime'nin aynı odada ışıkla dışarıya mesaj verdiği söylenir(T.45). Cingöz'le uğraşan adam olan Cemil Can tanıtılırken kırksekiz yaşında olduğu belirtilir(T.22). Daha sonra Cingöz, Cemil Can'a delikanlı diye seslenir(T.55).

Burada da bir Mısır meselesinden, "Mehmet Ali Paşa veresesi"nden bahsedilir(T.31). Prensesler(T.23), Mısırlı avukatlar(T.31) gelir.

Mısır ve Mısırlılardan sıkça bahsedilmesi o devirde belirgin bir olaydan kaynaklanıyor olabilir. Ayrıca yazarın belirttiği şu husus da göz önünde bulundurulmalıdır: "Cingöz bir koltuğa uzandı ve düşündü. 'Mısır sosyetesi hep böyledir. Aynı ihtiras maceraları. Aynı karı-koca ve mirâs ihtilâfları.(...)"(T.32)

Burada belirtilmesi gereken bir önemli husus da şudur: Rıza'nın oğlu daha önce polis iken (Beyaz Cehennem), bu romanda mühendislik tahsili için İngiltere'ye gider(T.22). Romanların belli kahramanlarının sürekliliği düşünülürse bu önemli bir hatadır.

1.1.9. Sultan Aziz'in Mücevherleri [123]

Mesâdet Hanım, hastalığı ilerledikten sonra bankada, özel kasasında duran mücevherleri Bostancı'daki evine getirmek ister, köşke girerken, şoförü bağlayıp çekmeceyi elinden alırlar. Bu esnada Mesâdet Hanım kalp krizinden ölür.

Bu mücevherler Sultan Aziz'den hazineye geçecek yerde hediye ve ihsan yoluyla yakınlarına ve miras yoluyla Mesâdet Hanıma kadar gelmiştir.

Cingöz, soygunu şoförün yaptığı kanaatindedir. Şoför Nuri'nin yanına gider. Nuri, Cingöz'ün tüm maceralarını okumuş, ona hayran biridir. Soygunu yaptığını itiraf eder ama çekmece boş çıkmıştır. Nuri, Cingöz'den kaçar. Cingöz, Jale'yle beraber tekrar köşke gider, gizlice içeri girer. Köşkte bir araştırma yapar ve Mesâdet Hanım'ın kızı olan Tülin'in dolabında telefon numaraları, adres ve bazı rakamlar içeren bir not defteri bulur. Köşkte Nuri'ye rastlar ve Nuri, Cingöz için köşkün içinde casusluk yapmaya başlar. Cingöz defterdeki rakamların birer şifre olduğunu anlar ve şifreyi çözer. Hizmetçiden, Tülin'in bir sevgilisi olduğunu ve onunla şifreli olarak gece yarısı köşkün bahçesinde mektuplaştıklarını öğrenir. Jale'yi Tülin'in köşküne hizmetçi olarak sokar. Ona Tülin'in bahçe duvarından aldığı kağıtları ondan daha önce alıp kopyalamasını söyler. Birkaç gün sonra Jale kaçırılır. Nuri, Jale'yi kaçıranları takip ettiği için işyerlerini bilir. Cingöz bu adamlar hakkında daha geniş bilgi sahibi olmak için adamlarından birini görevlendirir. Kaçırma işini yapan

[123] Bu roman daha önce 29 Mart 1959 - 26 Mayıs 1959 tarihleri arasında Tercüman gazetesinde 57 sayı olarak tefrika edilmiştir. Bu incelemede ve alıntılarda şu kitaptan faydalanılmıştır: Server Bedi: Sultan Aziz'in Mücevherleri (İstanbul,1962).

adamın ismi Ferhat'tır. Artist bulma işleriyle uğraşır. Kızları fuhşa sürükler. Bir iğfalden dolayı hapse girmiş ve burada tanıştıklarıyla bir çete kurmuştur. Cingöz'ün adamı ise Jale'nin nereye kaçırıldığını öğrenmiştir. Cingöz, Jale'yi buradan kurtarır. Jale, Cingöz'e adamların Tülin'in kocası olan Faruk'u öldürmeyi düşündüklerini söyler.

Mesâdet Hanım'ın biri kızı olmak üzere beş mirasçısı vardır. Mesâdet Hanım diğer dört vârisin mirasa ortak olmasını istememektedir. Bunun için çekmeceyi daha önce getirip, mücevherleri saklar. Mücevherlerin bankada olduğu dedikodusunu yayar. Ferhat bunu duyunca mirasın peşine düşer. Önce Tülin'in sevgilisi olmayı başarır fakat mücevherlerin saklandığı yeri ondan öğrenemez. Faruk'u evden uzak tutmak isterler, olmazsa öldüreceklerdir.

Cingöz, Faruk'la buluşur. Faruk, kendini öldürmek isteyen bir adamı gece yarısı evinde öldürmüştür. Cingöz, Faruk'a karısının kendisini aldattığını söyler. Faruk aslında bundan şüphe etmektedir. Cingöz, Faruk'tan köşk hakkında bilgi ister. Faruk'un söylediklerinden sonra mücevherlerin köşke saklandığı kesinleşir. Tülin'in mücevherlerin antrede olduğu izlenimini verecek davranışlarda bulunduğunu fakat burada çok az eşya bulunduğunu söyler, Faruk. Ancak, Cingöz'e beraber olduklarını söylemesine rağmen polise haber verir.

Geceleyin Cingöz köşke pencereden girer. Fakat başına aldığı bir darbe ile bayılır. Ayıldığında Ferhat'ın evindedir. Burada Ferhat'ı hipnotize eder ve iplerini çözdürerek kurtulur. Tekrar köşke gider. Antredeki vazoya bakar ve evine döner.

Nuri, bir sabah Tülin'in kaçırıldığını haber verir. Cingöz köşke gider, antrede bir gizli bölme bulur fakat mücevherler buradan çıkarılmıştır. Eve gelen Ferhat ve arkadaşını yakalar. Bunlar Tülin'i söyletmek için bedenini gömerler ama Tülin yine yalan söyler. Ardından polise haber verir. Cingöz, bunları polise teslim eder. İtalyanlar da işin içine girer. Faruk, Cingöz'le buluşmak ister ama yine polislere haber verir. Mehmet Rıza emekli olmasına rağmen olayların içerisine girer. Cingöz yine onun elinden kurtulur.

İtalyanlar mücevherleri almak için Tülin'le pazarlığa otururlar. Bu arada Tülin evin mahzenine bir kasa sığacak kadar bir yer açtırıp, kasayı oraya koyar. Ferhat ve İtalyanlar köşkün yanındaki evi kiralarlar. Buradan tünel kazarlar. İtalyan Ferrero Cingöz'e işbirliği teklif ederek onu devre dışı bırakmak ister. Fakat Cingöz

tedbirini almıştır. Mehmet Rıza da İtalyan çetesinin peşindedir. Çete mücevherleri almak için mahzene girdiğinde polisler onları yakalar. Kasayı açtıklarında sadece Cingöz'ün mücevherleri aldığını belirten bir mektup bulurlar.

Roman, tarihî boyutu olan bir miras meselesinden ortaya çıkmıştır. Yazar, konularını tarihsel olarak karmaşık görünen olaylardan seçmeyi sever.

Mekân, tüm Cingöz Recai romanlarında olduğu gibi olayların geçtiği bir arka plan olarak yer alır. Mekânlar anlatılmaz. Bostancı (s.4), Beyoğlu (s.36), Kabataş (s.126), Şişli(s.126) lüks yaşamın devam ettiği yerlerdir.

Bu romanda da yoğun şekilde Cingöz'ün yaşlılığının vurgulandığını görülür. Bu yaşlılık ilk olarak dış görünüşüne yansımış: "Hey koca herif !Yaşlanmıştı biraz. Kulaklarının üstündeki saçlar bembeyazdı."(s.11) Daha sonra Jale, bu yaşlılığı belirten hatta alaya alan sözler söyler:

" - Vallahi... Mesleği bıraksan iyi olur. Yoruldun cicim, baksana yabancılara muhtaç olacak hâle geldin. Sen hiç ortaklaşa iş görür müydün? Ağırlaştığının farkında mısın? Hep geç kalıyorsun!" (s.122)

" - Ah sevgilim, dedi. Sende şeytanlıktan eser kalmadı artık. Bu gidişle bir melek olup çıkacaksın."(s.118)

Yine bu doğrultuda şunları da ilâve eder. Ama Recai hâlâ dışarıya karşı durumunu korumak isteğindedir:

"Jale müstehzi:

- Sen, dedi, hâlâ otur, nazariyeler kur.

Cingöz arkasını yasladığı koltukta ayaklarını ileriye doğru gerek uzattı:

- Belki yaşlandım ve biraz hamlaştım. Fakat neticeyi değiştirecek derecede değil.

- Nedir netice?

- Benim girdiğim her işte netice ne ise , o."(s.103)

Cingöz Recai yaşlandığının farkındadır. Kendisini de çok korkutmasına rağmen yaşlandığını hissetmeye başlamıştır: " - Hakkın var, dedi. Galiba ben hapı yuttum. Korkarım, en sevmediğim şey başıma geliyor: İhtiyarlık!"(s.15) Kendisine açık deliller de bulur: "Gördün mü? dedi, hapı yutmuşum. Nuri'nin çelmesi beni yere yıkıyor, senin yumruğun da adamakıllı sarsıyor."(s.16) Yavaş yavaş kendisini eleştirmeye doğru gider: "Her şeyi durduğu yerde mantık ve istitlal yoluyla

halletmeğe çalışmak yaşlılık alâmetiydi."(s.47) "Söylüyorum ya sana: Ben eski ben değilim." (s.66)

Kendisini eski haliyle kıyas eder:

"Oturmaktan başka ne halt ediyorum. Yirmi sene evvel ben hareketten başka bir şey sevmezdim. Böyle emekli komiser gibi köşemde oturup gazetelerdeki zabıta vak'alarını düşünmezdim." (s.49)

Şoför Nuri'nin bir Cingöz Recai hayranı olması münasebetiyle Cingöz'ün birkaç nesil tarafından okunduğu vurgulanmak istenmiş olabilir. Şoför Nuri, Cingöz'ün hikâyeleri ile büyümüştür. Cingöz'ün çömezi olmak ister. Kendisini Cingöz'ün yetiştirdiği iddiasındadır(s.11). '2 Numaralı Cingöz' olmak niyetindedir(s.15).

Yazar, Cingöz'e bir entelektüel kimlik kazandırmak düşüncesindedir. Romanlarında bunu arada Cingöz'e keman çaldırmakla, değişik ve önemli kaynaklara vâkıf olduğunu göstermekle ve zaman zaman şiirler okutmakla (bu şiirlerdeki duygusal hava yaşlılığa atfedilebilir de) yapar: "Cingöz odasına gitti, biraz keman çaldı."(s.68) "Cingöz gülüyor, sonra ıslıkla 'Sonia' adında eski bir fokstrot çalıyor, ayağiyle tempo tutuyordu."(s.118)

"Cingöz gökyüzüne baktı ve içinden şu mısraları geçirmeğe başladı:

Ve ben bu karanlık muammanın anahtarını
İçinde uzak ve ölgün bir yıldız titreyen
Şu sonsuz boşlukta."(s.13)

Cingöz bir de mani söylüyor:

" - Ha... dedi, yani:
Karanfilsin, kararın yok,
Gonca gülsün, tımarın yok.
Ben seni severdim amma
Senin bundan habarın yok."(s.119)

Yabancı kaynakları bildiğine dair yapılan atıflar da bu entelektüel kimliğe katkı amacı taşımaktadır: " 'Şifre usulleri' adındaki kitabı, Nicholson'un harikulâde eserini biliyorsun."(s.25) Kendisi de İngilizce bir kitap yazmıştır: " - Aptal ! Benim 'Dudak Boyası ve Karakter' adında İngilizce yazdığım kitabın Türkçesini okumadın

mı?"(s.40) Şu sözler de onun kültürünü göstermektedir: "Sana dikkatini çaktırmak istemiyen adamın mimiği hakkında konferans veremem burada." (s.64)

Server Bedi, Jale'ye şu sözleri söyleterek hem Cingöz'ü bir kez daha tanıtır hem de halkın Cingöz Recai'yi niye sevdiğini anlatır. Aynı zamanda Cingöz'e 'Cingöz'ün Harikulâde Maceraları' isimli romandan itibaren verdiği yönü ifade etmiş olur:

"Fakat Cingöz'ü yakından tanısaydınız, onun bu adaletsiz dünyada insan hukukuna en çok riayet eden bir insan olduğunu anlayacaktınız. Ömrünü para peşinde geçiren bu adamın parayı ne kadar sevmediğini biliyor musunuz? Servetinin yüzde seksenini muhtaçlara dağıtır. Sizin gibi kaç tane gencin Avrupada ve Amerikadaki tahsil masraflarını Recai Bey verir. Aralarında sizin gibi hukuk tahsil edenler var. Cingöz, hırsızlık yoliyle polislik eder, adalete hizmet eden adamdır. Hırsızları soyar ve muhtaçlara verir. Yalnız soymakla kalmaz, adalete teslim eder. Halk arasında kazandığı şöhretin ve sevginin tek sebebi budur, Faruk Bey."(s.54)

Cingöz Recai romanlarında ilk kez Doğu – Batı meselesine kısacık da olsa bir değinme vardır: "Fakat siz daha ziyade şarklısınız. Ruhî tesirlere fazla ehemmiyet veriyorsunuz. Bizde her şey tekniktir."(s.120)

Yazar döneminin sosyal meselelerine değinir:

"Bu Ferhat; Bayram sokağında Ariş adındaki yazıhaneyi açmış. Sinema artisti yapacağız, Holivud'a göndereceğiz diye, fakir kızları aldatıp fuhşa sürüklemeğe başlamışlar. Ahlâk Zabıtası bunların peşinde. Sonra bunlar eve kadın hizmetçi, aşçı, gündelikçi de buluyorlarmış. Maksat da evlerin esrarını öğrenmek. Meselâ evin gelininin bir kadın dalgası varsa ve zenginse şantaj yapıyorlar, heriften para sızdırıyorlar. Hep böyle artistik numaralar."(s.39)

Bu dönemde yer alan bir önemli sorun:

"Katina ile iyice ahbap olmak için B12 vitaminine ihtiyacım var. Karı romatizma ağrıları çekiyor. Hanım beni eczanelere gönderdi. İstanbulu dolaştım, bulamadım. İki üç kutu bulsam, Katina'ya teker teker vereceğim." (s.98)

Devrindeki bir soruna daha değiniyor. Cingöz, neşriyat yapmak istiyor fakat kağıt bulabileceğinden şüphe ediyor(s.79).

Server Bedi, Cingöz Recai'ye Ferhat'ı hipnotize ettirir(s.75). Ardından ise bu konuda teknik bilgi verir:

" - İki türlü uyutma vardır. Birine manyatizma derler, ötekine de hipnotizma. Manyatizma'da, güya uyutan adamın vücudundan çıkan bir seyyale vardır. Uyuyana o tesir eder. Bunun için uyuyanın baş parmakları tutulur, paslar yapılır, falan. Fakat bu nazariye terkedilmiştir. Hipnotizmde sadece dikkati yormak ve adaleleri gevşemeğe hazırlamak yeter. Tabiî şekil budur. Rahip Faria metodu en kestirmesidir. Gözlere bakmak ve uyumayı emretmek lâzımdır."(s.82)

Cingöz Recai, daha önceki bir romanında[124] işkence yaptırsa da burada işkencenin aleyhindedir: " - Hayatımda buna hiç tenezzül etmedim. İşkence etmenin çirkinliğini bir tarafa bırak; bu, zekânın iflâsını ilân etmektir." (s.86)

Bu devirde değişen bir şeyler olduğunu göstermesi bakımından şu olay önemlidir. İlk romanlarda Cingöz "Boğaziçi Klübü"[125] sigarası içerken artık Amerikan sigarası içer: "Ferhat, Cingöz'ün ağzına bir Amerikan sigarası iliştirdi ve yaktı."(s.74)

Şu sahne Cingöz'ü daha iyi tanıtması açısından çok etkileyicidir:

"Üç memur serserilerin üzerine yürürken, Cingöz ve Jale merdivenden uçarcasına indi.

Ferhat'ın sesi geliyordu:

- Kaçıyor ! Cingöz kaçıyor!

Cingöz merdivenden iner inmez durdu. Bu ses Nikonun muydu, Ferhadın mı? Nikonundu.

Jale'ye sen burada dur ! dedi

Basamakları üçer dörder atlayarak merdiveni çıktı. Üç polis iki serserinin etrafını almıştı.

Cingöz Nikoya doğru yürüdü, suratına iki tokat çaktı:

- Cingöz kaçmaz, dedi.

Ve polislere selâm vererek merdiveni indi."(s.94)

Yazar gözlemlediği bir tipi de romanına koyar: "Bu Faruk denilen adam münevver katır tipidir. Aklına koyduğu şeyi yapmakta inat eder. Başarısızlıklara uğrar, yine yapmak ister."(s.104)

---

[124] Bunun için 1.1.6. numaralı kısma bakılabilir.

[125] Server Bedi: Arsen Lüpen İstanbul'da ,a.g.e.,F.12,185.

Yazar bir mantık hatası da burada yapar: Şoförü köşkten dışarıya çıkarırlar. Şoför pencereden girer. Bunu fark edecek durumlarla karşılaşılır ama bir şey denmez(s.71).

Cingöz Recai romanları hakkında şunları da belirtmek gerekir. Cingöz, Peyami Safa'nın ömrünün sonuna kadar maceralarını yazdığı tek polisiye kahramandır. Yazarın yirmili yaşlarında yazdığı "Tilki Leman, Çekirge Zehra, Polis Hafiyesi Kartal İhsan ve hatta Cingöz'ün yerine koymak istediği Cıva Necati" isimli kahramanlar, hemen o yıllarda unutulurken, Cingöz Recai romanları halkın hafızasında yaşamaya devam etmişlerdir. Pek çok defa basılmış ve her seferinde halkın ilgisine mazhar olmuşlardır. Yazar da Cingöz Recai'yi çok sevmiş ve ondan vazgeçememiştir. Kahramanını kendisiyle beraber yaşatmış ve yine kendisiyle beraber yaşlandırmıştır. İlk maceralarında çok hareketli, çapkın ve polis karşıtı bir görünüm çizen Recai, sonraki romanlarda bir özel detektif gibi hareket etmiş ve suçluları yakalamada polise yardımı vazife edinmiştir. Ama temelde değişmeyen şeyler vardır. O, her şartta suçluların parasını almaktan ve muhtaçlara yardım etmekten geri durmaz. Belki de bu sebepten halkın sempatisini kazanmış ve unutulmaz olmuştur.

1.2. Zıpçıktılar[126]

Cevdet, hayatını, şık bir biçimde, salonlarda gezerek ve zengin kadınların parasını yiyerek geçiren bir adamdır. Ama bir süre sonra parasız kalır ve parasını yiyebileceği zengin bir kadın arar. Salonlarda gezinen pek çok süslü kadının aslında kendi gibi parasız olduklarını bilmektedir. Bunun için gizli zenginler ararken, Fatih'te oturan Mahmut Efendi'nin böyle bir zengin olduğunu ve bu adamın sosyeteye meraklı genç bir kızı olduğunu öğrenir. Kızı istemek için görücüye gider.

---

[126] Bu roman ilk olarak 3 Kanunuevvel 1924 tarihinde Tevhid-i Efkâr Gazetesi'nde tefrika edilir. Ama gazetenin 5 Mart 1925'te kapatılmasıyla tefrika yarım kalır. İlk defa 1925 yılında basılan bu roman, yeni harflerle 1941 ve 1943 yıllarında 'Deli Gönlüm' ismiyle ve romandan bazı kısımların çıkarılmasıyla tekrar basılır. Çıkarılan bölümler şu sayfalardadır: s.30-31; s.32-33; s.34-35; s.37; s.45-51; s.51-52; s.52-53; s.53-54; s.55-56; s.56-57; s.62-68; s.79-80; s.97-98; s.171; s.176-179; s.185-187; s.187-189; s.191; s.207-208; s.209-211; s.212-214; s.214-215; s.232-236; s.271; s.284; s.279-280; s.280-281; s.282-285; s.285-286; s.287; s.288; s.328-329; s.330. Bu bölümde verilen sayfa numaraları şu esere aittir: Server Bedi: Zıpçıktılar (İstanbul,1925).

Burada tavırlarıyla kızın ve üvey annesi Vuslat'ın beğenisini kazanır ama Mahmut Efendi'nin gözü Cevdet'i tutmamıştır. Cevdet, kızdan, babasına hissettirmeden, bir randevu alır ve onu Beyoğlu'nda bir sinemaya götürür. Sinema da âşıkane münasebetlerde bulunurlar ve burada kızdan bir buluşma sözü daha alır. Kızın yerine üvey annesi Vuslat gelir ve Mahmut Efendi'nin kızı bir kereste tüccarına vermek istediğini bunu engellemek için işbirliği yapmaları gerektiğini söyler. Bir plan yaparlar.

Vuslat, genç ve güzel bir kadındır. Çok küçük yaşlarından itibaren mahalledeki gençleri, daha sonra imamı ve komiseri baştan çıkarmıştır. Mahmut Efendi'yi de baştan çıkarmış ve onunla evlenmiştir. Amacı onun servetini elde etmektir. Etyemez'de büyüdüğü için Etyemezli Vuslat diye anılır. Başından çok şey geçmiştir. Vuslat'la Cevdet'in görüşmesinden sonra Cevdet, Mahmut Efendi'nin kızı Nezihe'yi kendi pansiyonuna çağırır. Kıza içki içirerek iğfal eder. Bu da planın bir parçasıdır. Bu olaydan sonra Nezihe, kereste tüccarı ile evlenmek istemez. Mahmut Efendi, buna sinirlenir ve kızını döver. Ama rezalet çıkmasını engellemek için Cevdet'le görüşmeye razı olur. Vuslat da Cevdet'i Mahmut Efendi'ye övecektir. Bu sıra da Mahmut Efendi karar değiştirerek görüşmekten vazgeçer. Bunun üzerine Nezihe evden kaçar ve Cevdet'in yanına gelir. Mahmut Efendi ise yapılabilecek bir şey olmadığını görünce bazı şartlar ileri sürerek kızını Cevdet'le evlendirir. Cevdet içgüveyi olarak Mahmut Efendi'nin evine girer. Vuslat evde Cevdet'e, Mahmut Efendi'yi öldürmeyi düşündüğünü açıklar. Ama öncelikle servetini nereye sakladığının öğrenilmesi gerekir. Vuslat paraların kilerde saklandığından şüphe etmektedir. Burası devamlı kilit altındadır. Nezihe'nin evde olmadığı bir gece Vuslat, Mahmut Efendi'nin anahtarlarını yastığın altından alarak Cevdet'e verir. Cevdet, kilere gider ve zeminin altına yapılmış gizli bir bölmede altınların saklandığını öğrenir. Ardından altınları buradaki kasadan taşır. Bu esnada uyanan Mahmut Efendi kilere girer. Parasının çalınacağı şüphesiyle gizli bölmeye girince Cevdet bu bölmenin kapağıyla kafasına vurur. Ardından kapağı Vuslat'la beraber kaparlar. Ama Mahmut Efendi ölmemiştir ve inlemektedir. Bunun için kilerin zeminini muşamba ile kaplarlar. Daha sonra uykusu ağır olan hizmetçiyi uyandırırlar. Ona Mahmut Efendi'yi gecenin bir yarısı bir adamın çağırdığını ve onun da gittiği yalanını söylerler. Ertesi gün Nezihe gelince de aynı yalanı söyleyip karakola başvururlar.

Ama polisler bu olayı önemsemez ve Mahmut Efendi'nin döneceğini söyleyerek geçiştirirler. Cevdet'le Vuslat Nezihe'yi teselli etmekle uğraşırlar. Daha sonra cesedi kilerden çıkarıp mahzene gömerler ve Şişli'ye taşınırlar.

Şişli'de bir daire kiralarlar. Kılıklarını değiştirirler. Kendilerine Medenizadeler lakabını takarlar. Vuslat ile Nezihe'yi kız kardeşler olarak tanıtırlar. Cevdet de Nezihe'nin kocasıdır. Aynı apartmanda oturdukları Melahat Hanım ve kocası ilk olarak, onları toplantılarına davet eden kişilerdir. Kendileri de bir kabul zamanı belirlerler ve yeni hayatlarına yavaş yavaş ısınmaya başlarlar. Yine bu toplantılarda Muhtar Bey ve eşi Mükerrem Hanım'la, Vahit Bey'le tanışırlar. Vahit, Cevdet'i daha önceki bir macerası münasebetiyle tanımaktadır. Cevdet, Namiye ismindeki bir kadının parasını yemiş ve daha sonra kadın intihar etmiştir. Bu durumun ortaya çıkması, geçmişini tamamıyla unutmak isteyen Cevdet'i rahatsız eder.

Nezihe, ortama çok çabuk uyum sağlamış ve Vahit Bey'e metres olmuştur. Bu rahat hayat içerisine kendilerini kaptırmışlarken bir gece Fatih'teki mahallenin tulumbacılar reisi gelir ve mahalle halkının Mahmut Efendi'nin öldürülmesinden şüphe ettiğini ve mazbata tutarak evi açtırmak istediklerini, bunun için mahalleye gelip güven sağlamaları gerektiğini bildirir. Ama Cevdet buna aldırış etmez. Hızlı hayata kendisini daha çok verir. Melahat, Cevdet'in metresi olmuştur. Muhtar Bey ve Vahit, Vuslat'la ilgilenmektedir. Melahat'in kocası da Mükerrem'le ilişki içerisindedir. Cevdet, Vuslat'ın ilişkilerinin seviyesini bilmemektedir ama onu kıskanmaktadır. Mükerrem ise Melahat'i, Cevdet'i elinden aldığı için kıskanmaktadır. Bir gün Mükerrem, Melahat'le alay edince Melahat tarafından kovulur. Bu onun intikam hislerini kabartır. Cevdet'in bütün geçmişini araştırır ve gerçeklere ulaşır. Bunu aleyhte dedikodu malzemesi yapar. Melahat da bu dedikoduları araştırmış ve gerçekleri öğrenmiştir. Hatta Fatih'teki evin açılması için uğraşıldığını eğer Vuslat'ı bırakırsa bu işi engelleyebileceğini bildirir. Vuslat'ın Cevdet'i Vahit ile aldattığını da söyler. Bunun nerede ve ne zaman olduğunu da bildirir. Cevdet bu evi basar Vuslat'ı alarak çıkar. Evde, tabanca çekerek Vuslat'ı kıskandığını ve bunun için onu öldürebileceğini söyler. Vuslat, Vahit'le Fatih'teki olayları engellesin diye beraber olduğunu belirtir. Daha sonra Fatih'teki eve gidip mahzendeki kemikleri başka yere taşımak isterler. Mahzene girdiklerinde cesedi

gömdüklerin yerin açılmış olduğunu görürler. Paniğe kapılıp kaçmak isterler ama eve girerlerken tulumbacılar onları görmüşlerdir ve evi sararlar. Arka taraftan kaçarlarken fark edilip kovalanmaya başlarlar. Cevdet kaçarken Vuslat geride kalınca Cevdet'i hedef gösterir. Bir tulumbacı Cevdet'i yakalayınca Cevdet can havliyle silkinir ve hem tulumbacıyı hem de Vuslat'ı vurur. Hemen ardından yakalanır. Karakola götürülür. Tulumbacı ölmüştür ama Vuslat henüz ölmemiştir. Ölmeden önce Cevdet'e onu sevdiğini ve mirası Nezihe'ye bırakmasını söyler. Cevdet de bütün bunlardan sonra hapishanede asılmayı bekler.

Roman Cevdet'in ağzından kendi hatıraları biçiminde yazılmıştır. Cevdet kendi deyişiyle "bütün ömrü sergüzeştlerle dolu" birisidir. Salonlarda arkaya taranmış saçlarıyla, mağrur ve müstağni bakışlarıyla, modaya uygun giyinişiyle görenlerin zengin zannettiği bir adamdır.(s.4) Kendini şöyle anlatır: "Entipüfden bir cesaretim vardır. Tehlike uzakda iken kollarımı kabartır, bağırır çağırırım ama, iş sarpa sararsa, bucak bucak kaçacak yer ararım."(s.81-82) Çocukluğuyla ilgili bir olaydan da şöyle bahseder:

"Tâ... küçükken, bizim evdeki dolapları açmaktan hoşlanırdım. Hem de, yemekte önüme konan tatlılara elimi sürmez, geceyi bekler, herkes yattıktan sonra mutfağa girerek büyük tahta dolabın kilidini açar, tatlıları tıka basa yerdim ve yalnız bu tatlıları yemekle kalmaz, ertesi gün babamdan da bir temiz dayak yerdim.(...)

- Babacığım...,ben de ekmek kadayıfını yemekten değil, aşırmaktan hoşlanıyorum"(s.116-117)

Bütün bunların yanında annesinin mücevherlerini de çalıp satmıştır. (s.117)

Mahmut Efendi "esbak rüsumat başkâtiplerinden"dir(s.6). Zengin bir adamdır: "Fatih'te büyük bir ev, Saraçhanebaşı'nda altı dükkân, Mahmudpaşa'da iki han, Cihangir'de üç arsa, Feriköyü'nde birkaç taş bina, Galatasaray'da da cadde üstünde, büyük bir mağaza ile, Keşişdağı'na ufak çapta bir nazire, muazzam bir apartman sahibidir."(s.6) Tüm bu servetine rağmen giyimine hiç önem vermez: "(...) siyah, uzun, sivri kaşlar, hem de altındaki parlak, cesur, keskin gözler ve çene kenarlarından boyuna doğru sarkan gür bıyıklar ve sert kıllı sakalla bu adam münderis Osmanlı hanedanının hatırı sayılır padişahlarından birini andırıyor."(s.16)

Becerikli, işini bilir, İstanbul emlâkini karış karış bilen bir adamdır. Çok cimridir.

"'Molyer'in tasvir ettiği hasis, Mahmud Efendi'nin yanında cömerd bir insan kalır."(s.92) O, güvenmediği için bankalara para vermez. Bunun yerine tefecilik yapar.

Etyemezli Vuslat, "ince uzun yüzlü, narin kemikli, siyaha yakın kumral, buğday renkli"(s.18) bir kadındır. Duygularını çok iyi saklar: "Büyük duyguyu bu derece kuvvetle gizleyebilmek hassası 'dışı sükut ile mali olduğu halde içinde bir mahşer' saklamak, işte Vuslat'ın yegane seciyesi."(s.325) Cevdet, Vuslat'ı şöyle anlatır:

"Şöyle... Başını eğip de uslu uslu önüne baktığın zaman, tam bir şark kadınısın. Türk kadınlarının da edebiyâne ve sakin cazibesini taşıyorsun.

Şöyle... Saçlarını silkeleyerek başını yukarı kaldırdığın zaman, belini kıvırarak yılankavi yürüdüğün zaman bir garp kadınısın. Sivri uçlu burnunla bir İngiliz'e; ince uzun, çekik yüzünle bir İtalyan'a; yerinde durmayan hep kenarlara bakan siyah gözlerinle bir İspanyol'a berrak ve madenî sesinle bir Fransız'a; bembeyaz penbe yüzünle bir Alman'a; levend ve muhteşem vücudunla bir Macar'a; kıvrak ve oynak tavırlarınla bir Rum'a; daima için için titreyen hassas gönlünle bir Türk'e; bazı sade, sevimli duruşun, söz söyleyişinle bir Japon'a; esrarengiz bakışların ve derin gözlerinle bir Hindli'ye benziyorsun. Sende bütün dünya kadınlarının güzellikleri toplanmış."(s.69-70)

Cevdet, onu ilk gördüğünde şöyle yorum yapar:

"Mahmud Efendi gibi bir zatın evinde bu hanımın işi ne? Bu... Bu... Ağır kelime kullanmayayım, - su-i zan günahtır - bu... bu... Belki afif, amma herhalde fettan bir kadın. Fettan bir şark kadını."(s.13-14)

Vuslat'ın cesareti ve soğukkanlılığı ön plana çıkartılır: "Ne kadın bu, yahu, ne müthiş şey! Bu bir kanlı kâtil yatağı; bu, serseriler arasında yetişmiş, cefa çekmiş, korkunç şeyler görmüş, pişkin ve külhanbeğ kıratta bir kadın..."(s.98)

Vuslat'ın sadistçe bir yanı da vardır. Meselâ bir insanın ölüsünü seyretmek onun hoşuna gider.(s.97) Vuslat, çocukluğunda ve genç kızlığında pek tekin biri değildir. Kendisi bunu şöyle anlatır:

" - Ben Etyemez'de doğdum. On beş yaşıma kadar orada yaşadım. Komşu kadınları bana 'Fıkırdak Vuslat' derlerdi. Çünkü mahallenin erkek çocuklarına bayılırdım... Çeşme başında mahallenin kibar çocuklarına gizlice 'randevu' verir,

mehtablı gecelerde kendimi usulcacık öptürürdüm. O vakitden mahallede biri on iki, biri on dört, biri de on altı yaşında üç âşığım ve iki belâlım vardı.

(...)

Fakat tam imam efendi mührünü basacağı gecenin akşamı, çeşme başında onu yakaladım ve deniz kenarında bir fıstık ağacı vardır; altına götürdüm:

- Mazbataya mühür basma, ben seninim! dedim.

(...)

Beni sık sık karakola çekiyorlardı. İlk önceleri komiseri kandırdım.

(...)

Ben hırsımdan kendimi yiyerek bir gece, mahallenin üç evine kundak sokdum. On altı hane yandı. Etyemez yangını odur işte."(s.198-200)

Nezihe, dolgun, yuvarlak, pembe yanaklı, kısa kirpikli, fakat içi gülen küçük ve sevimli gözlü, kısa boylu, iri kemikli, sarışın, pembe tenli, yuvarlak bedenli genç bir kızdır. Aynı zamanda çok saftır. İstanbul'da yaşamasına rağmen Beyoğlu'nu bilmez ve oradan korkar.

Nezihe, bir müddet sonra Beyoğlu'na yerleşince huylarını da değiştirir: "Hele o fatih yosması Nezihe'yi görmeyiniz. Daha apartmana ayak basar basmaz şıpın işi saçlarını kesdirdi, Beyoğlu'nun usta bir kadın perukârına başını düzelttirdi, birkaç kat elbise diktirdi, mantolar yaptırdı."(s.174)

Romanda sosyal tespitler yapılmıştır. Savaşlardan sonra kadınların durumundan, salon kadınlarının ahlaksızlığından bahsedilmiştir.(s.33) Yine sosyal bir mesele sayılabilecek olan sinemanın gençlerin ahlâkı üzerindeki etkisinden şöyle bahsedilmiştir:

"Erkeklerle kadınların bir arada sinemaya girmelerinden, maceraperest gençliğin ettiği istifadeyi izaha ihtiyaç var mıdır? Bilmem. En ciddi kızın resânet-i ahlakiyesi üzerine sinemanın müheyyiç musikisi, şafak karanlığı, filmlerin daima âşıkâne sahneleri, muhit, sükut vesaire, bir balta gibi iner. Bu keskin tesirler altında çatlamayan genç kız ahlakı pek nadirdir. Sinema, bin cepheden gayri meşru aşkı teshil eder."(s.34)

İlk olarak genç kızlar hakkında şu ifadeler kullanılır:

"Genç kızlar daima, bir erkekle beraber yalnız başına bir evde kalmaktan korkarlar. Bundan daha makul bir ictinab da yoktur. Ne kadar yalvarsanız, ne kadar

saadet, zevk vaad etseniz, ne kadar darılacağınızı söyleseniz, bir ikisi müstesna, kızların hepsi, böyle tehlikeli davetlerden kaçarlar."(s.40)

Daha sonra ise genç kızların değiştiğinden ve eskisi gibi anne ve babalarını dinlemediklerinden bahsedilir:

" - İstedikleri gence varamayan kızlar... Evet... Şimdi devir değişiyor, anaların babaların buldukları kocaları, kızlar; kızların buldukları kocaları analar babalar beğenmiyorlar."(s.25)

Şu ifadeler de kızların durumunu daha net şekilde ortaya koyar:

"Hem seviniyor, hem de bu yaşta bir kadının cüretine şaşıyorum maşallah! Epey terakki etmişiz! Bir evin kızı, istediği erkekle tanışıyor, onunla yatıp kalkıyor, sonra babasına isyan bayrağını çekiyor, 'ben illâki filân adama varacağım!' diyor, söz dinletemeyince, pılısını pırtısını toplayarak arabaya atlıyor, âşığının evine koşuyor. Günün birinde bu kadının kocasına da kafa tutarak, hâne-i pederden savuştuğu gibi hane-i zevcden de kollarını sallaya sallaya çıkıp gitmeyeceğini kim temin eder? Yaşasın asrîlik prensipleri!"(s.80-81)

Aynı şekilde şunlar da söylenebilir:

"Şu devirde sevdasız evlenmek yoktur, artık zaman, Mahmud Efendi'nin bildiği zamandan yıllar geçmiştir, artık bugünün kızları, ayâllerini kendi gözleriyle görüyor, kendi elleriyle seçiyor, öyle rastgelen her erkeğe varmıyorlar."(s.85)

Yukarıdaki metinlerden de anlaşılacağı gibi yazar bu davranışları eleştirmektedir. Romanın bazı bölümlerinde yazar bazen Batılılaşmadan övgüyle bahsederken bazen de eleştirmiştir.

Yazar bu romanda bir tarafa Fatih'i diğer tarafa da Şişli'yi koyarak Doğu – Batı hakkındaki ilk görüşlerini belirtiyor, denilebilir. Yazar Fatih'le Şişli arasında bir tezadın varlığından bahseder: "Fatih'le Şişli arasındaki tezad, bizim kıyafetlerimize, âdetlerimize mizac ve meşrebimize kadar sirayet ederek hepimizi değiştirdi."(s.174)

Yine Şişli'de yaşamak için bir "çalım"ın olması gerektiğinden bahseder. Hattâ bu "çalım" olmazsa çok paraya sahip olmanın burada bir işe yaramadığını söyler(s.176). "Çalım"ı ise şöyle tarif ederler: "Çalım,bir insanın malûl olduğu zaafları, aczleri, kusurları maharetle gizleyerek meziyetlerini harice mübalağa ve ifrat ile göstermeğe muvaffak olmasıdır ki, asr-ı hâzırın bütün ulûm u fünununda, sanayi-i bediyesinden daha ince bir sanattir."(s.186)

Şişli'de yaşayan insanların tarihten bir şey anlamadığı belirtilir ve bu kişilerce asrî olmanın şartının da maziye arka çevirmek olduğu vurgulanır(s.180). Şişli ayrıca "hilenin her zaman zafer kazandığı muhitlerin uç belası" diye nitelenir(s.232). Şişli'de yaşayan insanların özellikleri şunlardır:

"Asrî semtimizin bütün sakinleri de benim gibi, erkeklerin çoğu işsiz. Para bol. Hiçbir keder yok. Herkes hayatını biraz değiştirmek ve tatlılaştırmak için başına bela arıyor. En iyi meşgale: aşk oyunu! Şişli'de, kadınlarla, tıpkı bir kumar gibi oynanır. Orada kumarla aşkın farkı, kumarda paranın, aşkta namusun sermaye olmasıdır. Erkekler, zevcelerinden daha yüksek bir kadına malik olmayı kadınlar, zevclerinden daha kıymetli bir erkeğin eline geçmeği muvaffakiyet sayarlar. Bu kovalamaca oyunu, belki semt kuruldu kurulalı devam edip gidiyor. Öyle bir kumar ki, oraya herkesin kaşı, gözü, burnu, ağzı, kulakları, boynu, göğsü, beli, bacakları, ayakları, yaşı, zekası, hassasiyeti, mesleği, parası, mazisi, hali, istikbali, ailesinin şerefi, her şeyi sermaye olarak girmiştir. Bu meziyetlerden birinde züğürt olan ötekinde tevsî-i servet etmelidir. Yahud, benim gibi, oldukca maharetle mazisini ve diğer kusurlarını gizleyerek, ekseriya blöfle ileri atılmalıdır."(s.231-232)

Şişli'de bıyık bırakmak pek hoş karşılanmaz. Buna mukabil Cevdet şu bilgiyi verir: "Bıyık kesmek yalnız İstanbul'da modadır. Bugünkü Fransız gençleri arasında bıyıklılar değil hâlâ sakallılar bile vardır... Her manasıyla Avrupa'ya benzemek isteyen İstanbul'un esassız modalarına isyan ediyorum."(s.233-234)

Şişli'de yaşayan bir kişi olan Kenan'dan şöyle bahsedilir:

"Kenan Bey, Melâhat Hanım'dan on yaş küçük olmasına rağmen, sıhhat itibariyle, zevcesinden daha zebûn ve evlendiği günden beri vücudca yorgundur. Güzelliğinden başka , aklî, hissî, iradî, hiçbir meziyeti olmayan bu genç, iki cihetden âfetzededir: Bir poker, öteki Melâhat Hanım."(s.183)

Kenan aslında Şişli erkeğinin bir prototipidir. Yine bir kadın prototip olarak da Melahat Hanım ele alınır:

"Melâhat Hanım, yaradılış itibariyle son derece erkek canlı olup, dar-ı dünyada yegane emeli, birkaç koca eskitmek ve elli yaşında bile, gençliğin taravet-i ibtidaiyesini muhafaza etmektir. Bu yüzden nâmütenahî olan servet-i samanını tuvalet esrarını tetebbua hasrederek, (Londra), (Paris), (Viyana)nın mütenevvi yüzlerce moda gazetelerine abone oldukdan maada mezkûr şehirlerin büyük kumaş

ve lâvanta fabrikaları, dikiş ve biçki müessesâtı, tuhafiye mağazaları, hattâ (ardekoratif) ressamlarıyla daimî bir muhabere tesisine muvaffak olmuştur. Diğer taraftan yaşları altmışı geçtiği halde sahnede on sekiz yaşındaki bakire rolleri temsil eden maruf Avrupa sinema ve tiyatro aktrisleriyle dahi muhabere ederek bunlardan (makyaj) yani (tertib-i sima) hünerine ait tafsilât elde etmektedir." (s.183)

Şişli'ye taşınan Cevdet'in de karısı hakkındaki düşünceleri muhite uyum sağlamıştır: "Nezihe, bir zevcin haysiyetini kıracak kadar Vahid Bey'le macerasını meydana vurmasın da... Keyfine baksın."(s.228)

Bütün bunlara karşı olarak, aslında ahlaksız bir kadın olan, Etyemezli Vuslat bile ahlak koruyucusu haline gelir ve şunları söyler: "(...) 'Etyemezli' olmayı 'Medenîzade' olmaya tercih ederim. Çünkü sizin gibi medenî olsaydım, evinde bulunduğum bir kadının kocasına, masanın altından dizlerimi sürerdim. Ayağına basardım. Ben bunu yapmadım. Anladınız mı iki gözüm? 'Etyemez' kadınları yapmaz... Etyemez'de olsanız, mazbata ile sizi mahalleden dışarı atarlar; ancak Şişli'nin bazı yerlerinde size göz yumulur."(s.245) Bu bir yerde doğunun savunusudur.

Romanda Doğu'nun görgüsüzlük olarak belirtilmek istendiği ve eleştirildiği yerler mevcuttur. Mahmut Efendi'nin Fatih'teki evinin içi verilirken bu özelliklere değinilir:

"Mustatil şekilde, büyük, tavanı çok yüksek, duvarları yağlı boyalı bir oda. Fakat, bir iki duvar parçasıyla tavan müstesna, odanın her tarafına nizam ve intizam gözetilmeden, tıka basa eşya doldurulmuş. İki takım mefruşat. İrili ufaklı beş konsol, piyano, çini soba. Köşede büyük bir mangal, yerde ve duvarlarda halılar, hazırol vaziyetinde bir dizi asker gibi on tane sandalye, kanapelerin üstünde hayvan postları, masanın üstünde büyük borulu bir gramafon, konsolların üstünde boy boy saatler, şamdanlar, fanuslu lambâlar, kağıttan yapma çiçekler, gaz boyamaları, aynaların kenarında kartpostallar, fotoğraflar, daha neler de neler..."(s.11)

Yazar, romanın içerisinde Şişli'yi anlatırken, kendini gizleme gereği duymadan da düşüncelerinden bahseder:

"Ey kari! Bu zina haritasına baktıktan sonra, bir gün sana Şişli apartmanlarından birinde bir çocuk dünyaya geldiğini söylerlerse hiç tereddüd etmeden bil ki bu çocuğun babası bir tane değildir. Bu kaidedir."(s.230)

"Birdenbire kibar olanlara nasıl derler... Söyleyin canım... Sonradan görme?... Türedi?... Değil... Başka şey... Böyle Fatih'de, Kasımpaşa'da, Ayvansaray'da oturup da ellerine küçük bir servet geçince yüksek semtlere taşınan insanların bir ismi vardır... Bulamıyorum... Fransızca'sı (Parvenu) dur. Türkçesi nedir?... Buldum: Zıpçıktı! 'Zıpçıktılar'!... Bunlar 'Zıpçıktılar'dır... Bunlara 'Zıpçıktılar' derler."(s.250)

"Bu memleketin birçok insanları gibi merdivenin birinci basamağından sonuncusuna 'zıp' diye sıçrayan bir adamım. Evet... Bu memlekette, ezelî kırtasiyecilik zihniyetine rağmen, 'silsile-i meratib' denilen şey yoktur. İnsan birinci merhâleden, sonuncu merhâleye bir hamlede geçebilir. Müvezziken sadrazam, mukayyidken nâzır, her satırda iki imlâ yanlışıyla meşhur edib, kamburken terbiye-i bedeniye mütehassısı, nefret-i ammeye maruz iken rey-i âm ile mebus, cehâletiyle maruf iken maarif nâzırı olanlar, yahud da Arnavut'ta piyaz yerken Tokatlıyan'ın yemeğini tenkide başlayanlar her mevsimde, her devirde sık sık görülen mahlûklardır."(s.250-251)

Halkın bu "zıpçıktı"lara bakış açısı şu ifadelerle ile anlatılır: "Onlar şimdi tango oldular."(s.218)

"Hepimiz avuçlarımızda biraz kan, parmaklarımızda biraz yankesici kıvraklığı, vicdanlarımızda ağır bir azabın topuğu var. Fakat, a Mükerrem Hanım... Sizin şu muhitinizde sıkı fıkı görüştükleriniz arasında bana âba ve ecdadı maruf bir temiz, lekesiz bir asil aile gösterir misiniz? Şöyle, ne erkeği millet hazinesine el sürmemiş, ne kadını, zevcinden başka erkeğe yan bakmamış, rezâletlere istiğna göstermiş kaç aile sayarsınız? İçinizde: 'Kaç aile vardır çıkacak pâk ü dırahşan?'"(s.251)

Yazar, zaman zaman okuyucu ile sohbet eder gibidir. Okuyucuya hep birlikte gülmeyi teklif eder(s.74). Çapkın romanlarında yazıldığını söylediği bir cümleyi ifade eder: 'Ben mahvolmuş bir kızım!'(s.77)

Yine karşısında birisi varmış gibi para hakkındaki görüşlerini açıklar:

"(...) eskiden pek iyi bilirdin ki hayat bir tek şeydir: Parra... Her şeyde, her şeyde vahid-i kıyas paradır. Beğenmediğimiz bir insan, bir eser, bir hayvan, bir eşya, bir fikir, bir hayal, bir teşebbüs için mütâlâamızı beyan etmek istediğimiz zaman 'on para etmez' deriz."(s.76)

Yazar edebî yönünü de eserin içerisine koyar. Lüzumu yokken Abdülhâk Hamid'den bahseder: "Abdülhak Hamid'in[127] (Tarık İbn Ziyad)ındaki maruf nutkunu hatırladım: 'Şu gözünün önünde parıl parıl yanan şeyler nedir? Bir takım hükümdarân–ı mazinin sernegûn olmuş efserleri!"(s.123)

Arada biraz da etrafındaki insanların cehâletini vurgulamak için kahramanına şiirler okutur:

"...Sen meşhur beyti biliyor musun?

- Bilmiyorum.

- Hangi beyit olduğunu daha söylemedim ki.

- Ben beyit meyit bilmem.

- Dinle bak, ne güzel şeydir:

İç bade güzel sev, var ise akl u şuûrun

Dünya var imiş, ya ki yok olmuş ne umûrun!"(s.84)

Server Bedi, ilginç bazı fikirlerini de belirtmekten geri kalmaz. Bununla bir nevi felsefe yapmaktadır: "Yalan söylemek, sade faydalı değil, zevkli bir şeydir de..."(s.43)

"Psikolojide bir kaide vardır: Düşünmek hareketin başlangıcıdır.Düşünürken bu cinayete başlamış oluyoruz."(s.104)

"Zira, o taşın sıkleti, hikmet kanunları mucibince, mesafenin irtifaı nisbetinde artar."(s.106)

"İnsan hayatında bir defa budalalık eder ve cezasını ölünceye kadar çeker."(s.124)

"Dünya nedir? İstediğimiz her şeyin yapıldığı serbest bir mekân değil mi? Bu günahlarımızın cezasını çekecek miyiz? Kim söylüyor? Buna inanmalı mıyım? Dindar değilim, ne sağlam, ne batıl, hiçbir itikadım yok. Ahlakî düsturlara da gülüyorum. Yeni ve eski bütün nazariyeler, bana, üç beş insan zekasının tereddüdler içinde buldukları birkaç fikir kırıntısından ibaret gibi gelir."(s.171)

"Ben maziyi sevmiyorum. Her ne olursa osun, geçmiş bir günü hatırlamak, hayali cihana bile değse beni rahatsız ediyor. Mazimin güzel hatıralarına karşı da

---

[127] Aynı mısralar Sağdan Üçüncü Söğüt isimli romanda da geçer. Bunun için I.1.7'ye bakılabilir.

istikrahım var. Çünkü 'tahattur' demek, hissemize isabet eden müddet- i hayatın hududlarını tayin demektir. Maziden bana ne?"(s.195)

" - Artık yeni usul tefriş ve tertibde 'tenazüre riayet', 'tenasüb-i hendesî', 'insicam' yoktur. Çünkü, sanat mıntıkada heyecana doğru meylediyor. Güzellik 'istatik' değil, 'dinamik'tir."(s.208)

Yazar, romana müdahâle ederek kendi fikirlerini, romanın akışını bozacak şekilde anlatır. Bunu çoğu zaman Cevdet'in ağzından gerçekleştirir. Şu bölümde kendisinin de yazdığı romanları eleştirir: "Hele romanlarda, âdi bir sevda meselesi için muharrir efendinin beş yüz sahife yazması ve herkesin bu temcid pilavını hırs ile, iştah ile kapışa kapışa yemesi çok tuhafıma gider."(s.3-4)

"Hakikatin yüzü somurtkandır, der; hayır! Somurtan hakikatin yüzü değil, hakikati öğrenmekten korkan mürailerin çehresidir."(s.4)

"Benim vaziyette bulunanlar, sırlarının faş edilmesinden korkmasınlar, çünkü insanlarda zevahirperestlik asıldır, dünya durdukça sırtlarında kürkü olanlar, en büyük sofralara davet edileceklerdir."(s.5)

"Alafrangameşrep! Ben bu garib vasf-ı terkibiyî birkaç kere daha duymuştum. Demek garpperestlik, şekil ve şemailden, mizaç ve meşrebe kadar sirayet ettiği için böyle komik bir tabir zuhur etmiş ve ayıp değil ya, Nezihe Hanım da kocaların bu nev'inden hoşlanıyor. Şimdiki devir kınadan maniküre kurulan bir köprü üstündedir."(s.7)

"Böyle Nezihe gibi nice genç kızlar var ki, aileden aldıkları itiyadların tamamiyle zıddı bir hayata imreniyor ve taklide olan bütün kabiliyetleriyle kendilerini değiştirmeğe kalkıyorlar. Şu yaşadığımız devir, hakikaten, ipek böceğinden fazla istihâlelere maruz kalan ve âdetleriyle ananelerini boyunbağı gibi üç günde bir değiştiren asabî, mütelevvin, kararsız, gerilemekten korkan, ileriye adım atamayan, sağa sola, şarka garba, sonra tekrar soldan sağa, garptan şarka; yılankavi hareketlerle kıvrılıp dönen eski bir yeldeğirmenidir. Bu memlekette tabiî insanlar kimlerdir? Eyübsultan'da oturan abani sarıklı bir Yeni cami esnafı mı Fatih'te Mahmud Efendi mi? Aksaray'ın redingotlu, bonjurlu veya puankare potinli küçük beyi mi? Divanyolu'nun saçı alâmerikan, bıyığı alângle, boyunbağı alitalyan, kemeri alafranga, amma yürüyüşü ve tavırları, aile hayatı ve hususî muaşereti alaturka olan gençleri mi? Başları Rus, ayakları Viyanalı, belleri Fransız ve kalçaları İtalyan Şişli

hanımları mı? İstanbul'un hangi semtinde oturan ve nasıl giyinen, yürüyen, söyleyen, ve nasıl yaşayan insan tabiîdir, diğerleri gayritabiî? Hulâsa bugünkü devrin itiyatlarına ve meyelânlarına en tabiî surette intibak ederek gayri Türk olmaksızın asrî veya gayri asrî olmaksızın Türk olan var mıdır? Kimdir?"(s.8-9)

"Yarabbi, ne iştir bu, ne acaib devirdeyiz, Fatih'in Asyaî bir evinde, müttakî ve musallî bir adamın, ananeperver bir zatın kızı, kendisini almak isteyen erkekleri 'illâ ki' görmek istiyor; taklid sevkiyle, asrîler arasında olduğu gibi, evine bu erkekleri çağırıyor;(...)"(s.13)

"(...) genç kızların hoşuna gitmek için, mânalı mânasız bir sürü lakırdı söylemek ve bir saniye sükût etmemek lâzım geldiğini bildiğim için(...)"(s.28)

Yazar, kadınlar hakkındaki düşüncelerini de belirtmekten geri kalmaz:

"Kadınların ipekten ve beyaz kollardan ördükleri bağlar, en kalın gemici halatından daha sağlamdır."(s.114)

"Hem kadın mantığı daima aldatır."(s.124).

"Bizim mahalle kadınları, küçük bir hâdise etrafında büyük yalanlar uydurmağa o kadar alışmışlardır ki, âbânî sarıklı adamla Mahmud Efendi'nin dün gece yangın yerlerine doğru gittiklerini gören bile bulunacaktır."(s.156)

"(Fizyonomi) dedikleri alâim-i vechiyeden de kadının zeki ve haris, çocuğun basit ve mahdud insanlar oldukları belli."(s.184)

"Çünkü her kadın 'iyi'ye, 'kuvvetli'ye meftundur, her kadın galibi sever."(s.226)

" - Fena ya! Beşi bir yerdeyi Anadolu kadınları takarlar!"(s.83)

" - Sen! dedi, Cevdet... Kadınları bilirsin. Bizim vücudlarımız birkaç erkek, gönüllerimiz bir kişi içindir."(s.292)

"Beni seven erkek bana gönlünü vermelidir, vücudunu hangi kadına verirse versin. Ben de vücudumu istediğim erkeğe veririm, fakat gönlümü...Yalnız bir tanesine.

- Bu, bir şıllık mantığıdır! diye bağırdım."(s.298)

Yazar kadınla erkek arasında bir eşitlik olduğunu şu konuşmalarla belirtir:

" - Erkekle kadın müsavi değildir. Bir erkeğin birden fazla kadına ihtiyacı vardır. Bunlardan bir tanesini sever. Ötekilerden hoşlanır. Hayvanlar da böyledir. Bunun içindir ki sevdiğinden başka kadınlarla konuşan erkeğe, sadece, çapkın derler,

halbuki sevdiğinden başka erkeklerle konuşan kadının ismi, ağza alınmayacak derecede iğrençtir.

- Neden ağza alınmasın, onlara da fahişe derler.

- Tamam. Sen iğrenmeden söyleyebildin.

- İğrenmem. Çünkü bence çapkın erkekle fahişe arasında fark yoktur. İkisinin de günahları birdir.

- Daha 'feminizm' o kadar terakki etmedi."(s.298-299)

Yazar, basını da eleştirmeyi unutmaz: "Her vak'aya beş misli mübâlâğa ilâve eden bazı gazeteler..."(s.158)

Eleştiriden sanatçılar da nasibini alır: " - Sus! Aktör müsün, şâir misin nesin?... Ne kalabalık ağız öyle o?"(s.102)

Eleştiriler yapılırken cami imamı da unutulmaz. İmamın önce rüşvet istediği bildirilir(s.222). Daha sonra ise onların yaptığı işe karşı güvensizlik ortaya serilir:

" - Bırak çocuğum... İmam tezkerelerini filan bırak... Ben imamların da nasıl tezkere verdiklerini bilirim."(s.264)

Romanda Fatih ve Şişli'nin dışında Erenköy(s.117) ve adı verilmeyen bir Çerkes köyü de mekân olarak kullanılır. Hatta bu Çerkes köyü ile Vuslat'ın ruhî durumu hakkında bağlantı kurulur. "Ben Çerkes köyünde hepsini düşündüm. Hem gittiğim köy bir eşkıya yatağıdır. İnsan orada fevkalâde şeyler tasarlıyor. İnsana orada cesaret geliyor."(s.94)

Metinde yerel söyleyişlere yer verilir:

" - Ne o? Sandıkburnu ağzı yapmaya başladın?"(s.103) Ayrıca argo kelime ve deyişler de metinde yer alır: "Kasbaannek"(s.168), "korta yapıyor."(s.211), "Dikiz geçiyorlar.", "moruk", "Dalgayı mort etme ulan"(s.218)

Eserde "elegant"gibi Batı kökenli yabancı kelimeler de geçer(s.5). Bu dilimize, yabancı kelimelerin çok önceleri girmeye başladığını gösterir.

Server Bedi diğer bazı eserlerinde olduğu gibi burada da mantık hatası yapar. Hizmetçinin ismi önce "Emine"(s.138)dir. Daha sonra ismi değişir ve 'Fatma'(s.139) olur.

Yazar, romanı Cevdet'in hatıraları biçiminde yazdığını, eserin sonunda Cevdet'e hapishane pencerelerinden baktırarak ve onun dine olan inancını belirterek bitirir: "Şimdi meclis(mahbes) pencerelerinden Sultanahmed minarelerini

görüyorum; şimdi insanların Allah'tan niçin istimdad ettiklerini, niçin ve en büyük insanların bile mâbedlere koşarak, büyük kuvvetin önünde diz çöktüklerini anlıyorum.

(...)

"Sergüzeştimi başından sonuna kadar bu mahbeste yazdım."(s.327)

1.3. Alnımın Kara Yazısı[128]

Ufak tefek, güzel, serbest yaşayan, otuz yaşında, dul bir kadın olan Leman hamile olduğunu öğrenir. Doktor çocuğun kürtajla alınamayacağını söyler. Bu durum Leman için büyük bir felakettir. Dört tane âşığı vardır ama çocuğun kimden olduğunu bilmemektedir. Buna bir çözüm bulmak amacıyla âşıklarından en safı olan Hamit'i çağırır ve çocuğun ona ait olduğunu söyleyerek ondan ileride evleneceği vaadiyle para alır. Daha sonra cimri olan ama evlenmek istemeyen ikinci aşığı Ferit'ten de biraz zor da olsa para koparır. Bunların her ikisi de ileride Leman başkasıyla evlense bile ilişkilerini kesmek istememektedirler. Üçüncü sevgilisi olan Şükrü ise fakir ama vicdanlı ve Leman'ı seven onunla her şartta evlenme arzusunda olan bir gençtir. Çocuk haberini duyunca çok sevinir ve hemen evlenmek ister. Ama Leman'ın dördüncü âşığı Ahmet, âşıkların arasında Leman'a tahakküm eden, isteği dışına çıkarmayan ve diğer âşıkları bilen tek kişidir. Leman yalnızca ondan çekinmektedir. Yaptığı işlerin hepsini ona anlatır ve onun onayıyla beraber biraz da parasını alır.

Leman bir müddet sonra Şükrü ile evlenip Erenköy'de bir köşke taşınır. Burada diğer âşıklarından uzak bir yaşam sürme arzusundadır. Zamanla daha önce hoşlanmadığı aile hayatına ve kocasına karşı yoğun bir sevgi duymaya başlar. Bir gün Hamit çocuğu görmeye gelir ama çok heyecanlanır. Babalık duyguları kabarır. Az daha aralarındaki oyunu bozacaktır. Leman onu teskin eder ve gönderir.

Leman, bir sabah çocuğun artık şekil almış yüzüne baktığında onun âşığı Ahmet'e çok benzediğini görür ve çocuğun Ahmet'ten olduğunu anlar. Ama kocası bu benzerliği anlamamaktadır. Çocuğa Ahmet Mermer ismini koyarlar ama Mermer

---

[128] Server Bedi: Alnımın Kara Yazısı (İstanbul, 1926). Bu kısımda verilen sayfa numaraları bu esere aittir.

ismi kullanılmadığı için çocuğun ismi Ahmet olarak kalır. Leman bu hayata iyice alışmaktadır ama âşıkları onu rahat bırakmazlar. Leman, Hamit ve Ferit'ten bir vesileyle kendisini kurtarmaktadır ama Ahmet kolay uzaklaştırılacak bir adam değildir. Köşke gelir. Leman çocuğun ona ait olduğunu söyler ve çocuğu gösterir. Ahmet onu kıskanmaya başlamıştır. O gece yaptıkları konuşmalardan sonra Şükrü, Leman tarafından aldatıldığına inanmaya başlar. Şükrü, büyük ümitsizliğe ve kırgınlığa düşmüştür. Bunu hisseden Leman, Ahmet'ten Şükrü'nün şüphelerini giderecek şeyler söylemesini ve artık kendisiyle görüşmemesini istediğini belirtir. Ahmet kabul etmez ve bir gece tekrar geleceğini söyler. Bu arada Leman'ın evde rahatı kaçmış, Şükrü iyice karamsarlaşmıştır. Leman, Şükrü'nün ısrarları üzerine gerçekleri açıklar.

Ahmet köşke geldiğinde normal davranırlar. Geceleyin yemekten sonra gezmeye çıkarlar. Ahmet'le Şükrü tartışmaya girerler. Şükrü tartışmadan sonra Leman ve Ahmet'in yanından uzaklaşır. Ahmet ile Leman köşke geldiklerinde onun köşkten tabancayı alıp uzaklaştığını öğrenirler. Aramaya çıkarlar. Yakınlarda bulunan bir koruya doğru gittiğini öğrenip oraya giderler. Bekçilerle beraber koruyu ararlar. Şükrü'nün tabancada mermi olmadığı için kendisini ağaca astığını görürler.

Bu olaydan sonra Ahmet'le Leman evlenirler ve aradan on üç sene geçer. Fakat Ahmet, çocuğu büyüdükten sonra daha evvel Şükrü ile yaptığı mücadeleyi bu defa oğluyla yapmaya başlar. Oğlunu Leman'dan kıskanmaktadır. Çocuğu her fırsatta azarlamakta ve ezmeye çalışmaktadır. Çocuk da bunun farkındadır ve o da babasına düşmanlık beslemektedir. En sonunda çocuğu evden uzaklaştırmak için yatılı olarak Galatasaray'a verir. Çocuk bu karardan çok rahatsız olmuştur. Hafta sonları eve geldiğinde hep moralsizdir. Bir hafta sonunda geldiğinde daha mutsuzdur. Çünkü arkadaşları ona piç demişlerdir. Bunu gurur meselesi yapan çocuğu ertesi sabah bahçedeki ağaca kendisini asmış bulurlar. Bunu odasından gören Ahmet de tabancayla intihar eder.

Roman, Leman'ın hatıraları şeklinde yazılmıştır. Romanın sonunda bu durum şöyle belirtilir: "Bu satırları, o vakitten beri, yani bir haftada yazıyorum."(s.267) Roman bir sohbet havası içerisinde yürür. Leman, zaman zaman karşısında biri varmış gibi okuyucuya bir şeyler anlatır.(s.5,41,42,81)

Romanın baş kahramanı Leman ufak tefek, güzel bir kadındır. Kendisini şöyle anlatır:

"Başım küçücüktür, saçlarım kesik ve biraz kıvırcık, gözlerimden başka, yüzümde, yüzüm, burnum, dudaklarım, çenem, kulaklarım birer damla et. Minimini bir göğsüm var. Üstünde birer bilârdo yuvarlağı kadar, ama onun gibi diri ve sert, iki... malûm! Belim o kadar ince ki, büyük iki erkek avucuna tamamıyla sığar. Kalçalarım biraz genişçe, vücudumu sıskalıktan kurtaran da budur. Bacaklarım keza. Gayet nefis, meyve kadar nefis, yahut çiçek kadar güzel iki şeyim daha var: Ayaklarım."(s.5)

Leman duldur. Eski kocasından ona ihanet ettiği için boşanmıştır. Paraya taptığını söyler(s.5). Otuz yaşındadır ve serbest bir hayat yaşamaktadır. Bulunduğu yerlerde dedikoduya sebebiyet verdiği için sık sık yer değiştirir. Cesurdur. Hiç bir şeye şaşırmaz ve metanetini kaybetmez(s.6). Çocuk doğuracak olmasına rağmen çocuk sevmez ve bunun bir rezalet olacağını düşünür. Çünkü onun marifeti "ciddi görünüp şuh yaşamaktır" ve rezalete tahammül edemez. Leman aynı zaman da "isterik"tir(s.11). Tahsil görmüştür ve en ağır kederlerin bile uykusunu kaçırmadığını söyler(s.12-13). Hilekâr ve cesurdur ama hilesi anlaşılınca bu özellikleri ortadan kalkar. Leman yaptığı kötülüklerin ise farkındadır. Bunu şöyle belirtir: "Ben fena kadın olduğumu anlayacak kadar iyiyim."(s.73)

O bir macerâperesttir. Samimi değildir ve insanın bir derdi varsa bunu kendisine saklaması gerektiğini düşünür(s.54).Leman'ın evlendikten sonra huyları değişmeye başlar:

"Sahi ben eski hovarda kadın değilim. Gözlerim yaşarıyor. Benden alınmak istenen şeyi sıkı sıkı tutmak, yuvama toz kondurmamak, Şükrü'nün haysiyetini ve şerefini canımla müdafaa etmek istiyorum. Bu halim beni de korkutuyor. Çünkü eskisi gibi "işleri yoluna koymak" maharetimi de kaybettim.

(...)

Kocamı seviyorum, bitti, kocamı seviyorum. Artık bunun için hiç kimse ile münakaşa etmek istemiyorum. Ailemin huzurunu tehdide çalışan bütün erkeklerle mücadele etmeğe karar verdim, çocuk da benimdir ve babası Şükrü'dür."(s.87-88)

Eserin sonlarına doğru yazar Leman'a kendisini savunması için imkân oluşturur(s.223-224).

Hamit, büyük bir devlet memuru olan, saf, zengin, vücutça şişman, fedakâr bir adamdır. Mağrurdur ve dik başlılığa tahammül edemez(s.13-14).

Ferit, genç bir adamdır. Sultan Hamit'in nazırlarından birinin oğludur. Mirasyedi, çapkın, korkak ve cimri, ama aynı zamanda iyi terbiye almış biridir. "Epeyce uzun, kuru, çekik, esmer, kıvırcık saçlı, mağrur, kibar, temiz bir başı vardır."(s.26)

Leman'ın kendisine koca olarak seçtiği Şükrü, fakir, hassas, vicdanlı, kılıksız, bedbaht ve Leman'a âşık bir gençtir. Pek çok defa Leman'a evlenme teklif etmiştir. Leman, Şükrü'yü âşık olarak kovmayışının sebebi olarak onun "hasta bir hassasiyetle kendisini sevmesi"ni gösterir(s.39). "Şükrü de öfke pek nadirdir, isyan hiç yoktur, bütün bu fena hisler, onun hasta ruhunda, çarçabuk yese inkılâb eder ve insanın yüreğini parçalar."(s.111)

Şükrü, Ahmet'in bakış açısıyla şöyle anlatılır: "On parasız bir adam, miskin, beceriksiz, hayâlperver, mariz bir insan."(s.124)

Ahmet, elektrik mühendisidir ve yabancılarla çalışır. Yaşı otuz beşten fazladır. Aşırı zeki, hâkim, pişkin, sert, irade sahibi, cesur, paralı bir adamdır.(s.42)

Leman onu şöyle tasvir eder: "Uzun boy. Dik baş. Sık, siyah, madenî teller gibi sert saçlar. Büyük alın. Simsiyah ve kalın kaşlar.

(...)

Sonra gözler: Siyah! Kestane gibi şiş. Akları az, burun dehşet. Kaşların ortasından ağza doğru kapalı, daireli, etsiz, bir şimşir gibi keskin ve parlak, uzun, ucu dudaklara doğru kıvrık, hançere benzeyen bir kemik! Yanaklar çökük. Elmacıklar sivri. Dudaklarını daima ısırıyormuş gibi kırmızıları görünmeyen küçük bir ağız ve biçimli geriye çekik, 'alangle' bir çene. Geniş omuzlar. Uzun kollar, büyük eller ve ayaklar. İlh... " (s.42-43)

Ahmet zayıflara karşı kabadayıdır. Büyük kuvvet onu ürkütür(s.43). Ahmet düşüncelerini hiçbir yolla belli etmez. Ahmet'i boğsalar, gözlerinde gene korku ve eziyet göremezler(s.94). Ahmet'in felsefesi şu cümlelerle ifade edilir: " - Bence dünyanın her şeyi zorladır, Leman; hattâ güzellik ancak zorla olur. Dünyada en güzel şey kuvvettir."(s.125-126) Ahmet, aşk ilanlarında da "güldürücü bir tiyatro manzarası" bulur(s.209). Leman, Ahmet hakkında şu görüşleri ileri sürer: "Fakat biliyorum ki Ahmed kıratındaki adamlar, bir kere zaafa düşecek olurlarsa derhal

zulüm yoluna saparlar ve ölüme kadar giden istibdadı başkalarına tatbike kalkarlar."(s.127)

Ahmet, aşkında o derece ileri gider ki tam olarak mutlu olabilmesi için öz çocuğunun da ölmesi gerektiğini belirtir(s.218). Yazar, Leman'ın ağzından Ahmet'teki bu aşırılığın kaynağını şöyle açıklar:

"Ahmed'in dedesi bir çöl Arab'ı imiş. Ona bu vahşî ibtilâlar, şiddetli kıskançlık, zalim hakimiyet arzusu, istibdat meyelânları, hep soyundan geliyor. Ahmed için aile, çocuk, arkadaş, kânun, ahlâk, merhamet, şefkat yoktur. O bir onun için yaşıyor: Sevgili. Gönül verdiği şeye karşı payansız bir merbutiyeti ve ona malik olmak için nâmahdud bir hırsı var."(s.218-219) "Kocam, nihayetsiz hırslarını hiçbir zaman tatmin edemeyen bir melânkoliktir."(s.222)

Romanda mekân olarak İstanbul'un lüks semtleri olan Kadıköy, Moda (s.6) ve Sürp Agop(s.35) geçer. Ayrıca o yıllarda İstanbul'un sessiz ve şehirden uzak bir kırsal alanı olduğu anlaşılan Erenköy de romanın geçtiği önemli bir mekândır.(s.51) Erenköy'ün bu kırsal havasının Leman'ın ruhu üzerindeki etkisinden şöyle bahsedilir:

"Bağların gayet zarif bir çerçevesi var: Marmara meğer ne güzel denizmiş, bu Marmara. Sakin, ütülü, dümdüz, temiz bir su. Bazan duman gibi hafifleşiyor da hava ile karışıyor, varlığıyla yokluğu belli olmuyor. Bazı kere de kartpostal resmi gibi sert her şey göz önünde. Adalar pek yakın. Büyük binalarını gözlerim seçebiliyor. Bazı kere de ince bir buhar tabakası manzarayı sıvayarak her şeyi geriye çekiyor ve uzaklaştırıyor. Beş dakika evvel yakında duran adalar, şimdi, suyun üstünde yüzmüşler gibi, uzakta görünmüyorlar. Bu tuhafıma gidiyor. Tabiatta böyle garip şeyler olduğuna eskiden hiç dikkat etmez ve tek tük okuduğum şiirlere gülerdim. Çünkü hayatımda rahat geçmiş bir saatim yoktu ki. Ben ne zaman böyle günlerce oturdum da suyu ve ağaçları seyrettim? Hiç! Meğer insan tembelleştikçe zorla şair oluyormuş. Bunu kocama da söyledim.

- Ah... Sorma ! dedi. Biraz hırssız yaşamağa razı olanlar için tabiatta namütenahi zevkler vardır. Şehrin kalabalığına ve bu kalabalığın cidâline kendilerini kaptıranlar, bu zevklerin tadını almaktan mahrum yaşarlar."(s.58-59)

Yine bu doğrultu da şu ifadelere rastlanır: "Erenköyü'ne âşığım. Erenköyü'ne, köşkümün önündeki bağa, onun çerçevesi Marmara'ya, en küçük sesin çınladığı ıssız günlere, yıldızların ürperdiği gecelere perestiş ediyorum."(s.83)

Aynı şekilde Erenköy övülmeye devam edilir: "(...) Erenköy toprağının sabahleyin bir kokusu var, sanki yerler kokuyor ve topraklarla onlardan sızan ince hafif hafif, tatlı bir duman genzimi, başımı ve göğsümü dolduruyor. Beyaz entarim, beyaz çoraplarım, beyaz iskarpinimle ve incecik vücudumla, perestiş edildiğimi bilerek, hasır koltuğuma gururla yerleşmiş, etrafıma, bahçeye, çiçeklere, kocama ve hayata sevinçle bakıyorum."(s.88-89)

"Bir ikindi vaktinde Erenköyü, çöldür. İnsan sesi duyulmaz. Şimendifer ve manda seslerinden başka çıt olmaz. Ben ıssızlığa bayılıyorum."(s.97)

"Erenköyü'nün bu tuhaflığı da vardır, öyle sakit bir yerdir ki insanlarına da muhitin bu sükûtîliği çökmüştür, oralarda çok konuşulmaz, tiz bir kahkaha atmaktan korkulur, dudak ucuyla söz söylemeğe alışılır, çünkü en hafif ses, oralarda feryat gibidir; misali de ağustos böcekleri."(s.106)

Mekân, Ahmet'in ruh halini değiştirir: "(...) Çünkü hakikî duygularımı gizlemekten hoşlanırım, fakat şimdi kendimi tutamayacağımı hissediyorum, Leman, bu sessizlik, bu derin toprak kokusu, bu lekesiz gökyüzü, bu tabiat beni coşturuyor, coşup da yine çok bir şey söyleyecek değilim, (...)"(s.100)

Mekânın insan üzerindeki etkisi de şu cümlelerle anlatılır: "Ahmed dedi ki. İntiharlar için ağaçlık arazi tercih edilir."(s.174)

Aksaray'dan hareketle o semtin insanlarının davranışları hakkında fikir yürütülür:

"Bugünlük, Aksaray'ın herhangi bir kadınından farkın yok.

- Aile muhabbeti Aksaray kadınlarında mı vardır?

- Aile muhabbeti, bütün muhabbetler gibi, âcizlerde vardır. Yorgunlar, kuvvetsizler, hırssızlar, beceriksizler aile düşkünü olurlar."(s.96)

Yazar romanın içinde bazı düşünceleri tartışır. Bunların içinde en çok göze çarpanı aile üzerine olanıdır:

" - İzdivacın ve ailenin aleyhine düşünmek mânâsızdır. Aile tesis etmekten korkan ve ölünceye kadar bekâr yaşamaya razı olan insanların fikirlerini sayalım. Bunlara göre: 1- Zevceden ve çocuktan bıkılır. 2-Biribirinden bıkan zevçle zevce

ihanet zevkını tatmaya kalkarlar. 3-Buna muvaffak olurlarsa aileye fuhuş girer. 4- Muvaffak olamazlarsa, aileye fuhuş kadar fena bir şey girer: Can sıkıntısı. 5- O halde bir aile saadeti, fuhuş veya can sıkıntısı illetlerinden biriyle telef olmaya mahkumdur. 6- Bu felâkete katlanmakdansa bekârlığın mahrumiyetlerini bile bile kabul etmek evlâdır. 7- Kaldı ki medenî vasıtalarla bir bekâr, evli bir adam kadar da rahat yaşayabilir. Dostlar! Bence bu muhakeme yanlıştır. Çünkü: 1- Zevceden ve çocuktan bıkılmayabilir. Aşkın yerine dostluk geçer. Mektepten mezara kadar süren arkadaşlıklar vardır. Dostluk ebedidir. 2- Zevçle zevce, müştereken tenezzül etmedikleri takdirde ihanet zevkinden vazgeçebilirler. 3- Üçüncü itiraz, böylece kendiliğinde zâil olur. 4- İhanetsiz bir aileye can sıkıntısı gireceğini söyleyenler, aile saadetini cinsî meyillerden ibaret olduğunu zannedenlerdir. Can sıkıntısıyla mücadele edecek bir çok zevkli meşgaleler vardır. 6- O halde bir aile saadeti, fuhuş veya can sıkıntısı gibi illetlerden biriyle telef olmaya mahkûm değildir. 7-Medenî vasıtalardan hiçbiri bekâr bir adama bir evlinin ev saadetini veremez. (s.103-104)

Eserde doktorlar eleştirilir: "Karışık bir doktor lâkırdısı da söyledi. Bir şeyler anlattı. Sanki ben de onun gibi Tıbbiye mektebinde okumuşum, anlamayacağım şeylerden bahsetti,..."(s.8)

İnsan üzerindeki sosyal baskıdan da eleştirel boyutta bahsedilir:

" Fakat evlenemem. Bizim aileyi, sülâleyi, akrabayı tanısan bana hak verirsin. Benim alacağım kıza seksen kişi rey vermeye mecburdur. Bizim sülâlede bir adamın evlenmesi için kırk yıl tahkikat lâzımdır."(s.32)

Lemân'ın çocuğunun yabancılara ait bir okulda okuması göze çarpan bir özelliktir. (s.230)

Romanda Amerika ve Almanya hakkında yazarın görüşlerini gösteren iki cümleye rastlanır. Amerika hakkındaki cümlede Amerika'nın zenginliği vurgulanırken (s.33), Almanya hakkındaki cümleden ise Almanların çocuklarına "metanet" fikri veren isimler koymalarından hareketle bu millet övülür(s.82).

Banka olarak yalnızca yabancı kaynaklı olan "Kredi Liyone"nun (s.25) ve "Osmanlı Bankası"nın (s.50) adının geçmesi dikkat çekicidir.

Bedi, eser içinde görüşlerini kahramanların ağzından ifade ettirir. Bunlarda bazı kalıplaşmış özellikler de görülür. Meselâ aşağıda verilecek olan metinlerde görülebileceği gibi yazarın kadınlar üzerinde bazı sabit fikirleri vardır:

"Ahmet, kendilerine ehemmiyet verdirmek isteyen kadınların erkeklerle daima yeni bir münakaşa kapısını açmağa ne kadar hevesli olduklarını bildiği için benim kavga arayan bu sözlerime kulak asmadı."(s.46)

Kadınların yalan söyleyip erkekleri aldattığını ve bunun cinsiyet özelliği olduğunu söyler.(s.115-116) Yazara göre her kadının kuvvete tapar.(s.126) Leman'ın ağzından bu durumu ifade der: "Mağluba acıdım ve galibe... perestiş ettim. Kadınım."(s.164)

Yine aşk ve âşıklarla ilgili bir dizi aforizma yazar tarafından belirtilir:

"Her âşık bir düşmandır, Ahmet."(s.48)

"Aşk, hakikî aşk, hiçbir gölgeye tahammül etmez. Bu gölge, isterse bir oğul olsun."(s.222)

"Demek ki ebedî olan aşktır, maşuk değil. Biz her zaman severiz; fakat kimi ve neyi olursa olsun! Bazı bir kurdele parçası, bir serçe kuşu, bir yaprak, bazı bir arkadaş, bir akraba, bazı bir erkek ve birkaç erkek bizi cezbedebilir."(s.211-212)

Yazar etraftaki güzelliklerin fark edilmesi için illâki şâir olunması gibi bir fikri zımnen de olsa şöyle ifade eder: "Ben şair değilim ama bağların güzelliğini hissediyorum." (s.58)

Ahmet'in iki karılı olmak arzusundan hareketle henüz medenî kanun çıkmadığı anlaşılır.(s.203) Dolayısıyla romanın geçtiği zamanın 1926 yılından öncedir.

Yazar bilinçli olarak okuyucunun merakını tahrik eder. Romanın hemen başında iki sayfa kadar bir bölümde bir şey anlatmak isteyen fakat anlatmayan sadece merakı tahrik eden cümlelerle karşılaşılır(s.3-4). Yine yedinci sayfada doktora gitmiştir ve doktor ona bir şeyler söylemiştir ama yarım sayfa süren bir soru cevaptan sonra doktorun ne dediği öğrenilir.

1.4. Ben, Sen, O[129]

Fazıl, bir gece sevgilisinin hamile olduğunu öğrendikten sonra ondan ayrılır ve evine döner. Bütün gece kendisini bekleyen karısı Cemile'ye, arkadaşlarıyla

[129] Bu roman daha önce 22 Kanunuevvel 1925 – 17 Kanunusani 1926 tarihleri arasında Cumhuriyet gazetesinde 26 sayı olarak tefrika edilmiştir. Bu incelemede ve alıntılarda şu kaynak kullanılmıştır. Server Bedi: Ben, Sen, O (İstanbul,1926).

birlikte olduğunu söyler ama içinde karısına her şeyi itiraf etme ihtiyacı vardır. Bundan dolayı uyuyamaz ve bu itiraf hissinden kurtulmak için kendini frenlemeye çalışır. Cemile de ondaki bu durumu hisseder ve ağzından laf almak için dost olmalarını teklif ederek onu zorlar. Hatta tahmin ettiği şeyleri ona da söyler. Onun başkasını sevdiğinin ve sevdiği kadının evli olduğunun farkındadır. Fazıl, Cemile'nin söylediklerini onaylamak zorunda kalır. Karısına, sevgilisinin İstanbul'a bir sene önce geldiğini, onunla bir davette tanıştığını ve geri kalan her şeyi baştan itibaren anlatır. Yalnız sevgilisinin hamile olduğunu gizler ama Cemile bir şey saklandığını anlamıştır. Karısına bunu söyleyince Cemile fenalaşır ve bayılır.

Fazıl, Cemile ile beş yıllık evlidir ve çocukları yoktur. Kendisi değişik ruh halleri gösteren heyecanlı bir kişi olmasına rağmen, karısı sakin ve akıllı biridir. Cemile ile evlenmesinin sebebi dengesini sağlayacak birine ihtiyaç duymasındandır. Evliliklerinin ilk dört senesi iyi geçmiştir ama Fazıl zamanla durgunlaşmış ve meşleği olan ressamlığı yapamamaya başlamıştır. Evlilik sorumlulukları onun sanatçı yönünü öldürmeye başlamıştır. Kendinde bir ihtiyaç hisseder ve bir arayışta iken Nazire ile bir çay partisinde tanışır. Kadın, ondan portresini yapmasını ister. Ayrılırken evinin adresini verir. Fazıl, bir arkadaşından Nazire'ye ait bilgiler alır. Daha sonra evine gider, kocasıyla tanışır ve kadına portresini yapacağını söyler. Bir gün kararlaştırırlar. Resim yapılmaya başlanır. Bu arada ilişkileri de ilerler. Resimden sonra bir ay süre ile onu ziyarete başlar. Kadının kocası Avrupa'ya gitmiştir. Fazıl, yavaş yavaş kadına tutulduğunun farkına varır. Onu kıskanmaya başlamıştır. Kendisini kontrol etmeye çalışır ama başarılı olamaz. Bir gece bir davetten dönerken havanın yağmurlu olması sebebiyle Nazire'nin evine giderler ve beraber olurlar. On ay bu beraberlikleri sürer. Bir gece Nazire hamile olduğunu ve çocuğun aldırılamayacağını doktorların söylediğini belirtir. Kocası da on aydır Avrupa'dadır.

Fazıl, olan biteni anlattıktan sonra bayılan Cemile uzun müddet kendine gelememiştir. Ayılınca Cemile'den af diler, büyük bir vicdan azabı duymaktadır. Cemile ona son bir iyilik daha yapmak istediğini, bunun için Nazire ile evlenmelerine imkân sağlayacağını söyler. Fazıl, Cemile'nin bu fedakarlığı karşısında ezilmektedir ama yine de kabul eder. Ertesi gün uyanınca Nazire'yi görmek ister. Evine gider, kapısını çalar. Kapının açılması uzun sürünce Nazire'nin

daha önce söylediği bir söz aklına gelir ve onun intihar etme ihtimalini düşünür. Fakat bir süre sonra Nazire kapıyı açar. Sinirleri bozuktur. Ona olanları haber vermek için biraz temkinli olması gerektiğinin farkına varır. Nazire'yi alıştıra alıştıra karısına her şeyi anlattığını söyler. Nazire bu itirafından dolayı Fazıl'a kızar. Cemile'ye karşı ise kendini yenik hisseder. Bu fedakârlığı kabul etmemeyi düşünür. Fakat Fazıl kabul etmesi gerektiğini ve kocasından boşanması gerektiğini söyler. Nazire'nin kocasından böyle bir şey istemeğe cesareti yoktur. Fazıl, kocasına telgraf çekerek çağırmasını ve her şeyi anlatarak onu boşaması gerektiğini anlatmasını ister. Kocası da zaten Avrupa'da istediği gibi yaşamaktadır. Bu adam paradan başka bir şey sevmemektedir.

Fazıl, Cemile ile aynı evde yaşamaya devam eder. Dışarıdan hâlâ karı koca gibi görünmektedirler. Aradan bir hafta geçer. Nazire telgraf çekmiştir. Hatta kocasına nasıl itiraf edeceğini bile konuşurlar. Bu günlerde Cemile de Fazıl'a anlayışlı davranmaktadır. Fakat Fazıl, Cemile'nin yüzünün yavaş yavaş beyazlaştığını gözler. Bir gün Nazire'den kocasının geldiğine ve önemli bir durum sebebiyle buluşmaları gerektiğine dair bir telgraf alır. Fazıl buluşmaya gider. Nazire biraz geç gelir. Faik, iş adamı kimliğinden sıyrılmış ve kendisiyle fazlaca ilgilenmeye başlamıştır. Kocası, onu kaybedecek diye çok korkmuştur. Nazire de planladıkları şeylerin hiç birini söyleyememiştir. Fazıl, söylenmesi gerektiğini, bir iki ay sonra hamileliğinin belli olmaya başlayacağını anlatır. Nazire ise gerekirse intihar edebileceği imasında bulunur. Fazıl ona yaşam telkin edecek şeyler söyler. Ayrıca onun maneviyatını güçlendirmek için Avrupa'ya kaçabileceklerini sezdirir. Bir ay sonra İstanbul'dan gitmeye karar verirler ve birbirlerinden ayrılırlar.

Bir süre sonra Fazıl, Nazire'ye mektup yazarak buluşmaları gerektiğini, ortada bir Cemile sorunu olduğunu söyler. Cemile yurt dışına çıkacaklarını duyunca moral olarak çökmüştür. Fazıl, onun intihar edebileceğini düşünmeye başlamıştır. Davetli olduğu bir partiye biraz da Cemile'nin ısrarıyla gitmek için evden çıkmış olmasına rağmen içinde bir sıkıntı vardır. Yoldayken hızla eve döner. Karısını uyurken bulur. Cemile ağlamıştır. Bu Fazıl'daki merhamet duygularını uyandırır. Karısı tekrar ağlamaya başlar. Fazıl'ın ruhunda da bazı değişiklikler olmaya başlamıştır. Cemile'yi tekrar sevmeye başlar ve birlikte olurlar. Mektubu da bu gecenin sabahı yazmıştır. Mektupta Nazire'ye karşı hislerinde bir değişiklik

olmadığını da belirtmektedir. Cemile'yi arkada bırakıp gitmesi bir cinayet olacaktır. Üç gün sonraki buluşmalarına bunu düşünerek gelmesini ister. Bu esnada Fazıl iki kadın arasında bocalamaya başlamıştır. Ama daha sonra Cemile'yi sevdiğini düşünür. Ertesi gün Nazire ile buluşmaya gider ama Nazire buluşacakları saatte gelmez. İki saat geçtikten sonra kapı çalınır. Bir çocuk elindeki zarfı Fazıl'a uzatır. Üzerinde Nazire'nin el yazısı vardır. Çocuğa mektubu sabahleyin vermiştir. Mektupta, mektubu aldığı vakit Nazire'nin intihar etmiş olduğu haberi vardır.

Romanın tamamı üç kişi arasında geçer. Baş kahraman Fazıl'dır. Roman Fazıl'ın bakış açısıyla anlatılmaktadır. Fazıl kendisini şu cümlelerle ifade eder:

" Dostum yok. Tanıdıklarımın hepsi bana menfaatleriyle bağlıdırlar. Onlara hiç açılmadım. Yalnız kendime dayanarak yaşamayı seven, başkalarına emniyet ve müracaat etmeyenlerdenim. Bunun vakarını ve ıztırabını taşıyorum."(s.6)

Ruh dünyası hakkında da şu bilgileri verir:

"Ben müteheyyicim (...) bende heyecan görünür (...) Benim tecessüsüm şiddetli, âni, geçici, değişik, istikametleri zaid, mübalağalı, aklın teftişinden fazla uzak, delilik hududuna fazla yakındır."(s.17)

Romanın diğer önemli kahramanı Fazıl'ın karısı Cemile'dir. Cemile, "kendini tutmasını bilen bir kadındır."(s.6) Diğer özellikleri de şöyle anlatılır: "Buğday rengi, donuk, ışıksız, tertemiz bir ten. İncecik, siyah kaşlar. Kaçmadan, dürüst, cesur, açık ve rahat bakan, başkalarına ve kendine acıyan, keder ve tevekkül dolu, siyah ve insanî gözler. Narin ve uzun, kanatları titrek, ve ince burun. Teninin her müteharrik cüzünde şiddetli şiddetli bir hassasiyet bulunan, çok ve çabuk değişen, kıvrak bir yüz. İnce ve marazî, biçimli bir vücud."(s.9)

Cemile ruhî açıdan sâkin bir insandır. "Onda hisler ne değişik, ne zengin, ne de şiddetlidir; fakat sürer, gayesine ağır, metin, zekânın ihtarlarını daima dinleyerek, hesablı ve emin bir yürüyüşle gider."(s.17)

Cemile, eskiden zengin olan fakat sonradan yıkılmış bir ailenin serveti olmayan çocuğudur(s.17).

Fazıl'ın sevgilisi Nazire ise şöyle anlatılır: "(...) az konuşuyor, az kımıldıyor. Kül rengi gözleri var. Gizli bakışlı, sırlı gözler. (...) umumî görünüşüyle sakin yüzü, penbe ve ateşîn yanaklarında zabtedilmiş büyük hırsların kanı kaynıyor. Sonra harikulâde güzel vücudu var: ipek kumaşın gerginliği içinde sıkışan göğsünden

fosforlu bir mermerin acaib parıltıları gelir. Sanki derisi ince elmas kırıntılarından örülmüş gibi, kollarında, ellerinde gerdanında o ne ışık coşkunluğu, o ne parlayış!"(s.20)

Nazire'nin kocası Faik'in ise şu özellikleri göze çarpar: "Bu her haliyle bir işadamıydı: büyük eller, büyük ayaklar, sert göğüs, dik çene, omuzların üstüne kuvvetli oturmuş, metin baş. Gözleriyle baktığı şey arasında en kısa yoldan giden sivri bir bakış, çatık kaş, kuru, kemikli yüz, geniş omuzlar, uzun kollar, sıkı adaleli bacaklar ağırlığıyla adımları yere kuvvetli basış."(s.24)

Nazire ve kocası Faik hakkında şunlar belirtilir: " – Bu kadın İstanbul'a yeni geliyor. Kocası şehbender ve tüccardır. Zengin bir adam. Avrupa'nın bir çok şehirlerinde yaşamışlar. Karı koca İstanbul'da maruf insanlar değiller."(s.23)

Roman İstanbul'un lüks bir semti olan Şişli'de geçer. Şişli kozmopolit yapısıyla dikkati çekmektedir(s.24).

Yazar, eserin içinde kadınlara ilişkin değişik fikirler ileri sürer. Meselâ şu cümlede kadınlara güvenilemeyeceği belirtilir: "Söylemeli miyim? İtimad meselesi... Hem de kadına itimad."(s.11) Yine kadınların her şeyi anlayamacağı düşüncesinden hareketle şu ifadeleri kullanır: "Bir kadına çok keskin hakikatleri anlatmak hem güç, hem tehlikelidir. Kadınlar hakikatlere karşı daima korkarak asabî menfî bir cephe alırlar."(s.47)

Yalnız Fazıl karısını anlatırken olumlu bir söyleyiş göze çarpar: "Fakat zevcem, bu asrın mânâsını anlayamayacağı yüksek bir feda-yı nefisle bütün haklarını terk ediyor."(s.40)

Bu romanda rastlanılan kadının hamile olması ve kürtaj yaptıramaması halini (s.31) 'Alnımın Kara Yazısı' isimli romanda da görürüz.[130]

Yazar yazdığı şu cümlelerle bir romancıyı eleştirir:

"(...) bir kitap okumaya çalıştım. Bu her şeyi, ters, aksi, fena, mânâsız, boş, gülünç, iğrenç, âdi, maskara, çirkin, bayağı gören bir romancımızın son kitaplarından biriydi. Rastgele bir sahife açdım. İşte, iyi tesadüf, âşık sevgilisine diyor ki: 'Yaşamanın tadını bir türlü alamadım. En güzel şeyler benim için hazindir. Sevmekse bir... bir facia. Severken etrafımda bir cinayet olduğunu zannediyorum.

[130] Bunun için 1.3'e bakılabilir.

Sâkin, havasız, ılık yaz gecelerinde, bir ıhlamur ağacının altına oturarak, afyonlu kokularla sermest, hiç konuşmadan yıldızlara bakan iki sevgilinin bu tatlı muaşakalarına daima hayret ettim. Bu tat onlara nereden geliyor. Ben seninle yalnız kaldığım vakit, ikimizden birinin başına uzak mesafelerden büyük bir hançer düşeceğini, sevgimizi kana bulayacağını zannediyor, hep ürperiyordum. Kaç defa, böyle, muhayyel facialar içinde senin de, benim de katl edildiğimizi gördüm. Sevmek benim için bir faciadır."(s.89-90)

1.5. O Kadınlar[131]

Selma, uğruna iki erkeğin intihar ettiği ve son olarak da âşığı Naim'in de bu yolda olduğu bir salon kadınıdır. Naim, Selma ile devamlı ilgilenmekte ve onun kalbini kazanmak istemektedir. Hatta bundan dolayı bir otomobil gezisi yaptıktan sonra bir otelde Selma tarafından rezil edilmiştir.

Selma ise bir asker olan Muhtar Bey'le ilgilenmektedir. Selma'nın yakın arkadaşı olan Neriman ise Muhtar'ın Selma'dan önceki sevgilisidir. Muhtar ve Selma'yı kıskanmaktadır. Aynı şekilde Selma'nın karşısında Muhtar'a yenik düşen Naim de bu çifti kıskanmaktadır. Muhtar, Naim'in bu zaafına alayla bakmaktadır. Selma'nın yanında bu alaylarını daha da artırmaktadır. Bu da Naim'in gururunu kırmakta ve onu ümitsizliğe itmektedir. Neriman da Muhtar'ı elinden Selma'ya kaptırdığı için karamsardır. Sık sık eter çekmektedir. Naim ve Neriman iki yenik kişi olarak birbirleriyle yakınlaşmaya başlarlar. Bu buluşmalarının neticesinde kendilerine düşman olarak Muhtar'ı seçerler ve ondan intikam almak isterler. Neriman'ın Macide ismindeki kendisi gibi bir salon kadını olan arkadaşından Muhtar'la Selma'nın nişanlanacağını öğrenirler ve bu haber onların intikam duygularını perçinler.

Selma'nın verdiği bir davete katılırlar. Bu davette Muhtar'la Naim tartışırlar ve Muhtar, Naim'e bir tokat atar. Naim buna karşılık vermez. Kavgadan sonra Neriman onu Selma'nın evinde bulunan eter odasına götürür. Burada intikam

---

[131] Server Bedi: O Kadınlar (İstanbul, 1926). Bu kısımda verilen sayfa numaraları bu esere aittir.

duyguları yeniden alevlenir. Yoğun bir iç mücadeleden sonra birbirlerine destek vererek Muhtar'ı öldürmeye karar verirler.

Naim, öncelikle Selma'ya giderek Muhtar'ı öldüreceğini söyler. Bunun için Muhtar'la barıştırmasını ister. Selma bunu yapacağını ve güçlü olanla beraber olacağını belirtir. Naim için dönüş yolu kalmamıştır. Muhtar'la Selma'nın Tarabya'da yapılan nişan töreninde Naim'le Neriman bir vesileyle Muhtar'ı kandırarak otomobile bindirirler ve taş ocaklarının bulunduğu bölgede kendileri otomobilden çıkarak Muhtar'ı otomobille beraber uçuruma yuvarlarlar. Ardından otele dönüp Muhtar'ın bir kaza geçirdiğini ve uçuruma düştüğünü bildirirler. Hep beraber kazânın olduğu yere giderler. Cesetle karşılaşırlar. Polis gelir, soruşturma yapılır ve olay bir süre sonra Şişli sosyetesinin gündeminden düşer. Neriman da Naim'in metresi olmuştur. Ama Naim hâlâ Selma'ya sahip olmak istemektedir. Bu da Neriman'ı tekrar kıskançlık krizine sokmaktadır. Bir gün Selma'ya Naim'le beraber gittiklerinde bu kıskançlığı iyice belirginleşir. Naim'le tartışır ve ona yalvarır, ardından sinir buhranı geçirir.

Selma, vereceği bir özel davete Naim'le Neriman'ı da çağırır. Bu âşıkâne bir partidir.Yalnızca samimî olduğu kişileri çağırır. Loş bir odada âşıklar yerlere uzanmış içki içmekte ve konuşmaktadırlar. Selma, Naim'le fazla ilgilenmekte bu da Neriman'ı rahatsız etmektedir. Burada oynanan bir oyunda da Naim, Selma'nın vücuduna çok fazla dokunur. Bu durum Neriman'ı çileden çıkarır. Ardından iyice sarhoş olan çiftler boş bir odaya gitmeye başlarlar. Selma, Naim'i alarak bu odaya girer, kapıyı kilitlerler. Hemen arkasından Neriman yerinden fırlayarak odadan çıkar. Kısa bir süre sonra Neriman'ın kendisini kuyuya attığı haberi gelir. Naim kısa süren bir sıkıntıdan sonra içkisini içer ve hayatına devam eder.

Roman, Şişli sosyetesine mensup olan kişilerin hayatına eleştirel bir açıdan bakar. Onların ahlâk telakkilerinden, yaşam tarzlarından bahseder. Romanın hemen başında yer alan Naim'in Selma'ya yalvarma sahnesi okuyucuya bu yaşam tarzı hakkında ilk intibaları verir.

Romanın etrafında döndüğü Selma'nın fizikî özellikleri şöyledir:

"Yüzünün derileri biraz gerilmiş ve burnu ince uzun ve çekik bir sima. Buğday renk yumuşak, ince, kumral, kesik saçlar. Kısa alın. Gümüş renkli, küçük, fakat bol uzun kirpikli, dipleri gölgeli, daima içi çekilen bir insanın süzgün ve baygın

gözleri. Büyük, fakat dudakları ince ağız herhalde güzel bir çehre; herhalde çok manalı ve çok sanatkârane bir sima; herhalde bakanları şaşırtan ve düşündüren orijinal bir yüz. Ve sonra, mükemmel bir vücud; mükemmel bir endam: Uzun boy, balık eti beden. Sıkı ve oynak, hisli göğüs. Uzun ve biçimli bacaklar. Güzel ayaklar. Mükemmel vücud, mükemmel endam"(s.14)

Selma, ilân-ı aşklardan hoşlanmaz. Sessiz ve kibar sevilmeyi tercih eder. (s.20) Selma'nın ruhî özelliklerini Muhtar şöyle anlatır:

" - Sus ! dedi, sen bu kadar iyi değilsin. Kendini melek gibi göstermeğe kalkma Selma. Neriman ne kadar ezilirse o kadar memnun olursun. Sen mi Nerimana, sen mi Naime acıyacaksın? Sen mi bir kadına veya bir erkeğe, sen mi bir insana acıyacaksın?

(...)

- Sen de merhamet ne gezer? İki erkek senin için intihar etti. Bir tanesi de yolcu; bir hayli erkekler de senin yüzünden perişan oldular."(s.34-35)

Naim'in bakış açısıyla Selma şöyle anlatır: "(...) bu kadın ömründe hiç kimseyi sevmemiştir, bu kadınlar hiç kimseyi sevmezler."(s.39)

Selma, hodbin ve mağrurdur. Daima şiddetli ihtiraslar içinde mücadele etmekten zevk alır. "Muhitindeki erkekleri hırpalamak, onları çok yorarak hattâ korkunç âkıbetlere sevketmek, Selma'nın vazgeçemediği büyük ibtilâdır. Güzelliğinin, zevkinin, servetinin silâhlarıyla her erkeğe merhametsizce hücum eder ve her âşıkını ezer. Yalnız bu galebeyi kazanmak için yaşar ve kalbini her türlü âşıkane zaaflardan muhafaza etmesini çok iyi bilir."(s.42-43)

"(...) Selma ince karışık, hisli derin bir kadındır. Şuhtur, kıvraktır, vücudunun bütün âzası, parmaklarının ucuna varıncaya kadar, kuvvetli bir heyecan ile daima titrer; gözleri cevval, mütehavvil, mânâlı, karanlık, mübhem ve derindir. Fakat öyle bir asırda değil miyiz ki, insanlar, bilhassa kadınlar, tuvalet, makyaj, temâşa san'atı vesair hünerlerle istedikleri ve olmadıkları gibi görünmenin bütün esrarını bilirler. Sayısız âşıkane mecmualar, kitaplar, sinemalar, içtimaî münasebetlerin sıkıştığı türlü eğlence yerleri bu kadınların hünerini daima tekâmül ettirmiyor mu? Sanayi-i nefisede ve hayatta, onlara bir çok numune yok mu?" (s.43)

Selma bir modadır, diğer kadınlar onu taklit ederler:

"Arkadaşları da Selmaya benzerler; giyinişinden en küçük hareketine varıncaya kadar Neriman ve diğer birçok kadınlar, Selmanın tıpkı tıpkısına kopyasıdırlar. Bunlar aynı evsafı haiz bir kadınlık zümresidir. Bir tanesinin esrarını anlamak, hepsini tanımak demektir." (s.44)

"Dünyada yalnız bir şey bilir: Kendisini sevdirmesini; ve yalnız bir şey bilmez: sevmesini, ne anasını, ne kardeşlerini, ne vatanını, ne âşıklarını sever; söylemez ya, söylese bile sevdiğine inanmamalı."(s.53)

Yazar bütün bu kadınları bir sınıfa ayırır: "Herhalde bu kadın ve bütün buna benzerleri, memleket içinde hususî evsafı olan bir zümre idiler. Bunlar Beyoğlunda müslüman aileleri çoğalmaya başladıktan sonra türeyen bir muhitin kadınları idiler." (s.41)

Selma, Muhtar'ı örnek olarak seçerek beğendiği erkeği şöyle anlatır:

" - Evet. Basit... Ama, Sami Bey, kuvvetli adam! Anlıyor musunuz? İradeli adam, asker adam, ben askerleri sevmezdim. Fakat bu adam bana kendini de, askerleri de beğendirdi. Ben erkek adamları beğeniyorum. Erkek, metin olmalıdır, metin, cesur, mağrur olmalıdır. Kadın yapılışlı erkekler hoşuma gitmiyor." (s.89-90) Yine bu doğrultuda şunları söyler: " - İnanınız Sami Bey. Ben sevemem. Yalnız takdir edebilirim. O kadar. Ben muaşakadan değil, mücadeleden hoşlanırım. Burası iyi anlaşılmalıdır. Erkekleri düşmanlarım farz ederim. Onların içinde kuvvetlilerini beğenirim. Kim rakibini ezerse o bana malik olabilir. Ben Muhtarı sevmiyorum. Bir erkek, rekabet için Muhtarı öldürürse, ben o katile kendimi veririm." (s.90)

Bu anlayışın devamı olarak, Naim, Muhtar'ı öldüreceğini Selma'ya söyleyince şu cevabı alır: "(...) Ben bugün Muhtar'ı beğeniyorum, çünkü o sizden kuvvetlidir; sizi ezmiştir, size galip gelmiştir; ama siz intikam alabilirseniz, daha müthiş bir erkek olduğunuzu ispat edebilirseniz pekâlâ, ben sizinim! İşte benim size vereceğim cevab budur."(s.129)

Selma'nın uğruna intihar eden Amerikalı ile evlenmeyişinin sebebi Selma'dan beklenmeyecek kadar ilginçtir: "Ralf'in intiharı benimle evlenemeyeceğini anlamasındandır. Dini buna mâniydi."(s.90)

Selma'nın ailesi hakkında da şu bilgiler verilir:

"Selma Abdülhamid kurenasından birinin kızıdır. Bu adam Harb-i Umumî'nin ilk senesi öldü. Ve hâlâ oynak zevcesi ile üç kızına hatırı sayılır bir

servet bıraktı: Harbiyedeki konak; Boğaziçinde yalı; Galatada birkaç büyük dükkân; bir hayli para ve mücevher...

Bu aile Beyoğlu, Şişli muhitinde çok meşhurdur. Selmanın annesi Besime hanım, aşk maceralarının çokluğu ile gençliğinden beri dilden düşmeyen ve hâlâ bu işlerde ismi geçen bir kadındır; hâlâ tazeler gibi giyinir, güzel olduğuna kanidir, eğlentilere bayılır, hâlâ etrafında bazı erkeklerin pervane olmasını ister, istediğine muvaffak olur. Yaşamaya hâlâ doymamıştır. Ve her yemeğin ayrı ayrı lezzetini, inceliklerini bilen bir obur gibi hayatın türlü zevklerinden tadarak çeşni değiştirmeğe doyamaz, yalnız parasile değil, güzel konuşmasile ve hâtıralarının cazibesile etrafındakilerin hürmetini kazanmaya da her zaman muktedirdir. Hiç biri evli olmayan ve serbest yaşayan üç kızının hürriyetlerine de asla karışmaz. Onları bütün maceralarında tamamile serbest bırakmıştır."(s.41-42)

"Selmanın bütün arkadaşlarının eter tiryakisi olduklarını Naim biliyor. Hattâ, Büyükderede, üstüne fenalık geldiği vakit, Selma kaç kere eter buldurmasını Naimden rica etmiş... Eter iptilâsı, bütün o ailede, Selmanın annesinde ve ablasında da o derece ifrata varmışdır ki, 'Osmanbey'deki büyük konağın bazı odalarına bu tehlikeli mayiin kokusu sinmiştir ve bazı aynaların önünde, konsol üstlerinde, küçük büyük eter şişelerine tesadüf edilir."(s.49)

Selma'nın nişanlanmayı düşündüğü Muhtar bir askerdir. "(...) yalnız haşin ve mağrur bir yüze malikti. Güneş altında beygirle çok dolaştığı için olacak, yüzünün derisi de esmerleşmiş, kartlaşmıştı."(s.31) Muhtar: "Kavga arayan bir insan değildir. Gürültüden hoşlanmaz. Çok sinsidir. Öfkesini, garazını, belli etmez. Daima metin durur. Çok sabreder; eder, eder, baktı ki hep kendisine hücum ediliyor, birdenbire keskin bir şey yapar."(s.61) Muhtar kendini kuvvetli görmektedir. Yoksa Selma'nın merhametine güvenerek onunla ilişkiye girmemektedir.(s.35) "Fakat Muhtar da ona benzer. Onda da kalp yoktur. Asker hiç olmazsa vatanını sever, Muhtar onu da sevmez. Muhtarla Selma birbirlerine pek benzerler. Biri erkeği, öteki dişisi..."(s.54)

Naim ise şöyle anlatılır:

"Çok biçimli bir kafası, yumuşak ve uzun, iyi taranmış ve başına bir ipek kumaş gibi yapışmış, parlak saçları vardı. Gözleri, burnu, ağzı çok mütenasipti ve alnı ile burnunun bir hizada oluşu ona, eski Yunan heykellerindeki güzel erkeklerin tatlılığını veriyordu."(s.31) Naim, Selma karşısında irade zaafına uğrar: "Naim, kendi

arzularını yenmekte kendini iktidar sahibi zannederdi; zannederdi ki en büyük ihtirasını bile hazmedebilecek bir kuvvete maliktir; ne yanlış! Hem ne gülünç bir kanaat! Şimdi bu sevdanın önünde, kasırgalarla savrulan bir çöp gibi uçtuğunu hissettikçe kendi kendine gülüyordu.

Selmadan vazgeçmeyi artık bir saniye düşünmeğe bile razı olamıyor. Böyle bir feragate aslâ muktedir değildir."(s.41)

Neriman, annesi ve küçük kardeşleriyle Beşiktaş'ta oturur. Babası ve kocası yoktur ama aile gelirleri vardır. Dul ve rahat yaşar ama âşıkane ıztırapları vardır.(s.46) Muhtar Neriman'a şunları söyler: " 'Sizin gibi kadınlar hiçbir erkeği sevemezsiniz' derdi. 'Bizim gibi kadınlar ne demek?' diye sorardım. Bütün arkadaşlarımı sayar ve bizim birbirimize pek benzediğimizi söyler, hiç birimizde kalb olmadığını iddia ederdi."(s.50) Bu kadınlar "Fransız mektebi"nde okumuşlardır.(s.51)

Romanda yer alan diğer bir kahraman olan Sami Bey "(...) altmışını geçkin bir insan ve İstanbul'un en eski gazetecilerinden biri" dir.(s.78) Sami Bey "(...) etrafındaki hırs gürültülerinin hepsine uzaktan bakar, hiçbir şeye karışmaz, fakat yakından bakanlarla karışanlardan daha fazla şey anlardı."(s.79) Onun ısmarlama düşünceleri yoktur.(s.80) "Sami Bey, iyi düşünen ve buna emin olan bir adamdı (...)"(s.87)

Mekân olarak kullanılan Büyükdere, sosyetenin devam ettiği otelle anılır. (s.3) Harbiye ve Osmanbey arasında yer alan büyük konak, olayların merkezidir. (s.11) Burası, birçok odaların, salonların, yemek odasının, kütüphanenin bulunduğu ilk katla; yatak odalarının bulunduğu ikinci kattan oluşan bir binadır.(s.12) "Konağın bahçesinde, otuz fıskiyeli, büyük, muhteşem, yeni sistem bir havuz vardı. Suyu çok seven Besime Hanım, büyük bir masrafa girerek bu havuzu yaptırmıştı. Kendi eğlentilerine 'havuz âlemi' ismini verir, bütün dostlarını oraya çağırırdı." (s.76) Nişantaşı Selma'nın arkadaşlarının bulunduğu yer olarak anılır.(s.62) Tarabya ve Sümerpalas oteli zenginlerin devam ettiği yerler olarak göze çarpar. Nişan da burada yapılacaktır.

Romanda İstanbul'un manzarasının güzelliği övülür:

"(...) tâ Kavaklara, Boğazlara kadar gitmek!... Gittik. Aman Neriman... Lâf arasında söyleyeyim, harika yerler... Aman ne güzel, aman ne güzel... İstanbulu biz

daha iyice tanımıyoruz; hep şu Boğaziçile Adalardan bahsediyoruz; değil, değil, İstanbulun çok güzel yerleri var... Bir gün seninle oralara bir daha gidelim... Avrupanın hiçbir yerinde o güzelliği görmedim. İsviçrede bile."(s.16)

Yazar arada doğrudan romana müdahâle eder: "Böyle düşünen âşıklar pek çoktur, hattâ bütün sevenlerin imanı budur, fakat içlerinde pek azı korkunç muvaffakiyetsizliklerinden sonra hayattan ayrılmaya razı olabilmişlerdir..." (s.28)

"Halbuki salonlarda ve incelmiş adamlarda bu kaldırım ihtiraslarının uyanmaması icap eder. Bu türlü erkekler arasındaki aşk rekabetinin, aşk mücadelesinin silâhları şunlardır: Zarafet, nüktedanlık, irfan, nefse hakimiyet, sevda kaidelerine vukuf, aynı vadide tecrübe, cesaret, iyi konuşmak, ve bütün bu meziyetlerin insana verdiği hâkim ve zarif tavır!"(s.60)

Kadınlarla ilgili bazı önyargılar görülür: "Ben kadınım, ben sizden daha fazla âcizim, (...)"(s.58)

"Yalnız Selma değil, bütün kadınlar, kendileri için cinayete kadar her şeyi göze aldıran erkeklere karşı afiftirler."(s.187)

"(...) bu muhitte bu kadınların verdiği ihtiraslar içinde, en afif erkek bile, çarçabuk, üç dört ay içinde erzel olabilir. Erzel! Namussuz!"(s.221-222)

Bazı kalıplaşmış düşüncelere de eserin içinde rastlanılır: (...) mühim bir şey yapmaya hazırlananların büyük tavırlarıyla cevap verdi."(s.60) Yine aynı doğrultuda: "(...) Biz askerler her şeyi sade görürüz ve onun için maksadımıza kestirme yoldan vasıl oluruz. İşleri karıştırmaya lüzum yoktur." (s.84)

"Şaka söylemiyorum, bu adamı öldürürdüm. İnsan o saniyenin zevkini tatmak için hapislerde yatmaya katlanır. Böyle olmasa her gün cinayetler yapılır mı? Katiller de insan... Elbette ceza göreceklerini biliyorlar, bile bile bu cinayeti yapıyorlar." (s.102)

"Her erkek, icabında başka birini veye kendini öldürmek iktidarını taşımalıdır. Yoksa adam mıdır?"(s.109)

"(...) Naim ki her vakit kadınları yanlış düşünen ve ölçüsüz iş yapan 'yarım-insan' yahut tahte'l beşer mahluklar zannederdi."(s.117)

"Ama, ne kadar olsa erkek ve büyük bir cinayetin kahramanı olduğu için metanetini kaybetmedi..."(s.156)

Eserde Batı kaynaklı kelimelerin kullanımı göze çarpar: "aniverser"(s.59), "enteresan"(s.62), "kompliman"(s.76).

Yazar bu romanda da mantık oyunları yapar.(s.80-81) Bunlar sanki birer küçük zekâ gösterisi mahiyetindedir; fakat romanın akışını bozar. Meselâ, Sami Bey'e "basit" kelimesi üzerine bir nutuk çektirir:

" - 'Basit' kelimesinin ağır olması keyfiyeti çok basittir! Zira basit demek, ibtidaî, sathî, düz, alelâde, hattâ bayağı demektir. Bir aptaldan bahsetmek istediğimiz vakit, kaba bir kelime kullanmamak için, yalnız: 'Ne kadar basit adam?'deriz. Ehemmiyet vermediğimiz vak'alar hakkında da bu tabiri kullanırız, ' ne basit şey!' der geçeriz."(s.85)

Romanda belirtilen olayların Şapka Kanunu'ndan önce geçtiği söylenebilir. Çünkü kahramanlar fes giymektedir(s.8).

Yaşam felsefesi olarak şu sözler dikkati çeker:

"İkiniz de gençsiniz, güzelsiniz, aranızda mâni yok, ne âlâ, oh, yaşamalı ciciler, yaşamalı! Ben başka bir şey bilmem. Dünyaya bir kere geliyoruz yalan mı? İyi yaşamalı, tatlı yaşamalı."(s.136)

Bu romanda da bir Mısırlı prens mevcuttur:

"Çatananın güvertesinde Selma ile Muhtarın arasında İngiliz'e benzeyen bir adam görüyor musunuz?

- Evet.

- O bir gün için ikram etti.

Naim'le Neriman çatanadaki adama dikkatle bakarak soruyorlardı:

- Bu adam Mısırlı değil mi?

- Evet, Prens Cenab."(s.137-138)

Yazar, Naim'in bakış açısıyla 'O Kadınlar'ı şöyle anlatır:

"Naim hiçbir merhamet hissi duymuyordu. Yalnız, düşüncelerini daha umumîleştirerek, yalnız Neriman'ı değil, aynı mekteblerde, aynı caddelerde, aynı aile muhitlerinde yetişen, nev'i zümrelerine münhasır, bütün bu civarın kadınlarını göz önüne getiriyor, bütün ömürlerini aşk ihtiraslarile geçiren ve aşk mücadeleleri içinde saffetlerini kaybeden bu mahlûklara – Selma'yı da idhal ederek - derin bir gayz duyuyordu. Selma, Macide, Nebahat, Neriman ve daha diğeri, bir sürü 'O Kadınlar' kafilesi gözlerinin önünde resmi geçit yapıyorlardı."(s.198) Yazarın fikirlerini bazen

kendisinin doğrudan müdahâlesiyle, bazen Sami Bey, bazen de burada olduğu gibi Naim aracılığıyla belirtir.

Bu kadınların diğer özellikleri de şöyle ifade edilir: "Hep sevdiği hayvanların isimleriyle ona hitab ediyordu: Şişli'dekilerin ecnebi zaniyelerden iktibas ettikleri itiyad."(s.198-199) "(...) ekserisi Fransız mektebinde okuyan ve oradan arkadaş olan bu kadınların Türkçe'leri gevşekti."(s.204) Bu kadınlar "yarım Türk kadınlar zümresi" olarak adlandırılır(s.204).

Yazar, bu ahlâk düşüklüğünden rahatsız olmaktadır ve değişik vesilelelerle bu ahlakî yozlaşmayı eleştirir:

" - Hicabın ayıb olduğu yerler de varmış. Naim Bey yalnız kendi fikrini değil, yirminci asrın bir nevi ahlakî telakkisini söylemiş oldu... Kırk sene evvel biri bana hicabın ayıb olduğunu söyleseydi, onun hesabına, hicabımdan yerin dibine geçerdim." (s.212)

"Bu ne biçim iş ha?... Bu ne biçim iş ve ne biçim kadınlar ve ne biçim erkekler!... Sor, sorabildiğin kadar! Erkekleri bir tarafa bırakalım. Bu muhitte erkeklerin haritada yeri yoktur. Kadınlar hayata hâkimdirler. Hemen her yerde az çok bunun gibiyse de burada kat'iyen böyledir: Kadınlar hâkimdirler, muhakkak. Öyleyse meseleyi tahdit ederek suali şöyle sor: Bunlar ne biçim kadınlar? Tamam. İşte cevap: Bunlar ihtiras kadınlarıdır. Bunlar, o kadınlardır ki en büyük hırslarının akıntısına atılmaktan korkmazlar; memleketmiş, aile imiş, dinmiş, ahlâkmış, vicdanmış, onları bir saniye meşgul etmez; korkunç ve lâtif kadınlardır. Korkunç ve tehlikeli, belki de böyle oldukları için lâtiftirler. Bunlar, o vesikasız fahişelerdir ki, namuslarını feda ettikleri halde, izzet-i nefislerini saklarlar; ve daha garibi, namuslu kadınlardan daha fazla gurur ve itibar sahibidirler! Fakat ben de size sorayım: Sırf yaşamak zarureti ile, bir lokma ekmek için namuslarını ve izzet-i nefislerini satan zavallı, vesikalı fahişeler mi daha namussuzdurlar? Yoksa, ancak zevk almak hodgamlığıyla, ihtiyaçları olmadığı halde fuhşa dalan o kadınlar mı? Vesikalıların fedakârlıkları, taş yürekli bir adamın bir adamın bile gözlerinden yaş getirmelidir: Zavallılar, aileyi, rahatı, hür yaşamayı, namusu, izzet-i nefsi ve en büyük maddî zevk olan şehvetlerini feda etmişlerdir! O kadınlarsa, bir vesikalı kadar ahlâka yan çizdikleri halde, namuslu kadınlardan daha itibar sahibidirler, ve biz, münevver erkekler, onların sigaralarını yakarken bir uşak gibi hürmetle iki kat eğiliyoruz.

Büyük bir ecnebî mütefekkiri, acı bir istihza ile şöyle diyor: 'Cenab-ı Hak, maişet için ırzlarını feda eden kadınları herkesten evvel cennete kabul edecektir!'. Ben bu sözde hiç mübalağa bulmuyorum. Şüphesiz ki vesikalılar, en mustarib insanlar oldukları için hepimizden fazla Allah'ın cennetine lâyıktırlar. Meselâ Macide'yi göz önüne getiriniz. Âşıkının yanında nasıl kıvır kıvır kıvranıyordu. Vücudunun bütün kemikleri oynuyor ve etlerinin her zerresinde hayvanî iştahlar köpürüyordu. Bitişik odaya giderken namussuzluğunun hiç farkında değildi ve yüzü gururla şişiyordu. Şimdi ben bile, cennette bu kadına refakat etmektense bir vesikalı ile yan yana bulunmayı tercih ederim delikanlı!"(s.218-220)

Naim'in ağzından bu kadınların anneleri hakkındaki fikirlerini belirtir:

"Sokağa çıkınca Naim bu anneleri de düşündü. Ah, ne anneler?... Gençliklerinde hep bu aşk ihtirasları ve mücadeleleri içinde yaşamış, hayata hâlâ doymamış, kocadan ve tahakkümden azade, rahat ve serbest, kızlarına da aynı rahatlığı ve serbestliği reva gören anneler! Besime Hanım, sonra bu kadın, Macide'nin annesi, Nebahat'in annesi... Hep aynı fasile! Bunlar zinakâr bir nesil yetiştirmekle iftihar mı ediyorlar?" (s.200)

Romanda dikkatsizlikten kaynaklanan bir hata da mevcuttur. Nişana yirmi kişinin geldiği belirtilirken (s.134) kırk kişilik sofra hazırlanır(s.144).

1.6. Hey Kahpe Dünya[132]

Doğduğu andan itibaren aksiliklerle karşılaşan Haldun, büyüdükçe etrafına daha büyük problemler çıkarmaya başlar ve herkesi kendisinden bıktırır. Haldun'un babası eski bir Abdülhamit paşasıdır. Bu sebeple görgülü bir ailenin içerisindedir fakat babasının, onu, tüm okutma gayretlerine rağmen, onun aklı fikri serseriliktedir. Büyüdükçe de etrafına zararı artmaktadır. İlk önce annesinin kafasına sopayla vurarak kadının başını kanatır. Zaten sinirli bir adam olan babası bu olaydan sonra

[132] Bu romanın daha önce "İstanbul Esrarı" ismiyle Büyük Yol gazetesinin 4 Mayıs 1925 tarihli ilk sayısında yayınlanmaya başladığı tespit edilmiştir. Yalnız Büyük Yol gazetesindeki bu tefrika incelenen romanın "iki" başlıklı bölümüyle başlar. Kütüphanelerde bu gazetenin yalnızca üç sayısı olduğu için tefrikanın devam edip etmediği veya ne kadar devam ettiği hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Bu kısımda verilen sayfa numaraları ise şu esere aittir: Server Bedi: Hey Kahpe Dünya (İstanbul,1927).

onu köşkten kovar. Ama o arsızlık eder yemeğe oturur, babası, annesinin etkisiyle ses çıkarmaz ama artık onunla konuşmaz.

Haldun sigara, rakı, esrar içmeye başlamıştır ama para yetmemektedir. Bir gece babasına kendisine para vermesi gerektiğini yoksa onu öldüreceğini söyler. Babası bunun üzerine onu döverek köşkten atar.

Artık dışarıda, köprü altlarında yaşamaya başlamıştır. Her türlü işi yapar ama yine geçinemez. Bir sabah kalktığında yanında yatan iki serseriyle tanışır. Bunlara babasının servetinden bahseder ve onların teşvikiyle babasından intikam almak için bu servetin soyulmasını ister. Bu serseriler bir ekip kurarlar. Haldun ve arkadaşı olan köşkün arabacısı İbrahim de bu ekibe dahil olur. Bir gece giderler ve köşkü soyarlar. Ama daha önceden planlanmasa da Haldun'un babasını öldürürler. Bu Haldun'u çok etkiler.

Daha sonra parayı pay edip dağılırlar. İbrahim, Haldun'a köşke dönüp mirasa sahip çıkması gerektiğini söyler. Haldun, ilk başlarda köşke dönmekten korksa da bir süre sonra cesaretlenip köşke döner. Köşkte iyi karşılanır. Kız kardeşinin arkadaşı ve köşk komşuları olan Macide ile tanışır. Zamanla ona âşık olur. Macide de evli olmasına rağmen Haldun'a yüz verir. Macide'nin kocası polis müdüriyetinde şube müdürüdür. Bu vasıtayla polisin araştırmada hangi aşamada olduğunu Haldun öğrenir. Polis, hırsızlıkta ve cinayette İbrahim'in parmağı olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca hırsızlık yapan diğer iki kişi olan Tırnak'la Çivi'nin nerede saklandığını da öğrenir. Haldun, bunun üzerine Tırnak'la Çivi'ye bir çocuk vasıtası ile karpuz içinde bir mektup gönderir. Bunun üzerine hırsızlar tünel kazarak evden kaçarlar ama polis baskında Haldun'un yazdığı mektubu bulur. İmza yoktur ama el yazısını gizlemek zorundadır.

Bir gün Macide ile köşkte yalnız kalır. Bir müddet kucaklaşırlar ve Haldun, Macide'yi elde eder.[133]

---

[133] Kitabın ilk baskısının sonunda Haldun şunları söyler: "İşte hayatımın birinci safhası. (...) Fakat keşke bu kadar felâketten ve saadetten sonra iyi bir ölümle göçüp gitseydim. Zira hayatımın bundan sonrası bundan evvelkinden daha çetindir,(...)"(s.196) bu sözlerden romanın ikinci cildinin çıkacağı anlaşılmaktadır. Ayrıca yazar "Her Ay" dergisinin 20 Mart 1937 tarihini taşıyan birinci sayısında yayınlanan röportajında şunları söyler: " (...) Hey kahpe dünya ! (Fakat bunun ikinci cildinin müsveddelerini tâbi kaybettiği için neşrine imkân olmamıştır.) (...)"(s.123) Bütün bunların yanında eserin 1944 yılında yapılan ikinci baskısında Haldun'un Macide'yi elde edemeden, aslında bir gizli polis olan Macide, tarafından yakalandığı anlatılır.

Haldun, doğduğu andan beri aksilikleri peşinden sürüklediğine inanılmış, zamanla kendisi de buna inanmış, huysuz, günlerini daha çok köşkün arabacısı ile geçiren ve ondan her türlü küfür ve ahlâksızlığı öğrenen bir çocuktur. Ailesi bunu engellemek için çok uğraşmış, özel hocalar tutmuş, okullara göndermiştir ama o bu alışkanlıklarını bırakmamıştır. Haldun kendisinin fena çocuk olmadığını ama iyi muameleye ihtiyacı olduğunu iddia etmektedir.(s.9) Ayrıca bütün kötü huylarının yanında iyi huylarının olduğunu belirtir:

"Benim bir çok iyi huylarım vardır. Evvelemirde son derece fedakârım. Sevdiklerim için canımı ciğerimi veririm. Parçalanırım. Çok cömerdim. Hele arada bir merhamet damarım tutar, gözlerim yaşarır, acıdığım insanların imdadına koşmak için deli divane olurum."(s.10) Haldun bu iddialarına rağmen büyüdükçe kötü huyları da artar: "(...) Cıgara, rakı, esrar içiyordum; kumar oynuyordum; büyük meyhanelerde kendimden büyük heriflerle kavga çıkarıyor, iskemle ile başlarını yarıyorum."(s.12) O kadar azar ki babasını öldürmekle bile tehdit eder(s.15). Serseri olmaktan da hoşlanmaktadır: "Serseriyim, bununla iftihar ediyorum; serseriyim, böyle tanınmaktan korkmam, hoşlanırım, tiryaki zevki alırım; serseriyim, bu ismin telaffuzu bile bana lâtif bir sarhoşluk veriyor, serseriyim kâinat bana vız gelir."(s.19) Babasına moruk diye hitap eder.(s.5) Haldun, terbiyesinin noksanlığını köşkteki kadınların kendisine fazla yüz vermesine karşın babasının ona ters davranmasına bağlar.(s.11) Babasına olan tüm düşmanlığına rağmen soygunda çok heyecanlanır ve bir iç mücadeleye girer. "Korkuların ve ümitlerin bini bir para. En büyük felâket ve saadet ihtimalleri zihnime dalıp çıkıyordu. Beynim alabora oldu. Sıkılmaya ve terlemeğe başladım."(s.49-50) "Yolda kalbimin çarpıntısı beni bayıltacak dereceye gelmişti. Kendime, ismime, bulunduğum yere, yaptığım işe, hiçbir şeye inanmıyordum. Ve hal bana masaldan daha yalan geliyordu."(s.50) "Birdenbire yüreğim yufkalaştı. Adımlarım biribirine dolaşıyordu. İçim sızladı. Ve gözlerim doldu. Ben bir hırsızım ! diyor ve kendi kendime soruyordum: 'Bu hâle gelmeli miydim?' Fakat kendimi müdafaa ediyordum: 'Benim ne kabahatim var? Böyle olmak lâzımmış ki oldum, başka türlü olmak elimde değilmiş ki böyle oldum.' diyordum."(s.50-51) Haldun bütün bu karmaşık duygular içinde köşkü soyar. "Asabiyetten benim dişlerim kilitlendi. Fena titriyordum. Bir dakika sonra babam kapıyı açacak babam! Ve biz onun üstüne çullanacağız, belki boğazını sıkacağız,

parasını soyacağız! Bu adam benim babam, babam, babam! Bu 'baba' kelimesi bütün dehşetiyle, en büyük icazkâr tesiriyle kafamda gümlüyordu; Babam! Babam! Ve tir tir titriyordum. Hıhh... Bu dehhaş bir duygu! Aman... Ey serseriler... Aman... Amanı bilir misiniz? Aman...başka bir şey demem... Aman... Sakın bir baba evi soymayı hatırınızdan geçirmeyiniz. Aman... Sonu ne olursa olsun, yapacağınız meş'um işten evvel bu korkuyu geçirmek dünyanın bütün hazinelerine değmez. Aman... Sakın ha... Sakın ha... Muvaffak olsanız bile iki yakanız bir araya gelmeyecektir. Aman iki gözüm. Aman, amanı bilir misiniz?"(s.57) Bu cümlelerde yazar sanki sonradan olabilecekleri engellemek ister gibi okuyucuyu etkilemeye çalışır. Haldun hırsızlık anında pişman olur ve bir iç mücadelesi daha geçirir(s.62-63). Hatta babası öldürülünce bayılır(s.65).

Haldun'un terbiyesinde eksiklik olmasına rağmen kız kardeşleri çok iyi yetiştirilir. "Kız kardeşleri Türkçe, Fransızca, piyano öğrenirlerken" (s.18) o haylazlık etmiştir. Köşkün arabacısı İbrahim, Haldun'un serserilikte ilk hocasıdır. Ona iyi ata binmeyi, yemek pişirmeyi öğretir. İlk küfürlerini ondan öğrenip, hizmetçilere, kız kardeşlerine eder(s.6).

Bütün bu işleri yapmasına karşın kendisini diğer serserilerden ayrı tutar:

"Bunları anlatamam. Neme gerek. Benim keyfim bana zevkım içimde kalsın. Ben o serseriler gibi değilim ki zevklerini ballandıra ballandıra anlatarak hâtıralarına teyemmüm ederler ve bunu anlatmak için teessüs etmiş bir lisanları da vardır; iç çekerek, göz süzerek, dudak ısırarak bir anlatırlar ki lâkırdısını ederken bile o tadı alenen aldıkları zannolunur."(s.111)

Haldun'un kadınlara karşı ileri derecede zaafı vardır: "Sokakta rastladığım bütün karıların etleri tütüyordu. Allah!... Papelleri bir cebime tıksam kaç tanesine diş geçirecektim."(s.47)

Haldun'un babası "Sultan Hamidin .....başısının kızı"(s.11) olan Haldun'un annesini almıştır.

"Babam mülâzimken onu aldı. Annemin sayesinde ferikliğe çıktı. Fakat, nobran, kibirli, nankör bir adamdı, anneme karşı minnettarlığını hissettireceği yerde şirretlik etti, kadıncağıza yapmadığını bırakmadı, üstüne karı sevdi. Avrupada bir sürü rezaletler yaptı, hattâ Sultan Hamidin ihtarları bile babamı tamamıyla yola getiremedi."(s.11)

Haldun'un babası çok zengindir. O kadar ki "bütün Havuzbaşını satın alır."(s.38) Babası Haldun'un yüzüne hiç gülmez, onu okşamaz.(s.7) "İyiliği sever bir herif değildi... Evlât elile boğazlanmak alnının yazısı imiş... Yaşadığı kadar da yaşadı... Yedi, içti, gezdi, Avrupalara gitti, saraylara girdi, rütbeler nişanlar aldı, elini eteğini öptürdü, emretti, kırdı geçirdi, hayatın balını çıkardı, yaladı, yuttu." (s.95)

Haldun babasını "müstebit" olarak niteler:

"Müstebit gazeteden hoşlanır mı? Hergün türlü türlü havadis çıkıyor. Her eline kalemi alan bir kere istibdadı, müstebitleri kalaylıyor. Moruk gazetelere hergün kantarla küfür ediyor."(s.39)

Meşrutiyetle beraber babası itibardan düşmüştür: "Meşrutiyet de çıktı. Babam itibardan düştü. Rütbesini feriklikten livalığa indirdiler."(s.12)

Babası parasına düşkün bir adamdır ve bankalara güvenmediği için parasını evinde saklar: .

"Babam bankaya para vermez; meşrutiyet çıktıktan sonra bankadan paralarını aldı.

- Neden?

- Con Türkler müstebitlerin bankadaki paralarını alacaklar diye bir lâf çıktı idi de ondan."(s.31)

Mekân olarak Çiftehavuzlar göze çarpar. Çiftehavuzlar, köşklerle dolu, zengin insanların oturduğu bir yerdir. Haldun da hizmetçilerin, atlı arabaların olduğu bir köşkte büyür.(s.18)

Haldun'un bir ara yaşamak zorunda kaldığı köprü altı ise şöyle anlatılır:

"Evet, köprünün altındaki dubaların demir yastıklarına baş koyarak uyumak meseledir. Hele kış geceleri.

Karadeniz'den kopan rüzgâr, yayından fırlayan ok gibi, sipsivri ve dosdoğru oraya koşar, insanın çıplak etlerine saplanır.

Etrafta hava ve deniz simsiyah bir duman gibi savrularak birbirine karışırlar. Sulardan turşu gibi sert ve ekşi, baş döndürücü koku yükselir.(...)" (s.20-21)

Romanda serserilerin toplantı mekânı olarak tavukpazarı gösterilir(s.27). Yazar, buradaki bir kahveyi tasvir ederek oradaki insanların ruh halini verir:

"Kahve deyip de geçmeyelim.

Müdekkik insanlara bu kahveyi bir kere müşahede altına almalarını tavsiye ederim. Ben esrarkeşlerle, morfin tiryakileriyle, kokain çekenlerle dolu kahveler gördüm. Amma tavuk pazarının bu kahvesinde bir hususiyet daha var: oraya yalnız hırsızlar ve katiller geliyorlar.

Evvelâ, burası, kapkara bir dükkândır. Camekânlarının yarısı mavi boyalıdır ve öteki yarısı, esrar dumanından, çamurdan, tozdan simsiyah kesilmiştir. İçeriye giren yabancı bir adam karanlıkta hiçbir şey görmez. Biraz dikkat edecek olursa uzun, mustatil bir sahanın kenarlarında peykeler görür; tek tük bir iki masa var; bu peykelerin üstünde bir çok insanlar varsa da doğru dürüst oturan yoktur. Kimi başını duvara yaslamış, kimi yan yatmış, kimi başını önüne sarkıtmış, kimi de dirseklerini masaya koyarak başını avuçlarının içine almıştır. Hepsinin gözleri yarı kapalı, yarı açıktır, dükkânın dibinde oturan bazı gölgelerin birbirlerine sokularak gizli gizli fısıldaşdıkları görülür.

Gazetelerde okuduğunuz bir çok sirkatler, cinayetler bu kahvede hazırlanır. İstanbulun en müthiş serserileri, bu kahvede baş başa vererek korkunç tasavvurlarının tatbikatını düşünür, plân çizerler.

Zabıta bu kahveyi görmüyor mu? Görür ve her zaman basar; bir çoklarını yakalar: fakat yakalananların yerine yeni bir takım serserilerin dolması için bir hafta kâfidir."(s.27-28)

Yine buradaki hanların havasını şöyle yansıtır: "Tavukpazarı hanlarından birine girdik. Her odasında bir kanlı katil, bir hırsız veya serseri, bir fahişe yatan, merdivenleri toz ve küf, sofaları yağ tutan, murdar, karanlık kusturucu bir handı."(s.88)

Mahmutpaşa giyim eşyalarının satıldığı bir yerdir.(s.88) Galata ise meyhanelerin bulunduğu bir semt olarak göze çarpar.(s.96) Beyoğlu da eğlence mekânlarının yoğun olduğu yerlerden birisidir: "Beyoğlunda beni hiç görmediğim, bilmediğim yerlere götürdü. Oralarda alafranga çalgılar vardı ve şanoda yarı çıplak karılar oynuyorlardı"(s.98) Kasımpaşa civarırında da o devrin randevu evleri mevcuttur(s.98). Diğer sözü geçen bir mekân ise fakir insanların oturduğu "Tatlıkuyu" dur(s.166).

Yukarıda verilen özellikle kahve ile ilgili yorumlarda yazarın romana katıldığı görülür. Çünkü yazarın bize tanıttığı ve olaya anlattırdığı kişinin bu kadar

dikkatli bir gözlemci olması beklenmez. Yine şu sözleri hiç eğitim almamış Haldun'un söylemesi beklenemez:

" - Leman! dedim; ruhum... İnan bana... Bir ince bulut içinden süzülen mehtap daha güzel değildir. Çiçeklerin üstünde oynayan pembe sabah güneşinin ışıkları da senin yanında nafile. İçimize çeke çeke doyamadığımız o seher rüzgârı ki, sabahları bahçelerde, çiçeklerin üstüne sürtünerek geçer, nefesimizi en güzel kokularile doldurur. Bizi sarhoş eder ev o rüzgâra: 'oh, deriz, es! es!' İşte o bile, senin vücudundan çıkan hava yanında kıymetsizdir (...)"(s.149)

Kitap boyunca, serseri yaşayışını tam olarak yansıtmak maksadıyla, argo kullanımı devam eder:

" - Kibar şorolo be!...Baksan a, aynalı kaputu var. Burada işi ne?

Sonra bana bir dirsek vurdu:

" - Ulan uyuz marsıvan!(...)"(s.22)

" - Al ulan be, bir sipsi tüttür! dedi."(s.32)

" - Mangizin mi yok ulan ?"(s.35)

"Fakat asıl 'araklama dalgası' nasıl yapılacak."(s.44)

" - Ahmet, Nuri !... Sakın bugün ampes çekme mastor olursan iş yürümez." (s.46)

" - Şurada biraz oturalım, bu avele bir şeyler oluyor, gebermesin, dedi."(s.68)

" - Ulan İbram... sen bu tayı dizginle. Bir sersemlik etmesin bizim kolpoları anlat ona..."(s.80)

"İlk defa bir kadın bana piyaz yapıyordu."(s.103)

"Fertiği kıracaktım."(s.171)

Serserilerin belli bir türküsü vardır: "Esrarkeşler gelsin girsin koynuma; bir beşibirlik takayım gerdanına"(s.47)

Gazetelerin dili eleştirilmek için olsa gerek içerisinde anlaşılması güç cümlelerin bulunduğu bir gazete haberi okutulur.(s.89-90)

Olayların geçtiği zamanı devrin siyasi durumundan çıkarılır. Bu da 1909-1910 yıllarıdır:

"- Yok be... Şimdi ortalık çorba gibi. İttihat, İtilâf patırtıları var. Hükümet bir müstebidin katillerini mi arayacak; hatta bir müstebit öldü diye sevinirler bile..."(s.78)

İbrahim bir daha İstanbul'a dönme zamanını devlette bulunan bir zaafa bağlar:

" - Bir daha İstanbula gelmez misin?

- Gelirim ama şöyle bir iki sene geçmeli. Bu hükûmetler değişir her şey unutulur, gelirim.

- Hükûmetlerin değişmesinden sana ne?

- Yahu, bu memlekette hangi memur iki seneden fazla bir işte kalır? Bir polis müdüriyetinin adamları ayda yılda bir değişir. O vakte kadar bu iş çoktan tavsar kollarımı sallıya sallıya İstanbulda gezerim. Yeni bir nüfus teskeresi çıkarmaya bakar.

- O nasıl şey?

- Yapanlar ço...k! Mangizi bayıldın mı, sana âlâ yepyeni bir nüfus kağıdı verirler adın Hasan, babanın adı Hüseyin, yaşın şu kadar. Hepsi martavaldır."(s.94)

Yazar, bu eserinde de sosyal meselelere değinir. Haldun'un kız kardeşleri aracılığıyla aile yapısındaki yozlaşmaya dikkat çeker:

" - Kız kardeşlerim? diye sordum.

İbrahim sıçradı:

- Ha!. İşte onlar işi azıttılar.

- Neden?

- Köşkün tadı tuzu kalmadığı için bütün gönüllerini süse verdiler. Allık, pudra, ipekli fanteziyeler... Sabahleyin Kadıköyünde Sadagorun dükkanında... Akşamüstü Kuşdili, Fenerbahçe... Hem kimlerle mercimeği fırına verdiklerini de biliyorum."(s.41)

"Macidenin kocası ile bizim Saniha! Fesubhanallah?... Bundan Macidenin haberi yok mu? Tevekkeli değil, şeytan kız bana ha bire Macideyi peşkeş çekiyor? Demek kadıncağızın kocasını çoktan ayartmış! Gel de çık işin içinden bakalım!.. Acaba Sanihayı ilk iğfal eden Macidenin kocası mıydı!"(s.190)

Haldun'un Macide'ye karşı olan tavrı da romanda dikkati çeker. Evli bir kadın olan Macide'ye karşı kompliman yapar. Bunu da gayet normal bir iş gibi gösterilir(s.157). Hatta ona sahip olur(s.196).

Yine İbrahim aracılığıyla ne kadar sık af çıktığı eleştirel bir bakışla ifade edilir: " - Bu işlere tövbe ettimdi. Meşrutiyet çıkınca aff-ı umumî oldu."(s.97)

" - Dünya bu, belli olmaz. Bir aff-ı umumî olur, bir şey olur, yine düşerim buraya..."(s.138)

Eserde erotik imalara da rastlanılır.(s.110-111)

Yazar, zaman zaman eserin içerisinde görülür:

"Bu adamlar böyledirler. Hiç merhamet etmeden koskoca bir adamın kanına girmek onlar için işten bile değilken daha ehemmiyetsiz şeylere ifrat derecede acıdıkları görülür. Fakat Cenab-ı Hak bilcümle mahlûkatı katilin merhametine muhtaç etmesin. Pek de güvenilir şey değildir."(s.115)

Yazar, düşünme tarzından bile avamlık çıkarır: "Arabanın içinde de iyice düşünceye dalmış, dirseklerimi dizlerime dayayarak başımı ellerimin içine almıştım; bu tam avam halkına mahsus düşünce tavrıdır."(s.116)

Yazar, zaman zaman okuyucuyla konuşuyormuş gibi yazar: "Hattâ belki hatırınızdadır, babam beni bu adamla köşkten dışarıya attırmıştı."(s.118)

Romanda bir mantık hatası da göze çarpar. Profesyonel oldukları belirtilen hırsızların Haldun'un yazdığı mektubu çöp tenekesine atmaları amatör bir tavırdır. Profesyonel hırsızların bu kağıdı yok etmesi beklenir(s.177-178).

Bin üç yüz on zelzelesi yazarın hayatında önemli bir yer işgal etmiş olacak daha önce Cingöz Recai'de bahsettiği gibi burada da bahsetmiş(s.3).

1.7. Karım ve Metresim[134]

Harbiye Nezareti'nde yüksek derecede bir memur olan Galip, can sıkıntısından muzdarip olduğunu iddia ederek İstanbul'da kendisine bir metres aramaktadır. Bunun için Taksim, Beyoğlu, Harbiye, Şişli yolunda arabasıyla devamlı gezer. Pişkin bir adam olduğu için kadınları bir görüşte ayırt etmektedir. Yolda gördüğü kadınların pek çoğunu daha önceden tanımaktadır. Bir kısmını ise aile kadınları olduklarını bildiği için beğenmemektedir.

Bir gün kendisini etkileyen bir kadın görür ve takip eder. Kadın bu takibi hiç önemsemez. Galip, bundan da etkilenerek kadını, Tatavla'daki evinin bulunduğu sokağa gidinceye kadar takip eder. Burada kadınla konuşarak, arabasına binmeye

---

[134] Server Bedi: Karım ve Metresim (İstanbul,1927). Bu kısımda yapılan alıntılarda verilen sayfa numaraları bu esere aittir.

ikna eder. Kadının ismi Katina'dır ve histeriktir. Arabaya binerken gülen Katina bir müddet sonra ağlar, sinirlenir ve arabayı terk eder. Ama bu esnada bir randevu saati söylemeyi de ihmal etmez.

Galip, Katina ile konuştuğu için eve geç gider. Zaten dikkatli bir kadın olan karısı bir de o gün doğum günü olduğu ve bu gün unutulduğu için Galip'e kızar. Galip, hemen bir yalan uydurarak, bir arkadaşının karısı hastalandığı için onun yanında bulunduğunu söyler. Ama bu arkadaşı o an evde onu beklemektedir. Karısı ile kavga ederler.

Ertesi gün Katina ile buluşurlar. Onu Beyoğlu'nun en ünlü terzilerine, mağazalarına ardından da Tokatlıyan Oteli'ne götürür. Orada yemek yerler. Ama Katina rahat durmamaktadır ve etraftaki diğer erkeklere bakmaktadır. Hatta Galip masadan kısa bir süre ayrılınca etrafındaki erkeklerin biriyle konuşur. Galip buna kızar ve adamı dışarı çağırarak bir yumruk atar. Geceleyin odaya gittiklerinde Katina bir yolunu bulup dışarı çıkar. Daha sonra anlaşılır ki genç kadın geceyi Galip'in yumruk attığı adamla geçirmiştir. Kısa bir süre sonra da Katina'dan bir mektup gelir. Bu mektupta Galip'le ilişkisini kestiğini ve Galip'in kendisine harcadığı parayı ödeyeceğini belirtmektedir. Aynı gün Enver Paşa, Galip'i çağırtır ve dövdüğü genç sebebiyle onu azarlar. Dövdüğü adam Berlin Sefaret kâtibidir. Daha sonra Galip, Katina'nın gönderttiği parayı almaz çünkü mücadele etmek istemektedir. Katina'yla görüşmek için evinin bulunduğu caddede akşamüstleri onu bekler ve buna içerleyen semtin kabadayılarından birkaçını döver. Katina da bu kavgayı izlemiştir ve hoşuna gittiği için Galip'e bir randevu daha verir. Buluştuklarında Katina daha evvel yaptığı işten utanmış haldedir. Galip, onu pansiyonuna götürür. Kadının histerisi burada da tutar ama Galip, kadının davranışlarını gerçekçi bulmaz.

Bir süre sonra, Galip, Katina'yı kıskanmaya başlamıştır. Katina'nın babasıyla kendini tanıtmadan görüşür. Bir içki aleminde onun ağzından laf alır. Adamın eski karısı, yani Katina'nın annesi, onu aldattığı için ayrılmışlardır ama adam eski karısını hâlâ sevmektedir. Ayrıca Todori ismindeki oğlundan bahseder. O, Katina'nın sevdalılarıyla baş eder. Hatta birini bıçaklamıştır.

Galip bütün bu öğrendiklerinden sonra Katina'nın peşine bir polis takar ve davranışlarını kontrol eder. Katina'nın bir pansiyona girdiğini, buradan bir Rum palikaryasıyla çıktığını öğrenir. Bu serserinin kimliğini araştırır ve bir asker kaçağı

olduğunu öğrenince onu arattırır. Bu olaydan sonra Katina, ona, kardeşinin asker kaçağı olduğu için arandığını bunu engellemek istediğini söyler. Bunun üzerine Katina'nın buluştuğu Rum'un aslında kardeşi olduğu ortaya çıkar. Galip, bu sayede Katina'nın kardeşinin ve babasının esas isimlerinin farklı olduğunu öğrenir. Bunun ardından şüpheleri dağılır ve Katina'dan uzak kalmak istemediği için onu evine hizmetçi olarak sokmak ister. Karısını kandırarak onunla hiç alâkası yokmuş gibi Katina'yı hizmetçi olarak eve sokar. Apartmanın üst katında bulunan odayı ona verirler. Galip, geceleyin geç gelince odaya çıkar. Kapıcının oğlu da Katina'yla ilgilenmektedir. Bunu fark eden Galip onunla konuşur ve bu yolla Katina'yla başka birinin daha görüştüğünü öğrenir. Ona, Katina'nın yanına bir daha gelen olursa kendisine haber vermesini söyler. Bir gece yarısı kapıcının oğlu Galip'in dairesinin kapısını çalar ve Katina'nın kardeşi olduğunu söyleyen birinin odaya çıktığını belirtir. Galip odanın kapısını dışarıdan dinler ve şüphe verici aşk gürültüleri işitir. Adam çıkarken onun, Katina'nın kardeşi olduğunu görür. Bu olaydan sonra Katina'nın annesini bulur, ondan Katina'nın babasının aslında gerçek babası olmadığını ve Todori'nin onların evlatlıkları olduğu bilgisini alır. Bunları öğrendikten sonra Katina'dan soğur ve onu evden kovmak ister. Ama bu defa karısı razı olmaz. Aynı gece Katina'nın çağırması üzerine odasına gider ve tartışırlar. Kısa bir süre sonra odaya gelen Katina'nın kardeşi Todori'ye Katina'nın kendisinin metresi olduğunu söyler. Bunun üzerine Todori, Katina'yı bıçaklayarak öldürür. Galip de ıslah-ı nefs edip çapkınlıklarını bırakır.

Roman bir mukaddime ile başlar. Burada yazar kendisine hayatının bir roman olduğunu söyleyen bir adamı dinler. Romandan okuyucusunun ne beklediğini anlatır. Roman kahramanın ağzından bir hatıraymış gibi anlatılır.

Romanın baş kahramanı Galip, bir harp zenginidir.(s.2) Otuz dokuz yaşındadır. Harbiye Nezareti'nde yüksek bir âmirdir ve zengindir.(s.8) Çapkındır. Karısını zaman zaman döver.(s.35) Yazar, Galip'in fizikî yönünü şöyle anlatır:

"İri yapılı, sağlam duruşlu bir adam. Betonarmeden bir gövde. Sımsıkı ense. Etleri dolgun ve sert bir boyun. Kuvvetli gırtlak, kesme bir surat: çizgileri keskin, göz çukurları mücessem, burnu metin, çenesi camid. Gözleri...gözleri...içe işliyor." (s.2)

Galip, pişkin bir adamdır ve bu özelliğiyle övünür. Kadınlara karşı zaafı vardır ama bu durum onları elde edene kadar devam eder.

"Zira ben münasebette bulunduğum kadınların isimlerini de, cisimlerini de unutur, giderdim. Hattâ bazı kadınlar benimle filân tarihte, filân otelde beraber kaldıklarını iddia ederler de inanmam, işte bu da onlardan olacak..." (s.174) Buna rağmen Katina'ya zaaf besler(s.14). Galip, genel olarak çocukları sevmez ama şehit çocuklarını sever(s.38).

Katina ise şöyle anlatılır:

"Enfes bir şey. Hani bazı kadın vücudları vardır ki, şişman olmadıkları halde, yürürken etleri tiril tiril titrer: Bir elmasiye tatlısı ! Ben, bu vücudlara bayılırım. Derileri sık, fakat etleri biraz gevşektir ve son derece yumuşaktırlar. Böylesi az bulunur. Hem bu dişinin tuhafça bir yürüyüşü vardı: Hangi adımını basarsa ayağının topuğu ve bileği hafif burkuluyor, belini biraz kıvırıyor, göğsünü sallıyor ve bütün vücudunu ölçülü bir hareket içinde, tatlı tatlı dalgalıyordu."(s.10)

"Katinanın gözleri güzeldir demeyeceğim, çünkü Katinanın her tarafı harikulâde güzeldir ve gözleri de bu saadetten mahrum değildir.(...)"(s.47)

"Boyun? Mükemmel; omuzlar? Oynak ve lâtif; Göğsü? Harikulâde, bel, kalçalar? Emsâlsiz. Bacaklar? Enfes."(s.48)

Katina'nın mazoşist özellikleri vardır:

"Canı acımaktan çok hoşlanır. Onun nazarında erkek demek kadını en çok hırpalayan, ezen, döven, hattâ bir tarafını kanatan, hattâ parçalayan galip ve muhteris mahlûk demektir. Çimdiklendikçe, ısırıldıkça, etleri didim didim didiklendikçe Katina canlanır, Katina sevinir ve vücudunu kıvırarak kahkahalarını etrafa salar."(s.140)

Katina psikolojik açıdan dengesiz bir kişidir. Gülerken birdenbire ağlayıp hırçınlaşabilir(s.25). Yetiştiği Tatavla'daki tüm insanlar gibi küfür eder(s.11). Yine bu semtte büyümenin bir neticesi olarak "Yüz dirhemden fazla rakıyı gık demeden çeken oynak Rum dilberi..." olarak anlatılır(s.57). Pek namuslu olmadığı da ima edilir: " - Tatavlalı Rum karısında namus, biraz tuhaf, hem görmüyor musun kaltağın gözleri velfecri okuyor."(s.162) Galip, Katina'nın bütün özelliklerini annesinden aldığını düşünür: "Bu kadın, bütün, bütün cilve ve işve kabiliyetini ancak anasından tevarüs etmiş olabilir."(s.60)

Bütün bunların yanında Galip ilk başlarda onda bazı olumlu yanlar olabileceğini düşünür: "Katina gibi şuh ve oynak, dönek, yalancı, kalleş farzettiğimiz insanlar, sevda işlerinde, en afif kadınlardan ziyade merbutiyet gösterirler."(s.39) "Tatavla karısı bile olsa her kadında bir nebze insanlık vardır."(s.96)

Galip'in karısı ise şöyle anlatılır: "Bir kelime ile, bu müthiş bir kadındır! Yani benim ne mal olduğumu bilir, kendisini aldatmak için en küçük fırsatı ne kuvvetli bir iştiha ve dikkatle kullandığımı bilir; bana göz açtırmamak için barut kesilir, elinden gelen her şeyi yapar ve elinden her şey gelir. (...)

Zeki midir? Hâlâ anlayamadım. Bazı kere öyle çabuk aldanır ki aptallığına şaşarım. Bazen de en gizli fikrimi ve hareketlerimi şıp diye anlar. Zekâsını iddia etmem, fakat çok hırslı bir kadın. Bir şeyi aklına koydu mu yapar. Gözü yılmaz, dehşetli cesurdur, atılgandır."(s.27-28)

Katina'nın annesinin şu özelliklerinden bahsedilir:

"Yani Madam Avantiya burada müstakilen oturur, sevdalılarını kabul eder, kimine ev kirasını, kimine mutfak masrafını verdirir, kimini tuvalet ve kimini terzi hesaplarını tesviyeye memur eder, arada bir evin yataklı odalarını eşe, dosta kiralar, paralı bekarlar eğlenceler yapar, dul arkadaşlarına âşık tedarik eder; böylece kâh cinsî hayatın meşru komisyonculuğuyla, kâh sevdalıların inayetleriyle geçinir gider. Eh... her yiğidin bir yoğurt yiyişi var. Beyoğlu'nda böyle açıkgözler az değildir."(s.176)

Romanda önemli bir yer tutan Tatavla hakkında yazar şu bilgileri verir:

"Tatavla'yı bilir misiniz? Biliniz ! Tatavla bir dünyadır. Orada her cins insan türer ve her cins iş yapar. Tatavla'da olmaz olmaz. Oranın lügatinde yok yoktur. Benim sergüzeştim ora malıdır. Hey...y... Tatavla ! Şu ismin bile dudak arasından şarapnel gibi vınlayarak bir çıktığı var: Tatavla ! Dişleri bir top ağzı gibi kırdırıyor: Tatavla !" (s.5)

"Ben Tatavla'yı bilirim. Bu evlerdeki hayatı da bilirim. Bu sokakta akşam ezanından sonra naralar duyulur. Yüzleri kırmızı ve gözleri kanlı erkekler, ispirtolu soluyuşlarla haykırarak evlerinin kapısını vurur, tekmeler, bir karı ismi haykırır, kapıyı açtırır, içeri dalarlar.(...) eve girince ekseriya şu üç şeyi yaparlar: karılarını döğerler, şarkı söylerler, kusarlar." (s.15-16)

Tatavla'da yaşayanlarla ilgili olarak şunlar söylenir: "Babası kardeşi olacak herifler, Katina'nın bu sergüzeştini muvaffakiyet sayan bir muhitin insanları değil midirler."(s.23) Tatavla'da yaşayan Katina'nın yaptığı için bir ahlaksızlığı ifade etmek şu sözler söylenir: "Bir Tatavlalı karıya bu çok görülmez."(s.131) Yine mekândan hareketle kişiler hakkında yorumlarda bulunulur: "Fakat bunlar soy sop dolandırıcı iseler?... Veya babası da kızıyla ortak?... Çünkü Tatavla'dan bahsediyoruz."(s.115-116)

Tatavla'nın yanı sıra Beyoğlu, Taksim, Harbiye, Şişli gibi semtlerden bahsedilir. Galip buralarda 'kadın avı'na çıkar. Tarabya da lüks bir semt olarak romanda geçer.(s.50)

Eserde zamanın şu ifadelerden hareketle 1918 yılı olduğu söylenebilir: "Umumî Harbin son senesi"dir.(s.8) Enver Paşa henüz Harbiye Nazırı'dır. (s.81) Ve Alman etkisi(s.81) henüz devam etmektedir. İstanbul'da Alman ve Avusturya askerleri bulunmaktadır.(s.57) Ayrıca bitmeyen savaştan bahsedilir: " - İyi... Bu muharebenin de biteceği de yoktur... dedi senin karı bana. Sahi, yoktur ki bu muharebe bitsin?"(s.153)

Eserde Rumların Türkçe'yi telaffuzları olduğu gibi verilir:

" - Görüselim, yarin görüselim !

Yan gözle ve müthiş bir sitemle yüzüne baktım. Hemen anladı:

- Yok, dur, sana anlatazayim...Yahud git, simdi, otomobilin isine gir. Beni bekle, yarım saat sonra gelezeyim."(s.19)

Yabancı kelime kullanımına rastlanılır: "aniverser"(s.29) Rumca kelimelere yer verir: "Mitera"(s.59), "Nikokera"(s.134), "Postoleni"(s.137),"Psihi"(s.183).

Romanda sık sık argo kelime ve deyişler kullanılır:

"Çoğunu ellemişim: eski göz âşinaları..."(s.10), "(...) bizim şoför hazretlerinin boynuzlarını da gözlerine sokarlar."(s.24), "(...) bizim karıda öyle martaval yutacak surat var mı, görmüyor musun?"(s.31), "Zengin bir adamla korte etmek cennet canına minnettir;(...)"(s.39), "Şapa oturdum"(s.77), " - Bu anzarot da olmasa benim halim kötürüm."(s.121), "(...) kapıcının oğlu Rum piçini enselemeye ve sıkıştırmaya karar verdim."(s.156), "(...) ben bu boynuzları senin bir tarafına sokarım, görürsün sen, görürsün sen ulan, kahpe, mel'un kahpe, yezit ah..."(s.167).

Ayrıca bir sohbet havası eserde hissedilir. Okuyucuya "Siz benim usûlümü biliyorsunuz."(s.93), "Gördünüz mü başıma geleni..."(s.108) gibi ifadelerle seslenilir.

Eserde yazarın diğer romanlarında da olduğu gibi sosyal eleştirilere rastlanılır:

" - Matmazel ! (Züppeler gibi madmuazel, demiyordum)" (s.11) "(...) adi bir sokak şıllığını bize bize bir harika gibi anlatıyorsun. Biz bu kadınlardan çok gördük. Bunlar umumî harpde, bir vesika ekmeğine veya bir kumaş vesikasına, tahta perde diplerinde, virânelerde, yangın yerlerinde aşk satan, aç karınlı alûftelerdir."(s.20) "(...) dünyanın hâli başkalaştı, göz önünde karıyı ayartıyorlar!"(s.62)

Galip, polis müdürüyle ahbap olduğu için polisi kendi özel işlerinde kullanır.(s.126) Ahz-ı asker şube reisini tanıdığı için de kendine rakip gördüğü bir Rum'u öncelikle yakalatır.(s.135)

Eserde kadınlar hakkında bazı yorumlara rastlanılır:

"Karılar size yüz vermezse namussuz dersiniz, orospu dersiniz... Fakat arzunuzu yerine getirirlerse onlardan daha namuslu yoktur."(s.163) "Haydi sevdalandı diyelim, kadınların aşk yüzünden büyük bir menfaati feda ettiklerine inanacak asırda değiliz; hususile mevzumuzun kadını Tatavla mamûlatından ise (...)"(s.74)

"Kadınlarla zevketmeye ekseriya mâni olan şey, onların korkularıdır. Her şeyden korkarlar: Görülmekten, dedikodudan, terk edilmekten, aldatılmaktan, başka âşıklarıyla yakalanmaktan, sevmekten, sevilmekten, yalan dinlemekten, yalan söylemekten korkarlar. Bu korkularının bir kısmından istifade etmek, bir kısmını da menetmek lâzımdır. Kadını, daima cesur olmaya sevketmek iyi bir şey değildir; ödlek bir kadınla da maceraya girişmenin hiç tadı yoktur." (s.46)

"Kıssadan hisse: Kadınların ağzından lâf almak istiyor musunuz? Israr etmeyiniz !"(s.51)

"Bir kadın söylediği yalana inanmadığımız için de ağlayabilir. Zinhar bu gözyaşlarına bakarak doğru söylediğine hükmetmeyiniz.(...)"(s.113)

"Bir kadına malik olmak ne kadar zevkse ondan kurtulmakta o kadar saadettir."(s.186)

"Ben kadınım... Pek az doğru söylerim... Bugün filozofluğum üstümde de onun için böyle açık konuşuyorum."(s.176)

"Ah, o mel'un kadın, mel'un kadınlar... İçime müthiş bir kin doldu. Bütün erkeklerin bütün kadınlara karşı taşıdıkları o cinsiyet garezlerinden biri ki (...)"(s.179)

"Evet. Bu zamanda kadınların çoğu serbesttirler, filândırlar, ne demek istiyorsunuz, biz erkekler buna katlanalım mı? Göz mü yumalım? Hayır madam... Ahlâksızlık bugün dünden fazla değildir. Bu dünya da hep o dünyadır. Fakat daima sevişenler ve birbirlerine sadık kalanlar görülmüştür."(s.182-183)

" (...) siz kahpeler, böylesiniz: Aldatarak kendinizi sevdirirsiniz, içinizden gülersiniz, ve hayatınızın her gününde iki üç erkek birden vardır."(s.193)

Eserde yozlaşan ahlâk anlayışından da söz edilir:

" - Bizim arkadaşlığımızın ziyanı olmaz. Katina... Şimdiki zaman başka zaman... Eskiler gibi bir kadın, anasının, babasının bulduğu erkeğe körükörüne bağlanmıyor... Evlenmek filân, bunlar masal Katina..."(s.43) "Ben karı işlerinde kıskanç değilim. Hiçbir kadının yalnız benim şahsımla iktifaya mecbur ve bazen muktedir de olmadığını biliyorum. Fakat evvelâ, gözümün önünde karının fingirdemesine tahammül edemem;(...)"(s.58)

" Katina'nın saçlarını okşayarak ona yalvarmaya başladım:

- Haydi... Söyle... Ne gülüyorsun Katina?

Bu, nüvazişlere, bûselere başlamak için en mükemmel bahanedir. Sanki bir kadına merak ettiğiniz bir şeyi söyletmek istiyormuş gibi yalvarır ve bu arada ona dokunur, onu okşar, hattâ öper ve maddî temaslarınızı çoğaltırsınız."(s.104)

Yazar zaman zaman ayrıntılardan büyük sonuçlar çıkardığını gösteren oyunlar yapar. Fakat bunlar çoğu zaman basit ve ucuz şeylerdir(s.130).

1.8. Sinema Delisi Kız[135]

Sabiha, kendisini sinema delisi diye tanıtan ve sinema seyretmeye bayılan, sinema artistlerinin resimlerini saklayan bir genç kızdır. Seyrettiği filmleri evdekilere

[135] Bu roman daha önce 24 Eylül 1932 - 28 Teşrinisani 1932 tarihleri arasında Cumhuriyet gazetesinde tefrika edilmiştir. Bu kısımda verilen sayfa numaraları şu eserden alınmıştır: Server Bedi: Sinema Delisi Kız (y.y.y.,y.t.y.) Semih Lütfi Matbaa ve Kitap Evi. Bu sıraya tefrika tarihinden hareketle konulmuştur.

roller dağıtarak canlandırmaya çalışır. Hatta etrafındaki insanları bir sinema artistine benzeterek değerlendirir.

Bir gün sinema çıkışı tramvay istasyonunda bir genci, ünlü Fransız artisti Andre Roan'a benzetir. Adama biraz dikkatlice bakınca adam Sabiha'yı takip eder ve ona Andre Roan olduğunu söyler. Türkiye'ye bir film çekmek için gelmiştir ama kimseye haber vermemişlerdir. Bu filmde rol alması için Sabiha'yı seçmiştir. Genç Sabiha'yı evine bırakırken ertesi gün buluşmak için randevu alır.

Sabiha, eve geldiğinde en samimi arkadaşı Pakize'nin ve onun Avrupa'da eğitimini bitiren ağabeyi Pertev'in misafir olarak geleceğini öğrenir. Pertev daha önce Sabiha ile ilgilenmiştir. Genç kız Pakize'ye Andre Roan'la tanıştığını, ertesi gün buluşacağını ve Pakize'nin gelerek uzaktan kendilerini izlemesini söyler. Bu buluşmada kendisine artist süsü veren genç, Sabiha ile prova yapmaları gerektiğini belirterek onu Cihangir'de kiraladığı daireye götürür. Bir senaryo uydurarak kıza bazı davranışlarda bulundurur. Ama kızı korkutmamak için çok ileri gitmez. Büyük bir yetenek olduğunu söyleyerek kandırmaya devam eder. Sabiha, akşam eve gelince Pakize'ye başından geçenleri anlatır. Pakize, bu gencin kurnaz bir çapkın olduğunu düşünür. Bunun üzerine Sabiha, Pakize'ye itiraz eder ve araları açılır. Ertesi gün Sabiha yine o gençle buluşur. Kendisine Andre Roan diyen genç Sabiha'ya imzalı bir resmini verir. Apartman dairesine bir kez daha giderler. Genç adam Sabiha'ya sinema için evden kaçması gerektiğini telkin eder. Sabiha'nın aklı nisbeten buna yatmıştır. Evde babasıyla kavga eder. Bunu biraz da evden ayrılırken suçu üzerinden atmak duygusuyla yapmıştır. Evden babasının maaşı azaltıldığı için Sabiha'nın çalışmasını ya da evlenmesini isterler. Bu, Sabiha'nın evden kaçma fikrine yönelmesini artırır. Akrabasından birine mektup yazarak evden kaçmaya karar verir. Ertesi gün Pakize geldiğinde ona kendisine verilen fotoğrafı gösterir. Pakize bu fotoğrafın her yerden temin edilebileceğini söyleyince onun kendisini kıskandığına hükmeder. O esnada eve gelen Pertev, Andre Roan'ın büyük bir film çevirmek için Amerika'ya gittiğini bir gazetede okuduğunu söyler. Bu Sabiha'nın aklına şüpheler getirse de inanmak istemez. Bu arada ailesinin evlenmesi için baskısı devam eder. Bir cumartesi günü kaçmaya karar verir ama yapamaz. O gün kendisine artist süsü veren gençle buluşur. Buluştukları bahçedeki garson, Sabiha'ya sakallı bir adamın bir kağıt bıraktığını söyler ve kağıdı verir. Kağıtta Andre Roan'ın Berlin'e bir film

çevirmek için gittiği yazılıdır. Yanındaki genç kendisinin Andre Roan olduğunda ısrar eder ve bir arkadaşının kendisiyle alay ettiğini iddia eder. Hatta cebinden bir pasaport çıkararak gösterir. Ayrıca eğer acele etmezse sinema şirketinin onun yerine başka birini oynatabileceğini de ilave eder. Bu esnada bir kağıt daha gelir ve Andre Roan'ın Berlin'de olduğunu ısrarla belirtir. Sabiha, akşam eve geldiğinde Pakize'ye ailesiyle beraber giderler. Burada gazeteyi sorar ama gazeteyi bulamazlar. Sabiha kağıdı getirenin kim olduğunu bulamamıştır. Ertesi gün Pertev'in ailesinin Sabiha'yı resmen istediği ve cevap vermeleri gerektiği Sabiha'ya söylenir. Sabiha evlenmek istemez. Akşam onlar geldiğinde hastalık bahanesiyle yatar. O gece Pakize ile yatak odasında konuşurlar. Pakize bahçede kendisine kağıt getiren kişinin kendisine Andre Roan süsü veren kişinin arkadaşı olduğunu bildirir. Sabiha'ya bir yabancı sinema gazetesinin haberini gösterir. Pertev de Andre Roan kılığındaki adamın Galatasaray'dan arkadaşı olduğunu açıklar. Onun hakkında bilgiler verir. Bunun üzerine Pertev'le sözleri kesilir. Sahte Andre Roan'a bir ders vermek isterler. Sabiha ertesi gün evden kaçmış gibi yaparak gider. Cihangir'deki dairede otururlarken evin kapısı çalar. İçeriye üç dört tane adam, gazeteciyiz, diyerek girer. Andre Roan diye bu gencin fotoğraflarını çeker ve sorular sorarlar. Bu esnada genç Türkçe kelimeler de kullanır. Evin kapısı bir kez daha çalınır ve içeriye sahte Roan'ın bir alacaklısı girer. Sabiha, adam iyice perişan olduktan sonra yaptıkları oyunu anlatır. Ama alacaklıyı onlar göndermemişlerdir.

Sabiha Pertev'le evlenir bir çocukları olmuştur ve artık sinema delisi kız değildir.

Roman başından itibaren devrindeki genç kızlara bir ders verme niteliği taşır. Sabiha, belki de devrindeki İstanbul'da yaşayan kızların bir numûnesidir. O kendisini "sinema delisi kız"(s.3) olarak tanımlar. Sinema artistlerinin resimlerini biriktirir ve gelene gidene gösterir(s.3-4). Yirmi yaşındadır, kendisini güzel bulmaktadır, orta halli alaturka bir ailenin kızıdır(s.4). Sabiha sinemada seyrettiği filmleri evde annesiyle, hizmetçiyle vb. canlandırır(s.5). Yolda gördüğü insanlara da bir rejisör gözüyle bakarak bir sinema artistine benzetmeye çalışır(s.5). Sabiha "Fransız sörler mektebi"nde okumuştur. Bunun için Fransızca bilmektedir(s.7). Sabiha kendisinin beğenme ölçütü olarak şunları söyler: "Kurnaz bir genç iki sinema kartpostalile gönlümü alabilir."(s.17) Kendisini anlatırken şu cümleleri kullanır: "Doğrusu basit

bir kızım, fevkâlade bir tahsilim yok. Beni sevenler zeki olduğumu, güzel olduğumu söylerler."(s.17) Sabiha yalan söylemez ama abartır. Bu huyu sinemadan kazanmıştır(s.43).

Sabiha'nın babası bir resmi dairede çalışmaktadır(s.8). "Sessiz, pek az konuşan bir adamdır. İçtiği ve neş'esi olduğu akşamlar böyle kısa alaylar eder, başka zamanlar yalnız bir şey istemek için, bir şey sormak için, yahut iki kelime ile cevab vermek için ağzını açar; gününü nasıl geçirdi, dairede ne yaptı, kimlerle konuştu, söylemez; başından büyük bir kaza geçse bile, kısaca anlatır, susar. Çok sinsidir, hele öyle inatçıdır ki sözünden geri döndüğü hiç görülmemiştir. Paraya karşı yüreği pek yufkadır. Ona hiç dayanamaz."(s.12) "Babam öyle pek cesur erkek değildir, canı da pek tatlıdır,(...)"(s.20) "Öyle sık sık öfkelenen bir adam değildir. Fakat ayda, yılda bir kere babası tutacak olursa fena kırıb geçirir, sonradan da pişman olarak hatır, gönül almak isterdi."(s.47) Sabiha'nın ağabeyi de mektepte okumaktadır(s.9). "Samimî ve mert bir çocuktur."(s.65)

Pakize, Sabiha'nın en iyi arkadaşıdır. "Gayet çaçaron, becerikli, kurnaz, her şeye aklı erer bir kızdır."(s.13) "Pakize, becerikli, kurnaz, çeneli bir kızdır ama biraz ukalâ ve inatçıdır, biraz da kıskanç."(s.32)

Pertev, Pakize'nin ağabeyidir. "Kendi halinde, hassas ve dalgın, biraz şair tabiatlı bir çocuktur."(s.13) Hükûmet bursuyla Paris'e eğitim görmeye gitmiş ve dönmüştür.(S.14) Sabiha'ya ilgi duymaktadır.(S.14) "Onun ağzında dilinde hep 'Fen, ilim, edebiyat' gibi yüksek sözler. Elinde hep kitap."(s.14) Pertev Avrupa'dan dönünce Sabiha'nın gözüne farklı görünmeye başlar ve Avrupa'ya ilişkin kanaatlerini belirtir: "Boyu serpmiş, gözleri irileşmiş, gölgelenmiş, velhasıl Pertev iyileşmiş, güzelleşmiş! Duğlas'a mı desem, Con Barimur'a mı, ikisine de benziyen yerleri var. Hatta bazı hallerine biraz da Moris Şovalye'lik gelmiş. Bakın şu Avrupa insanı ne halde koyuyor! Adam oraya ihtiyar gider, genç döner, çirkin gider, güzel döner: adeta siyah gider, beyaz döner diyeceğim geliyor.(s.14)

Pertev kendisini şöyle anlatır: " - Ben hislerini göstermekten hoşlanan bir insan değilim. Hayatımda bir kere bile anneme 'anneciğim' demedim. Dışarıda görenler bizim ana oğul olduğumuzu anlayamazlar. Fakat ben gene onu pek çok severim. Demek istiyorum ki sevdiğimi söylemek değil, hissettirmek de hoşuma

gitmez."(s.106) Pertev'in kadınlara pek itimadı yoktur. "Şuh kızlarla yalnız eğlenmek ister. Fakat evlenilecek kızın masum ve temiz olmasına taraftardır."(s.111)

Sahte Andre Roan, Galatasaray'da okuyan, narin, şık bir çocuktur(s.113).

Mekân olarak geçen Şehzadebaşı orta halli Türk ailelerinin oturduğu bir semttir(s.4). Beyoğlu büyük caddeleri olan ve insanların gözünün üzerinde olduğu bir yer olarak ifade edilir(s.5). Cihangir'de, pansiyon olarak kullanılan apartman daireleri vardır(s.23). Mahmutpaşa alışveriş yapılan bir mekân olarak göze çarpar (s.71).

Yabancı kelime kullanımı mevcuttur: "Müşterileri observe etmekle vakit geçiriyor."(s.73) Rumca kelimeler de kullanılır: "nikokera"(s.76) gibi.

Dönemin sinema kültürü ve anlayışıyla ilgili pek çok bilgiye rastlanılır:

"Malûm ya... Bazan bizde filimlerin ismini değiştirerek tercüme ediyorlar, asıl ismini koymuyorlar,(...)"(s.8)

Genç kızlar rüyalarında Paris'i Holivud' u görürler: "Rüyada birkaç kere Paris'e, Holivud'a gittim, geldim. Stüdyolara giriyorum, provalar yapıyorum, etrafımda artistler, rejisörler, bir kalabalık, bir kıyamet..."(s.19)

Pek çok kötü özellik sinemaya bağlanır[136]: "Artık sana evhamlar gelmeğe başladı. Hep bunlar sinema yüzünden... Bilmiyor muyum ben?... Perdede o cinayetleri, o kazaları, o hırsızları, o ayılıp bayılmaları, kendini öldürmeleri göre göre sapıtmağa başladın."(s.21)

" - Sen ehemmiyet vermiyorsun ama, bu sinemalar bir gün bizim başımıza bir felâket getirecek."(s.44)

" - Çünkü, dedi, sinemada parlak yaldızlı hayatlar görüyor, ben niçin böyle yaşamıyorum diye kendini yiyor. Sinema çıktıktan sonra kız çocuğu büyütmek çok zor oldu."(s.45)

"Ayyaştan beter bu sinema müptelâları."(s.45)

"Senin bu sinema aklına o kadar kızıyorum ki İstanbul'da ne kadar beyaz perde varsa gidip hepsini paralamak istiyorum. Sen bu perdelere baka baka alık oldun, ayol, alık!"(s.108)

---

[136] Zıpçıktılar isimli romanda da sinemanın etkileri üzerinde durulur.

" - Bütün artistler yalancıdırlar. San'at bir yalandır. Bizde de ne derler? Bir mısra vardır: 'Aldanma ki şair sözü elbette yalandır!' Bütün sinema artistleri, ellerine sinema heveslisi bir piliç düşürmek için her yalanı söylerler. Aldanan kızlar, saftırlar, zavallıdırlar."(s.61)

"Sinemada tanınan bir artisti sokakta birine benzetmek pek mümkün. Çünkü sinemada renk yok."(s.29)

Buna karşılık zaman zaman sinemayı savunan ifadeler de göze çarpar: "Taşan bir alaka ile merbut olmamak şartile sinema zararlı bir şey değildir.

Fakat insanın bir düşmanı vardır, ismini sana söyliyeyim: İfrat! Her şeyin ifratından kaç."(s.122)

Sinemadan hareketle bazı toplumsal anlayışlara da tepki gösterilir. Bu anlayış mutaassıplık olarak belirir:

"Bir Avrupa'lının beni eski Türk kızları gibi müteassıp zannetmesini de istemiyordum."(s.22)

"- Siz Avrupa filân dersiniz ama bizde de aileler müteassıptırlar. Kızlarının sinemada oynamasına razı olanlar pek azdır. Ailelerin çoğu itiraz ederler, kızlarına izin vermezler. Fakat bu bir parça da onların egoizmidir. Malûm ya yaşlılar gençlere fazla musallat olurlar."(s.35)

"Bu mutaassıp memlekette sinema artisti olmıya kalkarsan seni tefe koyup çalarlar."(s.62)

"Bizde yaşlıların inkılâptan evvel terbiye görmüş olduklarını, henüz yeni fikirleri hazmedemediklerini nasıl söyliyeyim?"(s.40)

" - Değilim, mutaassıp değilim, fakat bizim memlekette olmaz böyle şey... Bir iki defa bizde de millî film yapacak oldular, yüzlerine gözlerine bulaştırdılar."(s.63)

Kızların mutaassıp olması ise eleştirilir:

"Kendini hiç tehlikeye atmıyan kızların nasıl yaşadıklarını görüyorsunuz : Ya ihtiyar annelerine, babalarına hastabakıcılık ediyorlar, yahut kendini beğenmiş ve abdal bir kocaya vararak çamaşır yıkıyorlar. Siz böyle dümdüz bir hayata razı mısınız?"(s.38)

Bu eleştirmede inkılâplar da kullanılır:

"Andre dedi ki:

- Hem sizde inkılâp oldu, artık taassup kalmadı. Benim hatırımda kaldığına göre siz güzellik müsabakaları da yapıyorsunuz, değil mi?

- Evet.

- Gördünüz mü ya... Demek ki memleketinizde genç kızların medenî hayata girmeleri artık tabiî görülüyor.

Biraz düşündüm ve dedim ki:

- Oh... Fakat bunlar birbirine benzemez ki... Sinema artisti olmak başka, güzellik kraliçesi olmak başka....

- Aralarında çok fark yok ki.

- Çok fark var. Güzellik kraliçeleri filimde oynamıyorlar, ailelerinin yanında Avrupa'ya, Amerika'ya seyahatler yapıyorlar, işte o kadar. Fakat bir sinema artisti olmak demek, artistlerin serbest hayatına girmek demektir.

- Serbest, fakat fena bir hayat mı?

- İnsanına göre değişir bu. Sinema artistleri arasında evlenenler de var, metres yaşıyanlar da var, tamamile serbest olanlar da var, fakat burada herkes bu farkları bilmez. Artist denince akla evvelâ... Evvelâ... Çok serbest bir kadın gelir."(s.39-40)

Romanın yazıldığı dönemde kadınların çalışmasına nasıl bakıldığı şu cümlelerle ifade edilir:

" - Ne demek? Bir kızın dışarıda çalışması ahlâksızlık mı?

- Değil ama ona yol açar. Sen eskiden böyle kızları ayıplardın. Ne çabuk fikrini değiştirdin?"(s.50)

" - İşte çalışanlar hep öyleleri.

- Nasıl öyleleri?

- Yani aç, çıplak, muhtaç olanlar."(s.51)

Bunların yanında ev kadınlığı da küçümsenir:

"Ev kadını ne demektir? Bu söz benim gözlerimin önüne ya saçları oğlan gibi kesilmiş bir besleme kızı, yahut kollarını dirseklerine kadar sıvıyarak bir leğenin önünde bacaklarını açmış bir çamaşırcı kadın, veyahut ta başına bir tülbent sararak elinde tavan sübürgesile örümcek ağlarını alan bir hizmetçiyi getiriyor. Ocağın önünde tahta kaşıkla yemeklerin suyuna bakan aşçıları da unutmıyalım."(s.65)

Ahlâkın ve utanmanın kalmadığına dair ifadeler bu romanda da görülür:

" - Bizim zamanımızda kızların evlenmeğe dair söz söylemeleri ayıptı. Bana rahmetli annem senin resmini gösterdi idi de: 'Nasıl?' diye sordu idi. Kıpkırmızı kesildiğimi hâlâ hatırlarım. Fakat şimdi o âdetler kalktı. Şimdiki kızlar 'ben şöyle erkek isterim, böyle erkek isterim' diye elâlemin ortasında söyleşib duruyorlar."(s.91)

"Bu türlü insanlardan, sahtekârlardan nefret ediyordum. Bunların gece yarıları evlere giren hırsızlardan ne farkları var? Onlar para ve mücevher çalıyorlar, bunlar namus!"(s.118)

" - Pakize, gel... İçerdeki bunaklarla ne konuşursun bilmem ki..."(s.18)

Gazete ve gazetecilere yönelik eleştiriler de eserde yer alır. Ama Cumhuriyet gazetesi ayrı tutulur:

" - Niçin kabil olmasın? Bizde sinema muharrirleri yabancı memleketlere aid sinema haberlerinin çoğunu uydururlar.

- Zannetmem, olamaz, 'Cumhuriyet' muharriri bunu yapmaz.

- Bunu yapmayan muharririn gazetelerde itibarı yoktur. Muharririn biraz muhayyilesi olmalı."(s.78)

"Memleketinizin gazetecileri lâkırdı anlar takımından değil..."(s.130)

O dönemde bir Fransız sinema gazetesi "Pour Vous" Türkiye'de takip edilmektedir ve önemli bir referans sayılmaktadır(s.8).

Romanın yazıldığı dönemde Arap harfleriyle yazı yazma devam etmektedir(s.57). Yazar romanın içerisine girer: "Şu bay da meşhur romancımız Server Bedi'dir. İsimleri değiştirerek, benim ağzımdan bütün bu hikayeyi bir küçük roman yapacak ve yazacak."(s.133)

1.9. Hep Senin İçin[137]

Muhlis, Hicran'a olan aşkından dolayı şirketteki işlerinde vahim yanlışlıklar yaptığı için işinden kovulur. Bu moral bozukluğu ile Yüksekkaldırım'da gezerken eski arkadaşlarından biri olan Sulu Şevket'le karşılaşır. Bu arkadaşı daha önceleri

[137] Bu roman ilk olarak 8 Mart 1933 – 25 Haziran 1933 tarihleri arasında 98 sayı olarak Cumhuriyet Gazetesi'nde tefrika edilmiştir. Bu bölümde verilen sayfa numaraları şu kitaptandır: Server Bedi: Hep Senin İçin (y.y.y.,y.t.y.),1. Baskı, Suhûlet Kütüpanesi. Bu sıraya tefrika tarihine göre konulmuştur.

gayet şık iken sefil hâle düşmüş durumdadır ve Muhlis'ten kendisine iş bulmasını ister. Muhlis, bu arkadaşının durumuna üzülür ama onu atlatır.

Hicran, Muhlis'in hala dediği uzak akrabasından birinin kızıdır. Muhlis, annesi yaşarken onlarla hiç konuşmadıkları için Hicran'ı geç tanır ve Hicran sebebiyle bu uzak akrabası Kevser Hanım'ın evine dadanır. Muhlis'in babası ise karısı öldükten sonra kendisinden yaşça çok küçük bir kadınla evlenir. Muhlis de bunu fırsat bilerek Kevser Hanım'ın evine taşınır. Evin masraflarına yardım etmek suretiyle uzun süre bu evde oturur. Şirketten kovulduktan sonra bu eve döndüğü zaman ciddi bir ortamla karşılaşır. Kevser Hanım onunla konuşmak ister. Muhlis, bu konuşmanın konusunun şirketteki mesele olduğunu zannederek her şeyi anlatır. Ama halanın meselesi farklıdır. Ona bir mektup gösterir. Bu halanın avukata hitaben Muhlis'e yazdırdığı bir mektuptur. Bu mektubun arkasında Muhlis'in Hicran'a yazmayı düşündüğü bir mektubun ilk satırları vardır. Avukat da Hicran'ın peşinde gezmekte ve onunla evlenmek istemektedir. Bu sebeple mektubu halaya getirir. Hala buna kızmıştır. Hicran'ın kendisine her şeyi haber verdiğini söyler. Evde kalmasına Muhlis'in üvey annesini sevmediği için müsaade etmiştir. Ama bu olaydan sonra evi terk etmesi gerekmektedir. Muhlis bunları duyduktan sonra fenalaşır. Yataklara düşer. Bakımı için odasına gelen kalfa kadın Servinaz, Kevser Hanım'ın avukatı olan Şükrü Halil'in eve gelerek daha önce tımarhaneye girip çıktığını ve Hicran'la evlenmek istediğini söylediğini Muhsin'e anlatır. Eğer kızını vermezse Kevser Hanım'ı da öldüreceği tehdidini de savurmuştur. Ertesi gün Muhlis'e avukattan bir telgraf gelir. Avukat onu yazıhanesine davet etmektedir. Muhlis davete icabet eder. Avukat, Muhlis'e iş teklif eder. Buna mukabil Hicran'dan ayrılmasını ister. Ayrıca Hicran'ın Faik Paşa'nın oğlu Nedim Bey'le sözlerinin kesileceğini bunu ancak kendisinin engelleyebileceğini belirtir. Kendisinin deli rolü yaptığını ve bu yolla eski karısından kurtulduğunu, Kevser Hanım'a da aynı yolu uygulayarak baskı yapacağını Muhlis'e bildirir ve Muhlis'in kendisine yardım etmesini ister.

Muhlis, eve döndüğünde Nedim'in o akşam eve geleceğini öğrenir ve bu moral bozukluğu içinde yeniden rahatsızlanır. Hicran'a Nedim'le olan ilişkisini sorar. Hicran, Nedim'in kendisini istediğini fakat söz vermediklerini söyler. Evden çıkar ve tramvayda babasına ve üvey annesine rastlar. Babası, Hicran'ın ahlâkı hakkında pek iyi şeyler duymadığını söyleyerek onu evine çağırır. Muhlis, babasının

yanına gider. Babası, onu evine kabul edeceğini fakat bazı şartlara uyması gerektiğini söyler. Üvey annesi Sabahat Hanım da ona karşı sıcak davranır. Bunun üzerine Muhlis, halasının evine dönerek ona babasının evine gideceğini söyler. Halası ise buna karşı çıkar ve kendisine gücenmiş bir şekilde gitmesini istemediğini belirtir. Muhlis babasının evine yemek için döner. Üvey annesine göre Hicran, Nedim Bey'den hamile kalmıştır. Evden çıktıktan sonra halasının yanına gider. Halası, avukatın eve geldiğini ve deli gibi davrandığını, kendisinin bundan korktuğunu söyler. Ertesi gün Muhlis avukatla konuşmaya gider. Avukat, Muhlis'e deli gibi davranmaya başlar. Halasının yanına döndükten sonra bu olayları anlatır. Halası iyice panikler. Muhlis, evde Hicran'ın kadın doktoruna gittiğini öğrenince fenalık geçirir. Bir doktora gider bazı şeyler sorar ve şüphesi azalır. Hicran'a bir fırsatını bularak onu sevdiğini söyler. Ondan da ümit verici sözler duyar. Hicran'a göre annesi maddi sıkıntılar sebebiyle biraz paralı damat istemektedir. Bu esnada Muhlis'in cebindeki para bitmeye başlamıştır. Babasına bir mektup yazarak rahatsızlandığını ve bir müddet daha gelemeyeceğini söyler. Aradan altı gün geçtikten sonra bir çocuk kendisini evden çağırır. Bu çocuğu üvey annesi göndermiştir. Muhlis'e babasının hastalandığı haberini getirir. Bunun üzerine Muhlis hemen babasının yanına koşar. Doktor zatürree teşhisi koymuştur. Üvey annesi Sabahat Hanım da kocasının sağlığı ile yakından ilgilenir. Muhlis, hizmetçi Hasibe'ye Sabahat'ın bu özelliğini anlatınca kadın ona Sabahat'ın rol yaptığını asıl niyetinin babasının tüm mirasına konmak olduğunu söyler. Hatta Sabahat'la babası kavga bile etmişlerdir. Muhlis'in babası hastalandıktan sonra Sabahat adamın değerli eşyaları bulunan ceviz çekmeceyi alıp, saklamıştır. Ertesi gün halası Muhlis'i çağırır. Avukat bir mektup göndererek düğün hakkında konuşmak üzere ilk cumartesi akşamı geleceğini belirtir. Muhlis evdekilere güven vererek babasının yanına döner. Sabahat evde yalnızdır ve konuşmak için hastanın yanından Muhlis'le ayrılınca Sabahat, vücudunu ön plana çıkaracak şekilde uzanır. Ona bedbaht bir kadın olduğunu, hep yaşlılarla evlendiğini söyler. Daha sonra Muhlis oradan uzaklaşır. Muhlis, o günün gecesi yatakta dönüp dururken kapı çalar. Sabahat, gelir ve karyolanın yanına oturur. Muhlis'e yakın davranır. Tahrik etmeğe çalışır. Muhlis oyuna gelmez ve çekmeceyi görmek ister. Sabahat bunun üzerine kadınca oyunlarla elinden kaçar ve kocasının yanına gider. Bir müddet sonra çekmeceye

bakılabileceğini belirtir. Çekmeceyi verdikten sonra Sabahat bir sinir krizi geçirir. Bunun üzerine onu yatağına yatırır ve uyumaya bırakır. Daha sonra çekmece aklına gelir ve çekmeceye baktığında çekmecenin boş olduğunu görür. Bu esnada babası uyanır ve Sabahat'a seslenir gibi bir ifade halinde her şeyi almasını fakat broşu bırakmasını söyler. Babası uyuduktan sonra Muhlis, hizmetçiyi uyandırdır sonra da kendi uyur. Ertesi gün Hicran'a giderek gece olanları anlatır. Hicran, onun yerinde olsaydı Sabahat'i boğacağını ve bu kadının, ilk kocasının da yüreğine indirdiğini söyler. Halası, bu gibi kadınların köşede bucakta kalmış yaşlı ve zengin adamları bulduklarını ve daha sonra bunlar ölünce miraslarına konduklarını anlatır. Muhlis, Hicran'ın yanından ayrılınca kendisinin kâtil olabileceğinden korkar. Eve vardığında Sabahat, kendisini gayet rahat karşılar. Ama hizmetçinin yüzü asıktır. Sabahat'la kavga etmişlerdir. Bunu duyduktan sonra Muhlis'in sinirleri iyice bozulur. Gece yatarken yanı başında Sabahat'in sesini duyar. Sabahat, Muhlis'i etkisi altına almak istemektedir. Çekmeceyi hırsızlıktan korktuğu için boşaltıp bedestene yatırdığını söyler. Bu esnada babası uyanır. Muhlis'le yalnız kalmak ister ve ona Sabahat'ın sağlam bir kadın olmadığını söyler. Sabahat'ın Nedim'in metresi olduğunu onun bir mektubundan öğrenmiştir. Çekmecenin içinde olan şeyleri de söylerek çekmeceyi mutlaka alması gerektiğini belirtir. Hicran'ın da namuslu olup olmadığını kontrol ettikten sonra alabileceğini belirtir. Muhlis'in babası Tevfik Bey, yanına çağırdığı Sabahat'a çekmeceyi vermesini kendisi ölürse mirastan kalan paranın ona ömür boyu yeteceğini söyler. Bunun üzerine Muhlis, Sabahat'ı çekmecenin içindeki vermeleri konusunda sıkıştırır. Sabahat yine kurtulmaya çalışır ama bu defa Muhlis daha serttir ve bir tokat atar. Sabahat çekmeceyi vermek zorunda kalır. Babasına çekmeceyi aldığını söyler ve ondan rahatça uyumasını ister. Odasına döndüğünde ışıkları sönmüş görür ve Sabahat şuh bir vaziyette beklemektedir. Bir an bu telkine kapılır gibi olur ama kısa sürede bundan kurtulduktan sonra ışığı yakınca çekmece de olan şeylerin ortada olmadığını fark eder. Ama üzerine düşmeyerek Sabahat'in ağzından laf almak ister. Sabahat, Hicran hakkındaki dedikoduyu kendisinin çıkardığını, Nedim'in Hicran'ı sevdiğini ve onu annesinden istediğini söyler. Kendisi Nedim'i bu durumdan metresliğini yaparak kurtarmıştır. Hicran'ın aleyhine de bazı şeyler söyleyince Muhlis dayanamaz, ona saldırır ve boğazını sıkar. Bir müddet sonra Sabahat hareket etmez olunca onu öldürdüğünü zanneder. Korkarak

çekmecenin içindekilerden bir miktar para alır. Bu esnada odaya babası girer bu durumu görünce o da düşer. Muhlis korkarak evden uzaklaşır. Dışarı çıkınca rahatsızlığı devam eder ve yolun kenarına oturur. Bir bekçi ona sorular sorunca onun baskısından kurtulmak için oradan uzaklaşır. Ama kendisini hiç iyi hissetmeden serseri gibi gezer. İntihar etmeyi bile düşünür. Kaleye doğru gider. Orada kendini uyumaya bırakır. Gözlerini açtığında kendini balık kokan bir kulübede bulur. Yine uyumaya devam eder. Kalktığında sorgulanmaya başlayacağını anlayınca hasta olduğu yalanını uydurur. Akşam olunca kulübeden ayrılır. Fakat polislerin kendisini takip ettiğini düşünmeye başlar. Olay yerinden uzaklaşmak arzusuyla bir otomobile binip Büyükdere'ye gider. Ama şüpheciliği devam etmektedir. Kendisini oraya getiren taksi şoförünün polise haber vereceğini düşünerek oradan da başka bir taksiye binerek Yeniköy'e gider. Orada bir eczaneye girer. Ama içeride polisi görünce korkar ve koşarak oradan uzaklaşmaya çalışır. Ardından bir otele girer. Uyumaya çalışır fakat uykusunda bağırdığı için bir rahatsızlığı var zannıyla otel görevlileri tarafından uyandırılır. Ama otel görevlilerinin de polise haber vereceklerinden korkan Muhlis buradan da uzaklaşır. Bir kaldırımın kenarına oturur. Bu sırada yanına bir polis yaklaşır ve onu karakola götürür. Karakolda başka bir zanlı arandığı için bu iş anlaşılıncaya kadar Muhlis orada tutulur. Daha sonra karakoldan ayrılır. Yoldan geçen bir kamyonu durdurarak ona hasta olduğunu ve Karaköy'e gitmek istediğini söyler. Şoför onu istediği yere bırakır. Oradan bir otomobile binerek Beyoğlu'na gider. Bir pastaneye oturur ve Sulu Şevket'le karşılaşır. Şevket, durumunu düzeltmiştir. Muhlis, yaptıklarını Şevket'e anlatma ihtiyacı duyar ve durumunu ona anlatır. Onun Ayaspaşa'daki apartmanına giderler. Şevket, bu olayı gazetelerin yazmadığını söyler ve sabah gazetesi almak için evden ayrılan Şevket'in ardından onun polise haber vereceğinden korkarak kaçar. Bir otomobile biner. Maçka'da otomobili durdurduğu zaman Hicran'ı, halasını ve Nedim'i görür. Hicran ve halası Nedim'den ayrılarak otomobile doğru ilerlerler. Bu esnada Hicran otomobilin içindeki Muhlis'i görür. Muhlis'in halinden babasının öldüğüne üzüldüğü kanaatine ulaşırlar. Muhlis bunalır ve arabanın kapısını açarak uzaklaşır. Bir süre sonra kendisini kaybeder. Bir kahvede gözlerini açar. İnsanlar başına toplanmıştır ve polise haber vermeyi düşünmektedirler. Kahvedekiler, Muhlis uyanınca, uykusunda bazı şeyler söylediğinden bahsederek onu sorgulamaya karar

verirler. Sorgudan sonra masumluğuna kanaat getirerek onu bırakırlar. Muhlis'in morali Hicran'ı da Nedim'le gördükten sonra iyice bozulmuştur ve savcıya teslim olmaya karar verir. Savcıya giderek üvey annesini öldürdüğü için teslim olmak istediğini söyler. Savcı bunlardan bir şey anlamaz fakat olayı tahkik ettirir. Sonunda bir ölüm vakası olmadığını öğrenir. Onun sinirlerinin çok yıprandığını söyleyerek rüya gördüğünü anlatır. Bir polis eşliğinde onu babasının evine gönderir. Evde, Sabahat'in ölmediğini ve evden uzaklaştığını, babasının da zatürree olmadığını azgın bir gribe yakalandığı haberini alır. Babası, olayın geri kalan kısmını anlatır. Muhlis odadan çıktıktan sonra sinir krizi tutan Sabahat'e kendine gelmesi için masaj yapmıştır. Kadın ayılınca sağa sola saldırmıştır. Hasibe uyanınca kavga büyür ve eve polisler gelir. Daha sonra sakinleşir ve uyur. Sabahat, uyanınca evde duramayacağını belirtir. Bunun üzerine Tevfik Bey mirastan düşen payı vererek boşanacaklarını söyler. Bu arada Kevser Hanım da gelir ve Nedim'i bulup konuştuklarını, dedikoduların Sabahat tarafından uydurulduğunu öğrendiklerini belirtir. Hatta sabahki karşılaşmalarından bahseder. Avukatın da tehditlerinden bahsetmiştir. Muhlis bu işler için gerekeni yapacağını söyler. Hemen avukatın yanına gider ve avukatın ona yaptığı numarayı ona yaparak deli gibi davranır. Avukat bundan korkarak Hicran'ın peşini bırakır. Ayrıca Muhlis'e Kevser Hanım'ın bir davasından bahseder. Şakir Molla isimli bir adamın ilâmları ve senetleri eline geçirdiğini ve eğer bu senetler ele geçerse Kevser Hanım'ın önemli bir servet elde edeceğini belirtir. Muhlis, bu evrakları da ele geçirmek ister ve Şakir Molla'nın evine gider. Adam kalp hastalığından yatmaktadır. Doktor olduğunu söyleyerek ona yardımcı olmak istediğini belirtir. Muayene eder gibi yapar. Hastalığın ilacı Avrupa'dadır ve kendisi getirtebilecektir. Buna karşılık ise ihtiyacı olan senetleri ister. Vermezse onu öldüreceğini de söyler. Bunun üzerine Molla kağıtları verir. Evrakı alınca Hicran'ın yanına koşar. Başından geçenlerin hepsini anlatır ve ona evlenme teklif eder. Avukat da evdedir ve kendisine yazıhanede beraber çalışmayı teklif eder.

Roman, Muhlis'in uğruna her fedakârlığı göze aldığı Hicran için başından geçenleri anlatır. Muhlis, halası tarafından "Dik başlı değilsindir; sessizsindir; içkin kumarın yoktur. Elinden iş de gelir. (...) Fedakârsındır, koşarsın, edersin, yılmazsın, yorulmazsın, Allahın bildiğini senden ne saklıyayım, bize çok faydan dokunuyordu."

(s.16) şeklinde anlatılır. Şirkette de ona "Enderun beği" derler(s.12). Fakat o kendisinin pısırık olmadığını ve zamanı geldiğinde coşabileceğini belirtir(s.12-13). Ayrıca kendisini şu cümlelerle anlatır: "Eğer tabiatimde ağlamak olsaydı hıçkırıktan katılabilirdim. Fakat, göğsüme bıçak saplasalar gözümden yaş gelmez diyebilirim. Çok dayanıklıyım. Yalnız birikir de sonra başka türlü patlak verir."(s.17-18)

"Ben böyleyimdir. Ağzımdan lâkırdı çıkmaz; içime dolan kederlerin acısını hep vücudüm çeker. Ağzım, dilim yerine hep vücudüm söyler: Titrer, çırpınır, terler, uykusuz kalır, ağrır, sancılanır, gevşer, burkulur, bir şeyler olur. Benim ne söylemek istediğimi anlamak için halden anlamak lâzımdır." (s.21)

"Ah, işte ben böyleyim, parlayıp sönüveriyorum, ayni şeye ve ayni insana karşı dişlerimi gıcırdatacak kadar kin besliyorum da sonra gözlerim yaşaracak derecede merhamet duyuyorum."(s.141-142)

Muhsin kendisini çok tedbirli olarak niteler.(s.43) Otuz yaşından fazladır. (s.52)

Hicran ise anasının bir kopyasıdır. Muhlis, Hicran'ı şöyle anlatır:

" (...) anasının aynidir: İkisi de gayet terbiyeli ve hesaplıdırlar. Evin içinde bir saksının yeri iki milimetre oynasa anlarlar. İkisi de temizlik meraklısıdırlar hem çalışkandırlar, hem de hizmetçileri çalıştırmıya ve onlara boyuna emirler vermeğe bayılırlar."(s.11)

"Bu kızın vücudünün her tarafı harikadır. Koyu siyah, tabiî kıvrımlı parlak ve siyah bir alev yığını gibi başında yanan saçlar. Hicran'ın her tarafı alev gibidir. Bana daima bu hissi verir. Gözleri tüter; yüzünün mat ve beyaz derisi üstünde donuk ışıklar, bu vücudün hararetile buğulanır; eti, elleri sıcaktır, sıcak. İnce kemikleri ateşte eriyormuş gibi kıvrılır, bükülür. Bunun için bir kıvrak yürüyüşü vardır ki... Öyle bir yürüyüşü vardır ki içindeki ateşle yandığı, kıvrıldığı hissini verir.(...) O kadar vezinli, ölçülü yürür ki bir musiki havasına uyduğuna hükmedeceğim gelir." (s.19-20) " Çok namuslu ve ciddî kız o."(s.68)

"Her şeyden evvel akıllı ve maddî bir kızdır o. Hissiyatına hâkimdir. Pek büyük ihtirasları ve emelleri vardır, her şeyi kolay kolay beğenmez ama ihtiraslarına da esir olmaz, kendini tutar, mücadeleden yılmaz, becerikli ve sebatkârdır."(s.87)

Muhlis'in babası Tevfik Bey inadıyla meşhur, dediği dedik bir adamdır(s.7).

"Vaktile mektep müdürlüğü yaptığı için koskoca adamları bile çocuk farzederek hep ders verir gibi, ihtar eder gibi, tekdir eder gibi, nasihat verir gibi konuşur; hep sesini yükseltir; tramvay, haysiyet vaziyetin nezaketi gibi şeyler düşünmez."(s.48) Altmış yaşından fazladır(s.95).

Üvey annesi Sabahat'ın harikulâde güzel bir vücudu vardır. Otuz yaşını henüz geçmiştir(s.105).

Kevser Hanım, Muhlis 'in bakış açısıyla şöyle anlatılır:

"(...) bir binbaşı karısıdır ve kocası öldükten sonra bütün manasile onun yerine geçmiştir. Ev kışla gibidir. Yemek, yatmak, kalkmak, oturmak saatleri muayyendir. Nizamı bozmağa gelmez. (...) Gayet kapalı, az konuşur, huyunu hâlâ anlıyamadığım bir kadındır. Pek müstebit görünür de, bazen komşunun kapısında vıyaklayan arsız kedi yavrusuna merhameti tutar. Hiçbir duygusunu, düşüncesini açıkça söylemez ve kendisine bir şey sorulmaktan da hoşlanmaz(s.11).

"Babası bilmem ne başının kâhyası imiş. Hala Hanım çocukluğunu sultanların eteklerini öpmekle geçirmiş."(s.13) "Hele Kevser Hanımın huyu hiç belli olmaz. Fakat şunu da söyliyeyim ki terbiyeli kadındır; bana ileri geri bir söz söylemiyeceğini biliyordum. Eğer aleyhimde fena bir kararı varsa onu da asker gibi açıkça söylerdi."(s.16)

Avukat Şükrü Halil'in şu özellikleri göze çarpar: "Kısa boylu, kara kuru bir adam. Dehşetli çirkin bir mahluk. Belki de herkes yüzüne bakmasın diye ellerini, kollarını fazla sallar ve cıyak cıyak bağırarak konuşur.(...) Durup dururken lüzumsuz yere taşkınlıklar gösterir, yok yere yüksek sesle hitabeler söylemeğe kalkar, can sıktığının hiç farkında olmaz. Bazan kendi kendine bir şeyler mırıldanır. Tuhaf bir adamdır velhasıl."(s. 24) İnatçı bir adamdır(s.34). Kendisi bazı özelliklerini şu ifadelerle anlatır: "Ben insanların zayıf tarafını bilirim. Korkudan daha müthiş his yoktur. Avukat olduğum için, kanunların da insanları korkutarak adalet ve asayiş te'sis ettiklerini görmüşümdür. Muvaffakiyetin birinci şartı göz yıldırmaktır."(s.40)

Olayların geçtiği esas mekân Dizdariye(s.51) ve Şehzadebaşı(s.55)dır. Ayrıca Maçka, Ayaspaşa, Yeniköy, Taksim, Büyükdere, Karaköy, Beyoğlu gibi semtlerden de bahsedilir.

Yazar romanda halk deyişlerini söyletir:

" – Oğul... Hep bunlar puletikadır, puletika..."(s.96)

" – Hasta isen evine git, nerede oturuyon?"(s.153)

Argo kullanımı göze çarpar:

" – Ağabey, dedi, sipsi var mı sende?" (s.173) " Beni iyice iskandil ettikten sonra: (...) "(s.175)

Yazar bu eserinde de tıbbî bilgisini gösteren terimler kullanır:

" 'Simulatioss de folie' de bir 'nevrose' dur diyor."(s.214)

Eserde edebiyata farlı bir açıdan da bakılır:

"Sittin senedir sana edebiyat karın doyurmaz derim, sen hâlâ bir takım romanlar, masallar okursun. Baban gibi hatırı sayılır riyaziyecilerin yanında büyüdüğün halde en basit bir cebir muadelesinin içinden çıkamıyorsun."(s.52)

Toplumun bakış açısını vermesi açısından şu ifadeler önemlidir: " - Kendini böyle kızlar için ne üzüyorsun? Koskoca İstanbul'da kız mı kalmadı evlât? Ben senden daha yeni kafalıyım be ! (...) Genç olsaydım bir kıza gönül vermek enayiliğini yapar mıydım? Kız mı yok yahu!... Pıtrak yemiş gibi sokaklara sapır sapır dökülüyor."(s.61)

Yine toplumsal bir sorun olarak Türkçe bilmeyen bir Rum kadını hakkında şunlar söylenir: " – Mendeburlar!... Sittin sene Türk toprağında otururlar, bir kelime Türkçe bilmezler... Yeniköy bunlarla dolu..."(s.170)

Kadınlarla ilgili şu fikirler ileri sürülür: "En zeki görünen kadınların bile gururları okşanınca ne saflıklar yapabileceklerini anlamağa başlamıştım."(s.147)

" – Ah, dedi, ben genç kızlığımdan beri...İhtiyarlarla evlenmek ve gençlerle eğlenmek isterdim ! (...)

- Şimdi bütün kızlar böyle düşünüyorlar, değil mi? dedi."(s.149)

1.10. Sabahsız Geceler[138]

Salih, fırtınalı bir gecede kanunen babası olan Nafiz Bey'in evine gider. Kılık kıyafeti çok kötüdür. Aynı zamanda sarhoştur ve esrar çekmiştir. Nafiz Bey ilk önce onunla görüşmek istemez ama daha sonra acıyarak içeriye alır ve onunla konuşur.

[138] Bu roman daha önce 28 Temmuz 1933 - 24 Teşrinievvel 1933 tarihleri arasında Cumhuriyet Gazetesi'nde 83 sayı olarak tefrika edilmiştir. Bu çalışmada verilen sayfa numaraları şu esere aittir: Server Bedi: Sabahsız Geceler (y.y.y.,y.t.y.) Sühulet Kütüphanesi. Roman bu sıraya tefrika tarihinden hareketle konulmuştur.

Nafiz Bey, Salih'e bu kötü halinden kendisinin mesul olmadığını söyler. Ona çocukluğundan bahseder. Salih'in büyükbabası Abdülhamit paşasıdır. Cahil bir adam olduğu için Salih'in aşçılar ve uşaklar arasında büyümesine ses çıkarmamıştır. Nafiz Bey, bu köşke iç güveyi olarak girmiştir. Salih'in annesi olan Nezahat güzel bir kadındır. Nafiz'le evlenmeden önce tıp mektebine giden biriyle sevişmiştir. Fakat paşa kızını bu adama vermek istememiştir. Nafiz, bunu duyduğu zaman karısını kıskanmış ve bunun doğruluğunu kontrol etmeye çalışmıştır. Nezahat'in teyzesinin kızı Şükran, Nafiz'e bu macerayı haber veren kişidir. Nafiz, Salih'e babasının kendisi olmadığını Nezahat'in seviştiği doktor Macit'in onun gerçek babası olduğunu söyler. Salih'in kulağının şekli ve yüzünün yapısı doktor Macit'e benzemektedir. Bunun yanında Nezahat hamile iken Nafiz onu doktor Macit'le yakalamıştır. Şükran, Macit'le Nebahat'in buluşmaya devam ettiklerini ve çocuğun kendilerine ait olduklarını bildiklerini Nafiz'e söylemiştir. Buna delil olarak da Şükran'ın mektubunu gösterir. Ayrıca Şükran'ın yaşayan bir erkek kardeşi olduğunu söyler ama adam Konya'dadır. Salih, babasını bulunca onu öldürmeyi düşünmektedir. Bu arada Nafiz, Salih beş yaşındayken Macit'i köşkün bahçesinde yakalandığını, Nezahat'in onu kurtarmak için ortaya çıktığını bunun üzerine onu boşamaya karar verdiğini paşaya söylediği zaman paşaya nüzul indiğini ve Nezahat'i boşayıp köşkten ayrıldığını söyler. Salih'i paşa istemiştir. Nafiz de bunu istemektedir. Paşa ölünce Nezahat, Şişli'ye taşınmıştır. Salih'i yatılı bir okula vermiştir. Salih orada barınamayınca değişik okullara ve en sonunda bir demirci ustasının yanına vermişler ama Salih onu da dolandırıp kaçmıştır. Ertesi gün Nafiz, Salih'e biraz para bırakır ve her hafta cuma günü gelmesini söylerek gönderir.

Salih, Beyoğlu'nun arka taraflarında bir pansiyonda sevgilisi Fofo ile oturmaktadır. Sefil bir haldedirler. Pansiyonun sahibi onları bir polisin aradığını söyler. Bir Trabzonlu'nun altın saatini çaldıkları için aranmaktadırlar. Polisten kılpayı kurtulurlar ve o pansiyondan bir randevu evinin çatı katındaki odasına taşınırlar. Burayı tutmak için paraya ihtiyacı vardır. Bunun için annesinin yeni taşındığı evine gider. Kapıcıdan annesinin doktor Macit'le evlendiğini öğrenir. Annesinin yanına çıkar. Annesi, Nafiz'in onu doldurduğunu söylerek bir hafta sonra konuşmak istediğini belirtip biraz da para vererek onu evden gönderir. Salih, Fofo'yu da yanına alarak bir meyhaneye gitmek ister. Bir sinemanın önünde Fofo'yu

beklerken Nafiz'i görür. Annesiyle görüştüklerini anlatır. Nafiz, annesinin onu atlattığını annesinin birkaç gün içinde Avrupa'ya gideceğini söyler. Bunun üzerine Salih Fofo'yu da alarak bir meyhaneye gider ve orada esrar içtikten sonra annesinin evine uğrar. Evde bir davet vardır. Davetliler Salih'i görünce dağılırlar. Annesi bayılır ama daha sonra Salih'le görüşmek zorunda kalır. Macit'i gençliğinde sevdiğini ama aralarında hiç bir şey olmadığını Şükran'ın Nazif'in aşkıyla öldüğünü ve esas olarak onların kendisini aldattıklarını söyler. Salih'e, Nazif'in oğlu olduğunu, kulağındaki bitişikliğin küçükken düştüğü için dikiş atılmasıyla olduğunu anlatır. Salih bu defa da annesine inanır. Annesi ondan bu işleri bırakıp biraz kendisine çeki düzen vermesini de ister.

Gelen ilk cuma günü Salih, Nazif'in yanına gider. Nazif, Şükran'ın kendisini sevdiğini ama aralarında bir şey geçmediğini, kendisinin onu kardeş gibi sevdiğini söyler. Bir mektubunu Salih'e okur. Kulağının da doğduğundan beri o halde olduğunu, bir doktora giderse doktorun bunu söyleyebileceğini belirtir. Salih, Nafiz Bey'in yanındayken polisler hırsızlık sebebiyle Fofo'yu tutuklamışlardır. Salih karakola gidip hırsızlığı kendisinin yaptığını söyler. Başkomiserin Nafiz Bey'i ve köşkte yaşayanları tanıdığı anlaşılır. Başkomiserin hanımı köşkün hizmetçilerinden biridir. Salih'le Fofo'yu serbest bırakır ve Salih'i evine götürür. Başkomiser'in karısı Salih'e çok acır ama o çok bir şey hatırlamamaktadır. Salih eve dönünce tüm sinirini Fofo'dan çıkarır ve onu fena şekilde döver.

Salih, ertesi gün doktora gider. Doktora göre kulağında dikiş izi yoktur. Baş komiser Mahmut, Salih'i Beyoğlu'ndaki bir berbere kalfa olarak sokar. Burada bazı kötü alışkanlıklarına devam etse de düzelme emareleri gösterir. Kulak meselesi hep kafasındadır. Nafiz Bey'i ziyarete gittiğinde Şükran'ın kardeşi Tahir'in Anadolu'dan döndüğünü öğrenir. Tahir'in evine gider. Tahir, Nafiz Bey'in dediklerini doğrular. Nezahat'in Şükran'a yazdığı bir mektupta Salih'in Macit'e benzediği açıkça söylenmektedir. Salih, bunun üzerine kendini iyice içki ve esrara verir. İşe gittiğinde hep sessiz sakindir. Ev sahibi kadın da Fofo'yu kandırır ve Salih'ten ayrılması için ikna eder. Önce her ikisini de evden çıkarır. Daha sonra Fofo kaçarak bu kadına gider. Salih bu kaçıştan sonra iyice yıkılır. İşte çok dalgındır ve geceleri uyuyamaz. Annesinin Avrupa'dan döndüğünü öğrenince ona gider. Orada kendini yatağa zor atar ve annesiyle dertleşir. Ama Macit'e sinirlenip evden çıkar. Ertesi gün berbere

gittiğinde Macit dükkana gelmiştir. Konuşmadan önce traş olmak ister. Bu traş esnasında kendini iyice kaybeden Salih, Macit'in boğazını keser.

Salih, esrar çeken biridir(s.10). Esrardan dolayı sefalet çekmektedir ve yüzü sararmıştır(s.19). Çocukluğu aşçılar ve uşaklar arasında geçmiştir(s.21). Küçüklüğünde yaramaz bir çocuktur(s.22). Hep olaylarla iç içe yaşamıştır. Bir Bulgar sütçüyü bıçaklamıştır(s.26). Salih kendisini şöyle anlatır:

" - Ben bundan sonra adam olmam, efendi ağabey. Elde okuyup yazma yok, kâtiplik edemem, san'at yok, bir ustanın yanında çıraklık bile edemem; kolda kuvvet yok, hamallık, küfecilik bile edemem...Yalnız katakulliye aklım yatıyor. Hoşuma da gidiyor bu: Enayi boğmak, beş on kuruş aparmak; şunu bunu mandepsiye bastırmak... "(s.147)

Nafiz Bey, öğretmenlik yapmaktadır(s.17). Tertipli ve vazifesine bağlı biridir(s.20). Edebiyatı ve şiiri sever(s.37). Zengin bir adam değildir ancak geçimini sağlayabilmektedir(s.54).

Salih'in annesi Nezahat, güzel bir kadındır(s.22). "Çok şımarık büyütüldüğü için kibirli ve hırçındır. İnat mı dedin? Bitirmiş! İllaki aklına koyduğu şeyi yapacak."(s.34) Tüm bu huylarının yanında şirretliği de vurgulanır(s.39). Ana olduğu arada bir aklına gelir. "Analık duygusu onda bir nöbet halinde idi. Arada bir tutuyor ve sonra kayboluyordu." (s.247) Salih'in, annesine hitabı ilginçtir: " - Baksana bana tango ana!..."(s.96)

Nezahat'in sevgilisi olan Macit, meşhur bir doktordur.(s.26)

Salih'in büyükbabası, cahil bir ve kibirlidir. Ağırbaşlı bir adamdır ama, kızı, tek evladı olduğu için biraz şımarık yetiştirmiştir(s.22). Paşa, "Gençliğinde çok içki içermiş. Biraz yaşlanınca cezasını çekmeğe başladı: Karaciğer, böbrek, harap bir halde idi."(s.43) "Sultan Hamit paşalarının çoğu gibi sonradan görme idi, kibar ve akıllı bir adam değildi."(s.44) Paşanın tuhaf bir terbiye anlayışı vardır: "Sana kunduraları çıkarttırır, herkesin içinde ayağını öptürürdü. Pis pis lakırdılar öğretirdi."(s.44)

Şükran, Nezahat'in teyzesinin kızıdır. "İnce, zayıf, hastalıklı ve duygulu bir kız"dır(s.24-25). Nafiz'e âşıktır. Bu yüzden Nezahat'i kıskanmaktadır(s.25). Süblüme içerek intihar etmek ister(s.123). Veremdir(s.140).

"Kızıltoprak"(s.21) mekân olarak gösterilen yerlerden biridir. Burada zengin aileler köşklerde oturmaktadır. Yine mekân olarak geçen "Şişli"(s.51) o dönemin lüks bir semtidir. "(...) anası zengin olsun, Şişlilerde yaşasın(...)"(s.53) Beyoğlu ve Tarlabaşı'nın arka tarafları çamurlu, pis bir yer olarak anlatılır(s.55). Yazarın diğer bazı romanlarında olduğu gibi[139] Tatavla bu romanda da Rumlar'ın yaşadığı tehlikeli bir yer olarak anlatılır(s.100).

Zaman net olarak verilmese de olayların büyük çoğunluğunun medeni kanundan önce geçtiğini şu sözlerden anlaşılır: "O zaman şimdiki gibi medenî kanun yoktu. Entipüften bahanelerle boşamak kolaydı."(s.42)

Argo kelimeler çok sık olarak kullanılır: "dikiz etme"(s.17),"mastor"(s.20), "traşı bırak"(s.26), "ampes"(s.40), "zıbar"(s.52), "katingo"(s.57), "ziflen"(s.57), "kıtır atıyor"(s.67), "aftos"(s.78), "mostralık"(s.79) "cavlağı çekmek"(s.191), "piyaz"(s.224).

Argo kelime kullanma Salih tarafından Türkçe konuşma olarak belirtilir:

" - Asıl sen antika sözler söylüyorsun, anlamadığım bir sürü lügatler paralıyorsun, şunun kaba Türkçesini anlat."(s.32)

"...ben pirelendim.

- Ha şöyle, türkçe konuş."(s.33)

Yazar, Nafiz Bey'i de kültürel birikimine uygun olarak konuşturur:

" - Ruh âşina olanlar için büyük sözlerden ve hareketlerden ziyade, gözden kaçabilecek kadar ehemmiyetsiz, küçük tavırların, adeta gayrişuurun ifadesi diyebileceğimiz ve ruhun bilâvasıta tezahürleri sayılabilecek işaretleri derin bir manayı haizdirler. İşte bu noktadan bakılacak olursa senin bu odaya girdikten sonra gayriihtiyarî olarak edindiğin tavır ve hareket aşikâr surette beyan eder ki geçen geceki Salihle bugünkü arasında bir parmak fark yoktur."(s.134)

Yazar, halkı konuştuğu şekilde ifade etmeye çalışır. Rumca sözler metinde geçer: "'Trelois is?' Yoktur utanma sende?.. Belimde kemik oynamis. A...y... Haydutsun, hergelesin vire?..."(s.61) Rumca şarkılara da yer verilir: "A po ta po laaa'a Pu mehis kam o me naaaaa..."(s.100) Yine Ermenice kelimeler eserde yer alır: "Asvas mega asvas mega..."(s.65)

---

[139] Karım ve Metresim isimli roman buna misal gösterilebilir.

Ermeni ve Rumlar günlük yaşamda önemli roller almaktadırlar. Salih'in sevgilisi Fofo bir Rum'dur(s.56). Pansiyonun sahibi Sürpik Dudu bir Ermeni'dir (s.65). Emlakçı vazifesi gören Haçik bir Rum'dur(s.73).

Yine dikkati çeken bir husus cumhuriyetten önce bahçıvan Arnavut(s.47), hizmetçi Çerkes'dir(s.164). Genel olarak da hizmetçiler Rum ve Ermeni iken burada Türk hizmetçiye tesadüf edilir(s.4).

Yazarın kadınlarla ilgili bazı yargıları mevcuttur: " - Kadınların çoğu kıskançtır, dedi. Bir kere birini kıskanmağa başladılar mı, ahlâkları bozulur."(s.37) "Güzelce bir kızın çirkin bir arkadaşı olursa çirkin güzeli kıskanır."(s.37) "Kadınlar da kıskandıkları zaman dünyanın en fena insanı olurlar: Her yalanı söylerler, her iftirayı atarlar."(s.37) "Karı kısmı bu ... O gün öyle der de bugün başka söyler. Başka şey yapar."(s.143) "Adi kadınlar dayak isterler, biraz ince kadınlar da hırpalanmak..."(s.248)

İstanbul'un lüksü içinde yaşayanlarla Anadolu'ya gidenler eserde karşılaştırılır ve Anadolu çile çekilen bir yer olarak tanımlanır:

"Sonra annesini hatırladı. O hiç böyle değildi. Adeta gençleşmişti. Bu kadına ne olmuş?.. Bak şu dünyaya be yahu?... İki güzel kızdan biri yirmi sene sonra pişmiş armut gibi buruşuyor, öteki gelin gibi taze... Neden bu be?... Hep para... Öyle ya... Bu kadıncağız kocasile Anadolularda, karlı dağlar, çamurlu yollar arasında uğraşıp durmuş. Öteki ipekler arasında, gel keyfim gel, suratına düzgünler, pomatlar sürerek yaşamış." (s.167)

Daha önce Hey Kahpe Dünya isimli romanda söylenen bir şarkı burada da geçer:

"Esrarkeşler gelsin, girsin koluma...

Bir beşibirlik takayım gerdanına...

Aman aman, canım aman gül pembe...

Ne çok cilveler var sende."(s.60)

Yine Sultan Aziz'in Mücevherleri isimli romanda söylenilen bir mani burada da söylenir: "Karanfilsin kararın yok, gonca gülsün tımarın yok."(s.71)

Eserde bir mantık hatası da göze çarpar. Salih kafasını kazıdıktan(s.221) birkaç gün sonra saçlarını yolmaya başlar(s.227).

1.11. Sensiz Hayat[140]

Haldun, bütün bir yılın yorgunluğunu atmak maksadıyla Büyükada'ya dinlenmeye gider. Büyükada'da yalnız yaşayan bir kızın yıkılmaya yüz tutmuş evini kiralamak ister. Evin balkonuna çıktığında evin sahibi olan kızın hemen yakınından bir kurşun geçer. Bunun üzerine kız, Haldun'dan evi tutmamasını ister. Haldun her şeye rağmen evi tutar. Polise bu olayı haber verme teklifine evin sahibi olan Mevhibe karşı çıkar. Haldun, iskeleye gider, yemek yedikten sonra döner. Dönüşte kurşun atılan çamlığı kontrol etmek ister. Evi gösteren tellâl bu olayı karakola haber verdiği için polisler de oradadır. Onlarla konuştuktan sonra eve gelir. Evdeyken polis düdükleri çalmaya başlar. Mevhibe bundan dolayı endişeye düşer ve kendisine silah atan kişinin yakalanmasını istemediği anlaşılır. Bir müddet sonra başkomiser eve gelir, adamın kaçtığını bildirir ve Mevhibe'ye bazı sorular sorar. Mevhibe cevap vermez ve polislerin hayatına karışmamasını ister. Haldun, aynı gece evde kalır ve gece yarısı balkon kapısının açılıp, içeriye birisinin girdiğini görür. Adam kendisine saldırınca onu döver. Mevhibe, hızla yukarıya çıkar ve yerde yatan adamı görür ve geriye doğru gittiği esnada adam balkondan kaçar. Haldun, sabahleyin kalktığında Mevhibe'nin aşağıda biriyle konuştuğunu duyar. Aşağıya indiğinde geceleyin odaya giren adamın Mevhibe ile yan yana divanda uzandıklarını görür. Sonra utanarak tekrar yatağına dönüp yatar. Öğle vakti tekrar kalkar. Mevhibe, bir ağacın altında Kur'an-ı Kerim okumaktadır. Onunla sohbete başlarlar. Mevhibe geceleyin gelen Hüsamettin'in kendisiyle beraber büyüdüğünü ve sinirlerinin bozuk olduğunu söyler. Hüsamettin, Mevhibe'ye âşıktır ama Mevhibe onu kardeş gibi sevmektedir. Hüsamettin, Mevhibe'yi kendisiyle evlenmezse hem kendisini hem de onu öldürmekle tehdit etmektedir. Mevhibe'nin çocukluğu babasının vazifesi dolayısıyla Mısır'da geçmiştir. Annesiyle babasının pek iyi anlaşamamışlardır. Annesi Hüsamettin'den nefret etmekte ama babası Hüsamettin'i çok sevmektedir. İstanbul'a geldiklerinde Hüsamettin yatılı bir mektebe verilmiştir. Ama Mevhibe'nin babası

---

[140] Bu roman kitap olarak yayınlanmamıştır. 1 Nisan 1934 – 29 Birinciteşrin 1934 tarihleri arasında 30 sayı olarak Hafta Dergisi'nde tefrika edilmiştir. Bu kısımda verilen numaralar bu tefrikadan alınmıştır.

mutasarrıflığa geçince İstanbul'da yalnız kalan Hüsamettin her türlü ahlaksızlığın içine girer. İstanbul'a döndüklerinde Hüsamettin iyice yoldan çıkmıştır.

Haldun'la Mevhibe günlerini gezerek ve birbirleriyle sohbet ederek geçirirler. Bu adada dedikoduya sebep olur ama ne Haldun ne de Mevhibe aralarında her hangi bir şey olmadığı için aldırış etmezler. Bir gece adada kopan fırtına zaten zar zor ayakta duran evin bir bölümünü yıkar. Sabaha kadar dışarıda gezerler. Eve döndüklerinde etrafta bir kalabalık görürler. Etraflarında bulunan komşular merak edip toplanmışlardır. Yan komşuları Necati Bey, Mevhibe ve Haldun'u kendi evine götürür ve işler düzelinceye kadar kalmalarını ister. Her ikisi de teşekkür ettikten sonra İstanbul'a inmek istediklerini söyleyerek evden ayrılırlar. İskeleye giderken Haldun bir ev tutacağını söyler ve Mevhibe'nin de bu evde kalmasını ister. Bu sözler üzerine Mevhibe ondan hemen ayrılacağını ve akşama kadar onu aramamasını söyler. Haldun çok şaşırır ve morali bozulur. Kendisine evi gösteren tellâlı bulur, ondan evi görmesini ve Mevhibe'ye giderek ağzını aramasını ister. Tellâl Mevhibe'yi bulamamıştır. Bu Haldun'a sıkıntı verir. Kızın intihar etmesinden endişe eder. Dayanamaz ve Necati Bey'in evine gider. Evde tuhaf bir hava vardır. Mevhibe eve gelmiştir ama hastadır. Hatta Haldun'a haber verilmemesini istemektedir. Necati Bey, kız uyurken, Haldun'a onu evlendirmek istediklerini söyler. Haldun, kızın gururlu olduğunu ve sevdiği bir adamla evlendirmek gerektiğini söylemekle yetinir. Kız uyanınca Haldun'la hemen görüşmek istemez, akşam gelmesini ister. Akşam üzeri gazinolardan birinde otururken karşısına Hüsamettin dikilir ve ona Mevhibe'yi sevdiğini, onu kıskandığını söyler. Bir meyhaneye otururlar. Hüsamettin birkaç kadeh rakı içince iyice açılır. Mevhibe onu istediği gibi sevmemektedir. Haldun'u da öldürmek arzusundadır. Haldun, evin yıkıldığını ve Mevhibe'nin İstanbul'a gittiği cevabını verir. Hüsamettin evin yıkıldığını görünce kıza acır. Ona para bulmak için zenginin birini öldürmesi gerektiğini düşünür ve bir ağacın dibinde yatar. Haldun, ondan ayrılarak Necati Bey'in evine gider. Burada Necati Bey'e Mevhibe'yi sevdiğini söyler. Mevhibe'yle görüşür. Mevhibe, Haldun'a bir daha görüşmemeleri gerektiğini ve Mısır'da tanıdığı bir prenses olduğunu, onun yanına gideceğini söyler. Haldun, Necati Bey'le aşağıda konuşurken birden çerçeveye yumrukla vurulur. Bunu yapan Hüsamettin'dir. Tabancasını uzatır. Öldürülecek bir zengin aramaktadır. Haldun, bir hamle yaparak kolunu büker ve tabancayı alır. Hüsamettin tabancayı

almazsa gitmeyeceğini söyler ve evin camlarını kırmakla tehdit eder. Haldun, Mevhibe gürültüyü duymasın diye tabancanın mermilerini fark ettirmeden alarak tabancayı verir. Gürültüyü duyan Mevhibe ise aşağıya gelir. Sorulan sorular üzerine Hüsamettin'in kendisinin üvey kardeşi olduğunu ve en kısa zamanda evin enkazını satarak Mısır'a gideceğini belirtir.

Haldun, adadan bir sıkıntıyla ayrılır. Ailesinin kalabalık olması sebebiyle kendisine kafasını dinlemek için, ayrı bir oda tutar. Burada hep Mevhibe'yi düşünür ve ondan bir haber bekler. Bir gün dayanamaz adaya gider ve haber almak için tellâlı bulur. Tellâl ona Mevhibe'nin evinde çalışmış bir kadın bulduğunu söyler. Haldun, tellâldan Mevhibe'nin her davranışını kontrol ederek kendisine haber vermesini ister. Tellâlın bulduğu kadınla konuşur. Kadın, Mevhibe'ye daha önce de âşık olanların olduğunu fakat Mevhibe'nin bunların hiç birini istemediğini söyler. Haldun, kadından ayrıldıktan sonra adanın gazinolarında içmeye başlar. Sarhoş olduktan sonra Necati Bey'in evinin etrafında gezer ama evin ışıkları yanmıyordur. Ağaçlık bir araziye gider ve sızar. Bir tekmeyle uyanır. Tekmeyi atan Hüsamettin'dir. Hüsamettin onu bir gazinoya götürür. Kılık kıyafetini düzeltmiş ve paralanmıştır. Haldun onu sarhoş ederek onun bir adam öldürerek parasını çaldığını öğrenir. Ardından onun yanından uzaklaşarak Necati Bey'in evine doğru giderken kolundan biri tutar. Bunlar Necati Bey, karısı ve Mevhibe'dir. Mevhibe, Haldun'u görmek istediğini belirtir. Necati Bey ve karısı yanlarından ayrılır. Haldun ve Mevhibe çamlık tarafına doğru yürürler. Mevhibe, Haldun'a çok bağlandığını ama onun merhametine sığınmak istemediğini, Hüsamettin sağ oldukça evlenemeyeceğini ve Mısır'dan cevap geldiğini, ayrılığın zarurî olduğunu söyler. Ardından da ağlamaya başlar ve başı Haldun'un omuzlarına düşer. Bu esnada Hüsamettin'in bağırışları duyulur. Mevhibe bir baygınlık geçirir ve Haldun'un göğsüne yaslanarak yatar. Hüsamettin bu manzarayı görünce onun fena bir davranışta bulunmasını engellemek için Mevhibe, ona kardeşi olduğunu söyler. Hüsamettin bu söz üzerine ormana doğru kaçar ve kendisini öldürür. Olaylar yatıştıktan sonra evlenirler ve artık beş yaşına giren bir çocukları vardır.

Haldun, 1.Dünya Savaşı'nda bulunmuş, eski bir ihtiyat zabitidir(T.2). Tehlikeli hareketlere bir tutkunluğu vardır(T.2). Öğretmenlik yapmaktadır(T.8). Haldun kendisini şöyle anlatır: "Ben tabiî zamanlarda çok nazariyeci ve hayalperver,

fevkalâde zamanlarda da çok amelî bir adamım."(T.12) O, cesur ve pişkin bir adamdır(T.21).

Mevhibe, adada tek başına bir evde oturur(T.1). Sessiz, içli, tuhaf, hiçbir şeyden korkmayan bir kızdır(T.1). Solgun, açık renkli bir yüzü vardır(T.1). Mevhibe kendisini dindar biri olarak tanımlar: " - Ben dindarım, Kur'anı yanımdan ayırmam. Hele annem öldükten sonra ruhuna birkaç defa Yâsin okudum. Bilseniz ne yüksek kitaptır !"(T.7) Mevhibe'nin çocukluğu Mısır'da geçtiği için Arapça bilir(T.7). Etrafındakiler onu şu şekilde tanıtırlar: "Gayet garip bir kız... Münzevî yaşamasını seviyor, galiba... Çok mağrur... Şahsiyetini ve istiklâlini feda etmek istemiyor."(T.15)

Mevhibe'nin babası sefarethanede kâtiptir(T.8). Zevkine ve boğazına düşkün, av meraklısı, çapkın, hoyrat ve maddî bir adamdır(T.8). Daha sonra dışişlerini bırakıp mutasarrıflığa başlamıştır(T.8).

Mevhibe'nin annesi, çok hassas, mağrur, sessiz bir kadındır(T.8). Saza meraklıdır(T.8).

Mevhibe'nin üvey kardeşi Hüsamettin zayıf ve kısa boyludur(T.5). Onun yaşı henüz otuzuna gelmemiştir ama çok ıztırap çektiği için vaktinden evvel yıpranmıştır (T.6). Sinir hastasıdır ve bir süre tedavi görmüştür(T.7). Çılgındır. Annesi ve babası sağken bile Mevhibe'ye silâh çekmiştir(T.7). Yatılı bir okulda okurken ahlaksızlıklara başlamıştır(T.8).

Necati Bey, "uzun boylu, saçları kıranta, uçları yukarıya kıvrık bıyıkları – boyanmış gibi - simsiyah, pijamasının üstüne bir palto geçirmiş, gözlüklü bir adam"dır(T.11). Mühendistir(T.11).

Romandaki esas mekân Büyükada'dır(T.1). "Adanın öyle ılık ve afyonlu bir havası, öyle sakin ve uslu bir iklimi var ki (...)"(T.8)

Zaman olarak bir yaz mevsimi verilmiştir(T.1).

Kadınlarla ilgili bazı görüşler ileri sürülür: " - Bir vak'anın içine kadın karıştı mı polisin işi daima güçleşir. Karı kısmı tahkikatı bulandırır. Ya işin içinde sevgilisi vardır, ya lüzumsuz yere elin serserilerine merhamet gösterirler, mutlak bir biçimsizlik olur."(T.5) "Vakıa bu kadarı fazla olurdu amma kadınlar arzularında ifrata varmaktan kokmazlar."(T.14)

Yazarın bazı kalıplaşmış düşünceleri göze çarpar: "Muallimim ben. Hep mantıkî düşünmeğe alışmışım. Kolay kolay kendimi abes bir aşka esir telakkî edemem. Kendimden utanırım."(T.19)

"Bazı insanlar cidden bedbaht doğarlar. İşte o kadar. Bu oğlanın ancak bir facia içinde rahat nefes alabileceğini şimdi daha iyi anlıyordum."(T.22)

" (...) zemane erkeklerinden olmıyacak, yüreği temiz, eli açık, huyu güzel olacak. Hoppadan, züppeden, içi fesattan korkar."(T.23)

"Elin pis celebi on senedir su yüzü görmemiştir. Onlar yıkanmaz ulan."(T.27)

Ülke savaş havasına girmiştir: "Bir harp olursa ne yapabileceğimize dair fikirlerimi söylüyordum."(T.26)

Yazarın facia beklemek düşüncesi bu romanda da geçer(T.8). Dayak sunî bir terbiye yolu olarak değerlendirilir(T.9).

Halk söyleyişlerine yer verilir: " - Hıristoya habar idelim de gelsin, aha o bilir."(T.11) Argo kelime kullanımı göze çarpar: "zırtapoz"(T.17), "cavlağı çekmek"(T.28), "mangiz tutmak"(T.28).

Azınlıklar günlük hayatta yer almaya devam eder. Arabacı Ermeni'dir(T.13). Gazinonun garsonu yine azınlıklardan birine mensuptur(T.13). Aşçı azınlık mensubudur(T.23).

Bir hata da göze çarpar. Yazar, Ermeni kadına fal açtırırken "Bismillâh" dedirtir(T.23).

Mısır bu romana da girer(T.19).[141]

1.12. Amerika'da Bir Türk Çocuğu[142]

Oğuz, annesi ve kızkardeşi ile birlikte İstanbul'daki evlerinde oturan bir çocuktur. Babası üç sene evvel zengin bir tüccarın muhasebecisi olarak Amerika'ya gitmiştir. Oradan mektup ve para gönderir ama üç aydan beri ondan hiç haber alınamamıştır. Annesinin çektiği telgraflara da cevap gelmemiştir. Oğuz bunun üzerine Amerika'ya gitmek ister ama annesi küçük bir çocuk olduğunu söyleyerek

---

[141] Mısır'dan bahseden diğer romanlar için 1.1.6., 1.1.7., 1.1.8. ve 1.5. numaralı kısımlara bakılabilir.
[142] Server Bedi:Amerikada Bir Türk Çocuğu (y.y.y., y.t.y.). Bu kısımda verilen sayfa numaraları bu esere aittir. Bu roman bu sıraya Türkiye Bibliyografyası'na dayanılarak konulmuştur.

gitmesini engeller. Bu olayların üzerinden birkaç hafta geçtikten sonra bile her hangi bir değişiklik olmaz. Ama epeyce zamandan beri annesi, evdeki eşyaları satmak zorunda kalmıştır ve en son olarak evin köpeği Cin'in satılma zamanı gelmiştir. Müşterisi çıkınca satılır. Evdeki hizmetçi de gönderilir. Evde bir hüzün havası hâkimdir. Köpekleri Cin'i sattıkları İngiliz'in teşvikiyle annesi, Oğuz'un Amerika'ya gitmesine razı olur. Bu İngiliz, Amerika'daki tanıdıklarına mektup yazabileceğini hatta gerekirse borç para verebileceğini de söyler. Annesi bunu düşünürken babasını Amerika'ya götüren tüccarın arkadaşlarından biri gelir ve tüccarla Oğuz'un babasının Bolivya'nın Lapaz şehrinde bir yılan tarafından ısırıldığını, ilk tedavileri yapıldıktan sonra Arjantin'e gittiklerini orada ikisinden birinin öldüğünü söyler. İyice merak içinde kalan annesi rahatsızlığından dolayı Amerika'ya gidemediği için Oğuz'un gitmesini uygun görmeye başlar ve en sonunda razı olur. Oğuz ilk olarak vapurla İtalya'ya gidecek, oradan da başka bir gemiyle Arjantin'e varacaktır. Oğuz yanına kemanını da alır. Vapurda üçüncü mevki kamarada kalacaktır. Annesiyle kızkardeşinden ayrılıp vapura biner. Vapurda kendisini çok yalnız hisseder ve ilk anlarda pişmanlık duyar. Bu sırada yanına vapurun kamarotu gelerek ona her konuda yardımcı olacağını ve korkmaması gerektiğini söyler. Vapurda başka bir çocuk daha vardır ve Oğuz'u onunla tanıştıracaktır. Bu, bir Musevî çocuğudur ve Türkçe bilmektedir. Oğuz'la tanışır. İsmi Jozef'tir. Napoli'ye kadar beraber gideceklerdir. Vapurda Jozef'in amcası da vardır. Bu adamın yüzü hep asıktır ve Oğuz'la hiç ilgilenmez. Jozef, vapurda Oğuz'a bilmediği şeyleri anlatır. Yemeği de aynı masada yerler ama Oğuz'un pek iştahı olmadığı için yemekten erken kalkar. Sinirleri çok yıpranmıştır. Kamarasına gitmek isterken yanlış kamaraya girer ama bunun farkında değildir. Eşyalarının çalındığını düşünerek ağlamaya başlar. İçeriye giren kamarot ona yanlış mevkinin kamarasına geldiğini söyler ve kendi mevkine götürür. Kamarasında onunla beraber kalacak bir Rum tüccar da vardır. Oğuz hemen yatağına girer. Bir süre sonra sarımsak ve pastırma kokusu içinde tüccar Nikoli gelir. Yatar ama horlamasına Oğuz dayanamaz ve arada bir uyanır. Bir süre sonra tekrar kalktığında Nikoli'nin pastırma yiyerek su içtiğini görür. Ertesi sabah kalktığında vapura daha çok alışmıştır. Vapur da boğazdan çıkmış ve Adalar denizinde ilerlemeye başlamıştır ve akşama Pire'ye varacaklardır. Oğuz, oradan annesine bir mektup göndermeyi düşünür. Jozef'le vapurun içini gezerlerken birinci mevkinin

salonunda keman çalan bir adamla tanışırlar. Bu adam ondan keman çalmasını ister. Oğuz, kalabalığa karşı kemanını çalar. İnsanlar ve bu tecrübeli kemancı, Oğuz'un çalışını beğenir ve ona dikkat etmesi gereken şeyleri söyler. Beraberce bir küçük parça çalarlar. Hatta Oğuz millî havalarımızdan da çalar. Yaşlı kemancı ile ahbap olurlar. Ardından onun masasına otururlar. Oğuz, ona başından geçenleri ve ne yapmak istediğini anlatır. Yaşlı sanatkâr ona adresini verir. İhtiyaç duyarsa haber vermesini de ister. Oğuz, Jozef'le keyifli bir yemek yedikten sonra annesine iyi olduğunu belirten bir mektup yazar. Pire'ye vardıklarında mektubu atar ve akşam vapura dönerler. Vapurda kalan günleri de iyi geçer ama Napoli'ye yaklaşıldıkça Oğuz, Jozef'ten ayrılacağı için üzülmektedir. Napoli'ye varınca Oğuz yeni gemisine bir memur vasıtasıyla nakledilir. Bu gemide kendini tekrar yalnız hisseder. Kamarasına girdiğinde içeride bir maymun görür. Dışarı çıkmak isterken içeri şişman bir adamla zayıf bir kadın girer. Bunlar oda arkadaşları olan karı koca Kamilyen'lerdir. Mösyö Kamilyen çok neşeli bir adamdır. Oğuz'un keman çaldığını öğrenince vapurda bir balo düzenlemeyi düşünürler. Oğuz, başından geçenleri bu çifte de anlatır. Madam Kamilyen Oğuz'a kendi çocuğu gibi bakacağını söyler. Mösyö Kamilyen vapurdaki yolcuları razı eder ve baloyu düzenlerler. Balodan sonra uyurlarken gemi her zamankinden fazla sallanmaya başlar. Oğuz kapıyı açınca içeriye bir duman kokusu girer ve kapıyı tekrar kapar. Gemi yanmaya başlamıştır. Mösyö Kamilyen'i uyandırır. Madam Kamilyen hâlâ balodadır. Kamaranın küçük penceresinden önce Oğuz çıkar. Mösyö Kamilyen'in şişman vücudu ise pencereye sıkışır. Oğuz'un yardımıyla ancak çıkabilir. Vapurda herkes bir yana koşmaktadır. Mösyö Kamilyen karısını merak etmektedir ama yapacak pek fazla bir şey yoktur. Kaptan önce kadınların ve çocukların sandallara bindirileceğini söyler. Mösyö Kamilyen, Oğuz'un sandala binmesini ister ama o binmez. Madam Kamilyen'in denize indirilen sandallardan birinde olduğunu görürler. Bu arada bir gemi, yanan gemiye yaklaşmaktadır. Mösyö Kamilyen'le Oğuz tek başlarına bir kurtarma sandalına binerler ama bir süre sonra sis sebebiyle gemiden uzaklaşırlar ve gidecekleri gemiyi de göremezler. Bağırarak yardım isterler. Bir müddet sonra kendilerini aramaya çıkan bir kayıkla karşılaşırlar ve yeni gemiye geçerler. Burada Madam Kamilyen'i de bulurlar. Bu gemideki kaptan ve yolcular da Oğuz'u çok severler ve onlar da Oğuz'a tavsiye mektupları verirler. Oğuz'un eşyaları ve kemanı

öteki gemide kalmıştır. Yalnız bu gemi Brezilya'ya gidecektir. Oğuz'un oradan Arjantin'e gitmesi gerekmektedir. Mösyö Kamilyen Arjantin'e kadar, yolun yarısında beraber olduğunu belirterek Oğuz'a cesaret verir. Oğuz bu gemide bir keman bulur ve konser verir. Onunla beraber konser veren İspanyol piyanist, kendisinin Rio de Janerio'ya konser vermeye gideceğini Oğuz'un da orada bir konser verebileceğini söyler. Hatta kendisi de yardımcı olacaktır. Oğuz, bu durumdan memnun olur. Ama babası ve annesi aklına geldikçe hüzünlenir. Bir sabah Rio de Janerio'ya ulaşırlar. Bir yolcu kemanını Oğuz'a hediye eder. Oğuz, Kamilyen'lerle beraber bir otele yerleşir. Daha sonra vapurda tanıştıkları piyanistin oteline giderler ve verecekleri konserin ayrıntıları üzerine konuşurlar. Ertesi gece verilen konserde salon çok kalabalıktır. Oğuz büyük alkış alır. Bu geceden ötürü çok büyük paralar da kazanır. Ama geceleyin hep babasını düşünür. Mösyö Kamilyen'e bunu söyleyince o, uçakla Arjantin'e gidebileceklerini söyler. Bir uçak ayarlarlar ve aynı gün uçağa binerek Arjantin'e doğru yol alırlar. Yolda bir fırtınaya yakalandıkları için güzergâhlarını değiştirirler. And Dağları'nın üstünden uçarlarken motor durur ve uçak yere düşer. Hepsi sağ olarak kurtulurlar. Geceyi açık arazide geçirirler. Ertesi gün yürümeye başlarlar ama suları azalmıştır. Yolda arabalı insanlar görürler ve onlara yaklaştıklarında eşkıyalarla karşılaştıklarının farkına varırlar ama iş işten geçmiştir. Eşkıyalar onları yakalarlar ve kamplarına götürürler. Orada sorguya çekilirler ve eşkıyalar onların bütün paralarını alırlar. Ayrıca pilotun yanında taşıdığı bir alete dikkat ederler ama bu aletten bir şey anlamadıkları için seslerini çıkarmazlar. Bu aslında bir telgraf makinesidir. Ardından bunları bir çadıra götürürler. Pilot bu makineyi işletmek için biraz gürültü yapmalarını ister. Bu esnada eşkıyaların reisi onları yanına çağırır. Bu adam büyükelçiliklere haber göndermiştir ve fidye istemiştir. Eğer fidyeler gelirse onları serbest bırakacağını söyler. Telsizi çalıştırmak için Oğuz'a uydurma bir keman yaparlar. Oğuz bununla eşkıyaları oyalarken pilot da telsizle haber verir. Ertesi gün eşkıyaların reisi eğer para gelmezse Mösyö Kamilyen'i keseceğini söyler. Akşama kadar beklerler ama hiçbir haber gelmez. Hava kararınca onları çadırdan çıkarırlar ve ateş yaktıkları bir meydana götürürler. Tam Mösyö Kamilyen'i kesmeye hazırlandıkları sırada gökyüzünde uçaklar belirir. Bunun üzerine eşkıyalar kaçışmaya başlarlar. Oğuz ve yanındakiler de bu alandan uzaklaşmaya çalışırlar. Uçakların indiği alana giderek

jandarmalara olayı haber verirler. Haydutlar abluka altına alınmıştır ve üzerlerine ateş edilmeye başlanmıştır. Bir süre sonra silah sesleri kesilir ve gelen askerler işin bittiğini söylerler. Yalnızca reisleri kaçmıştır. Oğuz ve yanındakiler jandarmalarla beraber hükümet merkezine giderler ve ifade verirler. Ertesi gün Mösyö Kamilyen hastalanır ve Kanada'ya dönmek ister. Oğuz yine yalnız kalmıştır. Ama artık ilk yalnızlık zamanlarındaki gibi değildir.

Oğuz, uzun uğraşları sonucunda Buenos Aires'e varır. Buradan annesine telgraf çeker. Babasını bulmak için bu şehirde bulunan bir ticaret acentesine başvurur. Adam Oğuz'un başından geçenleri öğrenince elinden gelen yardımı yapacağını vaat eder ve bir dosyayı açarak Oğuz'un babasının beraber gezdiği tüccar Mirza Kasım'ın ismini bulur. Ama burada Brezilya'daki adres kayıtlıdır. Oğuz babasının bu adresten ayrıldığının farkındadır ve acentedeki görevliye bunu söyler. Görevli bunun üzerine babasının yerinin bulunabileceğini fakat bunun zaman alabileceğini ifade eder. Birkaç yere telgraf çekmeleri gerekmektedir. Oğuz bunu kabul eder ve şehirde bir otele yerleşir. Annesine de bir mektup yazar. Dört gün sonra acenteden bir haber alır. Bu habere göre babası Buenos Aires'teki bir adrestedir. Hemen acenteden çıkarak bu adrese koşar. Ama Mirza Kasım ölmüştür bu işyeri artık başka birinindir. Buranın yeni sahibi yılan sokması sebebiyle Mirza Kasım'ın öldüğünü, yanındaki Türk'ün de Mekinez isimli bir adamın evinde pansiyoner olarak kalmaya başladığını söyler. Bunun üzerine Oğuz, Mekinez'in evine gider. Burada ise Mekinez Ailesi'nin Kordoba'ya taşındığını öğrenir. Yanlarındaki Türk de onlarla beraber gitmiştir. Bu evde oturan ihtiyar adam Oğuz'a Kordoba'ya gitmesi için yardım eder. Onun yardımı ve verdiği mektuplarla Oğuz Kordoba'ya gider. Oradaki adrese vardığında Mekinez'in taşındığını ve Tüküman'a gittiklerini öğrenir. Evde oturan yaşlı kadın, komşu evde oturanların Tüküman'a gideceklerini söyler. Yardım için onlara başvurmasını tavsiye eder. Bunun üzerine Oğuz yolda yardımcı olmak kaydıyla onlarla beraber yola çıkar. Yolun belli bir noktasında Oğuz'dan ayrılırlar. Oğuz yola yalnız devam etmek zorunda kalır. Tüküman'a varıp ihtiyar kadından aldığı adrese gittiğinde Mekinez'in orada bulunmadığını oraya birkaç saatlik bir mesafede oturduğunu öğrenir. Bu adam yanlarındaki Türk'ten de haberdardır. Mekinezler kendi bahçelerindeki yılan, bu Türk'ü ısırdığı için kendilerini bu işten sorumlu hissederler ve adama bakarlar.

Adam, sağdır ama hastadır. Ameliyatı da kabul etmemektedir. Mektup da yazmıştır ama cevap alamadığı için üzgündür. Ameliyata razı olursa kurtulacaktır ama bir türlü razı olmaz. Oğuz, bunları öğrendikten sonra babasının yanına doğru yola çıkar.

Oğuz'un babası Fahri Bey tüccarla beraber Amerika'da dolaşmaktadır. Bir gün Mekinez'in bahçesinde otururlarken yılan önce tüccarı, ardından da Fahri Bey'i sokmuştur. Mirza Kasım kısa bir süre sonra ölmüş, Fahri Bey de ağır bir hastalık geçirmiştir ve yılanın zehirini vücudundan atamamaktadır. Daha sonra Mekinez'in büyük oğlu açılacak olan bir şeker fabrikasına mühendis tayin edildiği için şehirden ayrılmak zorunda kalmışlar ve yanlarına Fahri Bey'i de almışlardır. Fahri Bey ayıldıkça İstanbul'a mektup yazılmasını ve para gönderilmesini istemiş fakat adres yanlış yazıldığı için mektuplar eve ulaşmamıştır. Bu durum Fahri Bey'in moralini bozmuştur ve ameliyat olmak istememiştir. Oğuz'un eve varmaya çalıştığı gece aile Fahri Bey'i son defa ameliyata razı etmeye çalışmış fakat başarılı olamamışlardır. Bu esnada Oğuz evi bulmuş ve gelmiştir. Babasıyla karşılaşır ve çok sevinir. Bunun üzerine Fahri Bey ameliyata razı olur. Ameliyatın sonunda doktor, babasının kurtulduğunu Oğuz'a müjdeler. Oğuz hemen annesine bir telgraf çekerek babasını bulduğunu ve iyi olduklarını belirtir. On beş gün kadar orada kalarak dinlenirler. Mekinez'in oğlu Oğuz'un başından geçenleri duyunca ona bir keman hediye eder. Bu arada mühendis Şili'ye telgraf çeker ve eşkıya reisinin yakalandığını öğrenir. Hükümet Oğuz'a parasını iade eder. On beş gün sonra buradan yola çıkarlar. Önce Buenos Aires'e oradan da İtalya'ya gideceklerdir. Buenos Aires'te önce acente müdürünün yanına giderler ve ona teşekkür ederler. Ardından Mösyö Kamilyen'den haber almak ümidiyle ticaret odasına uğrarlar. Kamilyen, Oğuz'a para ve mektup göndermiştir. Oğuz bu parayı kabul etmez. Mektupta teşrinievvel sonlarına doğru Kamilyen'in Buenos Aires'e geleceği yazılıdır. Bunun üzerine orada Kamilyen'i beklemeye karar verirler. Birkaç gün otelde beklerler ve Kamilyen'i karşılarlar. Babasıyla Kamilyen'i tanıştırır. Kamilyen oradan Rio de Janerio'ya gitmeyi ve oaradaki işlerini hallettikten sonra hep beraber İstanbul'a gitmeyi teklif eder. Oğuz ve Fahri Bey bunu sevinçle kabul ederler. Rio de Janerio'da halk Oğuz'un geldiğini duymuş ve yeni bir konser daha istemiştir. Bunun üzerine Oğuz konser verir. Ardından vapurla Napoli'ye geçerler. Napoli'de Oğuz, Jozef'i de arayıp bulur.

İstanbul'dan Napoli'ye geldiği vapurla tekrar İstanbul'a döner. Vapurda kamarot Karlo'yu da görür. İstanbul'a vardıklarında hepsi çok sevinçlidir.

Bu eser eğitici bir çocuk romanıdır. Eserin hemen başına konulan uzun bir açıklama bu romanın amacı, dili ve üslûbu hakkında bilgi verir:

" Mürebbilere, muallimlere, çocuk anne ve babalarına

Size Cümhuriyet çocuğunun kitapları umumî unvanı altında vücude getirmeğe başladığımız terbiyevî bir serinin ilk eserini takdim ediyoruz. *Amerikada bir Türk çocuğu,* mevzuu kısmen dünya çocuk edebiyatından ilham alınarak vücude getirilmiş, fakat ruhu itibarile tamamen millî bir romandır.

Gerek bu kitapta, gerekse bundan sonra neşredeceğimiz masallarda ve hikâyelerde göreceğiniz gibi, maksadımız yalnız çocuklara okuma sevinci verecek, onları eğlendirecek eserler vücude getirmek değil, belki hakikî çocuk edebiyatının bütün terbiyevî gayelerine varmaktır: Çocukta zihnî melekelerin, bilhassa muhayyilenin terbiyesi ve bunun da üstünde olarak çocuğa yaşama iradesi, muvaffakıyet enerjisi telkin eden taze ruhî hamleler vermek.

Nitekim bu takdim ettiğimiz ilk eser, Cenubî Amerikada bulunan babasını aramak için İstanbuldan tek başına yola çıkan on bir yaşında bir Türk çocuğunun kör tesadüflerle, şuursuz tabiatle, muhtelif millî muhitlerle mücadelesini, münasebetlerini hikâye ediyor. Gayesine varmak için kendi zekâsından ve iradesinden başka dayanacak hiçbir kuvveti olmıyan bu çocuk, icap ettiği kadar realist bir roman iklimi içinde, küçük okuyucularının hemen sevgisini ve hürmetini kazanacak olan örnek bir kahramandır. Anî vak'alar, küçük büyük yolculuk sergüzeştleri, felâketler ve mes'ut hâdiseler karşısında bir çocuk ruhunun aksülâmelleri, bir çocuk iradesinin tereddütleri, zaafları ve hamleleri gayet sade bir surette, romanın hazin ve neş'eli sathına aksetmiştir.

Eser aynı zamanda didactique = öğreticidir. Çocuğun alâkaları ve dikkatinin koyulaştığı noktalar hesap edilerek şehirler, meşhur adamlar, muhtelif millî adetler ve saire hakkında kitaba perakende malûmat konmuştur. O tarzdaki eseri okuyan çocuk hangi noktada bir şey öğrenmek için merak duyarsa orada istediği bilgilere tesadüf eder. Romanda müşahhastan mücerrede, hayattan fikirlere doğru tabiî bir gidiş vardır. Eserin hiç bir yerinde açıktan mücerret bir fikir ve malûmata tesadüf edilemez. Mutlaka müşahhas bir vak'a ve hâdiseden sonra çocukta uyanan

tecessüsün derecesini aşmıyacak tarzda malûmat verilmiştir. Bundan dolayı eserin üslûbu, mektep kitaplarının, coğrafyaların kuru, objektif ve çok defa sıkıcı üslûplarından farklıdır. Çocuk roman vak'asını yaşıyarak birçok şeyler öğrenir ve öğrendiğini unutmaz. Çünkü bu malûmat, birçok teessürler, heyecanlar ve intibalarle müterafiktır.

Eserin dili bugünün ve yarının Türkçesidir. Herhangi bir sahifeyi açınız ve yabancı sözleri sayınız: Yüzde beşle on arasındadır ve bu nisbeti asla geçmez. Cümleler kısadır. Üslûp çocuğun fikir tedailerine göre şekil almıştır. Öyle ki, mütaleaya alışmamış çocuklar bile, hiç zahmet çekmeden, kendi psikolojilerine uygun bir üslûp akıntısına kapılarak satırları takip eder.

Kitap azamî derecede sadedir, herhangi bir çocuk tarafından zahmet etse yazılıverecek kadar sade; şu farkla ki çocuklar içindir, çocukça değildir.

Şimdiye kadar memleketimizde çocuklar için bazı faydalı eserler neşredilmişse de muayyen bir programla seri halinde terbiyevî bir külliyat vücude getirilmemiştir. Biz inkılâp Türkiyesinin bu büyük eksiğini doldurmaya savaştığımız için serinin ilk eserini bütün *Cümhuriyet çocuklarına* ithaf ediyoruz."(s.5-6)

Oğuz, on bir yaşında bir çocuktur(s.9). Ama onun diğer çocuklardan farklı bir takım özellikleri vardır. "Ben küçük bir çocuk değilim, aklım başımda, ilk mektebimi bitirdim, öteki çocuklardan fazla biraz da Fransızca biliyorum, biraz da keman çalıyorum."(s.10) "İşte sana çok istidatlı, şimdiden parmaklarında eşsiz bir kıvraklık ve şarka mahsus ince bir hassasiyet bulunan küçük bir sanatkâr, bir viyolonist !(...) Çok terbiyeli ve kabiliyetli bir Türk çocuğu..."(s.103)

Oğuz, "Toska, Travyata, Karmen...gibi" meşhur Avrupa operalarından parçalar bilir(s.49). Oğuz bir cumhuriyet çocuğudur(s.102).

Sevim, Oğuz'un kendisinden küçük kız kardeşidir(s.16).

Oğuz'un vapurda tanıştığı Jozef "bir Musevî"dir(s.32).

"(...) Oğuz'dan bir iki yaş daha kabaca, daha uzun boylu, açık sarı saçlı, başı, yüzü ve gözleri ufarak, boynu çok ince, fakat omuzları geniş bir çocuktu ve uzun pantalon giyiyordu."(s.32-33) Jozef "Alyans mektebinde" okuduğu için Fransızca'yı Oğuz'dan daha iyi bilir(s.35). Para işlerinde açıkgözdür(s.57).

Oğuz'un vapurda aynı kamarada kaldığı Nikoli isimli Karamanlı bir tüccar vardır(s.46). Bu adam şişmandır ve daima sarmısak ve pastırma kokmaktadır(s.46).

Amerika'ya giderken Napoli'de bindiği gemideki kamara arkadaşları karı koca Kamilyenlerdir. Bu aile Kanadalı'dır(s.63). Mösyö Kamilyen şişman, karısı ise zayıftır(s.62). Mösyö Kamilyen "daima kahkahalar atan ve güzel hikâyeler anlatan" bir adamdır(s.67).

Romanda ifade edilen belli bir zaman olmamakla beraber olayların geçtiği süre üç ay kadardır. Oğuz'un babasının "1931 senesi mayısının on dördüncü günü" İstanbul'dan ayrıldığı belirtilir. İki yıl kadar Güney Amerika'da kalır. Maceranın geçtiği üç ay bu zamanın sonlarına doğrudur(s.205).

Eser bir çocuk romanı olmakla beraber bir gezi romanıdır da. Bu sebeple eserde pek çok yerden bahsedilir. İstanbul ve Erenköy ailenin yaşadığı yerdir(s.34). Oğuz pek çok yer görmüş ve buralarda bulunmuştur. "Adalar denizi"(s.48), "Pire"(s.57),"Napoli"(s.59),"Cebelüttarik boğazı"(s.95), "Bahrimuhitiatlasiye"(s.95), "Rio dö Janeryo"(s.97), "And dağları"(s.123), "Santiyago"(s.171), "Buenos Ayres"(s.173), "Rozaryo"(s.187), "Kordoba"(s.192), "Tüküman"(s.200) bu yerlerden en önemlileridir. Roman çocukları eğitmek amacıyla yazıldığı için bu yerler hakkında ara ara bilgi verilir.

Romanın bütününde Fransızca ve İspanyolca konuşulduğu belirtilir. Ama bu dillerden kelimeler eserde yer almaz. Ayrıca yerel söyleyişlerde eserin içerisinde yer alır:

" – Çocuhlar! Dedi, iki tane misiniz siz? Bana bir didilerdi. Goyun goyuna mı yativiricehsiniz?.."(s.46)

" – Vışşş!...dedi. Ben bu yüksek yere nasıl ideceğim de çıhacağım?"(s.46)

" – Galata kulesinin tepesinde misin, Hacı Niholi?.. Bu dar yatağa sığamıyon!.. Bir budun dışarıda galdı. Göbeeni nireye goyacağın ki?.."(s.47)

Batı dünyası ile ilgili bir görüş şöyledir: "Demek ki şu garplıların eşkiyası bile kadınlara saygı ediyor."(s.145)

1.13. Bu Kadın Kim?[143]

Cenap, dostu Kerim Ziya ile birlikte bir gece sinemadan çıkar. Cenap, meşhur bir ressamdır ve kadınlar ona hayrandır. Ama o kadınlardan bıkmıştır. Bu esnada

[143] Bu roman 27 Mart 1935 – 19 Ağustos 1935 tarihleri arasında Hafta Dergisi'nde 23 sayı olarak tefrika edilmiştir. Kitap halinde basılmamıştır. Bu kısımda verilen numaralar bu tefrikaya aittir.

yanlarından koşarak geçen bir kadın dikkatlerini çeker. Cenap, kadının peşindeki adamı ters yöne doğru yollar ve kadının yanına gider. Kadın Fransızca konuşur ve kendisine dokunmamasını ister. Cenap'ın ısrarları üzerine evli olmadığını ve kendisine bundan başka soru sorulmamasını istediği de belirtir. Korktuğu ve onu yalnız bırakmamasını istediği için Cenap'ın evine giderler. Kadın, Cenap'tan kendisine dokunmayacağına ve hiçbir şey sormayacağına dair söz alır.

Cenap, ertesi gün, kadın gittikten sonra, kendini çok kötü hisseder. Kadına tutulmuştur. Birkaç gün bu kadına rastlamak maksadıyla Beyoğlu caddelerinde gezer. Uykuları kaçmış, hayatının düzeni bozulmuştur. Bir gün eve geldiğinde hizmetçisi ona kendisini bir kadının aradığını, Türkçe konuştuğunu, Cenap'a minnettar olduğunu ve talihinin yalnız yaşamak olduğunu belirten imzasız bir kağıt bırakıp gittiğini söyler. Cenap, kadın tekrar gelebilir diye birkaç gün evden çıkmaz. Hayâlen kadının resimlerini yaparak günlerini geçirir. Bir gün arkadaşı Kerim'le beraber dışarı çıkarlar ve kadını tramvay beklerken görürler. Kadın tramvaya biner. Cenap, tramvaya yetişemediği için kadını taksiyle takip eder ve Taksim'de tramvaya yetişir. Kadının yanındaki boş yere oturur ama kadın onu tanıdığına dair hiçbir emare göstermez ve biletçiye Harbiye dediği halde daha önceki durakta iner. Cenap da hemen ardından inerek kadının yanına gider ve konuşmaya başlar. Kadın ona çekilmesini söyler. Cenap, evine gelmesi için ısrar eder ve kadın arkasından gelenin korkusuyla ilk perşembe günü geleceğini söyler. Cenap, uzaklaştıktan sonra iri bir adamın kadını zorla bir taksiye bindirdiğini görür.

Perşembe günü hizmetçiyi evden gönderir ve kadını bekler. Kadın gelir, evin tüm perdelerini indirir ve otururlar. Cenap, yine birkaç soru sorar ama kadın sorulara cevap vermez ve soru sormamasını ister. Bir daha kendisini yolda veya sokakta görürse tanımaması gerektiğini, gördüğü gün bir ölüm tehlikesi atlattığını söyler. Cenap, kadına bir likör ikram eder ve kendi aralarında kullanmak üzere kadına Sevgi ismini koyarlar. Ardından kadın Cenap'ın metresi olur. Cenap, kadından yanından ayrılmaması ister. Kendisi onu koruyacaktır. Bu esnada apartmanın kapısı sertçe ve uzun müddet çalar. Kadın kendisinin arandığını düşünerek korkar. Bunun için kapıya bakmazlar. Bir süre sonra ses kesilir ama kadın kapıyı çalanın hâlâ orada olduğu kanaatindedir. Bir müddet sonra hizmetçi kapıyı açarak içeri girer. Kapının önünde biri beklemektedir. Cenap, hizmetçiden evden gitmesini ve evden giderken de

kapıdaki adama evde kimse olmadığını söylemesini ister. Hizmetçi adamı gönderir. Kadın bu heyecanla Türkçe konuşur ve Türk olduğu anlaşılır. Kadın nereye gideceğini bilmemekte ve korkmaktadır. Cenap, kadını Yakacık'ta bulunan teyzesinin evine gitmeye ikna eder. Ertesi sabah erkenden kalkıp Cenap'ın teyzesinin evine ulaşırlar. Cenap, teyzesini kendi evine gönderir ve genç kadınla orada yaşamaya başlarlar. Kadının sinirleri yatışmaya başlar ve bazı şeyler anlatır. Kadının ismi Seniye'dir. Ertesi sabah gazeteye bakan Seniye kendinden geçer. Kendine geldikten sonra Cenap'ın ısrarlarına dayanamaz ve gazetedeki haberi gösterir. Bu haberde İzmirli bir tüccar olan Abdurrahman Bey'in ve karısının ortalardan kaybolmasından bahsedilmektedir. Abdurrahman Bey Seniye'nin kocasıdır. Bu haberden sonra Seniye olayları başından itibaren anlatır.

Seniye, çocukken, anne ve babasının ölümü üzerine İzmir'e gider ve amcasının yanında yaşamaya başlar. Büyüyünce talipleri olmuş ama yaşça kendisinden çok büyük, zengin bir Boşnak tüccar olan Kasım çok ısrar etmiştir. Bu adam amcasını ikna ederek Seniye ile nişanlanmıştır fakat Seniye bu adamı istememektedir. Bu adam yerine onun ortağı Abdurrahman'la evlenebileceğini amcasına söyler. Amcası bunun üzerine Kasım'la nişanı bozar. Ardından Abdurrahman'a Seniye ile evlenebileceğini ama bir süre Kasım'ın sakinleşmesini beklemenin daha uygun olacağını söyler. Seniye'nin amcası hastalanınca alelacele evlenirler. Kasım bir süre sinirlilik belirtisi gösterdikten sonra sakinleşmiş ve Abdurrahman'la arasını düzeltmiştir. Bir gün Kasım'ı evde yemeğe davet ederler. Kasım, sert davranışlarını ve giyimini değiştirmiştir. O geceden sonra karşılıklı gidip gelmeye başlarlar. Bir davette kocası dışarı çıkmışken Kasım, Seniye'ye kocasının onu aldattığını ve bunu ispat edeceğini söyler. Uzun bir müddet Kasım'dan haber çıkmayınca Seniye ona bir mektup göndererek ispat edecekse bir an önce etmesini, kocasına çok güvendiğini ve kocası böyle bir şey yaptıysa hem onu hem de kendisini öldüreceğini yazmıştır. Bir gece Kasım evlerine gelir. Abdurrahman dışarı çıkınca Seniye ispatı sorar ve tartışırlarken Abdurrahman içeri girer. Seniye ona kendisini aldatıp aldatmadığını sorar. Abdurrahman inkar eder ve Kasım'ı alçakça yalan söylemekle suçlar. Bunun üzerine Kasım onun boynuna sarılır ve onu boğar. Sonra Seniye'ye kocasını Seniye'nin boğduğunu elinde bunu ispat eden bir mektup da olduğunu söyleyerek Seniye'nin daha önce yazdığı mektubu gösterir. Seniye bayılır.

Kadın ayıldıktan sonra, Kasım, Abdurrahman'ın cesedini gömer. Kasım, ertesi sabah Seniye'yi, kendi evine götürür. Bir süre sonra Seniye İstanbul'a gelir ve bir otele yerleşir. Sinirleri çok bozuk olduğu için bir hastahaneye yatar. Buradan çıktıktan sonra para çekmek için bankaya giderken yolda Kasım'la karşılaşır. Bir taksiye binerek ondan kaçar ve tekrar hastahaneye döner. Ertesi gün Kasım hastahaneyi bulur. Seniye buradan da kaçar ve bir Rum ailesinin yanında kalmaya başlar. Kasım burayı da bulur. Seniye, Cenap'la karşılaştığı gece bu pansiyondan kaçmaktadır. Cenap'tan ayrıldıktan sonra Büyükada'daki bir sanatoryuma gitmiştir. Tereddüt içindeyken Cenap'a tekrar gelmiştir. Kasım, Büyükada'da da onu bulmuştur ve Beyoğlu'nda bir daire tutup yaşamak istemektedir. Tramvayda karşılaştıklarında Kasım arkada sigara içtiği için onunla konuşmamıştır. Cenap, mektubu Kasım'ın elinden alması gerektiğini düşünür ve bunun bir yolunu bulabilmek için İstanbul'a inerken vapurda bir arkadaşıyla karşılaşır. Arkadaşı gazetedeki ilginç bir olaydan bahseder. Cenap dikkat edince bunun Seniye'nin hikayesi olduğunu fark eder. Kasım, bütün olayları anlatan bir mektup bırakarak intihar etmiştir. Bunun üzerine tekrar Yakacık'a döner ve Seniye'ye haberi verir.

Cenap itibarı yerinde, kadınların hayranlığını üzerine çekmiş ama kendisi bu durumdan rahatsızlık duymaya başlamış, otuz dört yaşında bir ressamdır(T.1).

Seniye, yirmi beş yaşlarında, iri siyah gözlü, cazibeli, güzel bir kadındır(T.2). On bir yaşından beri İzmir'de yaşamaktadır(T.13). Fransız mektebinde okumuştur (T.14).

Kasım, kırk yaşlarında, zengin bir Boşnak tüccardır(T.14). Seniye'nin kendisini reddetmesinden sonra davranışlarını değiştirmiştir: "Eskiden geniş yakalı, bol, arkası tokalı, uzun ceketler giyerdi. Bir dağ adamı gibi görünmekten hoşlanırdı. Ellerini daima arkasına koyarak lâkırdı eder, dinleyenlerde en küçük bir itiraz hazırlığı görürse ayağını yere vurur, başkalarının sözünü sık sık keserdi. Sesi çok kalın ve boyu hem uzun, hem dikti.

Bu sefer, ne tuhaf ! Kasımın boyu bile kısalmış gibiydi; çünkü biraz kambur ve biraz boynu bükük duruyordu. Vücudü de incelmişti; çünkü biraz zayıflamış biraz da elbisesini dar yaptırmıştı."(T.16)

Abdurrahman, ciddî, nazik, doğru bir adamdır(T.14). Abdurahman'ın Alman bir metresi vardır(T.16).

Mekân olarak Beyoğlu, Taksim, Sıraselviler, gibi merkezî yerler kullanılır(T.1). Maçka diğer bir mekândır(T.2). İstanbul'un dışında, sessiz bir yer olarak Yakacık'tan bahsedilir(T.11). İzmir ise olayların geriye dönüşlerle anlatıldığı bir yerdir(T.13). Tepebaşı, Şişli ve Büyükada göze çarpan diğer yerlerdir(T.20).

Olaylar iki haftalık bir sürede geçmektedir. Ama geri dönüşlerle Seniye'nin çocukluğuna kadar gidilir. Mevsim yaz, aylardan hazirandır(T.1).

Yazar kadınlara ilişkin görüşlerini belirtir: "Kadınlar mı? Hep biribirinin aynıdır, dostum: Mektuplar, ilânı aşklar, vaadlar, yeminler, randevular... Sonra birkaç münakaşa ve ayrılık."(T.1)

Sosyal bir eleştiri göze çarpar: "Bizim memlekette resimden anlamadıkları halde senin resmine bayılıyorlar."(T.1)

Yazar değişik konulara ait görüşlerini de eserin içerisinde bir vesile ile belirtir: "Her meçhul şey bizi cezbeder. Hele bu meçhul şey, bir kadının gözlerini dolduran esrarla, kokusunu terkip eden lezzetli karanlıklarla karışık olursa bizi çıldırtır."(T.3)

"Seven bir kalp bütün engelleri yıkar ve gayesine doğru koşar."(T.4)

"Bir insanla konuşmak hakkını veren ilk bilgi onda yoktu: İsmini bilmiyordu."(T.5)

"Bir ressam, yahut bir müzisyen, yahut bir şair, bir muharrir... Evet, sizin mesleğinizde olanlar, hepsi insan ruhunu tasvir etmekle uğraştığınız için zavallı kalpleri bir bakışta anlıyorsunuz. Yalnız eserlerinizle değil, ellerinizle de bu kalbleri tedaviye koşuyorsunuz."(T.12)

Rüyaya önem verildiği görülür. Cenap'ın teyzesi onların geldiği sabahın gecesi Cenap'ın yanına bir kadınla geldiğini rüyasında görür(T.12).

Romanda yazarın diğer bazı romanlarında da görüldüğü gibi basit bazı oyunlar yapılır. Kadın eve ikinci gelişinde Cenap'ın ismini ve ressam olduğunu bilir. Bu çok önemli bir hadiseymiş gibi Cenap bunları nasıl bildiğini sorar:

" - Ressam olduğunuzu sizden, isminizi kapıcınızdan, meşhur olduğunuzu da başkalarından öğrendim. Burada kaldığım gecenin sabahı çıkarken kapıcınıza isminizi sordum, ondan sonra hakkınızda malûmat almak için uğraştım. Hiç güç değilmiş. Çünkü sizi herkes tanıyor."(T.7)

1.14. Cumbadan Rumbaya[144]

Cemile, İstanbul'un kenar ve fakir bir mahallesi olan Karagümrük'te oturan ama burada oturmaktan hoşlanmayan bir genç kızdır. Her sabah mahallenin gürültüsüyle uyanmaktan iyice rahatsız olmaya başlamıştır. Ya evlenecek birini bularak ya da evlerini yakarak sigortadan alacağı parayla Karagümrük'ten kurtulmak ister. Bu sıralarda tramvayda tanıştığı Tahsin isminde elli yaşlarında bir adam onu baloya davet eder. Cemile ve ailesi için bilet gönderir. Biletlerin gelmesinden sonra mahallede baloya çocukla gidilip gidilmeyeceği kavgası başlar. Ocak reisine kadar olay uzanır ve mahalleli çocuğun baloya gidilebileceği yönünde karar verir.

Cemile'nin arkadaşı Mürvet ise fakirlikten bizar olduğu için bedenini çok cüz'i bir paraya satacaktır. Cemile buna karşı çıkar ve kendisinin böyle bir şey yapmayacağını, kendisini sevdiği birine vereceğini söyler. Bu arada evlerinin bir bölümüne de kiracılar taşınır. Cemile kiracının genç oğluna karşı bir zaaf duyar. Aynı gün kendisine bilet gönderen Tahsin Bey'le, teşekkür etmek bahanesiyle, görüşmek ister. İşyerine gider. Oradan beraberce sinemaya giderler. Cemile, sinemada kendisini uyaran kıza sinirlenir ve olay çıkarır. Bunun üzerine sinemadan ayrılmak zorunda kalırlar. Tahsin Bey, Cemile'ye Taksim'de bir apartman tutmayı teklif eder. Hatta annesi gelmezse Cemile'ye bir hizmetçi tutacağını, kendisi evli olduğu için şimdilik bu evde oturamayacağını söyler. Kafası karısıyla uyuşmadığı için ondan ayrılacaktır. İsterse Karagümrük'teki evi de alacaktır. Cemile'yi otomobille evine bırakır. Evde annesinin ahbaplarından biri olan Hafize vardır. Cemile bu kadından hoşlanmaz. Annesine Tahsin Bey'in evi almak istediğini söyleyince annesi evi satmak istemez. Bu durum Cemile'yi çileden çıkarır. Annesine oturdukları evden çıkacağını söyler, hatta payına düşen sigorta miktarını almak için eve kundak sokabilecektir. Cemile, annesinin Taksim'e yerleşme isteğine karşı çıkacağını düşünür. Ama annesini feda edemeyecektir. Ancak evi yakarsa annesinin bu durum karşısında tavrını değiştirebileceğini zanneder. Bir akşam evi yakmak için evin etrafında uygun bir yer ararken kiracılarının ışığının yandığını görür. Eve

[144] Bu roman ilk olarak 18 Ağustos 1935 – 31 Birincikanun 1935 tarihleri arasında Tan gazetesinde 134 sayı olarak tefrika edilmiştir. Bu kısımda verilen sayfa numaraları şu kitaptan alınmıştır: Server Bedi: Cumbadan Rumbaya (İstanbul,1936). Bu kitabın daha sonra Ötüken Neşriyat'ça yapılan baskılarında Peyami Safa imzası kullanılmıştır.

girdiğinde kiracıların bölüğünden sesler duyar ve dinler. Kiracının oğlu arkadaşlarına Cemile'nin güzelliğini anlatmaktadır. Bu Cemile'nin hoşuna gider. Evi yakma düşüncesinde kiracının oğlu Selim'den faydalanacaktır. Bir bahane düşünürken çıkardığı gürültü sebebiyle Selim onu duyar ve bu defa o bir bahane uydurarak yanına çağırır. Konuşurlar ve Cemile evi yakma arzusunu belirtir. Selim'den de kendisine yardım etmesini ister. Selim, Cemile'ye yardım etme ve sigorta ile ilgili işlemleri de inceleme sözü verir.

Ertesi gün Cemile'nin evinin önünde bir otomobil durur. Bütün mahalle otomobilin etrafında toplanır. Tahsin Bey, Cemile ve ailesi gezsin diye göndermiştir otomobili. Cemile'nin annesi Asiye Hanım, ablası Şahinde, Asiye Hanım'ın yakın arkadaşları Hafize Hanım, Hamdune Hanım, gelini Nazlı ve çocuklar otomobile doluşurlar. Bu esnada eve yeni gelen Cemile şaşırır. Ama güç bela o da otomobile sıkışır. Büyükdere'ye bir gezintiye çıkarlar. Şoför, Cemile'ye Tahsin Bey'in buluşmak istediğine dair mektubunu verir. Şoförle konuşurken Tahsin Bey'in evli olmadığını öğrenir. Dönüşte yolda Selim'i gören Cemile otomobilden inerek onun yanına gider ve evi yakma meselesini sorar. Selim bu işin biraz zor olduğunu söyleyince ona kızar.

Cemile, Tahsin Bey'in daveti üzerine onun yanına gider. Tahsin Bey, eşinden boşanma ve apartman tutma arzusunu tekrarlar. Cemile ile beraber Taksim'deki bir apartmanı gezerler. Cemile'nin bu apartmanda oturmasını istemektedir. Karısından boşanıncaya kadar orada nişanlısı gibi oturacaktır. Cemile düşüneceğini belirtir. Bu gezintinin ardından balo için elbise bakmaya giderler. Cemile'ye elbise için kumaş alınır ve terziye verirler. Tahsin Bey, Cemile'den Fransızca, bakara, poker, briç öğrenmesini ister. Cemile eve dönünce annesine, Tahsin Bey'in kendisiyle evlenmek arzusunda olduğunu söyler. Ama annesi endişelidir. Arkadaşı Hafize'ye danışmak ister. Cemile bunu bildiği için annesinden önce Hafize Hanım'ı görür ve gönlünü yaparak kendisinden yana tavır almasını ister. Bu olaydan sonra evi tutuşturmaktan vazgeçer. Selim'e de âşık olmaya başlamıştır. Baloya kadar her gün Tahsin'le buluşup, alış veriş yaparlar. Balo günü Tahsin otomobille gelip, onları alır. Cemile yeni yaptırdığı elbiseyi giyer. Annesi de çarşaflanır. Şahinde'nin çocuğunu alır ve baloya giderler. Baloya çarşafla ve çocukla girilemeyeceği belirtilir. Ama Tahsin Bey'in ricasıyla ve bir köşede oturmaları

kaydıyla girerler. Ama bebek baloda ağlar ve dışarı çıkarmak zorunda kalırlar. Cemile baloda Selim'i de görür ve onunla dans ederler. Tahsin, Cemile'nin dans ettiği Selim'e bazı sorular sorar. Ters cevap alınca işi şirretliğe döker ve polis çağırır. Bunu duyan Cemile, Tahsin'e karşı Selim'i savunur. Tahsin bunun üzerine sessiz kalır. Selim, Tahsin'in kim olduğunu sorunca Cemile sinirlenir ve balodan kaçar. Tahsin peşinden gider, gönlünü alır ve balodan ayrılırlar. Selim de yanlarında gelir. Cemile, Tahsin'i ya da Selim'i seçmesi gerektiğinin farkına varır. Ertesi gün Cemile, Tahsin'in yanına gider. Ardından Selim'i görmek için üniversiteye gitmeye karar verir. Burada kendini yabancı hisseder. Koridorda Selim'e rastlar. Ona Tahsin'den ve isteğinden bahseder. Selim'in onu fikirlerinde serbest bırakması ve korumak istememesine kızan Cemile ondan uzaklaşır. Selim'in kendisini sevmediğini düşünür. Bir fotoğrafçının önünden geçerken Selim'in resmini görür ve satın alır. Kendi resmini de çektirir ve bu esnada üşütür. Eve varınca hemen yatağa girer. Hastalanmıştır. Selim de hastanın yanına gelir. Kendi resmini yatağın üzerinde görür. Selim, Cemile ile yalnız kalınca onunla konuşur. Cemile, Selim'e geceleyin sessizce gelmesini söyler ve o gece kendini Selim'e verir. Ertesi gün annesine Selim'in kendisini istediğini söyler. Annesi, Selim'in henüz okuduğunu, okul bittikten sonra eğer başka bir kısmeti çıkmamışsa evlenebileceklerini belirtir. Hafize'ye danışmak arzusundadır. Cemile yine Hafize Hanım'a giderek annesine Selim'in uygun olduğunu söylemesini ister. Aynı gün Selim'le buluştuklarında Selim'i üzgün bir halde görür. Selim'in babası zimmetine para geçirdiği için tutuklanmıştır. Cemile buna çok üzülür. Eve geldiğinde Tahsin Bey'in otomobilini görür. Annesi Tahsin'den ayrılmasını ister. Cemile, bu kararla yaptığı masraflara karşılık olarak Tahsin'e değerli olduğunu zannettiği bir saat götürür. Tahsin o saatin antika olduğunu söyleyerek Cemile'ye Selim'in babasını kurtarması için gereken parayı verir. Ama Taksim'de bir apartman tutmayı ve Cemile'nin orada yaşamasını şart koşar. Bu esnada Selim de kiradan çıkıp yengesine gider. Cemile, Selim'in bu davranışına kızar ve Tahsin Bey'in teklifini kabul eder. Annesini de Taksim'de apartmanda oturmaya razı eder. Cemile, Selim'in babası Nail Bey'e durumunu anlatarak onun borçlarını öder. Selim'e hiçbir şey söylememesini de ister. Selim'in daha önceleri üniversiteden Nahide isimli bir kızla evlenmek istediğini öğrenir. Ama araya giren biri yüzünden evlenememişlerdir. Cemile üniversiteye giderek Nahide

ile tanışır. Ardından Selim ile buluşur. Ona kızar, bağırır ve kendisinin onu aramaması halinde onun böyle bir teşebbüste bulunmaması gerektiğini söyler. Eve döndüğünde Mürvet'i görür. Mürvet'in kıyafeti değişmiştir. Mürvet, yaşlı bir adamla metres hayatı yaşamaya başlamıştır. Ertesi gün Selim'le buluşurlar. Onun Nahide ile buluştuğu apartman dairesine giderler ve orada kendini bir kez daha Selim'e verir. Ardından Tahsin'in Taksim'de tuttuğu apartmana annesi ve ablasıyla beraber taşınırlar.

Tahsin Bey evin içini eşya ile doldurmuştur. Ayrıca Cemile için, görgü kurallarını öğrenmesi maksadıyla, bir hoca tutmuşsa da Cemile bundan sıkılır ve hocayı gönderir. Aynı gece Tahsin eve misafirler getirecektir ve Cemile'den Memduh isimli adama iyi davranmasını ister. Cemile hazırlanırken Tahsin'in şoförü gelir ve Cemile gezmek için çıkar. Ali, Cemile'ye Lili isminde, Tahsin Bey'in metresi olan bir kadından bahseder. Eve dönerler. Akşam misafirler gelir. Memduh Bey, Cemile'yle ilgilenir. Tahsin Bey'in onun edebiyatla ilgilendiğini söylediğini belirtir. Cemile, o gece Lili'ye karşı bir zafer elde eder. Lili, Tahsin Bey'le apartmanı terk eder ama Memduh Bey bir süre daha kalır. Ertesi gün Tahsin'le görüştüklerinde Tahsin Bey yakın dostlarının onun edebiyat meraklısı bir kişi olarak bildiklerini ve yakın zamanda Prenses Nadide'ye davet edileceğini söyler. Ayrıca birkaç tane şiir yazdırıp ona göndereceğini, bunları kendi şiiri gibi prensese sunması gerektiğini belirtir. Tahsin Bey'in Memduh'la iki yüz bin liralık bir işi vardır. Tahsin'le beraber gittikleri bir lokantada Selim'le Nahide'yi beraber gören Cemile yıkılır. Bir buhran geçirerek Karagümrük'e geri dönmek ister. Ama bu durum geçicidir. Evde yatarken Selim'den mektup gelir ve ondan randevu ister. Aynı sıralarda Memduh Bey de Prenses'in davetini Cemile'ye ulaştırır. Tahsin Bey'le Şahinde ise yakınlaşmaya başlamışlardır. Cemile, yine Tahsin'in şoföründen, Memduh Bey'in Prenses'le arasının çok iyi olduğunu öğrenir. Hatta Prenses, Memduh Bey'e zengin bir Türk kızı alacaktır ama kız Memduh'u beğenmemiştir. Cemile o kızı kıskandırmak için kullanılacaktır. Nahide de Memduh Bey'i sevdiği için intihar teşebbüsünde bulunmuştur. Cemile, onun yerine katılacaktır. Cemile, Selim'le konuşur ve ona Nahide'nin intihar meselesini sorar. Ardından kavga ederek ayrılırlar. Cemile Prenses'in davetine katılır. Orada Tahsin'in yazdırdığı şiirleri ve kendi yazdığı tek şiiri okur. Prenses onun şiirlerini beğenir. Bu esnada Karagümrük'te yangın çıktığı

haberini alır ve üzülür. Prenses'e bunu anlatınca Prenses yardım etme vaadinde bulunur. Biraz fazla içki içen Cemile öfkelendiği bir anda kendini tutamayarak salonda herkesin ortasında tüm gerçekleri anlatır. Bu olaydan sonra Tahsin Bey'in yüzüne bakamayacağını zanneder fakat Tahsin Bey onu affetmiştir. Ona kendisinin ruhunu yükselttiğini söyler. Prenses'in köşkünden sabaha doğru ayrılıp Karagümrük'e giderler. Cemile, oradaki insanların durumunu görür ve Prenses'in yardım edeceği haberini verir. Akşam üzeri Prenses'in adamı gelir ve insanlara ilk ihtiyaçları için bir miktar para verir. Tahsin Bey, Cemile'ye bazı itiraflarda bulunur. Tahsin, daha önce evlenmiştir. Karısı ölmüş ve tek kızıyla kalmışlardır. Kızını çok sevmektedir. Yanından ayrılmasını istemez. Ama kızı, Tahsin'in hiç sevmediği bir adamın oğlunu sevmektedir. Tahsin, kızını bu adamın oğluna vermez. Kızı hastalanır ve ölür. Tahsin, Cemile'yi bazen kızı gibi, bazen de başka türlü sevdiğini söyler. Bu sevmelerin hepsinde de kızının gözü önüne geldiğini anlatır. Onu Selim'le evlendirmek arzusundadır. Selim'in babasını da tutuklattıran odur. Tahsin, Cemile'nin ablası Şahinde'yi sevdiğini ve onunla evlenmek istediğini de anlatır. Memduh Bey de Nahide ile evlenmeyi kabul etmiştir.

Ertesi gün Selim'in babası Cemile'yi görmeye gelir. Selim'in hasta olduğunu ve doktorların Avrupa'ya sanatoryuma giderse iyileşebileceğini söylediklerini belirtir. Ama Selim, Avrupa'ya gitmek istememektedir. Cemile isterse Selim'i ikna edebilecektir. Cemile bunu kabul eder ama Selim'in yanına gidince bu fikrinden cayar. Aynı günün gecesi Nail Bey, Cemile'yi arar. Ona, Selim'in evden kaçtığını, yanına gelip gelmediğini sorar. Cemile, Selim'i bulmak için dışarı çıkarken kapının önünde Selim'i görür ve eve alarak yatağına yatırır. Doktor çağırılır, bu doktor da Avrupa'ya giderse daha iyi olacağını belirtir. Nail Bey oğlunu Avrupa'ya götürmekte ısrar eder. Oğlunun hastalığının sebebinin de Cemile olduğunu düşünmektedir. Selim ise Cemile'nin yanına gelince biraz iyileşir gibi olmuştur. Ama babası onu kendi evine götürmek ister. Cemile bunu engeller. Nail Bey oğlunu Avrupa'ya götürmekten vazgeçmemiştir. Pasaportları hazırlatır ve biletleri alır. Selim ve babasını uğurlamaya Cemile, annesi, ablası ve Tahsin gelir. Tren tam kalkacakken Cemile trene atlar ve onlara, kendisinin de gideceğini söyleyerek trenden inmez. En sonunda Selim'in babası başka bir gün gitmeye razı olur. Cemile de Selim'i Avrupa'ya göndermeyeceğini haykırır. Büyükada'da bir ev tutarlar. Selim

iyileşmeye başlar. Tam olarak iyileştikten sonra Selim'le Cemile evlenirler. Tahsin ile Şahinde bir hafta sonra, Memduh ile Nahide ise iki hafta sonra evleneceklerdir.

Cemile, yirmi yaşını biraz aşmış güzel bir kızdır:

"İki seneden beri, sahi, güzel bir kızdı. Meğer kıvamını bulmak için yirmisini biraz aşması lâzımmış: Bir rugan gibi parlayan siyah saçlarının öbek öbek alev alan has boyası altında, ince uzun, çekik mat buğday renkli yüzü, göz ve ağız güzelliğini ilk bakışa teslim ettiriyordu."(s.5)

" – Bu gözlere yazık değil mi? Bu zencefilli akide kırmızısı dudaklar kimde var? Bu iki yumruk gibi kalkan göğsü Şişli aşifteleri askısız böyle durdursunlar... göreyim bakayım."(s.6)

"Cemile'nin içi tezdi: Yolda hızlı yürür, atıştıra atıştıra gayet acele yemek yer, daima fevkalâde bir vak'adan bahsediyormuş gibi harlı, telâşlı konuşur, aklına geleni söyler, aklına koyduğu şeyi çabucak yapmak isterdi."(s.18)

Cemile erkek gibi yetiştirilmiştir:

" - Baksana bana, dedi, ben erkek gibi büyüdüm. Daha sekiz on yaşımda iken mahallenin erkek çocuklarını döverdim. Bir defasında da Şerbetçi'nin oğlunun başını taşla yardım. Sen o zaman görmeliydin beni: saçlar dikik dikik, yüz göz yara bere içinde, hergün üstüm başım çamurlu, pis, mendebur, çirkin bir şeydim. Üç dört sene içinde ben kendimi topladım. Elim yüzüm düzeldi. Deli Cemile adı bana küçükten kalmadır."(s.63)

Cemile aynı zamanda alçak gönüllüdür. Cahil ve patavatsız olmasına rağmen iyi niyetlidir:

" Ben üç buçuk arşın ipek parçası giyince burnu kaf dağına kalkan sonradan görmüşlerden değilim ayol..." (s.99)

"(...) Cahilliğine, garip muvazenesizliğine, hatta bazen terbiyesizliğine rağmen ne harikulâde kız !..."(s.135)

"Ben cahilim ama çok açık yürekliyim, açıksözlüyüm, pek sıkışmazsam yalan söylemem."(s.204)

" Senin açık kalpliliğin, saflığın, doğru sözlülüğün delice hareketlerin, kanı sıcaklığın, güzelliğin, hele güzelliğin ..." (s.144)

" Sen de şunu bil ki ben namuslu bir kızım, anladın mı?"(s.187)

Cemile aynı zamanda âsi bir kızdır. Kendi kafasına göre davranmayı sever. Nasihatten hiç hoşlanmaz: "Nasihat, Cemile tabiatında bir insan için, kanaate ve tevekküle değil, gurur üstünde yaptığı uyandırıcı tazyikle isyana ve mücadeleye götürücü bir tesirdi."(s.216-217)

Cemile'nin okula bakışı şöyle ifade edilir: " - Aman... sizi hımbıllaştıran hep o mektepler değil mi?" (s.62) " - Seni mektep lapalaştırıyor, ben de mektep görseydim yapamazdım istediğimi..."(s.167)

Romanın sonunda Cemile'nin değişip, geliştiği şöyle vurgulanır:

"O kadar ki, beyazlar içinde ışıktan bir yapılış gibi yükselen Karagümrüklü deli Cemile'nin nereden geldiğini bilmiyenler, onun iki âlem arasında yaptığı hızlı seyahatin hiçbir ânını, hiçbir adımından anlıyamazlardı. Fakat davetlilerin çoğu, cumbadan rumbaya atlayan bu deli kızın mazisini biliyorlardı."(s.463)

Cemile ölmüş olan babasını şöyle anlatır:

"Babam çıtkırıldım değildi. Zamanının ince bıyıklı, ince boyunlu, kambur zumbur, muhallebi çocukluğundan yetişme erkekleri lûgat paralayarak konuşurlarmış. Babam bu lâkırdılara "kâtip ağzı" dermiş. Annem de bunu bellemiş. Ben de annemden öğrendim. Züppece, ukalâca konuşanların ağzına lâkırdıyı tıkayıveririm." (s.62)

Şahinde, Cemile'nin ablasıdır. Genç yaşında dul kalmış, bir çocuğu olan saf bir kadındır. "Uzun boylu, sarışın, yüzünün derisi cigara kağıdı kadar ince ve beyaz, boynunun mavi damarları görünen zayıf ve sinirli bir kadındı:(...)"(s.6)

Asiye, Cemile'nin annesidir. Saftır ama aynı zamanda inatçıdır(s.63).

Selim, Cemile'nin kiracısının oğludur. İdealisttir. Cemiyet için çalışacaktır (s.79). Edebiyat fakültesine gitmektedir(s.112).

Mürvet, Cemile'nin arkadaşıdır. Şöyle tasvir edilir:

"(...) vücudunun bir kısmı çok zayıf, bir kısmı da çok şişman kısa boylu ve rengi de esmerle sarışın arasında tereddüt eden bir kız girdi: Ablak ve gözlerinin içi gülen yüzünün altında incecik bir boynu, toplu bir omuzdan aşağı iplik gibi akan zayıf kolları, topuklarının altında kalacak kadar uzun ve bol eteğini dolduramayan düşük ve etsiz kalçaları, fakat gayet dolgun, geniş, yağlı, sarkık bir göğsü, fazla çalışmış ve yıpranmış, büyük elleri vardı. Saçları, açık kumral, gözleri açık elâ, fakat

yüzü fazla esmer, göğsü beyazdı. Bütün bu tezatları arada bir cazibe haline getirmeye muvaffak olduğundan eminmiş gibi rahat ve pervasız bir canlılık gösteriyordu."(s.9)

Tahsin Bey, tıknaz, elli yaşında, çiçek bozuğu ve sol yanağında Hâlep çıbanı olan bir adamdır(s.19). Cemile onu şöyle anlatır: "(...) bu kabuğu ısırılmış çavdar ekmeği suratlı, dasdaracık alınlı; müşevveş bakışlı, katmer gerdanlı koca göbekli pastırma âşıklısı(...)"(s.70)

Nahide, Selim'in kız arkadaşıdır. "Simsiyah saçlı ve simsiyah gözlü, buğday renkli, ağzı büyük ve dudakları soluk, tayyöre benzer, boya yediği besbelli, hava sıcak olduğu halde kalın, yünlü ve bol bir elbise içinde kaybolan zayıf vücuduyla bu kıza güzel diyenin, Cemile aklına şaşmağa hazırdı. Fakat Nahide'nin siyah gözlerinde, ve iri, güzel siyah gözlerinde öyle bir kibirli bakış, insanı yukarıdan aşağı alış, her tarafında belli belirsiz öyle bir azametli eda vardı ki, Cemile'ye güzelliğinin üstünlüğü ile öğünmek müsaadesini vermiyor gibiydi."(s.203)

Lili, Tahsin Bey'in metresidir(s.258). O etraftaki pek çok kişiyle ilişkisi bilinen bir kadındır. " - Lili'nin kiminle alâkası yok, Cemile Hanım? Karı evli, kocası zengin, dünyayı dolaşır, İstanbul'a senede bir ay ya uğrar, ya uğramaz. Bir karının parası, boş vakti, biraz güzelliği hele... Aman Allahım o şeytanlığı da olursa kâinatı parmağında çevirir. Tahsin Bey'i de çeviriyor."(s.260)

Lili'nin dış görünüşü de şöyle anlatılır:

"(...) sapsarı, mutlaka boyalı, fakat çok iyi ondüle saçların altında geniş bir alın, yulunduğu ilk bakışta anlaşılmayan çok ince kaşlar, uzun ve kanatları yapışık, narin bir burun altında, dudakları ince fakat büyükce bir ağız, sivri çene, uzun ve çok güzel bir boyun, çıplak tarafı vücudünün umumî tenine iyi şahitlik eden bir göğüs... Hafif çatık kaşlar altında, dudaklarının etrafındaki ince gülümseyişle taban tabana zıt öfkeli, celâlli, parıltılı mavi gözler..."(s.262-263)

Memduh Bey, Tahsin Bey'in arkadaşıdır. Bir şirketin de idare meclisi reisidir. (s.252) Cemile Memduh'u şöyle anlatır: "Bu Memduh Bey denilen adam da şişmanmış da uğula uğula zayıflamış gibi yüzünün, boynunun etleri sarkan, durup dururken hep başını sallıyan, çok iri burunlu ve kalın enseli, kır bıyıklı, ellisini geçkin bir adamdı. Fakat halinde çok kibarlık vardı.(s.263)

Memduh Bey kendisiyle ilgili olarak şunları söyler: " (...) Fransa'da 'Siyans Politik' yaptım. Hariciye hizmetlerinde bulundum, (...)" (s.272)

Prenses Nadide; "(...) kırkını geçkin, uzun boylu, tıknazcana, fakat iyi bakım ve korsa içinde yaşından birkaç yıl ve vücudünden birkaç kilo düşüren, esmer, iri siyah gözlü, sivri ve parlak bakışlı, bir an sevimli ve kibirsiz, bir anda kibirli ve sevimsiz görünen anlaşılmaz bir kadındı."(s.325)

Mekân olarak Karagümrük kullanılır. Karagümrük fakir insanların oturduğu bir semttir(s.6). "Ne kulağı delik, ne yezit, ne kâfir mahalledir bu!..."(s.212) Dizdariye de eserde ismi geçen başka bir fakir mahalledir(s.20). Taksim, zenginliğin ifadesi olan bir semt olarak göze çarpar.(s.68) Büyükdere gezme için düşünülen bir mekândır(s.57). Beyazıt üniversitenin bulunduğu yer olarak belirtilir.(s.127).

Yazar, halkın dilini ve konuşma tarzını eserine taşır:

"Sus ulan, enayi dümbeleği, istemezsen al meşeni, ver bana üç gazozu..."(s.4)
"Ha... Monden mi, monderen galiba, monderenlik varmış şimdi,(...)"(s.14)

" - Görgüsüz emme, gırk bir keret maşallah cin gibi fıldır fıldır nazarların var. Sen ne dirşen yaparım ben."(s .67)

" - Virmez o gadan Remzi... Emme üstünü ben temam iderim."(s.173)

" – Ah , diye bağırdı, fenalik basmis yüreğime... Ben sevmez böyle oyun!" (s.267)

"Ayol seninki aldı yörüdü."(s.52)

Yazar halkın modernliği anlayışını vererek bu anlayışı alay yoluyla eleştirir:

"(...) biz şimdi küçük büyük herkesi asrî hayata, hani nasıl diyorlar bakayım, moderen hayata, alıştırmak istiyoruz. Avrupa'da nasılsa bizde de öyle olacak, yavrum. Baloya edebini, terbiyesini muhafaza etmek şartile bakire, seyyibe, hâmile, emzikli, emziksiz, evli, bekâr, kundakta yahut ihtiyar, genç, çoluk, çocuk, büyük, küçük herkes gidebilir."(s.16)

" Biz asrî hayata çocukları çekirdekten yetiştirmek istiyoruz."(s.16)

Yine bu doğrultuda inkılâbın doğru anlaşılması gerektiğini belirtir:

" - Siz büyük revolüsyon ettiniz. İnkılâp diyorsunuz, he... Güzeldir, çok büyük iştir. Ama Evropa terbiyesini sağlam almak şartı ilan."(s.250)

Eserde sosyal eleştiriler de göze çarpar. Ahlâkî düşüklüğü ifade eden bir "noter nikahı" tabiri ortaya çıkmıştır:

" (...) noter nikahile evlendim, düğün filân yok, bir evde de oturmuyoruz, ben Samatya'da halamın yanındayım, o da Beyoğlu'nda bir pansiyonda oturuyor, arada

bir onun evine gidiyorum, bana aylık veriyor, gûya eskiden borcu varmış da bana beş senede taksitle ödeyecekmiş gibi noterde mukavele yaptım. Senin anlayacağın beş senelik karı kocayız, biribirimizden memnun olursak devam edeceğiz, olmazsak selâmünaleyküm, aleykümselâm ayrılacağız."(s.21)

Yazar bu doğrultuda eleştirilerini sürdürür:

" Kalbin yapamadığı şeyi kumaştan ve etten bekleyen bütün günün kızları gibi vücudunun ve ruhunun cilâsından medet umuyordu."(s.224)

" Tevekkeli bu memlekette kadının ahlâkı düşmüyor!"(s.232)

"(...) zamanenin bütün entrikalarını anlamıya ve hazmetmeğe çalışıyormuş gibi (...)"(s.235)

" - Bizim zamanımızda genç kızların hususî hâtıra olarak kaydetmekten çekindikleri şeyleri bu zamanın kızları roman olarak yazıyorlar."(s.334)

" (...) Babıâli şairlerinden birine para ile yazdırdığı bir şiiri kendi eseri gibi okudu."(s.295)

Bunların ardından yazar Cemile'ye bir Doğu – Batı mukayesesi yaptırma ihtiyacı içerisindedir:

" Mukayesesini her an yapmaya mecbur ve muvaffak olduğu iki unsur vardı: Karagümrük ve Taksim. Fakat şimdi neden Karagümrükten o kadar nefret ettiğini ve Taksimde ne bulduğunu henüz iyice anlamış değildi. Hayat onun aklından çok daha hızlı koşuyordu. İnsiyaklarını tatmin eden şeyse pek az, canının istediği pek çok şeye muktedir olduğunu hissettiği halde muayyen ve canlı bir ümidi olmadığı için, arada bir içini patlatacak kadar büyük sıkıntı nöbetlerine uğruyordu."(s.276)

Yazar bazı eserler hakkındaki düşüncelerini Cemile vasıtasıyla belirtir:

"Cemile bu kitaplardan birini eline aldı kapağına baktı:

Talimi Edebiyat

Bu sülüs harflerile yazılı acemce terkibi bile doğru dürüst okuyamıyor: 'Talim Edebiyat' suretinde heceliyordu. Fakat bunun edebiyatı talim ettiren bir kitap olduğunu anlayarak şöyle bir içini açtı, beş on satır okuyup anlamıya çalıştı, mânâ çıkaramayınca kitabı fırlatıp elinden attı.

Cemile kucağındaki kitaplardan bir ikincisini açtı. Bu 'solan yapraklar' isminde kısa kısa şiirlerle dolu, genç şairlerden birinin eseriydi. Cemile ilk gözüne ilişen şiiri kolayca anladığı için kitabı elinden atmadı. Sayfalara göz gezdirince,

ruhunda bazı gizli hâtıraları, zevkleri ve elemleri harekete getiren müphem bir uyanıklık hissediyordu. Amma bu mânilerde hiçbir fevkalâdelik bulmadı. Hele 'seninle o ilk gece' ismindeki şiirden günde on tane uyduracağını düşünüyordu.

Bu kitabı da attı. Üçüncü bir kitabı açtı. Bu da nesi? Şiir kitabı mı? Sayfaları çevirdi. Tuhaf şey! Kimi kısa, kimi uzun, çaprazlama yazılar.

Cemile sayfaları çevirdikçe içinde birike birike boğazına doğru yükselen kahkaha ihtiyaçlarile kitabı gözden geçirdi ve yerinden fırlayarak apartmanın içinde fellik fellik bir kalem aradı, bulamadı, zile bastı, kapıcıyı çağırdı ve ona acele bir kalem aldırdıktan sonra oturdu, bir şiir yazmayı denemek istedi. Bu kitaptaki gibi yazmak daha kolayına geliyordu. Çünki o manzumenin biçimindeki ve mânâsındaki savrukluk, tasasızlık, basitlik, deli ve müstehzî mizacına daha uygundu. Aklına gelen sözleri çaprazlama alt alta dizerek ve içinden alay ederek bunu herkese ciddî ciddî okumaya niyetlenmişti."(s.278-279)

Yazar dinî konulara bir vesileyle atıfta bulunur:

" – Korkarım, Allah'tan korkarım. Sen korkmaz mısın?

- Hayır inanmam ki ben ona.

- Allah'a inanmaz mısın?

- Hayır.

Cemile ilk defa ömründe böyle bir itiraf duyuyordu. Ruhu büyük bir hayretten nefrete, sonra hemen meraka hızla geçti." (s.356)

Eserde iki mantık hatası göze çarpar. Birincisi daveti veren prensesin ismi ilk olarak Nadya olarak verilir(s.271). Ama daha sonra bu durum değişir ve prensesin ismi verilmez sadece Mısırlı olduğu belirtilir(s.303). İkincisinde ise Memduh Bey okuyucuya evli olarak tanıtılır(s.271). Ama romanın sonunda Memduh Bey bir kez de Nahide ile evlendirilir(s.462).

1.15. Serseri[145]

Şadi, bir akşamüzeri işsizlik ve ablasının hastalığının psikolojik baskısı altında hayattan ümidini keser. Bu esnada kendisini denize atarak intihar etmek ister

[145] Bu roman kitap olarak yayınlanmamıştır. 12 Mayıs 1936 – 7 Temmuz 1936 tarihleri arasında Cumhuriyet Gazetesi'nde 52 sayı olarak tefrika edilmiştir. Bu kısımda verilen numaralar bu tefrikaya aittir.

ama bir balıkçı, bedenini görerek onu kurtarır. Polisler, hastaneye götürecek araç olmadığı için onu karakolda bir müddet tutarlar. Kendisine gelince bir miktar para verip evine götürürler. Eve vardığında ablasının iyice fenalaştığını, mahallelinin yardım ettiğini ve iyiliksever bir doktorun ablasını ücretsiz muayene ettiğini öğrenir. Ertesi gün doktorun verdiği reçeteyi yaptırmak için bir eczaneye gider. Buradayken bir kadının elli lira bozdurmak istemesi üzerine yardımcı olabileceğini söyleyerek parayı alıp kaçar. Reçeteyi eczacı da bıraktığından yakalanabileceğini düşünerek eve gitmemeye karar verir. Aklına eski arkadaşı Suzan gelir. Onun yaşlı bir doktorun metresi olduğunu öğrenir ve yanına gider. Suzan'a başından geçenleri anlatır. Onunla daha önce para kazanmak için bazı işler çevirmişlerdir. Kadın, Şadi'nin ablasını yanına gider. Ona biraz para bırakır ve Şadi'nin bazı sebeplerle gelemeyeceğini söyler. Evden, polislerin reçeteyi veren doktoru bulduğunu ama doktorun hastayı tanımadığını söylediği haberini getirir. Ablasının bu meseleden dolayı üzüntülü olduğunu da ilave eder.

Şadi, Suzan'dan ayrıldıktan sonra Beyoğlu'na doğru giderken yolda etrafına şaşkınlıkla bakan bir kız görür. Kıza ne aradığını sorar. Kız yengesini kaybettiğini ve o civarı bilmediğini söyler. Şadi, kıza yakınlık gösterir ve onu bir otomobile bindirir, evine doğru yola çıkarlar. Yolda kızın burnundan ameliyat olduğunu öğrenir. Burnu henüz iyileşmemiştir. Kızın burnundaki ameliyat falda görünmüştür. Bunu fırsat bilen Şadi, kendisinin önceden fala inanmadığını ama gittiği Hintli bir falcının onun bu inancını alt üst ettiğini anlatır. Bu falcı, kızın burnunu da açabilecek biridir. Ama falcıya yalnız gelmelidir. Bu arada kızın babasının İzmir'de olduğunu, annesinin olmadığını ve yengesinin yanında kaldığını da öğrenmiştir. Kızın evine yakın bir yerde otomobilden inerken, Şadi, kızın unuttuğu çantasını ona fark ettirmeden alır. Kız bir süre sonra çantasını unuttuğunu anlar. Çantada, kıza annesinin hediye ettiği ve kızın önem verdiği bir şey vardır. Şadi, falcının bunu bulabileceğini söyler ve iki gün sonra falcıya gitmek için onu kandırır. Kafasında falcılık yapmak için bir plan oluşturur ve ortaklık için Suzan'ın yanına gider. Onunla beraber, ilk olarak mobilyalı, karanlık bir ev tutarlar. Kendisine ve Suzan'a Hintli kıyafeti bulur. Evde yakmak için öd ağacı ve esrar alırlar. Odayı mumlarla süsleyerek hazır hâle getirirler.

Buluşma gününde Sabahat gelir. Onu alarak kiraladıkları eve götürür. Suzan falcının, yalnızca kadının falına bakacağını söylediğini belirterek Şadi'yi Sabahat'tan ayırır. Şadi, ayrıldıktan hemen sonra kılık değiştirir ve Hintli falcı kılığına girer. Kıza, kayıp çantasından ve çantanın içindeki eşyalardan bahseder. Ardından seansa son verir. Faldan sonra Suzan, çantanın yerinin bulunabilmesi için altın falına bakmak gerektiğini bunun için de altın gerektiğini söyler. Sabahat, bunu düşünürken Şadi tekrar kılık değiştirip yanlarına gelir. Sabahat masraf olarak gösterilen yüz lirayı verebilecektir ve ertesi gün için randevu alır. Buradan ayrıldıktan sonra Şadi ablasını muayene eden doktorla karşılaşır. Doktorun ona bir iş bulabilme ihtimali vardır. Bir otomobil şirketinde bir kâtibe ihtiyaç vardır. Şirkete giderler ama kâtipliğe birini bulmuşlardır onun yerine bir pazarlama elemanına ihtiyaçları olduğunu belirtirler. Maaşları düşüktür ama eğer araba satılırsa komisyon vereceklerdir. Şirketin sahibi deneme için ertesi gün onu çağırır. Doktor da ona artık ahlaksızlığı bırakmasını ve bulduğu ile namusluca geçinmesi telkininde bulunur. Ertesi gün şirkete gider ve işe bir hafta sonra başlayacağını belirtir. Buradan çıktıktan sonra Sabahat'le buluşur ve tekrar falcılık yaptığı eve giderler. Sabahat burada parayı verir ve üç gün sonrası için randevu alır. Şadi ile Sabahat bunun ardından sinemaya giderler. Şadi, burada Sabahat'in beyninde oluşturduğu bir varlığı sevdiğini öğrenir. Kendisiyle bu hayali varlığı Sabahat'e kıyas ettirir.

Üç gün sonra Sabahat falcıya tekrar gider. Şadi falcı kılığında, daha önceden çantayı atmayı planladığı yeri, çantanın bulunduğu yer olarak, Sabahat'e anlatır. Daha sonra tekrar Şadi kılığında ortaya çıkar. Çantayı aramaya giderler. Şadi, cebinden çıkardığı çantayı bulmuş gibi Sabahat'e verir. Artık bu işlerden rahatsızlık duymaya başlamıştır. Saf bir kızı kandırmanın bir marifet olmadığını düşünmektedir. Sabahat'in Hintli falcıdan bahsetmesini istemez. Ama Sabahat geleceğini de bu falcıya sormak istemektedir. Ertesi gün falcıya gitmeye karar verirler. Falcı kılığındaki Şadi, kızı sevdiğine dair imalı sözler söyledikten sonra hayalindeki adamı da öldürmesi gerektiğini söyler. Daha sonra tekrar Şadi ile konuşurlar ve Şadi onu bir daha falcıya getirmeyeceğini belirtir. Bu esnada Sabahat bir arkadaşına falcıdan bahsetmiştir ve o da falcıya gelmek istemektedir. Şadi kabul etmek istemez ama kızın haline acır ve kızla falcının ertesi gün görüşebileceğini söyler. Ertesi gün Sabahat'le buluşmaya gittiğinde yanındaki kızın eczanede parasını çaldığı kız

olduğunu görür ve fark ettirmeden uzaklaşarak falcılık yaptığı eve gelir. Sabahat da yanındaki arkadaşıyla bu eve gider. Suzan, Şadi'nin hasta olduğu için buluşmaya gitmediğini söyler. Falcı bu kadına da cevap verdikten sonra gönderir ama Suzan kısa bir süre sonra tekrar gelerek yengesinin de fal baktırmak istediğini, kabul edilmesinin mümkün olup olmadığını sorar. Falcı kılığındaki Şadi, Sabahat'in içeri girmesini ister. Burada her şeyi Sabahat'e itiraf eder. Çocukluğundan beri hırsızlık yaptığını anlatır. Artık namusuyla çalışıp zengin olmak istediğini ve zengin oluncaya kadar Sabahat'i görmeyeceğini belirtir.

Bu işlerin ardından otomobil şirketinde işe başlar. Onu deneyen şirket müdürü işi becerebileceğini düşünür. Şadi, işinde kısa zamanda üstün başarı gösterir. İlk olarak Beyoğlu'nda bir apartman tutar ve ablasını oraya götürür. Şirketin performansını artırmaya devam eder. Başka yerlerden teklif alsa da gitmez. Şirketin sahipleri onu da şirkete ortak yaparlar. Şadi, bu işten hemen sonra Sabahat'i görür ve onunla evlenirler.

Şadi, otuz iki yaşında, babası bir denizci olan ve deniz kazasında ölen, iki yıl sonra annesi de ölmüş olan bir gençtir. Her türlü işle uğraştıktan sonra işsiz kalmıştır (T.2). Şadi, pratik bir adamdır. Tuttuğu işi koparır ama beceremeyeceği işlere de girmez(T.14). Uyanık bir adamdır. Kendini kontrol edebilir: "Bütün serserilik hayatında Şadi hiç böyle sarhoş olmamıştı. Zaten içkile başı çok hoş değildi; fevkalâde eğlenti zamanlarında bile başkalarına daha fazla içirerek onların püf taraflarını keşfetmeği tercih eder."(T.19)

Kimi zaman hain, kimi zaman ise merhametlidir. Hileyi sevdiği halde mertliğe de bayılır(T.29). "Daima cimri zengin çocuklarının öteberisini çalardı. Onların kibirlerine ve hasisliklerine kızardı."(T.30)

Sabahat'a karşı şu içten seslenişi önem arz eder:

"Ben ki hep kendim gibi dalavereci, şuh, fettan Beyoğlu karılarına tutulurum, onlarla sevişmekten, dalaşmaktan hoşlanırım; ben ki senin gibi enai piliçlere şimdiye kadar hep fena bir iştahla baktım ve onun haricinde metelik vermedim; şimdi sana imreniyorum, sen bana tepeden tırnağa kadar gönül rahatlığının, vicdan temizliğinin, saf ve tatlı sevgilerin heykeli gibi görünüyorsun."(T.39)

Şadi, kendisiyle de bir mücadele halindedir:

"Benim içimde bir 'ben', bir de 'kendim' varım. Herkes gibi benim içim de en aşağı iki parça. Kendim fena, ahlâksız, adi, serseri, olabilirim; fakat 'ben' öyle değilim. Bunun için 'ben', 'kendimi' ayıblıyorum. Demek ben başkayım, kendim başka... Ben kendimi ıslah etmedikçe, kendimi bana lâyık bir hâle getirmedikçe sana nasıl lâyık olabilirim?"(T.46)

Şadi'nin ablası Nazmiye hastadır(T.2). Kan kusmaktadır(T.3). " - Bütün mahalle onu sever. Çünkü bir hastalık olursa başkaları için kendini paralar. Melek gibi kızdır."(T.10)

Doktor Aziz Bey, iyilik yapmayı seven biridir(T.3). " - Kıranta bir adamdır. Ellilik vardır. Yakışıklı, cana yakın bir zatdır."(T.9)

Sabahat, güzelce, yanakları yuvarlak bir tazedir(T.10). Güzel ve saftır(T.11). Gözleri iri, biraz burnundan konuşur(T.11). Babası İzmir'dedir. Annesi yoktur Yengesinin yanında oturur(T.12).

Sabahat hayalinde uydurduğu birini sever:

" - Fakat mevcud olmıyan birini seviyorum.

- Öldü mü?

Sabahat güldü:

- Hayır... Ne sağ, ne de öldü. Çünkü doğmadı ki.. Benim kendi kendime icad ettiğim bir hayal...Vallahi sahi söylüyorum... Arkadaşlarım bilirler. Ben bir hayale âşıkım."(T.32)

Suzan, Şadi'nin eski eğlence arkadaşlarından biridir(T.6). Asıl adı Hayganuş'tur(T.10).

Mekân olarak geçenYenikapı kıyıları (T.1) balıkçı kahvelerinin bulunduğu bir yerdir. Samatya (T.2) orta ve alt gelir grubunda insanların oturduğu bir semt olarak göze çarpar. Feriköy azınlıkların yaşadığı bir yer olarak ifade edilir(T.6). Osmanbey'in arka tarafları eğlence mekânları olarak gösterilir(T.10). Harbiye'de Ermeni mahalleri bulunmaktadır(T.13). Şadi'nin para kazanmaya başladıktan sonraki ilk işi Samatya'dan ayrılarak Beyoğlu'na geçmektir. Beyoğlu zenginlerin cazibe merkezidir(T.51).

Kapalı bir mekân olan barın Şadi üzerindeki etkisi şöyle belirtilir:

"Çünkü bar, onun hayatında, daima bir 'vak'a mahalli' olmuştu, kavgalarının çoğunu orda yapmıştı. Nedense orada – nedense değil kadınlar olduğu için – kendini göstermenin her numarasına başvurmak âdeti idi."(T.13)

Azınlıkların Türkçe'yi telaffuz şekilleri olduğu gibi verilir: " - Ne var ki?... Merak edorum."(T.7) " - Gerçek söylorsun?"(T.7)

Argo kullanımı göze çarpar: "kaşkariko"(T.39) "sırıklamak"(T.45)

Yazar sosyal hayatla ilgili eleştirilerine bu romanda da devam eder:

" - Ne yazık... Zeki bir genc... Gayrimeşru yollarla hayatını temine mecbur... İşte bu da bizim hayatı içtimaiyemizin sakametlerinden biri... Halbuki bu zekâ, bu cesaret hayırlı işlerde ne kadar faydalı olur..."(T.26)

Şadi'ye bir miktar para veren polisin şu sözler dikkat çekicidir: " - Kusura bakma, dedi, biz de fakir insanlarız, halden anlarız, elimden fazla gelmedi, inşallah bu günleri unutursun,(...)"(T.2)

"Herkes nasıl para kazanıyor. Beyoğlu'nun bunca yılık kadınısın, bilmez misin? Kimi gizli ev işletiyor, kimi gizli, kumar oynatıyor, her biri bir türlü..."(T.16)

Yazar Ermeni kızları hakkında görüşlerini belirtir:

"Bu Ermeni kızlarının gizli mesleklerini hallerinden anlamak güçtür; hepsinde bir ev kadını sadeliği vardır; cilve yapmayı bilmedikleri için en çapkınları bile anneleri kadar ciddî olurlar. Rum kızlarının fettanlığı onlarda yoktur ve işledikleri günahları belli etmezler."(T.8)

" (...) fakat Suzan gibi karıların namuslu kızları kendi yollarına sürüklemekten zevk aldıklarını bilmekten doğan eski endişesini hatırlayınca kendisini haklı bulmuştu."(T.8)

Roman o dönemde çokça yaygın olan falcılığa dikkatleri çeker:

"Beyoğlunda bir sürü gizli falcılar var. Allah enayilere zeval vermesin. En bol müşteri onlar.(...) Kimbilir ne parlak karılar, zengin dudular, enayiler düşer. Amman be yahu... Bu parlak bir dalga işte..."(T.13)

" - Falcılık yasaktır amma değil mi?

- Canım yasak amma piyasada bir alay falcı var."(T.14)

Falcılığın kaynağı hakkında bilgi verilir: " - Buna Hindistan'da fakirizm derler. Dünyanın her tarafında böyle profesörler vardır. Fakat bizim memlekette alışılmamış. Hükümet pek böyle şeyler istemiyor."(T.15)

Çocuğun eğitiminin küçük yaştan itibaren yapılması gerektiği ve küçükken iyi eğitim almamış bir çocuğun ileriki yaşamında aldığı kötü eğitimin etkisiyle gayri meşru yollara sapacağı, daha önce "Sabahsız Geceler" ve "Hey Kahpe Dünya" isimli romanlarda olduğu gibi, bu romanda da vurgulanır(T.29).

Hey Kahpe Dünya isimli romandaki Haldun'un durumuna benzer olaylar bu romanda da mevcuttur:

"Tam ben dünyaya geleceğim sırada kümeste bir patırtı kopar. Annem o sancılar ve işkence arasında çırpınır: 'Eyvahlar olsun, kümese sansarlar girdi!' diye bağırır.

(...)

' - Ah... Bunda bir uğursuzluk olmasın, sansar hırsızdır, bu oğlan da büyüyünce hırsız olmasın.

(...)

- Sansar denilen hayvan benim bütün çocukluğumda hayalimi doldurmuştur. Ömrümde bir kere bile bu hayvanın kendisini de, resmini de görmedim. O hâlâ en korkunç şekillerde gözümün önünde gelir.

(...)

Bir kere beni bu kadar korkuttuğu için onu beğeniyordum. Keşke bende de öyle bir kudret, kuvvet olsa da herkesin gözünü yıldırsam...

(...)

Sansar sözü bile o kadar hoşuma gitmeğe başlamıştı ki bir gün mektebde hüsnühat vazifemin altına 'Sansar Şadi' imzasını attım.

(...)

'Bu isme lâyık olmak için, ilk defa, zengin ve çok hasis bir çocuğun çikolata resimleri biriktirerek kazandığı bir albümü çantasından aşırdım.

(...)

Nedense değil, ben çok cömerd ve hovardayım amma parayı da çok severim; bütün zenginlere imrenirim. Evet öyle bir hıncım vardı ki mektebe yeni olarak ne getirse – albüm, hokka, dolmakalem...- hepsini bir punduna getirip sırıklıyordum.

(...)

Velhasıl, birer birer anlatmıyayım, böyle neler, böyle kaç vak'a, rüştiyede sultanide, mektebde, sokakta, dükkânda kaç defa, neler, neler... çaldım! Yalnız

evden çalmadım, buraya dikkat et, benim eve ve aileye garib bir hürmetim ve bağlılığım vardır. Ev benim için adeta mukaddestir."(T.44-45)

Yazar bu eserde de tıp bilgisini gösterir:

" Ben bugün asidborik tamponu yapmamışım.

- Nedir o?

- Hani bilirsin...Eskiden gözümün içine bir şeyler batar gibi olurdu. Bizim doktor dedi ki bana kızamıktandır bu. Kızamık çekmişim ben çocukken. Şimdi her gün sabahları gözlerime asidborik tamponu yapoorum. Hem bunun gözlere faydası da olur imiş. Parlaklık veroor."(T.14)

1.16. Dizlerine Kapansam[146]

Boğaz'da bir yalıda anne ve babası ile oturan Handan, bir gece yalının önünden geçen bir kayıktan gelen şarkı sesine uyanır ve bu kayığın içinde bulunan sevgilisi Faruk'la beraber evden kaçarlar. Ertesi sabah annesi ve babası uyanınca hizmetçiler Handan'ın evde bulunmadığını söylerler. Handan'ın babası Atıf Bey karakola gider. Komiser, Handan'ın rüştünü ispat ettiğini söyleyerek onun biriyle kaçtığını ima eder ama araştırmalarına devam edeceklerini de belirtir. Yalı da ise bir yas havası hakimdir. Polisler, kayığı kimin kullandığını öğrenirler. Bu kişi İzmirli bir tüccarın oğlu olan Faruk'tur. Ama Faruk da ortada yoktur. Faruk hakkında pek iyi şeyler söylenmez. Bunu üzerine aileyi bir korku sarar ve zaten otoriter bir adam olan Atıf Bey kızını bu adamla evlendirmeyeceğini belirtir. Bu esnada eve gelen Handan'ın samimi bir arkadaşı olan Nebile, Faruk'la Handan'ın Dizlerine Kapansam isimli şarkıyla tanıştıklarını söyler. Faruk geceleri köşkün önünden geçerken bu şarkıyı söylemektedir. Faruk'un gayet güzel bir sesi vardır. Nebile, Faruk'un etrafında çok kadın olduğunu, bir avukatın karısının onu öldüresiye sevdiğini, hatta Handan'ın Faruk'la konuştuğunu öğrenince bu kadının Handan'ı öldürmek istediğini söyler. Faruk'un çok sayıda kızı aldatıp bıraktığını da ilave eder. Ayrıca Faruk'un gizli bir acenta ile işbirliği içerisinde olduğunu ve bu acentanın kızları Amerika'ya

---

[146] Bu roman ilk olarak 29 Birinciteşrin 1934 – 27 Mart 1935 tarihleri arasında Hafta mecmuasında 22 sayı olarak tefrika edilmiştir. Bu kısımda verilen sayfa numaraları şe eserden alınmıştır: Server Bedi: Dizlerine Kapansam (İstanbul,1937).

kaçırdığını belirtir. Bunlar olurken hizmetçi bahçede bir mektup bulmuştur. Mektupta Handan'ın kırk sekiz saat içinde ailesinin yanına dönmemesi halinde mahvolacağı belirtilir. Kızın gelmesi için gazetelere bir ilan verilmesi gerektiği ve bu ilanda da eğer Handan eve dönmezse babasının hastalıktan ölebileceğinin belirtilmesinin işe yarayacağı düşünülür. Bunun üzerine karakola giderler. Nebile bildiklerini komisere anlatır. Komiser acenta işine inanmaz. Karakoldan çıktıktan sonra Nebile, vapurla ayrılır. Cihangir'e bir arkadaşının evine gider. Arkadaşı Melahat'a Atıf Bey'in evinde neler yaptığını anlatır. Mektubu Faruk'la Handan'ı birbirinden ayırmak için Nebile yazmıştır. Ayrıca Handan'ın annesine anlattığı yalanları Melahat'a tekrar anlatır. Bunun ardından avukatın karısı Mehlika'nın evine giderek ona işbirliği teklif eder.

Bu sıralarda Handan'la Faruk, Bebek'te Faruk'un önceden tanıdığı bir Hristiyan ailenin evinde pansiyoner şeklinde, gizli olarak kalmaktadırlar. Bu evde gazeteleri takip imkanı bulmaktadırlar. Faruk, kendilerinin İzmir'de olduğu zannını vermek amacıyla oradaki bir arkadaşına Handan'ın yazdığı bir mektubu İzmir'den postaya vermesini belirten bir mektup yollar. Burada 'Dizlerine Kapansam' isimli şarkıyı sık sık söyleyerek vakit geçirirler. Faruk, Atıf Bey'in yanına giderek ahlaksız biri olmadığını, dinî ve millî değerlere bağlı olduğunu anlatmak istemektedir. Handan, babasının bunu kabul etmeyeceğini söyler. Birkaç gün böyle geçtikten sonra bir sabah gazetede, Handan, babasının ağır hasta olduğunu ve eğer eve dönmezse hayatından endişe edilebileceğini belirten bir yazı okur. Bunu üzerine paniğe kapılarak eve gitmek ister. Faruk bu haberin uydurma olabileceğini düşünür. Bu sebeple önce kendisi gidip Atıf Bey'le konuşmak ister. Atıf Bey'in evine sandalla giderken Nebile ve Mehlika'nın köşkten ayrıldığını görür. Köşke vardığında Atıf Bey'in bu iki kadının sözlerine kandığını fark eder. Atıf Bey, Faruk'u evden kovar. Faruk eve geldiğinde Handan'a, babasının hasta olmadığını ve kendisini evden kovduğunu söyler. Faruk, Handan'ın eve gitmesinin hiçbir faydası olmadığını ve hemen nikahlanmaları gerektiğini belirtir. Ama Handan babasının gönlünü alacağını söyleyerek eve gitmek ister ve Faruk'un tüm ısrarlarına rağmen gider. Babası kızını çok soğuk karşılar ve onunla konuşmaz. Bu Handan'ı çok üzer. Karısının tüm ısrarlarına rağmen kızıyla konuşmaz ve onunla aynı çatı altında duramayacağını söyleyerek kızını bahçede bulunan harabe şeklindeki iki katlı kulübeye gönderir.

Handan itiraz etmeden gider. Burada yalnız başına kalır ve mecburi haller dışında kimseyle konuşmaz. Kısa bir süre sonra da hiç konuşmaz ve sözlere tepki vermez. Bunun üzerine panikleyip doktor çağırırlar. Pek çok doktor gelir gider ama bir netice elde edilemez. Doktorlardan biri bunun psikolojik bir durum olduğunu kanaatindedir. İzmir'e gitmiş olan Faruk'a telgraf çekerek gelmesini isterler. Handan ise gün geçtikçe yemek de yememekte ve zayıflamaktadır. Ertesi gün Faruk gelir. Faruk'u Handan'ın yattığı odaya sokarlar. Faruk, içerde Handan'a 'Dizlerine Kapansam' isimli şarkıyı söyler ve kız kendine gelir.

Handan yirmi iki yaşındadır(s.8). Günlük hayatında geveze, neşeli ve modayı takip eden biridir(s.10). Handan, ciddî bir kızdır. Kız arkadaşlarının Beyoğlu caddelerinde gezmesini iyi bulmaz ve onları ayıplar(s.39). Küçük ve sarışın bir başı vardır(s.45).

Faruk, Boğaz'da meşhur, güzel ve dokunaklı sesi olan bir gençtir.(s.15) Siyah, ince ve yumuşak saçlıdır.(s.45) Geleneksel zevkleri vardır ve tutucudur:

" - Faruk asrî kızlardan hoşlanmıyormuş... 'Onlarda kalb yoktur' diyor, eski zaman kızları gibi... Nasıl söyliyeyim, vefalı, muhabbetine sadık, masum, temiz kızları seviyormuş."(s.24) Handan Faruk'u şöyle anlatır: "Faruk hakında tahkikat yaptırsın, görecektir ki bir incidir o. Babamın sık sık tekrar ettiği insanî meziyetlerin hepsi onda vardır: 'Zekâyı mücessem, namusu mücessem'."(s.51) Faruk kendini şöyle anlatır: "Sinema, spor, Beyoğlu züppelerinden olmadığımı anlatırım. Dinî ve millî an'anelerimize hürmetim olduğunu samimî surette söylerim."(s.55)

Âtıf Bey, zamanında müsteşarlık etmiş, Babıâli'nin nüfuzlu adamlarından biridir(s.9). Hayatından memnun değildir: "Hayatında her şey emellerinin ve tasavvurlarının aksine olmuştu. Bundan sonrası daha kötü. Kızı onu bırakıp kaçmış. Anası ona sahabetlik ediyor. Âtıf Beyi dinliyen yok. Ne resmî itibarı kalmış, ne de ailevî... Hayatta yalnız, yapayalnız... Hele bu ihtiyarlık deminde."(s.20)

Âtıf Bey'i kızı şöyle tanımlar: "(...) maziye lüzumundan fazla bağlı olan çok sevgili babam (...)" (s.51) "Bir de o, sevişerek evlenmemizin aleyhindedir."(s.54) "Âtıf Bey gibi muayyen fikirlere saplanmış adamlar ancak emrivakiler karşısında razı olurlar."(s.54) "(...) çok inatçıdır o; ne kadar inatçıdır, bilmezsin"(s.54)

Eşi ise onun hakkında şunları söyler:

" - Haydi, haydi... Sende bu kafa, bu inat olmasaydı genç yaşında tekaüde çıkıp köşede oturur muydun?

- Genç yaş nedir? Koskoca ihtiyarım. Müddeti hizmetimi bitirerek tekaüde sevkolundum. Açığa çıkarılmadım ya?

- Senin yaşında herkes çalışıyor. Bak muhasebeci Tahir Bey senden üç yaş büyüktü. Kim derdi ki dönüp dolaşıp Şûrayı Devlete aza olacak? Bak oldu işte... Çünkü senin gibi dikbaşlı değil. Zamana uyuyor."(s.19)

Âtıf Bey'in bazı düşünceleri eşi tarafından eski kafalılık olarak değerlendirilir: "Onu bir elime geçirsem eve kapatacağım. Hattâ bu köyden, bu yalıdan çıkacağız. Belki İstanbuldan da gideriz. Aradan birkaç sene geçer, mesele kapanır. Ondan sonra ben kızı gözümün kestirdiği aklı başında bir adama veririm. Bu böyle olacak.

Celile Hanım bir vaveylâ kopardı:

- A... dedi, sen vallahi divane oldun Âtıf. Bu zamanda büyük baban gibi düşünmek olur mu? Evvelâ kız rüştünü isbat etmiş. Beğendiğile evlenir, senin de sakalına güler. Şimdi o devirler geçti ayol..."(s.18-19)

Handan'ın annesini yalnızca Handan'ın bakış açısıyla görürüz. O da genel olarak kadınlar hakkında verilen bir yoruma dayanılıdır: "Onun ipile kuyuya inilmez. Bir günde beş defa fikir değiştirir. Söyledikleri biribirini tutmaz. Nihayet kadındır o."(s.81)

Nebile, Handan'ın tek arkadaşıdır(s.21). Ama Handan'a dost görünüp arkasından kuyusunu kazmaya çalışır(s.36). O da Faruk'a âşıktır ve onu kimseye kaptırmak istememektedir(s.38). Nişantaşı'nda oturur(s.35). Heyecanları ve maceraları sever(s.42). "Maksadına doğru koşarken yolundaki çamurları, dikenleri, inişleri, çıkışları hesaba katmıyan, cür'etkâr kızlardan biriydi. Amerikan Kolejinde arkadaşları ona 'Atak Nebile' derlerdi. Aklına geleni söyliyen ve aklına koyduğunu yapan bir kız ki bu tabiatile etrafına hâkim olmıya başladığını pek iyi anlamıştı. Hayasızlık derecesine varmıyan bir pervasızlıkla insanın hayatta her istediğine değilse bile, pek çoklarına muvaffak olacağına inanıyordu. Bu pervasızlığa bir avuç kadar da hile katmak şart..."(s.43)

Faruk'un babası Hafız Niyazi Bey İzmir tüccarlarındandır ve bir senedir İstanbul'da oturmaktadır(s.14). Oğlunun kız kaçırmasıyla ilgili olarak söyledikleri onun kişiliğini ortaya koyar:

" - Bu hâdisenin nazarımda, ticaretile meşgul olduğum üzümlerin tanesi kadar bile kıymeti yoktur. Ben bir iş adamıyım. Oğlum da yirmisini geçkin, iradesine sahip bir gençtir. Ne yaparsa yapar. İsterse evlenir. Bunlar beni alâkadar etmez. Siz gazetecisiniz, bana söyleyin bakayım, bu buhranın sonu ne olacak?"(s.48)

Faruk, babasını şöyle anlatır: "Pratik adamdır. Benim musikiyi sevmeme de çok içerler. Bana bir gün dedi ki: 'Bülbül olacağın yerde, katır olaydın daha iyiydi. Hiç olmazsa bir işe yarardın.' Fakat yine de fedakâr, cömert adamdır. Beni hiç sıkıntıda bırakmadı. Bir yerde, annemi severek aldığı için, aksine, o da aşksız evlenmiye hiç taraftar değildir."(s.55)

Anadoluhisarı zengin ailelerin yalılarda oturduğu bir yerdir.(s.9) Hisar dedikoducu bir yer olarak anlatılır(s.18). Bebek'ten, Boğaz'da zenginlerin oturduğu bir bölge olarak bahsedilir(s.49).

Romanda zamana ait tek ipucu var: Şûra-yı Devlet'ten bahsedilmesi(s.19). Buradan romanın cumhuriyetten önce geçtiği anlaşılır.

Romanda sosyal eleştirilere rastlanır. Burada "zamane" kavramı üzerinde durulduğu görülür:

"(...) saçlarını şakaklarına kadar uzatan ve Rodolf Manjo mudur, ne karna katısıdır, - çünkü Âtıf Bey bu sinema artistlerinin resimlerini ve isimlerini gazetelerde bin defa gördüğü halde bir türlü aklında tutamaz - o herifler gibi dudağın üst tarafında sülüğe benzere bir tüy çizgisi bırakan ve kollarını, bacaklarını açа açа yürüyen spor delikanlılardan biridir. Yahut buna benzer bir şey."(s.9)

"Şimdi zamane böyle..."(s.9) "Bu zemane çocuklarının harekâtına akıl, sır erer mi?"(s.14)

" A...Ne tuhaf zamandayız ayol... Bir şarkı için saç uzatılır mı?"(s.24)

"- Ben bu zamane kızlarını huylarını yavaş yavaş anlıyorum. Vallahi onlar şeytana ters giydirirler külâhı..."(s.107)

Tabiatın ön plana çıkarıldığı görülür. Makineleşmeye karşı da bir tavır vardır:

"(...) tabiatle insan arasında hiçbir sun'î ve sahte icat girmemelidir. Ben daima Allahın geniş kırları dururken ufacık ve daracık odalarda vantilâtörle

yelpazelenen insanların budalalıklarına şaşarım, hangi elektrik ışığı güneşle aşık atabilir? Güzel sularımızı kaynaklarından içmek dururken şehirlerde pis şişeler içinde kimya gibi satın almak ve içmek nedir? Her şeyin en halisini, en güzelini tabiat bedavaya herkese dağıtırken insanların karanlık, zehirli, boğucu şehirlere kapanarak birbirlerile ahmakça boğuşmalarına daima hayret ettim. Tabiate karşı aşkını kaybetmeğe ve makineleşmeğe başlayan insan, hayvandan daha aşağı bir dereceye düşüyor.

(...)

Evimize hiçbir Avrupa eşyası koymıyalım, değil mi? Yani Avrupa biçiminde eşya... Odalarımızı baştan başa Türk usulü döşiyelim: Türk sedirleri, Türk minderleri, Türk yastıkları... Sakız gibi beyaz örtüler... Sade, beyaz perdeler..."(s.57-58)

Eleştirilerden sinemada üzerine düşeni alır: "Sinema denilen şeytanî icadın kurbanı olan kızım(...)"(s.48)

Gazeteciler hakkında da şu fikirler ileri sürülür:

" – Onlar, herkese, hükûmetlere bile nasihat verirler, ukaladırlar.

- Hükûmetlere verirler tabiî...Vazifeleridir... Çünkü hükûmet herkesin işile uğraşır; fakat Ayşeden Fatmadan onlara ne?..

- Ben Ayşe, Fatma mıyım?

- Sen Ayşe, Fatma değilsin, Handansın. Onların nazarında Ayşe, Fatma, Handan birdir. Demek istiyorum ki herkesle teker teker meşgul olamaz gazeteler... Halkın işine bakarlar. Eğer herkese teker teker nasihat vermiye kalksalardı vazifeleri almazdı."(s.65)

Yazar, doktorların ağzından kendi tıbbî bilgilerini verir:

" Fakat bu gayet kuvvetli bir 'melânkoli' istidadıdır. Hele yemek yememeğe de devam ederse korkulur. Maazallah çıldırması, intihar etmesi, her şey mümkündür."(s.117)

"- Buna 'afazi' derler. Hasta hiç konuşamaz. Çünkü beynindeki dil merkezi işlemez. Fakat göz görür, kulak duyar, şuurda hiçbir ârıza yoktur. 'Şok' dediğimiz kuvvetli bir heyecan sarsıntısı eseri olabilir. Bazan aynı derecede kuvvetli bir sarsıntı ile geçer."(s.118)

Romanda millî değerlere bağlılık önemli bir yer tutar. Faruk ve Handan sahip oldukları değerlerle 'Dizlerine Kapansam' isimli şarkı arasında bağlantı kurarlar:

"Bu şarkı onlar için âdeta bir hayat ve aşk programı, bir umde, bir veçhe idi. Handana saçlarını uzatma kararını verdiren ve ikisine de muasır hayatın, geçici ve fanî modaların nefretini telkin eden bu nağmeler arasında müşterek hülyaları besliyor, büyütüp şişiriyor ve şarkıdan sonra konuşmıya başlıyorlardı. Bütün emelleri, Boğaziçinin eski bir yalısında, baş başa yaşamaktı."(s.53)

1.17. Korkuyorum[147]

Zehra, önceleri hiçbir şeyden korkmazken bir gün her şeyden korktuğunu söylemeye başlar. Ortada korkması için belirgin hiçbir sebep yoktur. Kocasının tüm sorgulamalarına rağmen niçin korktuğunu söylemez. Hatta bu sorgulardan sonra ağlamaya başlar. Kocası bu korkunun sebeplerini araştırmaya başlar. Bu korku Zehra, dışarıdan eve geldiği zamanlar artmaktadır. Gelen doktorlar hastanın vücudunun sağlam olduğunu söylerler ve psikolojik bir rahatsızlık olabileceğini belirtirler. Bir gün pencereden atılan bir taşa sarılı kağıt parçasını kocası, Zehra'nın elinden alır ama kağıt boştur. Şüpheye düşer fakat Zehra'nın bir aşk meselesi olamayacağını düşünür.

Bir sabah hizmetçi evin kapısının sürgüsünü sabahleyin açık bulduğunu söyler. Fazıl, bunu Zehra'ya sorar ama cevap alamaz. Bir başka gece ise hizmetçinin yattığı odanın kapısı dışarıdan sürgülenmiştir. Zehra, bundan da haberi olmadığını söyler.

Zehra, Fazıl'ın ikinci karısıdır. Sivrihisar'da bulunurlarken evlerine evlatlık olarak girmiştir. Sivrihisar köylerinden birinde doğmuştur. Sekiz yaşından itibaren üvey anasının elinde büyümüştür ve her ikisi de kendisine kötü davranmasına rağmen üvey annesini öz annesinden daha çok sever. Üvey annesi Zehra'yı on beş yaşında kasabaya besleme olarak gönderir. Önce başmuallimin evine verilir ama burada evin hanımı ile geçinemediği için, bir tüccarın evine kaçar. Ardından bu

---

[147] Bu roman daha önce 6 Birinciteşrin 1937 – 25 Birincikanun 1937 tarihleri arasında Cumhuriyet Gazetesi'nde 72 sayı olarak tefrika edilmiştir. Bu kısımda verilen sayfa numaraları şu esere aittir: Server Bedi: Korkuyorum (İstanbul, 1938).

tüccarın da karısının rahatsız olması üzerine Fazıl'ın evine gelir. Karısı Şaziye, Zehra'yı bir hafta içerisinde kızı gibi sevmeye başlar. Yalnız bir kusurunu fark eder. Ne zaman boş vakit bulsa pencereden dışarı bakmaktadır. Bu sırada hanımının da elbiselerini giyen Zehra gün geçtikçe fark edilir şekilde güzelleşmeye başlamıştır. Bu durum Şaziye'nin kocasını rahatsız eder ve Zehra'ya kızmaya başlar. Zehra, Şaziye Hanım'ın makyaj malzemelerini ve kokularını da kullanmaya başlamıştır. Şaziye Hanım onu her seferinde kocasının sertliklerinden korur. Şaziye ona okumayı da öğretir. Zehra, romanlar okumaya başlar. Zaman içinde saçlarını ondüle yaptırır, kaşlarını yolmaya başlar. Pudra sürüp, dudaklarını da boyar. Şaziye Hanım, bütün bunlara hiç sesini çıkarmaz hatta onu teşvik eder. Zehra, yavaş yavaş Fazıl'a da yaklaşmaya başlar. Fazıl, onu uyarmak zorunda kalır. Zehra da ona darılır ve uzak durur. Fazıl, karısına Zehra'nın onunla rekabet etmeye çalıştığını söylemesine rağmen karısı aldırış etmez. Şaziye, İstanbul'a döndüklerinde de Zehra'nın her arzusunu yerine getirmeye çalışır. Fazıl'ın da artık Zehra'ya karşı mukavemeti azalmıştır. Ona kitap alır. Zehra semte de uyum sağlamış, komşu kızlarıyla tenis oynamaya, sinemaya, plaja gitmeye başlamıştır. Karısı ondan bu kıza hizmetçi gibi davranmamasını ister. Fazıl ise Zehra'yı kıskanır. Bir gün karısı Fazıl'a Zehra'yı kendisini ölünce onun işlerini görebilsin diye yetiştirdiğini söyler. Şaziye'nin hastalığı ağırlaşınca Fazıl, Zehra'ya kızar ve artık evden dışarı çıkmaması konusunda uyarır. Karısı, ölümüne yakın Fazıl'dan kendisi öldükten sonra Zehra'yı bırakmamasını ister. Fazıl, ilk başlarda Zehra ile evlenmeye taraftar değildir. Hatta kısmeti çıkınca onu evlendirmeyi düşünür. Bir gün sinemada bir adam Zehra'ya yaklaşmış ve ona aşkını ilan etmiştir. Daha sonra mektup da yazar. Fazıl, bir gün eve döndüğünde bu delikanlıyı kapının önünde Zehra ile konuşurken görür. Ertesi sabah o genç bir kağıt daha gönderir ve eğer onunla görüşmezse intihar edeceğini ima eden şeyler söyler. O gece de intihar eder. Bir müddet sonra Fazıl kendini daha fazla kontrol edemez ve Zehra'ya onu sevdiğini söyler, ardından evlenirler. Bir süre mutlu şekilde yaşadıktan sonra Zehra köyüne gitmek ister. Döndükten sonra kırlık bir alanda yaşamak istediği için Kızıltoprak'ta bir ev alırlar. Kızıltoprak'a taşındıktan bir sene üç ay sonra Zehra'nı korkuları artmaya başlamıştır.

Bir sabah Zehra'yı bahçedeki kuyunun başında görürler, çok fena bir haldedir. Doktor çağırırlar. Doktor bunun kendini baskı altında hissetme vakası olabileceğini

söyler. Bunun için Zehra'yı yurt dışına götürmelerini ister. Bunu Zehra'ya söyleyince genç kadın çok sevinir. Hizmetçi Rukiye de bu mesele karşısında fikirlerini söyler. Zehra'nın bir adamın pençesine düştüğünü sandığını belirtir. Bu durum Fazıl'ı rahatsız eder. Fazıl, bir akşam eve döndüğünde Zehra'nın öğle vakti evden çıktığını ve bir daha eve dönmediğini öğrenir. Rukiye, Zehra'nın onu aldattığını zannetmektedir. Fazıl, bu sıralar eski bir dostu olan Feyzi ile karşılaşır. Feyzi'ye başından geçenleri anlatır. Feyzi, Fazıl'dan para çekilmek istendiğini düşünmektedir. Zehra'nın köyünde olduğunu tahmin eder. Bunu sordururlar ama Zehra'nın köyde olmadığı anlaşılır. Rukiye, Zehra'nın Fazıl'ı aldattığını ısrarla söylemektedir. Fazıl, Zehra'ya karşı zaafının azaldığını hisseder. İki gün sonra Zehra döner. Bursa'dadır ve bunu ispat edebilecek durumdadır. Zehra, vapurda iki kadınla karşılaşmış ve onların tesiriyle Bursa'daki kaplıcalara gitmeye karar vermiştir. Fazıl ona çok sert davranır. Söylediklerini kontrol ettirir ve dediği şeyler gerçek çıkar. Bunun üzerine yumuşar. Zehra da ondan Rukiye'yi evden uzaklaştırmasını ister. Bunun yerine eve bir uşak alacaktır. Berberde böyle bir adamdan bahsedildiğini duymuştur. Bu adamı eve uşak olarak alırlar ve Rukiye'yi gönderirler. Bu esnada Fazıl da Zehra'dan soğumaya başlamıştır. Hatta boşanmayı bile düşünmeye başlar. Bir ara Zehra'yı muayeneye gelen doktorla, yanında karısı da varken, yeniden karşılaşırlar. Doktorun hanımı, karısıyla arasındaki ilişkiden bahsederek, Zehra'yla bir berberde tanıştığını söyler. Fazıl bu laubali davranışa kızar ve fazla konuşmak istemez. Fakat merak duygusuna engel olamaz. Kadından özür diler ve onların evlerine davetini kabul eder. Aynı akşam eve dönünce Zehra'nın yine evde olmadığını görür. Zehra geç saatte gelir ve bir mektupla tehdit edildiğini söyler. Fazıl bu tehdit hikâyesine inanmaz ve Zehra'ya çok sert davranır ondan ayrılmak ister. Bunun üzerine Zehra, birkaç yalan söyleyerek Fazıl'ı kandırmaya çalışır ama o bunu önemsemez. Daha sonra doktorun evine gider. Burada doktorun karısının bir özelliğini öğrenir. Bu kadın İstanbul'un her sınıfına mensup bir çok kişinin aileleri hakkında bilgi sahibidir. Bu kadına göre Zehra ilk gençlik yıllarında genç bir çocukla sevişmiştir. Ama çocuğun babası ile Zehra'nın annesi birbirine düşmandır. Zehra'yla bu genci evlendirmek istemezler. Fakat Zehra çocuğa kaçmak ister ama çocuk buna yanaşmaz ve bunun üzerine Zehra kendini dereye atar. Kurtulunca orada oturmak istemez. Ardından besleme olarak eve girer, İstanbul'a gelirler. Bir gün Ömer

ismindeki bu genç Zehra'nın yolunu keser ve onu öldüreceğini söyler. Zehra memleketine de bu oğlanın zoru ile gider. Ama bu arada kararsız da kalmıştır. Daha sonra Bursa'da da buluşurlar. Zehra'nın bu adamı sevip sevmediği anlaşılmamıştır. Yalnızca korktuğu bilinir. Fazıl, o gece Zehra'dan ayrılmağa tam olarak karar verir.

Ertesi gün yolda Rukiye ile karşılaşır. Rukiye'yi tekrar evine çağırır. Kadın yine Zehra hakkındaki dedikodulardan bahseder. Ayrılık işlemleri de resmen başlar. Evde de ayrı ayrı yaşamaya başlarlar. Bir gün doktorun karısı yine Fazıl'ı evlerine davet eder. Daha evvel anlattığı şeyleri Zehra'nın yakın arkadaşı Aziz Bey'in kızından öğrenmiştir. Aziz Bey'in kızı, Zehra'nın bu ayrılığa çok üzüldüğünü de söylemiştir. Zehra'nın da Ömer'i sevdiği anlaşılmıştır fakat Fazıl'ın iyiliğine karşı ona gitmek istemez. Ömer, İstanbul'dadır ve Zehra'yı Fazıl Bey hariç herkesten kıskanmaktadır. Bu adam eve uşak olarak giren kişidir. Zehra, Fazıl'dan ayrıldıktan sonra bile Ömer ile yaşamak istememektedir. Fazıl Bey, Zehra'yı hemen boşama arzusunda ısrarcıdır ama diğer insanların kendisini suçlayıcı fikirlerinden rahatsızlık duymaktadır. Eğer Zehra'yı bırakırsa Ömer'in onu öldüreceğini söylerler. Fazıl Bey her ikisinin evlenmesi taraftarıdır ama Zehra bunu istememektedir.

Ertesi gün Ömer'le konuşarak onu evden gönderir. Rukiye eve tekrar gelir. Ömer, aynı gün eve gelerek her şeyi itiraf eder. Zehra'nın onun sözünü dinleyeceğini söyleyerek kendisiyle evlenmesini söylemesini ister. Fazıl, Zehra ile konuşur ama Zehra, Ömer'le evlenmek istemez. Rukiye'de Zehra'nın yanında yer alır ve onu bırakmanın doğru olmayacağını Fazıl'a söyler. Fazıl her şeye rağmen Zehra'yı evden gönderir. Fazıl'ın kulağına Zehra'nın intihar etmeyi düşündüğü haberi gelir ama aldırış etmez. Bir gün eve polisler gelir ve Zehra'nın kaybolduğu haberini verirler. Bunun üzerine Aziz Bey'in evine gider. Burada Zehra'nın nasıl kaybolduğunu Aziz'in hanımından öğrenir. Evin kızı ve Zehra'nın arkadaşı olan Neriman, Fazıl Bey'le özel olarak görüşmek ister. Bu görüşmede genç kız Fazıl'a Zehra'nın Bursa'da ve Ömer'le beraber olduğunu söyler. Ömer'le Zehra'nın birleşmelerine imkan olmadığını çünkü Zehra'nın Ömer'in kardeşi olduğunu anlatır. Ömer bunu bilmemektedir. Fazıl buna rağmen düşüneceğini söyler. Ama zaafı gittikçe artar ve Zehra'yı affeder. Akşamüstü eve Ömer ve Zehra döner.

Fazıl, tüccardır. Elli dört yaşındadır. Çok yer gezmiş, görmüş; çok insanlarla temaslarda bulunmuş pişkin bir adamdır(s.9). Hiçbir meseleye bir gecelik uykusunu feda eden adamlardan değildir(s.12). Kendisini şu sözlerle anlatır:

"Hareketlerinin bütün neticelerini düşünmek yüzünden hiçbir esaslı iş yapmaya muktedir olmıyan iradesizler cinsinden değildim."(s.48)

" – Ben namemul vak'alar önünde şaşırmam. Hiçbir şey için 'bu, mümkün değildir' demedim."(s.182)

"Ben bütün hareketlerinde sade bir adamım. Ruhumun sakin, muayyen bir iklimi vardır. Düşüncelerim, kararlarım ve hareketlerim arasında hiçbir irade buhranı geçirmem. Tereddütlerim hep zihnî safhada kalır ve bir kere karar verdikten sonra kolaylıkla tatbikına geçerim."(s.82)

"Ben ilk gençliğimden beri sokakları, kahveleri eğlence yerlerini sevmedim. Münzevi ve sakin tabiatım beni daima eve, evin de en sessiz odasına bağlamıştı. Yedi sekiz yaşından beri ayrı odalarda yatardım. İzmirde ve İstanbulda, her gittiğimiz evde, en üst katta ve bahçe üstünde, gürültüye en uzak oda benimdi. Büyük bir mecburiyet olmadıkça hiçbir başka eve, gece yatısı misafirliğine gitmedim. Gitmeğe mecbur olduğum zamanlar, sabaha kadar uyumamayı göze alırdım."(s.213)

Şaziye, tüccarın karısıdır. Fazıl karısını şöyle anlatır:

"Zayıf, dermansız, çelimsiz bir kadın olduğu için ev işlerine tahammülü yoktu.(...) Karım çok müdekkikti. Herşeyi inceden inceye arar, tarar, sorar; en uzak sebepleri, hâdiseleri merak eder, anlamak ister:(...)"(s.24)

"Şaziyenin hafiflikleri ve münasebetsizlikleri pek azdır, küçük şeylerdir. Bütün evlilik hayatımızda, bir kere bile, mühim vazifelerinin başında ayrılmış ayrılmış değildir."(s.39)

Zehra, köyde doğmuş ve ilk gençlik çağından sonra şehre inmiş ve ardından bu hayata çok çabuk uyum sağlayarak Fazıl'ın karısı olmuş bir genç kadındır. Fazıl onu da şu cümlelerle anlatır:

"Onun bir köylü kızı olduğuna kim inanırdı? On dört, on beş yaşında sarı güllü pazen bir entarile bize geldiği zaman yuvarlak ve ablak yüzünü dolduran şapşallık, iri siyah gözlerinde fıtrî zekâsının ince parıltısını dağıtan şaşkınlık nereye gitti? İçine toprak dolmaktan çalı gibi sertleşmiş siyah saçlarına bu yumuşaklık, bu

tabiî kıvrımlar ve dalgalar, yüzünün yuvarlaklığını telâfi eden bu kenarları basık, üstü hafif köpürmüş gibi kabarık, zarif şekil nereden geldi? O porsuk ve sivilceli kolların derisi böyle nasıl gerildi? Dümdüz göğsü nasıl doldu ve sivrildi? Bel bu inceliği ve bacaklar, plastik danslarla büyümüş kızların bacaklarındaki cazib çevikliği ve kıvraklığı nereden aldı? Boy nasıl uzadı? Köylü kızların vücudlerini şehir, nasıl çalıştığı belli olmıyan, sabırlı ve sihirbaz bir heykeltıraş gibi nasıl biçime sokuyor?" (s.13)

"Becerikli ve akıllı kızdır, öyle Şükriye Hanımların, filânların ağızlarının kokusunu çekecek soydan değil. Çocukluğundan beri kahır göre göre pişmiş."(s.22)

Hizmetçi Rukiye, altmış yaşlarında bir kadındır. İki defa evlenmiş, boşanmıştır. Dört tane çocuğu vardır. Görgüsüz biri değildir(s.17).

Uşak kılığına girmiş olan Zehra'nın çocukluk aşkı Ömer şu ifadelerle anlatılır:

"Gençti. Keskin bakışlı çakır gözleri vardı. Esmer ve yanık yüzünde korkunç ve sevimli iki ifadenin tezadı cazib bir mânâ alıyordu. Oturuşu ve konuşuşu, kendi muhitinin ve seviyesinin en iyi terbiyesini almış olduğunu gösterecek tarzda, derli topluydu."(s.146)

"Geniş omuzlar üstünde, biraz öne düşük, esmer, kuru ve ufarak bir baş. Bir şehirli itinası ile tarandığı halde, en hafif bir rüzgârla lâubali olmıya alıştığı için kabaran ve dağılan, sert ve simsiyah saçların çerçevelediği dar alnın altında, çukura kaçmış, gölge içinde parıldayan gümuşî gözler."(s.215)

Mekân olarak kullanılan Kızıltoprak(s.3) kırların ve tabiatın içinde bir yer olarak gösterilir. Sivrihisar ve Konya mekân olarak kullanılan diğer yerlerdir(s.20). Moda(s.38), Sarıyer, Bendler, Yakacık (s.88) gezinti yerleri olarak anlatılır. Bursa'dan (s.138) kaplıcaları vasıtasıyla bahsedilir.

Yazar bölgesel konuşmalara eserinde yer verir:

" – Bilmiyom. Küçükken kara humma çekmişim."(s.24)

" - Hani senin burma bıyık gibi siyah kaşların? Nittin onları?" (s.87)

" – Ben sana şu gadar fenalık düşündümse Allah beni parçalasın. Hani bu yana geldim emme onu bir kulaç öteden kokladımsa yere batayım."(s.228)

Argo kullanımı da mevcuttur:

"Biraz da iskandil." (s.181)

"Çakır Ömer'in aftosu."(s.199)

"Mandepsiye basacak takımdan değil."(s.224)

Zehra vesilesiyle onun çocukluğunu geçirdiği köy ve köy yaşayışını uzun uzun anlatılır:

"(...) Sivrihisar'ın Kepen köyünde doğmuş. Gayet küçük, bir tarafında dere akan ve karşı tarafında bir sıraya evler dizili, birkaç söğüdden başka ağacı olmıyan çıplak bir köy. Çocukluğunda bu kız, çok zayıf, kara, kuru, çelimsiz bir şeymiş ve adını 'Fıkara faresi' koymuşlar. (...) Annesi çok geveze olduğu için köyde ona da 'Dıngıltı' lakabını takmışlar. Zehra'nın bir adı da 'Dıngıltının kızı' imiş. Şaziye onun köy kıyafetini de tarif etti: Ayağında bir şalvar; üstünde 'delme' dedikleri, önü kırmızı, mavi taş düğmelerle ilikli, kolsuz bir yelek; başında bir yolu lâcivert, bir yolu turuncu peştamal...

Bütün köyde saz namına bir tek tef varmış; köylü kızları bu tefin bulunduğu eve dolarlarmış. Bakırbaş Hasanın karısı Nazife, tef çalar, kızlar türkü çağırır, Zehra da bir arkadaşile beraber, karşı karşıya, şıkır şıkır oynarmış.(...)

Karım Zehranın köy türkülerini de öğrenmiş. İki tanesini bana okudu:

Gökte uçar kater kater turnalar
İçlerinden vuramadım beşini
Eve vardım kömür gözlüm yok imiş
Silemedim gözlerinin yaşını
Kahvenin önünde yâr beni gördü
Elini ağzına kodu da güldü
Çıkardı cebinden bir elma verdi
Al gelin elmayı ben asker oldum
Ben gider oldum vay!"(s.30-31)

"(...) hiç işitmedin mi, bazı Anadolu köylerinde âdettir: Kızı satarlar, evet; kızı alacak olan kocaya satarlar."(s.119)

"Eskiden neler söylerdi bakayım? Ha... 'Geliyor' diyeceği yerde 'gelip batır' derdi. 'Koş' diyeceği yerde 'Dızık' derdi. Çiçeklerin adının da biraz öğrendi. Köylerinde çiçek pek azmış. Onun için isimlerini bilmezler, her çiçeğe 'gül' derlermiş."(s.32)

Köyde kızları çok erken evlendirirler(s.37).

"İptidaî aşklar vahşi olurlar. Köylerde sevda yüzünden cinayet eski bir an'anedir."(s.194)

Yazar sevmek konusundaki düşüncelerini Şaziye aracılığıyla belirtir:

" – Kızım, mutlaka birini sev. Yalnız onu sev. Ondan ne kadar fenalık görürsen gör, gene onu sev. Hem sevmesini bilirsen fenalık görmezsin. O kadar sev ki hiç kıskanma. Yalnız onun bahtiyarlığını düşün. Kendi bahtiyarlığını hiç arama. Sevmek buna derler. Bak o zaman ne kadar bahtiyar olursun. Bambaşka bir şeydir bu. Fazılı ben böyle sevdim. Böyle tuttum. Sen de gördün bana hiç fenalık etmedi."(s.52)

Köyden yeni gelen kızlarla şehirli kızlar karşılaştırılır:

" – Şehirli kızlar ne kadar açılsalar kendilerini muhafaza edebilirler; fakat bir bir köylü kız için bu yol çok tehlikelidir."(s.29-30)

"Şehre gelerek okuduğu bir alay aşna fişne romanının maceralarını yaşamak istiyen bir köylü kızı ile uğraşamam."(s.168)

Fazıl, Zehra'ya nasihat verirken genç kızların şehirlerde yaşadığı zorluklardan da bahsetmiş olur:

"Sokak denilen yerde serseriler, güzel kızlardan daha çoktur. Arada bir böyle peşine takılanlar olur. Onlara karşı yapılacak muameleyi iyi bilmelisin fakat bazı serseriler de vardır ki sokaklarda değil, medenî evlerde, salonlarda karşına çıkar. Hallerinden ahlâksızlıkları hiç belli olmaz. Doğru oturup doğru kalkar ve doğru konuşurlar. Maksadları gene aldatmaktır. Bunlardan biri senin hoşuna gidebilir, senin gönlünü alabilir. Sokak serserilerini kovmak daha kolaydır, bunların tuzağından kurtulmak zor olur." (s.63)

Yazar kadınlarla ilgili görüşlerini yine Fazıl aracılığıyla iletir:

"Hâlâ kânidim ki insan ruhunu, bilhassa kadın ruhunu muamma haline getiren biziz; onu eşeledikçe derinleştiriyor ve oyuyoruz; ona tabiî buudlarında mevcut olmıyan bir hacim izafe ve netice olarak da bahşetmiş oluyoruz."(s.85)

"Kadın denilen mahlûka ehemmiyet vermediğim için kıskanç değildim." (s.157-158)

" Sırf kendi günahlarının cezası olan kederi ve azabı da bizimle paylaşmak istiyecek kadar, en samimi ıztıraplarında bile şirret ve hodkâm kadınlara karşı duyduğum nefrete sığınarak, bu göz yaşlarına acımamaya çalışıyordum."(s.165)

"Bir kadın, suale cevap verecek yerde sual sorarsa, ekseriya vakit kazanmak istiyor demektir."(s.14)

Yazar bu eserinde de kahramanına şiir okutur:

"Dudaklarımdan eski bedbin şiirlerin mısraları dökülmeğe başladı:

Görür muhitimi hep giryei demademde,

Görür azabımı hali telâtumu yemde,

Sürüklenir dururum bir muhiti matemde,

Benim günüm ne için doğmasın bu âlemde,

Şu leyli târikimi itmez misin nehar güzel!" (s.169-170)

1.18. Şeytan[148]

Ferhat, bir gece Galatasaray Lisesi'nin önünden, otomobilinin yanına giderken bir kadının kendisine doğru koşa koşa geldiğini görür. Bir adam kadını kovalamış ve döverek yanında götürmeye başlamıştır. Ferhat, arabasıyla bu iki kişiyi takibe başlar. Bir süre sonra kadın diz kapağından para çıkararak adama verir ve adam kadından ayrılır. Kadın, Ferhat'ı yanında görünce ona konuşur gibi söylenmeye başlar. Ferhat, bu sırada kadına biraz bakım yapılırsa güzelliğinin ortaya çıkabileceğini düşünür. Kadınla konuşur ve o adamın işsiz kalmış bir şoför olduğunu öğrenir. Adamın hasta bir karısı vardır. Kadından parayı alıp karısına götürecektir. Kadın, Ferhat'a Tepebaşı'nın arkasında bulunan bir bar olan Şeytan'a gideceğini söyler. Bunun üzerine Ferhat arabasıyla kadını oraya bırakır. Kadın, Ferhat'a Şeytan'ın kötü bir yer olduğunu söyleyerek girmesini istemez. Ama Ferhat, merak ederek içeri girer. Ferhat, girişte daha önce tanıdığı bir adamı görür. Barın sefil bir hali vardır. Bir locaya oturur ve Melek ismindeki bu kadınla konuşur. Kadın her işi yapmıştır. Hatta Anadolu'da tulûat kumpanyalarında aktrislikleri de vardır. Bu esnada Ferhat'in cüzdanını çalar ama iyilikseverliği tuttuğu için cüzdanını iade eder. Ferhat ise bar masraflarını karşılayacak kadar bir para ayırdıktan sonra cüzdanın hepsini Melek'e verir. Melek, paranın geri verilmesi karşısında sıkılır. Kemancıyı

[148] Bu roman kitap halinde basılmamıştır. 25 Haziran 1938 – 28 Ağustos 1938 tarihleri arasında Cumhuriyet Gazetesi'nde 57 sayı olarak tefrika edilmiştir. Bu kısımda verilen numaralar bu tefrikaya aittir.

çağırır ve bir şeyler çaldırır. Karşılığında cüzdandaki paranın hepsini ona verir. Çünkü kemancının karısı da hastadır. Melek, kendi babası hastalıktan öldüğü için hastalara karşı çok merhametlidir. Kadının bu iyi yanını gören Ferhat, ona, barı terk ederek kendisiyle beraber gelmesini söyler. Her istediğini yapması kaydıyla yüksek bir ücret de ödeyecektir. Ferhat, bardan önce çıkarak Galatasaray Lisesi'nin önünde kadını bekler. Kadın bardan kaçarak gelmiştir. Ayaspaşa'da bir apartmana giderler. Ferhat kadını yalnız bırakır ve ondan banyoya girerek odada bulunan yeni elbiseleri giymesini ister. Ertesi gün de dişçiye ve berbere gideceğini söyleyerek yatar. Melek, banyodan çıktıktan sonra basit bir bahaneyle Ferhat'ın yanına gider ama Ferhat onu tersler ve yatmasını söyler.

Aynı gece şoförün karısı Sabriye, evde öksürüklerle kocasını beklemektedir. Evde bir minderden başka bir şey yoktur. Geri kalan eşyaların hepsini satmışlardır. Gündüz, ablasına giden kadın onun da durumunun çok kötü olduğunu görür. Bunları düşünürken kocası gelir. Sarhoştur. Melek'ten üç lira aldığını söyler ve sızar. Kadın kocasının cebindeki paraları alır ve saklar. Sabaha karşı öksürükle bir daha uyanır. Su içmek için ayağa kalkamaz ve kocasını uyandırır. Bu sefilliği gören Haydar ismindeki bu adam kovulduğu evdeki kadını soymadığına pişman olduğunu belirten şeyler söyler. Kocasını yüzünü yıkamaya gönderen Sabriye, iki lirayı alarak ablasına gider.

Bunun olay üzerine Haydar sokakta oynayan çocukların birine çikolata aldırarak cebinde bulunan esrarı içmeğe başlar. Şeytan hayali görür. Şeytan ona akıllar verir. Bir müddet sonra iyice sızar ve minderin üzerine düşen ateş minderi yakmaya başlar. Bacağı yanmaya başlayınca Haydar uyanır ve yangını söndürürür. Ardından Aksaray'a kadar gider. Esrar çektiği anda şeytanın söylediği sözler aklına gelir. Şeytan, Haydar'a daha önce çalıştığı evin hanımını soymasını söylemektedir. Bunun için araştırmalar yapar ve bu ailenin Büyükada'da bir ay kadar kalacaklarını öğrenir. Ardından Melek'i görmek için evine gider ama Melek evine gelmemiştir. Oradan Şeytan'a gider. Şeytan'da Melek'in kaçtığını öğrenir. Onu bulacağını söyleyerek barın patronundan para sızdırır.

Ferhat, Melek'in davranışlarını düzelttikten sonra onu kendisinin, sevdiği kız olan Hâle'nin, Hâle'nin anne babasının ve Hâle'nin nişanlısı ve kendisinin de yakın arkadaşı olan Mecdi'nin de bulunduğu Büyükada'daki Yat Kulübü'ne hiç

tanışmıyormuş gibi bir arkadaşı vasıtasıyla yerleştirir. Melek burada henüz otele gelmeyen bir tüccarın karısı hüviyetiyle ve Cavidan ismiyle kalmaktadır. İlk günden itibaren Mecdi'nin ve bu grubun dikkatini çekmeyi başlamıştır. Faruk arada bir Melek'le konuşarak onun davranışlarını yönlendirmektedir. Ferhat, Melek'e Hâle'nin kıskançlıktan dolayı kendisini bıraktığını anlatır. Mecdi, Ferhat'ın ilgilendiği kadınlara ilgi duymaktadır. Hâle ile de onun için nişanlanmıştır. O aslında çapkın biridir. Melek, Hâle'nin ailesiyle yakınlık kurar ve onların masalarına oturmaya başlar. Masada zaman zaman hatalar yapmakta ve Ferhat'ı kızdırmaktadır ama genel olarak işleri iyi götürmektedir. Hâle ise Melek'i kıskanır.

Haydar'ın daha önce yanında çalıştığı Kerim ve karısı Nermin de kulübe gelir. Nermin, adaya gelirken vapurda Haydar'ı görmüş ve korkmuştur. Bir gece bahçede otururlarken Melek bahçe demirlerinde Haydar'ın yüzünü görür. Haydar, bunu görünce Melek'in gelmesi için bağırır ama Melek kulüpte Cavidan ismiyle tanındığı için onu çağırdığı anlaşılmaz. Nermin de bu sesi tanımıştır. Melek, bir süre sonra etrafına fark ettirmeden Haydar'ın yanına gider. Haydar, onu döver ama Melek onun huyunu bildiği için para vererek onu kandırır ve bir süre için İstanbul'a gönderir. Ertesi gün Ferhat'a haber vermeden gezerken daha önceden tanıdığı bir adamla karşılaşır. O gününü onunla, Çamlık'a gidip âlem yaparak geçirir.

Diğer gün Hâle, anne ve babasıyla düğün hazırlıkları için İstanbul'a indiği sırada Melek, Mecdi'ye biraz yakınlık gösterir. Mecdi adada gezmeyi önerince biraz nazlanarak kabul eder. Çamlık'a giderler. Mecdi'ye burada biraz ümit verir ve daha önce Ferhat'la planladıkları gibi Mecdi'nin elinden buluştuklarını kimseye söylemeyeceğine dair bir yazı alır. Ertesi gün buluşmak için sözleşirler. Akşam üzeri Hâle ile Melek aynı masada otururlar ve Melek, Hâle'ye erkeklerin çapkınlığından söz eder. Masaya Mecdi gelir. Hâle başka bir yere bakarken Melek'in elini tutar. Hâle aniden dönünce bunu görür ve masadan uzaklaşır. Daha sonra Ferhat'ı yanına alarak otelden uzaklaşır. Denizin kıyısında nişan yüzüğünü çıkararak fırlatır ve Ferhat'a hak verdiğini söyler. Ferhat, Mecdi'nin Melek'e yazdığı yazıyı gösterir. Otele döndükten sonra bahçeye diğerlerinin yanına otururlar. Annesi, kızındaki değişikliği fark eder. Hâle, Melek'e, Mecdi'nin yanında daha önce Ferhat'ın verdiği kağıdı uzatır ve Mecdi'ye ayrıldıklarını söyler. Bu esnada Haydar bahçeye gelerek isim vermeden Melek'in gelmesini ister. Melek gider ve Haydar'ı kandırarak kendi

planını uygulatır. Onu akşamleyin kendi odasına saklayacak gece olunca Nermin'in odasını beraber soyup kaçacaklardır. Gece yarısı Haydar kalkar ve Nermin'in sandığı odaya girer. Yatağa yaklaştığında Ferhat yataktan fırlar ve ona doğru bir tabanca tutar. Ferhat onun ihtiyaçtan bu işi yaptığını bildiğini söyler ve artık akıllı durup esrar çekmezse onu kendi şoförü yapacağını söyleyerek, gönderir. Melek'e de yaptıkları için teşekkür eder.

Ferhat, on iki yaşından beri evinin alt katındaki taşlığa astığı kum torbasını yumruklayarak çalışan ve arkadaşları arasında 'Bizim Boksör' diye anılan biridir(T.1). Çok mağrurdur. Zengin bir adamdır ve yurt dışında bulunmuştur.

Melek, genç ve külüstür bir kadındır(T.1). Şöyle anlatılır:

"(...) kadının küçümencik, yanpiri bir şapka altında iğrenç bir kabarıklıkla taşan kirli saçları, yarı açık duran ağzının karanlığında parlayan birkaç altın kuron ve yanı sıra çürük dişler, otomobilin boyunu aşmamak için öne doğru eğilmiş başının sokakla ülfetini pek belli eden kaşarlanmış manevra hareketleri (...)"(T.1)

Melek biraz bakım görünce çok çabuk değişir:

"O kirli kabarık saçları kesilip de mahir bir berber elile düzelince, yüzü kırık ve pis bir çerçeveden kurtulmuş resim gibi açılmış ve parlamıştı. Hâlenin dediği gibi uzun bir yüzle tezad yapan tatlı yuvarlaklıklar, gözlerine, burnuna ve çenesine sevimli bir yumukluk veriyordu. Dişleri yapıldıktan sonra ağzı toplanmış ve ufalmıştı. Etli dudakları taze bir gerginlikle kabarıyordu."(T.19)

Melek'in pek çok adı vardır: "Samsunda Şadan, Ankarada Mevhibe, İzmirde Gülsüm, Jale, Necla, İstabulda sekiz adım var: Bevüde Suna, Panoramada Güler, Küçükçiftlikte Esmer, Çağlıyanda Gıdık, Turanbarda Şükran, dışarıda Canım, Şekerim, burada Mehlika, asıl adım: Melek."(T.3)

Melek, hayatı boyunca pek çok işle uğraşmıştır. Anadolu'da oyunculuk da yapmıştır:

" - Anadoluda tulûat kumpanyalarında... Hem de neler: Çifte Keramet, Sekizinci, Otello, Eşber, Tezer, Erkekler kırkından sonra azar, Hopla da gel, Alev, Hortlaklar, Aman hanım biraz sus, Cehennem, Bora, Uçurum, Karnaval kokozları, Çalma kapını, çalarlar kapını, Venedik Taciri."(T.3)

Babası sokakta gezerek basma satar. Gırtlak vereminden ölür. Melek, bu olay üzerine kötü yola düştüğü için, hastalara çok acır ve yardım eder(T.5). Tüm bunların yanında Melek kitap okur ve kendini geliştirmeye çalışır(T.56).

Melek'in bazı düşünceleri şöyle ifade edilir:

"Sokakta, ötede, beride tanıştığı, hatta gecyi beraber geçirdiği adamların adını sormak âdeti değildi. Ne olacak sanki? Hüseyin, Mahmud, yahud da Feyzi olmuş ne çıkar? Yalnız ne iş yaptıklarını sorardı. Mangiz tutuyorlar mı diye. Bunun kibarlık üstünden akıyordu. Besbelli ki zengin. Eli açık. Beyzade. Adı belki de Sacid, Nezih, Cavid, Selim, yahud da Ferdidir. Bunlar oynadığı piyeslerdeki jon premiyerlerin, kibarların adidi. Piyesi yazanların adamına göre ad taktıklarına dikkat etmişti: İhtiyarların adı Naki, Abdullah, Hayri, gibi şeylerdi: uşakların adı Ahmed, Mehmed, Hüseyin...İşte hep bunun gibi..."(T.7)

Haydar, kısa boylu ve tıknaz, iri kafalı, kalın boyunlu, şapkasız ve saçları darmadağınık, pis kılıklı bir adamdır(T.22). Kimseyi öldürecek yapıda değildir ama kavgacıdır ve çok sinirlenince ne yapacağı belli olmaz(T.21).

Haydar'ın karısı olan Sabriye, ağzından kan gelen bir hastadır(T.9). Haydar karısına şöyle hitap eder: " - Yapma be hatun, etme be... dedi. On dört yıllık kaşık düşmanımsın."(T.10)

Mecdi, çapkın bir adamdır(T.19). Ferhat'ın onun hakkındaki şunları söyler:

" - Kalpakçılarbaşı çapkını... Hep benim alâkadar olduğum kadınlara musallat... Eva'ya gözümün önünde kur yaptı, avucunu yaladı(T.23). " - Çünkü onun edebsizliklerinden biri de edebli görünmesidir."(T.27)

Mecdi, kendisini şöyle anlatır: " - Benim kadına gözüm doymuyor... Evlensem de o, evlenmesem de..."(T.30)

Hâle'nin belirgin tek özelliği temiz gri gözlü olmasıdır(T.22).

Mekân olarak Galatasaray Lisesi'nin önü(T.1) ve Tepebaşı'nın(T.2) arka tarafları belirgin olarak görülür. Buralar özellikle geceleri pek tekin yerler değildir. Ayaspaşa(T.6), Kadıköy(T.23), Nişantaşı(T.29) zengin insanların oturduğu semtlerdir. Büyükada'da bulunan yat kulübü zengin insanların yazı geçirmek için gittikleri bir yerdir(T.14). Yenikapı da ise fakir insanlar yaşamaktadır(T.9). Balıkpazarı meyhaneleriyle anılan bir yerdir(T.16).

Kapalı mekân olan bar yazarın yorumlarıyla şöyle anlatılır:

"Bir adamın omuzlarına kadar bile gelmiyen alçacık, dar bir kapıydı bu. Girenlerin başına çarpmaması için daha yükseğe asılmış yuvarlak ve büyük elektrik fenerinin bir tarafında Şeytan kelimesi, öte tarafında şeytan resmi vardı. Kanadı açık duran kapıdan, viran bir taş binanın yer altı katına inen dar bir merdiven görünüyordu. İki taraf duvarlarında da çıplak kadınlarla dans eden, hepsi şeytan kılıklı erkek resimleri vardı.

(...)

Bütün çivileri bomboş duran dar bir vestiyerden geçtiler ve dört köşe, küçük bir antreye girdiler. Henüz barın içi görünmüyordu. Ferhad durdu ve etrafına baktı. Karşı tarafında uzun bir tezgâh vardı ve önündeki yüksek iskemlelerden (...)

Tavana asılı koyu yeşil renkli birkaç feneri burasının sefaletini içi sır dolu bir loşluk içinde gizliyordu. Hatta duvardaki şeytan resimlerinden ve tezgâhın üstündeki içki şişelerinden sızan birkaç tatlı renk, bu loşluğa karışarak, sarhoş bir müşteriyi güzel bir hayal âlemine sevkedebilecek hafif bir cazibe katıyordu.

(...)

Burası basık tavanlı, mustatil, antreden daha loş ve çok daha geniş, on masa kadar alan bir yerdi. Dibde kapılarına perde asılmış üç loca görünüyordu. Alçak tavandan masaların üzerine ayrı ayrı sarkıtılmış cazib renkli fenerile burası da bulutlu gözleri aldatabilecek bir yerdi. Köşede, dar bir kerevetin üstünde, bir piyano, bir keman ve bir de zilli davuldan ibaret cazband vardı."(T.2-3)

Yazar halk söyleyişlerine eserinde yer verir:

" - Şoferdi."(T.2)

" - Neler söylüyorsun, anlamorum ku."(T.6)

Argo kullanımı da devam eder:

"Çekmiş pırnayı, veryansın etmiş ampesi..."(T.2) "mastor"(T.14), "karafa"(T.16), "mandepsi"(T.34).

" - Enayi ya , enayi... Kim rakı içmezse enayi, kim esrar çekmezse enayi, kim Melekle birlik olub yankesicilik etmezse enayi..."(T.11)

Yazar, kadınlarla ilgili olarak hem olumlu hem de olumsuz görüşler ileri sürer:

"Kadın denilen mahlûk, kendisini seven erkeğe canını verir. Kim olursa olsun"(T.20)

"Ben kadının envaını gördüm. Hepsi yalancıdır. Gösterişçidir. Hele aç gözlü olmıyanı yoktur."(T.40)

"Bu sokak kadınlarının hakikî tabiatlerini ne biliriz? Bir de bakarsın, herife dostluğunu yeniden tazeler, alır başını gider."(T.41)

Yabancı kadınlarla evlenme üzerine de şunları söyler: " - Ecnebiydi. Yabancı bir kadınla uzun zaman yaşamak hoş olmuyor. Üç ay, beş ay neyse... Fakat bütün bir hayat..."(T.28)

Sokak kadınlarıyla salon kadınlarını karşılaştırır ama pek bir fark bulamaz:

"Bizde sokak ve salon kadınları arasındaki seviye ve duruş farkı o kadar az ki bir makiyaj, bir elbise, bir de piyes ismi bütün sefâletleri gizlemeğe kâfi. Şu karının mazisini bilmeseydim tasladığı kibarlığa ben bile inanırdım. Masanın üstünde duran fildişi gibi eline bak hele: Sanki hiç bulaşık yıkamamış, esrarkeş ve murdar şoförlerin saçları arasında hiç dolaşmamış. Şeytan barının pis masaları üstünde hiç durmamış, hiç soğan ve sarımsak ayıklamamış gibi!... Bütün o sefalet, fuhuş ve sefahet kirleri nereye gitti?"(T.24)

Bedi, esrar içtikten sonraki halleri şöyle tasvir eder:

"Birkaç nefesten sonra, uzun zamandan beri yorulmuş, zehirlenmiş sersemlemiş kafası bir hezeyan çanağına dönmüştü. İçinde birbirini tutmayan sözler, sesler, hayaller zıplamağa başladı."(T.12) Esrardan dolayı kendisini kaybetmişken şeytanı görür ve ondan akıl alır(T.12). "Ben böyle biçimli, usturuplu mastor rüyası görmedim. Yedi defa bana nasihat vermiş ha?..."(T.13)

"Esrar içtiği zamanlara mahsus türlü türlü hülyaları vardı. Bunların çoğu çapkınca şeylerdi. İstediği zaman bu basma kalıp hülyaları tekrarlıyabilirdi."(T.13)

"Mastor olunca saksıyı kazan gibi, testiyi deve gibi görür; kafasından bir dakika içinde bin acayib hayal geçer; bazen kulağına sesler, hatta gözünün önüne çeşid çeşid panoramalar da gelir (...)"(T.14)

Yazar Ferhat'ın ağzından bazı düşüncelerini anlatır:

"Şu vicdan ne acayib kuştur: Gider, kâh bir fahişenin, kâh bir canavarın yüreğine konar. Ferhadın cebinden cüzdanını aşıran Melek, Andriya'nın karşısında dünyanın en merhametli ve Hâlenin karşısında da dünyanın en vicdanlı karısı olup çıkıvermişti. Hoş, karın doyurmak için yapılan zina ve hırsızlık başka, merhametsizlik ve vicdansızlık başka şeylerdi."(T.23)

Sinema ile ilgili şunlar söylenir:

"Hiç şüphe yok, dilenci kızları bile, sinemaya gide gide, bir kontes gibi durup oturmasını öğrenebilecekler... Ferhad tiyatro san'ati diye bir mucize olduğuna inanmağa başlamıştı. 'Bunda şaşılacak ne var?' Sahnede ve filmlerde kontes veya prenses rolü yapan mahlûkların çoğu da halk çocukları değil mi?"(T.25)

Anadolu'yu gezen tiyatro grupları ile ilgili şu bilgiler verilir:

"En tatlısı şanoya çıkmak, aman onun da açlığı, kavgası, bir sürü mendeburun ağız kokusu olmasa... İçlerinde iyi çocuklar, güzel oğlanlar da vardı. Nereden de tiyatroya heves ederler. Gelir, bedava rol alır, oynarlar. Çoğunun zoru da çapkınlıktır ya..."(T.39)

Aşağıda geçen şarkı sözleri daha önce "Hey Kahpe Dünya" ve " Sabahsız Geceler" isimli romanlarda geçmiştir:

"Esrarkeşler gelsin girsin koynuma
Bir beşibirlik takayım gerdanına"(T.12)

Romanda bir mantık hatası da göze çarpar: İlk olarak Mecdi'nin Edirnekapı'da doğmuş bir kahveci çocuğu olduğu söylenir(T.18). Daha sonra ise Mecdi'nin çalışmadığı, zengin babasının verdiği parayla geçindiği ifade edilir(T.46).

1.19. Selma ve Gölgesi[149]

Nevzat, arkadaşı Halim'i sevdiği ve aynı zamanda korktuğu bir kadın hakkındaki fikirlerini almak maksadıyla Ankara'dan İstanbul'a çağırır. Nevzat'ın sevdiği kadın olan Selma'nın babası, birinci kocası, beslemesi ve ikinci kocası intihar etmiştir. Çubuklu'da bir yalıda tek başına yaşamaktadır. Nevzat'la Halim bu köşke giderler. Köşkte, karanlık, siyah renkli eşya ve sessizlik hâkimdir. Halim, ilk başlarda Selma'da tuhaf davranışlar görür ve akıl hastası olduğunu düşünür. Selma, Nevzat'ın daha önce verdiği Halim'in şiir kitabını beğenmiştir ve Halim'den şiir okumasını ister. Bu ziyarete o civarda oturan emekli asker Salim Bey ve hanımı da katılır. Salim Bey, kapının önünde gördükleri yaralı bir köpekten bahseder. Selma

[149] Bu roman daha önce 18 Birincikânun 1938 – 4 Mart 1939 tarihleri arasında Cumhuriyet Gazetesi'nde 63 sayı olarak tefrika edilmiştir. Bu kısımda verilen sayfa numaraları şu esere aittir: Server Bedi: Selma ve Gölgesi (y.y.y.,y.t.y.). Bu sıraya tefrika tarihinden hareketle konulmuştur.

bunu duyduktan sonra odadan çıkar. Salim Bey, Selma'nın buna sevindiği kanaatindedir. Onun kan ve ölü görmekten hoşlandığını düşünür. Selma içeri girdiğinde köpeği ölü bir halde bulduğunu söyler. Selma, köpeği göstermek için Halim'i dışarı çağırır ama köpeği göstermez ve onu bahçedeki harap bir köşke götürür. Burada onu etkisi altına alır ve başka bir gün yalnız gelmesini ister. Salona tekrar dönerler ve bir müddet sonra kalkarlar. Dışarıda Salim Bey biraz uzakta köpeğin ölüsünü görür. Köpeğin başı taşla ezilmiştir. Salim Bey, bunu Selma'nın yaptığı kanaatindedir ama diğerleri buna katılmaz. Vapurda Halim, Nevzat'a Selma'nın pek dengeli biri olmadığını, "femme fatale" denilen kadın tiplerine benzediğini ve evlenmeyi düşünmemesini gerektiğini söyler. Kendisini kadının gizlice çağırdığını da ilave eder. Nevzat, Halim'den kendi hatırı için bu daveti kabul etmesini ister. Halim, iki gün sonra köşke gider. Evde Selma'dan başka hiç kimse yoktur. Selma, karanlığı, sessizliği ve hareketsizliği sevdiğini söyleyerek Halim'i yanına oturtur ve şiirlerini okutur. Bu esnada bir elini tutarak göğsünün altına götürür. Sonra aniden Halim'den köşkten uzaklaşmasını ama bir hafta sonra tekrar gelmesini ister. Halim, yolda Selma'nın dengesiz biri olduğunu düşünür. Aklına o civarda oturan Şerif isminde bir arkadaşı gelir. Ondan Selma hakkında bazı bilgiler alabileceğini ve geceyi orada geçirebileceğini düşünerek evine gider. Selma o civarda hortlak diye anılmaktadır. Şerif onun garip huyları olduğunu bildirir. Selma, bir şey kesilirken başında durmaktan hoşlanır. Halim, ertesi gün Nevzat'la konuşur ve ona köşkteki olayları anlatır. Nevzat, bu davranışları Selma'nın bir erkek kardeş aradığına yorar. Halim'den bir daha gitmesini ister. Aslında Nevzat, Selma'dan şüphelenmektedir ama onu tam olarak tanımak istediği için olanları önemsememiş gibi davranmaktadır. Ertesi gün Nevzat, Selma'yı görmeye gider. Selma sinirlidir. Ondaki tuhaflığı da fark eder ve Halim'in bir şey deyip demediğini fark ettirmeden anlayabileceği sorular sorar. Nevzat, bunlara uygun cevaplar verir. Selma, Halim meselesini anlatmaz. Bir süre sonra Nevzat vapuru kaçırmaması gerektiğini söyleyerek köşkten ayrılır. Ama içinde bir rahatsızlık hisseder. Dönünce Halim'i bulur. Onunla konuşurlarken Nevzat sinirlerine hâkim olamayarak Halim'e ağır sözler söyler. Halim, Ankara'dan geldiğine pişman olmuştur. Nevzat'tan ayrıldıktan sonra Selma'nın kendisini de etkisi altına aldığını fark eder. Yolda Şerif'le karşılaşırlar. Şerif, Salim'in Selma'nın birkaç gün önce Çubuklu'da denizde

boğularak ölen bir çocuğun katili olduğunu düşündüğünü ama kendisine göre bunun saçma olduğunu belirtir.

Ertesi gün Halim içinden gelen bir arzuyla Selma'nın evine gider. Onu, bu defa köşkün başka bir odasına götürürler. Selma yatakta çıplak olarak yatmaktadır. Halim'e esrarlı sigara içirerek şiirler okutur ve ondan büyük bir aşk istediğini belirtir. Halim, bunu vaad eder ve Selma'yla sevişirler. Halim, bir müddet sonra kendine geldiğinde karısını düşünür ama Selma'nın yanından ayrılmak istemez. Selma devamlı surette erkeklerin birbirine benzediğini söyleyerek sitem eder. Halim'den onun için ölüme hazır olduğunu bildiren bir kağıt yazmasını ister. Halim de bunu yapar.

Bir sabah Halim'in annesi Nevzat'a giderek oğlunun günlerden beri eve gelmediğini söyler. Kadının gitmesinin ardından işyerinden çıkan Nevzat yolda Halim'e rastlar. Halim, ona başını dinlemek için Polonezköy'e gittiğini söyler. Annesinin gelmesi için telgraf çektiği karısına, bir telgraf daha çeker ve gelmemesini ister. Ardından annesinin yanına gider. Akşam üstü Nevzat'la buluşurlar. Selma, Nevzat'a bir mektup yazarak onsuz olamayacağını söylemiştir. Nevzat, bu mektubu samimî bulmaz ve Selma'dan intikam alacağını belirtir. Bu Halim'i rahatsız eder. Aralarında bir tartışma çıkar ve Nevzat masadan kalkar. Halim, iyice sarhoş olduğu için Nevzat'ın arkasından gider ve onun yakasından tutup sarsmaya başlar. Buna mukabil Nevzat onu itekler ve yere düşen Halim'i bırakıp gider.

Bu olaydan iki gün sonra Selma, Nevzat yokken şirketi arar ve hemen Çubuklu'ya gelmesini ister. Nevzat aldırış etmez. Bir süre sonra ise Şerif, gelerek Halim'in Çubuklu'da intihar ettiğini haber verir. Salim Bey bunun bir cinayet olduğu hususunda yine ısrar eder ama kimse inanmak istemez. Şerif'in evine giderler. Salim burada Nevzat'a intikam alması gerektiğini söyler.

Olayın üstünden bir hafta geçince Nevzat, Selma'nın yanına gider ama sadece aşçıyı görür. Selma, bir gün önce vapurla Avrupa'ya gitmiştir. Nevzat, Selma'nın gittiği yeri öğrenmek için araştırmalar yapar. Bunun sonucunda onun Venedik'e gittiğini tahmin eder ve kendisi de Venedik'e doğru yola çıkar. Vapurda daha önceden tanıdığı bir iki Musevî tüccarla karşılaşır. Bunlar aracılığıyla İstanbul'da yaşayan bir Polonez kadınla tanışır. Nevzat, Venedik'e iner inmez gondolculara Selma'nın tarifini vererek onun nerde olduğunu öğrenip kendisine bildirmelerini ister

ve büyük bir para vaad eder. Bindiği gondolcudan Selma'nın kendisinin de kalacağı otele getirildiğini öğrenir. Kadın otelden çıkmıştır. Nevzat şehri gezmeye çıktığında vapurda tanıştığı kadınla karşılaşır ve onunla çay içmek için oturacak yer ararken bir kahvenin önünde Selma'nın içeride oturduğunu görür. Selma da onu tanır ve aynı masaya otururlar. Lehli kadın ayrılır. Bir süre sonra bir gondol gezisine çıkarlar. Selma, Venedik'in karanlık dehlizlerinde gezerken kendisini zaptedemez cinayetten ve işkenceden hoşlandığını söyler. Ardından bir otele gidip yemek yerler. Nevzat, bir plan dahilinde, sevgisini ispat etmek istediğini belirten, intihar etme süsü verebilecek bir kağıt yazar ve Selma bu kağıdı alır. Otelden çıktıktan sonra tekrar gondol gezisine devam ederler. Selma, Nevzat'a devamlı içki içirmeye çalışmakta ve esrar sigarası vermektedir. Nevzat ise bunun farkındadır ve numara yapmaya başlar. Otellerine dönerler. Nevzat'ı biraz sonra odasına geleceğini söyleyerek gönderir. Bir süre sonra elinde çantasıyla gelir. Çantayı alabileceği bir yere koyarak Nevzat'a bir esrar sigarası daha verir. Nevzat uyuyor numarası yaparak bekler. Selma'nın hareketini fark edince hemen elini tutar ve elinde bulunan tabancayı alır. Selma, intihar ettiğine dair bir kağıt yazar. Nevzat'tan silahını ister. Nevzat, diğer cinayetleri nasıl işlediğini sorar. Selma, babasını kendisinin öldürmediğini hatta babası öldüğü için dünyaya düşman olduğunu söyler. Babasının bir davası sebebiyle sinirlerinin bozulduğunu, bunun için Şişli hastanesine yatırıldığını ardından da Fransız mektebine verildiğini belirtir. Babası davayı kaybedip intihar edince Selma iyice çıldırmıştır. İlk önce bir kediyi eliyle boğarak öldürür. İlk kocasını elinden bir kağıt alarak Viyana'da öldürür. Öteki kocasını da Edirne'de aynı yolla öldürmüştür. Halim'i de sigara içirdikten sonra yine aynı şekilde öldürmüştür. Beslemeyi ise pencereden sarkarken bacaklarından tutup aşağıya atmıştır. Bunları anlattıktan sonra intihar edeceğini tekrarlayarak tabancayı alır. Nevzat'a yanına otururşa daha fazla kuvvet bulacağını söyler. Nevzat oturur. Selma, Nevzat'tan intihar ederken kendisine bakmamasını ister. Nevzat kafasını çevirir ve bu esnada kalbine kurşunu yer. Selma silahı Nevzat'ın eline bırakarak, daha önce almış olduğu kağıdı masanın üzerine bırakır ve odayı terk eder.

Selma, gizemli bir kadındır. Hayatı Anadolu, Arabistan ve Avrupa'da seyahatlerle geçmiştir(s.4). Düzgün ve sıralı olarak konuşmaz. Dört sene boyunca Çubuklu'daki bir yalıda tek başına oturur(s.6). Hep tenha yollarda ve koruda tek

başına gezer(s.5). Oturduğu yalıyı da kendisine benzetmiştir(s.8). Davranışlarını anlamak zordur. Konuşurken birden bire gider ve sonra gülerek gelir(s.12-13). Selma, canlı şeyleri sevmez(s.44). Çubuklu'da hortlak olarak anılır(s.52). Babasını çok sevmektedir. Yaptığı işlerin sebebini onun ölümüne bağlar:

" - Babamı ben çok severdim, dedi, ve babamdan başka hiç kimseyi sevmedim. Babamı o kadar severdim ki başkalarına düşman oldum. O öldükten sonra dünyanın gene eskisi gibi devam etmesine tahammül edemiyordum."(s.184)

Selmanın aşk konusundaki felsefesi şudur: "'Sevmek ve ölmek biribirinden ayrı şeyler değildir.' diyor. Seven erkek ölüme hazır olmalı."(s.5)

Salim'e göre Selma'nın acıması yoktur. Kan ve ölü görmekten hoşlanır(s.17). "Bu adama göre Selma, delidir, vahşidir, ne bileyim ben, münasebetsiz dejenerenin biridir."(s.24)

Nevzat ise bundan farklı düşünür: "Bana göre bilâkis, Selma, orta adamların anlayamıyacakları hassasiyet nüanslarile dolu bir kadındır. Anlaşılmayan ruhlara deli demek, âdettir, malûm ya..."(s.24)

Halim, Selma'yı şöyle anlatır:

" - İşte onun bu hali femme fatale dedikleri meş'um kadın tiplerini hatıra getiriyor."(s.27) "Selma bir 'nenfoman'dır. Bunun ne demek olduğunu biliyorsun, değil mi? Bir hastalık bu. Her erkekten hoşlanmak ve hiçbirine doyamamak hastalığı. Taşkın bir cinsî tabiat: Nenfomani."(s.29) Halim'in Selma hakkındaki fikirleri ona yaklaştıkça değişir: "Ah... bu Selma muhakkak ki san'atkâr bir kadındı, bir şair, şiir yazmıyan, şiirin bütün havasını, tesirlerini yaratan, şiiri tam hayat halinde yaşamak isteyen bir şairdi."(s.93) "Halim düşünceye daldı: İşte aradığı zirveyi bulamadığı için eteklerinde sürünmenin cefasını çeken bir kadın, diyordu."(s.109)

Şerif onun yarı deli, yarı artist histerik bir kadın olduğunu düşünmektedir(s.54).

Nevzat, ifratlardan ve ihmallerden hoşlanmayan, büyük duygulara, aşka inanamayan bir adamdır(s.36). Nevzat'ın hakim vasfı temkinli olmasıdır(s.125). İtiyatlarını değiştirmeyi sevmez(s.148). Halim onun hakkında şunları söyler:

"Nevzat şimdi bir kadın gibiydi. Halim mektepte iken onun böyle hallerini hatırlıyordu. Sonraları azalmış, âdeta tamamile kaybolmuştu. Şimdi, gene o Nevzat,

her zamankinin aksine, alıngan, vesveseli, huysuz ve hırçın Nevzat doğuyordu."(s.77)

Halim, Nevzat'ın arkadaşıdır ve şâirdir(s.11). Nevzat, Halim'den bahsederken şairler hakkındaki görüşünü de belirtir: " - Fakat o şairdi. Sinirlerine hâkim değildi."(s.147)

Şerif, hem Halim'in hem de Nevzat'ın arkadaşıdır(s.51). Şerif roman boyunca itidalini koruyan, yol gösteren, denge insanı konumundadır.

Salim Bey, emekli bir askerdir. Üç harbe katılmıştır(s.15). Şu özellikleri belirgindir:

"Ben sizden en aşağı yirmi beş, otuz yaş büyüğüm. Hayatım askerlik gibi çetin bir imtihan ve tecrübe meydanında geçti. Ölü, diri çok adam ve kanlı, kansız, çok vak'ayı gördüm. Şerife sorarsan mükemmel cinayet romanları yazabilirmişim. Yani benim hayalâta itibar eden bir kimse olduğumu söylemek istiyor."(s.133)

Çubuklu romana hâkim olan mekândır. Sessiz sakin bir yer olarak anlatılır(s.6). Burada Selma'nın evi vardır. Bu karanlık ev şöyle anlatılır:

"Viran bir bahçeden geçtiler. Hizmetçi onları alt katta, bahçe üstünde, pencereleri geniş ve tavanı yüksek olduğu halde karanlık bir salona aldı. İstorlar yarıdan fazla kapanıktı ve kalın, siyah kenar perdeleri normalden çok fazla enliydi. Hep koyu renkli eşya, siyah ampir takım odayı büsbütün karartıyordu."(s.7)

Beyoğlu gezinti yapılan bir mekân olarak ele alınır(s.36). Beyazıt orta sınıf ailelerin oturduğu bir semt olarak eserde belirir(s.115). Diğer bir mekân Venedik'tir. Venedik, "(...) esrarlı, güzel, ölüm ve işkence hatıralarile dolu, çılgın ve derin bir şehir..."(s.143) olarak anlatılır. Venedik'teki kapılar, bizdeki Vezir hanının kapıları ile karşılaştırılır(s.166). Romanda Halim'in birkaç defa dönmeyi düşündüğü Ankara da yer alır(s.29).

Halkın kelimeleri telaffuz şekli olduğu gibi verilir:

" - Nereye gitti?

- Evropaya."(s.137)

" - Şimendiferle mi gitti? Diye sordu.

- Hayır, bafurla gitti."(s.138)

Eserde argo kullanımı göze çarpar: "iskandil yapmağa"(s.31) "Halimi yalıya çekmek için bir ökse mi?"(s.33)

Fransızca kelime kullanımına da tesadüf edilir:“ - Quelle surprise! “(s.163)

Yazar kadınlar hakkındaki fikirlerine eserde yer verir: “Her kadın muammaya sarılarak boşluğunu gizler.”(s.38)

Olaylar beş – altı haftalık bir zaman dilimi içinde geçer.

Yazar bazı konular hakkında, ara ara, görüşlerini belirtir:

“ - Tabiî, sen şairsin. Bayıldığın şey: Boğaziçinde bir yalı. İçinde kâinatla alâkasını kesmiş bir güzel kadın. Dul. Esrarengiz bir hayatı var. Babası ve iki kocası intihar etmiş. Oturup şöyle bir roman yazsana!...

- Daha ortada romanlık bir şey yok.

- Ha... Demek sen buraya romanlık bir şey icat etmeğe geldin.

- Biliyorsun ki ben roman yazmam, şiir yazarım.

- Biz tabiiyatçıyız. Hepsi bir hesap. Edebiyat değil mi?

- Yani hep masal.”(s.53)

“Tabiati hiç tanımıyoruz. Hâlâ eski şark. Bak sen de tesadüf mü diye soruyorsun. Haydi sen şairsin, mazursun.”(s.56)

“ Bilmem, ben tabiiyatçıyım, hayale kapılamam.”(s.58)

“Sanki her insanın içinde iki kişi vardır ve bunlar biribirinin taban tabana zıddıdır.”(s.77)

Yazar, insanların bazı davranışları hangi sebeplerle yaptıklarını belirtir:

“ - Kaplan avına niçin çıkıyorlar? dedi, niçin tehlikeden korkanlar hiç olmazsa korkmıyanları seyretmekten hoşlanıyorlar? Boğa güreşlerini dolduran binlerce halka ne oluyor? Ben İspanyada çok seyrettim. Halk çanak çanak kan içiyormuş gibi coşar. Cinayet romanlarını herkes niçin seviyor? Niçin ölüm hikâyeleri dinlemekten hoşlanıyorlar?(...)

– Çünkü en miskin adamlar bile, hayatın tehlike ve ölüm yanında güzel olduğunu biliyorlar.”(s.171)

Romanda, Selma ile bir film arasında benzerlik kurulur:

“Hani bir film vardı: ‘Drakula’nın kızı’. Orada - şekli Selmaya az benzemekle beraber - bir kadın, gündüz ölür, tabuta girer, gece dirilir, tabuttan çıkar ve başkalarının kanını emerek, onları öldürerek yaşardı. Frenkler bu masal tiplerine vampir derler. ”(s.82)

Daha önce "Beyaz Cehennem" isimli romanda görüldüğü gibi burada da insanın şehrine bakılarak karakteri hakkında hüküm vermek yanılgısına düşülür:

"Kasabın haddine mi düşmüş böyle bıçak tutmak diyor. Zira Trabzonlu bu Selma."(s.134)

Yazar daha önceki bazı romanlarında yaptığı gibi (meselâ Cingöz'ün Esrarı ve Cingöz Recai'nin Harikaları) küçük ve basit mantık oyunları yapar. Selma'nın Venedik'e gittiğini nasıl bulduğunu anlatırken Nevzat şunları söyler:

" - Gayet basit. Poliste bir tanıdığım vasıtasile Kambiyodan ve Merkez Bankasından Selmanın aldığı döviz müsaadesinin şeklini sordurdum. 400 liralık liret satın almış. Yalnız liret. Venedikten başka bir yere gitmek isteseydi yalnız İtalyan parasile yola çıkmazdı. Selma gibi bir kadına da 400 lira, orada iki aydan fazla gitmez..(...) Selmanın İtalyada en bayıldığı yer Venediktir. Hattâ bütün ömrünü orada geçirmeğe hazır olduğunu birkaç defa söylemişti."(s.143)

1.20. Uçurumda Bir Genç Kız[150]

İclâl, Feriha ve Türkân lise de okuyan üç samimî arkadaştır. Bir gün, Beyoğlu'nda oturan, ününü duydukları bir falcı kadının yanına giderler. Bu kadının evinde bir terzi atölyesi vardır. Bunları bir odaya alırlar. Kadının gözleri Türkân'ın çok güzel saçlarına takılır. Kadın fala tek tek bakabileceğini söylerek önce Türkân'ın falına bakar. Ona başından çok işler geçeceğini, sıkılacağını ama sonra feraha kavuşacağını söyler. Ardından yalnız gelirse daha iyi bakabileceğini ilave eder. Odada bulunan bir ceketi deneme amaçlı olarak Türkân'a giydirip, isterse ona ucuza satabileceğini ve eğer çalışmak isterse atölyesinde iş verebileceğini de söyleyerek gönderir. Türkân, falcının söylediklerini beğenmemiştir. Ardından İclâl falcının yanından çıkar ve falcı ona hiç istemediği halde yakında evleneceğini söylemiştir. Feriha ise mektepten çıkınca çalışacaktır ve evlenmeyecektir. Feriha'da zaten bunu istemektedir.

---

[150] Bu roman ilk olarak 16 Haziran 1939 – 25 Ağustos 1939 tarihleri arasında Cumhuriyet Gazetesi'nde 63 sayı olarak tefrika edilmiştir. Bu kısımda verilen sayfa numaraları şu esere aittir: Server Bedi: Uçurumda Bir Genç Kız (İstanbul,1940).

Bu üç arkadaştan İclâl'in babası zengindir ve kızının istediği gibi yaşamasına izin verecek durumdadır. İclâl de evlenmek istememektedir. Feriha, çok fakirdir ve babası polistir. Çirkin olduğu için evlenmek istemez. Türkân'ın ise babası ölmüştür. Türkân'a ve annesine Anadolu'da kaymakam olan dayısı bakar ama evlenince parayı azaltır. Artık evlerindeki eşyayı satmaya başlamışlardır.

Terziden çıkınca Feriha, diğerlerinden ayrılır. İkisi ise Ayazpaşa'da büyük bir gazinonun bahçesine giderler. Orada Afif'le buluşurlar. İclâl, terzide olanları Afif'e anlatır. Terzide gördüğü ve terzi kadının Türkân'a vaat ettiği ceketi almak istemiş fakat kadın sahibi var diye satmamıştır. Afif'i Türkân'la tanıştıran İclâl'dir. Afif, İclâl'in teyzesinin üvey oğludur ve onların geçimini İclâl'in babası sağlamaktadır. İclâl, Afif'le Türkân arasındaki yakınlığı fark etmeye başlayınca onları kıskanır. Bu kıskançlığını daha fazla içinde saklayamaz ve Türkân'ın güzelliğini eleştiren imâlı sözler söylemeye başlar. Hatta Afif'e babasının baktığını anımsatan ifadeler de kullanır ve oradan uzaklaşır. Türkân, bu sözlerden sonra ağlamaya başlar. Afif'in masrafları, İclâl'in babası tarafından karşılandığı için o, sesini çıkaramamıştır ama bu durumdan da rahatsızdır ve iş aramayı düşünür. Türkân da dikiş dikebileceğini belirtir. Eve döndüğünde annesinin evdeki fazla şiltenin pamuklarını sattığını görür.

Afif, üniversitedeki bir arkadaşına iş aradığını söylediği zaman iş bulmanın çok zor olduğunu anlar. Türkân da eve gidince her şeyi annesine anlatır ve annesiyle terziye gitmesine karar verirler. Terzi Kalyopi'nin evine gittiğinde bu defa süslü, genç bir kadın kapıyı açar. Haber vermek için içeri gittiğinde içeriden şık giyinmiş bir adam çıkar. Kapıyı açan kız gelir ve onu daha önce girdiği odaya alır. Kalyopi önce Türkân'a, daha evvel gösterdiği ceketin, yeşil renklisini giydirir ve para istemediğini, dikiş dikerek ödeyebileceğini, ne zaman isterse eve gelebileceğini söyler. Türkân, buradan çıktıktan sonra Afif'le buluşur. Afif, iş bulmanın güçlüğünden bahseder. Türkân da küçük bir yalanla annesinin tanıdığı bir terzide iş bulabileceğini söyler. Ayrılıp evine gider ve annesine o gün başından geçenleri anlatır. Ertesi gün okulda İclâl'in üstünde terzideki ceket vardır. Bunun üzerine İclâl'in edikodu çıkarabileceğini düşünerek paniğe kapılır. Okul çıkışı yine terzinin yanına gider. Kapıyı yine makyajlı kadın olan Kâmile açar ve onu son derece lüks döşenmiş olan kendi odasına alır. Türkân odanın bu halinden şüphelenir. Kâmile ise Türkân'a iyi davranır ve onun parası olmadığını öğrenince çalışıp ödeyebileceğini

söyleyerek bir miktar parayı zorla kabul ettirir. Kâmile, terzi Kalyopi'nin sağ kolu olduğunu ve işlerin kendinden sorulduğunu belirtir. Kâmile'ye göre Kalyopi Avrupa'dan kaçak elbise de getirtmektedir. Türkân'a yeni ayakkabı ve çorap da verir. Kalyopi, Türkân'ın eline bir iş tutuşturur ve daha sonraki bir gün gelmesini söyler. Annesi ile Türkân bu yeni durum karşısında ne yapacaklarına tam olarak karar veremezler. Ertesi günkü buluşmaya da Afif, her zamankinin aksine geç gelir. Bu esnada bir garson Afif'e verilmek üzere bırakılmış bir mektup getirir. Bu mektupta İclâl, Afif'in ve Türkân'ın ayrılmaları gerektiğini yazmıştır. Yurt dışında olan babasının da bunu istediğini belirterek şantaj yapar. Bunun üzerine bir daha aynı yerde ve bir hafta sonraki pazar gününe kadar buluşmama kararı alırlar. Türkân anlaştıkları gün işe başlamak üzere terziye gider. Kâmile yine Türkân'ı kendi odasına alır ve ona ilik açması için bir ceket verir. Türkân'a sevgilisinden bahseder. Türkân'ın sevgilisini sorunca genç kız panikler. Kâmile, bunu İclâl'den duymuştur. Türkân, kendisinin o eve gittiğinin İclâl tarafından bilinmesine üzülür. Ceketin işini evde bitirmek için oradan ayrılır. Evde olanları annesine anlatır ve Afif'ten orada çalıştığını gizlediği için İclal'in bunu Afif'e söylemesinden korkar. Ertesi gün okula gittiğinde Feriha, ona terzide çalıştığını haber vermemesinden dolayı sitem eder. Kâmile'nin onu baştan çıkarmaya çalıştığını ve o evin de bir randevu evi olduğunu İclâl, Feriha'ya söylemiştir. Türkân okuldan çıkınca terziye gider bu defa başka bir kadın pencereden başını uzatır, ardından Kâmile ortaya çıkar. İçeri girdiğinde birinci kattan gelen bir radyo sesi ve kadın kahkahaları duyar. Kâmile, bu sesleri Eleni isminde birinin hastaneden çıkması sebebiyle sevinmesine bağlar. Türkân bir iş alır ve onu yapmaya başlar. Kâmile'nin erkek arkadaşının geleceğini öğrenince gitmek ister ama tam bu esnada içeri iki genç girer. Kâmile bunlarla tanıştırmak bahanesiyle Türkân'ı biraz daha tutar. Bu sırada evi polisler basar ve hepsini alıp karakola götürürler. Türkân bayılmıştır. Karakolda ifadesini verir ve memurun, ona inanmasıyla serbest bırakılır. Eve bir polis nezaretinde bırakılır. Polis, Türkân'ın söylediklerinin doğru olup olmadığını anlamak için annesine bazı sorular sorar ve gider. Türkân, bunların Afif'in kulağına gideceğini düşünerek üzülür ve sabaha kadar uyuyamaz. Ertesi gün buluşma günleridir ama Afif gelmez. Bu durum Türkân'ı iyice hasta eder ve yataktan hiç kalkamaz. Daha sonraki gün Feriha gelerek gazetelerin terzinin evinin basıldığı haberini verdiğini ve Türkân'ı okuldan atmak için ertesi gün

kurulun toplanacağını belirtir. Türkân, Feriha'yı görünce Afif'e bir mektup yazar ve yalnızca ona verilmesini ister. Türkân'ın annesi Seza, disiplin kurulu toplandığı zaman okula gider. Onu dinlerler ama durum Türkân'ın aleyhinedir. Yalnızca bir tek hoca onu savunmaktadır. Kuruldan okuldan uzaklaştırılacağı ama Maarif Vekâleti bu kararı değiştirirse kızın derslere ve sınavlara tekrar dönebileceği kararı çıkar. Türkân'ı savunan hoca, Seza Hanım'la ilgilenir ve kızın tekrar okula dönmesi için gerekli yerlere müracaat edeceğini belirtir. Afif, mektuba rağmen gelmemiştir ama onun yerine İclâl'den Afif'le nişanlandığını belirten bir mektup alırlar. Bu olaylardan sonra geçen bir ay içinde Seza Hanım hastalanır ve Haseki Hastahanesi'ne kaldırılır. Yan komşuları onlara yardım eder. Türkân, onlarda kalır ve ona bir ciltçide iş bulurlar. Türkân bu sıkıntılar içinde bunalırken bir yandan da Afif'i düşünür. Bir gün hastahaneden dönerken Kâmile'nin bir otomobilin içinden kendisine seslendiğini duyar. Kâmile, uzun zamandır onu aramaktadır. Kendilerini polise haber verenin İclâl olduğunu öğrenmiştir ve ondan intikam almak arzusundadır. Türkân'a yeni açtığı terzihanede iş vermek istemektedir. Önce Türkân ve annesine bir ev tutar. Sonra onu lüks bir lokantaya yemek yemeye götürür. Türkân'a burada içki içirir. Akşamleyin de sevgilisi Şükrü ve onun arkadaşı Muvaffak'la buluşmalarını ve eğlenmelerini telkin eder. Eğlence yerlerinde dördü beraberce gezer, Türkân'a içki içirir ve Muvaffak'la dans ettirir. Ardından Şükrü'nün evine giderler. Türkân'ın, burada başı döner ve bir divana uzanır. Genç kız yanaklarının üzerinde dudak teması duyunca şiddetle silkinir. Ertesi gün Türkân, Kâmile'nin yatağında uyanır. Annesini hastahaneden çıkarıp İclâl'in tuttuğu eve getirir. Seza Hanım, başlarına yeni bir felaket geleceği endişesiyle o evden uzaklaşmak istemektedir. Kardeşi de para göndermiş ve kendi yanına gelmesini istemiştir. Annesi, Türkân'a kendisinin kardeşinin yanına gitmesinin ve kızının da ciltcinin yanında çalışmaya devam etmesinin en doğru çözüm olduğunu söyler. O evde bir gece kaldıktan sonra uzaklaşırlar. Seza Hanım trenle kardeşinin yanına gider. Türkân da ciltcinin yanında çalışmaya devam eder. Bir gün sonra ciltci dükkanında iyice bunalarak hava almak için dışarı çıkar ve Kâmile'nin dükkana doğru geldiğini görür. Kamile, Türkân'ı yine kandırarak otomobile bindirir ve kendi evine götürür. Onu bir arkadaş ihtiyacıyla sevdiğini ve İclâl'in de Afif'le evlenmek için gelinlik baktığını anlatır. Türkân bu sözlere inanarak onun yanında kalır. Her şeyden ümidini kesmiştir. Bir

sinir buhranı geçirerek Kamile'ye isterse kendini artık kötü yola düşürebileceğini bağırarak anlatır ve sonra ağlar. Akşama doğru bir bara giderler. Türkân'ın neşesi yoktur. Çok fazla içki içer. Her çifti İclâl ve Afif'e benzetir. Bir gençle konuşarak olay çıkarır ve bu esnada kurulda kendisini savunan hocasını orada görünce hızla dışarı koşar ve bir müddet sonra kendisini denize atarak intihar teşebbüsünde bulunur.

Bu olaydan birkaç gün önce Feriha, Afif'ten aldığı bir mektup üzerine onunla İclâl'den gizli olarak buluşur. Afif, sarılık olduğu için bir aydan beri dışarı çıkamamıştır ve Türkân'ı aramaktadır. Evine bakmış ama orada bulamamış, komşularından da bir şey öğrenememiştir. Türkân'ın bir iftiraya uğradığını duymuştur. Hasta olduğu için daha önce gidemediğini, mektup da yazamadığını anlatır. Feriha, Türkân'ın yazdığı mektubu ona vermek için İclâl'in kendisinden aldığını belirtir. Afif'in böyle bir mektuptan haberi yoktur. Afif, İclâl'in babası ile görüşmüştür. Onun kendi işine karışmayacağını istediğiyle evlenebileceğini ve okulu bitirene kadar ona yardım edeceğini söylediğini belirtir. Kâmile'nin ismini bilen Feriha'yla birlikte onun dükkanını bulurlar ama Kâmile dükkanda yoktur. Beklerler. Akşam doğru Kâmile telefon eder ve Afif'in orada beklediğini öğrenince evine çağırır. Kâmile de bütün gün Afif'i aramıştır. Terzideki kız Türkân'ın kendisini denize attığını söyler. Olayın ayrıntısını öğrenmek için hızla Kâmile'nin evine giderler. Türkân'ı denize atlarken gören mavnacılar onu kurtarmıştır. Sonra Kâmile'nin evine getirmişlerdir. Türkân'ın hocası da ziyarete gelecektir. Okulun aldığı karar bozulmuştur. Türkân'a her şeyi anlatır. Türkân hemen olan biteni annesine haber vermek ister. Kâmile de erkek arkadaşına telefon ederek kendisinin de Türkân'a imrenerek evlenmek istediğini söyler. İclâl'i kıskandırmak için de onun beğendiği gelinliği Türkân'a dikecektir.

Türkân'ın babası bir deniz kazasında ölmüştür. Anadolu'da kaymakamlık yapan dayısı tarafından giderleri karşılanmaktadır. Evlenince o da parayı azaltmıştır(s.10-11). Türkân şöyle anlatılır:

"Fakat, Türkân da güzeldi. Kehribardaki mıknatıs hassası gibi gözleri çeken canlı ve parlak sarısı ile altın saçları, pembe beyaz, ince tenli ve ipekli yüzünü en dikkatsiz bakışların alâkasına arzediyordu. Sisli ve dalgın, gri-yeşil gözlerinin her kımıldanışı güzeldi. Öfke, nefret veya endişe, uzun kirpiklerin gölgesine sığınan bu

gözlerin biçimini ve tesirini bozamıyordu. Kızın en kederli zamanlarında bile bu gözler, ayrı ve mes'ud bir ruha bağlıymış gibi, sahibinin haberi olmadan gülümsüyordu. İnce ve pembe kanatlı burun, daima ıslak, hareketli ve kırmızı dudaklar, boyun ve bütün vücudün her parçası bir mükemmeliyeti tamamlamağa muvaffakiyetle çalışıyordu."(s.11)

"Yavrum, diyor, sende bu saçlar, bu gözler var mı? Ölünciye kadar kadınların elinden de, dilinden de kurtulamazsın."(s.32)

Afif, İclâl'in teyzesinin üvey oğludur. Onun hakkında şu bilgiler verilir:

"Babası, bir mühendis, yedi sene evvel kanserden ölünce, Afif, on iki yaşında üvey annesinin, yani İclâlin teyzesinin elinde kalmıştı. Onlara da İclâlin babası bakıyordu. Afif liseyi bitirdikten sonra hukuka girdi. İclâlden bir yaş büyüktü. (...) Çünkü Afif, siyah parlak saçları, uzun kirpikli dalgın elâ gözleri, süzgün yüzü ve daima biraz bükük boynu ile belki sevimli ve güzelce bir çocuktu (...)"(s.12-13) "Mahzun çocuk. Türkân gibi onunda mizacı utangaçtı ve bu nevi mücadelelere hazırlıklı değildi."(s.17)

İclâl güzel bir kız değildir. Kuru ve sivri bir yüzü vardır. İclal şöyle anlatılır:

"Vücudü zayıf olmadığı halde yanakları çökük ve renksiz, uzun yüzüne göre burnu kısa ve yayvan, elmacık kemikleri çıkık, ağzı büyük ve çenesi sivri, saçları kumralla siyah arasında, sert ve alaca renkliydi. Fakat sporla makiyajla, kıyafetle ve Fransızca kadın mecmualarının tavsiyelerile mektebden çıktıktan sonra kendisine 'artistik' bir güzellik ve cazibe yaratacağını umuyordu."(s.9)

"Evet, şımarıktır, hoppadır, kıskançtır, münafıktır ama hiç böyle bir kabalığını, âdiliğini görmemiştim."(s.19).

Feriha, "sınıfın ve mektebin en cesur" kızıdır. Pişkinliği ve becerikliliğiyle meşhurdur(s.4).

"Feriha, bilâkis, çok fakirdi. Bir polisin kızı. Mektebe ücretsiz alınmıştı. Güzel de değildi. Uzun zamandanberi sıtma çektiği için kara kuru ve çok zayıftı.

Küçük yüzünde arada bir çok parlayıp kararan hummalı, iri siyah gözleri, rastıklı gibi kalın kaşlarının altında garip istihâleler geçiriyordu. Dişleri çok bozuktu ve ağzı kokuyordu. Fakat o kadar çalışkandı ki mektebde uyandırdığı merhamet kadar takdir de kazandırmıştı."(s.10)

Kalyopi, görünüştü terzi olan, boylu, zayıf, esmer, sinirli bir Rum kadınıdır(s.5). Baktığı falların çıkmasıyla ünlüdür(S.5). Kalyopi yurt dışından kaçak elbiseler de getirip satmaktadır(s.46).

Kâmile'nin annesi Rum'dur. Babası ise Türk'tür(s.49). Kâmile yatılı Fransız mektebinde okumuştur(s.50). Dış görünüşü şöyledir: "Yüzünden belli olmayacak kadar taze, biçimli ve kıvrak bir vücudu vardı. Bütün hareketleri çevikti. Fazla pudra sürmese yüzü de çirkin , hele sevimsiz değildi."(s.61)

Ermeni, Rum kökenli insanlar romanda fazlaca yer alır. Terzi Kalyopi bir Rum'dur. Onun yanında çalışan kızlar da Rum'dur(s.44). Kâmile'nin annesi Rum'dur(s.49). Tellâl Rum'dur(s.114). Ciltçide çalışan kız Ermeni'dir(s.140).

Olaylar çoğunlukla Beyoğlu'nun tenha olan arka sokaklarında geçer(s.3). Beyoğlu'nun kötü bir yer olduğu vurgulanır(s.100).

Romanda "anzarot"(s.80), "kolpo"(s.115) gibi argo kelimeler geçer. Romanda genellikle Rumca, Fransızca kelimeler de görülür: "oriste"(s.4), "panayamu"(s.63), "antre"(s.74), "prezante"(s.74), "empermeabl"(s.6).

Ayrıca Rumların Türkçe'yi konuşma şekilleri de olduğu gibi verilir:

" - Evet. Bekliyecek ikiniz bitişik odada. Birer birer."(s.6)

" - Siz tanıyor Kâmileyi eskiden?"(s.58)

" - Kale ben deli değilim"(s.80)

Roman mart sonlarından başlayan iki aylık bir zaman dilimi içerisinde geçer(s.57). Ayrıca şu ifadelerden anlaşılacağı gibi olaylar fal ile ilgili inkılâplardan sonradır: " (...) memlekette büyük inkılâbımızdan sonra falcılık, büyücülük, üfürükçülük gibi hurafelerin memnuiyetinden tegafül eden (...)"(s.103)

Romanda diğer romanlarda olduğu gibi sosyal eleştiriler vardır:

"Bir erkeğin kulaklarında küpe delikleri olabilir miydi?"(s.155)

"Bu memleket dedikoducudur. İşte böyle adamı mektebden bile kovarlar. Ev hanımı olup otursun. Şahadetnameyi ne yapacak?"(s.163)

"Kadının en büyük talihsizliği. Erkek doğmamak. Onun için bir kadın, ne yapıp yapıp elinden geldiği kadar erkek yaşamalı."(s.10)

1.21. Rüya Gibi[151]

Nusret, kırk beş yaşlarında meşhur bir doktordur. Mezuniyetinden sonra Avrupa'da üç sene doktorluk yapmış ve yurda dönmüştür. Bir gece yarısı annesinin mide sancılarının artması üzerine onu muayene etmiş ve onun kanser olduğundan şüphelenmiş, ertesi gün yapılan muayeneden sonra annesi ameliyata alınmıştır. Ameliyattan iki sene sonra annesi ölmüştür. Bu olaydan on yedi yıl sonra bir düğünde fazla içki içmekten kaynaklandığını düşündüğü bir mide ağrısı çeker. Buna aldırış etmez ama bir gece midesini muayene ettiğinde annesinde olan hastalığın aynısı görür. Ertesi gün hemen hastahaneye gider ve tetkiklerden sonra ameliyata alırlar. Arkadaşları ziyarete gelir ama onlara hastalığından bahsetmez. Hastalığın seyrini düşünür. Ameliyattan sonra hastalık tepinceye kadar hasta rahatlar, iyileştim zanneder ama ardından ıstırap gelir. Annesini hatırlar ve iyice bunalır. Bu sonu beklemektense kendi tayin ettiği bir vakitte ve yerde intihar etme düşüncesi aklına gelir. İzmir'de yaşayan ablasını düşününce tekrar hüzünlenir. Ona hiçbir şey söylemeyecektir. Temmuz ayının başında hastahaneden çıktıktan sonra seyahate çıkmak için hazırlıklarını yapacak, ablasını İzmir'den çağıracak, ayın ortalarına doğru Avrupa'ya gidecek ve ayın sonuna doğru intihar edecektir. Ayrıca temmuzun başından beri yapacaklarını bir deftere not etmeye karar verir.

Hastahaneden eve ilk döndüğü gün olan bazı rahatsızlıklar ikinci gün azalmaya başlamıştır. Artık dışarı çıkmaya da başlamıştır. Beyoğlu'nda yürürken genç bir kadının bir mendille ağzını kapayarak öksürdüğünü görür. Kadının ağzından kan gelir. Hemen yanına koşar ve doktor olduğunu söyleyerek yardım eder. Otomobille kadını evine götürür. Eve vardıklarında hemen bir reçete yazarak şoförün alıp gelmesini ister. Kadını ev sahibi ile birlikte yatağına yatırırlar. Kadını muayene eder ve ilaçlarını içirir. Ertesi gün geleceğini söyleyerek yanından ayrılır. Bir rahatlama duyar ama bu kadına karşı merak duygusu da artmıştır. Ertesi gün midesinin ağrısı iyice geçmiştir ama bu geçici bir iyileşmedir. Bir buket yaptırıp kadının evine gider. Kadına günde üç defa derecesini alması gerektiğini belirtir ve uyması gereken rejimi bildirir. Daha sonra ise Yakacık'taki sanatoryuma gitmesini

---

[151] Bu kısımda verilen sayfa numaraları şu esere aittir: Server Bedi: Rüya Gibi (İstanbul,1941).

tavsiye eder. Kadın, bu hayatın kendisi için önemli olmadığını belirterek sanatoryuma gitmek istemez. Nusret, kadının telaffuzuna dikkat ederek onun bulunduğu mekâna uygun olmadığını düşünür. Ertesi gün geleceğini söyleyerek oradan ayrılır. İsminin Seniye olduğunu öğrendiği bu kıza olan ilgisini hastalığından dolayı dış tesirlere olan açıklığına bağlar. Bu arada ablası mektup yazarak geleceğini bildirir. Seniye'nin yanına gitmeye devam eder. Bir gün gittiğinde ev sahibi kadın dışarı çıkmakta ve Seniye de uyumaktadır. Yastığın altında düşmek üzere olan Ahmet Haşim'in şiir kitabını görür. Kitabın bazı bölümleri çizilmiştir. Kız uyanınca doktora, Haşim'i çok sevdiğini söyler. Sanatoryuma gitmeyi gene istemez ve kendi hayatından bahseder. Kimsesi yoktur. Birinci Dünya Savaşı'ndan bir sene evvel Kanlıca'da doğmuştur. Babası, o üç yaşındayken şehit olmuştur. Annesiyle beraber yaşarlar. Yalının kayıkçısı Seniye'nin annesini sever. Bir gece Seniye annesiyle yatarken odayı basar ve kadına tecavüz etmek ister, kadın bağırınca onu öldürür. Annesinin ölümü üzerine ona on bir sene teyzesi bakar. Liseye gönderir. Titiz, tertipli, düzenli bir kadındır. Ciğerlerinden hasta olduğu için daha sonra o da ölür. Ardından Aksaray'da oturan halasının yanına taşınır. Halasının otuz iki yaşlarında bir oğlu vardır. Bu adam bazen çok iyi bazen de çok fena bir hâle gelmektedir. Seniye bunları anlattıktan sonra Nusret onun yanından ayrılır. Ertesi gün pasaportu hazırlanmıştır ve ablası da bir iki güne kadar geleceği için sevinçlidir. Midesinden alınan parçanın otopsi raporu da gelmiştir ve olumlu değildir. Öğleden sonra Seniye'nin yanına gider. Ona tedavisi için acele karar vermesini kendisinin İstanbul'dan bir hafta sonra ayrılacağını belirtir. Ani bir kararla ona kendisiyle beraber gelmesini teklif eder. Kız kendisinden ne beklediğini sorunca hiçbir şey beklemediğini söyler. Eve geldiğinde yirmi beş günlük ömrü kaldığını düşünür ve içine bir titreme gelerek yazmayı bırakır. Bütün gece uyuyamamış ve sabaha karşı ağlamıştır. Ölüm fikri bazen kuvvetlenmekte bazen de kendisinden uzaklaşmaktadır. Diğer gün Seniye'nin yanına gittiğinde genç kadın hikâyesine devam eder. Halasının oğlu Sabri, bir akşam yemeğe gelmez, halası ise çok düşüncelidir. Gece yarısı odasının kapısı vurulur. Çalan Sabri'dir ve açmasını söyler. O da iyi niyetle kapıyı açar ama açar açmaz Sabri onun üstüne saldırır. Seniye, son gücünü kullanarak elinden kurtulur ve sandık odasına kaçarak kapıyı kilitler. Seniye, annesinin başına gelenlere uğrayacağını düşünerek pencereden bağırır. Ardından Sabri oradan

uzaklaşır ve Seniye bayılır. Tekrar kapı çalındığında uyanır, polisle bekçi gelmişlerdir. Onlara hakikati söylemez. Kim olduğunu bilmediği biri üstüne hücum etmiştir. Halası ise oğlunun çocukluğundan beri tuhaf davranışlarda bulunduğunu ama bu davranışlarının seyrek olduğunu anlatır. Sabri ertesi gün de ortalarda görünmez. Halası akşam üzeri fenalaşır ve Seniye komşuları çağırmaya giderken sokak kapısı çalınır. Kapıyı korka korka açar. İçeriye bir rakı kokusu dolmuştur. Annesinin hasta olduğunu söyleyerek yukarıya gitmesi için lambayı verir vermez Sabri atarak kırar. Seniye ise hemen kapıdan firlayıp komşularına kaçar. Evden Sabri'nin bağırtıları gelmektedir. Bir müddet sonra bağırtılar kesilir ve Sabri dışarı çıkarak annesine bir şey olduğunu söylemeye başlar. Kalabalık toplanınca halasının evine giderler. Halasına nüzul inmiştir. Nusret, Seniye'den hikâyesine daha sonra devam etmesini isteyerek ayrılır. Ertesi gün Nusret, kendisini hiç ameliyat olmamış gibi hissetmektedir. Seniye'ye uğrar ve filminin alınması gerektiğini belirterek bir gün sonra bu filmin çekimi için gideceklerini söyler. Seniye hikâyesine devam eder. Nüzul inen halasına bakmaya başlamıştır. Bu felaketten sonra Sabri de uslanmıştır. Halası biraz düzelmeye başlayınca Sabri bir kez daha azar fakat bu kısa sürmüştür. Bir sene sonra halası ölür. Genç kız Anadolu'ya giderek öğretmenlik yapmayı düşünür. Ama Sabri bir süre daha yanında kalmasını yalvararak isteyince dayanamaz ve kalır. Bir müddet sonra da onunla evlenir ama iki ay sonra Sabri'nin yaptıklarına dayanamayarak boşanır. Bursa'ya tayini çıkar ve oraya öğretmenliğe gider. Sabri de peşinden giderek onu tehdit etmeğe başlar. Öğretmenliği bırakarak İstanbul'a döner. Sabri'nin kendisini bulmasını engellemek için kapalı bir yerde çalışmaya başlar. Ama esas büyük olayı daha sonra anlatacağını söyleyerek konuşmasını keser. Nusret, günlerini saymaya devam etmektedir. Yirmi iki günü kalmıştır. Seniye ölümle Nusret'in arasına girmiştir ve Nusret, Seniye'den hoşlanmaktadır. Günü gelince röntgene giderler. Filmler pek iyi değildir ama bünye kuvvetli olduğu için Seniye'nin kurtulabileceğini düşünür. Onu evine bırakır ve döner. Ama Seniye'nin kalbinde yer eden adamı kıskanmaktadır. Röntgen çekildikten sonraki gün Seniye, kalp macerasını da anlatır. Bir gün Karaköy'de karşıdan karşıya geçerken bir otomobil üzerine gelince panikler ve yere yuvarlanır ama araba zamanında durur. Korku ile kalkarken eteği arabanın çamurluğuna takılır ve boydan boya yırtılır. Arabayı süren genç kazaya kendisinin sebep olduğunu söyleyerek Seniye'yi evine bırakır. Ertesi

gün de bir mektup ve yırtılan elbisenin renginde bir kumaş gönderir. Adresini verdiği bir terzide diktirebileceğini bir mektupla bildirir. Kazadan yirmi gün sonra gelir ve tekrar özür dileyerek otomobille gezmeyi teklif eder. Gezerler ama bu genç Seniye'ye elini bile dokundurmamıştır. Hiçbir şey sormamış ve istememiştir. Seniye de ona bir şey sormamıştır. Bir akşam buluşmak için sözleşirler fakat işyerinde çıkan bir aksilik yüzünden Seniye randevuya geç gittiği için onu göremez. Bundan sonra her gün evden çıkarken ev sahibine o genç gelirse akşama davet etmesini söyleyerek evden ayrılır ama genç adam gelmez. Bu olay Seniye'nin hayatını çok etkilemiştir ve sırf bunun için ölmek istemektedir.

Temmuz ayının onunda Nusret'in ablası İstanbul'a gelir. Buluştukları zaman alışkanlıklarının hilafına Nusret ağlar. Ablasına ameliyat olduğunu ve yakında bir seyahate çıkacağını söyler. Seyahate çıkmadan önce malını ablasına bırakacak bir vasiyetname hazırlatmayı düşünür. O gün Seniye'yle görüşemez. Ertesi gün Seniye'nin yanına gider. Onu seyahate çıkmaya ikna eder. Seniye, Nusret'in bir derdi olduğunu anlamıştır ama Nusret, derdini vapurda anlatacağını söyleyerek onu geçiştirir. Vasiyetnamesinde ablasının yanına Seniye'yi de katmak ister. Notere giderek vasiyetnameyi hazırlatır. Bir akşam ablasıyla beraber içki içerken ağlar. Ablası bu durumdan bir şeye üzüldüğünü anlar. Bir daha ağlamamak için kendisini zorlayarak bir kadın meselesi olduğunu söyler ve Seniye'den bahseder. Daha sonra yolculuk için hazırlıklarını yapar ve on sekiz temmuz günü vapura binerler. Vapur kıyıdan uzaklaşırken Nusret bayılır. Ayıldıktan sonra güvertede Seniye ile buluşurlar ve aradaki resmiyet kalkar. Seniye, ona bunun sebebini sorar. Ertesi gün açıklayacağını söyleyerek yine erteler. Kamarasına gider yatar ve Seniye de başında bekler. Ertesi gün Seniye'ye aşkından bahsettirmek ister ama o eski aşkı hakkında konuşmak istemez. Bu Nusret'i memnun eder. Kendisini rahatsız eden şeyin Seniye'nin aşkı olduğunu söyler. Seniye ise bu konunun kapanması gerektiğini düşünmektedir. O gece Seniye, Nusret'in olur. İlk olarak Venedik'e giderler. Ardından İsviçre'ye geçerler. Nusret, burada altı günü kaldığını düşünür. Bu kararını sorgular. Hep düşüncelidir. Yirmi beş temmuz günü Cenevre'de bir lokantada yemek yerken Seniye ilk aşkını görür. Bu adam konsoloshane memurlarından biridir. Seniye Nusret'ten ayrılarak onun yanına gitmek ister. Bir süre sonra onunla konuşarak geri döner ve bir saat sonra tekrar buluşacaklarını belirtir. Adam onunla kahvede

görüşemeyince ertesi gün eve gitmiş ama evde kimseyi bulamamıştır. Bitişik evin kapısında duran çocuğa bir kağıt bırakmış ama kağıt Seniye'ye ulaşmamıştır. Ertesi sabah da İsviçre'ye dönmeye mecbur olduğu için uğrayamamıştır. Seniye, Nusret'in yanından ayrılır. Bu vurgun üzerine Nusret iyice karamsarlığa düşer ve yirmi yedi temmuz günü yani planladığından üç gün önce Seniye'ye bir veda mektubu yazar. Bu mektupta günlük olarak tuttuğu defteri ablasına vermesini ve İstanbul'a dönünce noteri görmesini söyler. Ardından da intihar eder.

Nusret, her gün yirmiye yakın hasta muayene eden şöhretli bir doktordur(s.4). Normal hayatında da iyiliği seven bir adam olmasına rağmen mide kanserine yakalandıktan sonra hassasiyeti artmıştır(s.31).

Seniye, şöyle tasvir edilir: "Yüzü farkedilemiyecek kadar hafif boyanmıştı, giyinişi sade ve temizdi. Gözlerinde, iri ve elâ, hayal ile hummayı karıştıran gözlerinde ve yüzünün hiçbir çizgisinde günahla geçmiş bir hayatın izi yoktu. Biçimli ve dolgun vücudünde bir kadın teşekkülü olduğu halde yüzünün umumî ifadesinde tam bir genç kız safiyeti ve tazeliği görünüyordu. Mendille kapadığı için ağzının şekli ortada değildi. Vücudü, nadir istisnalardan biri halinde, hastalığın tahribatına henüz uğramamıştı. Göğüs nahiyesi çökmüş değildi. Adalelerinde – belki aldatıcı – bir dirilik vardı."(s.23)

"(...) açık kumral saçlarının bu sıcak dalgalanışını, uzun kirpiklerle çevrili ince göz kapaklarının bu tatlı ve yumuk duruşunu, kalın dudaklı, fakat toplu ve biçimli ağzının bu hafif, esrarlı gülümseyişini (...)"(s.33)

"Uzvî ve iktisadî sefaletin, hastalığın ve parasızlığın hırpalıyamadığı bir güzellik; ihtiyacın tahrip edemediği bir asalet; gözlerde ve yüzün bütün ifadesinde yüksek bir duygunun, bir feragat hissinin temizliği ve süzgünlüğü..."(s.32)

Seniye, Ahmet Hâşim'i çok sever ve şiir kitabını baş ucunda tutar(s.34). Bedbin, hayattan ümidi kesmiş biridir(s.29).

Atıfet, Nusret'in ablasıdır(s.46). Alaturka musikiyi sever(s.84).

Sabri, Seniye'nin halasının oğludur. Pasaklı, ortalığı dağıtan biridir. Kimi zaman nazik, terbiyeli kimi zaman ise hırçın, saldırgan biri haline dönmektedir(s.47). Hattâ Seniye'ye tecavüze yeltenmiştir(s.49). Annesi onu şöyle anlatır:

"Kimse onun tabiatini anlıyamaz. Oğlumdur benim; ben de anlıyamamışımdır. Bakarsın melektir, kuzudur, fedakârdır, sevdiği için bin parça

olur. Fakat bir de bakarsın hiç o değil... Kudurur... Isırdığı olur insanı... Isırır, köpek gibi ısırır, yavrum. İnan buna... Kaç defa beni ısırmıştır. Hele o zıkkımı içtiği zaman..."(s.50)

Mekân olarak genelde Beyoğlu(s.21), Galatasaray (s.21) Taksim gibi zengin insanların oturduğu yerler tercih edilmiştir. Tarlabaşı da romanda " (...) karanlık ve çarpık sokaklar"ın olduğu bir yer olarak belirtilir(s.22). Balıkpazarı, işyerlerinin bulunduğu bir mekândır(s.26). Yakacık ise tabiî güzellikleri vurgulanan ve bir sanatoryumun bulunduğu mekân olarak göze çarpar(s.28). Kanlıca, yalıların bulunduğu bir yer olarak anlatılır(s.36). Yazar, Avrupa seyahatinin uzantıları olarak kahramanlarını Venedik'e ve İsviçre'ye götürür(s.100).

Roman, 1937 yılının haziran ayında başlayan kırk beş günlük bir sürede geçen olayları anlatır. Ama arada önce Nusret'in annesinin ölümünü anlattığı, daha sonra ise Seniye'nin çocukluğundan beri anlattığı bölümlerle geriye dönüşler yapılır.

Seniye'nin babasının 1. Dünya Savaşı'nda şehit olması sebebiyle bir sosyal meseleye de değinilmiş olur. Seniye'nin babası hukuk mezunudur. İhtiyat zabiti olarak Kanal ve Kafkas cephelerinde savaşır ve şehit olur. Arkasında bir dul ve bir de yetim bırakır(s.36-37). Annesi tecavüze uğramamak için kendisini korumaya çalışırken öldürülür(s.38).

Yazar eserinde tıbbî bilgisini gösterir: "(...) arada bir gelen gasyan ihtiyaçları alkolden mütevellit taharrüşün ve ilk ambaragastiğin devamı zannedip gidiyordum."(s.4) "Biliyorsun ki bu hastalıkta travaylar ilerliyor."(s.9) "Karha der, geçersin" (s.10) "Tehlikeli, bir pritonit."(s.16) "İlkönce hemopteziye mâni olacak damlayı verdim.(...) Sol ciğerde bir kavern. (...) Pnömatoraks çok faydalı olabilir."(s.25) "Hastalık galopana çevirmek üzere olmasına rağmen atlatılabilir."(s.32) "Ameliyatta midemden alınan piyesin teşrihi marazî raporu geleli iki gün olmuştu."(s.42) " Kavern tahmin ettiğim noktada."(s.63)

Yazar ölüm hakkındaki düşüncelerini şöyle ifade ediyor:

"Hasta olmasaydım bile, ihtiyarlığımda bir gün ölümle karşılacak değil miydim? O zaman belki de yokluk fikrine karşı aczim, ihtiyarlığım nisbetinde artacaktı; fazla korkacak ve muztarip olacaktım. Bu dünyada ilk ölecek adam ben değilim; benden sonra da ölüm yeryüzünden kalkmıyacak. Seneler, saniyeler gibi

geçiyor. Asıl olsa bir gün, tıpkı bugünkü gibi, yokluğun yanıbaşında olacak değil miydim? Hep ayni hesap."(s.18)

"Anlıyordum ki hayat fikrinin yanında her şey taze, ölüm fikrinin yanında her şey bayattır, bayat, kokmuş, çarpık, iğrenç..."(s.19)

1.22. Mavi Kelebek[152]

Hâle, ilk defa gittiği bir baloda mavi bir balo elbisesi giymiş ve yine bu baloda bir gençle tanışmıştır. Gence ismini söylememiştir. Maddî açıdan çok iyi bir durumda olmadıkları için Hâle'nin ikiz kardeşi Lâle bu baloya gidememiştir. Bir başka defa ise baloya Lâle gidecektir. Hâle'nin tanıştığı bu gençle Lâle, sanki Hâle imiş gibi konuşacaktır. Bu kızları baloya komşuları götürmektedir. Hâle baloda tanıştığı gencin ismini ve işini öğrenememiştir. Bu genci ele veren şey yalnızca alnındaki bir dikiş izidir. Lâle, daha sonraki baloda bu genci görür ve onunla daha önce tanışıyormuş gibi dans eder. Adının Husrev olduğunu öğrendiği genç onun başka bir genç kız olduğunu fark etmemiştir. Lâle'ye ismini sorar ama Lâle ismini söylemez. Husrev, genç kıza mavi kelebek adını takar. Husrev dışarıda da buluşmak ister fakat Lâle buluşmayı reddeder. Husrev'in ısrarlarına dayanamayarak buluşma yerine, onlar bahçeye çıkmışken evin önünden geçmesini kabul eder. Aynı gece balo dönüşünde de Lâle'yi evine Husrev bırakır. Eve dönünce Lâle, Hâle ile konuşur ve ona Husrev'le aralarında geçenleri anlatır. Aralarında bunun bir şaka olduğunu söylerler ve gülerler. Ama Hâle bunun bir drama dönmesinden endişelenmektedir.

Pazartesi sabahı Husrev, genç kızların evinin önünden geçer. Orada Hâle'yi görür ve fotoğrafını çeker. Arabayla küçük bir gezinti yaparlar. Husrev, genç kızın balodaki halinden daha durgun olduğunu fark eder. Bir kahveye gidip otururlar. Genç adam çarşamba günü bir kez daha buluşma sözü alır. Evin önünde arabadan inerken Hâle yere düşer ve ayağı burkulur. Bunun üzerine Husrev, kızı evlerinin bahçesine kadar kucağında götürür. Eczaneye gidip bir krem alarak Hâle'nin ayağına sürer. Daha sonra oradan ayrılır. Hâle, Husrev'e karşı bir ilgisi olduğunu fark eder. Aynı ilginin Lâle'de de olduğunun bilincindedir. Bu oyuna bir an önce son vermeleri

---

[152] Bu roman kitap halinde yayınlanmamıştır. 20 Mayıs 1942 – 12 İlkteşrin 1942 tarihleri arasında Tasvir-i Efkâr Gazetesi'nde 117 sayı olarak tefrika edilmiştir.

gerektiğini düşünür. Bunu Lâle'ye söyler fakat Lâle ciddiye almadığı intibaı verir ve istiyorsa Husrev'le Hâle'nin evlenebileceğini söyler. Çarşamba akşamı bu defa Lâle, Husrev'le görüşür. Husrev, Lâle'ye, Hâle'nin daha önce çektiği fotoğraflarını gösterir ve ona çok çabuk değiştiğini, evvelki görüşmelerinde daha sakin olduğu halde bu defa daha neşeli olduğunu belirtir. Fener'e kadar otomobille gidip orada güneşin batışını seyrederler. Husrev evlenme arzusunda olduğunu ima eder ve cuma günü tekrar buluşmak ister. Lâle tam bir cevap vermez ve daha sonra aramasını söyler. Lâle eve döndüğünde ne halası ne de Hâle evdedir. Husrev meselesinin artık ciddiye bindiğini düşünmeye başlar. Akşamleyin Hâle'ye başından geçenleri anlatır. Hatta Husrev'in ikisinden birinin olacağını da ilave eder. Hâle, İzmir'de olan annelerinin bu mesele karşısındaki tavrının da önemli olacağını belirtir. Uzun bir görüşmeden sonra Husrev'i görmemeye karar verirler ama bu içlerine dert olur. Eve dönünce halaları onlarda bir sıkıntı gördüğünü söyler fakat üzerlerine düşmez. Hâle ile Lâle Husrev meselesi üzerine devamlı düşünürler. Aralarında kura çekme bile akıllarına gelir. Daha önce aldıkları kararın aksine Husrev'le Hâle buluşur. Husrev bu buluşmada ne kadar ciddî olduğunu gösterir hatta ev yapmayı düşündüğü yeri bile tespit etmiştir. Hâle kabul ederse arsayı hemen alıp projesini çizecektir. Bunun ardından evlenme teklif eder. Hâle de annesini beklediklerini söyleyerek bir cevap vermez. On gün kadar buluşmamalarını, kendisinin durumu telefonla haber vereceğini söylerek ayrılır ve eve gider. Hâle, Husrev'i ilk olarak kendi tanıdığı için kardeşine göre daha haklı olduğunu düşünür. Lâle ile bu mesele üzerine tartışmaya devam ederler. İlk olarak Hâle çekilmeyi teklif eder. Daha sonra Lâle de aynı şeyi söyler. En sonunda kura çekmeye karar verirler. Çekilen kurada Lâle'nin ismi çıkar. Bundan sonra İzmir'den gelecek olan annelerini bekleyip onun da onayını aldıktan sonra Husrev'e durumu bildirme kararı alırlar. Hâle'de belirgin bir üzüntü vardır. Lâle bunu hisseder ve Husrev'le evlenemeyeceğini söyler. Hâle bunu kabul etmez. Üstelik kendi çeyiz parasını da Lâle'ye vermek arzusundadır. Kendisinin evlenmek istemediğini, dikişinin iyi olduğunu ve çalışacağını belirtir. Annelerinden önce halalarına bu konuyu açarlar. Hâle'nin üzüntüsü halaları Necmiye Hanım'ın da dikkatinden kaçmaz. Lâle, bu sıkıntıyı gidermenin tek yolunun annesinin kendilerine evlenmek için müsaade etmemesinde olduğunu görür.

Anneleri Nevvare Hanım birkaç gün sonra İstanbul'a gelir. Halaları Necmiye Hanım durumu Nevvare Hanım'a anlatır. Nevvare Hanım bu durumdan memnun görünür. İzmir'deki işler bozuk gitmiştir. Lâle'yi Husrev'le evlendirip Hâle'yi de İzmir'de yaşlı bir adamla evlendirmeyi düşünmektedir. Hâle ise evlenmek istemez. Başlarına yük olmayacağını da ilave eder. Yemeğe de gelmez. Daha sonra Lâle'den hiçbir şeye üzülmemesini ister. Yakında her şey düzelecektir.

Ertesi sabah Hâle odasında bulunmaz. Odada bir mektup vardır. Bu mektupta kendisi başarılı oluncaya kadar bulunduğu yeri haber vermeyeceğini ve bu mektubun son mektubu olmadığını belirtmiştir. Bu mektuptan sonra Nevvare Hanım çok sinirlenir ve onu aramaya çıkar. Lâle'nin de sorun çıkarmadan Husrev ile evlenmesini ister. Lâle, Husrev'i arar ve birkaç gün daha sabretmesini gerektiğini belirtir. Nevvare Hanım bir yandan Hâle'yi ararken bir yandan da Husrev hakkında araştırmalar yapar ve iyi bir genç olduğunu öğrenir.

Hâle, evden çıktıktan sonra bir gazete ilanında gördüğü evde çalışmak için görüşmeye gider. Burada davranışları beğenilir ve işe kabul edilir. İşi, büyük bir felakete uğrayarak, gözlerini kaybeden ve beyninde tümör bulunan bir kadının her an yanında bulunarak, ona refakat etmektir. Her türlü ihtiyacı bu aile tarafından karşılanacak ve üstüne para alacaktır. Hâle bu işi kabul eder. Ayaspaşa'da lüks bir apartmana giderler. Namık Bey, Hâle'yi karısı Mebrure ile tanıştırır. Mebrure çok hassas bir kadındır. Vaktinin büyük çoğunluğunu radyo başında geçirir. Hâle'yi beğenir. Hâle de burada kendine iyi davranılmasından etkilenir. Mebrure'nin derin sorunları vardır. En küçük bir ses onun psikolojisini bozmaktadır. Mebrure, Hâle'ye kendi gençliğinden ve Namık'la nasıl evlendiğinden bahseder. Namık'ı çok kıskanmaktadır. Çok konuştuğu için Mebrure rahatsızlanır. Hizmetçi bu rahatsızlıkların son zamanlarda arttığını belirtir. Akşam, Namık Bey gelince onunla konuşurlar. Hâle yatmadan önce annesine iyi olduğunu belirten bir mektup yazar. Ertesi gün mektubu gönderdikten sonra halasının evindeki hizmetçi Fatma ile buluşur. Ondan annesinin eski sinirinin kalmadığını, Husrev'in Lâle'yi istetmek için annesini gönderteceğini öğrenir ve daha sonra buluşmak için ayrılırlar. Eve döndüğünde Mebrure'nin rahatsızlığının devam ettiğini görür. Akşam yemeğinde Mebrure sofraya gelmez. Ertesi gün Mebrure biraz daha iyi görünür. Hâle'ye kendisinden bahsetmesini ister. Güzelliğini över. Hizmetçi onun çok güzel olduğunu

Mebrure'ye söylemiştir. Akşam yemeğine Mebrure yine gelmez. Hâle hizmetçinin yaptığı dedikodudan Namık'a bahseder ve bu konu üzerine konuşurlarken Mebrure gelir. Hâle'yi eleştiren sözler söyler ve onun evden gitmesini ister. Hâle eşyalarını toplamak için odasına gider, Namık da arkasından giderek onu ikna etmeye çalışır, bu esnada Mebrure bir kez daha gelir ve Hâle'yi ağır sözlerle kovar. Hâle eşyalarının bir kısmını bir çantaya doldurarak hemen evden uzaklaşır. Aklına ilk olarak evine dönmek geldiği için kendisini Kadıköy İskelesi'ne götürecek bir yaşlı şoför arar. Yolda yaşlı bir şoföre rastlar. Ondan Kadıköy'den Erenköy'e gidecek otomobil bulamayacağını öğrenince onunla beraber Tepebaşı'nda bir otele giderler. Bu adam ona her zaman yardımcı olabileceğini ve haber gönderirse hemen geleceğini söyleyerek gider. O gece otelde kalır. Ertesi gün kalkınca küçük ilanlara bakarak bir iş bulmayı düşünür. O gün Fatma ile de buluşur. Fatma, Husrev'le Lâle arasında söz kesildiği haberini verir. Ayrıca kendisi de evlenip köyüne gidecektir. Fatma'dan ayrıldıktan sonra kendisini çok yalnız hisseder ve otele döner. Evvelki geceki şoför Süleyman otele gelir. Hâle ona iş bulmak istediğini söyleyince Süleyman tanıdığı bir Rum terzisi olduğunu belirterek ona iş bulabileceğini söyler. Daha sonra bir yeğeni olduğunu belirtir ve onun özeliklerini söyleyerek evlendirmek arzusunu iletir. Hâle düşüneceğini söyler. Terzi kadının yanına giderler. Kadın ona bir iş verir. Otele gidince, Süleyman ertesi gün geleceğini söyleyerek ayrılır. Ertesi sabah Hâle işe gider. Öğle yemeği için otele döner. Süleyman Efendi de gelmiştir. Yüzü sararmıştır ve zor nefes alıyordur. Kalp rahatsızlığı vardır. Ona bir pansiyonun adresini verir ve evinde dinlenmek için ayrılır. Akşam işten çıkan Hâle, Süleyman Efendi'den aldığı adrese gider. Burada küçük bir odayı tutar. Ertesi gün de eşyalarını getirir. Süleyman Efendi'ye de bakar ama durakta onu göremez. Diğer şoförler onun hasta olduğunu söyler. Hâle, taşındığı pansiyonun sahibi Eleni'nin davranışlarından hoşlanmaz. Bir akşam canı sıkılır ve karşısındaki odanın kapısını çalar. Burada Polonyalı bir kadın vardır. Kadın kendisinin kötü yolda olduğunu ve ertesi gün pansiyondan ayrılıp Bükreş'e gideceğini söyler. Genç kızı bu samimiyeti ile kandırıp kendine güvendirir. Polonyalı kadın iyi gününde olduğu için bunları söylediğini belirterek Hâle'nin kendisine güvenini artırır. Dışarıya yemek yemeye çıktıkları zaman ona pansiyonun bir batakhane olduğunu söyler ve ona kalabileceği bir yer gösterir. Hâle başından geçen aşk macerasını Polonyalı kadın Zizi'yi anlatır. Zizi değişik söz ve davranışları

ile beraber bulundukları sürece Hâle'nin güvenini kazanmaya devam eder. Akşam odada Eleni, Zizi'nin yalan söylediğini ve asıl amacının Hâle'yi erkeklere satmak olduğunu anlatır.

Ertesi gün Hâle işyerindeki kızlara namuslu bir yer aradığını söyleyince terzi kadın böyle bir yer bulabileceğini belirtir. Hâle, o gün işinde dalgındır ve kadının verdiği elbiseyi ütüde yakar. Kadın Hâle'ye bağırır ve elbisenin parasını vermesini ister. Hâle parayı verdikten sonra oradan uzaklaşır. Süleyman Efendi'yi arar. Bunun için otele gider ve orada Süleyman Efendi'nin öldüğünü öğrenir. Eleni'nin pansiyonuna dönünce Zizi'yi orada görür. Zizi bir yanlışlık sonucu seyahatini ertelemek zorunda kalmıştır. Taksim'de bir pastacıya giderler. Hâle, başından geçenleri Zizi'ye anlatır. Zizi ona temiz bir iş bulacaktır. Daha sonra bir lokantaya giderler ve Hâle şarap içer. Pansiyona dönünce Eleni'nin Zizi hakkında yalan söylediğini düşünür. Daha sonra Taksim bahçesine giderler ve Hâle orada da konyak içer. Zizi'ye barlarda neler yaptığını anlattırır. Hâle de gizlice bara girerek bir locada oturmak ister ve Zizi'nin çalıştığı bir bara giderler. Zizi, Hâle'yi locada bırakıp aşağı iner. Zizi daha sonra yukarı çıkar. Bu esnada locaya sarhoş bir adam gelir ve Hâle'ye sarılmak ister. Bu durum karşısında Hâle bayılır. Uyandığında kendisini pansiyondaki odasında bulur. Hemen oradan ayrılmak ister ama hastalanmıştır. Doktor gelir pek bir şeyi olmadığını belirtir ve ilaç yazar. Eleni, hasta halinde Hâle'yi kandırmaya çalışır. Zizi gelince Hâle ona kötü davranır. Öğleden sonra kendini zorlayarak yataktan kalkar ve dışarı çıkar. İskeleye gider. İlk önce Erenköy'e gitmek aklına gelir ama annesinin söyleyebileceği ağır sözler aklına gelince vazgeçer. İskelede İzmir'de aynı okulda okudukları bir kızla karşılaşır. Birbirlerine rakip oldukları için Hâle bu durumdan utanır ve onunla karşılaşmak yerine intihar etmeyi tercih edeceğini düşünür. Vapur gelince, biner. Fenerbahçe'de Husrev'le buluştukları yere giderek orada intihar edecektir. Oraya vardığında inşaatın başladığını ve Husrev ile Lâle'nin orada olduğunu görür. Tekrar iskeleye döner. Vapura biner. Aşağı kata inerek uç taraftan kendini denize atmaya karar verir. Merdivenlerden inerken ayağı kayar ve düşer. Lüks mevkiden iki kişi çıkar ve onu salona alıp ilaç verirler. Hâle biraz ayılınca başındaki adamın Namık Bey olduğunu görür. Hâle'ye kendi gittikten kırk dakika sonra Mebrure'nin öldüğünü söyler. Ölürken Hâle ile evlenmesini vasiyet etmiştir. Namık gazetelere ilanlar vermiştir ama

Hâle'yi bulamamıştır. Hâle başından geçenleri Namık'a anlatır. Ardından Namık'ın evlenme teklifini kabul eder. Namık, Husrev'i tanımaktadır. Annesine gidip Hâle'yi isteyeceğini, Husrev'e de her şeyi kendisinin anlatacağını ve Husrev'in evinin yanındaki arsayı da kendisinin alıp, Husrev'e yaptıracağını söyler.

Hâle'nin özellikleri şu cümlelerle anlatılır:

"Eskiden beri muhayyel âlemlere dalmaktan hoşlanırdı. Boş vakitlerinin çoğu böyle geçti."(T.13) "Pek dara gelmezse yalan söylemezdi o."(T.19) "Fakat öyle unurlu, öyle unurludur ki bir kere ne dedise artık odur. Ölür, fakat sözünden dönmez."(T.34) "Vallahi bu Hâle bir muammadır. Her zaman, her zaman böyledir. Yalan söylememek için, susar; itiraza uğramamak için, susar; itiraz etmemek için, susar; kendini medhetmemek için, susar.(...) Fakat alıngandır da çok. Alıngan da değil, nasıl derler, çok içli. Her şeyi derin düşünür."(T.52)

Kendisi de şunları söyler: " – Fransızca okuduğumu anlarım, fakat süratli konuşamam. İzmirde iki sene kadar Fransız mektebine gittim. Lisede iken evimize hususî Fransızca hocası da geliyordu."(T.59) " – Evet, eskidenberi bende istiklâl hissi kuvvetlidir."(T.71)

Lâle'nin özellikleri şöyle ifade edilir: " Lâlenin – ufak tefek bazı hafiflikleri, yalancılıkları filân vardır ama – öyle ahlâka ait büyük bir kusurunu görmedi.(...) Biraz intizamsızdır. Meselâ bir yerden aldığı şeyi bir daha oraya koymaz."(T.26)

Hâle ve Lâle roman içinde değişik vesilelerle karşılaştırılır. İzmirli'dirler(T.1). Lâle'nin yüzü Hâle'ninkinden biraz daha topludur. Çenesi daha yuvarlak ve yüzünde her an belirmeye hazır bir sevinç vardır. Lâle'de Hâle'nin aynı ten güzelliği ve kıvrık uzun kirpikler, iri, koyu elâ gözler vardır. Hâle'nin bakışları dalgındır ama Lâle'nin bakışlarında arzu taşkınlığı görülür(T.2). "Hâlenin zevki biraz klâsiktir. Lâle valsi onun kadar sevmez. Tangoyu bile onun kadar değil. Daha oynak dansları tercih eder."(T.5)" Hâle çok defa bedbin, Lâle nikbindi."(T.12)

"Lâle gibi küçük şeylerle avunan neşeli bir mizacı da yoktur ki onun. İçlidir çok."(T.34)

Husrev'in ailesi Adanalı'dır. Çok zengin bir ailedir. Husrev, Fransadan yeni gelmiştir(T.4). Otuz yaşından fazladır. Husrev flört istemez.. Genç kızlarla âşıkdaşlığı sevmez. Arkadaşlarına da her zaman söylediği gibi kızlarla yalnız evlenebilir(T.9). Dış görünüşü şöyle anlatılır:

" (...) Dalgalı siyah saçlarının çerçevelediği geniş alnı, zeki ince kaşları, çok parlak ve büyük elâ gözleri, ince kemikli burnu ve ince dudaklı ağzile, uzunca boyile bu çocuğun görünüşü tatlı konuşuşundan daha az sevimli değildi."(T.7)

Kızların halası Necmiye Hanım hakkında şunlar söylenir:

"Bu tombul ve neşeli kadında sinirden de, kuruntudan da eser yoktu. Şu var ki tasasız insanların çoğunda bulunan dalgınlıktan ve dikkatsizlikten de onda eser yoktu. Aydınlık ve içi gülen mavi gözlerini her şeyin ve herkesin üstünde dolaştırır, küçük değişikliklerin bile hemen farkına varırdı. Fakat çok defa karşısındakini üzmemek için bir şey sormaktan çekinirdi. Müsamahalarla dolu bir kalbi vardı."(T.19)

Namık, zayıf, kalın siyah ekay gözlüklü, esmer bir adamdır(T.55). Çok müşkülpesenttir(T.66).

Mebrure uzun boylu, esmer, daima siyah camlı bir gözlük takan, otuz yaşından fazla göstermediği halde saçlarına ak düşmüş, yüzünün çizgileri hep aşağı doğru çekik, yanakları biraz çukurlaşmış, geniş alınlı ve kaşları çatık hasta bir kadındır(T.58).

Şoför Süleyman kendisini şu cümlelerle anlatır:

"Ununu elemiş, eleğini asmış bir adamım. İşte... Hayatta beş on kuruş topladım. Hamdolsun bir evim, üç dükkânım iki de arabam var. Çok şükür kazanıyorum. Öyle sarhoş, sefil, riyakâr bir şoför değilim. Şoför denince iyisi de, kötüsü de var tabiî... Biraz da mürekkep yalamışımdır. (...) Benim babam Ferikti. Ferik Hüsnü Paşa... Ailemiz maruftur. Bir ben iyice okuyamadım. Babam beni Amerikalara kadar yolladı. Hovardalık ettim, okumadım, kundura boyacılığı bile yaptım. Gençliğimde serseriliği severdim biraz. Şimdi hepsi geçti."(T.81)

Mekân olarak "Erenköy"(T.5), "Ayaspaşa"(T.56) belirgin şekilde öne çıkar.

Bu romanda da Rumların Türkçe'yi telaffuz şekilleri yer alır:

" – Ben vermem on para... Niçin değil bizim vazife ütü yapmak... Kaza bu kale... Yapmadı mahsus..."(T.100)

Yabancı kelimeler de sıkça görülür: "changement de vitesse"(T.15) "impassib'le"(T.24) "distance"(T.64) "cercle vicieux"(T.70) "suvönir"(T.94), " O mondieu...C'est terrible"(T.94) "parol donör"(T.95) "Porte bonh ur"(T.96).

Husrev, Hâle vesilesiyle değerlerine bağlı kalmış Türk kızlarını över:

"Saf ve zeki yüz. Ne kadar belliydi tecrübesizliği. Hep titriyordu kız dansederken. Herhalde bu muhite kıyas edilirse kapalı bir ailenin kızı bu. Yüksek bir tahsili de olmasa gerek. Fakat hiç budala değil. Sonra güzel kız. Tam aradığı tip. Boy ve endam plastik nisbetleri yerli yerinde. Mükemmel bir vücut mimarisi. Bu kızda en güzel şey, son zamanlarda, yalnız Avrupada değil, İstanbulda eşine az tesadüf edilen 'genç kız' vasıflarına sahip oluşu. Nedir bu vasıflar? Pişkin olmamak mı? Erkeğe benzememek mi? Galiba fazla 'modern' olmamak. Açıkçası bu kız züppe değil. Ve ne kadar sevimli. Şüphesiz çok zeki."(T.9)

Eserde kadın olmanın zorlukları da belirtilir:

"Kadın olmanın zorluğunu tekrar hissettim dün gece. Bütün istikbalimiz bizi alacak erkeğe bağlı. Şu veya bu adamdan bahsedecek değilim. Kim olursa olsun, düşün ki bizim için istikbal demek, koca demek. Sen her vakit söylersin ya: 'Erkekler bütün, biz yarımız.' Doğru vallahi. Hangi erkeğin istikbali sana bağlı, bana bağlı? Bir erkek evlenmese de olur. Onlar için istikbal: Meslek; bizim için istikbal: Erkek."(T.20)

Lâle bu konudaki tepkisini ortaya şu cümlelerle koyar:

"Fakat bu 'kısmet' sözü Lâlenin sinirine dokunuyordu. Kısmet, kısmet... Dilencinin sadaka beklemesi gibi bir şey... Yahut da genç kızı müşteri bekliyen bir mal haline sokuyor. 'Kısmetin çıkar, seni alır, götürür.' Kısmet..."(T.38)

Husrev de Avrupa'da bulunan Türk gencinin sıkıntılarını şöyle anlatır:

"Fakat, orada, orada, inanınız, öyle anlarım oluyordu ki, o büyük şehirde, kapalı bir şişede kalmış arı gibi çrpınıyordum. Memleket hasreti ufuklarımı daraltıyordu. Bir de, ev hasreti, Türk evinin hasreti, kendi evimin hasreti... (...) Ne kadar alışmış olursanız olunuz, orada her şey, dekor, muhit, yemek, âdet, herşey size yabancıdır. Ses, bir Türk kadının cana yakın sesi, bir ton, bir gülüş, hep bize mahsus yumuşak ve samimî bir ruh çizgisi... Ne kadar aradım bunları, tasavvur edemezsiniz. Fakat sabrettim."(T.23)

Yazar roman içinde bazı fikirlerini de belirtir:

"Bilir misiniz ki merhametin fazlası aşkı öldürür?... Acıdığımız insanı şefkatle severiz, merhametle severiz; fakat hayran olarak sevmeyiz, aşkla sevmeyiz.(...) Size kızmıyan bir insanın sevgisinden şüphe etmez misiniz?"(T.66)

" - Hayat hayattan başka birşey tanımıyor. Bütün cazibe sıhhatte, gençlikte, güzellikte... Velhasıl bütün cazibe hayatta ve kuvvette!.."(T.70)

"İşte, çalışma hayatının zorlukları beliriyordu. Ve bizim memlekette, herşeyden evvel, iftira ve dedikodu..."(T.72)

" - Bizim kızlar korkak oluyorlar."(T.76)

"Erkekte güzellik ve zenginlik arama. Çalışkan ve zeki olsun. Çalışmayı seven adamdan büyük fenalık gelmez. Fenalıkların annesi tembelliktir. Aşkla evlenme. O zaman evlendikten sonra daha çok seversin. Biraz hoşlan, yetişir. Hoşlanmak aşkın tohumudur."(T.94)

"Her genç kızın hayatında böyle yarım kalmış bir ilk aşk vardır. O gelir geçer; fakat kalbi daha büyük aşklara hazırlar.(...) Onun için insan kocasını evlenmeden evvel değil, evlendikten sonra her gün biraz daha çoğalan ve derinleşen bir aşkla sevmelidir."(T.95)

Husrev, Yakacık'a gitmek ister ve orada teyzesi olduğunu söyler(T.15). "Kim Bu Kadın" isimli romanda da kahramanın benzer durumu mevcuttur.

Bir yaşlı kadının denize girmek hevesinden alaylı bir dille bahsedilir(T.59). Aynı olay "Fırtına Gecesi" isimli romanda da geçer.

Memleketin imar durumu hakkında da şu cümle bilgi verir: " Memlekette mimar ihtiyacı çok fazlalaşmış. Görüyorsunuz: Ne kadar çok bina yapılıyor."(T.23)

1.23. Fırtına Gecesi[153]

Doktor Nejat, ünlü bir dahiliye doktorudur. İki sene önce ayrıldığı Belkıs'la yeniden buluşur. Belkıs kocası Cavit'ten boşandıktan sonra İstanbul'a gelmiştir. Belkıs, Nejat'ın karısı olan Perihan'ın zatürreeden ölümüne üzülmüştür. Nejat, Belkıs'ı Cavit'ten önce tanımıştır fakat kadınları iyi tanımamaktan gelen bir hatası sebebiyle Belkıs'ı elinden kaçırır. Ardından Perihan'la evlenir. Fakat daha sonra ihanet başlar. Nejat'la Belkıs fırsat buldukça buluşurlar. Belkıs, bu son buluşmadan sonra ayrılmak isteyince Nejat, sevgisinin delili olarak Perihan'ı kendisinin

[153] Bu roman daha önce 16 Nisan 1941 – 19 Temmuz 1941 tarihleri arasında 72 sayı olarak Tasvir-i Efkâr Gazetesi'nde tefrika edilmiştir. Bu kısımda verilen sayfa numaraları şu eserden alınmıştır: Server Bedi: Fırtına Gecesi (İstanbul,1943).

öldürdüğünü söyler. Belkıs'ı kıskandığı için kendine iyi bakmayan Perihan'ın zatürreeye yakalanmasının ardından bir gece, Perihan ateşler içinde yatarken, Nejat pencereyi açarak onun ölümüne sebep olmuştur. Bu itirafın ardından Belkıs kaçsa da bir müddet sonra döner. Nejat, bu cinayetin sebebinin Belkıs olduğunu iddia eder. Belkıs da bir zaaf belirtisi gösterir. Aynı akşam yemeğe çıkarlar. Orada gelecekleriyle ilgili planlar yaparlar ve evlilik için Nejat, Belkıs'tan cüzdanını ister, Belkıs da bunu kabul eder. Ertesi akşam buluşmak için anlaşırlar ve ayrılırlar. Fakat o akşam Belkıs hastalandığı için gelemez. Ertesi gün buluşmak için yeniden randevulaşırlar. Nejat, Beyoğlu'nda yemeğe gidince Operatör Ferruh'la karşılaşır. O da evvelki gecede o lokantada Nejat'ı Belkıs'la gördüğü için neden yalnız olduğunu sorar. Belkıs'ı daha önceden tanıdığını anlatır. Belkıs'ın Cavit'ten ayrılmasının sebebinin Nejat'ın bir mektubu olduğunu bilmektedir. Nejat bu mektubu Belkıs'ın çok yakın bir arkadaşı olan Safiye aracılığıyla Belkıs'a ulaştırmıştır. Ferruh da hem Safiye'yle hem de Belkıs'la ilgilenen başka bir gençten bahseder. Ertesi akşam Nejat'la Belkıs yeniden buluşurlar. Belkıs birkaç güne kadar babasıyla görüşmesi gerektiğini ileri sürerek Londra'ya dönmek ister. Nejat mektup meselesiyle ilgili bir şeyler sorar fakat net bir cevap alamaz. Belkıs, yalnızca bazı dedikodulardan dolayı Safiye'ye güveni kalmadığından bahseder. Onun kendisini kıskandığını düşünmektedir. Ertesi akşam Belkıs'la yeniden buluşurlar ve Belkıs yengesinin de Londra'ya gitmek istemesine karşı çıktığını ve Nejat'ı evine davet ettiğini söyler.

Nejat, Ferruh'un kendisine bahsettiği olayı Belkıs'a anlatır. Belkıs bu olayı inkar eder. Bu mektubu kasıtlı olarak Safiye'nin göstermiş olabileceğini düşünmektedir. Aynı gece içkinin de etkisiyle bazı itiraflarda bulunur. Nejat'tan onun kıskançlığı sebebiyle ve bir ders vermek amacıyla ayrıldığını, Cavit'i hiç sevmediğini, Nejat'ın karısı olan Perihan'la daha önce tanıştıklarını ve onun da Nejat'ı başka biriyle aldattığını bildiğini söyler. Ertesi gün Belkıs yine hasta olduğunu ileri sürerek gelemeyeceğini ve Londra'ya gideceğini belirtir. Bu durum Nejat'ın sinirlerini yıpratır. Bu esnada Belkıs kapıdan içeri girer, telefonda bir şaka yapmıştır. Nüfus cüzdanını nikah işlemleri için Nejat'a verir. Parkotel'e giderler ve orada Nejat'ın ısrarı ile Perihan hakkında konuşurlar. Belkıs'a göre Perihan, Nejat'ı evlendikten sonra da aldatmıştır. Perihan'ın sevdiği adam Hariciye'ye giren ve orada yükselen Vedat isminde biridir. Perihan'la Vedat, Yeşilköy'de komşu iken

tanışmışlardır. Anneleri karşı çıktığı için evlenemezler. Vedat okulu bitirip Ankara'ya gider. Ardından Perihan'ın annesi hastalanır. Vedat da başlangıçta mektup yazar ve İstanbul'a geldiğinde buluşurlar. Ama Vedat çok çapkındır ve Perihan'la evlenmek istemez. Perihan, Nejat'la evlendikten sonra da buluşmaları devam eder ve bunların yayılmasından korkmaz. Nejat bunları duyunca onu öldürdüğü için bir pişmanlık duymadığını hisseder.

Bir akşam Belkıs'ın yengesinin daveti üzerine onun evine giderler. Belkıs'ın dayısının sıkıcı sohbetine rağmen yengesi ortamı neşelendirir. Nejat, o gece orada kalır. Ertesi gün Belkıs'ın yengesiyle kıskançlık üzerine konuşurlar ve Nejat kadının kıskançlık sebebiyle öldürülebileceğini söyler, ardından oradan ayrılır.

Ertesi akşam Belkıs gelir ve babasından mektup geldiğini, onun temmuz ayında geleceğini ve düğün için beş ay daha onu beklemek istediğini anlatır. Düğünün ertelenmesine karar verirler ve dışarı çıkarlar. Genç nişanlıların ne yaptığını görmek hevesiyle Beyoğlu'nda sessiz bir yer ararlar. Lokantanın birinde böyle bir çifte rastlarlar. Onları biraz dinledikten sonra tanışırlar. Birer hediye vererek yanlarından ayrılır ve bir bara giderler. Burada Safiye'yi ve Vedat'ı görürler. Belkıs heyecanlanır, bir süre sonra oradan ayrılırlar.

Ertesi gün Nejat muayenehanede Belkıs'ı beklerken Safiye gelir. Belkıs'ın gelemeyeceğini bildiren bir telefonundan sonra Safiye oturur. İstanbul'a yeni gelmiştir. Safiye kendi aracılığıyla gönderilen mektubu Cavit'e, Belkıs'ın ortada bırakmak suretiyle gösterdiğini söyler. Ayrıca Belkıs'ın Nejat'la evlenmeyeceğini ve onu oyaladığını anlatır. Bunları Vedat'tan duyduğunu da ilave eder. Belkıs, Vedat'a mektup yazmıştır. Safiye bu mektubu Nejat'a verir. Akşam yemeğine de oteline davet eder. Nejat bu mektubu gördükten sonra bir bunalım geçirir ve Belkıs'ı arar. Belkıs onu eve çağırır. Belkıs, Safiye'nin Nejat'ın yanına geldiğini tahmin eder. Genç kadın, mektup yazmasının normal bir şey olduğunu söyleyerek Nejat'ı teskin eder. Ayrıca bir daha Safiye ile konuşmaması için ondan söz alır.

Ertesi akşam Belkıs daha neşeli gelir ve evlenecekleri müjdesini verir. Bu esnada Safiye arar, Nejat telefonu yüzüne kapar. Bir süre sonra kapı çalınır ve bir çocuk Nejat'a bir zarf uzatır. Bu zarfta kurumuş çiçekler ve Belkıs'ın Vedat'a yazdığı bir mektup vardır. Nejat bunu okuyunca sararır. Belkıs'a bu mektubu gösterir. Belkıs, mektubu Safiye'ye yazdığını ama bu ismin silinerek Vedat

yazıldığını söyler. Hatta bunun incelenerek anlaşılabileceğini de belirtir. Bir yandan da Nejat'a kendine güvenmemesinden dolayı sitem eder ve hakkındaki şüpheleri giderene kadar görüşmemelerini ister. Nejat bu buhran içinde gidilebilecek tek kişi olarak Ferruh'u görür ve onun bulunduğu lokantaya gider. Onunla konuşur ve ardından yazının kontrolü için bir hattat arkadaşına gider. Arkadaşı Nejat'ın şüphelerini giderir. Ardından Belkıs'a telefon eder ve evine uğrar. Evde ondan özür diler ve sevişirler. Aynı gece Belkıs sözlü bir kontrat önerir. Bu anlaşmaya göre Nejat, Belkıs'ın geçmişini sormayacak, Belkıs tanıdıklarının davetlerine gidecek ve hareketlerinde çok serbest olacaktır. Nejat, gece yarısı saat üçte buradan çıkar ve soğuk havayı içine çeke çeke Nişantaşı'na kadar gider ve ertesi gün sırtında ve dizlerinde ağrılarla uyanır. Yapacağı işler dolayısıyla soğukta da bekler ve muayenehaneye zar zor gider. Kendisini çok kötü hissetmektedir. Safiye, üzerinde evvelki gece Belkıs'la konuştukları şeyleri haber veren bir kartı hemşireye bırakıp gitmiştir. Bir müddet sonra Safiye tekrar gelir. Mektuptaki yazıyı kendisi yazmamıştır. Ayrıca yakında Belkıs'la Vedat'ın evlenecekleri haberini verir. Belkıs'ın Nejat'a evvelki gece söylediği şeyleri kendisinin Vedat'tan öğrendiğini de anlatır. Perihan, Belkıs ve kendisi arasında bir Vedat meselesi vardır. Üçü de sırasıyla onun metresi olmuşlardır. Belkıs, şu anda Vedat'a karşı Nejat'ı silah olarak kullanmaktadır. Safiye ile Nejat işbirliği yaparlarsa her ikisi de isteklerine kavuşacaklardır. Belkıs aradan çekilirse Vedat'la evleneceklerini de ilave eder. Nejat, Safiye gittikten sonra Belkıs'a telefon ederek çağırır. Yazıhanesinde bulunan rövolverini alır. Hizmetçiyi de gönderir. Bu sırada Belkıs telefon eder ve misafir geldiğini söyleyerek gelmek istemez. Bunun üzerine Nejat sert bir şekilde gelmesini ister ve telefonu kapar. Belkıs gelince ona evvelki gece konuştuklarının dışarıya nasıl sızdığını sorar. Belkıs yengesine anlattığını söyleyince evi arar ve yengesiyle konuşur. Yengesinin hiçbir şeyden haberi yoktur. Nejat silahı çeker ve Belkıs'ı yanına alarak evine gider. Annesi Bursa'dadır. Perihan'ın öldüğü gece yattığı odaya giderler ve Nejat yatağa uzanır. Hizmetçiye bazı emirler verir ve Belkıs'la başbaşa kalınca, Vedat'a alakasını kesen bir mektup yazması gerektiğini yoksa onu öldüreceğini söyler. Belkıs'ın mektubunu hizmetçi vasıtasıyla gönderir. Hizmetçiye oda kapısını kilitleyerek gitmesini emreder. Bir de doktor çağırır. Doktor pnömoni teşhisini koyar ve ilaç verip gider. Dördüncü gece Nejat uyurken fırtına çıkar.

Belkıs'ın aklına Perihan gelir. Pencereyi açar. Ertesi gün gelen doktor hastalığın çok ilerlediğini belirtir ve Nejat daha sonraki gün ölür. Bu esnada postacı Vedat'la Safiye'nin evleneceklerini bildiren bir telgraf getirir.

Nejat memleketin iftihar ettiği bir doktordur(s.149). Nejat'ın mahçup bir tabiatı vardır(s.137). Birini öldürecek kadar kıskanç ve kindar bir adamdır(s.101).

Belkıs, kendisini ağırdan satan bir kadındır. Kendisine herhangi bir şey ısrarla sorulmadıkça onu kendiliğinden izah etmek istemez. Güç açılmayı sever(s.48). Belkıs'ın mizacında ruhun mevsimleri süratle değişir, bazan da uzun bir istikrardan sonra ani sürprizlerle heyecan verir(s.56). Pek çok kişi onun sabırsız olduğu kanaatindedir. Onu hisleri idare eder(s.67). Belkıs kimseyi sevmez. Belkısın ideali zevk ve eğlencedir(s.218).

Kendisini şöyle anlatır: "Büyük pasyonlar, büyük duygular hoşuma gidiyor. Klâsik dramların kadınıyım ben. Azameti seviyorum."(s.68) "Ben biribirine zıd olan şeyleri seviyorum galiba... Ayni muhit ve ayni hava içinde kalırsam onun güzelliklerini tadamaz oluyorum."(s.89) " – Düz hayatı hiç sevmem. Ben az daha İngiltereden kalkıp Afrikada arslan avına gidiyordum."(s.100)

Cavit, şöyle anlatılır: "Cömert, açık kalbli bir çocuk... Herkese kendini sevdirmiş... Tanırsın sen Cavidi... Ona kızamaz insan... Mahallebi gibi tatlı ve yumuşak bir kalbi vardır. Domuzluğuna domuzdur. Her insan gibi."(s.67) Bunların yanında kıskançlığı da vurgulanır(s.65).

Perihan, kendisine hakim bir kadındır(s.93). Ama ne istediğini söylemekten acizdir(s.89).

Vedat yakışıklı değildir ama zeki, sevimli ve çapkındır(s.92). Arkadaşları arasında Don Juan diye anılır(s.139). Şöyle tanıtılır: "(...) esmer yüzünde kaşları kalın, burnu uzun, dudakları çok ince, gözleri canlı ve müstehzi, konuşurken ellerinin ve parmaklarının hareketinden zarif bir adam olduğunu sezdiren, herhalde sevimli bir tipti."(s.140)

Ortaköy (s.37), Babıâli, Cağaloğlu (s.85) sessizliği ve sakinliği münasebetiyle Londra'yla kıyas edilir. Londra içinse şu yorumlar yapılır: "Bir fabrikaya benzer orası. Herkes elbirliğile tek markalı bir mal çıkarmıya çalışıyor gibidir. Nedir bu madde? (...)

- Her şey menfaattir orada.

- Sahi öyle. Evet. İnsanı rahatsız eden de bu galiba. Orada güzelliğe pek az ehemmiyet verilir. Nasıl diyeyim? Şiirsiz bir memlekettir."(s.86)

Dilin kullanımı ile ilgili eleştiriler mevcuttur:

"Resmî kitabet üslûbile konuştuğu için sözleri uzun, sıkıcı ve cansızdı. Meselâ şuna benzer şeyler söylüyordu:

Efendim, malûmu ihsanınız tren yolculuklarında, bir kompartımanda teessüs eden mahremiyet havası dahilinde, insanın, muhitindeki eşhas ve tabaiye karşı dikkat ve hassasiyeti arttıkça, ister istemez kulak misafirliğine mecburiyet hasıl olup başkaları tarafından her söylenen sözü dinlemek bir nevi zaruret haline geldiğinden..."(s.95-96)

Çok sayıda yabancı kelime kullanımına rastlanılır: "konjestiyone"(s.67), "C'é tait un enfant Gaté."(s.93), "Bonne nuit!"(s.101), "C'est chic!"(s.113), "Franche olmak"(s.124), "bye bye"(s.152), "Orövuar"(s.184), "Brütal"(s.191), Franchement"(s.201), "â la légére"(s.202), " rölâsyon"(s.202), "savoir vivre"(s.203), "bomb yapalım"(s.58).

Evlilik ve cinsellikle ilgili şu görüşler belirtilir:

"Evlilik sade bir evin içinde olmak mıdır? Zorla güzellik olmaz. Birbirimizi sevmiyorduk."(s.66)

"Zamanımızda bir kadınla cinsî münasebet, erkeğin bir zaferi olmaktan çıkmıştı."(s.34)

" – Bizde bir erkekle bir kadının dostluğuna alışılmamıştır. Hemen âzamî mânâ verilir."(s.41)

" Sevgisiz izdivaçlara çok aleyhtardır."(s.84)

" Fakat büyük aşklar büyük kurbanlar ister."(s.31)

Kadınlarla ilgili olarak da şunlar söylenir:

" – Biz kadınlar, sahi anlaşılmaz mahluklarız, dedi. Romancılar ne kadar mürekkep dökseler hakları var. Biz de kendimizi anlayamayız. Meselâ hepimiz kıskanılmayı isteriz. Bakın, buna şüphe yoktur.

İşte. Hangi kadın istemem derse ya doğru değildir, yahut kendisi bilmiyor. İsteriz. Fakat gel gelelim, kıskanç erkekten de hoşlanmayız. İsteriz ki erkek hem kıskansın, hem de belli etmesin. Fakat belli etmedikçe kıskandığını nasıl anlarız? Belli etmedikten sonra ha kıskanmış, ha kıskanmamış. O halde biraz belli etmesini

isteriz. Biraz belli ederse bu bize az gelir, daha çoğunu isteriz ve elimizde olmadan onu hem kıskanmıya, hem de kıskançlığını belli etmiye tahrik ederiz. Erkek de istediğimizi yapar. O zaman kızarız. Bizden şüphe edildiği için, hakarete uğramış gibi müdafaaya başlarız."(s.102)

"Mektep hayatı, kız talebelerin kadınlık mizaçlarını değiştiriyor. Anlatamadım. Erkek olamıyorlar onlar, kadınlıktan da çıkıyorlar. Seslerinde, tavırlarında bir şaşkınlık oluyor. Bir sun'ilik."(s.121)

Romanda halk ve avam kavramları geçer:

" – Yaramazlar... Yaramazlar... Onların hayatını hiç bilmiyorum... Çoğu fakirdir onların, değil mi? Halk çocukları... Zannediyorum ki onlar küçük, ucuz, tenha, kapalı bir birahane köşesine çekilirler. İhtiyar bir Rum akerdeon, genç bir palikarya mandolin çalar. İki genç, her an göz göze, kadehlerinde sanki biribirlerinin bakışlarını içerek hulyalara dalarlar."(s.111)

"Halk çocuğudur. Kalbindekini söyler.

- Onların içinde samimî olmıyan yok mudur?

- Azdır, Belkıs. Bizim âlemlerimizde samimî olanlar az olduğu gibi. "(s.112)

"Şunu bil ki ben Cavitle bir kere bile münakaşa etmiş değilim ben. Sevmem böyle şey ben. Avam kadını değilim ben."(s.65)

" Şimdi öyle büyük sevgiler kaldı mı?

- Tek tük var, sanırım.

- Var, fakat avam arasında. Bizim sevgilerimize ne de olsa bilgi, fikir, müsamaha karışmıyor mu?"(s.103)

Avrupaî adetler kendine romanda yer bulur: "Fakat Avrupalılarda âdettir, biliyorsun. Pek resmî konuşmadıkları insanlara doğrudan doğruya isimlerini söylerler, yine de 'siz' derler."(s.163)

Üniversite hayatına yönelik bir eleştiri de mevcuttur:

" – Bütün sömestr tatillerini İkbal kıraathanesinde geçiren bir adam mı gençliği temsil eder, yoksa kafasını kitaplardan ayırmıyan mı? (...) Hocaların Dekana dalkavukluk etmeleri de ayrı meseledir,(...)"(s.120)

Yazar tıbbî bilgilerini burada da gösterir: "O zaman Saffet beyde 'hypocondrie' denilen hastalık vehmi olduğu anlaşıldı."(s.96)

Bu romanda anlatılan yaşlı bir ninenin kendisini, yüzme hevesiyle deniz hamamına atma olayı (s.98-99) "Mavi Kelebek"isimli romanda da anlatılır.

1.24. Kucaktan Kucağa[154]

Nermin, anne ve babası öldüğü için küçük hala dediği uzaktan bir akrabasının evinde, kendisini pek rahat hissetmese de kalmaktadır. Bir süredir yaşlı bir kadın onu takip etmektedir. Bir gün tramvayda o kadın yanına oturur ve on gündür peşinde koşmaktadır. Kendisinin Bohçacı Hüsniye olduğunu, Nermin çocukken evlerine gelip gittiğini, annesinin onu el üstünde tuttuğunu söyler. Annesiyle ilgili bazı hatıralar anlatarak ve Nermin'in halasının yanında mutsuz olduğundan bahsederek onun güvenini kazanır. Onu evine götürür ve evde bir müddet alıkoyar. Ona on dokuz yaşına bastığını ve özgür olduğunu anlatır. Zengin, iyi kalpli bir adam tanımakta ve Nermin'i onunla evlendirmek istemektedir. Nermin havanın karardığını fark edince ertesi akşam geleceğini söyleyerek oradan ayrılır. Eve gelince küçük hala Ferhunde Hanım'ı sinirli bulur. Kadın onu yatılı bir okula vermek niyetindedir. Bu olay üzerine bohçacı kadının söyledikleri üzerinde daha ciddî düşünmeye başlar.

Ertesi akşam Hüsniye Hanım onu yine bulur. Bahsettiği adamın evde olduğunu söyleyerek Nermin'i alıp evine götürür. Nermin, evde başından geçenleri bu kadına anlatır. Bu esnada Hüsniye'nin tanıtmak istediği adam olan Atıf da bu eve gelir. Atıf bir daha halasının yanına gitmesinin gerekmediğini ona Şişli'de bir apartman tutacağını ama geçici olarak kız kardeşinin evinde oturacaklarını söyler. Hemen o eve giderler. Aradan birkaç gün geçtikten sonra Atıf Bey gazetede Nermin'in arandığına dair bir haber okur. Atıf, bu meseleyi Ferhunde Hanım ile konuşarak çözer. Atıf, bir gece Nermin'e içki içirerek onu sarhoş eder ve genç kıza sahip olur. Nermin, ertesi gün kalktığında hem Atıf'ı hem de Hüsniye'yi kendini tuzağa düşürmekle suçlar. Atıf buna mukabil onunla evlenme niyetinde olduğunu belirtir. Nermin ilk başlarda hırçınlık yapsa da zamanla durumu kabullenir. Atıf da Nermin'in banka hesabına bir miktar para yatırır ve onunla evleneceğini tekrarlar. Ama işlerinin yoğunluğu sebebiyle evliliklerini bir müddet erteleyeceklerdir. Bir süre

---

[154] Bu kısımda verilen sayfa numaraları şu esere aittir: Server Bedi: Kucaktan Kucağa (İstanbul,1943).

sonra Nermin bu hayata ısınmaya başlar. Süslenmeye ve giyinmeye önem verir hâle gelir. Atıf Bey, daha sonra bir kez daha Nermin'e sahip olur ve Nermin bu durumu kolaylıkla kabullenir. Aradan günler geçer ve aklına arada bir çevrenin ne düşündüğü gelir ve evlenme arzuları kabarır. Bu sıralarda Hüsniye Hanım, Atıf Bey'in evli olduğu ve boşanmasına az kaldığı yalanını söyler. Nermin bu durumu da kabul eder ve eski hayatı ile yeni hayatını mukayese ederek durumunu iyice benimser.

Bütün bir yazı eğlence içinde geçirirler. Nermin, kısa sürede İstanbul'un en lüks giyinen kadınlarından biri olur. Bir davette tanıştığı Nadire isminde bir kadın ona evlenmemesi gerektiğini söyler. Kendisininde Ada'da oturduğunu söyleyerek yanına çağırır. Bu sıralarda evin karşısındaki eczacının kızının da kendisiyle aynı durumda olduğunu öğrenir ve onunla ahbap olur. Eczacının kızı evine aldığı adamı kendisine Hüsniye'nin tanıttığını belirtir. Nermin bu duruma kızsa da artık durumunu kanıksamıştır.

. Bir müddet sonra Nadire'nin davetine uyarak Ada'ya onun yanına gider. Nadire bu işlere yeni başladığını gördüğü Nermin'e ablalık edeceğini söyler ve onu yanında tutar. Öncelikle dil bilmesini ister. Ayrıca aklından sevgiyi, evlenmeyi çıkarması gerektiğini de ilave eder. Ada'da Nadire ile bir gezi yaptıktan sonra bir köşke giderler. Nadire, Nermin'i pek çok kişiye tanıtır. Burada Fahir isminde bir gençle tanışır. Bir müddet sonra davetten ayrılan bir grup insan çamlara doğru bir gezintiye giderler. Fahir'le Nermin gruptan ayrılırlar ve ıssız bir kulübede beraber olurlar. Tekrar döndüklerinde Nadire olanları anlar. Otele döndüklerinde ayrıntıları dinler ve Nermin'e nasıl davranmasını gerektiğini anlatır. Ardından beraberce banyoya girerler ve beraberce yatarlar. Sabah kalkınca Nermin, çantasında Fahir'in bıraktığı bir buluşma kağıdı bulur, Nadire'nin tavsiyesiyle bu buluşmaya gider. Fahir Nermin'den Avrupa'ya beraber gitmelerini ister. Nermin hemen cevap vermez.

Bir gün otelde otururken Ferhunde Hanım ziyarete gelir. Ferhunde Hanım çökmüştür. Kocası ve çocuğu tifodan ölmüşler, ev de tedavi için rehin konulduğu için satılmış ve çok zor durumda kalmıştır. Nermin ona yardım eder. Aynı gece Nadire ile önce Ada'da iyice sarhoş olduktan sonra motorla İstanbul'a inerler. Nadire motorda iken tuhaf davranışlarda bulunur. Suya atlar, biraz yüzer ve çıkar. İstanbul'da Şişli apartmanlarından birine giderler. Buraya girdiklerinde birbirleriyle kucak kucağa, öpüşen çiftlerle karşılaşırlar. Nermin burada kokain çeker. Nadire ise

striptiz yapar. Bu esnada eve Atıf Bey gelir. Nermin utanır. Atıf Bey başlangıçta pişkin görünmesine rağmen daha sonra vicdan azabı çekerek onu kandırdığı itirafında bulunur. İsterse bu hayattan onu çekebileceğini, hatta onunla evlenecek bir genç bulabileceğini de söyler. Nermin hemen cevap vermek istemez. Boş bir yatak odasına uyumaya gider fakat bir ara yanında bir genci görür ve onunla da birlikte olur. Sabahın erken saatlerinde Atıf'ı ve Nadire'yi uyandırarak oradan ayrılıp Ada'ya dönerler. Atıf Bey, Nermin'i yazıhanesinde çalışan Ferit isminde namuslu bir gençle evlendirmek ister. Nadire'de onu destekler gibi görünür. Bu çocuğu görmeye karar verirler. Nermin, çocuğun karşısına saf bir kız gibi çıkacaktır. Ferit, Ada'ya çağrılır ve Nermin'le tanıştırılır. Nermin saf bir genç kız kılığıyla Ferit'in karşısına çıkar. Ferit'in hoşuna gidebilecek şeylerden bahseder. Ferit, Nermin karşısında etkilenmiştir. Çocukluğunu Nermin'e anlatmakta ve bundan keyif almaktadır. Bu buluşmanın ardından ayrılırlar. Nadire ile Nermin beraberce bir pansiyonda oturmaya başlarlar. Nadire, Nermin'in evlenmesini arzu eder, hatta kendisinin de evleneceğini söyler. Ertesi gün Atıf'ın yazıhanesine Ferit'i görmeye giderler ve daha sonraki buluşmalar için uygun ortam oluşturulur. Ferit, Ada'ya gelir ve Nermin'le dolaşmaya ve birbirlerini daha yakından tanımaya başlarlar. Nermin kimsesiz olduğunu öğrenen Ferit daha çok sevinir çünkü kendisinin de kimsesi yoktur. Ferit, Atıf Bey'den ve onun Kadıköy'deki metresinden bahseder. Bu durum Nermin'i rahatsız eder. Ferit hayatında hiç kadın olmadığından ve çok utangaç olduğundan bahsederek yavaş yavaş aşkını ilân etmeye çalışır. Zaman içinde aşkları ilerler ve Ferit mektuplar yazmaya başlar. Nermin, Ferit'i sevmeye başlamıştır. Ada'da düzenlenen partilerden uzak durur. İstanbul'dan aşk kitapları getirtip okur. Bu yüzden Nadire ile kavga eder. Nadire, Nermin'e Atıf Bey'in evli olmadığını da söyler. Nermin, bütün bu insanlardan nefret etmeye başlamıştır. Bu düşünceyle Ferit'i arar ve ertesi gün Ada'ya gelmesini ister. Ferit ertesi gün gelir ve Nermin'e evlenme teklif eder. Nermin biraz düşüneceğini söyler ve cuma gününe sözleşirler. Nermin eve dönünce Ferit'in hangi şartlar altında kendisini sevdiğini düşünür ve bundan rahatsız olur. Cuma günü Ferit'in işyerini aradığında onun iki gündür işe gitmediğini öğrenir. Hasta olduğunu düşünerek aldırış etmez. Ertesi sabah Atıf Bey Ada'ya gelir. Ferit'in evinde de olmadığını belirtince Nermin acele ile İstanbul'a iner. Evini arar. Karakollara sorar ve Arnavutköy'de kendini denize atmış bir adam

olduğunu öğrenir. Fazla bir bilgi olmadığı için panikler ve Arnavutköy polis karakoluna gider. Burada kendisine Ferit tarafından yazılmış bir mektup verirler. Bu mektupta Nermin'e ait her şeyi öğrendiği yazılıdır. Bu olaydan sonra Nermin aylarca kendine gelemez ama bu aradan sonra eski yaşantısına tekrar döner.

Nermin, on dokuz yaşındadır(s.8). Nermin eserde şöyle anlatılır:

"Nermin ürkekti, fakat korkak değildi. Yani, çok anî bir vaziyet karşısında, gençliği ve tecrübesizliği yüzünden şaşırırdı, neye uğradığını anlamaz ve afallardı; fakat biraz kendini toplayınca, ona, pek nadir kızlarda bulunan büyük bir cesaret gelirdi. Çünkü Nerminin hayatında facialar vardı. O, zekâsının ve iradesinin bazı tarafları pişmiş bir kızdı... Hayatta yalnızdı. Kendinden başka hiç kimseye güvenmiyordu."(s.9)

Ferhunde Hanım hakkında şunlar söylenir: "İnce, uzun vücudiyle dimdik oturuyordu ve çatık kaşlarının altına doldurduğu buruşukluklar yüzünden büsbütün esmer görünen kuru ve sinirli yüzünü önüne eğmişti."(s.20)

Nadire şöyle anlatılır:

"Şakaklarının hizasında biraz enlice ve çeneye doğru tatlı bir meyille incelen bu esmer ve donuk yüzde parlıyan ve derinleşen garip renkli açık gümüşî gözlerle gözleri karşılaştı. Bu gözlerin altında hafif bir gölge vardı ve gayet ince buruşuklukları gizlemekle kalmıyor, Nadire'nin bakışlarına bir derinlik ve tatlılık veriyordu. Gergin yüzünde yalnız dudakları biraz gevşek, pürüzlü ve çatlaktı. Boynunun derisi de hafifçe buruşuktu. Fakat göğsü, beli ve bacakları çok tazelik hissi veriyordu."(s.106)

"Otuzuna yaklaşan bu kadının vücudünde hiçbir et parçası sarkmıyordu; en şiddetli hareketler esnasında bile, öne doğru eğilirken bile memeleri göğsüne yapışık duruyor ve ancak kendi daireleri içinde titiriyor ve aşağı düşmüyordu."(s.151)

Nadire, Sultan Hamid'in meşhur bendegânından birinin kızıdır. Babasından kalan servet azalmaya başlayınca zengin erkekler bularak servetini tekrar artırmaya çalışmıştır(s.105). Kibar ve akıllı bir kadındır. İnsana güven verir(s.107). Hiçbir hareketinde samimi değildir. Herşeyin alayındadır(s.199).

Atıf Bey, uzun boylu, geniş ve yuvarlak omuzlu, yüzü etli ve kırmızı, bıyıksız ve gözlüklü bir adamdır(s.31). Kırk yaşlarındadır(s.39) ve tüccarlık yaparak geçimini sağlar(s.83).

Hüsniye Hanım'ın dış görünüşü şöyle ifade edilir:

"Yüzünde ilk göze çarpan şey, üst dudağındaki tüylerdi. Âdeta yeni terlemiş bir bıyık. Çenesinin sivri ucunda da büyük bir et beni ve üstünde uzun bir kıl. Gözleri batık ve ufarak. Ne rengi belli, ne mânası. Ve güldüğü vakit, bir sıra çürük, biribirinden ayrı, etleri sıyrılmış, uzun ve çarpık diş beliriyor."(s.11)

Ferit, Atıf Bey'in katibidir. Otuz üç, otuz dört yaşlarında, zayıf ve sarı benizli bir gençtir. Uzun boylu ve hafif kamburcadır. Başını sık sık yana eğer. Gözleri kara ve ufarak, daima hafif nemli ve parlaktır. Çok hassas ve aynı zamanda vehimli bir insan hissini verir. Burnu uzun, ince derili, küçük ağızlı, yuvarlak ve ufak çeneli, utangaç ve ürperişli bir yüzü vardır(s.187-188).

Yazar, Nermin'in ilk halini, belli bir tipte olan kızların genel hali olarak anlatır:

"Bunlar sade giyinirler. Yazın, üstlerinde, beyaz dantel yakalı siyah bir saten gömlek vardır. Başlarında, hafifçe yana eğilmiş bir kasket. Ayaklarında, gözleri aldatmıyan ve bacakların kusurlarından ziyade meziyetlerini saklıyan vual çoraplar, kısa ökçeli, iskarpinler.

Nermin gibi kızların güzellikleri, ancak onlara dikkatle bakanların gözlerine sırlarını ifşa eder. Uzun etekli siyah gömleğin içinde gizlenen taze vücudün rengini ve inhinalarını, kasketin siperine gizlenen ürkek bakışlardaki ihtirasların gençliğini ancak biraz dikkatle görmek mümkündür.

Yalnız yürüdükleri vakit yollarda çok hızlı giderler. Sık sık arkalarına bakanlar da vardır. Hayallerindeki erkek tarafından hergün takip edildiklerini de zannedenler az değildir. Yanınızdan geçerlerken, gözlerinin içine biraz dikkatle bakarsanız, ince bir ürperişle hemen bakışlarını çevirirler ve daha hızlı yürürler. Dikkatli bir bakış onlara bir tecavüz kadar tesir eder."(s.7-8)

Mekân olarak "Moda"(s.38), "Şişli"(s.147) gibi ahlâkî yozlaşmanın yoğun olarak yaşandığı yerler fazlaca kullanılır. Ada da bu yerlere dahil edilebilir.

Halka söyletilen şu sözler durumu bütün açıklığıyla ortaya koyar:

"Ayol, şekerim, burası Kadıköy... Sütlüce değil, Kasımpaşa değil... Şimdi oralarda bile böyle şeylere karışan görüşen yok...Hangi devirde yaşıyoruz, a iki gözüm, hangi devirde?"(s.86)

Halkın telaffuz şekline yer verilir: " – A... Helbette.. Helbet."(s.35)

Yabancı kelime kullanımı da mevcuttur: "Suples"(s.112), "alaminüt"(s.116) "mervey"(s.123) "okazyon"(s.131) "proldonör"(s.201).

Sosyal eleştiriler bu eserde de göze çarpar. Zamane kızları eleştirilir:

" Zamane kızlarıdır, bir şey diyemem. Vebali boynuna..."(s.43)

Değişik yönlerden sinemanın etkileri eleştirilir. Yaşanılan pek çok şey sinemadan öğrenilmiştir:

"– Komik filmler, dedi, hep güldürmek için, yalancıktan ve uydurma şeyler...

- Dramlar uydurma değil mi?

- Öyle amma... Onlar... Doğruya daha fazla benziyor... İnsan düşünüyor ki bir gün kendi başına da böyle şeyler gelebilir."(s.52)

"Bu sözleri duyunca Atıf Bey kendi kendine: 'Ha... Bu da bir sinema kızı!" dedi. Bir çok tecrübeleri olan bu adam nazarında kadınlar umumiyetle iki kısımdı: Bir kısmı, hayalâtı sevmiyen, pişkin, maddî işini bilir, amelî mahlûklardı. Bunlar, zevklerinden ve menfaatlerinden başka bir şey düşünmezler, veresiye iş görmezler, hayalâta kapılmazlar, bol vaidlere aldanmazlardı. Bir kısmı da görgüsüz ve hayalperest mahlûklar... Yaşanmış bir sergüzeştleri olmadığı için hâtıraları bir takım sinema ve roman vak'larından ibaretti. Genç kızların çoğu bu seridendirler. Onlara vâdetmek ve istedikleri gibi hayal kurmalarına müsait zeminler ihzar etmek lâzımdır."(s.52)

"Okuduğu romanlardan, seyrettiği filmlerden onda kalan intıbaa göre 'metres', bir çok zevceleri ağlatan, çünkü bir çok ev hanımlarından fazla sevilen, kendisi için fedakârlıklar, hattâ cinayetler yapılan, iş için değil zevk için yaratılmış, güzel ve tatlı, el üstünde tutulan ve hırpalanmayan kadın demekti; fakat biraz düşündükçe anladı ki metresin bu itibarı, yalnız onu seven erkeğin nazarındadır; metresi yalnız âşığı sever, başkaları ona kızar, başkaları ondan kaçar, tiksinir, başkaları onun için en fena sözleri söyler."(s.74)

Batı ve Batı'dan gelenlerle ilgili eleştiriler de mevcuttur. Bu yolla Batı'yı yanlış anlamış kişilere de değinilir:

"Birkaç ay içinde, mektepten ve aileden alınan mücerret ahlâk derslerle hayat mantığı arasındaki büyük farkı anladı. Yarım monden bazı ailelerle ve kadınlarla tanıştı. Hepsinin yaşamak için, yalnız yaşamak için yaşadıklarına ve başka hiçbir

şeye zerre kadar ehemmiyet vermediklerine şahit oldu. Bir baloda tanıştığı zengin Türk kokotlarından biri, ona üç dört viski içirdikten sonra şu nasihati vermişti:

- Sakın evleneyim deme ha...Deli misin? Bak burada gördüğün evli kadınlardan hiç biri hakikatte evli değildir; yani evlerinden başka her şeyi düşünürler; beğendikleri adamın koynuna girerler; güzel genç ve zengin ihtiyar ararlar; para ve zevkten başka istekleri yoktur. Kocaları da öyledir. Bu erkeklerin çoğu bile bile boynuz takarlar, bak şu baloda her kadın kocasından başka erkeklerle eğleniyor; her erkek, karısından başka kadınlarla zevk ediyor. Boşanmak birdenbire çok kolay olsa bunların hepsi biribirinden ayrılırlar."(s.88-89)

" – Ah, vallahi, şimdiki zamaneye bayılıyorum. Kadın erkek istediği gibi yaşıyor; karı koca biribirinden uzun derin hesap sormuyor; güle oynıya vakit geçiriyorlar. Herkes keyfinde, eğlentisinde, eski sevdalar, ayılıp bayılmalar, kıskançlıklar kalmadı. Ben öyle kaba sofu değilim doğrusu, pekâlâ da yapıyorlar. Biz namus diye, haram diye, sevap diye kendimizi yedik te ne oldu sanki? Gençliğimiz haram oldu, güzelliğimiz piç oldu gitti. A... Neye üzeyim kendimi vallahi? Oh... Pek güzel de yapıyorlar. Bak, şu karşıki eczacının kızı, geceleri, kimsenin haberi olmadan evin alt katına zanpara alıyormuş, üstelik bir de gebe kalmış babası hiç aldırış etmiyormuş, 'ne hali varsa görsün !' diyormuş."(s.90-91)

"Senin o sokaklarda, balolarda, şurada burada gördüğün hanımlar nasıl yaşıyorlar, biliyor musun? O kürklü mantolar, ağır tuvaletler nereden geliyor? Ben öyle kadınlar bilirim ki evde yiyeceği yoktur, kocası küçük bir memur, yahut esnaftır, fakat tertemiz giyinir, hiçbir eğlentiyi kaçırmaz, hele o kibar dediğimiz hanımlardan çoğu senin benim gibi yaşarlar."(s.94)

"Garpten 'Alamünit' yemekleri aldığımız gibi alamünit münasebetleri de aldık. İhanetlerin ve cinsî rezaletlerin çoğu merdiven başlarında ve kapı aralarında kolayca yapılıyor. Asrın kızı Nermin bunu hissetmiyor değildi. Hem Nadireden ve Bedriyeden az konferans mı dinledi? Ona bütün muhiti, bütün gördüğü şeyler, tahtaperdeler ve sinema ilânları bile:

- Keyfine bak ! diyorlardı."(s.116-117)

" – Sırf zevk için... Başka bir şey değil... Bütün bu gördüğün kadınlar ve erkekler biribirileriyle yatmışlardır. Hâlâ da birinin canı ötekini isterse hemen

yapıverirler. Kadınlar hasis ve erkekler kıskanç değildirler. Fakat böyle olmasa bile, biz yedi kişiyiz, birbirimizi biliriz."(s.125)

Genç kızlara erkeklerle ilgili taktikler verilir:

"Daima bir muamma olmalısın ve senin ne düşündüğünü, neden hoşlanmadığını, neden nefret ettiğini kimse bilmemelidir. Erkek emin olmadıkça sever. Daima erkekleri terddüt içinde bırakmalı... Şeytan azapta gerek..."(s.132)

"Kadın demek, katil demektir; yalnız tabancası, bıçağı, silâhı yoktur ve yavaş yavaş öldürür. Erkeği verem eder, hayatı ona zehir eder."(s.138)

" – Bu dünyada her şey para ile ölçülür, cici."(s.132)

"Anladın mı Koca ne demek? Düşünsene bir kere... Koca, evin erkeği demektir. Ev, rahat edilecek yer demektir. İnsan kiminle rahat eder? Akıllı, ateş gibi, kabına sığmaz erkeklerle rahat olur mu? Atıfın hakkı varmış. Sahiden sessiz, saf bir çocuk görmedin mi?"(s.197)

"Erkekle kavga etmekten daima kadınlar zararlı çıkar. Ama nasıl kavga biliyor musun? gürültülü, patırtılı, münakaşalı kavga... Yoksa sessiz kavgalara diyecek yok. O zaten olacak. Şart."(s.213)

Yanlış Batılılaşmış tiplerin dayanak noktası şöyle belirtilir:

" – Vallahi, dedi, en doğrusu şudur. Nasıl yaşarsan yaşa, ne yaparsan yap, hangi yola girersen gir, hep müsavidir: Yine dişin, başın, gözün ağrıyacak. Yine öksürük, nezle olacaksın. Yine şuna buna sinirleneceksin. Yine arada bir gözün yaşaracak yine korktuğun kızdığın yaşamaktan yorulduğun, bıktığın saatler olacak. Yine sana fenalık edenler bulunacak. Yine istediğin şeylerin hepsine kavuşamıyacaksın. Yine ihtiyarlıyacaksın ve öleceksin, iki gözüm."(s.186-187)

Kötü hayatı benimsemeyenler hoş karşılanmaz:

"Ferit gibi gençler, bu gibi eğlence hayatını kıskandıkları için aleyhinde bulunurlar, aleyhinde bulunulmasından da hoşlanırlar. Diğer taraftan, saf ve masum kızlar da böyle düşünürler."(s.178)

Masum kızların kandırılma yöntemi şudur:

" – Onun elinde daha ne kızlar, ne kadınlar var. Zaten bu vasıtalar âdeta bir... Bir kumpanyadır. Bunların içinde terzi kadınlar, bohçacılar, hamam natırları vardır. Asıl başları erkektir. İstanbulun her semtine, her yerine sokulurlar."(s.93)

1.25. Kanlı Güller[155]

Refia, bir gün evde temizlik yaparken kızı Leyla'nın çekmecesinde onun hatıralarını yazdığını zannettiği bir defter bulur. Bu defteri tek başına okumak için her gün beraberce yürüyüş yaptığı arkadaşları Nazmiye ve Samiye'ye bile hasta olduğunu söyleyerek onlardan ayrılır. Bu defterde birer hatıra izlenimi veren bölümler tarih atılarak yazılmıştır.

Leyla, deftere annesinin zayıflamak için koşmasını eleştirmekle başlar. Daha sonra kendisinin bir kişi tarafından sahiplenilmek ve beğenilmek istediğini belirten cümleler göze çarpar. Refia, bu sözleri yazanın Leyla olduğuna inanmak istemez ve okumaya devam eder. Leyla, onu tanımadığı zamanlar hayatını manasız olduğunu ama onunla beraber hayatının anlam kazandığını yazmıştır. Onun ismi Enis'tir. Leyla, Enis'i Vedad isimli bir arkadaşının partisinde tanımıştır. Daha sonra okulunun önünde karşılaşmışlardır. Onun otomobil gezintisi teklifini kabul etmiştir. Onunla gezmek Leyla'nın hoşuna gitmektedir. Bunun için babasına bile karşı çıkacak durumdadır. Refia bu yazıları okuduktan sonra kocası Namık'ın görmesi halinde kızını parçalayacağını düşünür ve bu defterle, olan biteni kocasından saklamaya karar verir. Ama defteri de gizlice okumaya devam eder. Leyla buluşmaların devam ettiğini yazmaktadır. Onunla Bendler'e giderler. Burada kimsenin olmadığı meşe ormanında otururlar. Önce Enis'in yanağına bir tokat atar, ardından öper. Daha sonra kendini Enis'in teşebbüslerinden korur. Leyla, Enis'le beraber Avrupa'ya gitmeyi hayal eder. O, hep meçhule giden şeylerin güzel ve heyecanlı olduğunu kanaatindedir. Eve doğru dönerken randevu vermeden Enis'ten ayrılır. Bu okuma sırasında arkadaşı Samiye gelir. Samiye onunla Leyla'ya dair konuşmak istemektedir. Leyla'ya bir tanıdığı ilgi duymaktadır. Refia, defterde okuduklarını Samiye'ye anlatır. Samiye biraz daha rahattır. O, genç kızların böyle şeyler yapabileceğini ve eğer seviyorsa bu gençle evlenebileceğini düşünmektedir. Samiye, Leyla'ya defterden bahsetmemesini bu defterin onun için büyük bir casus olduğunu belirtir. Defteri beraberce okumaya başlarlar.

---

[155] Bu roman daha önce 28 Şubat 1941 – 20 Ağustos 1941 tarihleri arasında Yeni Mecmua'da 26 sayı olarak tefrika edilmiştir. Bu kısımda verilen sayfa numaraları şu esere aittir: Server Bedi: Kanlı Güller (İstanbul,1943).

Leyla, basitten ve kolay şeylerden hoşlanmadığını yazmıştır. Tehlikeyi sevmektedir. Büyükbabasının asker olduğundan da bahsetmektedir. Refia bu defterde yazdığı şeylerin çoğunun yalan olduğunu fark eder. Kızı, bu deftere yapmadığı şeyleri de yazmaktadır. Bunu ileride defteri Enis'in okuyacağını düşünerek yazdığını zannederler. Kendini orijinal bir tip olarak göstermek istediğini düşünürler.

Hatıraların devamında Leyla, hayatında büyük meseleler olmasını istediğinden bahseder. Enis'in de korkak olmamasını ister. O, alelâde insanlardan hoşlanmamaktadır. Avrupa'ya kaçmaya karar verirler. Bunun için Enis otomobilini satacaktır. Leyla da büyük annesinin kendisine hediye ettiği elmasları satacaktır. Bir ay sonra hareket etmeye karar verirler. Refia, takvime bakınca Leyla ve Enis'in sekiz gün sonra kaçacağını fark eder. Samiye, gerçekten var olan bu elmasları iyi saklamasını tavsiye eder. Ayrıca Leyla ile ona ilgi duyan Nermi isimli genci tanıştırmaları gerektiğini belirtir. Refia, bu defterdekileri okuduktan sonra çok üzülmüş ve Leyla'ya karşı kalbinde bir kırgınlık hissetmiştir. O gün evden ayrılan Leyla'nın Enis'le buluştuğunu düşünür. O sırada Leyla eve gelir ve teyzesinde olduğunu söyler. Halinde hiç çılgın işler yapacak bir hava yoktur. Refia, Leyla'ya Nermi ismindeki gencin onunla evlenmek istediğini söyler. Leyla onunla ilgili olumsuz şeyler düşünmektedir. Refia bu meselede Leyla'nın düşüncelerini öğrenmek için zorlasa da Leyla susar. Namık Bey gelince evlilik işini ona da açarlar. O önce bir araştırma yapmak taraftarıdır. Araştırmanın sonucu olumlu çıkar ve Samiye'nin evinde Nermi ile Leyla tanışırlar. Ertesi gün Refia bu tanışmanın Leyla üzerindeki etkisini hatıra defterinden okur. Enis'le verdikleri karardan sonra onunla bir kaç defa daha buluşmuşlardır. Ardından Nermi hakkındaki düşüncelerinden de bahseder. Onun ismini Şermi olarak yazmıştır. Buluşmayı annesinin zoruyla kabul etmiştir. Zaten kaçmalarına da bir hafta kalmıştır. Bu iş kaçmayı biraz daha ertelemelerine sebep olmuştur ama zaten Enis de henüz arabasını satamamıştır. Bu olaydan Enis'in henüz haberi olmamıştır. Nermi için terbiyeli çocuk, emniyetli bir hali var, mütevazı gibi olumlu şeyler yazmıştır. Nermi bazı sorular sormuş, Leyla hepsine kısa cevaplar vererek konuşmaların önünü kesmiştir. En sonunda Nermi dayanamayarak açıkça kendini tanıtmış ve ne istediğini söylemiştir. Leyla hakkında araştırmalar yaptığını da belirtmiş ve istediği kişilikte bir kız olduğunu ilave etmiştir. Leyla, Nermi'ye ciddî bir kız olmadığını ve uzaktan onu yanlış tanıdığını, kendisinin çılgın olduğunu

söylemiştir. Annesi ertesi cuma Nermi'yi evlerine davet eder. Bu olaydan sonra Leyla, Enis'le görüşür ve bütün o konuşmalarını Enis'e anlatır. Enis büyük bir tepki gösterir ve bundan sonra kendisini görmesi için Nermi'yi görmemesi gerektiğini söyler. Ayrıca gazetelerdeki aşk cinayetlerine dikkat etmesi gerektiğini de ekler. Refia bu cinayet bahsinden sonra heyecanlanır ve defteri kapar. Samiye'nin yanına gider. Samiye yine Refia'nın sinirlerini teskin eder. Leyla, o gün İstanbul'a inmiştir. Döndüğünde hastalanmıştır. Refia bunu ertesi gün gelecek Nermi'yle karşılaşmamak için uydurulmuş bir bahane olarak düşünür. Leyla, erken yatar ve ertesi gün erken kalkarak, defterine bir sayfa kadar daha bir şeyler yazar. Nermi ile Ada'nın Maden taraflarına doğru gezi yaparlar ve konuşurlar. Leyla, evlenme ümidinin karşısına büyük engeller çıkabileceğini Nermi'ye anlatır. Nermi bunlardan bir şey anlamadığını ve daha açık konuşması gerektiğini söylese de Leyla daha fazla bir şey söylemez. Bir dahaki buluşma için bir şey söylemeden ayrılır. Akşam annesi fikrini söylemesini isteyince henüz fikri olmadığını belirtir. Babasına göre biraz daha zamanı vardır fakat kararını da en kısa zamanda vermelidir. Leyla ertesi gün İstanbul'a iner ama akşam babasıyla beraber dönmez. Son vapurdan da çıkmaz. Teyzesini ararlar. Oradan öğle vakti ayrılmıştır. Bunun üzerine Refia, defterde okuduklarının hepsini kocasına anlatır. Namık, bunun üzerine kızar ve Leyla'yı göz altında tutmak gerektiğinden bahseder. Ertesi gün Leyla üçüncü sabah vapuru ile gelir. Geceleyin arkadaşı Semahat'in evinde kalıp ona yardım etmiş ve haber için Ada'daki eczaneye telefon etmiştir. Babası ise ona akşam aldıkları kararı açıklar. Ayrıca Nermi hakkındaki kararını da vermesini ister. Hatıralarını bildiğini de ima eder. Leyla o gün ve gece odasından çıkmaz. Odasına gelen yemekleri de yemez. Refia ertesi sabah kalktığında Leyla'nın odasının kapısının açık olduğunu ve onun ortada olmadığını görür. Masanın üzerinde mektup ve hatıra defteri vardır. Mektupta okunan defterin bir hatıra defteri olmadığı yalnızca bir roman denemesi olduğundan bahsedilir. Romanın adını da Kanlı Güller koyacaktır. Ayrıca uğradığı hakaret sonucu intihar etmeye karar verdiği yazılıdır. Bu mektup üzerine doğru ilk vapura koşarlar. Vapura yetişirler ve vapuru ararlar. Leyla vapurdadır. Onu alırlar ve eve dönerlerken yolda Nermi'yle karşılaşırlar. Nermi bir araba gezintisi teklif eder. Namık, Leyla'ya izin verir. Nermi, Leyla'dan, rakibinin Leyla'nın idealleri olduğunu

öğrenir ve genç kız ona bunlara yaklaştığını söyler. Ayrıca defter hikâyesini de anlatır. Daha sonra Nermi'nin evlenme teklifini kabul ettiğini bildirir.

Baba Namık: "(...) ahlâk bahsinde fazla titiz bir adamdı (..)"(s.8) "Namık hissiz bir adam değil; fakat ahlâk meselelerinde o kadar müsamahasız ki (...)"(s.14)

"En küçük bir meseleyi bile iyice düşünmeden onun hakkında söz söylemezdi."(s.63)

"Ağır adamdır çünkü. Az güler. Karanlık bir ruhu var zannedilir. Bilâkis. Çok ferahtır içi. Belli etmez. Zordur babamı anlamak."(s.111)

Leyla, Dame de Sion' da okumaktadır(s.12). "Refia kızının hırçınlıklarını, coşkun çığlıklarını ve kahkahalarını tabiatinin çılgınlıklara meylini bilirdi, fakat bu kadarını tahmin etmezdi. Onun ruhunda zaman zaman kabaran isyankâr hisler olduğunu da bilirdi, (...)"(s.15)

"Leylâ ciddîdir. (...) Hiç hoppalığı yoktur. Fingirti nedir, bilmez. Ahlâkına kefilim. Sonra açık fikirli kızdır. Mektebinde birincilerdendir. İngilizcesi de kuvvetlidir, türkçesi de. Güzelliğine de güzeldir."(s.27)

Refia, Leyla'nın annesidir. Meraklı ve kızına düşkün, telaşlı bir kadındır. Şu özellikleri de belirtilir: "(...) kibirli ve zor beğenir bir mahluk değildi. Akıllı kadındı."(s.27)

Nermi, Leyla'yla evlenmek arzusunda olan gençtir. Şöyle anlatılır: "Uzun boylu esmer çocuk. Amerikadan gelmiş."(s.26) "Burada kolejin mühendislik şubesini bitirdi. Amerikaya gitti, orada da tahsil edip geldi. Şimdi bir İngiliz şirketinde çalışıyor. Yüksek maaşla. İstikbali de parlak. Tabiî, bütün kızlar peşinde. Fakat o biraz durgun çocuk. Havaî değilmiş öyle. (...) Hem tuhaftır, bu Avrupada, Amerikada okuyan gençler pek öyle serbest kızlarla evlenmek istemiyorlar."(s.26-27) "Otuz üç yaşındayım.(...) Ben ciddî kızları severim. Münevver ve ciddî." (s.72)

Yabancı kelime kullanımına rastlanır: "Footing"(s.7) "obseve"(s.72) "plebit"(s.111).

Olayların tamamı "Büyükada"da geçer(s.7).

Genç kızlarla ilgili şu görüşler belirtilir:

"Olabilirdi ki Leylânın küçük sergüzeştleri her kız için mazur görülebilecek zararsız bir fingirtiden ibaretti.

Fingirti ! Refianın alaycı arkadaşı Samiye, bu kelimeyi her zaman 'flört' mukabili kullanırdı. Eee... 'flört' ne demekti? Refia bir annenin kuvvetli mesuliyet hisleri içinde zamanımızın kızlarına mübah görülen bu flörtün, yahut fingirtinin hudutlarını çok düşünmüştü."(s.9)

"Şimdiki kızlar başka... Sinemalar, romanlar, danslar..."(s.48)

Eğitim gören kızların tavırlarını değiştirmeleri eserde eleştirilir:

"Halbuki bizde kızlarımız biraz tahsil gördüler mi eski ciddiyetlerini, sessiz ve mahçup hallerini kaybediyorlar. Ya avukat edâsile konuşuyorlar, yahut nasıl anlatayım tuhaf bir takım müstehzi haller takınıyorlar."(s.72)

Yalnız okulda görülen eğitimin insana pek bir şey kazandıramayacağı belirtilir. Burada yazarın eğitimi de akla getirilmelidir:

"Fakat tahsil başka şey, zekâ başka... Herkes bir tahsil tutturmuş, gidiyor. Kız olursa piyano çalıyor mu, Fransızca biliyor mu derler. Erkek olursa nereden mezun, Avrupaya, Amerikaya gitmiş mi derler. Bunların hepsi budalalık. Kız soğuksa beceriksizse, ev idaresi bilmiyorsa, ne bileyim, kocasının hoşuna gitmesinden haberi yoksa, kendinden çarçabuk bıktırmamağa muvaffak olamıyorsa piyano çalmış ne olacak, çalmamış ne olacak. Erkek zeki değilse, hakikaten münevver değilse, müteşebbis değilse, karısının hoşuna gitmiyorsa, şu ise, bu ise Amerikaya gitmiş ne olacak, gitmemiş ne olacak. Bunlar hep modası geçmiş süsler. Ne kadar şımarık hoppa kızlar varsa onların hepsi piyano çalar, lisan bilir; ne kadar mirasyedi, züppe oğlan varsa onların hepsi Avrupaya, Amerikaya gitmiştir."(s.58)

Yine aynı doğrultuda şunlar da söylenir:

"İş adamının asıl mektebi iş hayatıdır. İş mektepte öğrenilmez.(...) Mektepte biraz teknik öğrenilir, dedi, o da 'biraz'. İnsanın asıl hocası da kendisidir."(s.64)

Evli kadınlar şu sözlerle eleştirilir:

"Evli kadınlar kimin için güzelleşmek isterler? Kocaları içinse, neden evin içinde saçak saçak, boyasız, süssüz dolaşırlar da hep sokağa çıkarken boyanırlar ve süslenirler? Demek kocaları için değil."(s.10)

Anneler de bu eleştirilerden nasibini alır:

"Annelerin yumuşaklığı olmasa çocukların sinirleri, ahlakı bu kadar bozulmaz."(s.129)

Görücü usulü eleştirilir: "Böyle sunî temaslarla insanların biribirlerini anlıyabileceklerini sanıyor. Ne yanlış! Bu şekilde on sene konuşsak aramızdaki soğukluk bir derece bile azalmaz."(s.69)

Toplumun edebiyata bakış açısı şu ifadelerle verilir:

"Mübalâğa eder her şeyi. Zaten edebiyat gibi şeylere meraka merakı da oradan olacak."(s.35)

"Şair deme bana. Şairlerin hepsi budaladır."(s.40)

Kızların çevik olmasını sık sık vurguluyor(s.23). 'İkimiz' de de Cumbadan Rumbaya'da vb. çevik olması vurgulanıyor.

Yazar, aşk hakkındaki görüşlerini belirtir:

" Aşk var mı? Şimdi kaldı mı böyle şeyler?

- Tabiî var. Niçin olmasın? İnsan ruhu kurudu mu? Beğeniyoruz, tercih ediyoruz, hoşlanıyoruz, istiyoruz. Bunlar hep sevginin parçaları. Fakat be miskin, ağlamaklı, mıymıntı aşkları beğenmiyorum. Romantik aşklar. Meselâ Musset'in George Sand'a aşkı: Shelley'in karısına aşkı... Bunlar pek mızmız şeyler... Belki Shelley o kadar değil, fakat Musset çok içini çekiyor, ah, vah, ediyor, çok ağlıyor.(...) Aşk ruhun sporudur, Nermi Bey! Onda atiklik, cesaret ve çeviklik lâzım."(s.109-110)

Gazeteler de eleştirilir:

"Gazetelerin o kaba ve klişe üslûplarından bir şey anlaşılmaz."(s.94)

Ahlâkın çöktüğü şu cümleyle ifade edilir: "Bu memlekette ahlâk çok sukût etmiş, kimseye emniyet kalmadı."(s.121)

1.26. İkimiz[156]

Fatma Müzeyyen pek çok değişik isme sahip ve değişik yerlerde bu değişik isimleriyle tanınan biridir. Yedi sekiz yaşlarında iken bir kadının bilmesi gereken her şeyi öğrenmiştir. Aynanın karşısından ayrılmayan, yalan söyleyen, açık saçık konuşmayı seven bir çocuktur. Çok muziptir. Güzel olmak süslenmek, sevilmek, okşanmak ister. Kendisine sevda mektupları gönderilmesinden mutluluk duyar. Can

[156] Bu kısımda verilen sayfa numaraları şu esere aittir: Server Bedi: İkimiz (İstanbul,1943).

yakmaktan zevk alır. On iki yaşında üzerinde yalnız basma entariyle pencerelere tırmanır ve annesinin kendisini dövmesinden hoşlanır. On üç yaşında annesi onu dışarı çıkarmamaya çalışır ama o yalnızca erkek çocuklarla oynar. Mahallede herkese yardım ettiği için çok sevilir.

Bir gün kırk beş yaşlarında bir adam ve oğluna oturdukları evin bir bölümünü kiraya verirler ayrıca bunların işlerini de göreceklerdir. Annesi ilk günden Fatoş'un (Fatma'nın isimlerinden biri de Fatoş'tur.) kiracıların tarafına geçmesini yasaklar. Fatoş da annesinin şüphelerini üzerinden atmak için ilk önce kiracılara önem vermez gibi görünür. Bir gün odayı temizlemek için gittiklerinde kiracının oğlunun fotoğraflarını ve birkaç tane rakı şişesi görür. Bir gece kiracının oğlu Fazıl, aspirin istediği zaman onunla karşılaşır ve böylece tanışırlar.

Bir sabah kalktığında annesinin yatakta olmadığını görür ve şüphelenerek ertesi sabah onu takip eder. Annesi alt kat kömürlüğünde kiracıları Hayri Bey'le buluşur. Biraz konuşurlar ve Fatoş bunları dinler. Yine bir sabah annesinin peşinden giderken ayağına bir cam parçası batar ve bu parça ette kalır. Annesi Hayri Bey'le konuştuğu için kiracının oğlu Fazıl'ı camı çıkarması için çağırır. Fazıl biraz çekinerek de olsa gelir ve camı çıkararak, ipek mendiliyle sarar. Fatoş, Fazıl'a yanaklarını da öptürür. Bu olaydan sonra da annesini takip etmekten geri kalmaz. Bir başka buluşma yemek odasında olur. Hayri Bey burada evlenme teklif eder. Fatoş'un annesi Nezahat Hanım, bu teklifi akşama kadar düşüneceğini söyler. Hayri Bey öpmek ister, Nezahat Hanım biraz nazlandıktan sonra kendini öptürür. Fatoş annesini kıskandığı için evliliği engellemeye çalışır. Ertesi gün annesi, ağzını arayınca Hayri Bey'in aleyhinde sözler söyler. Annesi ise Hayri Bey'e hürmet etmesini ister. Sonraki sabah annesi Hayri Bey'le buluşunca ona teklifini kabul ettiğini fakat Fatoş'un evliliğe karşı çıkabileceğini söyler. Hayri Bey Fatoş'u görürse bu meseleyi çözebileceği kanaatindedir. Ertesi sabah annesi Fatoş'u Hayri Bey'in bölüğüne gönderir. Hayri Bey, Fatoş'a bir kutu çikolata verir. Ayrıca ona hoşlandığı şeyleri sorar. Fatoş adamın sorduğu sorulara ters cevaplar vererek adamı şaşırtır. Bir başka gün annesi Hayri Bey'in kendisine bir hediye aldığını söyleyerek Fatoş'u onun yanına gönderir. Hayri Bey bu defa bir kol saati almıştır. Fatoş, buna çok sevinir. Adama karşı tavırlarını değiştirir ve evlenmelerine razı olur.

Fatoş, bir gün Hayri Bey'le oğlunun odasını toplarken Fazıl'ın hatıralarını yazdığı bir defter bulur. Burada kendisiyle ilgili övücü sözlere rastlar. Bu esnada annesi gelir ve defteri fark eder. Fatoş odadan ayrılır. Bir süre sonra tekrar döndüğünde defteri yerinde bulamaz. Bu esnada Fazıl bir şey unuttuğunu söyleyerek eve dönmüştür. Fazıl'ın defteri unuttuğunu zannederek paniğe kapılır ve annesinden defteri ister. Defteri alır fakat Fazıl, gözlüğünü unutmuştur. Fatoş defteri okumaya devam eder. Fazıl'ın kendisine âşık olduğunu anlar. Annesinin Hayri Bey'le evlenmesi kararlaştırılınca Fatoş bundan istifade eder ve Fazıl ile sözleşerek sinemaya giderler. Sinemada rahat durmazlar. Oradan çıkınca Beyoğlu'nda bir pastaneye giderler. Burada baş başa kalabilecekleri mekânlarda otururken annesi ve Hayri Bey'le karşılaşırlar. Annesi bundan rahatsız olur. Biraz oturduktan sonra giderler. Fazıl'ın morali bozulmuştur. Annesiyle Hayri Bey evlenince bölükler birleşir. Fatoş bir müddet Fazıl'dan uzak durur.

Bu arada Hayri Bey çok para kazanmasına rağmen eline ne geçerse harcamaktadır. Annesi bu duruma kızar. Hatta Hayri Bey'in parayı nereden bulduğunu düşünmeye başlar. Fatoş'a göre bu önemsenecek bir şey değildir. Bir gün annesi ve babasını evden uzaklaştırır, Fazıl'la buluşur. Konyak içerler, çikolata yerler ve ilk defa beraber olurlar. Bundan sonra anne ve babaları fark etmesin diye bütün delilleri ortadan kaldırırlar. Aradan geçen bir ay zarfında Fazıl'la Beyoğlu'ndaki bir odada üç defa daha buluşurlar. Evin içinde de uydurma bir dargınlık çıkararak şüpheleri üzerlerinden atarlar. Bir süre geceleyin evin içinde buluşmaya başlarlar. Annesi bundan şüphelenir ve Fazıl'ın ayrı oturmasını ister. Fazıl, Fatoş'la konuşur ve bunu kabul eder. Fatoş da Fazıl'la daha rahat görüşebilmek için Beyoğlu taraflarında iş aramaya başlar. Hayri, ahbaplarından birinin Beyoğlu'nda bir tuhafiye mağazası açtığını söyler ve orada veznedar olmasını ister. Mağazada çalışmaya başlar ve çarçabuk göze girer. Arada bir Fazıl'la da buluşur. Bir gün üvey babası aylık dışında da paranın nasıl kazanılacağını anlatır. Ufak kasa oyunlarıyla maaşının iki katı para kazanabileceğini söyler ve Fatoş bunları uygulamaya başlar. Aylığı otuz lira iken bunu yetmiş liraya kadar çıkarır. Fazıl'la da gezip tozarlar. Rum kızlarından arkadaşlar edinir ve Fazıl'la beraber Beyoğlu barlarına da gitmeye başlarlar. Bir akşam eve geldiğinde evdekilerin bir şeye morallerinin bozulduğunu fark eder. Hayri bey dolandırıcılık suçundan aranmaya başlamıştır. Bir müddet sonra eve polisler

gelir. Fatoş, üvey babasının evde olmadığını söyler. Polisler evin çevresinden ayrılmaz. Evin kapısı bir daha çalınınca Hayri Bey komşu dama atlar. Fatoş kapıyı açar ve polise Hayri Bey'in eve gelmediğini söyler. Polis ısrar edince tersler ve gönderirler. Hayri bey polis gidince tekrar eve döner ve sabaha karşı evden ayrılarak Fazıl'ın odasında gizlenmeye başlar.

Ertesi gün yaptığı yolsuzluk fark edilince Fatoş da işten çıkarılır. Bir gece annesiyle beraber Fazıl'ın odasına gittiklerinde Fazıl'ın da işten çıkarılmak üzere olduğunu öğrenirler. Bir hafta sonra da Fazıl işten çıkarılır. Para olmadığı için evdeki eşyalar teker teker satılmaya başlanmıştır. Fatoş, Beyoğlu'nda iş ararken daha önceden tanıdığı bir Rum kızı ile karşılaşır. Bu kız ona başka yollardan da para kazanılabileceğini söyler ve ona çalıştığı yeri gösterir. Fatoş, üç gün bu teklifi düşünür. Bir gece annesi ağladıktan sonra kesin kararını verir, kızın yanına gidecektir. Ertesi gün gider ve konuşurlar. Eve öğretmenlikten para kazandığını söyleyecektir. O gece Rum kızı Eviyenya onu önce Beyoğlu'nda bir lokantaya götürür. Burada Madam Mari isminde bir kadınla buluşup onun evine giderler. Beyoğlu'nun karanlık bir yerindedir burası. Fatoş ilk başta ürkse de yavaş yavaş eve alışır. İçki içer, banyo yapar ve kendisine tanıtılacak adamı bekler. Kendisine Muhtar isimli nazik bir adam tanıtılır. Bir müddet eğlenildikten sonra bir odaya gitmesi söylenince boğazı tıkanır ama itaat eder. Odaya girince sinirlerinin çok bozulduğunu fark eder ve sandalyeye oturur. Muhtar Bey odaya girince ne olduğunu sorar. Bunun üzerine Fatoş ağlamaya başlar. Muhtar Bey, başını kolonya ile ovalar ve hiçbir şey söylemez. Daha sonra Fatoş'a yatakta yatmasını kendisinin şezlongta yatacağını söyler. Fatoş yatağa yatınca içinde tiksinti ile beraber kadınca arzular da duyar. Muhtar bey, ona anne ve babasını sorar. Fatoş üvey babasının yolsuzluktan arandığını ona anlatır. Muhtar Bey de tanıdıklarının birinin de aynı durumda olduğunu belirtir ve üvey babasının ismini sorar. Cevabı alınca bunun kendisinin tanıdığı adam olduğunu öğrenir ve Hayri bey'in kendisine çok büyük bir iyiliği olduğunu söyler. Buna karşılık ona iyilik etmek arzusundadır. Ertesi gün hiç tanışmamış gibi evlerine gelmesi kararını alırlar. Eve varınca annesi onun geceyi nerede geçirdiğini sorar. O da Mübeccel isimli bir arkadaşında kaldığını söyler. Fazıl'ı da işe tekrar almışlardır. Bunları öğrendikten hemen sonra eve Mübeccel gelmiş ve Fatoş'un yalanı ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine Fatoş tevil yoluna sapar.

Mübeccel yerine Feriha'yı yolda görünce onun evine gittiği yalanını söyler. Annesi buna da inanmaz gibi olunca bir blöf yaparak Feriha'ya gitmeyi teklif eder. Annesi kabul etmez ve olay yatışır. Daha sonra eve Muhtar Bey gelir. Hayri Bey'in meselesi kapanmaya başlamıştır. Hayri Bey aldığı parayla ödemelerini yapar. Paranın geri kalan kısmını Nezahat Hanım alır.

Fatoş, felaketler başladıktan sonra Fazıl'la buluşamamıştır. Fakat o bir şey söylemeden önce Fazıl buluşmak için bir pusula verir. Bu pusula çok resmi bir dille yazılmıştır ve bu durum Fatoş'u şaşırtır. Ertesi gün buluştuklarında Fazıl'da bir resmiyet görülür. Fazıl, onun kendisiyle ilgisini kesecek şeyler yaptığını düşünmektedir. Fatoş ikna edecek şeyler söylese de inanmak istemez ve kalkmak ister ama Fatoş bırakmaz. Fazıl, ona Beyoğlu'nda olduğunu söyleyince son direnci de kırılır ve Fazıl gider. Fatoş bütün gün gezer, ağlar ve bir çıkış yolu arar. Aklına intihar etmek fikri gelir. Eve dönünce yatar. Geceleyin annesi ateşi olduğunu fark eder. Ertesi akşama doğru ateşi iyice artınca doktor getirirler. Bu hastalık birkaç gün sürer. Bir gece gözlerini açınca baş ucunda Fazıl'ı görür. Bir sabah kendisine geldiğinde odada Fazıl, Hayri Bey ve annesi vardır. Büyük bir zatürree atlattığını öğrenir. Annesi ve üvey babası onu sık sık Fazıl'la yalnız bırakmaya başlarlar. Ama esas konu üzerinde Fazıl'la konuşmazlar. Bir gün Fazıl, Fatoş'tan kendisini affetmesini ister. Arkadaşının bir sözüne kanmıştır. Daha sonra annesinin yaptığı araştırma sonucu Feriha'nın onlarda kaldığını söylediğini anlatır. Ayrıca hasta iken sayıklamış ve Fazıl'la aralarındaki ilişkiden bahsetmiştir. Bunun üzerine Fatoş'un annesi ve üvey babası boşanıp, ikisini evlendirmeye karar verirler. Fatoş'un nikah şahitliğini Muhtar Bey yapar. Bir gün Beyoğlu'nda kumaş alırken Madam Mari'yi görür. Ona kocasını takdim eder. Bunun üzerine Madam Mari hiçbir şey sezdirmeden uzaklaşır. Düğün çok sade olur. Düğün gecesi Muhtar Bey'e saadetini ona borçlu olduğunu söyler.

Fatma Müzeyyen, küçüklüğünden beri serbest yetişmiş haşarı bir kızdır. Zaman zaman edepsizliği tutar(s.31). Erkek olmadığı için kızar. Bunun sebebi de eğer erkek olsaydı bütün dünyanın kendisinin olacağına inanmasıdır(s.12). Bu kızgınlığın yanında erkekleri sevmek ve onlar tarafından sevilmek ister(s.44). Hediye almayı çok sever(s.41). İyi bir eğitimi yoktur. Yalnızca ilkokulda okumuştur(s.78). Alaycı bir yönü vardır(s.46-47). Dış görünüşü ise şöyle anlatılır:

"Fatoş hanım gayet güzel bir kız; on yedi, on sekiz yaşlarında görünüyor. Çekik ve zayıf esmer yüzünde âdeta kurşun renkli büyük ve parlak gözleri var. Fıldır fıldır dönüyor.

Vücudu da çok canlı ve yürürken hop hop sıçrıyor ve boyu da uzun."(s.46-47)

Fatma'nın babası bir mümeyyizdir ve akıllı uslu bir adamdır. Fatma üç yaşında iken ölmüştür."(s.10)

Fatma annesini şöyle anlatır:

"Bizim valide hanım gayet kurnaz, gayet sinsi, gayet becerikli, karda yürüyüp izini belli etmiyen takımındandır. Henüz kırkına varmamıştı. Üstelik bir de yaşından çok taze bir görünüşü vardı. Babam öldükten sonra perhizi bozduğunu ve aşk orucu tutmaktan hoşlanmadığını da söylemiştim. Fakat sezdirmez kâfir."(s.17)

Hayri Bey, maliyede tahsildardır(s.15). Fatma'nın annesi onu çok beğenir:

"Bu Hayri Bey hoş adam. Kırkını geçkin amma onu değme gençlere değişmem. Güzel adam da değil: Kısa boylu, şişmanca, kırmızı yüzlü, burnunun orta kemiği kızarık, yanakları gergin ve parlak, gözleri ufarak... Fakat bu gözlerin çukuru mavi bir kaynar su ile dolu imiş gibi fıkır fıkır kaynıyor, köpükleniyor. Herifin gönlü coşkun."(s.21)

Yaşam felsefesi eğlenceye dayalıdır:

"Esasen bendeniz gayet geniş bir adamım. Kimseye zarar vermemek şartile, kadın olsun, erkek olsun, herkes dilediği gibi gönlünü eğlendirmeli. Şunun şurasında kaç günümüz var? Onu da hoşça geçirmezsek neye yarar. Mahdum bendeniz dünyaya geldiği vakit annesine de söylerdim:

' - Bu oğlanın eline ilk rakı kadehini ve – affedersiniz – koynuna da ilk kadını ben vereceğim.' derdim."(s.19)

Fazıl, başı, elleri ve ayakları küçük, kısa boylu, sarışın, koruk gibi ufarak ve çiğ yeşil renkli gözleri olan, biraz tombulca onsekiz ondokuz yaşlarında bir şirkette katiplik yapan bir gençtir.(s.15) Gayet sakin, uslu, korkak olmasına rağmen arada coşar(s.67).

Mekân olarak "Kızıltoprak"(s.66) ve "Beyazıt"tan(s.119) sıkça söz edilir. Beyoğlu yine eğlencenin ve kötü yola düşmenin başlangıç noktasıdır.

Rumların Türkçe'yi telaffuz şekilleri olduğu gibi verilir:

" - Sen benimle maytap edoorsun? Bir liradan yirmi iki buçuk çıkmış ise hiç yetmiş yedi buçuk kalır?"(s.86)

" Sen çocuksun vire..."(s.105)

" 'Ben daskalisa oldum!' dersin."(s.106)

"Katalâvis?"(s.110)

"Madam Mari modistradır."(s.111)

Ahlak anlayışında bir çöküntü göze çarpar. Hayri Bey, ilişkiye girme teklifini kabul etmeyen Fatma'nın annesine şu telkinde bulunur: " - Adam... Böyle şeylerin izdivaçtan önce tadı çıkar; sonra peynir ekmek gibi bir şey olur."(s.27)

Hayatın tek gayesinin eğlenmek ve kendi çıkarını kollamak olduğu vurgulanır:

"(...) öyle ya, insan yaşamak için dünyaya gelir.(...)

– Bir günün beyliği beyliktir, dedi."(s.64)

" – Amaaa...n, anne! Sen ne toy şeysin yahu...Bu dünyada insan yalnız kendini düşünür; sen de yalnız canı azizini düşün, beni bile hatırına getirme!"(s.65)

" - Meslekte incelmiş bir veznedar kendisine daha fazla ekmek çıkarır. Amma sen: 'Bu doğru değil' diyeceksin belki.

Sesimi çıkarmadım.

Devam etti:

- Amma bunlar boş lâftır. Dünyaya rahat yaşamağa geldik. Herkes avantasına bakıyor. Devairde de böyledir. Şirketlerde de, bankalarda da. Müstesnalar yok değildir, fakat bunlar, adı üstünde müstesnadır."(s.82)

Bunların yanında Fatma'nın ağzından vicdan muhasebesi de verilir:

" Başımıza gelen bütün fenalıklar hep doğru yoldan saptığımız için değil mi?

Hayri bey namusile çalışsaydı böyle aç, bîilaç, köşe bucak kaçmağa mecbur olacak mıydı? Ben Fazılla fink atmasaydım, bu hâle gelir miydim? "(s.108)

Dinî inanışlarla ilgili bir diyalog göze çarpar:

" – Ah, Fatoş, dedi, biz seninle kardeş olacağız.

- Fena mı?

- Fena değil, amma, üvey kardeşler...

- Ey?...

- Sevişirler mi? Böyle sevişirler mi?

- Ne olur?

- Günah!...

Ben bir kahkaha savurdum. Yavru kuşun düşündüğü şeye bak hele.. Vah zavallı!

- Aptal, dedim, sen hiç günah işlemez misin?..

- Ne gibi?..

- Hiç yalan söylemez misin? Hiç aldatmaz mısın? Hiç kimsenin hakkını yemez misin? Hiçbir kadına fena gözle bakmaz mısın? Babanla karşı karşıya oturup rakı bile içiyorsun ! Bu yaptıkların günah değil de nedir? Hep sevap mı?

- Amma... Bu çok günah...

- Haydi oradan ! Zaten üvey kardeş de ne demek oluyormuş? İkimiz bir annenin karnından çıkmadık ya !

- Öyle amma...

- Amması da nedir?

- Günahtır işte, bu çok büyük günah !

Ben gülüyordum. Fazıla bir çimdik bastım, sıçradı.

- Sen dindar mısın? Diye sordum.

- Ben mi? dedi ve düşünmeğe başladı.

- Budala, dedim, sen daha bunu bile bilemiyorsun. Namaz kıldığın yok, oruç tuttuğun yok, bundan daha büyük günah olur mu?..."(s.52-53)

1.27.Ateş[157]

Kasım ayının ilk günlerinde karlı bir gecede Turgut Cevat, bir vazife ile karargâhtan başka birliğe, yanına iki er katılarak gönderilir. Tipi altında ilerlerken karşılarına yirmi yaşlarında soğuktan büzülmüş bir kız çıkar. Sorulan sorular üzerine kız, İstanbul'dan geldiğini, yirmi gündür yollarda olduğunu, Ali Seyfi ismindeki kardeşinin Karapınar'da seyyar hastahanede olduğunu söyler. Kızın adı Şefkat'tır. Kızı, yolda bir arabaya rastlayana kadar yanlarına alırlar. Kızın ağabeyi ameliyat

[157] Bu roman daha önce 4 İkinciteşrin 1940 – 13 İkincikanun 1941 tarihleri arasında Tasvir-i Efkar Gazetesi'nde 54 sayı olarak tefrika edilmiştir. Bu kısımda verilen sayfa numaraları şu esere aittir: Server Bedi: Ateş (İstanbul,1944).

olmuş ve en son olarak Karapınar'dan mektup göndermiştir. Ondan sonra aramalarına nezaretten cevap gelmemiştir. Konuşurlarken üç adet yük arabasının geçtiğini görürler. Kızı arabaya yerleştirirler.

Turgut, ancak sabaha yakın görevini bitirip yatağına girebilir. Aklına Ali Seyfi gelir. Ali Seyfi onun on yedi senelik arkadaşıdır. Uzun müddet birbirlerini görmemişlerdir. Turgut, Ali Seyfi'nin kız kardeşi olduğunu bilmemektedir, bu yüzden kızdan şüphelenmiştir. Ertesi sabah alay kumandanına Ali Seyfi'nin yakın arkadaşı olduğunu, bunun için onu arama isteğini bildirir. Ardından Hilâl-i Ahmer Hastahanesi'ne giderek Ali Seyfi'yi ve onun doktorunu bulur. Doktor, Ali Seyfi'nin başına bir felaket geldiğini belirtir. İki ay kadar önce hastahaneye geldiğinde dizleri parçalanmıştır ve her iki bacak da kesilmiştir. Doktor Ali Seyfi'nin yanında heyecan verici şeyler konuşulmamasını ister. Turgut, doktora kız meselesini anlatır. Doktor bunu ihtiyatla söylenmesi gerektiğini belirtir. Turgut, Ali Seyfi ile konuşur ve ona Şefkat'i sorar. Ali Seyfi heyecanlanır. Şefkat, sakatlanmadan önceki her şeyidir ama onu kendindeki değişiklikten sonra görmek istememektedir. Şefkat'in kendisini ölmüş bilmesinin daha doğru olacağını düşünmektedir. Ali Seyfi'den ayrılan Turgut fırkaya döner. Burada fırka kumandanı ile görüşür ve Ali Seyfi'yi tanıdığını söyler. Kumandan kızın geri gönderilmesini emreder. Kızın, Turgut'un da izin vakti geldiği için, onunla beraber İstanbul'a gönderilmesine karar verilir. Kız, İstanbul'da kimsesi olmadığını söylerek gitmek istemez ve hasta bakıcılık yapmak ister. Şefkat'in annesi, babası yoktur. Posta şirketinde çalışırken yaptığı bir dalgınlık sonucu işten çıkarılmıştır. Birdenbire ağlamaya başlayınca Turgut, ona Seyfi'nin yadigârı olduğunu söyler ama Seyfi hakkında tam bir bilgi de vermez. Yalnızca yavaş yavaş unutmasını istediğini belirtir. İstanbul'a gittiklerinde de kendi evlerinde kalabilecektir. Evlerinde yalnız annesi vardır. Annesi de zaten yalnızlıktan sıkılmaktadır. Şefkat bunu kabul eder. Turgut da Seyfi hakkında daha çok bilgi toplayacağına söz verir.

İstanbul'daki eve varınca Turgut'un annesi çok sevinir. Annesine Şefkat'i tanıtır ve nasıl tanıştıklarını anlatır. Annesi Şefkat'e çok acır ve Seyfi'nin başına gelenlerin ona söylenmesi gerektiği düşünür. Turgut bunun yavaş yavaş yapılması gerektiği kanaatindedir. Ama annesi kızın ağzını arar. Eğer Seyfi hayattaysa her şeye razı olup olmadığını sorar. Kız razı olduğunu söyler ama bir yandan da düşünür.

Ertesi sabah Şefkat'in bütün gece uyumadığı anlaşılır. Şefkat, kimseye yük olmak istemediğini söyleyerek evden ayrılmak ister. Annesi ve Turgut gitmemesi için uğraşırlar ve onu ikna ederler. Zaten Şefkat'in ateşi çıkmış ve hastalanmıştır. Annesi bu işin altında başka bir şey olduğunu, kızın bir şeyler sakladığını hisseder. Arada başka bir erkek olabileceğini bile düşünür. Turgut akşam eve döndüğünde annesinden Şefkat'in bütün gün ağladığını öğrenir. Turgut, kızın derdini anlamak için onunla konuştuğunda hamile olduğunu öğrenir. Seyfi, bir ara İstanbul'a geldiğinde onunla kısa bir süre sonra evleneceklerini düşünerek beraber olmuşlardır. Turgut'un annesi bunların nikahlarının hemen kıyılması gerektiğini düşünmektedir. Bir müddet kendine gelmesini bekledikten sonra Şefkat'e Seyfi'nin yaşadığını fakat iki bacağının kesilmiş olduğunu söylerler. Şefkat, Seyfi'nin bundan sonra kendisinden kaçacağını anlamıştır. Bütün bunlara rağmen o Seyfi'yi ister ve ona bir mektup yazar.

İstanbul'da bir akşam Turgut sinemada, yanındaki koltukta Seyfi'nin doktorunu görür. Doktor, Seyfi'yi taburcu etmiştir ve o da Edirne'deki bir akrabasının yanına gitmiştir. Adresi yoktur. Turgut, ertesi gün Şefkat'e Seyfi'nin Edirne'ye gittiğini söyler. Bunun üzerine Şefkat, Edirne'ye gider. Ertesi akşamüzeri ise bembeyaz bir yüzle döner. Karnında bir sancısı vardır, doktor çağırırlar. Seyfi'yi bulamadığını bu arada söyler. Doktor olarak Besim Ömer Paşa gelir. Çocuğun düşme tehlikesinden bahseder. Akşam uyurlar. Ertesi sabah Turgut birliğine dönmek zorundadır. Sabah karşı Şefkat fenalaşır. Doktoru bir kez daha çağırırlar. Turgut'un da gitme saati gelmiştir ama annesi Paşa'dan rica ederek onun bir gün daha kalmasını sağlar. Turgut kumandanına telgraf çekmek için postaneye gittiğinde Seyfi'nin doktoru ile bir kez daha karşılaşırlar. Durumunu ona anlatır. Hasta olanın akrabadan bir kadın olduğunu söyleyerek Şefkat'ten bahseder. Onu evlerine götürür ve orada doktorun isminin Selahattin olduğunu öğrenir. Doktora Seyfi ile Şefkat arsındaki maceranın tamamını anlatır. Hastayı o da muayene eder. Çocuk düşmüş ve kan dinmiştir. Doktor burada, Seyfi'nin bacaklarının kesilmediğini onun hadım edilmek zorunda kalındığını söyler. Seyfi, bunun duyulmasını istemediği için yalan söylemiştir. Turgut meseleyi annesine de anlatır. Kadın Seyfi'nin hiç görülmemesini tavsiye eder ve olay kapanır.

Şefkat, Turgut gitmeden önce ondan Besim Paşa'ya rica ederek kendisinin hastabakıcılığı kursuna yazılmasına aracılık etmesini ister. Ertesi sabah da Turgut yola çıkar. Akşama doğru cepheye varır. Alay kumandanı savaş alanına daha çok yaklaşacaklarını haber verir. Yeni siperlere geçtikten sonra buralara ilave siper yapmak için geceleri çalışıp gündüz bunların içinde uyurlar. Fakat geceleri tayyare, gündüzleri topçu ve piyade ateşi bir türlü rahat bırakmaz. Tehlikeler içinde ileriye doğru giderler. Bu ilerleme esnasında bir uçak saldırısına maruz kalırlar ve Turgut en son olarak sol omzunda bir acı duyar. Daha sonra ara ara kendine gelir gibi olduğunda bir hastahaneye yollandığını düşünür. Omzunda çok acı vardır. Hastahaneye vardıklarında doktor hastayı önemsemez ve bırakılıp gidilmesini ister. Ama Turgut'un emir eri ısrar edince bakarlar. Muayene eden doktor Selahattin'dir. Turgut, bir müddet sonra kendine geldiğinde kalbinin iki defa durduğunu öğrenir. Doktor Selahattin'le konuşur ve vücudu kuvvetlenince omzundan bir ameliyat daha yapılıp İstanbul'a gönderileceğini öğrenir. Doktor ona baskına uğradıklarını ve çok zayiat verdiklerini söyler. Turgut annesine mektup yazmak ister. Bunun için hastabakıcı bir kız yardımcı olur. Mektupta elinden hafifçe yaralandığını belirtir. Şefkat'ın durumunu sorunca hastabakıcı kız ilgilenir ve Şefkat'i tarif ettirdikten sonra onunla dört yıldır görüşmediğini fakat daha önce çok samimî arkadaş olduklarını söyler. Hastabakıcı kız İstanbul'a on beş gün sonra gideceğini Şefkat'i de görmek istediğini belirtir. Bunun üzerine Turgut, annesinden cevap gelince ona haber vereceğini belirtir. Aynı gün Doktor Selahattin, Turgut'a ertesi sabah ameliyat olacağı ve düşmanların Anafartalar'dan çekildiği haberini verir. Ameliyat zahmetsiz geçer. Hastahanede bir hafta kaldıktan sonra Gülhane'ye aktarılır. Gitmeden bir gün önce annesinden mektup alır. Bu mektupta Şefkat'in hastabakıcılığı kursuna başladıktan sonra evden ayrıldığı yazılıdır. Nereye gittiği hakkında bir bilgi verilmemiştir. Ertesi gün Gülhane'ye yatırılır. Annesine bir haber gönderememiştir. Burada Doktor Selahattin'in arkadaşlarından biri, aldığı mektup üzerine Turgut'la ilgilenir. Turgut, ona mektup yazdırmak istediğini söyler. Bunu üzerine doktor bir hastabakıcı gönderir. Bu kız Şefkat'tir. İkisi de sevinirler. Şefkat, akşamüzeri Turgut'un annesinin yanına gidip durumu bildirir. Ertesi sabah ise Turgut'un annesinin rahatsız olduğunu ve bu sebepten gelemediği haberini verir. Turgut'un annesi zatürree olmuştur. Turgut, aynı gün Selahattin'in arkadaşı olan doktora

annesinin hastalığını söyler. Bu doktor bir dahiliye uzmanıyla annesini muayene etmeye gider. Muayeneden sonra Şefkat, Turgut'un annesinin hastalığı ile ilgilenir. Turgut ise içinde Şefkat'a karşı bir zaaf olduğunu fark eder. Şefkat hastahane ve ev arasında çok yorulmaktadır. Turgut'a üç gün sonra annesinin rahatsızlığının arttığını anlatır. Bu esnada hastabakıcı Sabahat'tan da on güne kadar geleceğini bildiren bir kart alır ve bunu Şefkat'e söyler. Şefkat bu habere çok sevinir. Bu sırada Seyfi meselesi açılır ve Şefkat, Turgut'un bu meselede kendisinden bir şey gizlediğini fark eder. Turgut'un annesinin hastalığı da artmaktadır. Ertesi gün odaya Şefkat'le beraber Sabahat da girer. Şefkat, Turgut'a annesinin tehlikeyi atlattığı haberini verir. Kendisi de birkaç güne kadar hastahaneden çıkacaktır. Bir süre sonra Şefkat içeri girer, ağlamıştır. Diyarbakır'a gitmek istemektedir. Turgut ise ondan biraz daha sabretmesini ister. Turgut, annesinden bir mektup alır. Annesi bu mektupta onun Şefkat'la evlenmesi isteğini belirtir. Bu mektubu Şefkat'e de okur ve hemen karar verirler. Bir hafta sonra Turgut hastahaneden çıkar ve iki ay sonra Şefkat'le evlenirler. Seyfi'nin Amasya'daki çiftlikte olduğunu ve oradan ayrılmayı düşünmediğini öğrenirler. Düşman da Çanakkale'den ayrılmak zorunda kalmıştır.

Turgut, Çanakkale'de askerlik vazifesini yapan genç bir ihtiyat zabitidir.

Ali Seyfi, aydın ve derinliği olan bir gençtir(s.14). Bunun yanında alınganlığı ve vehimleri de vardır(s.53). Turgut'un gözünden şöyle anlatılır:

"Garip bir çocuktu: Bazan çok samimî; bazan da yeni tanıdığım bir insan gibi yabancı ve resmî halleri vardı.(...) Zayıf, avurtları çökük, duru beyaz yüzünde geniş ve ileri doğru çıkık alnile çok iri gözleri fizyonomisine hâkimdi ve yüzünün diğer azasını silerdi. Tıpkı da yüzü gibi böyle ikiye bölünmüştü, canlı ve silik, hâkim ve ezik tarafları vardı. Bu tezatlarile hoşuma gider, hoşuma gitmediği zamanlar alâkamı çekerdi."(s.9)

Şefkat, genç ve güzel bir kadındır. Halinde bir masumluk, bir kibarlık vardır(s.44). Dış görünüşü şöyle ifade edilir:

"Başında geceki kalın şal yerine parlak sarı saçlarını iyice örtemiyen ince ipekli bir başörtüsü vardı. Yuvarlak yeşil gözleri, kıvrık uzun kirpiklerinin gölgesi içinde hem cesaret, hem de masumiyet ifade eden keskin ve temiz bir parıltı aksettiriyordu."(s.23)

Mekân olarak Çanakkale cephesi göze çarpar(s.3). Daha sonra İstanbul Dizdariye(s.31) gibi mutaassıp semtler görülür. Beyoğlu da eğlencenin yaşandığı yer olarak anlatılır(s.60). Şişli yozlaşmanın yoğun olarak yaşandığı bir yerdir(s.27).

Roman Birinci Dünya Savaşı yıllarında özellikle Çanakkale Savaşı'nın yapıldığı zamanlarda geçer.

Eserde halkın konuşma şekilleri olduğu gibi verilir:

" – Efendi çoh gan gediyi..."(s.92)

" – Çohtan avladı efendim."(s.99)

Tıbbî terimler de diğer eserlerde olduğu gibi burada da geçer: "Hémorragie"(s.65) "entermitans"(s.94)

Savaşın kötülüğünden bahsedilir:

"Burası cephe demektir. Sabahtanberi uzaktan gelen top seslerini duymadınız mı? Bayram topu değil bunlar... Her patlayışta memleketimizin bir köşesi yıkılıyor, sizin gibi nişanlıları, sevgilileri, anaları babaları olan nice gençler ölüyor. Her paylayış memleket için insan, para, bina, iş ziyanıdır; her patlayış nice aileler için bir matemdir. Böyle bir yerde yalnız kendinizi düşünemezsiniz. Burada en büyük ayıp en büyük günah en büyük mânevî yasak 'kendini düşünmek'tir."(s.25)

Yine cepheyle ilgili bilgiler verilir:

"Cephede âtıl durmak kadar fena bir şey yok. İstirahat ölümden beter. Tehlike ne kadar artar, faaliyet ne kadar çoğalırsa ruhumda o kadar ferahlık duyuyorum. Biz hakikaten asker milletiz, Turgut. Ateş altında bir düğün neşesi duyuyoruz. Şimdi neden eski padişahlar zamanında memleket bir harbe girdiği zaman bu havadisin halk arasında 'Düğün var!' diye yayıldığını anlıyorum."(s.87)

Sosyal eleştiriler de belirgin olarak verilir:

"Adadan Şişlideki apartımanlara yeni dönmüşler. Çok zengin bir aile. Ne diyorlar şimdi? Harp zenginlerinden. Tecrübe için gittim. Fakat bilseniz, bilseniz, ne batakhane !(...) Kimler yok içinde?... Polis müdürleri mi istersiniz, neler... Kumar içki, neler..."(s.27)

Savaş devam ederken Beyoğlu'nda eğlence sürmektedir:

"Garden-barda çıplak dolgun bacaklarile Van Step oynıyan Keti'yi seyretmek, arkasından 'Ayyt!...Karababam!...' şarkısını söyliyen ihtiyar Peroz'u dinlemek iki defadan fazla çekilir şey değildi."(s.60)

Doktorlarla ilgili bir yoruma da rastlanır:

"Allah insanı o cerrahların eline düşürmesin. Cerrah değil, cellâttır onlar..."(s.37)

Yazar aşkla ilgili ilginç görüşler ileri sürer:

" – Biz bunu arkadaşlarla da konuştuk, dedi, bilir misiniz ki bazı çok hisli hadım ağalarında yalnız aşıkâne değil, gölge halinde cinsî duygular da mevcuttur? Ben eskiden bir harem ağası tanırım ki bir kadını çıldırasıya severdi. Ahbabımdı. Bunu kendisine sordum. Anlattı. Evet. Gölge halinde. Meselâ sevgilisini kucaklamaktan zevk aldığını söylüyordu. Bunda ruha ve bedene ayrılacak hisselerin derecesini tayin etmek zordur. Fakat bir nazariyeye göre, insan vücudünün yalnız bir noktasında değil, her tarafında erkek ve dişi selüller mevcuttur. Bunların birbirine teması cinsel haz doğurur."(s.74)

" – Anneciğim... Bu sevda işleri böyledir... İnsan, yüzünde bir sivilce çıksa üzülür, sevgilisine görünecek diye üzülür."(s.39)

1.28. Ben Casus Değilim[158]

Suzan Şakir, Paris'e dayısının yanına gitmek için vapurla yola çıkar. Vapurda bir grup Pire'de inip, gezecektir. Suzan'a da inmeyi teklif ederler. Suzan ise kararsızdır. Bu grup beraber fotoğraf çektirmeyi ister. Suzan kabul eder ama fotoğraf çekilmek istenen yer birkaç defa değiştirilir. Fotoğrafın iyi çıkması kaygısı bahane edilerek fotoğraf çekme faslı iyice uzatılır. Bu esnada Suzan'ın mendile ihtiyacı olur. Tanıdığı bir adama bir şey söyleyeceğini bahane ederek onlardan ayrılır ve kamarasına gider. Kamaranın kapısını açar açmaz içeride bir adamın kendi çantalarından birini açmakla meşgul olduğunu görür. Bu adam Mösyö Walter isminde zengin ve kibar bir adamdır. Adam ayağa kalkar ve hiç aldırış etmeden odadan dışarı çıkar. Suzan, bu adamın para aramayacağını düşünmüştür fakat ne aradığını kestirememiştir. Fotoğraf hikayesinin kendisini meşgul etmek için uydurulduğunun farkına varır. Aklına casusluk ihtimali gelir. Ama bir yanlışlık

[158] Bu roman ilk olarak Cumhuriyet Gazetesi'nde 9 İkinciteşrin 1939 – 22 Birincikanun 1939 tarihleri arasında 39 sayı olarak tefrika edilmiştir. Bu kısımda verilen sayfa numaraları şu esere aittir: Server Bedi: Ben Casus Değilim (İstanbul,1945).

olabileceğini de düşünür. Bu esnada aklına vapura bindiğinde şu anda bulunduğu kamarada bulunan bir kadının rahatsızlığı nedeniyle vapurun komiserinin ricasıyla yer değiştirdikleri gelir. Böylece 18 numaralı kamaradan 17 numaralı kamaraya geçmiştir. Nakil işini hizmetçiler yaptığı için Suzan kadını görmez. Genç kadın vapurda bir casus grubu olduğuna ve bunların 17 numaralı kamarada bir şeyler aradığına kanaat getirir. 18 numarada kalan kadından şüphelenir. Bunun için hizmetçiyi çağırır. Önce kahve ister. Ardından yandaki kamarada kalan kadının memnun olup olmadığını sorar. Kadın memnundur. Ancak odasından günde bir defa çıkabilmektedir. Almandır. Kadın konuşmaktan ve yanında durulmasından hoşlanmamaktadır. Bunları öğrendikten sonra tekrar güverteye çıkar. Gruptan olan Madam Peloux hiçbir şey olmamış gibi yanına gelir ve Pire'ye çıkıp çıkmayacağını sorar. Suzan çıkmayacaktır. Öğle yemeğinden sonra odasına çekilir ve bu mesele üzerinde kafa yorar ama tam bir neticeye ulaşamaz. Biraz uyuduktan sonra kalkar. Kamaradan çıkarken Mösyö Walter'in onunla görüşmek istediğine dair bir haber gelir. Walter görüşmeye rakam söylemekle başlar. İki milyon frank teklif eder. Tek şartı zarfın üzerindeki balmumu mührün açılmamış olmasıdır. Bu zarfı almazsa intihar etmesi gerekmektedir. Suzan cevap vermez ve tereddütteymiş gibi durur. Bunun üzerine Walter kendi spor arabasını da vermeyi teklif eder. Kadın düşüneceğini söyleyerek ayrılır. Meseleyi az çok kavramıştır. Yapması gereken tek şey hasta kadın kamarayı terk ettiğinde zarfı ondan almaktır. Hizmetçiden, ona hissettirmeden kadının kamaradan saat kaçta çıktığını öğrenir. Güverteye çıktığında Walter'e rastlar ve ona ümidini kesmemesini ve ertesi sabah kendisini beklemesini söyler.

Suzan, ertesi sabah saat beşte kalkar ve hastanın odasından ayrıldığını gördükten sonra odaya girerek kapıyı kilitler. Odada kendisininkine benzer bir çantanın içinde zarfı bulur ve alarak dışarı çıkar. Kamarasında bir süre bekleyip sakinleştikten sonra güverteye Walter'e bakmaya çıkar. Walter'e üç milyon Frank'ı nakit olarak istediğini söyler. Kabul edince yaklaşılmakta olan Brendizi'ye çıkarak vapurdan ayrılırlar.

Suzan, parayı aldıktan sonra İsviçre'de Leman gölü kıyısında bir otele yerleşir. Odasında otururken hizmetçi ona Philips Wouwerman isimli bir adamın kendisiyle görüşme isteğini iletir. Suzan, aşağıya indiğinde bu adamın Walter

olduğunu görür. Otomobili getirmiştir. Artık ismi de değişmiştir. Suzan hakkında bilgi edinmiş ve vapurda onun oyununa geldiğini öğrenmiştir. Ondan zarfı nasıl ele geçirdiğini öğrenmek arzusundadır. Suzan her şeyi anlatır. Walter ondan kendisine yardım etmesini ister. Suzan başlangıçta buna yanaşmaz. Walter, Fransız olduğunu ve ordu istihbaratı için çalıştığını söyler. Ona yapacağı iyilikler karşılığında pek çok mücevher hediye edeceğini de vaad eder. Asıl ismi Filip'dir. Otelden göl üstündeki bir kahveye giderler. Filip, Hollanda'da doğmuştur. Annesi Hollandalı, babası Fransız'dır. Babasını altı yaşında iken kaybetmiştir. Annesi evdeki Fransız kültürünü korumuştur. Filip, genç yaşında babasının bütün işlerini eline almıştır. Çocukluğunda Juliana isimli bir Alman kızıyla arkadaşlık etmiştir. Annesi bundan rahatsızlık duyduğu için Filip'i Juliana'dan uzak tutmaya çalışmıştır. Bir süre sonra da bulundukları şehirden ayrılmış ve üç yıl kadar başka bir yere taşınmışlardır. Tekrar döndüklerinde artık gizli buluşmaya başlamışlardır. Bir gün annesine Juliana ile evlenmek istediğini söyleyince annesi bu evliliği onaylamaz. Bunun üzerine Filip, Juliana'yı unutmaya karar verir ve iş münasebetleri sebebiyle Avrupa'da gezmeye başlar. Bu arada Suzan'a kız kardeşi olmasını teklif eder ve bu suretle kendisine söz verilmiş olacağını belirtir. Sözünde durmazsa da öldürüleceğini hissettirir. Vakti azalan Filip vapurdaki kadının yerini öğrenince Suzan'a haber vereceğini ve gelmesini isteyeceğini belirterek ayrılır. Ayrıca kendisine dikkat etmesini takip edilebileceğini de sözlerine ilave eder. Suzan'ın ricası üzerine casusluk üzerine bazı bilgiler de verir. Kendisi haber verene kadar otelden ayrılmamasını ister. Hürriyetinin kısıtlanmasına rağmen Suzan bu maceradan hoşlanmaya başlamıştır. Bir kütüphaneden casusluk kitapları alarak okumaya başlar. Dört beş gün bekledikten sonra Filip'le görüşür. Berlin'den henüz gelmiştir. Vapurdaki kadın zannettiği birini bulduğunu ama onu Suzan'ın görmesi gerektiğini söyler. Bu kadın bir dansözdür. Küçük çiçek lakabının sahibi olabileceği de söylenmiştir. Filip, Berlin'e gidip bu kadınla tanışmıştır. Filip, ona 'Küçük Çiçek' diye hitap edince kendisinin küçük çiçek olmadığını söylemiştir. Ertesi gün Filip'le Suzan tren yoluyla Berlin'e hareket ederler. Filip, Marsilya'daki Fransız buğday silolarını zehirleyen bir şebekenin peşinde olduklarını belirtir. Suzan, Filip'e kadınlarla ilgili sorular sorar. Filip'in kadınlara zaafı vardır. Hatta bu yüzden servis tarafından uyarılmıştır. Berlin'de bir gece Suzan, Filip ve 'Küçük Çiçek' şarkısını söyleyen Lotte Falken yemek yerler.

Suzan bu kadının vapurdaki kadının olup olmadığını anlayamaz. Lotte ile Suzan çok çabuk kaynaşırlar. Ayrılırken Lotte, Suzan'a telefon numarasını verir ve aramasını ister. Ertesi gün Filip eski arkadaşlarından biriyle karşılaşır. Klech ismindeki bu arkadaşı ona Juliana'nın halasının oğluyla sık sık karşılaştığını söyler ve onun adresini verir. Filip verilen adrese gider. Burada, Juliana'nın halasından onun amcasının Bern'de bulunan kliniğinde tedavi gördüğünü öğrenir. Filip oranın adresini alır ve evden ayrılır. Suzan'la buluştuklarında Lotte'nin onları ertesi gün için yemeğe çağırdığını öğrenir. Suzan, Lotte ile buluştuğunda elinde iki mektup görür. Birinin üzerinde Marsilya mührü vardır. Lotte bu mektupları okuduktan sonra çantasına koyar. Biraz konuşurlar. Suzan bu mektupları ele geçirmek için bir çare düşünür. Lavaboya gitmek bahanesiyle Filip'e telefon açar ve onun Lotte'yi arayarak telefonda meşgul etmesini ister. Filip bunu yaptıktan sonra bu mektubu okur, yerine koyar ve notlar alarak defterine yazar. Akşamleyin Suzan, Filip'le buluşur ve mektubu yazan kişinin takipten korktuğu için yeni adresini yazdığını söyler. Filip Suzan'ın bu adresi almakla kendisine bir hafta kazandırdığını belirtir. Bu bir hafta da Bern'e gidip Juliana'yı görmek ister. Suzan ise Berlin'de kalacaktır. O akşam Lotte ile buluşurlar. Kadın çok içki içmektedir. Şarkılar söyleyip eğlenmektedir. Yalnız garson bir kağıt getirince kadının morali bozulur ve sessizleşir. Çok korktuğundan bahseder. Suzan'a beraber kalmalarını teklif eder.

Filip, Bern'de Juliana'nın amcası Doktor Küngli'nin kliniğini bulur. Burada Juliana ile karşılaşır. Juliana bu karşılaşmaya çok sevinir ve ağlar. Filip, Juliana'nın bazı sözlerinden, içindeki kıskançlık hislerinin etkisiyle, amcasının oğlunu sevdiği sonucunu çıkarır. Juliana, Filip'in kısa bir süre sonra döneceğini öğrenince vereceği garden partiye kadar kalmasını ister. O günden sonra Filip, Juliana'yı her gün görmeye başlar. Onun partisine de gider. Burada davetliler arasındaki sınıf farklılığı dikkatini çeker. Bunların arasında bir adam üzerinde dikkatini yoğunlaştırır. Bu iyi anılmayan bir gazinonun sahibidir. Juliana ile bir müddet sonra Berlin'de buluşmaya söz verirler. Filip, Juliana'ya evlenme teklif eder. Juliana kesin bir cevap vermez. Bu durum Filip'i üzer ve oradan ayrılır. Ertesi gün öğle vakti Suzan'la buluşur. Suzan, Filip'ten ayrıldıkları gece Lotte ile aynı yatakta yattıklarını ve bundan sonra kadının kendisine iki defa aşkını ilân ettiğini söyler. Evvelki gece de Marsilya'daki arkadaşı öldürüldüğü için çok karamsardır ve kendisi de ölmek ister. Ayrıca Alman gizli

servisinin emrinde olduğunu da itiraf eder. Suzan vapurdaki kadının bu olmadığına kanaat getirmiştir. Ayrıca Lotte'den öğrendiği bazı isimleri ve adresleri Filip'e verir. Daha sonra Paris'e giderler. Suzan burada dayısını ziyaret eder. Filip de şeflerinden birinin yanına gider. Şefi, ona direkt olarak ordu ile irtibat kuran bir kadının kimliğinin henüz ele geçmediğinden bahseder. Marsilya'daki adam öldürüldükten sonra bile faaliyetlerin devam ettiğini de ilave eder. Üç gün sonra tekrar Berlin'e dönmesi gerektiğini belirtir. Bu defa kendisiyle beraber çalışacak Schmidt isminde bir adam kendisine tanıştırılır. Teşkilat casusluk faaliyetinin İsviçre'den yapıldığı kanaatindedir. Filip, şefinin kendisini Suzan'dan uzak tutmak istediğini hisseder ve Suzan'ı Paris'te bırakmaya karar verir. Ertesi akşam Suzan'la buluşur. Akşama kadar otomobille gezerler. Ona artık serbest olduğunu söyler. Akşam yemeğini yedikleri lokantada Filip, kendilerini takip eden bir adamdan şüphelenir. Ardından Suzan, Paris'in kenar mahallerine gitmek ister. Filip onu götürür. Burada tuzağa düşerler ve Suzan kaçırılır. Filip bunu gizli servise haber verir. Bir müddet sonra olay yerine polis müfettişi gelir. Bazı soruşturmalar yapar ve Filip'i gönderirler. Filip, ertesi gün Paris'ten Berlin'e gitmeye mecbur olduğu için içinde derin bir sıkıntı vardır. Berlin'e vardığında orda daha evvel çalıştığı bir Alman tüccarından bazı şeyler öğrenmeye çalışır. Ondan diğer ülkelerde kendilerinin gönderdiği makaleleri yazan bazı gazetelerin olduğunu öğrenir. Daha sonra Schmidt'le buluşur. Adam, Suzan'ın kendi Paris'ten ayrılırken henüz bulunamadığını söyler. Daha sonra bazı planlar yaparak ayrılırlar. Ama soruşturma bir türlü ilerlemez. Filip hem Lotte Falken ile hem de Juliana ile buluşur. Juliana, Filip'in Lotte ile gezdiğini öğrenir. Bunu amcasının oğlu Ludwig söylemiştir. Juliana, Lotte'nin Filip'in metresi olduğunu zannetmektedir ve bir daha bu kadını görmemesini emreder. Filip, masanın üzerindeki Fransızca bir kitabı karıştırınca Juliana rahatsız olur. Bu kitabın içinde bazı yazılar vardır ve bu yazılar Juliana'ya ait değildir. Otele dönünce Schmidt'in kendisiyle görüşmesini isteyen bir mesajını bulur. Schmidt, bazı bilgiler bulmuştur. Adam istihbarat merkezinin Zürih'te olduğunu öğrenmiştir. Ayrıca bir İspanyol'dan bilgi aldığından bahseder. Filip bunun Juliana'nın amcasının evindeki adam olduğunu tahmin eder. Schmidt, Filip'ten otomobil kulübünün balosu için iki davetiye ister. Juliana da iki davetiye istemektedir. Juliana ile beraber davete giderler. Baloda, Schmidt, Filip'e Lotte'yi çok önemsememesini söyler ve ondan beş gün içinde Zürih'e hareket

etmesini ister. Bir süre sonra Filip'le Schmidt Zürih'ten biraz dışarıda bir lokantada buluşurlar. Bu arada Filip, Juliana'dan Bern'e gideceğine dair bir mektup alır. Schmidt, 'Küçük Çiçek'in bir kadın olduğu bilgisini verir. Ayrıca bir adam hakkında Juliana'nın amcasından bilgi almasını da ister. Lotte'nin artık kendi adlarına çalıştığı bilgisini de verir. Filip, Schmidt'in dediği adam hakkında bazı bilgiler edinir. Bu adam pek iyi biri olmamasına rağmen Juliana'nın amcası adamı över. Otelde şefinin acilen Paris'e gelmesini isteyen bir mesajını bulur. Hemen Paris'e hareket eder. Şefine, Schmidt hakkındaki şüphelerini iletir. Şefi bunlara aldırış etmez ve ona Hollanda'daki bazı firmalar hakkında araştırma yapma görevi verir. Bu arada Suzan'ın Lotte Falken'in bir ihbarı sonucu Alman casuslarca kaçırıldığını öğrenmişlerdir ve Suzan'ı kurtarmaya çalışmaktadırlar. Eğer akşama kadar beklerse bir sürprizle karşılaşabileceğini de belirtir. Akşam üzeri Filip'in odasına Suzan girer. Suzan başından geçenleri Filip'e anlatır. Onu nazikçe sorgulamışlar ve ona iyi davranmışlardır. Hatta ona kendi casusları olmasını teklif ederler. Suzan bu olaydan sonra artık sıkıldığını ve ayrılmak istediğini söyler. Filip ondan son bir kez olarak Juliana ile konuşmasını ister.

Bir hafta sonra Juliana ile Filip, Berlin'de buluşurlar. Filip genç kadından amcasının oğlunun yanından ayrılmasını ister. Juliana biraz daha beklemesini arzu etmektedir. Filip, üç gün sonra Schmidt ile buluşur. Filip ona Hollanda gezisinin raporlarını verir. Schmidt de ona Doktor Küngli'nin Zürih'teki evinin casus yuvası olduğunu belirtir. Ayrıca Juliana'nın da bu olayların içinde olabileceği şüphesini iletir. Filip, Juliana'nın suçsuz olduğunu düşünmektedir. Bunu ispat edebilmek için süre ister. Bir hafta sonra buluşmak üzere ayrılırlar. Filip bu arada Suzan'ı çağırır. Suzan'ın geldiği günün akşamı onu Juliana ile tanıştırır. Suzan'ın halinde bir tuhaflık sezer. Yemekten sonra Filip'e bir şey demeden ayrılır. Filip, ertesi gün kalktıktan sonra Juliana'nın evine gider. Kapıyı Juliana açar ama eve girmesini istemiyor gibi bir hali vardır. Bunun üzerine Filip geri döner. Yolda evin hizmetçisiyle karşılaşır ve evde Ludwig'in olduğunu öğrenir. Kıskançlık hisleriyle hizmetçinin peşinden eve girer. Juliana'ya Ludwig'in onun âşığı olup olmadığını sorar. Juliana cevap vermez, yalnız masanın çekmecesini kilitler. Filip kendisinden bir şey saklandığını anlar ve masanın çekmecesini zorlamak için oraya doğru gider. Juliana masanın çekmecesini açarsa aralarındaki her şeyin biteceğini söyler. Buna rağmen Filip çekmeceyi görmek

ister. Bunun üzerine sinirlenen Juliana masanın gözünden içinde askerî evrak, pasaport, fiş ve mühürler bulunan bir zarf çıkarır. Ardından Juliana'dan Ludwig'in bir casus olduğunu ve genç kadının da Ludwig'in teklifini kabul ederek casusluğa başladığını öğrenir. Zürih bölgesi onun idaresindedir. Kendisinin takma adının 'Küçük Çiçek' olduğunu belirten bir evrak gösterir. Bu şoktan sonra Filip evden ayrılır. Suzan'ın yanına koşar. Suzan, Juliana'yı görünce onun vapurda gördüğü kadın olduğunu anlamıştır. Suzan, İtalya yolu ile İstanbul'a dönecektir. Filip'ten ayrılır. Bindiği vapur İstanbul'dan ayrılırken bindiğiyle aynıdır. Numaraya bakınca 18 numara olduğunu görür. Bunları unutmak istediği için kaptana gider ve başka bir kamara alır.

Suzan, annesi Fransız olan ve Paris'te doğan genç ve güzel bir kadındır(s.4). Küçüklüğünden beri çevresinde zeki biri olarak tanınır. Ama zekasını zekâsını teşhir etmeği budalalık sayar, istihzadan da hoşlanmaz(s.12). Küçüktenberi en önemsiz meselelerde. bile niyetini saklar(s.5). Kocasından henüz boşanmıştır. Dünyada zengin ve hür yaşamaktan başka istediği yoktur. Merhametsiz olmadığı halde ahlâk bahsinde fazla duranları sevmezdi. Hayattan daha güzel şey olamazdı. Fazilet daha sonra geliyordu(s.12). Ömrünün iki büyük ideali vardır: hürriyet ve servet (s.26).

Dış görünüşü şöyle anlatılır:

"Beyaz elbise hem onun güneşte yanmış, mat ince tenini açıyor, hem de saçlarının tabiî sarısile iri siyah gözleri arasındaki tezadı aydınlatıyordu. Bu gözler ve bu geriye yatık alın babasınındı. Bu aslında pembe beyaz ten, kanadları yapışık ince burun ve keskin hududlarla yüzünden ayrılan vuzuhlu ve biçimli ağız annesini andırıyordu."(s.13)

Kendisi ve ailesi hakkında da şunlar ilave edilebilir:

"Paris'te doğdunuz. Babanız hükümet tarafından oraya maliyecilik tahsili için gönderilmiş bir talebe idi. Paris'teki ecnebi talebelerin çoğu gibi, oturduğu pansiyon sahibinin üzüm gözlü sarışın kızını sevdi. Sevdi ve onunla evlendi. (...) İyi bir diploma, güzel bir kadın ve daha güzel bir bebekle İstanbula geldi. (...) dört sene evvel babanızı, iki sene evvel annenizi kaybettiniz. Geçen sene zengin ve münasebetsiz bir adamla evlendiniz. Bu adam, hem kıskanç hem çapkındı. (...) Onu Taksimde, bir apartmanda, çırılçıplak iki kadının ortasında viski içerken yakalattınız.

Kocanız resmî ve nazik bir vaziyette bulunduğu için skandaldan korkuyordu. Boşanma davası sizin istediğiniz neticeyi verdi."(s.29)

Filip, kibar ve zengin bir adamdır(s.5). Zengin bir fabrikatörün oğlu ve bir tek varisidir(s.6). Kabarık zeki alnının altında parlayan gri gözleri vardır(s.6).

Mekân olarak bir gemi mevcuttur(s.3). Daha sonra İsviçre'de Leman Gölü (s.26), Paris(s.86), Bern(s.70), Berlin(s.57) gibi şehirlerden bahsedilir.

Zaman olarak İkinci Dünya Savaşı yılları belirgin şekilde göze çarpar.

Eserde yabancı kelime kullanımı vardır: "Trés amusant"(s.8).

Erkekler hakkında şu yorumlar yapılır:

" – Hepinizin, dedi, bütün erkeklerin apartman gibi bir kalbiniz var. Her odasına bir kadın yerleştiriyorsunuz. Poligam şark erkeklerinden farkınız bunu gizli yapmanızdan ibaret."(s.37)

Kadınlar hakkında da yorumlara rastlanılır:

" Korku çok meşru bir duygudur. Hele bir kadın için" (s.53) " (...) siz modern kadını anlamağa çalışınız. Hürriyet bizim için çok aziz bir şeydir. Ben hürriyeti paradan da, tuvaletten de fazla seviyorum."(s.85-86)

Romanda ara ara casusluk hakkında bilgiler verilir.(s.39, s.43, s.51-52)

Romanın gerçek hayattan alındığını ispat etmek kaygısı görülür. Bunun için 7 İkinciteşrin 1939 tarihli Cumhuriyet gazetesindeki tefrika tanıtımında şu ifadeler kullanılır:

"BEN CASUS DEĞİLİM -Yazan: Server Bedi

Adına rağmen, bu, tam bir casus romanıdır. Vak'ası İstanbulda, İsviçrede, Pariste... geçer. Kahramanları arasında güzel bir Türk kadını da vardır. Arkadaşımız Server Bedi, bu romanının Avrupa casus teşkilatlarına aid kısımlarını en son vesikalardan almış, Fransaya aid kısımlarında bir Fransız zabitinin neşredilen ifşaatını motif olarak kullanmıştır. Tamamile muhayyel olmayan bu romanımızda, hayal ve hakikat, müthiş ve güzel bir sergüzeşti canlandırmak için elele verir."

Yine aynı gazetenin 6 Birincikanun 1939 tarihli "Ben Casus Değilim" tefrikasının son kısmında şu ibare yer alır:

"NOT: Evvelce de ilan ettiğimiz gibi bu romanda Suzan Şakirin faaliyetleri ve sergüzeştleri müstesna, Avrupa casus teşkilâtına ve hareketlerine aid bütün bilgiler ve vak'alar, fransızca neşriyattan alınmıştır. Bilhassa yüzbaşı S.de Barriére'in

F.Carco tarafından toplanıp neşredilen hatıralarından ve Paul Allard'in <Casuslar harbi>adlı eserinden istifade edilmiştir. Birçok vak'alar, bilgiler ve anekdotlar hakikî olmak lâzım gelir. S.B."

1.29. O Gece[159]

Şükran, bir gece odasında ölen bir adamı hizmetçisi Naciye ve kapıcı Hüseyin vasıtasıyla dışarı attırır. Şükran'ın kocası Fazıl apartmana gece yarısından sonra döner. Karısı uyumuştur ama odada eter kokusu vardır. Karısının uykusu hafif olmasına rağmen yaptığı gürültülere uyanmaz. Fazıl, geceleyin karısının çığlıklarına uyanır ve ardından karısını uyandırır. Karısı fena olduğunu söyleyerek bir daha uyur. Fazıl, sabah hizmetçiye Şükran'a ne olduğunu sorar ama hizmetçi de net bir cevap vermez. Kapıcıya bir iş vermek için çağırır ama ondan da bir haber yoktur. Evden çıkar. Köşe başında bitişik apartmanın kapıcılarıyla bekçinin bir ölü üzerine konuştuğunu duyar ama aldırış etmez. İçinde bir endişe vardır. Tekrar sokağa döner. Bir şey sormak istediği halde soramaz ve etrafına bakınır gibi yaparak, kapıcıların söylediklerine kulak kabartır. Kapıcılar evvelki gece ayak sesleri duyduklarından bahsederler. Bu arada Fazıl, Hüseyin'inin de kapıcıları dinlediğini fark eder. Ona nerede olduğunu sorar ama ondan bir cevap alamaz. Yapması gereken işi söyler ve bir taksiye binerek işyerine gider. Eve dönünce hizmetçi de bir tuhaflık hisseder. Şükran, eve döndüğünde yüzünde bir solgunluk vardır ve bir an önce kocasından uzaklaşmak istemektedir. Fazıl, karısının yanına gider ve ona evdeki durumun sebebini sorar. Karısı, kendisinin içinde bir sıkıntı olduğunu, hizmetçinin de yorgun olabileceğini söyler. Fazıl, sokakta ölen adamdan bahsedince, Şükran bunun da kendisini etkilediğini zannettiğini söyler. Fazıl'ın içinde kendisini rahatsız eden bir sıkıntı vardır. Ertesi sabah kapıda bekçiyle karşılaşır. Adam onunla konuşmak ister. Evvelki gece kapıcı uykusunda bağırmıştır. Bekçi bunu duyup kapıyı çalmıştır ama kapıyı da açmamıştır. Sonra pencereyi açmıştır. Ağlamış gibi durmaktadır. Fazıl bekçiye ölüyü de sorar. Ölünün üzerinde hiçbir darp izi yoktur. Kalp krizinden

[159] Bu roman daha önce 22 Nisan 1946 – 24 Temmuz 1946 tarihleri arasında Vakıt Gazetesi'nde 71 sayı olarak tefrika edilmiştir. Bu kısımda verilen sayfa numaraları şu esere aittir: Server Bedi: O Gece (İstanbul,1947).

ölmüştür. Orta yaşlardadır ve efendi bir adam kılığındadır. Fazıl ister istemez kendi eviyle bu ölü arasında bağlantı kurar. Akşam eve dönünce hizmetçinin üzerindeki tuhaflığın gitmediğini fark eder. Ayrıca bir polis kendisini aramıştır. Fazıl karakola gider. Ona ölü hakkında bilgi verirler. Cinayet şüphesi yoktur. Yalnız cebindeki bir zarfta Bursa'daki bir adres vardır. Bunun araştırılması için Bursa emniyetine yazı yazılmıştır. Fazıl'ı emniyete çağırmalarının sebebi kapıcının sayıklamalarıdır. Kapıcı, ben ölü taşıyamam, Naciye taşısın diye bağırmıştır. Fazıl ölünün kimliği tespit edilirse öğrenmek istediğini bildirir ve oradan ayrılır. Kapıcıyı sorguya çekmeye karar verir. Eve döndüğünde Hüseyin kapının önündedir. Fazıl'ın bir sorusu üzerine içeri kaçar. İçeriden odasının kapısını kilitler ve açmaz. Fazıl bir hile yaparak kapıyı açtırır. Dövecekmiş gibi üzerine yürür ve onun korkusundan istifade etmek isteyerek art arda sorular sorar. Sonunda adamın masumiyetine kanaat getirir. Bu konu üzerinde kafa yorarken aklına Şükran'ın bir âşığı olduğu ve gece evde ölünce onu hizmetçiye ve kapıcıya attırdığı gelir. Ama Şükran'dan böyle bir şey beklemez. Hatta zatürree olduğu zaman ona çok iyi bakmıştır. Aklından bu düşünceyi çıkarmaya çalışır. Eve girdiğinde Şükran'a başından geçenleri anlatır. Şükran, Fazıl'ı bir kadının aradığını söyler. İsmini söylememiştir. Şımarık bir sesi vardır. Şükran bu sesi Fazıl'ın Şükran'la evlenmeden önceki nişanlısı Nezahet'in sesine benzetmiştir. Fazıl'ın zihninden sorular silinmeye başlar.

Ertesi sabah kafası rahatlamış şekilde evden çıkar fakat bitişik apartmanın sahibinin karısı ona manalı bir aşağılayışla bakar. Fazıl rahatsız olur. Daha sonra karşılaştığı komşulardan bir mühendis de ona dikkat çekici bir biçimde bakar, ama o aldırış etmez. Akşam eve dönerken sigara almak için uğradığı tütüncü de dikkat çekecek biçimde durup durup Fazıl'ın yüzüne bakar. Evde Şükran daha neşelidir ama Naciye'nin kederi devam etmektedir. Fazıl kulübe gider. Gece yarısı dönerken arka mahallede oturan Rum doktor da ona bir tuhaf bakmıştır. Kapıcı da iyice şaşırmıştır ve tuhaf davranışlar göstermektedir. Gece, yatakta bu bakışlardan ortalıkta bir dedikodu döndüğü sonucuna ulaşır. Ertesi akşam kulüpte bir tüccar arkadaşı ortalıkta bazı söylentiler olduğunu söyler. Fazıl'ın bir şeyden haberi olmadığını fark edince konuşmayı değiştirir. Fazıl eve dönünce bir zarf bulur. İçinde 'En geç kocalar haber alır.' cümlesini okur. Ertesi gün yazıhaneyi bir kadın telefonla arar. Farkında olup olmadığını sorar ve telefonu kapar. Bu esnada Şahap isminde bir dostu gelir ve

onunla yemeğe giderler. Dostu duyduğu bir dedikodu üzerine gelmiştir. Fazıl'ın şüphelendiği şeylerden bahseder. Hakkında çok ağır dedikodular yapılmaktadır. Dedikodunun bütün şehirde duyulduğunu anlatır. Ölen adamın hakkında bilgi geldiğini de söyler. Şube müdürü arkadaşıdır, ondan öğrenmiştir. Hatta ölen adamın evinde bir de resim bulunmuştur. Buna bakmalarını teklif eder. Resmin Şükran'ın resmi olup olmadığını polis araştırmaktadır. Şube müdürü, ölen adamın Bursalı, kırk beş yaşlarında, kimsesi olmayan, bir ara vilayet muhasebesinde çalışan fakat yolsuzluğu görüldüğü için mahkum edilip sonra affedilen, sessiz, münzevi biri olduğunu söylemiştir. Odasında bir takım evrak, aile resimleri ve hatıra defteri gibi bir şeyler bulunmuştur. Resmi Fazıl'a gösterirler. Bu on altı yaşlarında bir kızın resmidir. Fazıl bunu Şükran'a benzetmez. Ama içerisinde bir şüphe vardır. Resmi alır ve karısına göstermek ister. Eve geldiğinde Şükran yine evde yoktur. Hizmetçi ise hastalandığını ve artık Ankara'da çalışmak istediğini belirtir. Şükran eve gelince ona hakkında dedikodu yapıldığını ve resme bakması gerektiğini söyler. Şükran resme bakar ve resmin kendisine ait olmadığını söyledikten sonra gittiği yatak odasında bayılır. Bu durum Fazıl'ın şüphelerini artırır. Şükran, hasta olduğunu belirtir. Fazıl, ertesi gün onu doktora götürmeye karar verir. O gün Nezahet telefonla arar. Bursa'daki bir aşk macerasından bahseder ve Fazıl'dan bir randevu alır. Onunla bir lokantada buluşurlar. Nezahat, Fazıl'a Bursa emniyet müdürü olan dayısından aldığı bir mektubu okutur. Bu mektupta ölünün evrakı arasında Şükran'ın adının geçtiği ve resmin Şükran'a ait olduğunun belirtildiği yazılıdır. Fazıl, hemen Bursa'ya gidip ölünün evrakını görmesi gerektiğini düşünür. Ertesi gün Bursa'ya gitmeye karar verir. Şükran da yorgun olduğunu ileri sürerek doktora gitmek istemez. Eve döndüğünde kapıcı da köyüne gitmek istediğini söyler. Fazıl, Bursa'da önce valiyi görmenin daha iyi olacağını düşünerek onun yanına gider. Vali kanunî bir mahzur yoksa evrakın valilikte incelenebileceğini, bunun için ertesi gün gelebileceğini belirtir. Vali, Nazmi'nin hizmetine bakan yaşlı bir kadının onu öldürenin İstanbul'daki bir kadın olduğunu söylediğini de belirtir. Ertesi gün valiliğe gittiğinde muavinini görür. Savcılık evrakın ancak orada görebileceğini bildirmiştir. Savcı bulunan evrakı gösterir ve incelemesi için ancak suç ihbarı niteliğinde bir dilekçe ile başvurması gerekmektedir. Bunun üzerine valiyi bulur. Vali bir sorun olmayacağını söyler ama yine de hukukî durumu incelemek ister. Daha sonra tekrar valiye

gittiğinde emniyet müdürlüğüne bir ihbar olduğunu öğrenir. Bursa'daki bir dahiliye doktoru Nazmi'nin kendisine İstanbul'a gitmek istediğini söylediğini belirtmiştir. Bir kadını göreceğini belirterek ondan kalbi kuvvetlendirecek ilaç istemiştir. İş emniyete tekrar gidince Fazıl ertesi gün İstanbul'a dönmeye karar verir. Akşamüzeri otelin salonunda otururken burada bir adamla tanışır. Bu adam Fazıl'ın başına gelenleri biliyordur. Emniyetteki bir arkadaşından olayın gidişatını öğrenmiştir. Bu defterde eski bir aşktan bahsedildiğini duymuştur. Adam Sıdıka isminden bahsedince Fazıl şaşırır. Ölen adam Nazmi, Sıdıka isminde birini seviyordur. Fazıl ertesi gün bu adamın emniyetteki arkadaşının yanına gider. Adama derdini anlatır. Adam müdür izin vermediği sürece bir şey anlatamayacağını söyler. Müdürle konuşur. Müdür o gece evrakın incelendikten sonra gösterilebileceğini söyler. Ertesi gün evrakın incelenmesinin bittiğini öğrenir. Evrakı orada okuması kaydıyla Fazıl'a verirler. Fazıl okumaya başlar.

Nazmi, emekli bir miralayın oğludur. Mülkiyede okumuş ve maliyeye girmiştir. Hulusi isminde bir arkadaşı onu Beyoğlu hayatına iyice alıştırmıştır. Refet Paşa'nın İstanbul'a geldiği gün kalabalıkta bir kızın rahatsızlandığını görür ve ona yardımcı olmak ister. Bu kız teyzesini arayan güzel ve saf biridir. Kızın ismi Sıdıka'dır. Bu kızla bir kez daha görüşmek ister. Kız söz vermez fakat her akşam parkta gezmeye çıktığını sezdirir. Sıdıka'nın teyzesini bulunca Nazmi onunla da tanışır. Onun ismi Zeynep'tir. Birkaç gün parka gider ama Sıdıka'yı göremez. Ama bir gün yine oralarda gezerken Sıdıka ve teyzesi ile karşılaşır. Onlarla hoşça vakit geçirir. İki üç defa daha Gülhane Parkı'nda buluştuktan sonra Çamlıca'ya kadar giderler. Nazmi, Zeynep'le ayrı buluşmak ister ve onu odasına çağırır. Zeynep ertesi akşam onun odasına gider. Bu işlerden arkadaşı Hulusi'ye de haber etmiştir. Hulusi onun ikisini de elde edebileceği kanaatindedir. Nazmi, bir yandan Sıdıka'ya evlenme vaat ederek, onunla beraber olurken, bir yandan da Zeynep'le beraber olur. Bu arada Sıdıka hamile kaldığı için hemen evlenmek ister. Zeynep, Nazmi'nin her ikisini de kullandığını fark eder ve ona bir oyun yapar. Aşklarının son hatırasını yaşamak bahanesiyle alem yapmaya Nazmi'yi ikna eder. Bu alem gecesini Sıdıka'ya haber verir ve Sıdıka evi basar. Nazmi, daha sonra Sıdıka'dan af dilemek için onu arar. Ama Sıdıka teyzesinin evinden ayrılmış, Fatih'teki bir arkadaşına gitmiş ve orada hastalanmıştır. Çocuğunu İzmir'de bulunan annesinin süt kardeşinin kocası olan

Yusuf Paşa'nın yanında doğuracağını söylemektedir. Nazif bu arkadaşının evine gider fakat Sıdıka ile onu görüştürmezler. Sıdıka, Paşa'nın yanına, İzmir'e gider. Nafiz, buraya yazdığı mektuba olumsuz cevap alır. Bunun üzerine aylarca perişan halde dolaşır. Çocuğun doğması gereken zaman da geçmiştir. Bir gece Zeynep'in evine gider. Zeynep ona Sıdıka'nın bir kız çocuğu doğurduktan sonra intihar ettiğini söyler. Kızın adını Şükran koymuştur. Paşa bu çocuğu evlat edinmiştir. Bu geceden sonra Nafiz kalp hastalığına yakalanmıştır. Nafiz, aradan yıllar geçtikten sonra kendisini İzmir'e tayin ettirir. Burada uzaktan kızını takip eder. Lisede okuyan Şükran'ın arkadaşlarından biri Nafiz'in arkadaşının çocuğudur. Bu kız vasıtasıyla Şükran'dan haber alır. Bir gün arkadaşına sırrını açıklar. Kızı Şükran'ı arkadaşının evine çağırttırır ve ona babası olduğunu söyler. Ama kalp hastalığı arttığı için ve bakanlığın ataması üzerine Bursa'ya gitmek zorunda kalır. Kızına çeyiz parası vermek için zimmetine para geçirir ama daha sonra affa uğrar. Şükran'ın İzmir'de iken hediye ettiği fotoğrafı da başucuna koymuştur.

Defterde kızının evlenmek için Fazıl'ı tercih etmesi gerektiğini belirtmiştir. Ölmeden önce son defa kızını görmek ister ve defter sona erer. Fazıl defteri okuduktan sonra emniyet müdürüne teslim eder. Eve döndüğünde Şükran'a hiçbir şeyden bahsetmez. Bir ay içinde de bütün dedikodular yatışır.

Şükran, İzmirli'dir(s.38). Siyaha çalan elâ gözleri vardır(s.15). Şükran'ın kapalı bir tabiatı vardır. Bazen önemsiz şeyleri de gizler(s.52).

Fazıl, vehimli bir adam değildir. Kendine çok hâkimdir. Bilhassa iş başında ve mücadele halinde kendisini muhayyilesinin oyunlarını kaptırmamasını bilir(s.17). İnatçı biridir(s.45).

Nezahet, cevval, müstehzi, neşeli, fettan, şımarık, tehlikeli bir kadındır(s.46). Yuvarlak yeşil gözleri vardır(s.47). Can sıkacak ve hoşa gidecek sözlerin tezadı arasında insanı şaşırtmaktan ve böylece enteresan olmaktan zevk alır(s.47).

Nazmi, gençliğinde uzun boylu, pembe tenli, mavi gözlü, ince, dalgalı sarı saçlı, kıyafetlerinde titiz bir adamdır(s.81). Aslen İstanbullu'dur. Maliyede memurdur. Edebiyata da biraz merakı vardır(s.72).

Sıdıka, akıllı kızdır, gözünden hiç bir şey kaçmaz, fakat yüreği çok saftır. Hiç fenalık bilmez. Hamarattır, ev kadınıdır, melek gibidir, hiç kavgayı sevmez.Yalnız

çok kin tutar. Bir kere darılırsa barışmaz. Alıngan değildir. Çok sabırlıdır. Ama bir kez kırıldı mı bir daha barışmaz(s.85).

Zeynep, kin tutmaz. Hiddeti çabuk geçer. Fakat hercaidir(s.85). Serbestliği sever(s.95).

Mekân olarak Bursa(s.57), İzmir(s.148), ve İstanbul gibi şehirler görülür. Olayların pek çoğu Ayasofya(s.79), Gülhane(s.82), Dizdariye(s.83), Beylerbeyi(s.91), Çengelköy(s.91) gibi semtlerde geçer.

Argo kelimelere rastlanılır: "maval okumak"(s.101), "gaco"(s.101), "Biz çakarız oğlum"(s.102), "iskandil etmek"(s.107), "Piyazlarınız bana tesir etmez."(s.139).

Nazmi'nin hatıraları yazılırken onun gençliğinde kullandığı dil tercih edilmiştir.

Olaylar İstanbul'un işgalden kurtulmasından itibaren(s.76) 1940'lara kadar gelen bir zaman dilimi içinde geçer. Eserde Cumhuriyet'in onuncu yılında çıkarılan aftan da bahsedilir(s.156).

Romanın konusunun gerçek bir olaya dayandığı izlenimi verilmeye çalışır:

" – Sen hatırlamıyorsun, dedi, mütarekede İstanbulda böyle bir dedikodu daha çıkmıştı. Beyoğlu'nda, eski Parizyananın üstündeki apartmanda, bir kadın geceleyin eve sevgilisini almış, adam ölmüş, cesedi kadının annesiyle hizmetçi arka sokağa bırakmışlar... Galiba, gazetelerde yazdıydı."(s.33)

" Ben bu mevzuda İsviçre'de bir piyes de seyrettim. Orada kahraman senin gibi tüccar değil, bir eczacıydı. Gece evine geliyor ve karısının yatak odasında onun âşığiyle karşılaşıyor. Klâsik bir heyecan sahnesi var. Aşık, yorgun ve hâlecan içinde, birdenbire bir kalb krizine tutuluyor."(s.33)

Kadınlarla ilgili bir duruma değinilir: "Mariz ve çirkin kızların Sıdıka gibi güzel arkadaşlarına karşı duydukları gizli kıskançlık da benim önüme en büyük engellerden biri olarak dikliyordu."(s.140)

Bu romanda da diğer pek çok romanda olduğu gibi zatürreye yakalanan birileri vardır(s.24).

1.30. Yasemin Dalları[160]

Saliha, dokuz yıllık bir ayrılığın ardından kocasına ve kızına döner. Bir süre sonra kızı Hâle bir gece eve gelmez. Kocası Aziz'le bu işin sorumlusunun kim olduğu üzerine tartışmaya başlarlar. Kocasının bir felaketi kendisinden sakladığını düşünmektedir. Aziz'in sert bir davranışı üzerine tartışmaya başlarlar. Saliha Hâle'nin evli bir adamı sevdiğini hizmetçiden öğrenmiştir. Aziz, Hâle'nin değil kendi ortaklarından birinin Hâle'yi sevdiğini açıklamak zorunda kalır. Adam kırk beş yaşındadır ve ismi Muhlis'tir. Bu arada Hâle telefon eder. Son vapurla gelecektir. Aziz, şoföre son vapurdan Hâle'yi alması için haber vermeye gidince telefon çalar ve Saliha telefonu açar. Telefonda Besim Bey'in öldüğü haberi verilir ve telefon kapanır. Saliha, Aziz dönünce bunu haber verir ve ne olduğunu sorar. Aziz, Besim'in de Hâle'yi sevdiğini ve Muhlis'i kıskandığı için her ikisinin gözü önünde intihar ettiğini söyler. Hâle de soruşturma için karakoldadır. Bir süre sonra gelir. Kız hemen bir sigara yakar ve Saliha buna tepki göstererek salondan çıkar. Hâle babasına başından geçenleri anlatır. Muhlis'in Arnavutköy'deki garsoniyerinde otururlarken Besim oraya gitmiş ve Hâle'nin orada olduğunu öğrenince intihar etmiştir. Polise haber verirler. Besim ölmemiştir. Muhsin'le Hâle'yi karakola götürürler. Sorgudan sonra serbest bırakılırlar. Babası, Hâle'ye Besim'in öldüğünü haber verir. Hâle, Besim'in intiharının kendini çok etkilediğini söyleyerek hemen yatar. Fakat üzerinde bir kirlilik hissi olduğu için uyuyamaz. Babasıyla konuşmak ister ama annesini de göreceğini düşünerek vazgeçer. Kendi kendine bazı şeyler düşünür. Çocukluğunda annesiyle babasının yaptığı kavgalar aklına gelir. Bunlar geçinemezse kimse geçinemez diye düşünür. Bu esnada uyuyamayan babası yanına gelir. İntihardan ve Muhlis'in karısından bahsederler. Hâle, Muhlis'in karısını kıskandığı belirtir. Daha sonra uyurlar. Ertesi gün öğleye doğru Saliha bir telefonla uyanır. Muhlis'in karısı Nezahat aramıştır. Saliha'nın yanına gelmek için izin ister. Eve geldiğinde Saliha onun güzel bir kadın olduğunu görür. Kadın her ikisinin kocalarının aleyhine pek çok

---

[160] Bu roman ilk olarak 29 Haziran 1940 tarihinde Cumhuriyet Gazetesi'nde tefrika edilmeye başlanmış fakat gazetenin 10 Ağustos 1940 yılında tatil edilmesi nedeniyle 31.sayıda tefrika yarım kalmıştır. Gazete açıldığı zaman ise devam etmemiştir. Daha sonra 8 Eylül 1947 – 31 Ekim 1947 tarihleri arasında 44 sayı olarak Vakit – Yeni Gazete'de tefrika edilmiştir. Burada verilen numaralar bu tefrikaya aittir. Eser kitap olarak neşredilmemiştir.

şey anlatır. Kocalarını yola getirmek için kıskandırmak gerektiğini düşünmektedir. Saliha bu fikirlerin yanlış olduğunu ona anlatır. Kadın hâlâ ısrar eder ve Kızılay'ın Tarabya'daki balosuna gitmelerini teklif eder. Kocalarını da yanlarına alacaklardır. Nezahat, Hâle'nin gelmesi gerektiğini düşünmektedir. Muhlis çok kıskançtır ve kendisi bundan faydalanmak istemektedir. Saliha, bunları pek inandırıcı bulmasa da olabileceğini düşünür ve daha sonra telefon etmesini ister. Nezahat gittikten sonra Aziz'den ayrıldıktan sonraki hayatı aklına gelir. İki sene sonra önce Suad'ın, daha sonra Macid'in kollarına atılmış ve yedi sene boyunca Aziz'i unutmağa çalışmıştır. Bunun ardından baloya gitmeye karar verir ve neşelenir. Kızı eve gelir. Konuşurlar. Hâle, kendisinin hoppa bir kız olmadığını ayrıca Muhlis'e de metreslik yapmadığını söyler. Bir süre tartışırlar. Ardından Saliha Tarabya'daki balodan bahseder. Aziz'i de kandırıp beraber gitmeleri gerektiğini belirtir. Gün içinde annesinden duyduğu fikirler Hâle'yi etkiler. Ertesi gün annesiyle beraber kumaş mağazalarını gezerler. Hâle bu gezinti esnasında üşütür. Bir hafta evde yatar. Bu sebepten yeni bir balo elbisesi yaptırmaktan vazgeçer ve eski elbisesini giymeye karar verir.

Baloya gittiklerinde Saliha, Nezahat'i arar ve buluşurlar. Her iki aile bahçede bulunan masalardan birine oturur. Nezahat çok neşelidir ve etrafına bu neşesini yansıtmaktadır. Saliha, Nezahat'ın teklifiyle büfeye bir şeyler içmeye gider. Burada Suad ve arkadaşını görür. Suad'ın arkadaşı Semih'i de Nezahat çocukluğundan tanımaktadır. Bir süre konuşurlar ardından dans için kendilerini masadan almalarını isterler. Döndüklerinde masadakilerin şampanya içtiklerini görürler ve şakalaşırlar. Biraz sonra da dansa kalkarlar. Aziz fark ettirmese de karısına dikkat etmeye başlar. Muhlis'de de aynı hisler alevlenmeye başlar. Hanımlar bir süre sonra masaya geldiklerinde neşelidirler. Dans ettikleri kişilerin masalarına gideceklerini söyleyerek ayrılırlar. Hâle'de kıskançlık ve nefret başlar. Saliha ile Nezahat tekrar masaya döndüklerinde Aziz karısına dans etmeyi teklif eder. Muhlis de aynı teklifi yapar ama Nezahat biraz nazlanır. Hâle ise onların yanından ayrılarak salona girer. Burada kolejin çayında tanıştıkları Sadun'la karşılaşır. Sadun'un kılığı biraz bozuktur. Hâle ona balodan sıkıldığını söyler. Sadun'a göre Hâle'nin yüzü bir mânâ kazanmıştır. Hemen bir resmini yapmak istediğini söyler. Hâle, önceden bu tip bohemlere karşı nefretle dolduğu halde bu çocuğa ilgi duymaya başlar. Resmini yapması için adresini

ve telefonunu verir. Masaya döndüklerinde Sadun'la karşılaşmasından ve resmini yaptırma isteğinden bahseder. Muhlis'in tepki vermesini bekler ama o susar. Fakat Nezahat resmini yaptırmak istediğini söyleyince karşı çıkar. Bu durum Hâle'yi yıkar. Nezahat, Saliha ile büfeye gitmek isteyince de gitmesini istemez. Aziz'de de aynı durum daha az olsa da görülür. Burada Suad ve Semih'le otomobil gezmesi yapmaya karar verirler ve kocalarına haber verip, giderler. Dönüşlerinde kocaları onları güler yüzle karşılar. Muhlis, Nezahat'a karşı ilgisini saklayamayınca Hâle gitmek ister. Muhlis ise karısıyla oturmak istediğini söyleyerek kalır. Hâle oteldeki odasında nefret içinde uyur.

Saliha, balodan iki gün sonra Nezahat'ı ziyaret eder. Nezahat'ın kocası iyice yola gelmiştir. O gece bir şişe kadar daha şampanya içmiş ve onun tüm arzularını kalbini kırmadan reddetmiştir. Daha sonra Saliha, Aziz'in de aynı duygular içinde olduğunu fark eder. Saliha bundan istifade ederek Hâle'nin Muhlis'e görüşmesini istemediğini söyler. Aziz bunun olabileceğini fakat kendisinin bunu Muhlis'e söyleyemeyeceğini bildirir. Saliha bu sorumluluğu kendi üzerine alır. Nezahat'ta bu fikirdedir ve hemen Muhlis'i görmesi gerektiğini söyler. Muhlis'ten randevu alır ve yanına gider. Ona bu ilişkiyi bitirmelerini arzu ettiğini belirtir. Muhlis ona Hâle'nin psikolojisine dikkat etmek kaydıyla yardım edeceğini söyler ama biraz kararsız bir hali vardır. Saliha, Aziz'in de aynı fikirde olduğunu, eğer isterse Muhlis'in aralarındaki ilişkiyi rahatlıkla sonlandırabileceğini belirtir. Muhlis'ten kesin bir cevap almaya muvaffak olur.

Saliha eve döndüğünde Sadun'la karşılaşır. Sadun çok iyi çalıştığını söyler. Hâle de çok mutludur. İki ay sonra Hâle'nin bütün fikirleri değişmiştir. Bu değişikliğin sebebi de Sadun'a âşık olması ve onunla evlenmeye karar vermesidir.

Aziz, materyalist fikirlere sahip(T.2), kendine hâkim ve hesaplı(T.3), soğukkanlı(T.6), ciddî, becerikli ve terbiyeli adamdır(T.11). Gençliğinden beri güvenilebilecek, inanılabilecek iki şey tanır: Sağlık ve para(T.6). Etrafında egoist biri olarak tanınır(T.13). Pek çok kadınla ilişkisi olmasına rağmen dışarı pek fazla şey sızdırmaz. Bu yönüyle Don Juan'a benzetilir(T.11). İngilizce ve Rumca'dan başka bir dilin konuşulmadığı bir evde büyümüştür(T.16). Hâle babası hakkında şunları düşünür:

"Güzel adamdı bir kere babası. Güzel ve centilmen. Daima iyi giyinir. Londra terzilerinde ölçüsü olan ve oradan esvap getirten bir adam. (...) Sonra bu adam iş hayatında da çok becerikliydi de. Tuttuğunu koparırdı."(T.12)

Saliha, okumuş, iyi aileden yetişmiş, kibar, hassas bir kadındır(T.11). Bunun yanında geç yatar, geç kalkar. Öğlelere kadar gözleri çapaklı, ayakları çıplak, saçları darmadağınık dolaşır. Tembeldir. Halis Şarklı'dır(T.12). Muhafazakâr, klâsik bir kadın olarak tanınır(T.14).

Hâle annesini şöyle anlatır:

"Halbuki annesinin fikirleri, sözleri Hâle'ye çok yapmacıklı görünürdü. Edebî romanları taklid eden bir konuşma.(...) İşte böyledir annesi çok romantik. 'Hayat bir rüyadır.', 'Kalbimizin dışında dünya yoktur.', 'Saadeti eşyada aramıyalım, bulamayız.' gibi şeyler söyler. Yazı da yazarmış. Roman filân gibi şeyler.(...) Sonra annesinin taassub derecesinde bir de vatanperverliği, milliyetperverliği vardı. Çekilmez bir şeydi bu..."(T.12)

Saliha Hanım kendisini ve görüşlerini şöyle anlatır:

"Benim fikrim her zaman şudur: Bir kıza böyle terbiye verilmez, bu kadar serbestlik verilmez; bir kız evlenmeden, anasının babasının önünde sigara içmez; bir kız gece yarıları eve gelmez."(T.5)

"Ne zannettiniz siz? Muhafazakârım diye? Estetik zevkimde, muaşeretimde gayet modern bir kadınım. Açık fikirli bir ailenin kızıyım. Babam şehbenderlikle, sefirlikle senelerce Avrupada bulundu. Benim de çocukluğum Avusturyada, İtalyada, Belçikada geçti. Münevver bir kadınım. Kara cahil olmıyacak kadar okudum, gezdim, gördüm, düşündüm. Şuurlu bir Türk anasıyım ben. Bütün felâketim kocamla anlaşamamaktır. "(T.16)

"Ben ta gençliğimden beri, taali nisvan cemiyetlerinde filân, Türk kadınının hürriyeti için çok çalıştım, yavrum. O zamanın (bakayım? Bundan yirmi üç, yirmi beş sene evvel. Sen daha dünyada yoktun.) O zamanın kadın mecmualarında (çünkü o zaman birkaç tane kadın mecmuası vardı.) benim makalelerim de çıkmıştır.(...) Ben de o zaman kadınlarımızın kümes hayatı yaşamalarına, kızlarımızın miskin ve kapalı büyütülmelerine aleyhdardım. Şimdi taraftar mıyım? Hayır, şimdi aleyhdarım. Fakat bu serbestlikte, bu açıklıkta o kadar ifrata gidildi ki ben bile bu kadarına tahammül edemiyorum. Bak meselâ, senin fikirlerin arasında hepsi iyi: Çalışmayı

seviyorsun, sporu öteki eğlencelere, balolara tercih ediyorsun, yalandan nefret ediyorsun, açık konuşuyorsun, ne güzel bunlar. Keşki bu günkü kızlarımızın hepsi böyle olsalar..."(T.22)

Hâle, mat buğday tenli, iri yeşil gözlü, genç ve güzel bir kızdır(T.6). İş hayatını çok sever. Fabrika açmak niyetindedir(T.11). Fikirleri şunlardır:

"Babam bana çalışmaktan daha güzel bir şey olmadığını öğretti. Ben boş durmaktan nefret ederim. Hayalâta dalmağı hiç sevmem. Ben lüks kızı mıyım, eğlence kızı mıyım sanıyorsunuz? Balolara ömrümde iki üç defa gittim. 'Önüne bir viski şişesi koy !' demiştiniz. Viskinin de, başka içkilerin de tadını bilmem. Bira gibi şeyler müstesna tabiî. Sevmem de bunların hiç birini... Benim eğlencem spordur. Tenis. Bir de yüzmeğe bayılırım."(T.20)

Nezahat, ince yapılı, kumral, büyük elâ gözleri ateş gibi yanan, canlı ve çevik bir kadındır(T.14). Çok millî, millîyetperverdir(T.17). Kimsesizdir. Annesi, ablası, yakın akrabası filân yoktur(T.18).

Muhlis, küçük, pembe ve açık bir yüzü, parlak mavi, zeki ve canlı gözleri olan yüzü daima gülen bir adamdır(T.27). Hâle'nin babası Aziz'in arkadaşıdır.

Sadun, üstünde çok eski, kolları uzun ve yıpranmış bir smokin, boynunda fena bağlanmış bir kravat olan kuru, esmer yüzlü zayıf bir gençtir(T.32). Bohem diye nitelenir.

Mekân olarak İstanbul'un "Moda, Şişli, Kadıköy"(T.2), "Bomonti(T.11)", "Ayaspaşa(T.35)" gibi lüks semtleri göze çarpar. Yakacık(T.24) gezinti yeri olarak belirtilir.

Yabancı kelime kullanımı vardır: "materiel"(T.12), "ridiculous"(T.12), "hello"(T.12), "en attendant"(T.25), "konkur"(T.32), "kotiyon"(T.34).

Bunun yanında Fransızca kelimelerin araya serpiştirilmesi de eleştilir:

"Yalnız büyük bir Rum kumaş mağazasında Türkçe konuştuğu halde sık sık birçok Fransızca kelimeler kullanan tezgâhtar Salihanın sinirine dokundu."(T.26)

Hayatla roman arasında ilişki kurulur: "Türkçe, Fransızca, binlerce roman okudun. Hayatın da bunlardan biri olduğunu bilirsin. En küçük bir fevkalâdeliği tabiî karşılamıyorsun."(T.3)

Kadınlarla ilgili küçümseyici sözler eleştirilir: "(...) 'kadınsın' sözü nasıl çileden çıkarır beni. Kadınsın, yani erkekten aşağısın, budalasın, korkaksın, sosyete önünde, nasıl derler, mesuliyet alamazsın."(T.8)

Kadınların yapmaları gereken işler şöyle belirtilir:

"Fakat bir kadın için memlekete en büyük hizmet aile kurmak evlât sahibi olmaktır. Fabrika açmak erkeklerin işidir. Biz onların işini yaparsak bizim işimizi kim yapacak?"(T.23)

" – Dünyada çocuklar annelerinden doğdukça, onların terbiyelerine anneleri baktıkça, bu fikirler eskimez, Hâle..."(T.23)

Yazar, Doğu ile Batı arasında zaman zaman karşılaştırmalar yapar: (Annesinin vatanperverliğini anlatırken) "Çekilmez birşeydi bu. Meselâ babası hep İngilizleri, Fransızları, Almanları methederdi. Annesi kızardı buna. "Aziz, derdi, bizim hiç meziyetimiz yok mu kuzum? Biraz da onu söylesene..."

Hâle kolej de bütün hocalarından yalnız Amerikalıların, Avrupalıların, medhini duymuştu. Şarklılar miskindi, hayalperestti. Yalan mı ya..."(T.12)

Yazar, her iki tarafa yönelenlerin aşırı tavırlarına karşıdır. Bunun için aşırılıkların hepsini eleştirir. Bir yandan da Doğu'yu savunur:

"Var bir şey var; sağlıktan da, paradan da üstün, gölge halinde, fakat insanın ruhuna hâkim bir kuvvet var. Belki terbiye, belki anane, belki hurafe, belki ruhun miskin anlarında üstüne çullanan nafile korkular..."(T.6)

Ama mutaassıplığa da karşıdır:

"'Bizde de o kadar mutaassıb var mıdır?' Kendi kendine cevap verdi: 'Köylerde vardır, İstanbulda? Hayır, hayır, İstanbulda o kadar yoktur."(T.11)

Yanlış Batılılaşma da eleştirilir. Önce serbestlik üzerinde durulur: "İşte serbest terbiyenin neticesi... Geceyarısı olmuş, kız ortada yok. Anası, babası, meraktan ölüyor."(T.2) "Modern terbiye bu mu gûya? Rezaletin adını modern koydular."(T.14)

"Bütün gençlerimiz Hâle gibi, sizin gibi mi düşünüyorlar? Öyleyse bizim için memleketimiz için ne büyük felâket ! Hep tatlı canınızı mı düşüneceksiniz? Bu nasıl muhakeme, ne garip hâleti ruhiye ! Garip değil. Ben biraz tarih okudum. Severim çok. Bütün milletler böyle battılar, Nezahat Hanım. Bütün eski medeniyetler sefahate daldıkları için mahvoldular. Biz de batarız vallahi. Zaten başımıza gelen felâketlerin

hepsi ahlâksızlık yüzünden değil mi?(...) Oh, hayır, Nezahat hanım, ben zannetmiyorum ki bütün kızlarımız, kadınlarımız, fitrî ve millî nezahetlerini bu derece kaybetmiş olsunlar.(...) Böyle ne aileler bilirim. Perişan oldular. Dededen kalma servetler eridi, gitti. İhtiyarlık, hastalık ve yoksulluk gelip çattı. Nice hanımefendiler bilirim ki, otuz sene evvel, bu civarın en büyük köşklerinde mutfağa adım atmağı ayıp sayarlarken, vallahi, Darülacezede bulaşık yıkarken öldüler. Onların kızları da perişan oldu. Yavrum bana Sultan Hamid devrinden, İttihatçılardan, sefahat âlemine dalmış da iki yakası bir araya gelmiş, bir tanecik zengin aile gösterebilir misin? Hiçbirinin iki yakası bir araya gelmedi. Var mı, düşün bakayım, var mı bir tane?"(T.15-16)

Bu yanlışlığın etkisi altındaki kişilere de değinilir:

" – Bunlar kibar tulumbacı. Bunlar gangster. Varsa para, yoksa para... bir de kadın. Güzel bir şey gördüler mi biterler bunlar. Birbirlerinin karılarına, kızlarına göz koyuyorlar da aldırış etmiyorlar. Aziz beni Muhlisin gözü önünde kucaklasa herifin umurunda olmaz. Baksanıza sizin kocanıza... Kızını arkadaşile basıyorlar da itin umurunda değil. (...) Bunlar, ayol, bu herifler sevildikçe azıyorlar."(T.14)

"Neymiş? Aşk, evlât muhabbeti, aile... şimdi bunlara metelik veren mi var?"(T.15)

Etraftaki insanların düşüncelerine önem verilmemesi gerektiği önce verilir sonra da eleştirilir:

" – Halkı niçin düşüneyim? Düşünmeğe mecbur muyum anne? Ben tiyatro mu oynuyorum ki halktan alkış bekleyim, yahut da onu beğenmemesinden korkayım? Benim için yalnız sizin düşüncenizin kıymeti var. Sizin de stiliniz eski."(T.20)

" – Herkes. Herkes, dedi, ben bu 'herkes'in düşmanıyım.'Herkes'in canı çıksın.

Saliha doğruldu:

- Tamam, dedi, işte bana öyle geliyor ki asıl burada ayrılıyoruz. Bu 'herkes' senin milletindir. Onun içinde sen de varsın. Onu düşünmelisin.

- Ona hesap vermeğe mecbur muyum?

- Elbette mecbursun. Her koyun kendi bacağından asılır derler, hiç doğru değildir bu. Koyun muyuz biz? İnsanız. Birbirimize gayet derin bağlarla bağlıyız.

Birbirimizi düşünmeğe elbette mecburuz. Düşünmezsek cemiyet hayatı olur mu? Millî hayat olur mu? Hem de kendimizden evvel başkalarını düşünmeğe mecburuz. Böyle yaparsak, döne dolaşa gene kendimize faydamız dokunur. Çünkü herkes başkasına yardım ederse kendisine yardım etmiş olur."(T.23)

Bütün bunların karşısında ancak değerlere sahip çıkılarak durulabileceği söylenir:

"En iyisi modellerimizi kendi an'anemizden almaktır.

- Kendi an'anemiz hangisi, anne? Haremden başka an'anemiz var mı?

- Harem değil... O geçmiş tabiî. An'anemiz, yani bize mahsus kibarlık, nezaket, iffet... Millî karakterimiz demek istiyorum.

- Kibarlık, ahlâk, nezahet... Bunların hepsi telakkiye bağlı değil mi? Değişmiyor mu bunlar da anne?"(T.20)

Yabancı okulların toplumumuz üzerindeki olumsuz etkilerinden bahsedilir:

" Saliha kızının Amerikan mektebinde Türk muhitinden uzaklaştığını, ana dilini unuttuğunu, mühim bir mevzuda meramını Türkçe ifadeden âciz olduğunu zannediyordu."(T.21)

" Bu fikirler Hâleye babasından ve ecnebî mektebinden geliyordu. Buna zerre kadar şüphe yoktu."(T.23)

1.31.Uçan Gölgeler[161]

Turgut soğuk ve yağmurlu bir günde Taksim'de Nesrin'le buluşur. Nesrin annesinin mutlaka ameliyat olması gerektiğini ama evdeki her şeyi satmalarına rağmen yine para yetiştiremediklerini söyler. Turgut, babasından para alabilme ümidindedir. Fakat babası çok cimridir. Para bulunamazsa ertesi gün annesini Cavit isminde bir adamın yardımıyla hastahaneye yatıracaklardır. Buna mukabil Nesrin onunla evlenecektir. Turgut, babasının yanına gittiğinde onun hasta yattığını öğrenir. Babasının göğsündeki ağrı yine etkili olmaya başlamış doktor gelmiş, iğne yapmış ve bir reçete bırakmıştır. Babası ağrı geçince ilaçları yaptırmamıştır. Bunun üzerine ağrı

[161] Bu roman 12 Mart 1950 – 3 Haziran 1950 tarihleri arasında Ulus Gazetesi'nde 72 sayı olarak tefrika edilmiştir. Bu kısımda verilen numaralar bu tefrikaya aittir. Bu eser kitap olarak neşredilmemiştir.

tekrarlamış ve doktor yine gelmiştir. Bu defa reçeteyi yaptırmaya Turgut gider. Bir kararsızlığa düşer. Eğer babası ölürse bütün serveti kendisine kalacaktır ve istediği şeyleri yapabilecektir. Fakat ölecek kişinin babası olduğunu düşünerek ilaçları yaptırır. Eve geldiğinde Nesrin'i görmesinin şart olduğunu ve geceleyin atölyede çalışması gerektiğini düşünür. Doktor ise hastanın yanından ayrılmaması gerektiğini söylemiştir. Doktora bir miktar para verir. Bunu verirken rahatsızdır da çünkü babası o kadar cimridir ki başkalarına para vermemek için sobayı kendi kurmaya başlamıştır ve evvelki yaz da sobayı yerinde bırakmıştır. Doktoru gönderdikten sonra hastayı hizmetçi Huriye'ye bırakır ve yemek için evden çıkar.

Turgut, Nesrin'le bir konferansta tanışmış ve sonra ayrılmamışlardır. Nesrin'in akrabalarından Cavit, kızı istemekte fakat Nesrin onu istememektedir. Cavit bir sigorta şirketinde dolgun bir maaşla çalıştığı için Nesrin'in annesi kızına bu adamla evlenmesi için baskı yapmış ama Nesrin bu ameliyat meselesi çıkana kadar baskılara boyun eğmemiştir. Turgut'un aklına Ada'ya beraber gittikleri günlerin hatırası gelir. Eve geldiği zaman babasının hastalığı nispeten atlattığını görür ve yatar. Sabahleyin babası yataktan kalkmış ve oğlunu uyandırmıştır. Hemen paranın hesabını sorar. İlaçları geri göndermek ister. Hizmetçiyi de doktora verilen paranın bir kısmını geri istemeye gönderir. Ama Turgut onu durdurur. Bu esnada babası Muhtar Bey'in sancıları yeniden başlar. Hapı içince sancı azalır. Turgut, çalıştığı yere gitmek için evden ayrılır. Atölyeye gidince patronu ona aylığını verdikten sonra işten çıkardığını söyler. Oradan Nesrin'in yanına gider ama onlar da hastahaneye gitmişlerdir. Hastahanede Nesrin'i görür. Nesrin ona bir saat sonra başka bir yerde buluşmak için randevu verir. Buluşmada da bir mektup uzatır ve hastahaneye döner. Mektupta Cavit'le evlenmeye mecbur olduğu ve onu affetmesini istediği yazmaktadır. Turgut, eve döndüğünde babasının tekrar fenalaştığını öğrenir. Babasının başına gittiğinde babası öleceğini mırıldanır ve paraların yerini söylerken sözleri yarım kalır. Turgut sadece "sofanın" kelimesini duymuştur. Doktor geldiğinde babası ölmüştür. Doktor, babasının bir seneden beri bütün alacaklarını tasfiye ettiğini ve parayı evde topladığını bunun için eve gelen gidene dikkat etmesi gerektiğini belirtir. Turgut, mezarlık ve cenaze işlerini imamın oğluna bırakarak sofayı arar ama bir şey bulamaz. Babasının hesaplarını kontrol edince paraların evde

olduğuna iyice kanaat getirir. Akşam yatarken zihnini paraların nerede olduğu meşgul eder. Hizmetçi Huriye'den bile şüphe etmektedir.

İki gün sonra, babasının cenazesi gömüldükten sonra hastahaneye telefon eder ve babasının ölümünü haber verir. Nesrin'in annesinin ameliyatının iyi geçtiğini de öğrenir. Bu arada imamın oğlu paranın bulunmadığını öğrendiği için Turgut'a hizmetçinin kardeşinin çok para harcadığını ve evdeki parayı hizmetçinin alabileceğini tahmin ettiğini söyler. Bunu üzerine Turgut, emniyete gitmeden önce Huriye'yi kendi sorgular ama kadının bir şey bilmediğine kanaat getirir. Aklında hep Nesrin vardır. Ondan haber alabileceği bir arkadaşını bulabilmek ümidiyle Akademi'ye girerken Nesrin'in arkadaşı olan Güler'le karşılaşır. Ondan Nesrin'in çok kederli olduğunu ve Cavit'ten nefret ettiğini öğrenir. Nesrin, her an Turgut'u düşünmektedir ama buna rağmen evlendikten sonra Turgut'la buluşmayacaktır. Güler, Nesrin'den sık sık haber getireceğini söyleyerek ayrılır. Turgut oradan ikinci şubeye gider. Polis, Huriye'nin kardeşini takipten başka bir şey yapamayacaktır. Gerekirse onu çağıracaklardır. Eve döndüğünde Huriye, kardeşinin geldiğini, parayı başka bir meseleden dolayı kazandığını söylediğini belirtir. Evde sıkıntı içinde otururken eski arkadaşlarından biri olan Mithat gelir. Turgut ona her şeyi anlatır. Mithat serveti bulmaktan vazgeçmesini ve hemen evi satıp bütün hastahane masraflarını ödeyerek Nesrin'in annesini hastahaneden çıkarmasını tavsiye eder. Hatta Nesrin'in annesiyle konuşmak için hastahaneye de gider. Nesrin'in annesi olan Naciye Hanım, kendisine net bir cevap vermemiş, mektupla daha sonra cevabını ileteceğini bildirmiştir. Turgut, Mithat'ın teşvikiyle Nesrin'e telefon açar. Telefonda Nesrin bayılır. Üst üste birkaç defa daha arar. Her seferinde de Nesrin telefonda bayılır. Aradan bir hafta geçer Nesrin'den hiç haber yoktur. Naciye Hanım da olumsuz cevap vermiştir. Güler, bir gün evine gelerek ona Nesrin'le Cavit'in nikahlandığı haberini verir. Nesrin'in Cavit'e teslim olmayacağını da ilave eder. Morali çok bozuktur. Bunların ardından Turgut, Nesrin'le her zaman buluştukları Ada'daki çamlığa gider. Orada Nesrin'in hayallerini görür. İki gün sonra Güler tekrar gelir ve Nesrin'in çok fena bir halde olduğunu söyler. Nesrin, Cavit'ten iğrenmeye başlamıştır ama Turgut'la da görüşmeyi kabul etmez. Ayrıca Cavit'in kendisinden hoşlandığını fakat sevmediğini düşünmektedir. Yalnız Turgut'un evlenmesi halinde onu daha az düşünecektir. Bu söz Turgut'u yaralar. Ertesi gün yine Ada'ya gider. Bu

defa gerçekten Nesrin'i görür. Nesrin'in kendisiyle beraber gelmesini ister. Nesrin ise annesi ve kocasına karşı vazifesi olduğunu belirtir. Turgut, daha sonra mektup yazılarak meselenin çözümlenebileceğini söyler. Ama Nesrin'in içinde bir sıkıntı vardır. Annesi ve Cavit'i ikna ettikten sonra gelmek istediğini belirtir. Turgut buna kızar. En sonunda Cavit'i bir muhallebiciye çağırarak konuşması gerektiğine karar verirler. Cavit gelir. Turgut onları uzaktan fark ettirmeden izler. Konuşmadan sonra Cavit'le Nesrin beraberce çıkarlar. Bir süre sonra Nesrin gelir ve Turgut'a Cavit'le konuştuklarını anlatır. Cavit onu ikna etmiştir ve Nesrin onunla gider. Bu Turgut'a ağır bir darbedir. Geceyi buhran içinde geçirir. Hastalanmıştır. Yataktan çıkmaz. Öğleden sonra Güler gelir. Nesrin'in Cavit'le konuştuğunu ve annesinin bu olayları duyunca intihar edeceğini söylediğini belirtir. Ayrıca Cavit'in Turgut'la konuşmak arzusunda olduğunu da iletir. Güler'in tavrına dikkat eden Turgut, onun kendine fazla yakınlaşmaya çalıştığını görür. Onun Nesrin'i kendine unutturmakla vazifelendirildiğini zanneder. Turgut, Cavit'le görüşmeyi kabul eder. Güler, buluşma gününü, daha sonra Turgut'a bildirir. Görüşmede Cavit ona bir anlaşma teklif eder. Cavit, Turgut eğer Nesrin'e kendini unutturmağa çalışırsa Nesrin'in de onu unutacağını düşünmektedir. Bunun için onun başka bir kızla gezmesi ve eğlenmesi gerektiğini de ilave eder. Bu kız da Güler olacaktır. Eğer Nesrin'in aşkı azalmazsa Cavit ondan ayrılacaktır. Ertesi gün öğleden sonra Güler kıyafetleri yenilenmiş bir biçimde Turgut'un evine gelir. Onunla bu mesele üzerine konuşurlar ve ardından gezmeye çıkarlar. Ardından Güler'in ısrarıyla bir falcıya giderler. Falcı, Turgut'a başından geçenleri anlattıktan sonra her şeyin dört ay içinde düzeleceğini söyler. Hastalık olacağını, paranın bir yere gömülü olduğunu ve üstünde siyah bir şeyin olduğunu, paranın kendiliğinden ortaya çıkacağını ve sonunun çok güzel olacağını da ilave eder. Falcı, Güler'e de Turgut'tan ümidini kesmesini altı aya kadar iyi kazanan, yakışıklı bir adamla evleneceğini söyler. Daha sonra aradan geçen iki hafta boyunca buluşurlar. Bir gün Cavit'in daveti üzerine onunla görüşür. Cavit, Turgut'un Nesrin'i görmemesinin etkilerinin görülmeğe başlandığını belirtir. Nesrin'e Güler'le Turgut'un gezmeye başladıklarını söylemiştir. O, inanmaz gibidir ama Güler'e soğuk davranmaya başlamıştır. Bunun üzerine Cavit, Nesrin'in ikisini sinemada görmelerini ister. Turgut kabul eder. Sinemaya giderler. Nesrin'le Cavit de gelir. Nesrin onları görünce öksürüğe tutulur ve sinemadan çıkmak zorunda kalırlar.

Turgut, Güler'i arkalarından bunun bir oyun olduğunu söylemek için gönderir. Fakat Nesrin onu kovar. Ertesi gün Turgut, Nesrin'in doktoruna gider. Doktor hastanın ciğerlerinde bir sorun olduğunu tespit etmiştir. O akşam Cavit'le buluşurlar. Cavit'e Nesrin'in çöktüğünü hissettiğini söyler. Cavit, Nesrin'in tedavi olmak istemediğini belirtir ama inadından vazgeçmez. Bundan üç gün sonra Turgut doktoru arar ve Nesrin'in durumunu öğrenir. Hastalık başlamıştır. Hastanın Yakacık ya da Heybeli sanatoryumuna yatırılması gerektiğini belirtir. Turgut, Cavit'ten Nesrin'i kendisine bırakmasını ister. Cavit, Naciye Hanım'ın buna izin vermeyeceğini söyler ve ayrılırlar. Turgut, ertesi gün Naciye Hanım'ın evine gider. Ona durumunu anlatır ve Nesrin'in yaşaması için beraber olmaları gerektiğini belirtir. Tartışırlarken seslerini Nesrin duyar. Annesini çağırır. Bu esnada sokak kapısı çalınır ve Güler gelir. Güler, Nesrin'in yanına çıkar. Daha sonra gelen Naciye Hanım, ondan boşuna uğraşmamasını ister. Yalnızca Nesrin arzu ederse karışmayacağını belirtir. Bunun üzerine Turgut evden ayrılır. Arkasından Güler ona yetişir. Güler, Nesrin'i Büyükada sanatoryumuna götüreceklerini söyler. Sıhhatinin de iyiye gittiğini belirtir. Ama Turgut'un içinde bu kızın yalan söylediğine dair bir his vardır. Nesrin'e mektup yazıp Güler'e götürmesi için verir. Mektupta ona yapılan her şeyi anlatır. Kendisine cevap vermesini de ister. Daha sonra Güler'den ayrılır.

Roman bu aşamadan sonra Nesrin'in hatıra defteri şeklinde ilerlemeye başlar. Nesrin, Cavit'in iyi bir adam olduğunu düşünmeye başlamıştır. Defteri Cavit'e söz verdiği için, Turgut'a mektup yazmak yerine kullandığını belirtir. Güler'in kendisine başka şeyler imâ ettiğini söyler. Cavit'i onu kurtarmağa çalıştığı için aptal olarak nitelendirir. Ayrıca Turgut'un geldiği gün onun sesini duyduğunu zannettiğini fakat bu sesin Güler'in sesi olduğunu öğrendiğini yazar. Güler, Nesrin'e Turgut'un onu unutmaya başladığını söylemiştir. Bunun üzerine Cavit'in sanatoryuma gitme teklifini kabul etmiştir. Güler, daha sonraki gelişinde Turgut'un mektup yazacakken vazgeçtiğini belirtmiştir. Artık sanatoryuma yerleşmiştir. Turgut'un hain olduğunu düşünmeye başlamıştır. Cavit, ona hep ne isterse olacağını söylemektedir. Bu Nesrin'e moral verir ve iyileşmeye başlar.

Turgut, Güler'in Nesrin'e mektubu vermediğini bilmediği için mektupla ilgili her sorusunu Güler sessizce karşılar. Bu Turgut'u şüpheye düşürür. Bunu öğrenmek için sanatoryuma gider. Buradaki bir doktorla konuşur. Doktor çok serttir ve onun

fikirlerine aldırış etmez. Bu esnada odaya giren başka bir doktor Turgut'u dinler. Turgut meseleyi bütün boyutlarıyla anlatır. Doktor hasta ile konuşacağını ve iki üç gün sonra telefon ederse ona bilgi verebileceğini söyler. İki gün sonra Doktor Sedat telefon eder ve Turgut'u çağırır. Başhekimle de meseleyi konuştuklarını ve bu meseleye karışamayacakları kararını verdiklerini belirtir. Sanatoryumdan çıkarken Cavit'le karşılaşır. Onunla kısa bir konuşma yaptıktan sonra ayrılır. İskeleye gelince Doktor Sedat'a telefon ederek görüşmek istediğini belirtir. Ertesi gün Taksim'de buluşurlar. Turgut geceleyin yazdığı mektubu doktora, Nesrin'e ulaştırması için verir.

Bu olaydan sonraki iki gününü Turgut neşe içinde geçirir. Bu günlerde Güler ona uğramaz. İkinci günde Sedat telefon eder ve buluşmalarını ister. Buluştuklarında mektubu Nesrin'e vermiş ve Nesrin bu mektuba sevinmiştir. Nesrin, cevap yazarsa Turgut'a ulaştıracağını da söyler ve ayrılırlar. Turgut üç gün bekler ama Nesrin'den cevap gelmeyince yine endişelere kapılır. Ama ertesi sabah Naciye Hanım gelir. Nesrin birkaç günden beri düzelmeye başlamıştır. Naciye Hanım, Nesrin'in yastığının altında Turgut'un mektubunu da bulmuştur. Turgut'a parasız adama kız vermeyeceğini söyler. Mektubun şifa yerine geçmesini de kabul etmeyeceğini belirtir. Cavit'in de Nesrin'le konuştuğunu ve Nesrin'in mektup yazmak istemediğini de ekler. Bu konuşmadan sonra Turgut sırtında bir ürperme hisseder. Babasının odasına yatağını yaparlar ve oraya yatar. Güler de gelmiştir. Turgut ona mektubu ne yaptığını sorar. Güler, mektubu Cavit'e vermiştir. Cavit'le oyuna devam etmektedirler. Güler, iki gün önce, Nesrin'in Turgut'un yazdığı mektuptan sonra iyileşmeye başladığını öğrenmesinin ardından bu oyundan vazgeçmiştir. Hatta Naciye'nin inadı olmazsa Cavit'in bu işten vazgeçeceğini söylediğini de belirtir. Naciye Hanım kızını mezada çıkarmıştır. Parayı en çok kim verirse ona verecektir. Güler, Turgut için doktor çağırmalarını ister ama o kabul etmez. Ertesi sabah artan hastalık üzerine doktor gelir ve zatürreeden şüphe eder. Turgut, geceyi sıkıntı içinde geçirir. Ertesi sabah biraz açılır ama kendinde bir değişiklik hissetmez. Güler ona Naciye ile Cavit'in kavga ettiğini ve Cavit'in Nesrin'le boşanmak istediği haberini getirir. Bundan sonra Turgut'a bir fenalık gelir ve yatar. Gözlerini açtığında etrafında gölgeler görür gibi olur. Gene dalar. Tekrar baktığın da sobanın üzerinde uçuşan pervaneler vardır. Sobayı düşünürken birden aklına babasının soba demiş olabileceği

gelir. Hizmetçiyi uyandırır. Sobanın yazın da orada durduğunu öğrenir. Bundan kasayı sobanın altına sakladığı yorumunu çıkarır ve sobayı sönmeye bırakırlar. Sabahleyin Güler gelir. Hizmetçi ile Güler'e sobayı çektirmeye çalışır ama başarılı olamazlar. Sobacıyı çağırırlar. Soba söküldükten sonra altındaki keçe çekilince bir kapak görürler. Kapağı açınca bir çuval içindeki kasa ortaya çıkar. Kasanın içinde deste halinde paralar, kese kese altınlar ve zarflar vardır. Turgut, kasa bulunduktan sonra da fenalaşır. Tekrar doktor çağırırlar. Ertesi gün sanatoryuma giden Güler, Nesrin'in ayağa kalktığını görür. Ona Turgut'un babasının paralarını bulduğunu ama hasta olduğunu anlatır. Nesrin, Turgut'un yanına gitmek ister. Annesini de yanında istemez. Ertesi sabah Turgut'un yanına gitmeye kesin olarak karar vermiştir. Doktor Sedat, Nesrin'in gitmesinde bir mahzur olmadığını belirtir. Cavit gelince ona ayrılma isteğini söyler. Maddi borçlarını en kısa zamanda ödeyecektir. Cavit buna sert tepki gösterir. Turgut'un yanına gitmesini istemez ve odadan çıkar. Güler de peşinden gider. Güler, Cavit'in aralarındaki anlaşma gereği Nesrin'i bırakması gerektiğini belirtir. Cavit olayı kapamak isteyince dönüp her şeyi Nesrin'e anlatmakla tehdit eder. Bunun üzerine Cavit yumuşar. Cavit, Güler'i ve Nesrin'i Handan'ın çayında tanımış ve Güler'le buluşmaya başlamıştır. Nesrin ise randevu vermemiştir. Nesrin Turgut'tan kaçtığı için tahrik olmuş ve onun peşinden gitmiştir. Bu arada Güler'le aralarındaki dostluğu da ilerletmiştir. Naciye Hanım'ın da teşvikiyle kızı Turgut'tan koparmaya çalışır ama bunda başarılı olamadığını görür. Güler, Cavit'ten ertesi gün Nesrin'e boşanma davası açmasını ister. Çünkü Cavit, Güler'le beraber olmuştur. Güler anne olacaktır. Bunun üzerine hem Güler hem Cavit vicdan azabı çekmeye başlarlar. Cavit Güler'e kendini affettirmek ister. Beraberce Cavit'in evine giderler.

Ertesi akşam Doktor Sedat ve Nesrin, Turgut'un yanına giderler. Turgut baygın haldedir. İlaçlarını verirler. Hizmetçiye iğne aldırılır ve o da yapıldıktan sonra Turgut biraz açılır. Bunun üzerine doktor onu muayene eder. Turgut zatürree değil sıtmadır ve hemen kinin tedavisine başlarlar. O geceden sonra dört ay içinde Nesrin Cavit'ten ayrılır ve Turgut'la nikahlanır. İki hafta sonra da Cavit'le Güler evlenir.

Nesrin, iri ela gözlü güzel bir kızdır(T.1).

Turgut, iradesi zayıf cesaretsiz bir gençtir. Ne yapacağını tam olarak hiçbir zaman bilememiştir(T.20).

Turgut'un babası Muhtar, zengin ve cimri bir adamdır. İstanbul'un sayılı zenginlerinden biridir ama hiç ortaya çıkmaz(T.4). Yalnızca kendini düşünür oğlunun durumuyla ilgilenmez. Bu durum şöyle anlatılır: "O, Bebek'te üç ay evvel 10 bin liraya bir köşk daha aldı, ben paltosuzum. Babam, tramvay biletlerine hesap yazan babam, kırk sene evvelki eski pabuçlarını bile dolaplarda saklıyan babam..."(T.2) Merhametsiz, korkak aynı zamanda inatçı bir adamdır(T.2).

Fizikî özellikleri şöyle ifade edilir:

"Büyük başında saç kalmamış gibiydi. Şakaklarının üstünde ağarmış ve biraz evvelki sancı esnasında döktüğü terle ıslanarak cilde yapışmış seyrek kıllar vardı. Onlarla tezat teşkil edecek kadar siyah ve kalın kaşları her zamankinden daha çatıktı, şiş göz kapakları, kirpiksiz gözlerinin üstünde birer kırmızı çıban kabuğu gibi duruyordu. İri, uzun ve kalın burnu da kızarmıştı. Açık ağzında çürük dişleri görünüyor ve traşı uzamış, yuvarlak, etli çenesinde yer yer sivilceler göze çarpıyordu."(T.4)

Cavit, maddî durumu iyi olan bir adamdır. Evlenmeyi istememesine rağmen annesinin zoruyla evlenir. Uzun müddet bir Don Juan gibi yaşamıştır. Tek emeli tanıdığı her kadını elde etmektir(T.70).

Nesrin'in annesi Naciye Hanım, sanatkâr tipindeki gençleri adam yerine koymaz. Onun beğendiği erkekler, tüccar, müteahhit, doktor, avukat gibi maddî adamlardır(T.20). His meselelerini anlamaz. Ne olursa olsun, yalnız menfaatinden başka bir şey düşünmez."(T.20) Bir katil kadar duygusuzdur(T.21).

Güler şöyle anlatılır: "Güler Nesrin'le mukayese edilemiyecek kadar çirkindi. Vücudu çok zayıf, burnu uzun ve ağzı büyük, siyah ve biraz çakır gözlerinin kirpikleri kısa... kendisi de bu farkı bilir. Zekâsı ve hisliliği de Nesrin'den aşağıdadır."(T.34)

Mekân olarak "Vefa"(T.21), "Tophane"(T.52) gibi muhafazakar semtler geçer. Ayrıca Büyükada'dan sanatoryum vasıtasıyla bahsedilir(T.57).

Eserde yazarın tıbbî bilgisini gösteren terimler de yer alır: "trinitrine caféinée"(T.3), "ınfarctus"(T.3), "nıtrite damyle"(T.4), "okabaine"(T.4), "Pnömotoratsa"(T.57).

Yazar aşk ve sevgi üzerine görüşlerini eserin içinde belirtir:

" – Evet, dedi, sevmiyenler böyledir, senin gibidir. Aşk meselelerini akıl ile halletmeğe kalkarlar. Gayet mâkul... Evet... Akla uygun... Doğru... Fakat sevgi başka şey."(T.16)

"Aşkın kanunlarını ahlâkınkilerden ayırmak doğru olursa, ortada, cemiyetin tutunacağı ne kalır? Fakat herkes sevemez a... Ve böyle sevmez a... O halde tam bir sevgi ile sevenleri kanun dışı müstesnalar, cemiyetin imtiyazlı bir ruh sınıfı gibi kabul etmek lâzımgeliyor. İşte, iktisadî sınıf tasnifinden çok başka bir sınıflaşma daha... Ve hakikatte de böyle olmuyor mu? Bütün romanlar ve filmler bu imtiyazlı aşk sınıfına karşı halkın duyduğu sempatiyi karşılıyor. Demek cemiyet affediyor, jüriler de affediyor, fakat normal mahkemeler cezalandırıyor. Jüri ile adi mahkeme arasındaki bu telâkki farkı da gösteriyor ki, bir aşk günahının aşk zaviyesinden görünüşü ahlâk zaviyesinden görünüşünün aynı değildir."(T.17)

" – Sevmek budur. İnsan akla gelmeyen ihtimalleri düşünür ve bunlar çok defa doğru çıkar. Aşk aldanmaz, Güler."(T.28)

" – Aşkta bir hareketin doğru olup olmaması mühim bir şey değil. Akıl kalbin dilinden anlamaz. Aşkta iki kere iki sekiz eder, dokuz eder, ondokuz eder, fakat muhakkak ki dört etmez."(T.28)

"Evvelâ iki taraf da, her an birbirinin sevgisinden değil, sevgi derecesinden şüphe eder. Ve bunda haklıdır. Çünkü sevgi ayni hizada durmaz. Bir termometrenin cıvası gibi yükselir ve alçalır. Karşı taraf bunu sezer. Alçalışlardaki büyük tehlikeyi sezer. Çünkü bu ayrılığa doğru bir gidiştir.

- Niçin sevgi aynı hizada durmuyor?

- Çünkü sevenin içinde aşka zıt hisler ve fikirler de vardır. Hatta sevgiliye karşı kin vardır.

- Kin mi?

- Şüphesiz. Çünkü aşk, insanın hürriyetinden mahrum olması ve bütün eski zevklerini, alışkanlıklarını, ihtiraslarını onun uğrunda feda etmeğe katlanmasıdır. İnsan ruhiyle bir tarafiyle sever, fakat öte tarafiyle bu esarete isyan eder. Bazan bu isyan kuvvetlenir ve aşkı azaltır. Bazan da öldürür.(...)

- Eğer bir ayrılık tehdidi olmazsa mutlaka bıkar. Sevişenler de bunu hissettikleri için, ikide bir bozuşurlar. Bir müddet dargın kalırlar. O zaman bıkkınlık

sandıkları şeyin gayet kuvvetli bir alışkanlık olduğunu anlar ve gene barışırlar."(T.40)

Eserde doktorlar eleştirilir:

"Bizim memlekette hastanın ruhuna çok az ehemmiyet veriliyor. Psikoterapi yalnız adı bilinen bir tedavi usulüdür. Hekimlerimizden pek azı bunu tatbik ederler."(T.60)

" – Doktorlarımızın çoğunu lâboratuvar bozar. Orada hep madde ve tabiatle temasa gelirler, insan ruhunu görmezler. Böyle bir şeyin mevcut olduğunu tamamiyle unuturlar. Fare, tavşan ve insan arasındaki farkları unuturlar."(T.60)

"Şüphe mi var? Nice sıtmalılara tifo tedavisi, nice zatülcenblere kalp romatizması tedavisi yapılmıştır."(T.71)

İnsanların ahlak anlayışıyla ilgili bir görüş ileri sürülür: "İnsanların çoğu fırsat bulamadıkları için mi namuslu idiler? Her türlü zevk, bahtiyarlık ümidine karşı, her fırsatta karşı koyan bir vicdan nadir bir şey değil midir?"(T.14)

Romanda pek çok mantık hatası yapılmıştır: Kızın ismi "Nesrin" iken "Müzeyyen" diye geçmiştir(T.7). Yazar Turgut'un babasının ilk önce yeni bir köşk aldığını söylerken(T.2) daha sonra şu ifadelere yer verilir: "Emlâki yoktur onun. Harp içinde, İstanbul tahliye edilir diye, hepsini sattı."(T.10) Turgut önce babasının ölümünü telefon ederek Nesrin'e bildirir. Hatta onun başsağlığı telgrafı gelir(T.14). Ama daha sonra Nesrin, Turgut'un babasının ölümünü bilmediğini söyler(T.16). Turgut, ilk olarak polis merkezine gitmenin önemli olmadığını düşünerek, gitmekten vazgeçer(T.16). Ardından ikinci şubeye gider(T.17).

Yazar diğer bazı romanlarında kullandığı konulara bu eserinde de değinir. "Hep Senin İçin" isimli eserde baba hastalanır ve ardından iyileşir. Burada hastalanıp ölür. Ama babaların davranışları ve hastalıkları birbirine benzer.

Yazar pek çok eserinde falcılıktan bahseder. Meselâ "Serseri", "Uçurumda Bir Genç Kız" isimli romanlarda falcılık ön plandadır. Bu eserde de falcılar işe karışır(T. 41-42). Falcıların söyledikleri de çıkmaktadır.

1.32. Onunla Bir Gece[162]

Nevzat, bir gece intihar etme arzusuyla çiftliğinde yalnız kalmıştır. İntihar etmeden önce uğruna canına kıyacağı sevgilisi Türkân'a bir mektup yazar. Savcıya da intihar ettiğine dair bir mektup yazmış ve daha önce de bütün malını Türkân'a bıraktığına dair noterden bir belge düzettirmiştir. Türkân'a yazdığı mektupta Türkân'ın ayrılık kararından sonra yaşadığı iç bunalımları ve onun tekrar döneceğine dair olan inancını anlatır. Ama bu mektubu bitirmeden önce içine bir yaşama arzusu doğar. Bu vazgeçme anında Türkân'a telefon eder. Onu son defa görmek istediğini söyleyerek yanına çağırır. Gelmezse telefonda bir silah sesi duyacağını belirtir. Bunun üzerine Türkân geleceğini söyler. Nevzat, bunda kendini ikna etme duygusunun hâkim olduğunu hisseder. Halbuki o sevildiği için kendisine gelinmesini istemektedir. Heyecanlanır ve çiftliğin kapısına kadar çıkarak onu bekler. Bir süre sonra genç kadın gelir. Çiftlikte bulunan köpeklerin bağlı olduklarını öğrendikten sonra içeri girer. Nevzat, Türkân'a yazdığı mektubu okumaya başlar. Türkân mektubu hiç tepki vermeden dinler. Daha sonra Nevzat'a davranışını doğru bulmadığını söyler. Nevzat, felaketinden Türkân'ı sorumlu tutmak istemektedir. Ona kendisini unutabileceğini, esasen kendisinin ona evlenmek için hiçbir söz vermediğini de söyler. Artık başka birini seviyordur. Nevzat'la aralarında ancak seviyeli bir arkadaşlık devam edebilecektir. Nevzat, duygularını dostluğa çeviremeyeceğini söyleyerek bunu reddeder. Hatta onun aşkı bilmediğini ileri sürer. Türkân her şeye rağmen Nevzat'ın intihar etmemesi isteğini tekrarlar. Nevzat, bunun üzerine evine gidebileceğini belirtir. Ama Türkân kendi yüzünden bir insanın ölmesine lakayt kalamayacağını söyleyerek gitmek istemez. Hatta onu sevebileceği imasında bulunur. Ama bu manevrası Nevzat'a onu da öldürebileceği hissinden başka bir şey vermez ve oda kapısını kilitler. Bu durumda Türkân, Nevzat'la yeni sevgilisi Selim üzerine mukayeseler yapar ve Selim'i Nevzat'ın kabalıklarına karşı ince davranışları sebebiyle tercih ettiğini anlar. Nevzat'ın yanına geldiğine de pişman olmuştur. Kaçmak ister, fakat dışarıda köpekler olduğunu düşününce, çocukluğundan kaynaklanan bir korku sebebiyle, vazgeçer. Bu esnada Nevzat, ondan hemen

[162] Bu roman 20 Şubat 1955 – 14 Nisan 1955 tarihleri arasında 54 sayı olarak Milliyet Gazetesi'nde tefrika edilmiştir. Bu kısımda verilen numaralar bu tefrikaya aittir.

ayrılmasını ister. Türkân çıkma ihtimallerini zorlamak için Nevzat'ı oyalamayı düşünür. Ona küçük ümitler verir. Silahını vermesi ve aralarında sadece dostluk ilişkisi kalması kaydıyla Selim'den ayrılabileceğini söyler. Türkân, Nevzat'ı kucaklar ve silahı elinden alır. Nevzat, duygulanarak ağlar. Türkân ona anlayışla davranmaya devam eder ve ilaçlarını içerek uyumasını telkin eder. Nevzat'ı teselli için bazı sözler söylerken Selim'i Nevzat'tan önce tanıdığını söylemesiyle Nevzat'ın kıskançlık duyguları artar. Türkân'ın çantasından, daha önce verdiği tabancayı alır ve ona güvenini sarstığını söyler. Bu sırada Türkân ağlamaya başlar ve Nevzat'ın yanına giderek onu dudaklarından öper. Nevzat, bu durumdan etkilenir ve kendini kaybederek ona sarılır. Türkân bu zaaf anından istifade ederek silahı alır ve Nevzat'a doğrultarak kapıyı açmasını ister. Yoksa polise telefon edecektir. Anahtarı alır ve kapıyı açarak Nevzat'ın dışarı çıkmasını ister. Nevzat çıkınca Selim'i arar ama bulamaz. Bahçede köpeklerin olduğunu düşünerek dışarıya yalnız başına çıkamayacağını anlar. Kapıyı açarak Nevzat'ı çağırır. Gelince ona, Selim'le tanışmasını anlatır ve ikisi hakkındaki tereddütlerinden bahseder. Nevzat sakince dinler ve Türkân gitmek isteyince onu serbest bırakır gibi davranır. Bahçeye inince köpekleri kontrol etmek bahanesiyle önden gider ve köpekleri serbest bırakır. Türkân köpek korkusundan silahı tekrar Nevzat'a verir ve içeri dönerler. Nevzat kararlı bir tavırla artık çiftlikten cesedi çıkabileceğini söyler. Türkân başka bir yolla buradan kurtulmak için çareler düşünür. Nevzat ise Türkân'dan emin değildir ve son kararını vermek için kendi kendine düşünmeye başlar. Türkân'ı öldürmeyi düşünmektedir. Türkân yeni bir manevrayla kendinden nefret ettiğini ve yaşamak istemediğini söyleyerek Nevzat'ı etkiler. Ağlamaya da başlar. Gevşeyen Nevzat'tan bir hafta sabretmesini ve ona tekrar güvenmesini ister. Silahı da onun yaşamasını arzu ettiği için almak istemektedir. Nevzat, silahı ve tabancayı verir. Türkân önce gitmek ister ama sonra vazgeçerek hangisinin kendisini daha çok sevdiğini düşünmeye başladığını Nevzat'a söyler. Bu durum Nevzat'ı tekrar sinirlendirse de vurulan bir kapı üzerine dışarı çıkar. Bu sırada Türkân, Selim'i bir kez daha arar. Selim'e tehlike içinde olduğunu, hemen Nevzat'ın çiftliğine gelmesini söyler. İçeri giren Nevzat telefon ettiğini anlamıştır. Türkân, annesine telefon ettiğini söyler. Bunun üzerine Nevzat evi arar ve Türkân'ın eve telefon etmediğini öğrenir. Genç kadın, Selim'e telefon ettiğini söylemek zorunda kalır. Nevzat sinirlenir ve kadına bir tokat atarak

silahı tekrar alır, artık kendisini aldatamayacağını ifade eder. Türkân ise Nevzat'tan korktuğunu söyleyerek Selim'i çağırdığını belirtir ve bir manevra daha yaparak ona ayrılmak istediğini söyleyeceğini anlatır. Nevzat bu defa inanmaz. İkisini birden öldürmek için köpekleri serbest bırakmak amacıyla dışarı çıkınca Selim'i bir kez daha arar. Ona biraz daha gecikirse ölüsünü bulabileceğini söyler ve telefonu kapar. Nevzat gelince onu öldürmek için silahını çeker. Türkân bir kez daha ağlamaya başlamıştır. Nevzat, Türkân'dan intihar ettiğine dair bir kağıt yazmasını ister. Bu kağıt karşılığında Selim'in kurtulabileceğini de söyler. Türkân bu kağıdı yazacağını ama bunun karşılığında kimsenin kurtulmasını istemediğini, Selim'le alâkası olmadığını belirtir. Bu kağıdı yazmasının sebebi Nevzat'ı kurtarmak arzusudur. Bu söz Nevzat'ın iradesini tekrar felce uğratır. Türkân, o gece iki türlü bir adamla karşılaştığını, bu adamın bir iyi yanının bir de kötü yanının olduğunu ona anlatır. Nevzat da Türkân'ın da aynı durumda olduğunu belirtir. Nevzat öncelikle Türkân'ın Selim'e telefon ederek gelmemesi gerektiğini söylemesini ister. Türkân, Selim'in evden çıktığını ileri sürerek telefon etmek istemez. Bunun üzerine Nevzat, Selim'in evden çıkmadığı üzerine bahse girmek ister. Bahis sonunda eğer Selim yola çıkmışsa Nevzat, Türkân'ı ona bırakacaktır ama yola çıkmamışsa Türkân, onun kendini sevmediğini kabul edecek ve Nevzat'la evlenmeyi düşünecektir. Bunun üzerine Türkân, Selim'i arar. Selim yatmıştır. Onu uyandırmalarını söyler. Selim, oraya olayın ne olduğunu anlamadan gelemeyeceğini belirtir. Türkân telefonu kapar. Türkân tereddüttedir ve bu durum Nevzat'ı sinirlendirir. Bunun üzerine sözünü tutacağını fakat yarına kadar düşünmesi için izin vermesini ister. Nevzat, hedef alır gibi tabancasını Türkân'a doğrultur. Bu esnada bahçedeki köpekler havlamaya başlar. Aynı anda hem kapı hem de telefon çalar. Telefonu açar. Bir erkek Türkân'ı arıyordur. İsmini vermeyince telefonu kapar ve kapıyı açmaya koşar. Gelenler polistir. Türkân karakola gitmek istemez. Yalnızca kendisini oradan kurtarmalarını ister. Polisin sorduğu sorulara Nevzat'ın aleyhinde olmayacak şekilde cevaplar verir ama oradan ayrılmak arzusunu da belirtir. Bunun üzerine polisler ayrılır. Nevzat odaya girdikten sonra Türkân odada bulunan gerilime dayanamayarak bayılır. Kendine geldiği zaman Nevzat kadına iyi davranmaya çalışır. Türkân bir kez daha ağlar. Kadına biraz eter koklatınca kendine gelir. Nevzat ona kendisini polislere şikayet etmediği için teşekkür eder ve isterse evine bırakabileceğini söyler. Evde

Türkân'ın annesinden başka kimse yoktur. Bu durum daha önce telefonla arayan kişinin Selim olduğu mânâsına gelir. Nevzat'ın yatışan sinirleri tekrar harekete geçer. Türkân'ın Selim gelince onun evine gideceğini söylemesi bu sinirin artmasına sebebiyet verir. Bu esnada Türkân'ın aklına o civarda oturan arkadaşı Sevim gelir ve ona telefon eder. Sevim'e gece evlerinde kalmak istediğini fakat oraya yalnız gelemeyeceğini söyler. Sevim, doktor olan ağabeyiyle beraber onu almaya gelebilecektir. Bu arada Nevzat telefon açtırdığına pişman olur ve tekrar telefon ederek onların gelmemesini söylemesini Türkân'dan ister. Ama Türkân gider ve Nevzat'ın boynuna sarılır ve onu bu kararından vazgeçirir. Bir süre sonra Sevim'le ağabeyi gelir ve Türkân merdivenleri hızla inerken ayağı yırtılmış bir muşambaya takılarak yuvarlanır. Ayağında bir burkulma meydana gelmiştir ve yürüyememektedir. Doktor da o anda yürüyemeyeceğini ve dinlenmesi gerektiğini tavsiye eder. Türkân orda kalmak istemez ama Sevim'in ağabeyi onu götürmeye taraftar değildir. Türkân, Nevzat'ın yanında kalmaya mecbur olur. Sevim ve ağabeyi ayrılırlar. Türkân bu evden çıkmasına engel olan bir şey olduğunu düşünerek ağlamaya başlar. Nevzat uyumaları gerektiğini söyleyerek Türkân'a bir battaniye getirir ve kendi odasına yatmaya gider. Türkân hemen uyuyamaz ve kendi kendine Selim'in yaptığı hainliği düşünür ve bir sigara yakar. Bu esnada telefon çalar. Telefondaki Selim'dir ve ona uyuyamadığını söyler. Bu esnada Nevzat içeri girer ve Türkân telefonu kapatır. Nevzat'a Selim'in telefon ettiğini ve onu merak ettiğini belirtir. Nevzat, meseleyi ertesi gün üçü arasında halletmeleri gerektiğini düşündüğünü belirtir. Aralarındaki münasebeti Selim'e anlatacağını da ifade eder. Selim'in az şey bildiğini de Türkân, farkına varmadan Nevzat'a itiraf eder. Bu andan sonra Türkân, Nevzat hayatta oldukça kendisine rahat olmayacağını anlar ve bir manevra daha yaparak Nevzat'ın kendisini sevdiğini ve Selim'in onu sevmediğini bu gece anladığını söyler. Türkân bir bahane uydurarak Nevzat'tan tabancayı alır. Nevzat'a kendisini affettirmek istediğini söyleyerek ona yanında kalmasını söyler ve sevişirler. Ardından Nevzat onun yanına uzanır. Ona aralarında bir mesele kalmadığını ve evlenebileceklerini söyler ve eğer gelmeseydi nasıl intihar edeceğini göstermesini ister. Nevzat bu oyuna gelir ve silahı göğsüne dayar. Bu esnada Türkân da parmağını tetiğin üzerine koyar ve çeker. Nevzat ölmüştür. Kalkar ve Nevzat'ın kendisine yazdığı mektubu masanın üzerinde bulur. Nevzat öldüğü anda kendisinin

onun yatak odasında olduğu intibaını vermek istemektedir. Nevzat'ın yatak odasına gitmek ister fakat ayağının sancısı artar. Çok kötü durumdadır. Selim'e telefon eder ve gelmesini ister. Selim gelme niyetinde değildir. Ona, Nevzat'ın intihar ettiğini söyler ve gece olanları karışık bir şekilde anlatırken Selim'in başka biriyle konuştuğunu duyar. Bu bir kadın sesidir ve bunu Selim'e sorunca telefon kapanır. Türkân bir bunalıma sürüklenmektedir. Bu esnada çiftliğin büyük kapısının zili çalar. Pencereden bakınca kahya Hasan Ağa'nın sesini duyar. Ondan kapıyı kırmasını ister. Bu esnada söyleyeceği yalanı hazırlar. Nevzat, intihar etmiştir. Türkân, yatmaya gitmiştir ama uykusu olmadığı için yatağı açmadan oturmuştur. Silah sesi duyunca topallaya topallaya odaya gelmiş ve Nevzat'ı ölü bulmuştur. İçeriye evvelâ bir polis, arkasından bekçi ve daha sonra Hasan Ağa girer. Polis, Türkân'a sorular sorar. Türkân planladığı şekilde olanları anlatır. Polis bunun ardından yatak odasını kontrole gider. Odada bekçi ile yalnız kalınca bekçinin silah sesini duyduktan sonra karakola haber verdiğini öğrenir. Polis içeri girince yatağın açılmış olduğunu haber verir. Türkân kendisinin açmadığını söyler. Polis merkezi arar ve komisere durumu haber verir. Komiser de müdüriyete ve savcılığa haber vereceğini, kadının da orada oturmasını gerektiğini söyleyerek telefonu kapatır. Biraz bekledikten sonra savcı yardımcısı gelir. Türkân savcı yardımcısına da olayları planladığı şekilde anlatır. Polis araya girerek yatağı açık bulduğunu ilave eder. Savcı yardımcısı da odayı görmek için gider ve döndüğünde düşüncelidir. Türkân'a Nevzat intihar ederken nerede olduğunu tekrar sorar. Türkân ifadesini değiştirmez. Nevzat'ın yatak odasında karyolanın kenarında oturmaktadır. Savcı bu durumu garip karşılar çünkü odada karyola yoktur. Türkân hiç istifini bozmaz ve bir yere oturduğunda ısrar eder ve başının çok karışık olduğunu belki de sandalyeye oturduğunu belirtir. Bir süre sonra doktor gelir ve ölüyü kontrol eder ve raporunu yazarak ayrılır. Herkes odadan çıkınca Türkân yalnız kalır. Bu yalnızlıktan kurtulmak için Selim'i bir kez daha arar. Ama bu defa telefonu bir kadın açar. Selim uyumaktadır. Israrı üzerine Selim'i uyandırır. Ona eğer hemen gelmezse bir daha onu göremeyeceğini söyler. Selim, onu ölü sevgilisiyle başbaşa bırakmıştır. Türkân bir çöküntüye uğrar ve Sevim'i arar. Ancak "boğuluyorum" der ve bayılır. Uyandığında başında Sevim, ağabeyi ve Hasan Ağa'yı görür ve tekrar bayılır. Son kez uyandığında başında yalnızca Sevim vardır. İçindeki sıkıntının etkisiyle Sevim'e Nevzat'ı kendisinin öldürdüğünü söyler ve bu işi nasıl

yaptığını anlatır. Bu arada içeri Doktor Tarık girer, kardeşini alır ve gider. Türkân tekrar bunalmıştır. İçinde polise her şeyi itiraf arzusu vardır. Bu bunalım içinde ölünün bulunduğu odaya gider. Silah masanın üzerinde durmaktadır. Telefona gider ve Sevim'i bir kez daha arar. Ayrılırken hakkında çok fena düşündüğünü hissettiğini söyler. Bu durum Türkân'ı üzmüştür. Ama Sevim'in sesinde yine bir tuhaflık vardır ve uyumak arzusundadır. Türkân iyice bunalmıştır. Hatta Nevzat'ın örtüsünü kaldırıp yüzüne bakar. Daha sonra telefonla Selim'i arar. Ona eğer gelmezse telefonda silah sesi duyacağını belirtir. Selim telefonu kapar. Bunun üzerine Nevzat'ın yanına uzanır ve silahı kalbine doğrultup tetiği çeker.

Nevzat, zeki, roman, şiir, felsefe okumuş, aynı zamanda yazılar yazan bir adamdır(T.8). İstanbul ve İzmir'de akarabaları vardır(T.47). Türkân onu şöyle anlatır:

"Üstünde bu avcı ceketi, bu ihmalle bağlanmış boyunbağı, bu dağınık siyah saçlar, bu çatılmış iki kalın kaş, ve sert ve çıkık elmacık kemikleri, bu nereye baktığı anlaşılmayan bulanık ve öfkeli gözler, Nevzat'ın hayâl adamı ve san'atkâr hüviyetini gizleyen çiftçi ve erkek tarafıydı.(...) Ne kadar sevse bu adam, ne kadar derinleşse, dünyanın kitabını okusa ve her gece saatlerce müzik dinlese, her sabah ahırlarını teftiş eden, lâzım gelirse hayvanları kendisi tımar eden, bazan Türkân'ın yanında bile adamlarına küfreden çiftlik ağası tipinden sıyrılamıyordu."(T.11)

Türkân, zeki, çoğu zaman sadece kendi çıkarlarını düşünen, kurnaz bir kadındır. Hoyrat, erkek halleri vardır.(T.53) Türkân kendisini şöyle ifade eder:

"(...) çok âdi imişim. Bu gece anlıyorum. Çok âdi. 'Fazla mal göz çıkarmaz' diyordum gibi bir şey. İkisini de idare etmek yok mu? İşte o. Sanki bir mârifet. Ben sana bir şey söyleyeyim mi, Sevim? Çok bozulmuş ahlâkımız bizim. Çok."(T.51)

Selim, Türkân'ın âşığı olan garip bir adamdır. Parlak ve dumanlı gözleri vardır(T.50). Don Juan olarak adlandırılır(T.51). Selim şöyle anlatılır:

"Selim Türkân'ın ruhunda eksik kalmış bir derinliği ve yumuşaklığı ona getiren adamdı. Hâdiseleri tatlı bir kıvraklıkla anlayışı ve karşılayışı vardı. Nevzat'tan daha hisli olduğu halde daha ölçülü idi. Aşkta âhengi mücadeleye tercih ediyor, Nevzat gibi anlaşmazlık tohumlarını büyüteceği yerde, onları görmemezlikten geliyor, birleştirici noktaları besleyerek onların zaferini temine çalışıyordu."(T.11)

Romanın tamamı Ankara'da bir çiftliğin içinde geçer. Kavaklıdere(T.3) ve Bahçelievler(T.30) ismi verilen semtlerdir.

Romanda belirtilen olaylar yalnızca bir gecede tamamlanır. Zamanın bu şekilde kullanımı o yıllar için yeni bir durumdur.

Yazar bu eserde de tıp bilgisini gösterir. Tıbbî terimler eserin içerisinde görülür: "(...) bir incinme veya antorz."(T.34) "Büyük ekimozlar başladı."(T.34) "(...) bir incinme. Fulür."(T.51)

Eserde çocukluktan kaynaklanan olayların etkileri üzerinde durulur: "Babamın anneme yaptıklarını gördükten sonra, erkek benim için dâima tehlikedir."(T.9) "Hayatında en korktuğu hayvan, köpek, bağlı bile olsa Türkân'ı bayıltacak kadar ürkütürdü. Çünkü, sekiz yaşında iken, onu bir köpek ısırmış, incecik vücuduna kalın iğnelerle kuduz aşısı yapılmıştı."(T.11) Bu tür etkiler başka romanlarda da görülür. Meselâ "Hey Kahpe Dünya", "Selma ve Gölgesi"...

. Bu romanda da diğer bazı romanlarında meselâ "Selma ve Gölgesi"nde kullandığı intihar etmeden önce mektup yazma olayı yer alır(T.23).

Romanda bir mantık hatası da görülür. İlk olarak Türkân'ın Kavaklıdere'den geleceği belirtilirken (T.3) daha sonra bu yer Bahçelievler(T.30) olur.

1.33. Üçümüz[163]

Erol, Avrupa'dan yeni dönmüş ve babasının yakın arkadaşı olan Mihri Hanım'ın evine gitmiştir. Erol, Avrupa'da hep yarım kalan tahsiller yapmıştır. Bu evde ilk olarak, küçüklüğünü bildiği Güner'le karşılaşır. Güner büyümüş, genç kız olmuştur. Güner'in ardından Mihri Hanım onu büyük bir sevgi gösterisiyle karşılar. Bir kaç gün kendilerinde kalması için ısrarcı olur. Ertesi gün Mihri, Erol ve Güner'i köşkte bırakır. Her ikisi konuşarak köşkün bahçesinde zaman geçirir. Bahçede olan bir hamağa önce Güner uzanır. Ardından Erol da gelir. Burada öpüşürler. Mihri Hanım geldiği zaman çok eski bir arkadaşı Süheyla'yı gördüğü için sevinçlidir. Onların hamakta yan yana uzandıklarını duyunca bayılır. Aynı akşam Erol, Mihri'nin tüm ısrarlarına rağmen köşkten ayrılır. Üç gün sonra Mihri, Erol'un babasının

[163] Bu roman 5 Mayıs 1957 – 22 Temmuz 1957 tarihleri arasında Milliyet Gazetesi'nde 76 sayı olarak tefrika edilmiştir. Bu kısımda verilen numaralar bu tefrikaya aittir. Eser kitap halinde basılmamıştır.

yazdığı bir mektubu bahane ederek onu arar ve evine çağırır. Erol, Mihri'nin kendisinden hoşlandığını düşünür ve Mihri'nin bu ilgisinden, yaşça büyük olması nedeniyle, rahatsızlık duyar. Her şeye rağmen bu davete icabet eder ve Mihri onu arkadaşı Süheyla'yla tanıştırır. Beraberce Yakacık'a kadar giderler. Eve döndüklerinde Mihri, Erol'a kendinin olduğunu ve onu adam edeceğini söyler. Ayrıca Güner'e dokunmaması gerektiğini de belirtir. Erol içinde oluşan bir isyan hissinden sonra uykuya dalar. Ertesi sabah Erol geç kalkınca Mihri, arkadaşı Süreyyâ'ya gider. Bir süre sonra Güner gelir. Ona, annesinin kendilerini kıskandığını söyler. Güner de aynı şeyleri hissetmiştir. Erol, ona gizli olarak buluşmalarını teklif eder ve Güner de bunu kabul eder. Bundan sonra haftada en az iki defa gizlice buluşmaya başlarlar. Bir müddet sonra da Erol'un Taksim'deki apartmanında görüşürler. Erol, zamanla Güner'siz bir hayattan keyif almamağa başlar. Güner'in kendisine her şeyini vereceğini biliyordur ama ona el sürmez. Bir gün birbirlerine âşık olduklarını anlarlar. Bir müddet sonra Mihri Hanım, Erol'a telefon eder ve onu Süheylâ'nın kızıyla tanıştırmak ister. Erol, Güner'le buluştuklarında bu kız meselesinden bahseder. Mihri'nin bir planı olduğunu düşünürler ama bulamazlar.

Erol, bir gün vapurda okuldan bir arkadaşı olan Halûk'a rastlar. Halûk'un durumu kötüdür. Bir ana ve kızı onu sevmektedir. Kız intihar etmiştir. Halûk, aslında her ikisini de sevmemektedir. Uzun uzun konuşmak ister ama Erol ayrılması gerektiğini belirterek isterse gece yarısı görüşebileceklerini belirtir. Erol, Mihri'nin evinde Süheylâ'nın kızı Neriman'la tanışır. Kız güzeldir ve Erol'un hoşuna gider. Yemekten sonra Neriman'la bahçede sohbet ederler. Neriman, Halûk yüzünden intihar eden kız meselesini bilmektedir ve bunun üzerinde konuşurlar. Daha sonra Neriman, Güner'le sevişmelerinin arasında engeller olduğunu ima eden şeyler söyler. Evden ayrıldıktan sonra Erol, Halûk'un yanına gider. Halûk berbat bir haldedir. Biraz konuşurlar ve ayrılırlar. Güner'le iki gün sonra buluşurlar. Ona Neriman'ın söylediklerini anlatır. Mihri Hanım da biraz değişik davranmıştır. Endişelidirler. Ayrılırken Güner telefon edeceğini söyler ama daha sonra etmez ve buluşmaya da gelmez. Diğer gün Mihri'nin hizmetçisi gelerek Güner'i annesi bırakmadığı için gelemediğini, kendisinin de gizli olarak geldiğini söyler. Erol, Güner'e isterse onunla Avrupa'ya gidebileceklerini belirten bir mektup yazar. Ertesi gün Güner'den bir hafta sabretmesini isteyen ve annesinin kontrolünün zayıfladığı anda geleceğini

belirten bir mektup alır. Buna sevindiğini belirten bir kağıt da o gönderir ve Avrupa'ya gitmek için yapacağı hazırlıkları düşünür. Babasına da Güner'i beğendiğini belirten bir mektup yazar. Ardından Halûk'u görmeye gider. Halûk'un durumu iyileşmeye başlamıştır. Erol'a kızın annesiyle evleneceğini söyler. Bu durum ondan nefret etmesine sebep olur ve hemen ondan ayrılır. Bir yandan babasına yazdığı mektubun cevabını, bir yandan da Güner'den bir haber bekler ama bir çarşamba günü babasını karşısında bulur. Babası çok ciddidir ve onunla önemli bir şey konuşmak istemektedir. Erol'dan öncelikle Güner'le aralarında bir cinsî münasebet olmadığını öğrenir. Ardından hizmetçiyi evine Mihri'nin gönderdiğini söyler ve asıl söylemek istediği şeyi açıklar: Güner, Erol'un üvey kardeşidir. Bu sırrı ikisinin dışında yalnız Süheylâ bilmektedir. Babası Erol'dan Güner'i görmemesini ister. Ardından Güner'e Erol vasıtasıyla bu durumu haber vereceklerdir. Erol buna itiraz eder ve mantıklı şeyler söyler. Bunun üzerine babası ona hâkim tavrını bırakıp arkadaşça bir yaklaşım göstererek arada hukukî değil vicdanî bir mesele olduğunu belirtir. Erol'u yavaş yavaş ikna etmeye başlamıştır. Uzun zaman birbirlerini görmemeleri gerektiğini, bunun için kendisiyle beraber Avrupa'ya gelmesi gerektiğini söyler. Erol, bu durumu Güner'in kabul edemeyeceğini ve öleceğini düşünmektedir. Babası da Güner hastalanırsa tekrar yurda dönebileceğini belirtir. Biraz daha tartıştıktan sonra Erol tam olarak ikna olur ve babası ayrılır. Ertesi sabah babası Güner'in yemek yemediğini ve konuşmadığını söyler. Ama Mihri, Erol'un Avrupa'ya gideceğini bildirecektir. Diğer gün babası tekrar gelir ve Güner'in durumunun iyi olmadığı haberini verir. Gidecekleri günün gecesi Güner intihar teşebbüsünde bulunur ama kurtarırlar. Bunun üzerine Erol gitmekten vazgeçer ve Güner'in yanına gitmeye karar verir. Vapurda Neriman'la karşılaşır. Bu kızın arkadaşlığına ihtiyaç hissettiğini anlar. Evine vardığında Mihri Hanım'dan izin alarak Güner'in yanına çıkar. Güner, ona aralarındaki her şeyin bittiğini ima eden şeyler söyler. Aralarındaki ayrılığın sebebini de öğrenmek istemez. Bunun üzerine Erol, köşkten Neriman'la beraber ayrılır. Bir gazinoda otururlar. İçindeki duyguları ona anlatır. Güner'in bir daha intihara teşebbüs etmesinden korkmaktadır. Kendisinin de durumu iyi değildir. İçki içtikten sonra Neriman'a itirafa başlar. Her ikisinin de ahlâksız olduğunu söyler. Çünkü o anda ikisi de mutludur. Daha sonra babasıyla buluşmak için ondan ayrılır. Ayrılırken telefon numarasını alır. Babasının yanına

giderek durumu anlatır. Bir süre sonra oradan da ayrılarak evine gider. Evde bir sıkıntıya düşer. Başlangıçta Neriman'ı aramak istemez ama bunalımı artınca arama ihtiyacı hisseder. Neriman gelene kadar duşa girer. Kapı çalınınca bornozla kapıyı açar ve karşısında Güner'i görür. Hallerinden onu beklemediğini anlayan Güner'e Neriman'ın geleceğini söyler. Bu esnada Mihri de arar ve Güner'in orada olup olmadığını sorar. Erol orada olduğunu söyleyerek sakin olmasını ister. Güner, onun Neriman tarafından düzeltilebileceğini belirtir. Bu sırada Neriman gelir ve Güner kalkar. Erol'un tüm ısrarlarına rağmen gitmek ister ve gider. Erol, arkasından gitmeyi düşünmesine rağmen gitmez. Güner'le konuştuklarını Neriman'a anlatır. Mihri Hanım tekrar telefon edince ona da konuştuklarından bahseder. Bir saat kadar da Neriman'la konuşurlar. Sabaha karşı Mihri Hanım bir kez daha arayarak Güner'in gelmediğini söyler. Bir intihardan şüphe ederler ve bazı yerleri ararlar. Güner'in kendini denize attığını fakat ölmediğini öğrenirler. Mihri Hanım'a durumu bildirirler ve ilk vapurla hastahaneye giderler. Uyuduğu için onu Güner'in yanına almazlar. Doktordan bazı bilgiler alır. Annesinin de yanında olduğunu öğrenir. Güner'i ilk olarak babası görür ve uçağa yetişmek için ayrılır. Bir müddet sonra Erol, yalnız olarak görüşür. Güner'in güvenini tekrar kazandığını hissederek yanından ayrılır ve durumu Neriman'a bildirir. Ardından babasını uğurlamak için hava alanına gider. Tekrardan hastahaneye dönerek Güner'i oradan çıkarırlar. Güner, Erol'a olan güvenini tekrar kazandıktan sonra onun havailikten kurtulmasını istediğini söyler. Erol köşkte kalmaz ve evine döner. Güner geceyi rahat geçirmiştir. Ertesi gün Mihri, Erol'un yanına gelir ve ona Güner'in tekrar intihara teşebbüs etmemesi için yapılması gereken şeyleri konuşurlar. Evvelki gece Güner, Mihri'nin silahını almıştır. Fakat Mihri daha önce silahın kurşunlarını boşaltmıştır. Güner'e bunu hissettirmemiştir. Erol, bunun Güner'e sorulması gerektiğini düşünür ve ona telefon ederek meseleyi sorar. Güner'in hiçbir şeyden haberi yoktur. Bunun üzerine Erol, Mihri'ye rüya görmüş olabileceğini söyler. Mihri ise köşke gidip, bir daha arar ama silahı bulamaz. Bunu telefonla Erol'a haber verir. Erol da Neriman'ı arayarak olanları bildirir. Ertesi sabah Erol köşke gider. Mihri, ona geceleyin Güner'in yatak odasının kapısının önüne talaş tozları serptiğini ve Güner'in ayaklarının altında bu tozlardan olduğunu söyler. Güner geceleyin uykusunda gezmektedir. Güner, kalkınca yaptığı şeylerin farkında olmadığını söyler. Avrupa'ya gitmek istemektedir. Fakat bu

yalnız olmalıdır. Mihri bu arzunun yeni olmadığını, evvelki sene Cahit isminde bir arkadaşıyla gitmek istediğini ama sonra vazgeçtiğini anlatır. Bunu Mihri Hanım engellemiştir. Güner'in Cahit'e karşı zaafı olduğunu da ilave eder. Köşkten ayrılan Erol, Neriman'a gider. Ona seyahat meselesini anlatır. Neriman, Güner'in ilk aşkına dönmek istediği sonucuna ulaşır. Neriman'la kendi ilişkileri üzerine konuşurlar.

Geçen olaylardan on gün sonra Güner, Paris'e gider. Mihri Hanım da Erol'un babasının yanına gitmek için hazırlanır. Erol'la Neriman'ın dostluğu ilerler. Ama birbirlerine sevdiklerini söylemezler. Tam bu esnada Neriman'a bir talip çıkar. Neriman bu konu hakkındaki fikirlerini Erol'a sorar. Erol net bir cevap vermez. Bunun üzerine Neriman, bu taliple gezerek onu tanıyabileceğini düşündüğünü belirtir. Hatta ona bir randevu da vermiştir. Bunları söyleyince Erol biraz durgunlaşır. Neriman onun gitme demesini bekler fakat açıkça söyleyemez. Bunun üzerine bir sıkıntı geçirir. Ardından kendine gelir. Bu talip meselesini Erol üzerindeki tesirlerini aramak istemektedir. Ardından Erol üzerinde bazı projeleri olduğunu belirtir. Erol'dan yarım bıraktığı hukuka devam etmesini ister. Erol bunu kabul eder ve Neriman'a onu sevdiğini açıkça ifade eder. Bu olaylardan sonra gelen bir ay içinde babası Roma'ya tayin edilir. Mihri onun yanına gider. Erol hukukun son sınıfına girer. Neriman'la nişanlı gibi yaşamaya başlarlar. Babasından, Mihri'den ve Güner'den üç mektup almıştır. Babası hukuka girmesini tebrik eder ve Neriman'la ilgili imalarda bulunur. Mihri, Güner'den bahseder. Güner'in kendi mektubunda yazdığı resim atölyeleri hakkındaki sözlerini tekrarlar. Ayrıca Neriman'la evlenmesini isteyen cümleler yazar. Güner, resimle ilgili düşüncelerini belirttikten sonra Cahit'in pansiyonuna taşındığını ve Neriman'la evlenmesini istediğini belirten ifadeler kullanır. Erol bu mektuplara yazdığı cevapta Neriman'la evleneceklerini belirtir. Güner'e ise Cahit'le evlenmesini isteyen cümleler yazar. Mihri Hanım bu habere çok sevindiğini ve yakında kendilerinin de evleneceğini yazar. Güner'den gelen mektupta da nişanlandıkları yazılıdır.

Erol, iradesine hakim olamayan(T.1), kararsız(T.5), herkese benzemeyen bir gençtir(T.11). Kendisini tahlil etmekten hoşlanmaz(T.30). Oynak ve havaî bir ruhu olduğu kanaatindedir. Hiçbir kadının ona güvenemeyeceğini düşünür(T.71).

Mihri Hanım, otuz sekiz yaşında, iyi yüzen, ata ve bisiklete binen, araba kullanan, zayıf ve çevik bir kadındır(T.2). Sorbonne'u bitirmiştir(T.7). Mihri Hanım'ın diğer özellikleri şöyle anlatılır:

"Mihri hanım bir iki santim daha boylu, başı dik ve adaleleri gergindi. Fazla kesik saçları başını ve yaşını küçültüyordu. Esmer teninde gri gözleri, zaman zaman çok hareketli (sinirli ve çevik), zaman zaman dalgındı (hayal içinde). Kalın, fakat biçimli dudaklarının iki tarafında histerik çizgi sıçrayışları vardı(bir nevi tik). Omuzları heyecanlı konuşmalarına fazla iştirâk ediyordu."(T.2)

Güner, annesinin rötuşlu bir kopyasıdır. Güner'in gözleri daha ufak ve daha parlak, ağzı daha küçük, boyun adaleleri daha gevşek, teni daha ince ve yumuşaktır. Göğsü de daha zayıftır(T.2). Zatülcenp geçirmiştir(T.4). Annesi şunları söyler:

" – Ben kızımın karakterini bilirim, dedi, imajinatif'dir. Çok çabuk hayallerinin tesiri altında kalır. Çok çabuk sever ve delice sever."(T.68)

Neriman, tatlı konuşan duygularını açıkça ifade eden güzel ama kibirli olmayan bir kızdır(T.12). İyi giyinir. Enteresan ve tatlı konuşur. Zekidir. Epeyce şeyler bilir ve ukalâ değildir(T.16). Kendini şöyle anlatır:

"Ben çok güç karar veren bir insanım. Kendimi de çok güç veririm. Fakat bir kere verdikten sonra ömrümün sonuna kadar geriye almam ve kendimi başka hiçbir kimseye bir ân için bile vermem. Bunların hepsi... anlıyorsun... sevmeğe bağlıdır. Ve ben... bir şıpsevdi değilim. (...) Daha doğrusu ben bir şıpsevdiyim de, aceleye kurban olmamak için kendimle boğuşuyorum."(T.74)

Mekân olarak göze çarpan gezi yerleridir: "Sonbaharın güzel günlerinde tabiatın en tenha köşelerini seçtik. Kınalıadadan Yuşa tepesine, Yakacığa, Çamlıcaya, Vaniköy korusuna kadar, insanların gözlerinden en uzak yerlerde saatlerce baş başa kalıyorduk."(T.10) "Suadiye"(T.2), "Kadıköyü"(T.6), "Ayaspaşa"(T.22) gibi lüks semtlerden de bahsedilir. Ayrıca Paris(T.72), Roma(T.76) gibi Avrupa şehirlerinden de söz edilir.

Eserde yabancı kelime kullanımına rastlanılır: "volonte"(T.7), "reservation"(T.29), "juger"(T.65), "emosyon"(T.67), "imajinatif"(T.68), "Psödo-romantik"(T.69), "livre rose"(T.76).

"Holivood evlenmeleri" tabiri ilginçtir: " - O kadar modern değilim, dedi, Holivood evlenmeleri en sinirime dokunan şeydir. Hem ben sevmediğim insanla evlenemem."(T.71)

Yazar tıbbî bilgisini bu romanda da gösterir:

"Vazomotör merkezde bir şok."(T.40)

"Midesinde büyük bir su kitlesi diyaframı tazyik ediyordu. Kalb taşikardi halinde idi. 120. Çok sık ekstrasistoller vardı. Kendisi de, tabiî, şiddetli heyecan halinde olduğu için kalbin nörotonik yükü artıyordu. Hem miyokardı kuvvetlendiren hem de sempatik tonüsü indiren iğneler yaptık ve karnındaki suyu boşalttık."(T.54)

"Bir kardiyotoniğe ihtiyacı olduğunu düşündüm. Nabzına baktım. Hafif bir taşikardi devam ediyordu."(T.57)

"Benim bildiğim somnambüller hiçbir fena hareket yapamazlar. İntihar etmezler. (...) İçinden ölümü istemiş olabilir. Neler istemeyiz içimizden adam öldürmek de isteriz. Zamanımızda bu 'inconscient' denilen şeyin, şuur altı denilen şeyin fazla mübalağa edildiğine hükmedeceğim geliyor. Şuurumuzun bir altı varsa, oraya artık kullanmıyacağımız, değeri kalmıyan, eskimiş, yıpranmış, ölmüş arzularımızı, fikirlerimizi atıyoruz bence. Onlardan korkulmaz.(...) Pskanalize inanmıyorum. Ehemmiyeti olan heyecanlar şuur altında kalmazlar. Ehemmiyeti olmıyanlarsa insanı sarsamazlar."(T.66)

Eserde toplumsal eleştirilere de rastlanılır. Lise eğitimi ile ilgili bir eleştiri vardır:

" – Ben de liseye annemin zoruyla gittim, 'pek iyi' diploma aldım. Fakat hiç bir şey bilmiyorum. Unuttum. Yavuz'un kaçıncı pâdişah olduğunu bile bana sormayınız. Çok düşünmezsem, bulamam."(T.2)

Gençler eleştirilir: "Kadın kıtlığı çeken gençlerimiz gibi her küçük fırsatın içinde büyük bir macera arama illetinden beni Avrupa kurtarmıştı."(T.5) "Avrupa'da, bir kızla aynı yatakta yattığım olmuştur. Kardeş gibi. Fakat sizin telâkkinizi bilmem.(...) Artık bu kadar medenî bir seviyeye gelememişsek, yazık bize."(T.44)

Hukuk eğitimi de eleştirilir: " - Hukuka girip hiçbir hukukçuya lüzumu olmayan ve Fakülteden mezun olunca unutulan bir sürü donmuş kaide ezberlemeğe râzı olabilmem için seni delice sevmem lâzım."(T.75)

Gençlerle ilgili bir yorum göze çarpar. "Avrupa sana gelmez. Birçok gençlerimize gelmez. Memleketinde adam olmayan başka hiçbir yerde olamaz."(T.7)

Kırklı yaşlarda olan kadınlar için bir yorum yapılır: "Bu yaşta kadınların uzun zaman içlerinde itili kalan aşk ihtiyacı, bazan böyle patlak verir, aklın barajını yıkar, geçer, taşar."(T.8)

Kendisinin de yazdığı aşk romanlarıyla ilgili şu cümleler dikkat çekicidir:

"Romanlarda bu beylik monolog sualine çok rastlanır: 'Onu seviyor muyum acaba? Yoksa bir aşk ihtiyacını karşılamak için hazırda bulunan bir kadını sevgililiğe tâyin eden hayalimin geçici bir hevesine mi kapılıyorum?...' gibi şeyler."(T.10)

Babaları bir olan kardeşlerle ilgili yapılan şu yorumlar ilginçtir:

"İşlediğiniz cinayetin cezasını bize çektiremezsiniz. Esasen reşidiz biz. Güner'le düşünüp karar vereceğiz. Karı koca veya kardeş gibi yaşamaktan birini tercih etmek bizim hakkımızdır.(...) Herhalde kanunî bir mâni yok. Güner, Şefik Berker'in kızıdır. Benim kardeşim olduğuna dair ortada hiç, hiç bir delil yoktur. Bunu ispat edemezsiniz. Biz masumuz. Aramızda aşk başladığı zaman bunu bilmiyorduk. Öğrendikten sonra iş işten geçmiş midir, bizim bu aşkımız kardeş sevgisine dönebilir mi, dönemez mi, bunu biz biliriz. Dışarıdan hiç kimse bunu tahmin edemez. Biz de bilmeyiz. Yaşayarak anlayacağız. Bir tecrübe edeceğiz. Olmazsa evleneceğiz."(T.24)

"Fakat kardeş...Üveyi kardeş... Tohum bir, zemin ayrı. Tohum. Ne çıkar? Halamın kızı olsaydı onunla evlenebilirdim. İki karın evvel onunla da tohumlarımız ayni. Bir veya iki... Sayı farkı. Esasta fark yok. Neden biri iyi de öteki fena?"(T.31)

Romanın sonunda roman tekniği ile ilgili bir diyalog vardır:

" – Öyleyse sonunu açık bırak. Okuyucu nasıl isterse öyle düşünsün. Yalnız bizim evleneceğimizi bilsin. Ötekileri canı isterse evlendirir, istemezse evlendirmez.

- Hayır Nerimancığım, ömrümde hiç roman yazmadım ama bu türlü oyunları sevmem. Her şeyi olduğu gibi yazmalıyım."(T.76)

1.34. Sıcak Nefesler[164]

Sezer'in bir sene önce ölen annesinden sonra babası da ölür. Büyük bir üzüntü içerisindedir. Kendisini İzmir'e çağıran arkadaşı Ayla'ya yazdığı mektupta gelemeyeceğini, kendisini İstanbul'a çağıran Meliha teyzesinin yanına gideceğini söyler. Eniştesi iyice azıtmıştır. Teyzesinin oğlu Vedat babasına bu durumdan dolayı bıçak çekmiştir ve evdeki durumu pek iyi değildir. Bu mektubunun ardından İstanbul'a giden Sezer, Ayla'ya mektuplarını İstanbul'dan yazmaya devam eder. Sezer, teyzesinin evinde korku içinde yaşamaya başlamıştır. Teyzesinin oğlu Vedat'ın sıkıntıdan bağırsakları bozulmuştur. Teyzesi de devamlı stres altındadır. Vedat, yanında, babasına karşı silah taşımaya başlamıştır. Eniştesi içki içmeye başladıktan sonra davranışlarını değiştirmektedir. İlk günkü görüşmelerinde Sezer eniştesini anlatılanlardan farklı nazik bir adam olarak görür. Eniştesi Sezer'e çok iyi davranır. Onu kendi bankasına alabileceğini belirtir ve yemekte de fazla içki içmez. Ertesi gün teyzesi Sezer'in eniştesi üzerindeki tesirinden bahseder. Sezer, Ayla'nın da kendisine yazdığı mektupta onun evleneceğini öğrenince çok sevinir. Bu arada Vedat'la beraber Büyükada'ya giderler. Orada eniştesinin bazı davranışları üzerinde konuşurlar. Aynı günün akşamı eniştesi Sezer'e bankada bir iş bulduğunu belirtir ve Sezer çalışmaya başlar. Bir akşam, eniştesi eve sarhoş ve üstü başı dağınık halde gelir. Karısını döver. Sezer'in bacaklarını ellemeye çalışır. Sezer kaçınca peşinden koşar. Araya Vedat girer ve kavga ederler. Ardından teyzesi müdahâle eder ve dayak yemeye başlar. Daha sonra eniştesi sakinleşip öteki odaya gider. Teyzesi de kocasının ardından gider. Vedat'la Sezer konuşurlar ve aralarında bir aşk doğmaya başlar. Ertesi gün eniştesi bankada Sezer'i yanına çağırır ve evvelki gece yaptıkları için özür diler. Sezer eve döndüğünde yalnızca Vedat vardır. Ona babasıyla konuştuklarını anlatır. Vedat, babasının Sezer'i elde etmek için bir planı olduğunu zannetmektedir. Sezer'in boynuna sarılmak isterken annesi gelir ve eve bir hizmetçi bulduğunu söyler. Teyzesi odadan çıktıktan sonra Vedat yaptığı davranıştan dolayı özür diler. Sezer, aynı gece yatarken yüzünde sıcak bir nefes hissedip uyanmış fakat

[164] Bu roman 7 Şubat 1960 – 1 Nisan 1960 tarihleri arasında Tercüman Gazetesi'nde 51 sayı olarak tefrika edilmiştir. Bu kısımda verilen numaralar bu tefrikaya aittir. Bu roman kitap olarak basılmamıştır.

etrafında kimseyi görememiştir. Ertesi gün odanın anahtarını teyzesinden ister ama anahtarı bulamazlar. Akşama doğru ise eve genç bir hizmetçi kız gelir. Bu kızın daha önceki çalıştığı evin sahibinin metresi olduğunu öğrenirler ve şüpheye düşerler. Teyzesinin gözü, kızı pek tutmamıştır. Ama bir defa tecrübe edilmesi için eve alınır. Sezer, Ayla'ya yazdığı bir diğer mektupta odanın kapısına sandalye dayadığını, üzerine hemen düşebilecek bir sürahi ve bardak koyduğunu buna rağmen bir gece yine dizlerinde sıcak nefeslerin dolaştığını hissedip kalktığında odada yine kimsenin olmadığını söyler. Bunların birer hayal olduğunu anlamıştır. Eve gelen hizmetçinin kılık kıyafeti ve erkeklere bakışı teyzesini rahatsız etmektedir. Hizmetçi, Vedat'ın yüz vermemesi üzerine eniştesine yanaşmakta ve onun isteklerini yerine getirmektedir. Sezer ise genel müdürün sekreteri olmuştur. Banka Avrupa'ya üç memur göndermek istemektedir. Eniştesi kendisiyle iyi geçinirse Sezer'i gönderebileceğini söyler. Sezer, Vedat'la da aşk oyunlarına devam etmekte ve gezmektedirler. Eniştesinin söylediklerini Vedat'a söyler. Ayrıca geceleyin hissettiklerini de Vedat'a anlatır.

Bir gün hizmetçi kız Sezer'in odasına girerek ona eniştesinin niyetinin bozuk olduğunu söyler. Eniştesi evvelki gece hizmetçinin odasına gitmiştir. Hizmetçiye, kendisi ile Sezer'in annesinin beraber olduğunu ima eden şeyler söylemiştir. Ama daha sonra bazı yanlış bilgiler verince Sezer onu azarlar ve yanından uzaklaştırır. Bu sırada teyzesi gelir ve Sezer, ona hizmetçinin dediklerini anlatır. O da hizmetçiyi ertesi gün kovacağını söyler. Gizlice konuşmaları dinleyen hizmetçi bunları duyunca yalan söylemediğini söyleyerek bağırır ve debelenir. Bu gürültüye gelen kapıcı, hizmetçiyi sille tokat dışarı atar. Ardından Vedat eve gelir, Sezer ona meseleyi anlatır. Akşam eniştesi eve gelince kızın kovulduğunu öğrenir. Kapıcının doğruyu yaptığını söyler. Ardından yatak odasına teyzesi ile beraber gider. Vedat'la yalnız kalınca genç adam, Sezer'e ayrı bir eve, onunla beraber çıkmak arzusunda olduğunu belirtir. Sezer ise nikah olmadan buna uyamayacaktır. Bu sırada yatak odasından bir çığlık gelir. Odaya gittiklerinde kapının kilitli olduğunu görürler. İçeriden teyzesi yetişin diye bağırmaktadır. Vedat kapıyı yumruklar ama bir sonuç alamaz. Komşular ve kapıcı gelir. Bir müddet sonra kapıcı polis ve bekçiyi alıp tekrar gelir. Polis gelince kapı açılır. Teyzesi yerde hareketsiz yatmaktadır. Polis eniştesini karakola götürürken, kadın için de bir doktor aranır. Teyzesi bir müddet sonra gözlerini

açmaya başlar. Bir süre sonra polisler gelir ve teyzesinin ifadesini almak isterler. Doktor müsaade etmez. Vedat babasının durumunu sorar. Onun karakolda olduğunu muhtemelen ifadesini alıp bırakacaklarını ama başka bir işten durumunun kötü olduğunu söylerler. Vedat, annesiyle babasının boşanması gerektiği ardından kendi meselelerinin çözülebileceği kanaatindedir. Sezer, böyle bir mesele yokmuş gibi davranır ama bunun sert bir tavır olacağını düşünerek bir süre sonra yumuşar. Bu sırada eniştesi üstü başı dağınık bir halde eve gelir. Eniştesini salonda yatırırlar ve daha sonra Sezer'in odasında buluşurlar. Birbirlerine sevdiklerini itiraf ederler ve öpüşürler. Odanın kapısında bir ses duyunca irkilirler. İçeriye eniştesi girer. Artık karısı ile yaşamayacağını haykırır. Vedat'ı Londra'ya gönderip, karısının yanında bir hizmetçi bırakıp, kendisinin Sezer'le ayrı bir eve çıkmak istediğini belirtir. Vedat ona odadan çıkmasını söyleyince pişman olacaklarını belirtip, odadan ayrılır. Sezer, Vedat'la evlenmeye karar verir. Teyzesi de iyileşmiş ve sayfiyeye gitmek istememiştir. Kocasından da ayrılmak istememektedir. Ayrıca Vedat'la Sezer'in evlenme kararlarını öğrenmiş ama pek memnun olmamıştır. Eve teyzesinin arkadaşı olan Nafia Hanım gelip mühendis olan oğlundan bahsetmiştir. Hatta Sezer'in ağzını aramaya çalışmıştır. Sezer kadına çok ters davranır. Ertesi akşam teyzesi, eve Nafia'nın oğluyla geleceğini belirtir. Eniştesi ise Sezer'i Nafia'nın oğluna vermek istememektedir. Ayrıca Vedat'la Sezer'in düşündüğü şeyin de olmayacağını, buna kanunun engel olacağını belirtir. Eniştesine göre Sezer, Vedat'ın kardeşidir. Vedat, bunları babasının uydurduğunu düşünmektedir. Eniştesine hizmetçinin iftirasını tekrar eden Sezer'e, eniştesi bunun iftira olmadığını söyler. Ama Vedat onunla aynı kanaatte değildir ve odadan ayrılır. Vedat, Sezer'e babasını yola getireceğini, onun savcılıkta bekleyen bir dosyası olduğunu bildiğini ve bunu kullanabileceklerini söyler. Sezer ertesi gün bankaya gittiğinde eniştesi onu yanına çağırtır ve Vedat'la evlenemeyeceğini tekrar eder. Kendisinde annesinin yazdığı mektuplar olduğunu belirtir ama bu mektubu okutmaz. Sezer bu olay üzerine hasta olduğunu beyan ederek bankadan ayrılır. Vedat'ın şirketine gider ve onunla dışarı çıkarlar. Vedat nikah muamelesi için ondan nüfuz cüzdanını ister. Ev aramaya da başlamıştır. Ama Sezer evlenmeden beraber oturmaya razı değildir. Bu arada Aylâ evlenecektir ve Sezer'e bir davetiye gönderir. Bankada ise umum müdür onu Amerika ya da İngiltere'ye göndermek istemektedir. Bir yandan nikah işlemleri yürümektedir.

Eniştesi ise Sezer dargın gibi durdukça ona iyi davranmaya başlar. Bir iki gün sonra eniştesi bankada onu çağırır, yurt dışına beraber gideceklerdir. Sezer, Vedat'la olan durumunu gizlemek maksadıyla ona iyi davranır ve ona minnettar olduğunu söyler. Eniştesi pasaport işlemlerini yerine getirmek için nüfuz cüzdanını ister. Cüzdan Vedat'ta olduğu için eniştesine cüzdanın Ankara'da olduğunu söyler. Karışık bir yerdedir ve mektupla kendisi isteyecektir. Geceleyin odasının kapısı tıklayınca uyanır. Çalan Vedat'tır. Ona gündüz eniştesiyle konuştukları meseleden bahseder. Vedat ondan oyalamaya devam etmesini ister. Zaten yakın zamanda kağıtları asılacaktır. Ayrıca babasının savcılıktaki işini de öğrenmiştir. Babası bankada bir kızı ayartmıştır. Bankanın henüz bu işten haberi yoktur. Bu sebeple babasının kendilerine engel olamayacağını düşünmüştür. Bir süre daha konuştuktan sonra Vedat gider. Sezer, ertesi gün Ankara'daki bir arkadaşına mektup yazarak ondan nüfus cüzdanını aradığını ama bulamadığını bildiren bir mektup yazmasını ister. Ayrıca arkadaşı, cüzdanın uzun müddet bulunamayacağını bildiren bir yalan da uyduracaktır. Sezer, eniştesine mektubu gönderdiğini ve cevap beklediğini söyler. Avrupa'ya onunla gideceği için çok mutlu olduğunu bildirerek, onu biraz daha oyalar. Akşam yemeğine eniştesiyle giderler. Eniştesi yemekte ona açık saçık fıkralar anlatır. Sezer, eve dönünce Vedat'ın yanına gider. Ona babasıyla yaptıklarını anlatır. Vedat, Sezer'den babasına onunla evlenmek istemediğini de söylemesini ister. Ankara'daki arkadaşı Macide mektubu yollar. Eniştesi bu işe memnun olmamıştır. Bir süre beklemeleri gerekmektedir. Bu arada nikah kağıtları asılmıştır. Nikahı bir gün evvelden akşamüstü haber vermeyi düşünürler. Ama nikah kağıtlarını Nafia Hanım görüp Sezer'in teyzesine haber verir. Teyzesi, eve dönünce Sezer'e durumu bildiğini söyler ve kızar. Vedat eve gelince annesine olup bitenleri anlatır ve annesini kendi taraflarına çeker. Akşam eniştesi gelince, Avrupa'ya gideceğini söyler ve teyzesi buna da kızar. Karısına Sezer'e orada yardımcı olacağını söyler. Vedat'ın ortalığı sakinleştirmek için yaptığı hareketten sonra teyzesi susar. Bir süre sonra eski hizmetçi gelir ve içeri girmek ister. Tahsin Bey'i tebrik edeceğim diye bağırır. Vedat kapıya gidince korkar ve kaçar. Vedat bir yalan uydurarak olayı kapatır. Ertesi gün eniştesi Sezer'i bankada yanına çağırır. Ona nüfus cüzdanının nerede olduğunu sorar. Sezer kaçamak cevap verince kızar. Bunun üzerine Sezer oradan ayrılır. Odasına dönünce Vedat'ı arar, olanları anlatır ve ağlar. Bir süre sonra umum müdür onu

odasına çağırır. Ağladığını görünce sebebini sorar. Ailevî bir mesele olduğunu söyler. Müdür, iki mektup yazmasını söyleyerek Sezer'i gönderir. Bir süre sonra Sezer'in yanına eniştesi girer. Ona fena bir halde olduğunu söyleyerek dışarı çıkmalarını ister ama Sezer işi olduğunu söyleyerek reddeder. İçeriye Vedat da girer. Eniştesi rahatsız olur ve Vedat'a bağırır. Sezer, eniştesini teskin ederek odadan uzaklaştırır. Ama Vedat tam Sezer'in elini öperken tekrar içeri girer ve ona dışarı çıkmasını söyler. Sezer, Vedat'la dışarı çıkmaya hazırlanırken gürültüyü duyan umum müdür odaya girer. Hepsini odaya çağırır. Tahsin Bey'e banka yönetiminin savcılıktaki olaydan haberdar olduğunu ve kendisini uyarması gerektiğini belirttiklerini söyler. Sezer'i Avrupa'ya göndereceklerini ama Tahsin'in gitmesini istemediğini belirtir. Tahsin de oğlunun kendisinden habersiz şekilde evlenmeye çalıştığını ve bunda bazı mahzurlar olduğunu söyler. Bu kanunî değil, vicdanî bir mahzurdur. Umum müdür arada hakem olmak ister. Sezer'le Vedat'ın evleneceklerini öğrendikten sonra Tahsin Bey'e itiraz etmemesini söyler ve meseleyi kapatır. Akşam Sezer eniştesiyle beraberce işten çıkar. Tepebaşı'nda bir pastahaneye giderler. Eniştesi orada intihar etmeyi düşündüğünü söyleyerek Sezer'in merhamet duygularını harekete geçirmek ister. Sezer aldırış etmez. Eniştesi iyiliğin fayda getirmeyeceğini anladıktan sonra tehdit etmeye başlar. İntihar etmeden önce Sezer'i de öldürecektir. Sezer daha fazla dayanamaz ve ona ağır sözler söyler. Fakat eniştesi aldırış etmez ve ağlama numarası yapar. En sonunda cebinden bir tabanca çıkarıp masanın üzerine koyar. Sezer bunun üzerine masayı terk eder. Eve döndüğünde Vedat'a olanları anlatır. Vedat artık babasının teslim olduğunu ve bunun iyi bir haber olduğunu belirtir. Teyzesinin yanına iner. Teyzesi içinde kötü bir his olduğunu söyler. Rüyasında iki tabut görmüştür. Akşam yemeğine eniştesi gelmez. Daha sonra kapı çalınır ve eniştesi gelir. Karısıyla doğru yatak odasına gider. Odadan sadece Tahsin Bey'in hıçkırık sesi gelir. Bir süre sonra teyzesi döner. Kocası namaz kılmaya hazırlanmaktadır. Kendisinden de o güne kadar yaptıkları için af dilediğini, tövbe ederek bir daha içki içmeyeceğini söylediğini belirtir. Vedat da babasının içindeki kötü olanını öldürdüğünü söyler. Sezer artık istediği mutluluğa erişmiştir.

Sezer, terbiyeli, iyi yazı yazan, annesi ve babası ölmüş güzel bir kızdır(T.8). Fizikî görünümü eserde şöyle anlatılır:

"Vücut fena değil (İnce uzun, çizgileri düzgün, kıvrak filân falan), yüz de zararsız (Kendinden sarı ve dalgalı saçlar, en büyük tavla pulu kadar iri, gri gözler, toplu ağız, çekik ve uzun yüz filân). Bir pin up girl kapak kızı."(T.13)

Tahsin, Sezer'in enişte sidir. Güzelliğe karşı çok zayıftır(T.7). Sadiktir. Eziyet etmekten hoşlanır(T.11). Dış görünüşü şöyle ifade edilir:

"Biraz tombul, kır ve kırpık bıyıklı, pembe beyaz yüzünün gergin derisinde çizgiler silik ve biçimli, kalınca dudaklarının etrafında tatlı bir gülüş, tavırları zarif, bakışları emniyet veren bir adamdı. Bildiğim Tahsin beyden daha da centilmen görünüşlü idi. İyi taranmış kırçıl saçları olgun başına çok yaraşıyordu."(T.3)

Oğlu Vedat ondan nefret eder(T.21). Onu şöyle anlatır:

" – Babam iki ayrı adamdır. Göreceksin. Eğer az içmişse, efendi ve zarif adam. Bu tarafını bilirsin onun. Fakat kaçıncı kadehten sonra, bunu tespit edebilmiş değilim, bambaşka bir adam, yeni bir iğrenç bir şahsiyet eskisinin yerini alıyor. Tahammülü, müsamahayı, iyi hatıraları, sabrı, ahenk arzusunu bir anda yok ediyor. İnsanı çileden çıkarıyor."(T.3)

"Büyük aksiyonların tipi değildir o. İçi türlü zaaflar ve komplekslerle doludur. Güzel kadınlara biter. Teşebbüs eder, muvaffak olmazsa, âşık olur. Vaad eder, yalvarır, tehdit eder, diz çöker, ağlar, bağırır. Sonra ümidini keser ve söner."(T.50)

Sezer'in bakış açısı ise şöyledir:

" Hakkında ne kadar fena şeyler söylenirse tasdik ederim. Ne kadar iyi şey söylenirse onu da tasdik ederim. Bana öyle geliyor ki bu adam beni gözleri yaşarmadan kıtır kıtır kesebilir. Sonra gözünün önünde bir serçe ölse hüngür hüngür ağlar. Kurt gibi vahşi, koyun gibi yumuşak huylu, tilki gibi kurnaz, yılan gibi sinsi, ne diyeyim... Ruhu... sanki bir hayvanat bahçesi."(T.37)

Vedat, bir şirkette mütercimlik yapan İngilizce'yi iyi bilen bir gençtir. Ciddî çalışır ve sevilir(T.5). Az konuşur fakat sıkıcı değildir. Dalgın durur ama gözünden ve kulağından hiçbir şey kaçmaz. Klasik biri değildir. Acaip görünüp dikkati çekmek isteyen züppe tipi de değildir. Etrafına güven hissi verir(T.6). Kendiyle ilgili şu bilgileri verir:

"(...) biz vahşiyiz. Babam ve ben vahşiyiz. İnan buna. Bizim soyumuzda mutlaka bir vahşi var. Bakma öyle yüzüme. Ciddî söylüyorum. Sen benim koyun, tavuk kesmeye bayıldığımı biliyor musun? Kestikten sonra da bıçağı üst dudağıma

sürerdim. Kan kokusu çok hoşuma gider. Kurban bayramlarında ben keserim koyunları. Babam da öyledir."(T.14)

" – Ben hastayım Sezer, dedi. Her tarafım bozuk. Barsaklarım da, kafam da, sinirlerim de. Sakın benim üzerimde hayal kurma."(T.14)

Meliha Hanım, Sezer'in teyzesidir. Onun sakin ve iyi kadın hali vardır(T.12). Ama mazoşistdir, dayak yemekten zevk alır. Onun için kocasından ayrılamaz(T.11).

Gülsu, eve aldıkları hizmetçi kızdır. Yirmisini geçkin, kara kaşlı, kara gözlü, çekik uzun yüzlü, makyajlı, bakışları oynak, sevimli, fakat itimat uyandırmayan bir tiptir(T.17). Ar damarı kopmuş bir mahlûk olarak tarif edilir. Yalan da söyler, dedikodu da yapar(T.23).

Olaylar çoğunlukla Lâleli(T.2), Büyükada(T.6), Çamlıca, Büyükdere(T.20) gibi İstanbul'un muhtelif yerlerinde geçer. Ankara'dan romanın başında Sezer'in yaşadığı yer olarak bahsedilir(T.1). İzmir ise Sezer'in mektup yazdığı arkadaşı Ayla'nın bulunduğu yerdir(T.1).

Eserde yazarın diğer romanlarına nazaran daha az argo kelimeye rastlanılır. Yabancı kelime kullanımı da azalmıştır. Yalnızca "pin up girl"(T.13) ifadesi göze çarpar. Halk deyişlerine de yer verilmemiştir.

Yazar tıp bilgisini bu eserde de gösterir:

" – Sizin bu hastalığınız organik değildir. Tamamile Psiko-somatik tıbba dahil bir hâdisedir bu. Çünkü, babanız annenize hücum ettikçe, siz babanıza kin duyuyorsunuz. Hıncınızı alamayınca içinizde bir hücum kompleksi, bir Agressivity Complex teşekkül ediyor. Bu kompleks mide-barsak fonksiyonu üzerinde tesir eder, bu bozukluğu yapar."(T.11)

"Anjin dö puatrin nöbeti geçiriyor."(T.29)

"Kadınlar malûm devre zamanlarında bazan böyle anjinö krizler geçirirler. Ehemmiyeti yoktur. Muvakkattır. Fakat sıksık olursa kalb damarında spazm yerleşir, hastalık hakikileşir. Buna mâni olacağız. Şimdilik elektro da lâzım değil."(T.30)

Kadınlarla ilgili şu ifadeler görülür: "Güzel kızların meslek sahibi olmaya ihtiyaçları yoktur. Senin kazanacağın paranın on mislini kazanan zengin kocalar bulabilirsin."(T.4)

" – Biz kadınız, biliriz, dedi. Bizim altıncı hissimiz kuvvetlidir."(T.19)

Eserde devrin roman anlayışını eleştiren ifadelere rastlanılır:

" – Dur sana kitap getireyim. Nasıl roman istersin? Seyahat mi, aşk mı, felsefe mi?

Vedat bir Türkçe roman getirdi. Mithat Cemal Kuntay'ın 'Üç İstanbul'u.

- Al, dedi, umarım ki beğeneceksin. Gençlerin çoğu bu şaheserin adını bile duymamışlardır. Piyasada, kötü maksatlarla propagandası yapılan ve mükâfat kazandırılan pis ağızlı köy romanları yanında, bu eser, seni Türkçe okumak nefretinden kurtarır."(T.15)

Eserde yazarın dinî görüşleri de yer alır:

" – Sen Ticanî misin?

- Değilim. Fakat Müslümanım.

- Namaz kılar mısın?

- İçimden kılarım.

- Ne demek o?

- Her zaman içimden Allah'a dua ederim.

Vedat gülmeden sordu:

- Yeni bir din mi icat ettin?

- Hayır, dedim, dua etmek insan kadar eskidir.

- İyi ama Müslümanlıkta duanın muayyen şekilleri vardır. Erkân- ı salât vardır. Kimse onu değiştiremez. Yoksa 'müslümanım' diyemez.

- Ben öyle bilmiyorum Allahtan başka Allah olmadığına ve Muhammedin onun resulü olduğuna inanan insan müslümandır. Allaha ibadetimin şekillerinde kusurum varsa esas değişmez. Başka günahım yok. Allah beni affeder. Anladın mı? Başka günahım yok ve olmasını istemiyorum."(T.16)

Bilinçaltı ile ilgili görüşler de mevcuttur:

"- Freud böyle düşünebilirdi, dedi. Mahut şuuraltı hikâyeleri.

- Herkesin şuuraltı çöp tenekesi midir, ne kadar mundarlık varsa orada mıdır?

- Tabiat bakımından herşey tabiîdir. Murdarlık değildir. Şuur altında ahlâk yoktur.

- Hiç zannetmiyorum. Bilâkis, bütün eski inançlarımız, ayıp korkuları filân şuuraltında değil midir?

- O da doğru, dedi. O kadar basit değil bunlar."(T.22)

Yazarın okuyucu bilgilendirme gayretleri vardır:

"Bizdeki beş duygu, hani eskiler havası hamse derlerdi ya, o beş his yalnız maddî şeyleri görür. Güya insanlarda bir de altıncı his varmış ki onlara gaibi, meçhulü, istikbali görürmüş. Hani hissi kablelvuku derler. Duydun mu hiç.

- Evet.

- Hissi kablelvuku, yani bir şeyi vukuundan evvel hissetmek."(T.19)

Sezer'le evlenmek isteyen genç anlatılırken bir eleştiri de yapılır: "Sabahlara kadar her gece pavyonlarda. Yanında münasebetsiz karılar. Kılık kıyafet perişan. Egzistanyalist mi imiş, komünist mi nedir."(T.34)

Eserde mantık hatası da vardır. Sezer'in teyzesinin oğlu Vedat'ın babasının imalathanesinde çalıştığı söylenirken(T.1), daha sonra Akaş İnşaat Şirketi'nde mütercimlik yaptığı belirtilir(T.5). Eniştesi de bir bankada müdürdür(T.4).

II. BÖLÜM. PEYAMİ SAFA'DAN SERVER BEDİ'E

Server Bedi - Peyami Safa ilişkisi genel hatlarıyla "Giriş"te ele alınmaya çalışılmıştı. Bu bölümde ise özellikle "Server Bedi" imzalı romanlar ile "Peyami Safa" imzalı romanlar arasındaki ilişki ve Peyami Safa'nın roman anlayışının Server Bedi üzerindeki yansımalarından bahsedilmeye çalışılacaktır.

Bu amaçla öncelikle Peyami Safa'yı "Server Bedi" imzasını kullanmaya iten sebepler irdelenmeye çalışılacak; daha sonra da Server Bedi imzalı romanların bazı ortak yanları üzerinde durulacaktır. Bu sayede Peyami Safa - Server Bedi ilişkisi netleştirilmiş olacaktır.

2.1. Peyami Safa'yı Server Bedi İmzasını Kullanmaya İten Sebepler

Peyami Safa, "Server Bedi" imzasını ilk olarak "Büyük Harp"ten sonra kullanmaya başladığını söylese de[1] Server Bedi imzalı eserlere ancak 1924 yılından sonra sıklıkla rastlanmaya başlamıştır. Kendisi de Cahit Sıtkı ile yaptığı röportajda bu durumu, Peyami Safa imzasıyla yazdığı ilk eserlerden bahsederken, zımnen de olsa belirtmiştir:

"İlk romanım 'Sözde Kızlar'ı[2], kendime ve başkalarına hiçbir şey ispat etmemek için, sırf geçinme kaygusile yazdım. Bence kıymetsiz olan bu kitabın halk arasında bugün üçüncü tabını idrak edecek derecede bir muvaffakiyet kazanması, herhalde farkında olmadan okuyucuya, sonradan yazacağım eserlerin iyiliğine ait bir vaitte bulunmuş olmama hamledilebilir. Belki, halk sezişi o kitapta, hâlâ büyütüp olduramadığım bazı mahsullerin çekirdeklerini keşfeder gibi olmuştur. 'Mahşer', 'Canan', hep, yarı hayatı kazanma zaruretlerile, yarı da henüz teşekküle başlıyan edebî isteklerle yazılmıştır.

Bu ilk romanlar, gazeteci Peyami'yi edebiyatçıdan Server Bedi imdada yetişinciye kadar, tefrika romanile san'at eseri arasında hazin bir bocalama geçirmişlerdir. 'Bir Akşamdı' bu krize isyanın serkeş bir tezahürü olarak bir merhale

---

[1] Peyami SAFA: Türk İnkılâbına Bakışlar (İstanbul,1997),51.

[2] Mehmet Tekin, "Sözde Kızlar" isimli romanın ilk olarak "Serâzâd" imzasıyla "Sabah" gazetesinde tefrika edildiğini belirtmektedir. Mehmet TEKİN: Romancı Yönüyle Peyami Safa (İstanbul,1999),61.

telâkki edilirse, 'Şimşek' de son tereddütlerini geçirdikten sonra, gazetecilikten tam san'ate doğru azimkârane bir gidişin ilk eserleri olarak 'Dokuzuncu Hariciye Koğuşu', 'Fatih-Harbiye', 'Bir Tereddüdün Romanı' ve 'Biz İnsanlar' sayılabilir. Kendimi, bu kadar itham ettikten sonra, müdafaa için tek bir şey söylemek lâzımgelirse, bütün bu kitapları sakatlıyan kusurların benden olduğu kadar benim çalışma şartlarımı aleddevam berbat etmiş bir cemiyetin verdiği huzursuzluk, refahsızlık ve emniyetsizlikten doğduğunu söyliyeceğim. On dokuz senelik yazı hayatımda, bu cemiyet bana bir hafta istirahat hakkı vermiştir."[3]

Bu ifadelerden anlaşılacağı gibi Peyami Safa, ilk romanları olan "Sözde Kızlar, Mahşer ve Canan"ı aslında "Server Bedi" imzasını kullanma sebebi olarak belirttiği, geçinme kaygısıyla yazmıştır. Bu durum aynı zamanda Server Bedi'in 1920'lerde tam olarak ortaya çıkmadığını da gösterir.

Cahit Sıtkı da "Sözde Kızlar" hakkında yazarla aynı görüşü paylaşsa gerek ki bu romanı incelemeye dahi gerek duymamış ve eleştirilerinin son kısmında kısacık bir değerlendirmeye tâbi tutmuştur:

"Sözde Kızlar; Peyami Safa'nın ilk romanı.(...) Bu kitap, tekniğinde ve ifadesinde Peyami Safa imzasını inkâr ettirecek iptidailiğine ve teennisizliğine rağmen, daha sonra Türk cemiyetinde husule gelecek değişiklikleri haber vermiş gibidir; edebiyattan ziyade Türk cemiyetinin oluşu ve tekâmülü bakımından bir merhaleye işaret eder. Eğer Peyami Safa bu ilk romanını gazetecilikle romancılık arasında kendisinin de itiraf ettiği bocalayışa kurban etmiyecek kadar tercihini evvelden yapmış olsaydı 'Sözde kızlar' sosyal olduğu kadar edebi kalitesini de muhafaza edebilirdi."[4]

Tarancı, yazarın, arada kaldığını belirttiği diğer romanları için de şu değerlendirmeleri yapar:

"Mahşer, Peyami Safa'nın ilk ciddi eseridir. Bu romanda Peyami Safa, romanı inşa bakımından çıraklık devresini geçirmiş olduğu halde, romanın her şahsına, her vak'asına hakkını vermek ve yerinde vermek hususunda san'atine hâkim bir romancı değildir henüz; muhtelif renkler arasındaki ahenge henüz varmamış, fırçasını boya tüplerine rasgele daldıran ve kafasında hazırladığı tabloyu ilk ilham

[3] Cahit Sıtkı TARANCI, a.g.e.,4.
[4] Cahit Sıtkı TARANCI: a.g.e.,23.

coşkunluğu ile tuvale aksettirmek gayretini gösteren genç ve ateşli bir ressam hali var. Hakikaten de Peyami bu romanı yazdığı zaman hayli gençti (yirmi iki yaşındaydı). Bununla beraber bu romanda, müstakbel Peyami'yi müjdeliyen, realiteyi müşahede kabiliyetinin, insan ruhunun diplerine daima tecrübeleri yapma cesaret ve tecessüsünün ilk tohumlarını verir filizlerini görüyoruz: (...) Fakat Peyami Safa, yukarıda da söylediğim gibi, belki de gençlik saikasile romanın kahramanları arasına katılarak, sık sık karşımıza çıkıp fikirlerini söylemeseydi, romanın manasını kahramanlarının fiillerinden istihraç etmemize mâni olmasaydı, kitaptaki güzel parçalar taaddüt edebilir ve roman daha muvaffak sayılabilirdi.

Romancının, romanla kari arasındaki yıldızlı gece münasebetini sevimsiz bir gündüz sarahatine çevirmek gayretile kariin hakkına tecavüz etmesi yetmiyormuş gibi, kahramanlardan birinin kıyafetine girerek bizzat sahneye çıkması ve hayat hakkındaki felsefesini uzun uzadıya anlatması, 'Mahşer'i okumak tadını bozan kusurlardır."[5]

Yine arada kalınan romanlardan "Bir Akşamdı" ve "Şimşek"le ilgili olarak da şunları söyler:

"Bir akşamdı" da 'Mahşer'deki tiklerden tamamile kurtulmuş olmamakla beraber, romancımızın fırçasına daha hâkim olduğunu, bazan bir iki çizgiyle bir insanın bütün mukadderatını bize anlatabilmenin sırrını bulduğunu görüyoruz. (...) Peyami Safa bu romanda biraz lâubali bir üslûp kullanmış, kitap ile kari arasına girmekten yine nefsini menedememiştir. Bu romanın bir hususiyeti de, müellifin gayet keyifle yazdığını hissettirmesidir."[6]

"Şimşek Peyami'nin ustalaşmağa başladığı, cidden muvaffakiyetli ruh tahlilleri yaptığı, kahramanlarının her hareketinin, her fiilinin sebeplerini gösterebildiği ilk roman. (...)

'Şimşek' de ne 'Mahşer'deki acemilikler, ne de 'Bir akşamdı' daki lâubali üslûp var. Yalnız, Peyami bu romanda da sahneye çıkmaktan kendini alamamış ve kendini tevkile Ali'yi memur etmiştir."[7]

---

[5] Cahit Sıtkı TARANCI: a.g.e.,11-12.
[6] Cahit Sıtkı TARANCI: a.g.e.,12.
[7] Cahit Sıtkı TARANCI: a.g.e.,13-14.

Tarancı'nın ifadesinden anlaşıldığı gibi bu ilk eserlerin hepsinde Server Bedi imzalı eserlerde bulunan kusurların tamamı mevcuttur.

Aslında "Peyami Safa" imzalı eserlerle "Server Bedi" imzalılar arasında yazma sürecinde pek bir fark görülmez. Bu belki de Peyami Safa'nın eserini ortaya çıkarma şeklidir. Vecdi Bürün bu durumu şöyle ifade eder:

"Romanlarını, sonuncu olan 'Yalnızız' müstesnâ, hep günü gününe, tefrika halinde yazdı. Bu, hayatın zorlamasıydı. Ama, Peyami Safa bu halin zorlayanın aleyhine netice verdiğini ileri sürüyordu. Tefrika olarak yayınlanan romanı, kitap haline gelirken bazı değişikliklere başvurarak istediği şekle sokmak veya yaklaştırmak da ona kendi kendisine, kendisinin o ruh ânına ihânet gibi görünüyordu." [8]

"Okuyucu" ise bir gerçeğin sözcüsüdür. O, Server Bedi ile Peyami Safa'dan önce tanışmıştır. Göze bu konuda şunları söyler:

"Bir çok okuyucuları gibi ben de Server Bedi'yi, Peyami Safa'dan önce tanımıştım.

Bu tanışıklığımız Nat Pinkerton, Şerlok Holmes ve Arsen Lüpen okuduğumuz günlere, yani ta çocukluğumuza kadar uzanır.

Her hafta, gelmesini heyecanla beklediği ve daha bayiden ayrılmadan yolda okumaya başladığı 'Cingöz Recai'nin Harikulâde Maceraları'nın yazarını hangi çocuk unutabilir? Çocuklukla delikanlılık arasında da 'Cumbadan Rumbaya', 'Hep Senin İçin', 'Selma ve Gölgesi', 'Hey Kahpe Dünya', 'Karım ve Metresim' vs. gibi bir seri kitabın üzerinde yine karşımıza çıkan Server Bedi imzasiyle artık nesil olarak tanışıklığımız vardır."[9]

Erdoğan Cemil Okçu ise bu konuda şunları belirtir:

"Peyami benim 20 senelik dostum. Kendisini bana Server Bedi diye tanıtmıştı. Sonra Ulus'ta gazeteci Peyami ile her gün buluşmaya başladık. (...)

Ben sade Peyaminin değil, Server Bedi'nin de dostu idim. Kitaptan kitaba buluştuk, konuştuk, dertleştik."[10]

Beşir Ayvazoğlu da bu konu hakkında Tarık Buğra'dan şu bilgiyi aktarır:

---

[8] Vecdi BÜRÜN: Peyami Safa İle 25 Yıl (İstanbul,1978),333.
[9] Ergun GÖZE: Peyami Safa Nazım Hikmet Kavgası a.g.e.,15.
[10] Erdoğan Cemil OKÇU: "Peyami Safa",Türk Yurdu,2,(Mayıs 1961),296.

"Tarık Buğra, bir yazısında, çocukluğunda babasının harçlık olarak verdiği beş kuruşları Cingöz Recai'lere, Çekirge Zehra'lara, Tilki Leman'lara yatırdığını, kendi parasına kıyıp aldığı kitabın da Cingöz Recai serisinden Aynalı Dolap olduğunu söyler."[11]

Peyami Safa, Server Bedi'in öne çıkarılmasından, hatta kendisinin "düşük seviyeli" romanlarından rahatsızdır ama elinden de pek bir şey gelmez. Ancak değişik röportajlarında bu durumdan şikayetçi olur. Aslında Peyami Safa'nın bile[12] bu durumdan rahatsız olması devrinde yazarların ne kadar zor şartlar altında bulunduğunun bir göstergesidir. Server Bedi imzasıyla yazdığı bir fıkrada bu durumu vurgular:

" - Türkiye'de meşhur muharrirlerimizin kitapları okka ile satılabilir mi?

Bazı şahitler müsbet cevap verdiler. Sahiden de işportaya düşmüş meşhur imzalara tesadüf etmek hiç de güç bir şey değildir: Sokak köşelerini çeviren kitap sergilerine bir göz atınca edebiyatı cedideden de sonrakilerden de pek değerli imzaları hemen görmek mümkündür."[13]

Nazım Hikmet de 24 Temmuz 1935 tarihli Yedigün dergisindeki röportajında Peyami Safa'nın eserlerinin işportaya düştüğünü ileri sürer.[14] Bu röportaja, Peyami Safa, Hafta dergisinin 29 Temmuz 1935 tarihli sayısında şu cevabı verir:

" (...) ve gene benim kitaplarım hakkında yazdığı ve herkese söylediği methiyeleri unutmuş ta (Cingöz'den başka bütün eserlerimin işportaya düştüğünü) ileri sürüyor. Bir hikâye kitabından başka hangisi acaba? Gösterse de ben satın alsam. Çünkü benim kitaplarımın 2. baskıları bile tükenmiştir. Bir kısmının fiatlarını tabiî 75 kuruştan 100 kuruşa çıkarmıştır.

---

[11] Beşir AYVAZOĞLU: Peyami (İstanbul,1998),144.

[12] Kandemir, 5 Birinciteşrin 1936 tarihli Cumhuriyet gazetesindeki yazısında "otuz iki senedir sahaflarda kitapçılık eden Mustafa Türkmen"le aralarında şu konuşmanın geçtiğini belirtir: " - Meselâ kimin romanları daha çok okunuyor: - Mişel Zevako... Ksavye dö Montepen... - Ya yerliler? –Yerliler daha sonra gelir, Peyami Safa, Reşad Nuri, Hüseyin Rahmi, Mahmud Yesari..." Yine 17 Temmuz 1943 tarihli ve Çınaraltı dergisinin 95. sayısında "En çok okunan kitap" konulu ankete Suhulet Kitabevi sahibi Semih Lütfi Erciyas şu cevabı verir: '(...) En büyük şöhretlerin kitabını basmış bir tâbi sıfatile söyliyeyimki, bizde, eserleri süratle satılan birkaç tanınmış üstat vardır: Falih Rıfkı, Halide Edip, Reşat Nuri, Refik Halit, Peyami Safa, Aka Gündüz bunların başında gelir.(...) En yüksek parayı şu üç muharrire verdim:Reşat Nuri, Refik Halit, Peyami Safa (...)"

[13] Server BEDİ: "Okkalık Kitap", Hafta,22,(5 Eylül 1934),2.

[14] Ergun GÖZE: Peyami Safa Nazım Hikmet Kavgası a.g.e.,182.

Fiatından aşağı satılan bir tek kitabım da tâbi'i olan matbaanın ortakları ayrıldığı için sergiye çıkarılmış, kısa bir zamanda mevcudu kalmamıştır. Hem sergiye düşmeyen hangi kitap var ki? Hemen bütün Türk ilmi ve Türk edebiyatı..."[15]

Burada, çok satan bir yazarın, rahatsız olduğunu söylediği halde, para kazanmak için gazetelerde "tefrika romanı" yazmaya devam etmesi bir çelişki olarak göze çarpmaktadır. Ama "Peyami Safa" imzalı eserlerin "çok basılıp çok satılmadığı" Hüseyin Cahit tarafından, "Fikir Hareketleri"nde "Dokuzuncu Hariciye Koğuşu" münasebetiyle yazdığı bir yazıda belirtilir:

"Peyami Safa yalnız edebî yazılarile yaşıyabilseydi ne gündelik tefrikalarla uğraşırdı, ne san'ate hürmetkârlığından doğan mahçubiyetini müstear isimlerin arkasına saklıyarak edebiyat dışında eserler vermeğe kalkardı. Yalnız istediği ve beğendiği tarzda kitaplar yazardı, Türk edebiyatına sağlam ve geniş bir adım attırırdı. Çünkü bunu yapabilecek kabiliyette bir san'atkârdır. Niçin bizde şair ve romancı yetişmiyor? Niçin edebiyatımız yerinde sayıp duruyor? diye esefler ederiz. Peyami Safa'nın 9 uncu Hariciye Koğuşu'nu okuyunca bu kabiliyetleri hatırladım da:

- Niçin yetişsin? diye kendi kendime sordum. Bir muharrir bütün vaktini kendisini ancak yarı aç, yarı tok sürükliyebilecek kadar para getiren yazılara hasretmek mecburiyetinde kalırsa, edebiyatla ne zaman meşgul olabilir? Elimdeki romanın kapağına, ötesine, berisine bakıyorum: Kaç defa basılmış, kaç tane satılmış diye... Hiç! Bin tane ya satılmış, ya satılmamıştır. Şu halde nasıl olur da Peyami Safa, hayatını yalnız edebiyat ve san'ate hasredebilir?

Artık şu hakikat levhası karşısında biz ötede ötüp duralım: Milli edebiyat, gençlik, şiir, şu ve bu... Hepsi boş lâf. Sosyetemiz canlı ve hakikî bir edebiyat yaşatacak kadar san'at ile alâkadar değil."[16]

Yine Hüseyin Cahit "Bir Tereddüdün Romanı" ile ilgili olarak "Fikir Hareketleri"nde yazdığı yazıda da şunları ifade eder:

"Eminim ki bizim okuyucularımızdan birçoğu kitabı sonuna kadar okuyamamışlardır. Okuyanların da birçoğu bir şey anlamamıştır ve saçma sapan bulmuş olacaklar az olmasalar gerektir. Hazin bir tecelli; fakat ne yapmalı ki hakikat bu. Çok şükür bir eserin kıymeti çok basılmasile ölçülmüyor. Peyami Safa'ya, kolay

---

[15] Ergun GÖZE: Peyami Safa Nazım Hikmet Kavgası a.g.e.,189-190.
[16] Cahit Sıtkı TARANCI: a.g.e.,16-17.

muvaffakiyetleri, çok okuyucu avlamak hırsını ayakla teperek hakikî ar alanında yürümek cesaretini gösterdiğinden dolayı muhabbetim ve hürmetim arttı."[17]

Hakkı Süha da Peyami Safa hakkında Hüseyin Cahit'le benzer görüşleri paylaşmaktadır. Safa hakkında yazdığı yazıda onun Server Bedi imzasını kullanma sebebini de irdeler:

"Peyami, bütün hayatını san'ata vermiştir. Ona dayanarak yürüdü. Hattâ şöhretsiz günlerinde bile, bu yürüyüşten ayrılmadı. 'Server Bedi'in doğuşu da yine bu ayrılmayışa sıkı fıkı bağlıdır. Yaşamak için yazmağa muhtaçtı. Kalemi, kendi kendine kaldığı demlerde ayrı renk, başka koku, yeni hayal, denenmemiş tahlil arar; yine ayni kalem, kazanç tarlasında bir saban gibi işlerdi.

Onda iki türlü varlık görüşümüzün sebebi işte budur. Çok veren tarlada öz az olur; bol yemişli dallarda nasıl daneler büyüyemezse, Peyami de bütün eserlerinde, eğer seçme bir kudret göstermediyse, bunu biraz da bu bol verişin bir neticesi gibi kabul etmeliyiz.

Şurası da inkâr olunamaz, ki eserler iyi taranırsa, bir çok meşhurlar kadar onun da güzel şeyler verdiği meydana çıkar. Zaman çakılla inciyi ayıracak ve ona hakkettiği yeri verecektir."[18]

Mustafa Miyasoğlu ise Peyami Safa'nın "Server Bedi" imzasına iyimser bir bakışla yaklaşır ve yazarın okuyucunun nabzını çok iyi tuttuğunu ileri sürer:

"Sözde Kızlar ile başlayan edebî romanlarının yanı başında ekmek parası için tefrika tarzında pek çok piyasa romanı ile polisiye yazdığı için, romanla okuyucu arasındaki ilişkiyi çok iyi bilen ve okuyucusuyla birlikte tecessüsü gelişen bir romancıdır Peyami Safa."[19]

Bir zamanlar yakın dostu olan Elif Naci de "Server Bedi" imzasının para kazanmak için kullanıldığını düşünür: "Server Bedi takma adıyla yazdığı romanlara, Cingöz Recai'lere gazeteler, Peyami Safa imzalı yazılarına oranla, daha çok para verirlerdi."[20]

Bütün bunların yanında Vecdi Bürün de yazarın, Tercüman'a geçmesiyle beraber, kazancında görülen bir artıştan bahseder:

---

[17] Cahit Sıtkı TARANCI: a.g.e.,21-22.
[18] Hakkı Süha: "Peyami Safa", Yeni Mecmua,76,(11 Birinciteşrin 1940),5.
[19] Mustafa MİYASOĞLU: " Peyami Safa'nın Romancılığı" Türk Yurdu,164,(Nisan 2001),49.
[20] Elif NACİ: "Ölümünün Yıldönümünde Peyami Safa", Milliyet Sanat,5,(Haziran 1980),67.

"Gerçi, aldığı ücret o zamana kadar basında yazar olarak kimsenin almadığı bir seviyedeydi. (...) Dediğim gibi, Peyami Safa, o zamana kadar Bâbıâli'de hiçbir yazarın almadığı bir ücret karşılığında Tercüman'a geçmişti. Hattâ bir gün Aziz Nesin vapurda yanıma gelmiş ve:

- Peyami Safa'nın bu kadar yüksek bir yazı ücreti almasından bir yazar olarak gurur duyuyorum, demişti."[21]

Gazetelerin bu şekilde, yazarlara çok para vermelerinin yegâne sebebi satışı artırmak arzusudur. O yıllarda satışı artırma için kullanılan en etkili yöntem gazetede roman tefrika etmektir. Günvar Otmanbölük bu durumu şöyle belirtir:

"Ama, satışı artırma gayesiyle başvurulan yollar günümüzdekilere hiç benzemiyordu. Mesela, bugün birçok gazetede rastlanmayan tefrika romanlar, okuyucuyu tutabilme açısından en etkili yayın malzemeleriydi.

Cumhuriyetin ilk yıllarında, tiraj sıkıntılarının büsbütün ağır olduğunu tahmin edebiliriz. Ölüm-kalım savaşından henüz çıkmış bir ülke, son derece düşük okur-yazar oranı, ulaşım imkânlarının yetersizliği, basım tekniklerinin ilkelliği, genel fakirlik vesaire... Bu olumsuz şartlar içinde, acaba gazete satışları nelerle artıyordu:

Sorunun cevabını, Cumhuriyetin ilân yılında gazeteciliğe başlayan Yekta Ragıp Önen, iki örnekle anlatıyor:

'Fransızcadan çevrilme romanlar, seyahatnameler, telif romanlar, satışları artırıcı çarelerin başında gelirdi."[22]

Server İskit, "Tefrika Romancılığı"nı[23] anlattığı yazısında öncelikle tefrika romanının doğuşundan ve doğuş sebebinden bahseder. Tefrika romanları 1830'lu yıllarda Fransa'da doğmuştur. Buluş "meraklı bir romanın" parçalarının gazetede gün gün yayınlanmasından ibarettir. Bu sayede tiraj artınca gazete fiyatları da düşecektir. İlk tecrübelerden sonra okuyucunun ne istediği de ortaya çıkar: "Bunlar, okuyucuya, okuyucuyu yormayan, kısa tasvir ve tahlili, çok heyecanlı ve rikkatli soydan olmalıydı."[24]

Tefrika romancılığının keşfedilmesinin ardından bazı sonuçlar çıkar:

---

[21] Vecdi BÜRÜN:a.g.e.,128-129.
[22] Günvar OTMANBÖLÜK: Babıâli'nin Yarım Asırlıkları (İstanbul,1986),119.
[23] Server R. İSKİT: "Tefrika Romanları-1", Tasvir-i Efkâr,(25 İkinciteşrin 1941).
[24] Server R. İSKİT: a,g,m.

"Bu buluş tefrika romanı muharrirlerine büyük bir kıymet atfetti. Artık gazeteler de, bu muharrirler de altın yumurta yumurtlayan tavuğu bulmuşlardı. Bu romanlara gösterilen rağbet ayni vadide yeni yeni muharrirler meydana çıkardı. Bunların verimi de rağbetin büyüklüğü derecesinde idi. O kadar ki bu nevi romancılardan en az eser verenin ölçüsü yüz adedinden aşağı değildi ve üç yüzü geçenleri de mevcuttu.

Zamanla eski nevilerini kayBedip değişmiş bulunan tefrika romancılığı, romanın en yüksek nevilere çıkmış, yahut edebiyatla katiyen alakası olmıyan çeşitlere inmiş, bu suretle zemin katları en yükseğinden en sefiline kadar roman nevilerine birer ikâmetgâh ve melce olmuştur."[25]

Server İskit, fıkranın sonunda dönemiyle ilgili bir yorumda da bulunur:

"Bugün tefrika romanı, belki yine alıcıyı fazlalatan bir şeydir. Fakat, daha ziyade siyasî haberlerden yorulan karie muvakkaten harbi unutturan ve onu başka âlemlere gezdiren kısımdır. Bugünün karii buralarda heyecandan ziyade sükun arasa gerek..."[26]

Server İskit, yine aynı konu üzerinde yazdığı bir başka yazıda ise bizde tefrika romancılığının gelişimi ile ilgili bilgiler verir ve devrindeki okuyucu ile ilgili şu çarpıcı yorumu yapar:

"Bu gün yalnız haber, yalnız siyasî apinyan bir gazete karii için kâfi gelmemektedir. Hattâ bunun üzerine bir, veya üç tefrika romanını kâfi bulmayan kari de vardır. Çünkü bir çok alıcılar, artık içinde bir magazin münderecatı bulunan gazeteye alışmıştır. Galiba yeni kari, yeni bir icat bekliyor."[27]

Escarpit bu tip romanları şöyle anlatır:

"(...) İngilizlerin *pot-boiler* dediği karın doyuran geniş bir edebiyat alanı vardır. Özellikle polisiye ve serüven romanlarında kendi soylu yazarlarına sahiptir. Bu alanın kendi çirkinleri de vardır. Yazarını besleyecek edebiyatı 'fabrika üretimi' haline dönüştürmek, bu 'edebiyat girişimcilerine' rahat bir gelir sağlayabilir; baba Alexandre Dumas bunun örneklerinden birisidir, ama bu yol günümüzde her zamankine göre daha fazla gelişmiştir. 'Yardımcı yazarların' oyun alanları işte

---

[25] Server R. İSKİT: a,g,m.
[26] Server R. İSKİT: a,g,m.
[27] Server R. İSKİT: "Tefrika Romanları-2", Tasvir-i Efkâr,(26 İkinciteşrin 1941).

burasıdır ve başkalarının imzaladıklarını yazarak kendilerine iş bulurlar ya da bu alt-edebiyat aşk romanlarını tatlı şeker satıcılarının takma adı altında piyasaya sürerler ve halkın onda dokuzu açlığını böyle giderir."[28]

"Okuyucunun gereksinimine göre kitap uyarlama gereği, standartlaşmanın mekanik yöntemiyle elde edilir. Okuyucunun yanında başarısını güvence altına almış bir yapıt türü oldu mu, sadece olayların gidişi değiştirilerek durmadan öntip yeniden üretiliyor."[29]

Yukarıda Otmanbölük'ten, İskit'ten ve Escarpit'ten nakledilenlerden anlaşılacağı üzere tefrika romancılığı gazetelerin tiraj artırma ve dolayısıyla daha çok para kazanma araçlarından biridir. Bu doğrultuda olmak üzere bu tip eserleri yazan yazarlar da daha çok para kazanacaklardır. Dolayısıyla bu tip romanlar yazan Server Bedi de bu kazançtan payını alacaktır.

Demirtaş Ceyhun, Peyami Safa'nın da pek çok eserini neşrettiği dönemle ilgili olarak şunları söyler:

"Cumhuriyetin tek parti iktidarı döneminde, hükümete yamanmayan yazarlar, şayet bir gazeteye de kapılanamamışlarsa, durumları tam aynaymış. Karınlarını bile doyuramazlarmış yayımcılarından alacakları romanlarının, öykülerinin, şiirlerinin telif ücretiyle. Yani 1950'lere kadar, ülkemizde gazetecilikle yazarlık (yazar sözcüğünü muharrir anlamını da kapsar biçimde değil, yalnızca edip karşılığı kullanıyorum) nerdeyse özdeşmiş."[30]

Peyami Safa'nın devamlı olarak bir gazeteyle bağlantısı olduğu bilinmektedir. Ama yazdığı yazılar geçimini temine yeterli gelmemektedir ki aynı gazetelerde Server Bedi imzalı "tefrika romanları" da yazmaktadır.

Ceyhun, 1950'lerle ilgili olarak Ertem Eğilmez'le yaptığı röportajdan önemli bölümler aktarır:

"Çağlayan Yayınevi'nin ilk kitabının çıkış tarihini, yayınevinin tasarımcısı, kurucusu, sahibi Ertem Eğilmez de tam olarak anımsamıyor. Ama olay şimdiki gibi

---

[28] Robert ESCARPİT: Edebiyat Sosyolojisi, Çev. Hüseyin Portakal (İstanbul: İletişim,1992).57.
[29] Robert ESCARPİT: a.g.e.89.
[30] Demirtaş CEYHUN: Can Çekişen Kitap (İstanbul,1985),19.

aklında. O sıralar Babıali'nin en ünlü yayınevleri bile en kabadayı kitabı 3-5 bin ancak basıyorlar."[31]

Bu ifadeler Peyami Safa'nın kitaplarının tekrar baskılarının yapılıyor olmasına rağmen niye para kazanamadığını açıklar niteliktedir.

Yine o devirdeki romandan beklenen – ve doğal olarak çok satmasını sağlayan – şeyler Eğilmez'in ağzından anlatılır:

"O sıralar, Mahmut Zeki, Babıali'de olaylar yaratıyordu çıkardığı dergilerle. Yaptığı da, mayolu kadın resmi basmak. Dergiler, yüz bin, 120 bin satıyor."[32]

"Önce 'On Derste Cinsiyet' diye bir kitap bastım. Yahu inanmazsın, vallahi 40-50 bin sattık."[33]

"Her onbeş günde bir kitap çıkaracağız. Her ayın, birinci ve onbeşinci günü, kitap piyasaya verilecek. Her dört kitapta bir kitap telif olacak. Biri polisiye, birisi serüven romanı, biri de hafif porno kokulu olacak."[34]

Bu özellikler aynı zamanda "tefrika romanları"ndan beklenen şeylerdir. Zaten bu u tip şeylerin yer almadığı eserlerin çok satılamayacağı düşünülmektedir. Bu sebepten "tefrika roman"lar yazılırken içlerinde özellikle bu bölümlerin olması istenilir.

Yine Ertem Eğilmez'in anlattığı şu bölümler yazarlar üzerindeki yayıncı baskısını ve bunun hangi yönden olduğunu gösterir:

"Dedim ki yahu mahvettiniz beni. Şu kapağa baksanıza... Romanda nerde bu karılar? Bana, niye söylemediniz baştan, romanın böyle olduğunu? Çaresiz, romana bu karıları ekleyeceğiz. Nasıl ekleriz? Seks sahnesi koyarak. Kemal Tahir'e, ekleyeceksin dedik. Hık mık etti. Yahu, dedi, Romain Rolland'ın romanına ben nasıl müdahale edebilirim? Edeceksin efendi. Ve Kemal Tahir, Romand Rolland'ın romanına tam 40 sayfalık ek yazdı. O biçim aşk sahneleri..."[35]

Yekta Ragıp Önen de buna benzer bir olay anlatır:

"'Haber' gazetesinde tercümeler yapan bir Gayyur bey vardı. Birinci Dünya Savaşında açık denizlerde düşman harp gemileriyle ticaret gemilerine saldırıp onları

---

[31] Demirtaş CEYHUN: a.g.e.,20.
[32] Demirtaş CEYHUN: a.g.e.,22.
[33] Demirtaş CEYHUN: a.g.e.,23.
[34] Demirtaş CEYHUN: a.g.e.,27.
[35] Demirtaş CEYHUN: a.g.e.,35-36.

batırmakla üne kavuşmuş, Emden kruvazörünün maceralarını türkçeye çevirmişti. Bu seri pek tutmuş, gazetenin sürümü hayli artmıştı. Maceranın sonu yaklaştığında, gazetenin sahibi Gayyur beyi çağırtmış:

- Aman şu tefrikanın uzamasının çaresini bul, demişti.

O da şu cevabı vermişti:

- Efendim, ben denizci değilim. Bir harp gemisinin maceralarını nasıl uzatabilirim?

Fakat kendisine şu talimat verilmişti:

- Önüne dünya atlasını al, Emden kruvazörünü bazı yerlerde dolaştır, olsun bitsin."[36]

Bu dönemdeki durumu daha net görebilmek amacıyla "Halkın neden okumadığı hakkında" "Son Posta"da 1936 yılında düzenlenen bir anketten bahsetmek yerinde olacaktır. Bu ankette olayın iki yanında olan yazar ve yayıcının görüşleri alınmıştır. Bu durum özellikle yazarların yöneldiği "tefrika romancılığı"nın sebebini de gösterir niteliktedir. Bu yıllarda hem kendi imzasıyla "önemsenen" romanlar, hem de Server Bedi imzasıyla halkın beğendiği "tefrika romanları" yazan Peyami Safa da bu ankette görüşlerini belirtir. Bu, daha ziyade uzlaşmacı bir yaklaşımdır:

" – Bu davada üç taraf var: Okuyucu, muharrir, tabi.

Hangi tekerleği kırıktır ki bu üç tekerlekli araba yürümüyor?

Bence üçü de.

Bir tarafa bütün mes'uliyeti yüklemeğe taraftar değilim. Muharririn iyi yazmadığını ve okuyucunun okumadığını söyliyen tabi haklıdır, tabiin iyi kitap basmadığını ve okuyucunun okumadığını söyliyen muharrir haklıdır. Muharririn iyi yazmadığını ve tabiin iyi kitap basmadığını söyliyen okuyucu haklıdır. Fakat bu üç taraf biribirine kabahat bulmakta devam ettikçe mesele hallonulmaz. Bu üç taraftan herbiri kendi mes'uliyetinin idrakile tahlile başlamalıdır. Okuyucu için de, muharrir içinde tabi için de bu muammayı halledecek anahtar vardır: itiraf.

Ayrı ayrı itiraf edelim ki, üçümüz de mesulüz."[37]

---

[36] Günvar OTMANBÖLÜK:a.g.e.,119-120.

[37] Server R. İSKİT: Türkiye'de Neşriyat Hareketleri Tarihine Bir Bakış (Ankara,2000),183.

Bu konuda Server Bedi gibi "tefrika romanları" yazan Ethem İzzet Benice daha sert ve net şeyler söyler:

"Kitapçıya en kıymetli bir ilim adamının eserini tavsiye ve bunu bedava basmayı bile teklif ediniz, göreceksiniz basmıyacaktır. Çünkü o Türk milletinin kültürüne hizmet etmek yerine üç beş formalık ya hafif, ya cinaî roman basmayı ve fazla cirodan fazla miktarda kazanç temin etmeyi kendisi için hedef tutmuştur.

(...)

Muharririn 'eserim' diyeceği kitabı almıyor. Muharrire kendisinin iptidaî zevkı içindeki kitabı yazdırtıyor, onu basıyor, onu satıyor. (...) Şimdi muharrir kitapçının yüksek kazancının esiridir ve... onun için eser ve titizlik iddiasında değildir."[38]

Burhan Cahit de Ethem İzzet Benice ile benzer görüştedir:

"Bizde umumî kitap satışları düşüktür. Hangi edebî eser on bin tane satmıştır, bu daha neşriyat piyasasında vaki bir hadise değildir. Edebî eserde ne kadar özenseniz, itina etseniz mahrumiyetlere katlanarak yazsanız, hakikî bir eser ibda etseniz, en müşkülpesent münekkitler takdir etseler, gene üçüncü derecede bir eser kadar satılmaz. Bizde satış yapabilmek için popüler şeyler çıkarmalı..."[39]

Yukarıdaki üç yazarın sözlerine dikkat edilirse Peyami Safa'nın durumunun daha rahat olduğu anlaşılabilir. Bu durum onun o yıllardaki popülaritesinin yüksekliğine ve sırtını "büyük bir gazeteye" dayadığına bağlanabilir. Ayrıca Server Bedi'in o yıllarda çok velût olduğu gözden kaçırılmamalıdır.

Bu anketin yayıncı yönünü de değinmek gerekir. O yılların önemli bir yayıncısı olan ve pek çok kitap basan Semih Lütfi'nin görüşleri şöyledir:

"**Semih Lûtfi ne diyor**? İlk kapısını çaldığım tabi (Sühulet Kitaphanesi) sahibi Semih Lûtfi Erciyaş oldu. Kendisine sordum:

- Milletin okumaması meselesi mevzuubahsolurken, kültür hayatımızda kitapçının vazifesini yaptığına kani misiniz?

Kitap ülkesinin eski hükümdarlarından olan Semih Lûtfi şu cevabı verdi:

---

[38] Server R. İSKİT: a.g.e.,183-184.
[39] Server R. İSKİT: a.g.e.,185.

- Evvelâ muharririn vazifesini yapması lazım ki, sıra tabie gelebilsin. Elde, vesait, eser olmayınca tabi ne yapabilir? Memleket okumuyor, tabi vazifesini yapmıyor, demek, gülünç ve insafsız bir iddia olur.

Reşat Nurinin, Güzide Sabrinin eserlerinin kaç defa basıldığını biliyoruz. Demek halkın istediği eser olunca satılıyor. Ben muharrir iyi eser mi veriyor, fena eser mi veriyor, bunu bilmem, halkın sevdiği, seveceği eser midir, değil midir, bunu düşünürüm. En kuvvetli mihenk halktır. Halk okumasaydı ve bir çok münekkitler de söylendiği gibi vazifelerini yapmamış olsalardı otuz beş bin nüsha satan kitaplar bulunur muydu?

Size garip bir şey söyliyeyim; Heveskâr bir muharrir gelir, şöyle güzel, böyle harikulâde bir roman yazdım, diye ballandıra ballandıra eserini metheder. Tab'ını ister.

Tabi bunun dişe dokunur bir şey olmadığını bildiği halde hatır için kabul eder ve basar. Yapacağı masrafla kazanç arasındaki rakam bittabi büyük olmıyacağı için muharrire düşen hisse de çok olmıyacaktır. Bunun üzerine sızıltı başlar: "Bana az hakkı telif verildi."

Kitap çıkar, vitrine konur, teşhir eder, icap eden reklâmı yaparsın. Muallim Nacinin dediği gibi, "Marifet iltifata tâbidir" satılmayınca muharrir efendi bu sefer, "Vay benim kitabım teşhir edilmiyor, iyi lanse edilmiyor" diye tutturur.

Bir müddet sonra yeni bir eser hazırlamıştır. Bunun da tab'ını teklif eder. Birincide ağzı yandığı için tabi bunu kabul etmez. İşte kızılca kıyamette bu sırada kopar. Günün birinde fırsat bulup ta bir mecmuada veya gazetede yazı yazarsa muhakkak bunun hıncını alır, tabie, karie çatar. Halbuki tabi de, okuyucu da iyi esere karşı hiç te lâkayt değildirler.

Tabi her zaman için vazifesini müdriktir.

- Peki... diyorlar ki tabi işine gelen eseri basıyor. Yalnız kendi kazancını düşünüyor. Memleketin muhtaç olduğu neşriyata ehemmiyet vermiyor.

- Tabi mirasyedi değildir. Hükümetin yapacağı vazifeyi de yapmasına imkân yoktur. Sizi temin ederim ki, tabi memleket için faydalı bulduğu eseri masrafını kurtaracağını tahmin etse, hiç tereddüt etmeden basar, kârı düşünmez.

- Kitap fiatlerinin pahalılığı da halkın kitaba karşı olan alâkası üzerinde rol oynamıyor mu?

- Hayır, şimdi kitaplar çok ucuzdur. Hususî neşriyat, harf inkılâbından sonra ehemmiyetli surette ucuzlamıştır. Tabettiğimiz kitapların adedini nazarı itibara alırsak Türkiyede kitap, dünyanın her tarafından ucuzdur. Bunu kuvvetle iddia ederim, ispat etmeğe de hazırım.

Bugünkü şerait dahilinde, bu satışlarla, bu ucuzlukla kitap çıkarmak Türk tabilerinin büyük fedakarlığı neticesidir. Dünyanın hiçbir tarafında Türk tabii kadar fedakâr insanlar olmadığına emin olun.

Ben senelerdenberi kitapçılık yaparım. Bütün gayem memlekete faydalı eserler neşretmektir. Artık saat on ikiye yaklaşıyor. Şurada kaç senelik ömrümüz kaldı ki fazla kazanç hırsile hareket edelim. Benim hele dikili bir ağacım bile yok. Kasamı açsanız beş yüz lira nakit bulamazsınız, hepsi kitaba yatırılmıştır. Bu kitaplar da vasiyetnamem mucibince ben ölünce Maarif Vekâletine ait olacaktır. Bununla, zannedildiği gibi yalnız kazanç hırsile hareket etmediğimizi bir kere daha tebarüz ettirmek, istiyor vazifemizi gücümüzün yettiği kadar yapmağa çalıştığımızı söylemek istiyorum."[40]

Bir yayıncı olan İlyas Bayrak ise şu ifadeleri kullanır:

"Birtakım saçma sapan neşriyat, adî romanlar. İşte bugün kitapçılık buna döküldü.

(...)

Bir kitabın bin, bin beş yüzden fazla basıldığı henüz vaki değildir."[41]

Yukarıda belirtilenlerden anlaşıldığı üzere kitap konusunda bir anlaşmazlık vardır. Yazarlar, yayıncıları kendilerine "popüler roman" yazdırmakla suçlarlar. Bunda doğruluk payı olduğu inkar edilemez. Meselâ "Server Bedi" imzası ile yazılan "Amerika'da Bir Türk Çocuğu" isimli romanın sipariş üzerine yazıldığı kitabın başında belirtilmektedir. Aslında bir yayıncı olan Semih Lütfi'nin söyledikleri bunu doğrular niteliktedir.

Bütün bu zorlukların içinde Peyami Safa, her fırsatta Server Bedi imzasıyla yazdığı eserlerden şikayet eder:

"Üstad, Server Bedi adı altında roman yazmanızın sebebini izah eder misiniz? diye nazik bir ricada bulunmuştu. Peyami Bey mütebessim bir yüzle:

---

[40] Server R. İSKİT: a.g.e.,188-189.
[41] Server R. İSKİT: a.g.e.,190.

'Beni Server Bedi olarak tanıyanlar, hiç tanımayanlardır. Ben asıl ismimi taşıyan romanlarımla öğünebilirim.' demiş ve alkışlanmıştı."[42]

Peyami Safa, belki de Server Bedi'den rahatsızlığı nedeniyle romandan her bahsedişinde "kaliteli edebiyat", gazete ve okuyucu arasındaki ilişkiye sık sık temas etmiştir. Şu yazısında önce gazetenin fonksiyonu üzerinde durur:

"Edebiyata da spor kadar yer veren gazetelerimiz az olmadığı halde, spora gösterilen alakanın onda birini bile uyandıramıyorlar. Çünkü, gazete her şeyden evvel hâdiselerin aynasıdır. Ondan sonra bu hâdiseler üzerinde, sokaktan geçen adamın idrâkine indirilmiş fikirler verir. Orta seviyeye hitab eden bu fikirlerin bir ihtisas dergisinde çıkan ilim ve edebiyat yazılarından farkı, gazetenin günlük hâdise üstünde kalması, derginin bazan bir asırı, bazan da bütün bir çağı, hattâ bütün tarih çağlarını kucaklayan geniş zamanların meselelerini yoklamasıdır.

Avrupa'da ve Amerika'da günlük hâdiseler kadar onların yorumlarına ve tahlillerine de ehemmiyet veren gazeteler yok değildir. Fakat bunları bir kısım aydınlar okur ve tirajları pek mahduttur. Bu "opinion gazetesi" tipi, yerini gitgide haftalık ve aylık dergilere terkediyor. Evvelâ Amerika'da doğan "yığın gazetesi" tipi ise, şimdi Avrupa'yı da sarmaktadır."[43]

Safa, bu tespiti yaptıktan sonra kendisini ikiye ayırır ve edebiyatın "seçkin" bir yanı olması gerektiği ve spor kadar ilgi görmemesinin doğal ve gerekli olduğunu vurgular:

"Bunun için benim edebiyatçı tarafım gazeteci tarafımla iyi geçinmez. Büyük dâvaların derinliğine konuşulacağı yer gazete değil, dergi ve kitaptır. Hâlis gazete bunların fonksiyonlarını birbirine karıştırmaz.

Bir edebiyat konferansının bir stadyum kadar kalabalık topladığı gün, gazeteler edebî hâdiseye de spor kadar alâka gösterirler. Fakat, Allah o günleri göstermesin. Futbol gibi ayağa düşen bir edebiyatın değerinden de, gelişme şanslarından da şüphe ve endişe etmek lazımdır."[44]

"Sürüm ve Liyakat" başlıklı bir başka yazısında ise bir gazetede tefrika edilen romandan hareketle edebî seviyesi yüksek eserlerin ilgi görmediğinden yakınır:

---

[42] Mehmed GÖKALP: "Peyami Safa'dan Birkaç Hatıra",Sevenlerinin Kalemiyle Peyami Safa, (İstanbul: Toprak Dergisi Yayınları, 1962),46.
[43] Peyami Safa: Sanat, Edebiyat, Tenkit (İstanbul,1999),57.
[44] Peyami Safa: Sanat, Edebiyat, Tenkit,a.g.e.,57.

"Sabah gazetelerimizden birinde, kitaplarının çok sürüm yaptığı söylenen bir arkadaşın romanı çıkıyor. Daha ilk tefrikalarda sırıtan kara cümle sakarlığı, muhayyile, idrâk ve üslûp fikaralığı bir iki gazetede hemen tenkide uğradı. Yüzlerinde tiksinti ürpermeleriyle bu romandan bahsedenlere de rastladım. Tek eserini okumadığım bir muharrir arkadaş ve tefrikası hakkında hiçbir hüküm verecek değilim. Görüyorum ki onu tenkit edenleri üzen şey de, böyle bir romanın yazılması, hattâ büyük bir gazetede yer bulması vakıasından ziyade, "sürüm" ve "liyakat" arasındaki nisbetsizliktir.

Tercümeler içinde de *"Şahika", "Oğlum, Oğlum"* ilh... gibi orta veya aşağı seviye romanları kapışılırken, Proust gibi camekân zaferi kazanmamış büyük muharrirlerin Türkçe'ye mal edilen kitapları depolarda çürüyor.

Bu misâllerden "bir eserin sürümü ne kadar çoksa değeri o kadar azdır" tarzında bir kanuna varabilir miyiz?

En demokrat memlekette bile çokluğu azlık temsil eder. Kendi ihtiyariyle kendini tasfiye ederek en lâyıkları ayıran çokluk son karar hakkını bir avuç adama bırakmıştır. Teşriî hayatta bunlar "meb'us" kültür hayatında "güzide" adını alırlar. Son kıymet hükmünü bu azlık verir.

Güzidelerin takdirini kazanmamış bir eserin çokluk tarafından beğenilmesi, liyakat ve sürüm arasında "makûs" bir nisbet ifade eder. O zaman sürümü çok olan eserin değerinden şüphe etmekte hata yoktur. Fakat güzidelerin de, halkın da müşterek hayranlığını kazanmış eserlerin liyakati ve sürümü arasında "mebsut" bir nisbet aramak lâzım gelir. Burada sürüm liyakatin hacmini gösterir.

Eğer sırf çokluğun takdiri kâfi olsaydı, tenkit yoluyla ammenin zevkine güzidelerin klavuzluk etmesine lüzum kalır mıydı?"[45]

Yazar bu yazısında bir eseri yalnızca halkın beğenmesinin bir anlamı olmadığını belirtmiştir. Ama bu ilgiyi de tamamen önemsememezlik edemez ve aydınlarla halkın buluştuğu eserleri başarılı addeder. Aslında bu yazarın "sentez"ci yanıyla bir uyum gösterir.

[45] Peyami Safa: Sanat, Edebiyat, Tenkit a.g.e.,99-100.

"Bir Amerikan Romanı Vesilesiyle" başlıklı yazısında da Server Bedi imzasıyla zaman zaman kendisinin de kullandığı müstehcenlik barındıran tefrikalar hakkındaki olumsuz düşüncelerini ortaya koyar:

"*Lolita'yı* okumadım. Bir "best seller"miş. Kapışılan kitap. Amerika'nın en çok satılan romanlarından biri. Küçük kızları avlayan bir çapkının mâceraları imiş. Çok müstehcen olduğu için, başta İngiltere, birçok memleketler bu romanın neşrine müsaade etmemişler. Fakat İstanbul'da bir günlük gazete bu kepazeliği yayınlamış, kimse farkında olmamış.

Bu hadisede birkaç ders var:

En hür Avrupa memleketlerinde bile müstehcene hürriyet verilmiyor. Bizde san'at hudutları çoktan ve çok aşıldı. En büyük gazetemizde, terbiyesi en kıt insanın bile ağzına almaktan utandığı kelimelerle dolu romanlar, çıplaklık tefrikaları çıktı. Adaletin müsamahasını kazandı, fakat okuyucunun geçici alâkasından başka hiçbir şey kazanmadı.

Müstehceni, muhalefeti, cırlak başlıkları gazete sürümünde başlıca âmil telakki eden gazeteler arasında, en çok satan büyük gazetelerimiz yoktur. Geçen gün burada bir Fransız anketini özetlerken de işaret ettiğim gibi, Fransa'da da büyük tirajlı gazeteler bu çeşit heyecan vasıtalarına başvurmazlar. Bu bakımdan Türk okuyucusu da batıdakiler kadar olgundur. Maksatlı ve sistemli muhalefete, aşağılık içgüdüleri gıdıklayan müstehcen yazılara ve resimlere, âdi tecavüze ve küfürlere, haykıran serlevha mübalâğalarına kendini kaptırmaz. Alakâsı, gazetenin sürüm niyetini anlayıncaya kadar sürer ve sonunda tiksinir. Cırlak muhalefet veya devamlı müstehcen ticareti yapan gazeteler arasında sürümü devam eden yoktur."[46]

Yazar, bunu belirledikten sonra okuyucu hakkında olumlu ve aynı zamanda yönlendirici fikirlerini belirtir:

"Türk okuyucusu, nükteyi, zarafeti, kadın güzelliğini, edep hudutlarını aşmayan cazibeleri arar. Fakat ciddidir. Kahkahasında bile ciddidir. Çünkü büyük dertleri olan bir memleketin okuyucusudur ve ölçü şuuruna sahiptir.

---

[46] Peyami Safa: Sanat, Edebiyat, Tenkit a.g.e.,104-105.

Elime kalemi aldığım günden beri Türk okuyucusu bana güven, gurur ve cesaret vermeğe devam etmiştir."[47]

Peyami Safa bir başka yazısındaysa bir "muharrir"irin bazen okuyucu için seviyesini düşürebileceğini belirtse de bunun da sınırının olması gerektiğini vurgulamıştır:

"Piyasa kalıplarıyla dolu ve çıplaklığı nisbetinde adî cümleden nefret, kalite sahibi bir muharriri, yazının bütün kötü klişelerinden ve bayağılıklarından koruyan ilk hassasiyettir, bu nefretin büyük ve derin sıkıntılariyle, ürpermeleriyle dolup taşmamış bir muharririn edebiyatla nisbeti kabul edilemez; fakat bayağı olmak endişesini ürkek ve acemi bir kalemin tereddütleriyle yahut da gösterişi seven yapmacıklı bir ibarenin sıkıcı ve nafile oyunlarıyla karıştıran muharrir, alelâdelik derecesinde adi bir fevkalâdeliğe baş vurmuş olur. Samimî ve cins yazı, kendini çirkinliğin bu iki kutbunda soğumaktan kurtarmış yazıdır.

(...)

Bütün bu sadeliğe ve alelâdeliğe ait sözler halis bir edebiyat içindir. Onun daha geniş bir çerçevede devamı telâkki ettiğimiz gazetecilik için bu fikirler biraz tadile muhtaçtırlar. Edebiyatta muharrir, yalnız kendi okuyucusuna hitap ettiği için, ondan kendisine yakın veya muadil bir seviye istemekte muhtar olabilir. Fakat bir gazete, şahsî değil, kollektif bir müessesedir. Onda estetik endişelere yabancı bazı kıymetler ve hesaplar vardır. Bunun için de, gazete sütunlarında günlük yazı yazan muharrir, bazan okuyucusunun nazını çekmek zaruretinde kalır ve bazan edebiyata ait kıymetleri feda etmek, bu zaruretin başında gelir. Gazete muharririnin ikide bir değil, arada bir kaba bir sarahate muhtaç sadeliğe başvurması, her gün yazı yazmak mecburiyetinin arada bir verdiği meşru bıkkınlıktan ileri gelmiyorsa, mutlaka, edebiyattakinden daha geniş bir okuyucu yığını tarafından anlaşılmak ihtiyacından doğmuştur.

Fakat aleladeliğin, günlük gazete edebiyatından hâlâ kovamadığımız öyle aşağı bir derecesi vardır ki, ne edebiyatta ne gazetecilikte ne de hattâ bakkalın hesap pusulasına ilâve ettiği iki cümlede mazur görülebilir."[48]

---

[47] Peyami Safa: Sanat, Edebiyat, Tenkit a.g.e.,105.
[48] Peyami Safa: Sanat, Edebiyat, Tenkit a.g.e.,153-156.

Safa, roman konusunda fikirlerini belirtirken içinde pek çok vak'a barındıran romanların (Server Bedi imzalı romanlar gibi) çok da gerekli olmadığını hissettirir:

"Başka romancılar da vardır ki, hakikatla hiç bir münasebetleri yoktur, müellif kendisini muhayyilesinin serbest akışına bırakarak aklımızın en büyük prensiplerine zıt, tamamiyle gayri mantıkî ve mevhum bir acibeler panoramasını gözlerimizin önünden geçirir.

Bugünkü roman, hakikî veya hayalî bir vak'anın muayyen tahlil ve tasvir unsurları ile başından sonuna kadar bildiğimiz roman dili ve üslûbu ile hikaye edilmesi değildir; roman, alelâde manzara ve ikametgâh dekorları içinde birbirine pek benzeyen beşerî maceraları anlatmak değildir.

Bir romanda vak'a ve hareket unsuru pek cüz'i olabilir, tecessüsü tahrik eden entrikalar hiç olmayabilir, elverir ki pek basit bir vak'ayı doğuran büyük ruhî şeniyetler mükemmel bir surette nakledilsin"[49]

Peyami Safa, bir kitabı anlatırken, romana karşı farklı bir bakış açısını da dile getirir:

"Bu kitaba göre roman, cemiyete karşı bir isyandır. Hangi memleketin, hangi sınıf için yazılmış, hangi çeşit romanına bakarsanız bakınız, orada ya içtimaî adaletsizliğe, ya aileye, ya devlet sıkısına, ya kanunların aczine, ya görenek ve geleneğe, ya iktisadî veya ahlakî düzene karşı, meydanda veya saklı bir başkaldırma göreceksiniz.

Avam romanlarında gebe kızların müdafaası, günah işleyen aile kadınını mazur gösterme gayreti, haytalara, serserilere, aylaklara karşı merhamet ve sevgi uyandırma temayülü; polis ve macera romanlarında hırsıza ve hayduda karşı sempati, hiç değilse hayranlık isteyen vak'alar; fikir romanlarında kahramanın iç dünyasını aydınlatmaktan başka hiç bir içtimai endişeye bağlı olmayan bir tahlil feneriyle insan ruhunun sarnıçlarında uyuklayan kirli ve yosunlu sulara doğru ışık salma hüneri, fakat bütün bu roman çeşitlerinin hepsinde cemiyete yan bakan ferdin endişeleri, inkâr ve öfkesi var."[50]

Yazarın bu konu hakkında bazı sıkıntıları olsa gerek başka bir yazısında yine aynı kitaba ve konuya değinir. Yazarın bu fikirlerden yanaymış gibi bir havası vardır:

---

[49] Peyami Safa: Sanat, Edebiyat, Tenkit a.g.e.,192.
[50] Peyami Safa: Sanat, Edebiyat, Tenkit a.g.e.,194.

"Yalnız hukukçular değil, edebiyatçılar arasında da romanın kollektif bağları koparan bir anarşi âmili olduğunu iddia edenlere rastlıyoruz. Bunlardan biri; *"Romanın Kudretleri"* adlı kitabı yazan, Roger Caillois'dir. 'Ahlâk değil sosyoloji bakımından romanı cemiyete ve aileye karşı bir isyan gibi görüyor. Birçok romanlarda "kızoğlan kız, dokuz aylık gebe"nin nasıl azizleştirildiğine dikkatimizi çekiyor. Macera romanı hırsızı, aşk romanı zina işleyen kadını terennüm etmektedir. Daima arzuyu vazifeye karşı himaye ediyor ve müesseseye karşı nizamsızlığın yanında cephe alıyor. Ruh zayıflığını teşvik ediyor. Kahramanlarının iyiliğe de, fenalığa da mecali yoktur. Hepsi tesadüflerin oyuncağıdırlar. Hiç bir kanun ve nizam tanımayan bu mahlûklar hep insiyakların ve ihtirasların emrinde görünüyorlar.

Fakat bize sorarsanız, insan neyse roman odur. Eğer bu ayna tiksinti veriyorsa kabahat onu tutanda değil, ona bakandadır. Müdafaamız bu kadar sade ve doğru olmakla beraber, ben, eskiden beri Ladam o Kamelya'nın yahut Manon Lescault'nun gerçekten acınacak mahlûklar olup olmadıklarını çok düşünmüşümdür. Bunlarda bizi yakalayan ulvîlik nedir? Aşk! Seviyorlar! Bitti: Akan sular durur. 'Sükûn içinde uyu, Margueritte! Affedileceksin. Çünkü çok sevdin."[51]

Aynı fikri "Uçan Gölgeler" isimli romanda da tartışır:

"Aşkın kanunlarını ahlâkınkilerden ayırmak doğru olursa, ortada, cemiyetin tutunacağı ne kalır? Fakat herkes sevemez a... Ve böyle sevmez a... O halde tam bir sevgi ile sevenleri kanun dışı müstesnalar, cemiyetin imtiyazlı bir ruh sınıfı gibi kabul etmek lâzımgeliyor. İşte, iktisadî sınıf tasnifinden çok başka bir sınıflaşma daha... Ve hakikatte de böyle olmuyor mu? Bütün romanlar ve filmler bu imtiyazlı aşk sınıfına karşı halkın duyduğu sempatiyi karşılıyor. Demek cemiyet affediyor, jüriler de affediyor, fakat normal mahkemeler cezalandırıyor. Jüri ile adi mahkeme arasındaki bu telâkki farkı da gösteriyor ki, bir aşk günahının aşk zaviyesinden görünüşü ahlâk zaviyesinden görünüşünün aynı değildir."[52]

Başka bir yazısında ise yazarla okuyucu arasındaki ilişkiyi irdeler ve romanı bir dosta gönderilen mektuba benzetir. Bu bir yerde Server Bedi'in gerekliliğini ve fonksiyonunu da gösterir:

---

[51] Peyami Safa: Sanat, Edebiyat, Tenkit a.g.e.,215-216.
[52] Server BEDİ: "Uçan Gölgeler", Ulus,(29 Mart 1950).

"Bir dosta gönderilen mektup gibi, yazanla okuyan arasında kalite beraberliği arayan roman, ikisi arasında büyük zevk ve anlayış farkına dayanamaz. Okuyucunun seviyesi romancınınkinden yukarı olduğu zaman kitap daha ilk sahifelerinde tiksintiyle, aşağı olduğu zaman da sıkıntıyla atılır.

Evet, romancı, muhayyilesi, kültürü ve zevki kendisininkinden pek farklı olmayan meçhul bir dosta hitap eder gibi onun kalite hudutları içinde kalmak zorundadır. Romanını yazarken, masasının karşısında muayyen ve müşahhas bir okuyucu hayaleti bulunmasa bile, gözle görülmeyen, maddesiz ve şekilsiz bir şahsiyet gölgesi onun omuzundan yazdığını okur gibidir; hattâ onun ruhuna açılan gizli bir delikten şuurunun sahnesinde kımıldayan bütün hayalleri ve fikirleri daha teşekkül halinde iken seyreder gibidir.

Romancının şuur muhtevasını gözetleyen bu muhayyel okuyucu hakikî okuyucunun vekilidir, onun zevkine ve anlayışına vekalet eder, bugün muhayyelse yarin hakikî olacak, romanın tasarlanma ve yazılma anlarında gölge halinde iken, kitap çıktıktan sonra tam bir uzviyet ve şahsiyet kazanacaktır.

Bu okuyucu kendi vasıflarına sahip insanlardan mürekkep bir seviye grubuna mensuptur. Roman bütün bunlar arasındaki müşterek zevk ve anlayışı hülâsa ettiği için hepsine kendini sevdirir. Fakat başka seviye grupları da vardır. Bunlar tâyin ve tasnif edilemez, tahmin ve tasavvur edilebilir. Aralarında yakınlıklar olduğu gibi uçurumlarda vardır. Bir eser derece derece hepsi tarafından beğenilebileceği gibi içlerinden yalnız birinin hayranlığına karşılık ötekilerin nefretini kazanabilir.

Bu seviye grupları, ayrı ayrı kendi zevk ve anlayışlarına uygun romanları da kalite gruplarına ayırırlar. Bunların da tasnifi yapılmamıştır. Tarih romanı, polis romanı, tahlil romanı... gibi nevileri bunlarla karıştırmamalıdır. Romanın mevzuuna ve hâkim unsuruna göre yapılan tasnifler, romanla okuyucu arasındaki münasebetten doğan kategorilerin tam karşılığı değildir. Macera romanı nevine dahil oldukları halde muhtelif seviye gruplarına hitap ettikleri için muhtelif kıymet manzumelerine ayrılan eserler vardır. Ayni nev'iden olmaları ayrı seviye kategorilerine mensup olmalarına mâni değildir.

(...)

Bir romancının aynı zamanda bütün grupları tatmin etmesi kolay değildir. Her mevzu buna elvermez. Edebiyatın da riyaziye gibi yüksek bir mertebesi vardır. Halk

veya orta münevver onu anlamıyorsa, bu yazıklanacak (teessüf edilecek) şeydir. Fakat seviye kaderlerini ancak ağır bir tekâmül değiştirir.

Galiba Lamartine, *Genéviéve'in* ön sözünde kendisine bir işçi kızın müracaatını anlatır. Bu okuyucu romancıdan kendi seviyesine hitap eden bir eser yazmasını istemiştir. Lamartine ona hak verir ve ilk yazdığı kitapta onun zevk ve idrak seviyesine iner. San'atta böyle bir merhametin fazla yeri olmadığı için romancıların bu tecrübeyi her zaman muvaffakiyetle tekrarlamaları mümkün değildir. Yahut san'atın okuyucu lehine bazı fedakârlıklara katlanması lazımdır. Bazı muharrirler, sırasına, göre bunu müstear imzalarla yapmak zorunda kalıyorlarsa, bu, hem san'ata bağlılıklarından, hem de okuyucuyu kırmamak arzularındandır.

Bu zaruret, içinde yaşadığımız büyük kütleler asrında "film romanı", "tefrika romanı" gibi orta malı çeşitler doğurmuştur. Bu romanlar, fazla sayıda okuyucuları çeken yasak sevgi Eyüp Sabri, büyük fedakârlık, âşıkdaşlık, modern hayat dedikoduları, meçhul diyarların egzotik maceraları, tarih menkıbeleri ilh... gibi harcıâlem unsurlara ve vak'alara dayanırlar. Halk denilen büyük çocuğu kandırmak için az veya çok maharetle uydurulmuş masallardır. Filmleri hıncahınç dolar ve kitapları kapışılır. Bunların âdiliğinden mes'ul olanlar yalnız muharrirleri değil, okuyuculardır da; nasıl ki cins bir san'at eserinin şerefi de yalnız muharririne değil okuyucusuna da ait olmak lâzım gelir. Çünkü onun teşekkülünde her ikisinin de payı vardır.

Okuyucusu ne ise bayıldığı roman da odur ve bu karşılıklı intibak, okuyucu ile romancı arasında gizli ve göze görünmez bir zevk ve anlayış münasebeti kurmuştur ki her roman onun emrindedir. Eseri yazan romancı ve yazdıran okuyucu olduğu için aralarında yerine göre şeref, yerine göre de suç ortaklığı vardır."[53]

Peyami Safa, yukarıdaki yazısında aslında bir vicdan muhasebesi yapmış ve belki de Server Bedi imzasıyla yazdığı eserlerle ilgili olarak kendisini savunmuştur. Çünkü eğer "tefrika romanı" ve "film romanı" yazmak zorunda kalmışsa bunun sebebi okuyucuyu kırmak istememesidir ya da geniş halk yığınlarına istediğini vererek geçimini temin etme endişesidir. Belli ki yazar entelektüel muharrir birikimi ile genel okuyucu profilinin istekleri arasında sıkışmış ve çareyi popülist bir yazar

[53]Peyami SAFA: Sanat, Edebiyat, Tenkit a.g.e.,198-200.

yaratmakta bulmuş ve "Server Bedi"i ortaya çıkarmıştır. Milliyet'teki ilk yazısı olan "Helva ve Halva"da da bu popülizm anlayışına değinir:

'Bütün yazı hayatım, helva ve halva kelimelerindeki ince ve kalın "l" sesinin temsil ettiği iki ayrı insan grupunun, münevverin ve halkın başka başka anlayış ve heyecanlarına tesir edebilmek için, iki ayrı ifade kullanmakla geçti. Bu ikisini birbirine karıştırmamak için de iki imzalı çalıştım.(...)"[54]

Bu konuda "Kültür Haftası"nda yazdığı bir başka yazıda da okuyucuların kültürel seviyelerinin yetersizliğinden bahseder:

"Bizde okuyucu kalabalığının tarih ve tefrika romanlarında aradığı şey, insanın kendi kendisile değil, başkalarile münasebetinin dramıdır. Henüz kahramanın iç dalgalanışı ve derunî mücâdelesi, okuyucular arasında geniş bir alaka bulamadığı için romanlarımıza psikoloji giremedi. Ancak müşahhas vak'alardan ve hareketlerden kaba ruh hâletlerine intikal ettiren Türk romanı insandan ziyade anekdota yer vermek zaruretinde kaldığı gibi, dışarıda harpten sonra pek revaç bulan bir nevi de buraya hiç uğramadı: Romanlaştırılmış veya sade şeklile biyografi edebiyatımız henüz yoktur.

(...)

İnsanın kendi kendisile tezatlarına ve derunî vak'alarına lâkayt kalan Türk romanı için, ekseriya, kahraman vukuat çıkaran adam demektir. İnsan ruhunu büyük bir hareket halinde tecelli etmedikçe göremiyen romancı için tek bir adamın hayatındaki şahsiyet krizlerini ve büyük derûni faciaları anlamaya da imkân yoktur. Olsaydı <biographie romancée> nev'i için el değmemiş sayısız Türk portresi bulacaktı.

Romanımız insan ruhunun kapısı önündedir ve içeriden gelmiyen gizli sesleri duyabilmesi için henüz eşiğini aşmış değildir. Kaba haykırışlardan ziyâde derunî mırıltılarda gizlenen dramı keşfedinceye kadar tek bir insanın hayatı ne onu, ne de okuyucularını alâkadar edecektir. Türk romanı insanlara baktığı halde insanı göremiyor."[55]

Roman hakkında fikirlerini belirttiği bir konferansında da "tefrika roman"ını eleştirir:

---

[54] Peyami SAFA: "Helva ve Halva" Milliyet,(1 Ekim 1954),2.
[55] Peyami SAFA: "Roman ve Biyografi", Kültür Haftası,16,(29 Nisan 1936).

"Hiç bir roman kanunu yoktur ki, romanda mutlaka büyük vak'alar geçmesini emretsin. Mutlaka büyük aşklar, evlenmeler, ayrılmalar, hasretler, delilikler, cinayetler, pişmanlıklar şart değildir. Bu salon, bu anda, bir romancıya göre, içinde hâdise üstüne hâdise kaynayan bir roman deryasıdır. Yalnız ayrı ayrı hepimizin hususî hayatlarımızla değil, hayır efendim, hatta şu sessizlik ve hareketsizlik içinde gizli anaforları sezilen iç oluşlariyle bile... Yahut, benim roman anlayışıma göre; pencereyi kapamak için üç adım atan bir adamın bu üç adım içindeki saniyelik hayatı bir roman mevzuudur. Bu adam hasta olmamak için pencereyi kapıyor; bu hastalanmak endişesi içinde, en büyük romanların temi olan ölüm korkusu vardır. Bu korkuyu çevreleyen bağlar, alâkalar, yığın yığın hâdiseler ve hatıralar bir romanı doldurmaya yeter de artar bile! Ve emin olunuz, koca bir romanı dolduran bu sessiz üç adım, içinde tabancalar patlayan bir macera romanı, kadar ve apartımanınızın kapıcısına bile heyecan verebilir."[56]

Peyami Safa, yazarla kahramanı arasındaki ilişkiyi de şöyle anlatır:

"Romancının kendisiyle kahramanları arasındaki münasebete gelince, başka bir konferansımdan şu parçayı alıyorum: "Her romanda belki bütün tipler şu veya bu derece yalancı ve müstear bir şahsiyetle kımıldayan romancının kendisinden başka kimseler değildirler; fakat romancı onlara realitenin maskesini yakından iğretiliği belli olmayacak kadar hünerle taktığı ve onları en gerçek hayat cevheriyle dolu imişler gibi yaşattığı derece tam bir yaratmaya doğru gitmiştir.

'Bir de her romancı kendinde birçok insanlara ait ayrı ayrı karakterlerin istidatlarını taşır. Bunların her biri kendi gelişmelerine has çevreyi bulamamış oldukları için büyümemişlerdir. Romancı başka muhitlerde yaşamış olsaydı, içindeki çeşitli karakter tohumlarından hiç ummadıkları ve bilmedikleri çatlayabilirdi, bambaşka bir adam olabilirdi, ondan pekala bir cimri, bir dolandırıcı, bir katil, bir hırsız veya bir komisyoncu çıkabilirdi. Romancı kendinde saklı bütün mizaç ve karakter istidatlarını romanında büyüterek onlara tam birer hüviyet verir; Ben'inin içinde yaşayan ben'lere gerçeklik haysiyetinde rüyalar gördürür. Zaten romancı, kendisinde uyuyan benliklerin delaletiyledir ki başkalarının içine hülûl eder.

---

[56] Peyami Safa: Sanat, Edebiyat, Tenkit a.g.e.,211.

'Romanda mutlak bir tarafsızlığa imkan olmasa bile buna yaklaşıldığı nisbette onun prensibine varılır.'

Teferruatın seçilmesi ve düzenlenmesi tekniğe ait bahis. Romanın içtimaî rolüne gelince bu, evvela pasiftir. Demek ki roman cemiyetin aynasıdır. Eğer Dumas Fils, Baba Duval'i değil Margueritte'i bize bir kurban gibi göstermişse zamanında yaşayan ve doğmak üzere bulunan bir telâkkinin bilerek bilmeyerek ifade vasıtası olmuştur."[57]

Yazarın bu sözlerinden hareketle "Cingöz Recai"nin ve diğer "tefrika roman"larındaki kahramanların aslında Safa'nın net bir şekilde ortaya çıkmamış yönleri olduğu söylenebilir. Zaten pek çok kişi onun içinde bir "Cingöz" olduğundan bahsetmektedir.[58]

Safa, tenkit üzerine yazdığı bir yazısında biz de tenkit olmadığı için yalnızca çok satan eserlerin başarılı ve kaliteli olduğu inancının yaygınlaştığını söyler. Böyle olunca okuyucunun da seviyesinin yükselemeyecektir:

"Türkiye'de her gün, her hafta veya her ay, belirli sayıda okuduğu eserlerin tenkidlerini intizamla yazan profesyonel bir tenkidçi yoktur. Hakkında hiç bir tenkid yazılmayan ve kıymet takdiri yapılmayan güzel eserler çok olduğu gibi, arkadaş gayretiyle halka iyi eser gibi sunulan değersizleri de az değildir.

Geçen yazımda sebeplerini izaha çalıştığım bu ölçü anarşisi içinde, bir san'at eserinin takdiri, daha ziyade okuyucunun, seyircinin ve dinleyicinin verdiği hükme bağlı kalır. Bir kitap çok satılırsa, bir piyes çok oynanırsa, bir musiki eseri çok çalınır ve çok dinlenirse, beğenilmiş sayılır.

Halkın tenkidleri dürüst bir tenkidin yerini doldurabilir mi?

Doldurabilseydi, tenkide lüzum kalmazdı. Bilâkis okuyucu, okuduğu eserin değerini ve değersizliklerini belirten bir kılavuza muhtaçtır. Onun sayesinde edebiyatın tekniğine, tarihine, tekâmülüne ve ileri sürülen nazariyelere dair bilgisi artar. Tercihleri objektif sebeplere dayanır ve zevki teşekkül eder.

Hiç bir edebî kültürü olmayan, tenkidin kılavuzluğundan da mahrum bir halkın beğendiği eserler arasında en güzelleri ve en kötüleri de bulunabilir. Fakat bu tenakuzlu (Birbirini bozucu=Contrarictoire) tercih tek bir zevk köküne bağlıdır.

---

[57] Peyami Safa: Sanat, Edebiyat, Tenkit a.g.e.,216-217.
[58] Necip Fazıl KISAKÜREK: Hücum ve Polemik (İstanbul,1997),71, 78- 80.

Hamlet'i seyretmeğe doyamayan halkın bu eserde beğendiği şey, piyesin felsefî tefekkür yapısı değil, vak'asıdır: Babasının intikamını almak isteyen bir gencin tertipleri, hileleri ve hedefine varmak için duyduğu ihtirasın şiddetidir. Bu vak'a, her türlü edebî değerden mahrum bir bayağılıkla yazılmış olsaydı, halkın takdirini yine aynı derecede kazanırdı.

Bizde, ibâresi bozuk, hayalleri beylik, tekniği berbat, edebî değerden tamamiyle mahrum bazı romanların satış rekoru kırmaları, halkın takdirinin gerçek bir tenkidin yerini alamayacağını gösterir."[59]

Peyami Safa, Ergun Göze'ye "halk"a ve onun anlayışına ilişkin fikirlerini anlatır:

" – Ergun bey bu her yerde böyledir. Avam santimantaldir. Santimantal mûsikîye vurgundur. Ah'a, of'a baygındır. Avrupada da bu böyledir. Amma 'elit' tabaka öyle değildir. Onda fikir vardır, fikri, duygunun cıvık bataklığına kurban etmez. Fikrî musikiye meraklıdır, davranışlarında temel, duygudan çok fikirdir ve işte bunun içindir ki onun duygusu daha asil, daha köklü ve daha sürükleyicidir."[60]

Yukarıdaki fikirlerin sahibi Peyami Safa yalnızca 'Server Bedi" imzalı romanlar yazmakla kalmaz "Hafta" isminde popüler bir magazin dergisi de çıkarır. Göze, bu konuda şunları söyler:

"Nitekim Peyami Safa da Hafta isimli bir mecmua çıkarmaktadır; o dahi öyledir ve Peyami Safa bir yazısında tiraj kaygısıyla seks neşriyatı yapmanın ıztırabını belirtmiştir."[61]

Peyami Safa'nın Server Bedi imzasını kullanmasının bir sebebi de şu fıkradaki tespitlerde belirir. Roman okuyucuları olan gençlerin ve kadınların istediği şeyler Server Bedi'in yazdığı türden eserlerde görülür:

"Benim başkaları üstündeki müşahedelerini sorarsanız bizde en çok roman okuyanlar kadınlardır. Genç ve yaşlı, dul ve evli, bütün kızlar ve kadınlar erkeklerden fazla roman düşkünüdürler. Sonra delikanlılar geliyor. Nihayet orta yaşlılar ve ihtiyarlar.

(...)

---

[59] Peyami Safa: Sanat, Edebiyat, Tenkit a.g.e.,316-317.
[60] Ergun GÖZE: Peyami Safa Nazım Hikmet Kavgası a.g.e.,21.
[61] Ergun GÖZE: Peyami Safa Nazım Hikmet Kavgası a.g.e.,92.

Roman okuyucularının pek azında edebiyat zevki ve tecessüsü vardır. Bunların çoğu vakit geçirmek için okurlar. Şüphesiz bu 'vakit geçirmek' ihtiyacı belirsiz ve geri bir edebî zevkle karışıktır; çünkü vaktini geçirmek için roman okumaktan başka çareler de yok değildir. Fakat dünyanın her yerinde, ortalamacasına, fena romanın iyi romandan fazla okunması, ekseriyetin roman okuma ihtiyacında edebî zevkin ve tecessüsün oyalanmak ve eğlenmek arzusundan daha zayıf olduğunu gösterir.

Bu böyle ise en çok roman okuyanlar geçirilecek boş vakitleri en çok olanlardır; yani kadınlar!

(...)

Bu hesapça orta ve ortadan aşağı seviyeli okuyucunun hayali için roman, boş vakitler cümbüşüdür. Eğer cinayet romanı, eğer sevda romanı, eğer çıtıpıtı kız, cici bayan, serdengeçti bay romanı, okuyucudan biraz düşünme çilesi istiyen mesele ve tahlil romanından fazla müşteri buluyorsa, bunun sebebi okudukları eserde anlamaktan ziyade oyalanmak ihtiyacının tatminini arıyanların büyük bir ekseriyeti doldurmalarıdır.

(...)

Kadın ve genç, cinsinin ve yaşının görgü şartlarına ait kifayetsizlik yüzünden, muhayyilesi, keskin ve sağlam bir realite çenberiyle sınırlanmamış, henüz rüya çağında bir romantik insandır; fazla olarak tecrübe noksanını roman kahramanının görgüleriyle de telâfi etmek ihtiyacındadır. Romanda hem muhayyilesini, hem de müşahede ve tecrübe âlemine karşı tecessüsünü aynı zamanda tatmin eden hayal ve hakikat unsurlarını bir arada bulmak ister; yalnız tahlil onu doyurmaz. Sinemayı sevda ve macera romanına, sevda ve macera romanını fikir ve tahlil romanına tercih etmesi bundandır."[62]

Ötüken Yayınevi'nce basılan "Cumbadan Rumbaya"nın başında yer alan yazıda, yazarın Server Bedi ile olan ilişkisine de değinilir. Bu yazı, aslında Server Bedi ile ilgili genel geçer kanaatlerin bir özetinden ibarettir:

"Umumiyetle doğru sayılan bir inanışa göre; merhum Üstad, Server Bedi, adını, sırf para kazanmak için yazdığı kitaplarla sanat değeri taşıyan eserlerini

---

[62] Peyami SAFA: "Kadın, Gençlik, Roman", Yeni Mecmua, 124, (9 Mayıs 1942), 4.

birbirinden ayırmak için kullanmıştır. "Server Bedi olmasaydı, Peyami Safa açlıktan ölürdü!" sözü de çok meşhurdur; ibret vericidir. Yine de biz, rahmetli üstadın affına sığınarak, böylesine kesin bir ayırımın hiçbir zaman yüzdeyüz doğru olamıyacağını belirtmek zorundayız. Çünkü bütün büyük sanatkarlar gibi, büyük yazarlar da, özel bir gayret harcasalar, değersiz olması için ayrıca çalışsalar bile, neticede, küçük sanatkarların ve yazarların ulaşamıyacakları güzellikte eserler ortaya koyarlar. Başka türlüsü ellerinden gelmez. Mimar Sinan'ın, çirkin bir cami yapabileceğine, Yahya Kemal'in çok kötü bir şiir yazabileceğine inanmadığımız gibi, Peyami Safa'dan da değersiz bir roman çıkabileceğine inanmayız. Hangi imzayı atarsa atsın, sonuçta fazla bir değişiklik olmaz.

'Server Bedi'nin kitaplarında, Peyami Safa'nın kılı kırk yaran dikkatini, her cümle üzerinde ayrı ayrı düşünmenin titizliğini elbette bulamayız. Ama başka şeyler buluruz: Üstadın engin zekasından, derin bilgisinden, cemiyetimizin ana davalarını kavrayışındaki ustalığından, nihayet yazma sanatındaki gücünden parçalarla karşılaşır, "Cingöz Recai" hikayelerini bile beğenerek okuruz. Balzak ve Dostoyevski'nin de sırf para kazanmak için yazdıkları kitaplar vardır; ancak, hiçbiri değersiz değildir. Sanıyoruz ki bu konuda verilecek en doğru hüküm; Peyami Safa'nın Server Bedi'den daha üstün bir romancı olduğu, fakat romancı geçinen bir yığın heveslinin de Server Bedi seviyesine ulaşamadığıdır. Mesela, okuyacağımız, kitap acaba değersiz mi? Bize sorarsanız, "asla" cevabını vereceğiz. Tam tersine, "Cumbadan Rumbaya" Türk Edebiyatının sayılı romanlarından biridir. Tarafsız bir değerlendirme yapılınca, sıradaki yerini alacaktır. Romanın kahramanı Karagümrüklü Cemile, daima yaşayacak bir tiptir. O Cemile ki, delişmendir, öfkelidir, ama dürüsttür, erkek gibidir. Kenar mahalle insanının maddi yoksulluğunu, içyüzünü henüz öğrenmediği "alafrangalık" özlemini, çirkine ve kötüye karşı yiğitçe direnmesini, milletinin faziletlerini paylaşmaktan duyduğu sevinci, mahallesine bağlılıktaki sonsuz sevgiyi Cemile kadar kim temsil edebilir? Şişli sosyetesine düşen, geleneklerinden henüz kopmamış Türk insanının gülünç şaşkınlığı; milletinin herşeyine yabancılaşmış bir zümrenin anlatılmasındaki ustalığı kaç romancımız becerebilmiştir? Peyami Safa, kendi adı ile yayınladığı romanların temel harcını "Cumbadan Rumbaya"ya da koymuştur. Avrupalı gibi yaşamağa özenmenin getirdiği buhranlar, "Cumba" ile "Rumba" arasındaki bocalamalar, farklı dünya görüşleri ve

kıymet hükümlerinin çatışmasından doğan huzursuzluklar, ilk bakışta biraz dağınık görünen, ama ele alınan muhit ve insanlara uygun bir ifade ile işlenmiştir."[63]

Fethi Gözler bu yazının bazı yerlerine katılmamaktadır:

"Yayınevinin bu tahliline bazı yönlerden biz de katılıyoruz. Gerçekten Cemile kültürsüz olmakla beraber geleneklerini kaybetmemiş bir Türk kızıdır. Ancak Peyami Safa, kahramanın düşünce ve duygularını anlatır, olayları gözler önüne sererken üslûp bakımından diğer romanlarından ayrılmıştır: Cumbadan Rumbaya tam tamına 477 sayfadır. Roman titiz bir dikkatle okunduğunda olayların bilerek uzatılmış olduğu görülür. Halbuki Peyami Safa imzasiyle neşredilen romanlarında böyle bir durumla karşılaşmak mümkün değildir. İşte bundan ötürüdür ki yazar, Cumbadan Rumbaya adlı romanını Server Bedi imzasiyle neşretmiştir."[64]

Müstakbel karısının Server Bedi imzası hakkındaki görüşlerini ve Peyami Safa'nın düşüncesini Bürün aktarır:

"Bana romanlarımdan söz açtı. Bunlardan takma adla yazılmış bazılarının adımla yayınladıklarımdan hiç de aşağı olmadıklarını söyledi. Bunların çoğunu günü gününe ve gazete okuyucusu çoğunluğunun anlayışını göz önünde tutarak yazdığım halde, ben de zaten bu değerlendirmeyi yapmaktan geri kalmamıştım."[65]

Peyami Safa "Resimli Ay"da çıkan "Edebiyatta Bir Tasfiye"[66] başlıklı yazısında "Türk edebiyatının simaları"nın aslında sınırlı olduğunu ve mevcut olanlardan yarısının diğerinin gölgesi olduğunu belirtir ve "edebiyat tarihçilerine" hizmet etmek amacıyla bu "tasfiyeyi" kendisinin yaptığını söyler. Tabii bu tasfiyeden kendisi de payını alır ve Peyami Safa'nın talebesi Server Bedi'i de ortadan kaldırır. Buradan yazarın – özellikle bu imzayı kullandığı ilk yıllarda - Server Bedi isminden kurtulmaya istekli olduğuna dair bir sonuç çıkarılabilir.

Peyami Safa'nın çok yazmasını ve hiçbir şeyle memnun olmamasını yalnızca "geçim sorunu"yla açıklamayanlar da vardır. Meselâ Tekin Erer bu konudaki düşüncelerini şöyle ifade eder:

---

[63] Peyami SAFA: Cumbadan Rumbaya (İstanbul,1998),5-6.
[64] H. Fethi GÖZLER: "Türk Romanına Bütün Meseleleri İle İnsanı Sokan Adam", Millî Kültür, 47,(Aralık 1984),15.
[65] Vecdi BÜRÜN: a.g.e.,212.
[66] Peyami SAFA: "Edebiyatta Bir Tasfiye", Resimli Ay,10,(Kanunuevvel 1929).

"Peyami Safa'nın pek yaygın bir şöhreti vardı. Buna rağmen içindeki bir ihtiras kurdu; onu hiçbir şeyle memnun ve tatmin edemiyordu. Peyami Safa daima şikayetçiydi. Hayatında hiçbir zaman onun nikbin olduğu, memnun ve rahat bir hayat yaşadığı görülmemişti. Bir süngü kadar kuvvetli kalemi herşeye muktedirdi de, kendi hayatına bir istikamet verememişti. Adeta dünyaya sığamıyordu. Başka yerler, başka âlemler arıyordu. Bu dünyayı çok dar ve küçük görüyordu. Bundan dolayı tıp ilmine, astronomiye ve ruhlar alemine büyük merak sardırmıştı. Sık sık arkadaşlarını toplayarak ispiritizma tecrübeleri yapmaktan zevk alırdı. Birçok romanlarında ve yazılarında, onun dünyaya sığamadığının belirtileri vardır.

Peyami Safa'nın, şair olan babası ve ağabeysi gibi, kendisinin de sağlam bir milliyetçi ve Anadolu Türkçüsü olduğunu, vatanına, memleketinin ört ve adetlerine çok bağlı bulunduğunu kimse, inkâr edemez. Bundan dolayı da komünizme ve Moskofluğa karşı tarifsiz düşmanlığı vardı. Peyami Safa bütün hayatınca dünyayı çok küçük görmüş ve adeta onunla eğlenmiştir. Hemen tek ciddiye, aldığı, bu komünist düşmanlığı, memleketine ve milletine olan bağlılığıdır. Onunla müteaddit defalar konuşmalarımız ve sohbetlerimiz bende bu intibaı bırakmıştır."[67]

Server Bedi imzasıyla çok para kazanıldığı görüşü genel olarak ileri sürülse de buradan kazanılan paranın daha ziyade gazetedeki tefrika vasıtasıyla ve piyasaya çok eser sürmekle kazanılabildiği söylenebilir. Çünkü "Server Bedi" imzalı romanlardan sadece üç tanesi üçüncü baskıyı görmüş ve bir tanesi dördüncü baskıya erişmiştir.[68]Diğer romanların pek çoğunun sadece tek baskısı vardır. Ayrıca on iki roman gazete ve dergilerde tefrika halinde kalmıştır. Tabii "on paralık" Cingöz Recai'leri bunlardan ayrı tutmak gerekir. Bunların dışında kalan Cingöz Recai'lerin yazar hayattayken, yalnızca bir tanesinin ikinci baskısını görmüştür. Diğerlerinin tek baskıları yapılabilmiştir. Hatta iki tanesi kitap halinde dahi basılamamıştır. Ayrıca yazarın "Milliyet" gazetesine geçişi esnasında görülen bir durum da bunu açıklar niteliktedir: Yazarın gazeteye transferi gerçekleşirken yapılan tanıtımlar öncelikle Server Bedi ve onun tefrikası üzerinedir.

---

[67] Tekin ERER: Basında Kavgalar (İstanbul,1965),245-246.

[68] "Amerika'da Bir Türk Çocuğu"(193?,1974,1999), "Cumbadan Rumbaya"(1936,1974,1998), "Zıpçıktılar (Deli Gönlüm)"(1925,1941,1943). Görüldüğü gibi bunlardan da sadece "Zıpçıktılar" ın ikinci ve üçüncü basımları yazar hayattayken yapılmıştır. "Cingöz Recai'nin Harikulâde Maceraları (Zeyrek Cinayeti)" ise 193?, 1944, 1968 ve 1999 yıllarında olmak üzere dört defa basılmıştır. Son iki tanesinin yazarın vefatından sonra basıldığı gözden kaçırılmamalıdır.

Bu konuda son olarak Ahmet Oktay'dan naklen, aslında dünya edebiyatının bir sorunu olan halk – sanat ilişkisine, Goethe'nin gözünden bakmak yerinde olacaktır:

"Sanatın pazar ilişkileri içinde gelişmeye başlamasıyla beliren ve günümüzde doruğuna ulaşmış bulunan kültür farklılaşmasını, üretici/tüketici açısından ilk kez yetkin biçimde betimleyen Goethe olmuştur. *Faust*'un 'Tiyatroda Ön Temsil' başlıklı bölümünde tiyatro müdür, şair ile bir seyirci arasında geçen bu bölümden bir alıntı, Goethe'nin tartışma gündemine getirdiği yeni sorunları anlamak açısından yararlı olacak:

'Müdür – Halkın hoşuna gitmeyi çok isterdim. Çünkü o yaşar ve yaşatır. Rahatça kuruldukları koltukta kaşlarını kaldırıp, şaşılacak şeyler seyretmek ister. Halk gerçi en iyi eserlere alışık değildir, ama pek çok şey okumuştur. Nasıl yapalım da oyunumuz taze ve canlı ve fikir bakımından hoşa gider olsun. Çünkü elbette, halkın kulübemize seller gibi aktığını ve itiş kakış, bağıra çağıra, girmeyi atıfet saydıkları dar kapımızdan geçmeye uğraştığını ve güpegündüz, daha saat dört olmadan kasaya ulaşmaya çalıştığını ve kıtlık günlerinde fırınlar önünde ekmek kapışır gibi, bir bilet almak için adeta parçalandıklarını görmek isterim.

Şair – Yüzlerini görünce ilhamımı kaybettiğim o karmakarışık kalabalıktan söz açma bana. Bizi, istemediğimiz bir girdaba sürükleyen o kafilenin yüzünü gösterme bana.

Müdür – Bilhassa çok vaka gösterin. Gözler önünden halkı hayrete düşürecek çok şeyler geçirdiniz mi davayı kazandınız gitti. Artık çok sevilen adam olursunuz. Kütleyi, ancak bol vak'a göstererek fethedebilirsiniz. Herkes, bu yığından kendine göre ve kendiliğinden bir şey seçer. Çok şey gösteren herkese bir şey vermiş olur ve herkes evimizden memnun ayrılır."[69]

[69] Ahmet OKTAY: Türkiye'de Popüler Kültür (İstanbul,1993),14-15.

2.2. Server Bedi İmzalı Romanların Bazı Ortak Özellikleri[70]

Server Bedi imzalı eserler, yazarın deyişiyle "tefrika romanları"dırlar. Bu tip romanlarda yazarın ele aldığı bazı temel özellikler vardır. Bunlar ya polisiye yahut da kadın - erkek ilişkilerinin sıklıkla ele alınıp vurgulandığı romanlardır. Bu romanların neleri barındırdığını, yazar, "Karım ve Metresim" isimli romanın başında yer alan uzun diyalogda şöyle anlatır:

"- Romancı Server Bedi Bey siz misiniz?

- Başkası değil, kiminle konuşuyorum?

- Bir kahraman... bir... roman kahramanı !

- Efendim?

- Benzemiyor muyum?

Kahramana baktım. İri yapılı, sağlam duruşlu bir adam.

Betonarmeden bir gövde. Sımsıkı ense. Etleri dolgun ve sert bir boyun. Kuvvetli gırtlak, kesme bir surat: çizgileri keskin, göz çukurları mücessem, burnu metin, çenesi camid. Gözleri... gözleri içe işliyor. Bu yalnız bir roman kahramanı değil, her türlüsü: Bir ordu kahramanı, bir kavga kahramanı, bir kadın kahramanı, bir halk kahramanı da olabilir; güzel adam iyi konuşuyor, gözlerinden zekânın kıvraklığı, sözlerinde merdlik var. Benim romanlarımda hiç böyle kahraman yoktur. Benim kahramanlarım, benden çıktıkları için olacak boysuz, bodur, küçücük, eciş bücüş, sıska, renksiz, ya kanser, ya müzmin barsak hastalığı çeken dayanıksız insanlardır. Benim romanlarımda böyle masist(?), bir Kurtdereli, bir adale zengini bulunmaz fakat... olsun... yüzüne bakalım: kızgın ihtirasın damgası var mı? Var. Gözlerin içinde karıncalanan şiddetli bir hırs kıvılcımı, altında, kaşlarda kıvrılıp açılmalar. Eh... benzemiyor değil.

Söyledim:

- Benziyorsunuz !

- Öyle ise... Kısa konuşacağız. Sözlerim iki santimden fazla uzamayacak ve hepsi ancak bir metre tutar. Dinlemeye başlayınız: Ben bir harp zenginiyim. Hayatım

---

[70] Burada topluca verilmeye çalışılacak olan ortak özelliklerin pek çoğu I. Bölüm'de her romanın içinde ayrı ayrı gösterildiği için tekrara sebebiyet verilmemesi kaygısıyla ayrıntıya girilmeyecek ve bazı örneklerin hatırlatılmasıyla iktifa edilecektir.

romandır, çok şey gördüm. Pişkinim. Öyle ki şimdi, şu balkonunuza bir bomba atılsa ve duvarınız yıkılsa yerimden kımıldamam, şaşmam, korkmam. Bir ölü ile üç gece koyun koyuna yatabilirim; üç gece diyorum, daha fazlasına tahammül etmeyen ben değilim, odur; dayanamaz, çürür. Hah... İşte... şaşıyorsunuz... Demek ki sizi hayrete düşürebiliyorum. O halde, demek ki, muhakkak ki ben roman kahramanıyım.

- Amenna!

- Şimdi. Bir kere daha şaşacaksınız; ondan sonra da beni dinledikçe şaşıp duracaksınız: benim yaradılışımda bir adam, olacak şey midir ki halecana telaşa düşsün, titresin, korksun, koşsun, çırpınsın, bir çocuk gibi, bir züppe gibi, kadın gibi, bir şair gibi, bir fare gibi ağlasın ve ciyaklasın? Beni bu hâle getiren ne olsa, neler olsa neler, neler, neler olsa gerek? Şaşılacak şey değil mi? Bir metreyi doldurmak için dört santim daha: benim hayatım romandır ve bunu size yazdırmak istiyorum. Kâbil mi?

- Her insan böyle söyler: Benim hayatım romandır, benim hayatım yazılsa roman olur. buna itiraz edilemez. Bir mermer masa üstünde, bir zerre mısır çöpünü almak ihtirasıyla yürüyen karıncanın dinç bir insan dirseği altında ezilişi de faciadır ve en uzun romana mevzu olabilir, ancak... isminizi henüz bilmiyorum... ancak harp zengini ve pişkin beyefendi... Bizim karilerde sizden daha az görgülü değillerdir. Romanların uydurma vak'alarına taş çıkartan sergüzeştlerin kahramanıdırlar, öyle, olur olmaz maceraya hayret etmezler malum ya... Biz, Türkler, neler gördük, hepimiz, neler... Kari deyip geçmeyelim: İçinde beş harbe girerek bir çift göz veya kol kaybeden küme küme insanların berhevâ olduklarını gören, babasını, kocasını veya oğlunu şehit veren, aç kalan, soyulan, soyan, aldatılan ihanet eden veya gören, cerh edilen öldürülen, hastalık çeken, çektiren, her türlü insan var. Bunlar değme hikâyeye şaşmazlar, bunlar değme zevki veya ıztırabı mühim bulmazlar. Yazdırmak istediğiniz roman hem pek az mübalağa ile hakikati, hem de karilerin dudak bükemeyeceği kadar müstesna olmalı. Benim karimin istediği şudur: Romanda büyük macera ve kızgın ihtiras! Okudukları satırlar yalnız mürekkep değil, ter, lavanta, et, kan kokmalı. Sergüzeştinizde seven, gülen, ağlayan, bağıran, çırpınan, koşan kan ter içinde kalan, ölen var mı? Yoksa bana gelmeyiniz. Benim yazı masam bir tabut kapağıdır, hokkam bir iskelet kafasının gözleridir, mürekkebim kandır. Ama kahkahalarımı da kaybetmiş değilim. Kahramanlarım hem somurtmasını, hem

gülmesini bilirler. Birbirlerini severler: İnsandırlar! Geceli ve gündüzlü, kasırgalı ve nesimli, güneşli ve bulutlu roman.

- Anlıyorum, biliyorum, bunları hep biliyorum. Benim sergüzeştimde bunların hepsi var. "Zıpçıktılar"ınızdaki Etyemezli Vuslat, bende de var. Benim dişilerim de erkek kafasını etmesini bilirler. Hem benim dişim ne karıdır, ne karı, ah... Görürsünüz... Görürsünüz... Etyemezli değil, Tatavlalıdır; adı Vuslat değil, Katinadır; Türk değil, Rumdur; Rum karısı, Rum ! Rum ! Kancık ! Hem ne kıvrak ve şıllık, ne kancık ! Tatavlalı ! Rum ! Rum karısı ! Tatavlayı biliyor musunuz? Biliniz ! Tatavla bir dünyadır. Orada her cins insan türer ve her cins iş yapar. Tatavlada olmaz olmaz. Oranın lügatinde yok yoktur. Benim sergüzeştim ora malıdır. Hey...y... Tatavla ! Tatavla şu ismin bile dudak arasından şarapnel gibi vınlayarak bir çıktığı var: Tatavla! Dişleri bir top ağzı gibi kırdırıyor: Tatavla !

- Âlâ ! Fakat size kim dedi ki, ben, Yeni Cami'de oturup diz üstü ısmarlama istida ve mektup yazanlar gibi sipariş üzerine roman çiziştiririm.

- Bana dediler ki, size, karileriniz mektupla veya bizzat gelirler, başlarından geçenleri naklederlermiş.

- Bu doğrudur. Fakat maceralarını yazdırmak için değil, bir teselli veya tavsiye almak için şüphesiz herkesin sergüzeştini dinlemeyi pek severim. Son derece ketumum. Bazı genç kızlar ve kadınlar ve bazı insanlar bana her şeylerini söylerler. Bu her şeyin içine en büyük günahı da sığdırabilirsiniz, hudutları o kadar geniştir. Fakat bu maceraları yazmam. Sırası gelince, hakikatin bu perişan unsurlarını terkib ederek romanlarımda harç olarak kullanırım. Kullanırız demeliyim, kullanırız, biz, bu işi yapanlar, roman yazanlar...

- Şimdi? Beni dinlemeyecek misiniz?

- Bu, o demek değildir. Dinleyeceğim, beğenirsem yazacağım. Hem sizin ağzınızdan yazacağım. Ve dinledim, ve beğendim, yazıyorum."[71]

Yukarıdaki anlatılanlardan anlaşılacağı gibi Server Bedi'in kahramanı kendisine benzemelidir. Yani "bodur, küçücük, eciş bücüş, sıska, renksiz, ya kanser, ya müzmin barsak hastalığı çeken dayanıksız" kişiler olmalıdır. İnsanları hayrete düşüren olağanüstü şeyler yaparak merak ve dikkatlerini çekmelidirler. Bir "facia" en

[71] Server Bedi: Karım ve Metresim a.g.e.,2-6.

uzun romana konu olabilir. Yazar okuyucularının romanda büyük macera ve kızgın ihtiras, ter, lavanta, et, kan kokan, seven, gülen, ağlayan, bağıran, çırpınan, koşan, kan ter içinde kalan, ölen kişiler görmek istediği kanaatindedir. Yazı masasını bir tabut kapağına, hokkasını bir iskelet kafasının gözlerine ve mürekkebini de kana benzetir. Bunların yanında kahramanları gülmesini bilirler. Birbirlerini severler. Ayrıca bazı genç kızlar ve kadınlar başlarından geçen her şeyi "en büyük günah" dahil anlatırlar. Bu romanlarda cinsellik ve erotizm de vardır. Aslında bunlar Server Bedi'in romanlarının çatısıdır. Hemen her romanda bu özelliklerden birkaç tanesi bulunur. Romanlardaki bu aşkların, yazarın gerçekliği yazmak kaygısından hareketle onun tarafından yaşandığı söylenebilir. Kaldı ki yoğun bir aşk hayatı olduğunu hem Göze hem de Bürün belirtmektedir. Vecdi Bürün, Peyami Safa'nın aşk hayatı ile ilgili şu bilgileri verir:

"Aşkı mikrokozmik bir hâdise olarak şüphesiz ki çapı bakımından değil – en iyi inceleyen dünya romancıları arasında yer alabilecek olan Peyami Safa'nın aşk üzerindeki bilgisi, yarıdan fazla yönüyle yaşanmış tecrübelerden ziyade kıyaslı düşünme gücüne dayanıyordu. Bununla beraber yaşanmış tecrübeden yana yoksun olduğu söylenemezdi. Oldukça küçük sayılabilecek yaşlarda, imkânları da alabildiğine kısıtlı iken birkaç aşk yaşamıştı. Bunlardan Dokuzuncu Hariciye Koğuşu'nda anlatılanı istisna edilirse, hemen hepsi platonik kalmıştı. Karşılıklı olanları da yine bu hüviyetten bir türlü kurtulamamışlardı.

Kendisi aşk denilebilecek, yahut böyle bir hâdisenin başlangıcı sayılabilecek bir olayın karşısında kaldığı, yahut alâkası karşılık gördüğü zaman, hemen şüpheci kesiliyordu."[72]

Göze, Bürün kadar Safa'yı koruma kaygısıyla hareket etmez:

"Peyami Safa'nın çok faal bir aşk hayatı olmuştur. Bu bakımdan, romanlarının bazıları ve bazı kısımları bir otobiyografi sayılabilir. Aşk problemine de tahlilci zekâsıyla eğilen üstad, bilhassa 'Yalnızız' romanındaki tahlilleriyle kadın ruhunun tâbir caizse fezasına kadar nüfuz edebilmiş bir insandır. Bilhassa, kadınların

[72] Vecdi BÜRÜN: a.g.e.,103-104.

bazı jest ve hareketleriyle ruhî haletleri arasındaki paralellikler konusundaki teşhisleri harikadır."[73]

İki yakın dostunun ifadelerinden anlaşılacağı gibi Safa, aşklarını eserlerinde kullanmaktan çekinmez.

"İkimiz" isimli romanda da yukarıdakine benzer bir önsöz yer alır. Burada bir kadın kahraman başından geçenleri bir roman haline getirerek yazara göndermiştir:

"Ben de, her romancı gibi karilerden, bilhassa kadınlardan mektuplar alırım.(...) Kadın karilerimden çoğu, hayatlarının roman olarak yazılmasını da isterler. Doğrusu, her kadının hayatı roman olmağa değer.(...) Bundan bir sene kadar evvel, kadın karilerimden biri, bana posta ile büyük bir paket gönderdi. İçinde üç büyük defter ve bazı mektuplar. Anladım ki bir hanım, bana bütün hayatının tarihini yazdırmak istiyor.(....) Nihayet geçen yaz, tembellik saatlerimde bu tomar elime geçti, hâtıralara şöyle bir göz gezdireyim, dedim; fakat ilk satırlar, beni son satırlara kadar sürükledi, götürdü.

Kariin arzusuna tâbi oldum: Bu hatırâlarda bazı isimleri değiştirdim, lisanında ve üslûbunda aklımın erdiği kadar tadilât yaptım, romancılık tekniğine göre safhaları takdim ve tehir ettim, bazı teferruatı çıkardım ve becerebildiğim kadar bu hâtıraların tuvaleti ile meşgul oldum; işbu roman vücuda geldi."[74]

Yukarıdaki önsözlerden de çıkarılacağı gibi yazarın eserlerini bir gerçekliğe dayandırma arzusu vardır. Cahit Sıtkı da bunu roman hakkındaki düşüncelerinden hareketle vurgular ve yazarın bu yönünü över. Tarancı, bu doğrultuda sanatkârları ikiye ayırır:

"1. Kendini, hayatının inkişaf seyrini takip ederek, bütün mes'ut ve bedbaht tezahürlerile, eserine koymaktan çekinmiyen san'atkâr.

2. Kendini eserine koymaktan, eski kadınlarımızın namahreme görünmeği namussuzluk telâkki etmeleri kabilinden, âdeta meslekî bir utanç duyan san'atkâr."[75]

Bu ifadelerin ardından iki ayrı grubun özelliklerini veren Tarancı, birinci gruptan yana olduğunu şu cümlelerle ifade eder:

---

[73] Ergun GÖZE: Peyami Safa Nazım Hikmet Kavgası a.g.e.,45-46.
[74] Server Bedi: İkimiz a.g.e.,7-8.
[75] Cahit Sıtkı TARANCI: a.g.e.,5.

"San'at eseri karşısında san'atkârın aldığı ve başlı başına bir hayat felsefesine işaret olan bu iki duruştan her birinin kendine mahsus muhassenat ve mahzurları olduğunu biliyorum; burada uzun uzadıya münakaşasını yapacak değilim. Fakat bana öyle geliyor ki kendini eserine koyan, bize, gözyaşlarını göstermekten, kahkasını duyurmaktan, aşklarını, nefretlerini, isyanlarını, iştiyaklarını, husranlarını, işlediği iyi ve kötü fiilleri aynı samimiyetle söylemekten, kalbini açmaktan, hayatının hesabını vermekten çekinmiyen san'atkâr, san'atle hayatın, birçoklarının zannettiği gibi biribirinden ayrı şeyler olmadığını, bir tren yolunun rayları gibi ancak biribirine muvazi olarak inkişaf edebileceğini ve ancak bu suretle mütalea edildiği takdirde bir manası olabileceğini anlamış demektir; bunun için, bence, daha san'atkârdır, yeryüzünde ve insanlar arasındaki vazifesini daha iyi idrak etmiş sayılır, daha dinamiktir, daha samimîdir,daha humain'dir."[76]

Daha sonra ise Peyami Safa'yı da birinci gruba dahil eder ve bunun sebebini açıklar:

"Bugün yaşıyan Türk romancıları arasında Peyami Safa'yı tercih edişimin sebebi de buydu. San'atla hayatın bu içli dışlılığını, biribirile bu daimî alışverişini Peyami Safa kadar anlıyan ve her yeni eserini bu anlayışın daha mukni bir vesikası olarak önümüze süren bir başka Türk romancısı tanımıyorum. Kendini ve hayatını eserine koymak kâfi değildir şüphesiz. Asıl kıymet, kendi hayatında bir cemiyetin hayatını tecelli ettirebilmek, kendi meselelerinde bize bütün bir devrin endişelerini, sıkıntılarını, meddücezirlerini, haleti ruhiyesini, mahrem havasını sezdirebilmektedir. Ve böyle bir romancı ferdî sahada sarhoş ve mahpus kalmıyarak cemiyete taşar, onunla kaynaşır, yekvücut olur. Peyami Safa bu sırra ermiş adamlardandır."[77]

Yani Cahit Sıtkı Tarancı'nın Peyami Safa'yı beğenme sebebi hayatını eserine daha iyi yansıtmış olmasındadır. Bunu daha sonra da tekrarlar:

"Yukarılarda da söylediğim gibi, Peyami Safa, eserinin anlaşılması için hayatının bilinmesi gereken san'atkârlardandır."[78]

Bu görüşüne delil olarak da bazı romanlarını gösterir:

---

[76] Cahit Sıtkı TARANCI: a.g.e.,5-6.
[77] Cahit Sıtkı TARANCI: a.g.e.,7.
[78] Cahit Sıtkı TARANCI: a.g.e.,17.

"Peyami Safa'nın hayatını tetkik edenler, bizzat geçirdiği ve senelerce ıstırabını çektiği bir hastalığın hikâyesi olan "Dokuzuncu Hariciye Koğuşu"nun, "Fatih – Harbiye"nin, "Bir Tereddüdün Romanı"nın, "Biz İnsanlar"ın ayni zamanda hususî hayatının muhtelif devrelerine tekabül ettiğini göreceklerdir."[79]

Muhtar Tevfikoğlu, aynı doğrultuda olmak üzere Peyami Safa'nın eserlerinin onun şahsiyetiyle birleştiğini düşünmektedir:

"İlk kalem tecrübelerinden son yazılarına, onun, gölgesi Server Bedi ile birlikte, roman, hikâye, deneme, tenkit, sohbet, makale, fıkra tarzında meydana getirdiği bir kütüphane dolusu eserin derin plândaki mânâsı nedir? Hepsinde belli olan üslûp özelliği, onun şahsiyetiyle birleşmiş değil mi?"[80]

Çetin Yetkin de Peyami Safa'nın eserlerinde kendini tanımladığı kanaatindedir:

"Gerçekten de, Peyami Safa yalnız 'Bir Tereddüdün Romanı'nda da değil, hemen hemen tüm yapıtlarında kendisini tanımlamış. Gerçi hangi sanatçı başka türlü yapabilir ki? Ama Peyami Safa'da bu özellik çok daha belirgin, çok daha etkileyici. Yapıtları; kişiliğinin, dünya görüşünün, yaşamının gelişmelerine koşut bir yankılanışı olarak varlık kazanmış."[81]

Hisar'daki yazısında İsmail Görkem de benzer şeyler söyler:

"Romancı romanda çoğu kez kendini anlatır. Bu işi mümkün olduğu kadar kendi kişiliğini romanda gizleyerek yapar."[82]

Vecdi Bürün de Peyami Safa'nın yakın bir dostu olarak bütün bu değerlendirmelere katıldığını gösteren ifadeler kullanır:

" – Dikkate değer bir gerçekçisiniz. Tahlillerinizde, biraz fazla müdahaleci sayılabilirsiniz. Bu bakımdan İngiliz romancısı Aldous Huxley'le aranızda bir benzerlik buluyorum."[83]

Paslı da bu fikirlere katılır:

---

[79] Cahit Sıtkı TARANCI: a.g.e.,8.
[80] Dr. Muhtar TEVFİKOĞLU: "Peyami Safa ve Hekimlik Dilimiz" Halkevleri Dergisi,25(Kasım 1968),20.
[81] Çetin YETKİN: "Peyami Safa'ya Göre Aydınlar", Varlık, 893(Şubat 1982),6.
[82] İsmail GÖRKEM: "Peyami Safa ve Romanları Üzerine",Hisar,167,(Kasım 1977),20.
[83] Vecdi BÜRÜN: a.g.e.,264.

"'Sanatkâr, ister istemez bir sosyal görüşün temsilcisidir... Romanda kahramanlardan biri, romancısının sosyal görüşünü açıklayabilir.' diyen Peyami Safa, her eserinde kendi sosyal görüşlerini savunan bir kahraman bulundurur.

Romanlarında, genellikle yazarın kendi hayat hikâyesinin çeşitli görünümlerini buluruz. Bu gerçek hayat unsurları ile, diğer konular öyle bağdaşlaştırılmıştır ki hiçbir düzensizlik ve anormallik fark edilmez."[84]

Peyami Safa da "Matmazel Noraliya'nın Koltuğu" romanını yazmaya nasıl karar verdiğini anlatırken bu gerçekçi kişiliğini ortaya koyar:

"Onbeş sene evvel bir yaz günü beni Büyükada'da bir eve götürdüler, orada adı Noraliyaya çok benzeyen bir kız tek başına yaşıyordu. Seksen yaşında bir kız. Babası Türk, anası yabancı, mükemmel Türkçe ve Fransızca konuşuyordu. İnsanlardan tiksinerek bu köşke çekilmişti. 17 sene sahibi olduğu dükkânların aylığını almak için bile Büyükada'dan İstanbul'a inmemiş, yeni köprüyü ve elektrikli tramvayları görmemişti. Bütün ömrü hayal sükutlariyle geçmiş, ana tarafından vefasızlıklar görmüş, sevdiği ile evlenememiş, iftiralara uğramış, insanlar hakkında iyi telâkkilerinin hepsi yıkılmış bir kız; bir tek emeli kalmıştı: Maden'deki mezarlıkta çiçeklerini kendi eliyle çocukları gibi büyüttüğü mezara girmek.(...)

'Matmazel Noraliya'nın Koltuğu' romanı doğuyordu; fakat zihinde büyüyüp kağıda çıkabilmesi için 12 sene lâzım geldi. (...) Noraliya romanının tam mevzuunu 12 sene sonra Maden'de o kızın evinin birkaç ev aşağısında oturduğum köşkte kararlaştırmamdır. (...) Matmazel Noraliya'nın Koltuğu'ndan evvel roman adına lâyık hiçbir kitap yazmadığımı sanıyorum..."[85]

"Her Ay" dergisine verdiği mülakatta da önce yukarıda Cahit Sıtkı'ya söylediği şeyleri daha sistematik olarak tekrar eder ve ardından romanda gerçekçiliğe verdiği önemin üzerinde ısrarla durur. Hatta Server Bedi imzalı eserleri de bu sebeple benimsemediğini de söyler:

"Tahkiyede daima hayattan kanuna ve izaha, müşahhastan mücerrede, hareketten tasvire ve tahlile doğru gitmek; evvelâ dışarıya, sonra içeriye vermek; yalnız insanın dışında ve yalnız içinde kalmamak; romanın hayatına müdahale

---

[84] Zeynep PASLI: Peyami Safa'nın Onbir Romanında Kelime Hazinesi Dil ve Üslûp Özellikleri II, Hisar,122,(Şubat 1974),26.
[85] Vecdi BÜRÜN: a.g.e.,332-333.

etmemek (yani mümkün olduğu kadar objektif olmak); mutlaka yaşanmış mevzuları yazmak.

- Her eserinizde bu prensiplere sadık kaldınız mı?

- Kalmaya çalıştım. Hiç birinden tam olarak memnun değilim. Benim kitaplarım üç merhale geçirmiştir: 'Sözde Kızlar, Mahşer ve Canan' çocukluk kitaplarımdır. Bunlar yirmi yaşımın etrafında doğmuşlardır. Hepsini, bilhassa Cananı ele alınmayacak kadar kusurlu bulurum. İkinci devre kitaplarım: 'Şimşek, Bir Akşamdı'dır. Bunlarda teknikten ziyade insan ruhuna ait endişeler itibarile bir fark görülür. Vak'a ile beraber sâiklere nüfuz etmek ihtiyacı da artıyor. Üçüncü devre kitaplarım: 'Dokuzuncu Hariciye Koğuşu, Fatih – Harbiye ve Bir Tereddüdün Romanı'dır. Bunlarda çalışma hedefime daha çok yaklaştığımı sanıyorum, fakat kusurlarını farkettikçe her eserimin bana verdiği büyük utançtan kurtulamıyorum. Günün birinde kitaplarımı yeniden yazmak ve bastırmak en esaslı kararlarımdan biridir. Yeniden yazmak için, zannederim ki bir kırmızı kalem kâfi gelecektir. Kusur telâkki ettiğim parçaları çizip atacağım.

(...)

- Kendinizle Server Bedi arasındaki farkı izah eder misiniz?

- Server Bedi benim müsveddemdir. Üstünde az düşündüğüm, az çalıştığım, mes'uliyetten nefsime beraet kazandırmak için kullandığım bir maişet imzası... Bence 'tefrika' okuyucusu edebiyat okuyucusundan daima ayrı bir sınıf teşkil edecektir. Tefrikaları da umumî edebiyata sokabiliriz, fakat 'cins' edebiyata değil.

- Edebî kıymet mutlaka bir cehd mahsulü müdür? Madem ki bu kitaplar hiç olmazsa sizin de hoşunuza gidiyor, o halde onlara niçin üvey evlât muamelesi yapıyorsunuz?

- Biraz evvel söyledim. Onlar romanda hürmet ettiğim fikirlerin mahsulü değildirler. İçlerinde fazla ihmal ve daha fazla yalan vardır. Cingöz Recai tarzında bir tipin dünyaya geldiğine kim inanır? Cumbadan Rumbaya'daki deli Cemile de reel görünür, fakat değildir. Bununla beraber ben bu kızı da severim. Hoşça bir yalanımdır.

- O halde kendi imzanızla yazdığınız bütün romanları yaşamışsınız demektir.

- Parçalarını yaşadım. Şunu da söyleyim ki romancı eserlerinde ne kadar objektif olursa olsun, bütün kahramanları yine kendisidir. Fakat başkasını kendisine

değil, kendisini başkalarına irca etmiş olmalıdır, ki romantizmle realizmin farkı da bundan başka bir şey değildir."[86]

Baydar'la olan konuşmasında da benzer şeyler söyler:

" – Her romanımda kendi hayatımdan parçalar vardır. Bazıları 'Dokuzuncu Hariciye Koğuşu' gibi otobiyografik yalnız kendi hayatımdır. Ötekilerde başka insanların hayat tecrübeleri ve maceraları da vardır."[87]

Yine Olcayto ile yaptığı röportajda "Biz İnsanlar"ın üzerindeki yaşanmışlığın etkisinden bahseder:

"- Biz İnsanlar, romanını tefrika halinde yazarken hususî hayatımdaki çok mühim bir hâdise romanın üzerinde tesir yaptı; menfî bakımdan tesir yaptı. Kitap halinde neşretmek için içinden yarısından fazlasını tamamen değiştirmem lâzım, ki, bu vakti bulamadığım için duruyor. Yoksa vakit ayırabilirsem kitap halinde neşredeceğim."[88]

Yukarıdaki verilerden ve yazarın yaptığı mülâkattan da anlaşılacağı gibi Safa, yazacağı eserde öncelikle gerçeklik aramaktadır. Bu durumun sadece Peyami Safa imzalı romanlara ait bir özellik olacağı düşünülemez. Server Bedi imzalı eserler içinde gerçek olayların geçtiği bölümler mevcut olmalıdır. Server Bedi imzalı hemen her romanda yazar yazdığı olayların bir benzerinin gazetelerde yer aldığını söylemektedir. Ama yaklaşık kırk yıllık bir süreyi kapsayan gazetelerde yer alan olayların tek tek incelenmesi çok zor ve zahmetli bir iştir. Dolayısıyla bunların gerçekten gazetelerde yer alıp almadığını tespit etmek mümkün görünmemektedir. Yalnızca bir romanda yazar ısrarla olayın gerçekliğini vurgular. "Ben Casus Değilim" isimli roman "Cumhuriyet" gazetesinde tefrika edilmeye başlanırken romanda geçen olayların gerçek olduğu belirtilir:

"BEN CASUS DEĞİLİM-Yazan:Server Bedi

Adına rağmen, bu, tam bir casus romanıdır. Vak'ası İstanbulda, İsviçrede, Pariste... geçer. Kahramanları arasında güzel bir Türk kadını da vardır. Arkadaşımız Server Bedi, bu romanının Avrupa casus teşkilatlarına aid kısımlarını en son vesikalardan almış, Fransaya aid kısımlarında bir Fransız zabitinin neşredilen

---

[86] "Peyami Safa Diyor ki...", Her Ay,1,(20 Mart 1937),121-123.
[87] Mustafa BAYDAR: Edebiyatçılarımız Ne Diyorlar? (İstanbul,1960),172.
[88] Olcayto, "Peyami Safa",Yelpaze,299(5 Mart 1958),14.

ifşaatını motif olarak kullanmıştır. Tamamile muhayyel olmayan bu romanımızda, hayal ve hakikat, müthiş ve güzel bir sergüzeşti canlandırmak için elele verir."[89]

Yine aynı gazetenin 6 Birincikanun 1939 tarihli "Ben Casus Değilim" tefrikasının son kısmında ise şu ibare yer alır:

"NOT: Evvelce de ilan ettiğimiz gibi bu romanda Suzan Şakirin faaliyetleri ve sergüzeştleri müstesna, Avrupa casus teşkilâtına ve hareketlerine aid bütün bilgiler ve vak'alar, fransızca neşriyattan alınmıştır. Bilhassa yüzbaşı S.de Barriére'in F.Carco tarafından toplanıp neşredilen hatıralarından ve Paul Allard'in <Casuslar harbi>adlı eserinden istifade edilmiştir. Birçok vak'alar, bilgiler ve anekdotlar hakikî olmak lâzım gelir. S.B."

Gerçekliğe dayanma ile ilgili olarak bir olay daha tespit edilebilmiştir. "Arsen Lüpen İstanbul'da isimli romanda bahsedilen bir olayın aynısının yazarın başından geçtiği Peyami Safa'nın bir yazısında görülmüştür.

Romandaki kısım şudur:

" – Buna hiç şüphe etme, üstat ! dedi, Hristoyu hatırlayacaksın, Feriköylü Hristo ! Canım... Nasıl aklına gelmedi? Beş sene evvel Mösyö Ridvayı tehdit ederek yüz bin lira istiyen herif bu değil miydi? Bilmiyor musun? Birkaç adı vardır: altı parmak Hristo, Fantoma Hristo, Feriköylü Hristo; meşhur kokain kaçakçısı... Mütarekede Vinter Palas barında bir Türk gencini öldürmüştü. İngilizler himaye etti. Yunanistan'a kaçırdılar."[90]

Bu olayın aynısı yazarın bir yazısında şöyle yer alır:

"Birinci Dünya Harbinin mütareke yılları. İstanbul İngiliz işgali altında. Dolmabahçe'nin önünde İtilaf donanması. Beyoğlu semti kudurmuş bir neşe ve ışıklar içinde, İstanbul semti simsiyah bir kedere batmış, karanlıklarda, susuyor. Yılbaşı gecesi.

Bir kaç arkadaş, ressam Elif Naci, aktör Ertuğrul Sadeddin (Sadi Tek), şair Hayri Muhiddin ve diğer bazıları, gençlik şeytanının ayartma gayretlerine karışan milli bir tecessüsle, o gece, Beyoğlu'nun halini görmeğe gittik.

Winter Palas denilen bir çalgılı gazinoya girdik. Numaralar başlamadan evvel, İngiliz subayları ellerinde ince kamış bastonlariyle sahneye çıktılar ve İngiliz

---

[89] Server Bedi: "Ben Casus Değilim" Cumhuriyet,(7 İkinciteşrin 1939).
[90] Server Bedi: Arsen Lüpen İstanbul'da a.g.e., F.4, s.56-58.

milli marşını koro halinde okudular. Peşinden bütün salon Fransız milli marşını *(Marseillaise'i)*söyledi.

Biz gençler de, aramızda doğan ani bir kararla masalarımızın üstüne çıktık ve en gür seslerimizle *Ordumuz etti yemin* marşını söyledik. Derken, masamızın önünde yüksek rütbeli bir Fransız subayı belirdi:

- İniniz aşağı, vahşiler! diye bağırdı.

O zaman bu subayla aramızda, büyük bir kalabalığı etrafımıza çeken yüksek sesli bir münakaşa başladı. Ona Türk topraklarını haksız yere işgal edenlerin medeniyet adına konuşamayacaklarını anlatmak için en veciz cümlelerimizi yağdırdık (daima masanın üstünde idik.) Fransız subayı insaflı imiş. Bize hak verdiğini zannettiren bir baş sallayişiyle sustu ve uzaklaştı. Biz de muzaffer bir heyecanla bir Türk marşı daha okuduk.

O sırada bizim grupa katılan Hayri adında bir genç arkadaş (valilerimizden birinin oğlu) bir Rum genciyle münakaşaya tutuşmuş. Döğüşmek için dışarı çıkmışlar. Pasajın dibinde ve gazinonun kapısı önünde, Todori adındaki Rum, tabancasını çekmiş, Hayri'yi kalbinden vurarak öldürmüş. Bunu duyar duymaz dışarı fırladım. Arkadaşımız yerde yatıyordu. Todori kaçmıştı. İngilizler onu ertesi gün yakaladılar ve serbest bıraktılar.

Facianın dehşeti içinde dillerimiz tutulmuş, yaya olarak İstanbul'a döndük. Köprüyü geçerken yeni yıl başlıyordu. Yabancı donanmaların düdükleri vahşi çığlıklariyle şehrin sessizliğini tırmalamağa başladı. Koyu bir sis vardı. İstanbul semti, muhteşem kubbeleri ve zarif minareleriyle,bu düdükleri ve Beyoğlu'nun azgın sevincini hissetmekten tiksiniyormuş gibi, karanlıklara dalıyor, uzaklaşıyordu.

Haykıran Beyoğlu karşısında susan İstanbul'un biriktirdiği ve gizlediği büyük milli kudret, Anadolu'muzun müdafaa gücüne de karışarak Yunanlıları topraklarımızdan silip süpürdüğümüz ve İzmir'de denize döktüğümüz gün tam ölçüsüyle kendini belli etti."[91]

Yazar, yukarıda belirtildiği şekilde "Her Ay" dergisine verdiği mülakatta eserlerini düzeltme isteğinden bahseder. Bunu Peyami Safa imzalı romanlarında yaptığını Mustafa Miyasoğlu vurgular:

---

[91] Peyami SAFA: Yazarlar, Sanatçılar,Meşhurlar (İstanbul,1999),189-191.

"Buna rağmen kendisi daha çok edebî iddialı onbir romanını benimser ve bunları yeni baskılarında gözden geçirir. Hattâ kimi araştırmacıları şaşırtacak değişiklikler yaparak, popülist endişelerle yer verdiği unsurları ayıklar..."[92]

Kendi imzasıyla yazdığı eserleri düzeltme yoluna giden Peyami Safa, Server Bedi imzasıyla yazdığı eserlerin değişik baskılarında da aynı yola sapar. Meselâ 1925 yılında neşrettiği "Zıpçıktılar" isimli romanın daha sonraki baskısında önce ismini değiştirir ve "Deli Gönlüm" yapar, ardından da romandan bazı kısımları çıkarma yoluna gider. Yine "Hey Kahpe Dünya" isimli eserin ikinci baskısının, özellikle, son kısmında değişiklikler yapar. Bu da aslında yazarın daha önce dediği gibi eserlerinin bir kısmını da olsa değiştirdiğini bize gösterir.

Peyami Safa, romanlarda merak duygusunun kullanılabileceğini düşünmektedir. Fakat bunun sınırını da belirlemek ister. "Biz İnsanlar" isimli romanı üzerine yazdığı bir yazıda bunu belirtir:

"Bir kelime daha: romanda alâka, hayatın en kesif olduğu noktaların cazibesine kapılıştır. Kaderin dörtyol ağızlarını işaret eder. Merak vermek cinayet romanlarında polis köpeklerinin ağzına atılacak pis bir kemik değildir. Ben de bir çok polis romanı yazdım. Fakat meraka edebiyat kapılarının da açılmasına taraftarım. Bir Avrupa otoritesi istenirse onu da işaret edeyim: Allain de böyle söylüyor."[93]

Bir romanda merak unsurunun önemli bir yeri vardır. Server Bedi'in romanlarında da en çok "merak" duygusu tahrik edilir. Hemen her romanda roman boyunca gizlenen bir şey vardır. Bu olay birdenbire ortay çıkar ve aslında çok da merak edilecek bir şey değildir. Birer polisiye roman olan "Cingöz Recai'lerde bu duruma sıkça rastlanır.

Merak duygusunun yoğun şekilde eserde görülmesinin sebebi yazarın kendi ruh halinin yansıması olarak düşünebilir. Yazarın küçüklüğünden beri etrafında olan biten her şeye karşı büyük bir tecessüsle yaklaştığı bilinmektedir. Hatta Peyami Safa, Muhsin Ertuğrul'un yaptığı Hamlet tercümesinin Abdullah Cevdet'ten intihal edildiğini büyük bir merak ve dikkatle araştırarak ispatlamıştır. Bu durum için Göze, şunu söyler: "Necip Fazıl, Peyami Safanın bu tarafı için 'Polis dehâsı' der."[94]

---

[92] Mustafa MİYASOĞLU: a.g.m.,50.
[93] Peyami SAFA: "Biz İnsanlar Hakkında Birkaç Söz",Gündüz,12,(15 Mart 1937).
[94] Ergun GÖZE: Peyami Safa Nazım Hikmet Kavgası a.g.e.,111.

Yine bir gün, henüz nişanlı iken, Nebahat Safa'nın evinde kitapları karıştırırken reçeteleri görür ve bunlara da bakar. Bunu Vecdi Bürün'e anlatırken merakını şöyle açıklar: "Tabiî bunun Cingöz Recai tecessüsünden ziyade, tıb merakımla izâh edersiniz sanırım."[95]

Ayvazoğlu da Safa'nın polisiye bir zekâsı olduğunu düşünmektedir:

"Bazılarının iddia ettiği gibi asla polis değildi, fakat polisiye bir zekası vardı. Çocukluğunda polisiye okumasının ve Türkiye'nin sözü edilir yegâne polisiye roman yazarı olmasının arkasında da bu itiyat vardır."[96]

Orhan Okay da "Dokuzuncu Hariciye Koğuşu"nu incelerken buradaki bazı zekâ oyunlarından bahisle şunları söyler: "Ruh tahlili romanlarının özelliği olarak, bunları dışa ait unsurlarla insanın iç dünyasını tanımak şeklinde izah etmek mümkünse de, buna ilâve olarak, polisiye romanlar yazarı Server Bedi'nin zekâ oyunlarının tesirini de gözde uzak tutmamak gerekir..."[97]

Behçet Yazar da Safa'nın romanlarını değerlendirirken "'Server Bedi'e ait olanları, hüner ve zekâsına bir makes,"[98]olarak niteler.

Yazarın polisiye merakının çocukluğundan geldiğini "Bir Küçük Boksörün Hatıraları" başlıklı yazısındaki şu ifadelerden de anlarız:

"En büyük arzum, Arnavut Recep'in etli ve yayvan çenesine bir kroşe çekip, o zaman bayılarak okuduğum Sherlock Holmes gibi bir yumrukta onu yere sermekti."[99]

Buna benzer bir durumu anlatan diyalog "Cingöz Recai'nin Maceraları" isimli eserde yer alır.[100]

Bu merak unsurunun yanı sıra eserlerde ortaya çıkan bir diğer özellik ise sürpriz yapılmak istenmesidir. Roman, normal seyrinde ilerlerken olayların gidişatını değiştirecek bir şey birdenbire ortaya çıkar. Bunlar çoğu zaman zorlamadır. "Ateş" isimli romanda okuyucu Ali Seyfi'nin her iki ayağının da kesik olduğuna üzülürken bu gencin "hadım" olduğunun anlaşılması gibi. Aslında bu durum, yazarın fikir değiştirerek Türkân'ı Ali Seyfi'yle evlendirmekten vazgeçip Turgut'a vermeye karar

---

[95] Vecdi BÜRÜN: a.g.e.,55.
[96] Beşir AYVAZOĞLU: Peyami:a.g.e.,18.
[97] Orhan OKAY: Sanat ve Edebiyat Yazıları (İstanbul,1998),233.
[98] Mehmet Behçet YAZAR: "Peyami Safa",Yedigün,421,(31 Mart 1941),15.
[99] Peyami SAFA:Yazarlar, Sanatçılar, Eserler,a.g.e.,132.
[100] Bunun için 1.1.3. numaralı kısma bakılabilir.

vermesinin bir sonucu olduğu izlenimini verir. Yine buna benzer bir örnek de "Cingöz Recai'nin Maceraları" isimli romanda geçer. Bu eserde Süleyman Tahir zanlı gibi gözükür ve cinayeti yapacak bir başka kişi yoktur. Ama birden bire, daha evvel en küçük bir ipucu bile verilmeden katilin aslında, okuyucunun bilmediği, Süleyman Tahir'in ikiz kardeşi olduğunu öğrenilir.

Romanlarda en çok kullanılan unsurlardan birisi de cinsellik ve erotizmdir. Hemen her romanda bunu ima eden bir bölüm mevcuttur. Meselâ "O Kadınlar" isimli romanda Selma, vereceği bir özel davete Naim'le Neriman'ı da çağırır. Bu âşıkâne bir partidir.Yalnızca samimî olduğu kişileri çağırır. Loş bir odada âşıklar yerlere uzanmış içki içmekte ve konuşmaktadırlar. İyice sarhoş olan çiftler boş bir odaya gitmeye başlarlar. Selma, Naim'i alarak bu odaya girer, kapıyı kilitlerler. "Kucaktan Kucağa" isimli romanda da benzer sahneler bulunmaktadır. Ayrıca romanların isimleri seçilirken bu tür çağrışımlar yaptırılacak kelimeler kullanılır. Meselâ Kucaktan Kucağa, Sıcak Nefesler, O Kadınlar gibi.

Peyami Safa, hiçbir zaman affetmediği Abdülhamit'i ve onun devrindeki paşaları "Server Bedi" imzalı eserlerinde kullanır. Olumsuz kahramanlarının pek çoğunun Abdülhamit veya onun devrindeki paşalarla bir ilgisi vardır. "O Kadınlar" isimli eserde "o kadınların" başını çeken Selma'nın babası "Abdülhamid kurenâsı"ndandır. "Hey Kahpe Dünya" isimli romanda Haldun'un "zalim" babası "Abdülhamid paşası"dır. "Kucaktan Kucağa"nın ahlâksız ve lezbiyen Nadire'si Abdülhamit'in bendegânlarından birinin kızıdır. "Sabahsız Geceler"de kocasını aldatan Nezahat'in babası Abdülhamit paşasıdır.

Peyami Safa, babasının ölümünden II. Abdühamit'i sorumlu tutar ve onu hiç affetmez. Münevver Ayaşlı bu konuda şu bilgileri verir:

"Bîaman bir Sultan Abdülhamid düşmanı idi. Hatta Sultan Abdülhamid kerimelerinden Ayşe Sultan'a, Milliyet gazetesinde, kendi sütununda, çok çirkin bir yazı yazmış ve Sultana şöyle hitap etmişti:

'Ayşe Hanım babanız bir katildir.' Halbuki Sultan Hamid'in devr-i saltanatında bir tek kişinin burnunun kanamamış olduğu bu gün artık herkesce teslim edilmiş bir hakikattir. İdamlar, sehpalar, ölümler devri, Memlekete İttihadcılarla

beraber gelmişti. Peyami Safa, babası İsmail Safa beyin menfada ölümünü veya hastalanmasını bir türlü Sultan Abdülhamid'e affetmiyordu."[101]

Peyami Safa'nın tıpla yakından ilgilendiği pek çok kişi tarafından belirtilmektedir. Hatta Ayhan Songar onun "amatör bir hekim" olduğunu söylemektedir.[102] Dr. Muhtar Tevfikoğlu da onun tıp terimlerine olan yakınlığını gösteren bir makale yazmıştır. Bunu makaleyi daha ziyade fıkralarından hareketle yazmışsa da burada önemli olan yazarın bu konuya olan vukufudur. Tevfikoğlu, burada yazarın hekim olmadığına ve yarım da olsa hekimlik eğitimi almadığına atıfta bulunur:

"Çeşitli yazılarında, hekimlik dilimize sokulmak istenen yanlış terimlere keskin zekâsiyle dokunan Peyami, hekim olmıyanlar için başarı sayılacak derecede titiz ve kesin açıklamalar, analizler yapar; yeri gelince sözlerini bütün ağırlığiyle söyleyerek bazı neticelere varır. Bazan da bir hekimlik kavramını ustaca bir yayılmanın başlangıcı olarak kabul eder, duygularını o kuleden kanatlandırır, düşüncelerini o noktadan mantık oluklarına döker."[103]

Tevfikoğlu, yazarın bu ilgisinin sebebini de çok merak eder:

"Hekim olmadığı halde, hattâ bir iki tanımış fikir ve san'at adamımızın yaptığı gibi – yarısına kadar da olsa – tıbbiyeye devam etmiş olmadığı halde, üstâdın hekimlik kavramları ve terimleri üzerinde bu kadar titizlikle durup düşünmesinin sebepleri nelerdir? Başlı başına meraklı bir konudur bu !

Çocukluğunda yakasına yapışan yıpratıcı bir hastalık sırasında duyduğu fizik ağrılarla ruhî ıstıraplar, belki, hasta psikolojisini çok derinden tanıyıp kavramasına sebep olmuştur. Hekimlere ve hekimliğe karşı yakın ilgisi de ihtimal yine o yıllarda başlamıştır.

Günlük kısa tecessüslerinin ötesinde, ince, derin, kuşatıcı ve canlı tahlillerle dolu sayfalar, kimbilir hangi ânın şâhitleridir? Fakat, ne olursa olsun, pek akademik plândaki terminoloji meselelerini ısrarla kurcalaması neden?"[104]

Göze, Peyami Safa ve eserlerinden bahsederken şunları söyler:

---

[101] Münevver AYAŞLI: İşittiklerim, Gördüklerim, Bildiklerim (İstanbul,1973),138.
[102] Bunun için giriş kısmına bakılabilir.
[103] Dr. Muhtar TEVFİKOĞLU: a.g.m.,21.
[104] Dr. Muhtar TEVFİKOĞLU:a.g.m.,23.

"Bunu tıbbi bilgisinin ve parapsikolojik araştırmalarının zenginliğiyle de kuvvetlendiriyordu. 'İnsan ruhunu veriyorum romanlarımda' diyordu... İnsan ruhunun ise insan bedeniyle büyük alakası vardı. Peyami Safa ise birçok tıp otoritelerini şaşırtacak kadar tıbbî bilgi ile mücehhezdi. Üstelik bunlardan birçoklarını tecrübe etmişti. Bir romanı böyle tıbbî bir tecrübenin dramını anlatmakta idi. Bir defasında bana 'Ergun Bey, benim vücudum bir hastalık listesidir. Çekmediğim hastalık kalmamıştır.' demişti." [105]

Yine Baydar'la yaptığı röportajda benzer şeyler söyler:

" – Romanın mevzuu insandır. Ben onun ruhunu olduğu kadar vücudünü de tanımak zorunda idim. İnsan ruhu buhran anlarında kendini bize daha çok verdiği gibi insan vücudü de hastalıklarda sırlarını bize sezdirir. Belki böyle düşündüğüm için romanlarımda ruh ve beden hastalarına sık sık rastlanır. Hakikatte ben ruh ve beden doktoru değilim. Sadece romancıyım."[106]

Safa'nın bu tıp bilgisini "Peyami Safa" imzalı romanlarından belki de daha fazla olarak "Server Bedi" imzalı romanlarında gösterdiği bilinmektedir.

Peyami Safa'nın yoğun ilgi ve merakı yalnızca tıp üzerine değildir. O hemen her konuda yoğun bir kültüre sahiptir. Paslı, eserlerinde kullandığı kelimelerden bu sonuca ulaşır:

"Yazarın, tarihi kültürü, sosyoloji bilgisi, siyasî görüşleri, dinî bilgisi romanlarında geçen isimlerden ve konulardan anlaşılmaktadır."[107]

Yazarın kendisi de bu durumu vurgular:

"Üstadın her sahada geniş kültüre sahip olduğunu duymayan yoktur. Bu husus hem romanlarından hem de yazılarından anlaşılmaktadır. Bir gün, eserlerinde geçen tıb, matematik ve fizikle alâkalı malumatın ansiklopedilerden naklen alınıp alınmadığını sordum. Gülümsedi:

- Hayır, gençliğimden beri yalnız felsefeye değil, bütün ilimlere karşı merakım var. Hepsini daha önce okumuşumdur, dedi."[108]

---

[105] Ergun GÖZE: Peyami Safa (Ankara,2002),134.
[106] Mustafa BAYDAR: Edebiyatçılarımız Ne Diyorlar?(İstanbul,1960),172,173.
[107] Zeynep PASLI: "Peyami Safa'nın Onbir Romanında Kelime Hazinesi, Dil ve Üslûp Özellikleri", Hisar,121,(Ocak 1974),33.
[108] Necmettin HACIEMİNOĞLU: "Peyami Safa'yı Anarken",Türk Edebiyatı,104,(Haziran 1982),27.

Ayten Genç ise Peyami Safa imzalı romanlarda hastalık ve ölüm üzerine yazdığı makalede önemli bilgiler sunar:

"Safa'nın eserlerinde bu buhrana işaret eden fizikî göstergeler vardır. Frengi, verem, ruhsal bunalım, çıldırma vs. bu bağlamda ele alınan hastalık imgeleridir. Hastalıklar, toplumun sağlıksız bir gelişim içinde oluşunu simgelerler ve çöküşün bedensel değil, ahlakî boyutta olduğunu gösterirler. Genellikle Batı özentisi ile Türk toplumuna yabancılaşan ve Batı'ya ve Batı'nın sunduğu değerlere yönelen kişilerin hastalıklı olmaları birer tesadüf değildir. Hastalık kavramı Türk toplumuna yabancılaşan bir toplumsal sınıfa özgü olarak ortaya çıkar.

(...)

Belma, '(...) Nevin de... Nazmiye'de... benim gibi hastadırlar. Hep fena adamlar, hep ahlaksızlar...' sözleriyle betimlediği 'Hasta' bir kitlenin kurbanı olmuştur. Ona göre, bu insanlar özdeğerlerini inkar ederler." "[109]

Genç, burada hastalıkların sebebinin manevî olduğunu ileri sürmektedir. Sebebi her ne olursa olsun Peyami Safa'nın kahramanları hastadır. Ayfer Genç de şu cümleyle bunu vurgular: "Safa'nın her romanında hastalık, ölüm, intihar ve cinayet motiflerine rastlamak mümkündür."[110]

Safa, "Biz İnsanlar" üzerine yazdığı yazıda hastalık meselesine de değinir:

"Bu romanda yine hasta var, birçok kitaplarımda olduğu gibi; hastaya ve hastalığa karşı bitmez tükenmez bir alâka duymak: İşte benim hastalığım. İnsan ve hayat, hastalığın içinden daha iyi görünüyor; çünki herkes hasta olmuştur (işte en müşterek nasibimiz) ve hayat, ruh ve cisim olarak, bir hastalığın olduğu kadar hiç bir yerde gerilmiş, toplanmış, en dehşetli kumarına girmiş değildir. Ve insanın da, hayatın da, hastalığın da sonu: ölüm; çünki herkes ölür (işte en ve daha müşterek nasibimiz.) İnsan bunların dışında hatta yarı hastalık diyebileceğiniz aşkta bile daha az vardır.

(...)

Evet, romana dair bin şey yazılıp söylenmiştir.

Benimse ilk ve son sözüm şudur: Hayat."[111]

---

[109] Dr.Ayten Genç: "Peyami Safa'nın Eserlerinde Hastalık ve Ölüm" Millî Kültür,77,(Ekim 1990),43.
[110] Dr.Ayten Genç: a.g.m.,43.
[111] Peyami SAFA: "Biz İnsanlar Hakkında Birkaç Söz",Gündüz,12,(15 Mart 1937),282.

Peyami Safa'nın romanlarında kullandığı dili araştıran Zeynep Paslı da tıp terimleri ile ilgili şu yargıda bulunur:

"Romanlarında kullandığı bu temiz ve sade Türkçe yanında, konuları itibarı ile kullandığı Tıp ve Felsefe terimleri yüzünden hayli tenkit edilmiştir. Bu tenkitler gereksizdir. Çünkü; kullandığı terimlerin hiç birisinin karşılığı Türkçe'de yoktur. Yazara göre; eğer bütün yabancı kelimeleri atacak olursak; o zaman dilimiz fakirleşecektir.

(...)

"Tıp ve Metafizikle ilgili olanlar ise, yukarda da izah edildiği gibi, romanların konusu dolayısıyla kullanılmış olan kelimeler ki; bunlar genel olarak 124 tanedir ve karşılıkları Türkçe'de yoktur." [112]

Peyami Safa'nın kendi imzasını taşıyan eserlerde görülen hastalıklar ve bu hastalıkları tespit ve teşhis etmek amacıyla kullanılan bütün terimler ve belki de daha fazlası Server Bedi imzalı eserlerde de kullanılır. Hemen her romanda en az bir hasta ve bu hastalığın Latince ismi yer alır. Burada yazarın hastalığın ismini vermekle olayın gerçekliğini (yazarın eserde gerçekliğe önem verdiği bilinmektedir) vurgulamak amacında olduğu söylenebilir. Ama bu durumun, çok şey bilen fakat etrafındaki insanların ya da okuyucuların bunun farkında olmadıkları endişesiyle hareket eden yazarın, bilgisini göstermek merakından da kaynaklanmış olabileceği gözden kaçırılmamalıdır.

Peyami Safa'nın romanlarının en önemli özelliklerinden biri de devamlı olarak bir facia havasının eserlerde kendisine yer bulmasıdır. Yazar bunu şöyle anlatır:

"Benim şuurum bir facia atmosferi içinde doğdu. Ben iki yaşımda iken, babam ve kardeşim Sivas'ta on ay içinde öldü. Böyle kısa bir fasılayla hem kocasını, hem çocuğunu kaybeden bir kadının hıçkırıkları arasında kendimi bulmağa başladım. Belki bütün kitaplarımı dolduran "bir facia beklemek vehmi" ve yaklaşan her ayak sesinde bir tehlike sezmek korkusu böyle bir başlangıcın neticesidir. Dokuz yaşımda başlıyan bir hastalık ve on üç yaşımda başlıyan hayatımı kazanmak zarureti, beni, edebiyattan evvel kendimi anlamağa ve yetiştirmeğe mecbur bir küçük insanın

[112] Zeynep PASLI: "Peyami Safa'nın Onbir Romanında Kelime Hazinesi, Dil ve Üslûp Özellikleri", a.g.m.,32.

tamamile hayatî zaruretlerden doğma bir terbiye, psikoloji ve felsefe tecessüsile doldurdu."[113]

Yazar, sadece Peyami Safa imzalı romanları "facia" ile doldurmamış, Server Bedi imzalı eserlerde bu durum devam etmiştir. Kahramanlarının pek çoğunun başı bir belâdan kurtulmadan başka bir belâya bulaşmaktadır. Tabii bu facia havasına eserlerde görülen intihar etmeye teşebbüsü ve intihar etmeyi de katmak gerekir. Yazarın ömründe pek çok defa intihar etmeyi düşündüğünü bilinmektedir. Kendisiyle yapılan bir ankette: "Hiç intihar etmeyi düşündünüz mü?" sorusuna yazar şu cevabı vermiştir: "İntihar etmeyi çok düşündüm. Gençliğimde buna bir defa karar verdim. Fakat kendimi değil, annemi düşündüğüm için kararımı tatbik edemedim."[114]

Bu intihar düşüncesinin sonucu olacak, Server Bedi imzalı romanların hemen hepsinde kahraman ya intihar etmeyi düşünür, ya teşebbüs eder ama kurtarılır ya da intihar eder ve ölür. Alnımın Kara Yazısı, Ben Sen O, O kadınlar, Sabahsız Geceler gibi pek çok romanda bu durum belirgin olarak gözükür.

Yazarın, Server Bedi imzasıyla yazdığı romanlarda belirgin bazı kusurlar olduğu daha önce belirtilmişti. Bunlardan biri de yazarın daha önce kullandığı bir olayı başka bir romanda tekrar kullanmasıdır. Meselâ, "gözler bağlıyken gidilen yolu bulabilme" hem "Cingöz Recai'nin Maceraları" isimli kitapta hem de "Arsen Lüpen İstanbul'da" isimli romanda kullanılır."Cingöz'ün Esrarı"nda olan bir binayı kuşatma planı aynen "Cingöz Recai'nin Maceraları"nda yer alır. Bir ninenin denize girmeye çalışması "Mavi Kelebek" ve "Fırtına Gecesi" isimli romanlarda, olduğu gibi tekrarlanır.

Server Bedi imzalı eserlerde görülen bir kusur daha vardır ki tamamen yazarın ufak şeylerden önemli sonuçlar çıkarma merakından kaynaklanır. Bunu tam olarak gösterebilmek için "Selma ve Gölgesi" isimli romandan bir bölüme bakmak gerekir. Selma, Halim'i öldürdükten sonra Avrupa'ya gitmiştir. Nevzat polisten onun vapurunun Venedik'e gittiğini öğrenmiştir. Kendisini merakla izleyen arkadaşı Şerif'e Selma'nın Venedik'te iki aydan fazla kalmayacağını ve oradan da hiçbir yere gitmeyeceğini keşfettiğini, büyük bir gururla, söyler. Arkadaşı merak içinde kalmıştır. Nevzat da ona anlatır: "Poliste bir tanıdığım vasıtasile Kambiyodan ve

[113] Cahit Sıtkı TARANCI: a.g.e.,3.
[114] Mehmet TEKİN: Peyami Safa İle Söyleşiler (Konya,2003),104.

Merkez Bankasından Selmanın aldığı döviz müsaadesinin şeklini sordurdum. 400 liret satın almış. Yalnız liret. Venedikten başka bir yere gitmek isteseydi yalnız İtalyan parasile yola çıkmazdı. Selma gibi bir kadına da 400 lira, orada iki aydan fazla gitmez.

- İyi ama İtalyan parasile insan yalnız Venedikte değil, bütün İtalyanın herhangi bir şehrinde yaşıyabilir. Venedikten trene atlıyarak başka bir yere gitmiyeceğini ne biliyorsun?

- Biliyorum, çünkü Selmanın İtalyada en bayıldığı yer Venediktir. Hattâ bütün ömrünü orada geçirmeğe hazır olduğunu birkaç defa söylemişti. Kendisi gibi karanlık, esrarlı, güzel, ölüm ve işkence hatıralarile dolu, çılgın ve derin bir şehir..."[115]

Yine "Kim Bu Kadın?" isimli romanda benzer bir olay görülür. Kadın eve ikinci gelişinde Cenap'ın ismini ve ressam olduğunu bilir. Bu çok önemli bir hadiseymiş gibi Cenap bunları nasıl bildiğini sorar:

" - Ressam olduğunuzu sizden, isminizi kapıcınızdan, meşhur olduğunuzu da başkalarından öğrendim. Burada kaldığım gecenin sabahı çıkarken kapıcınıza isminizi sordum, ondan sonra hakkınızda malûmat almak için uğraştım. Hiç güç değilmiş. Çünkü sizi herkes tanıyor."[116]

Her iki eserde de yazarın "üstün" zekâsını gösterme merakıyla ufak ve basit oyunlara girdiği belirgin bir biçimde görülmektedir. Aynı durum özellikle Cingöz Recai romanlarında belirgin bir biçimde yer almaktadır.

Peyami Safa imzasını taşıyan romanlarda kadına bakış tarzı Ayten Genç tarafından araştırılmıştır. Genç, şu sonuçlara ulaşmıştır:

"Kadın kahramanlar, aile yapıları, eğitimleri, hayat felsefeleri ile birbirlerine benzerler. Başka bir ifadeyle Safa, aynı kadın tipini farklı görünümlerde sunar.

(...)

Safa'nın kadın kahramanlarının hepsi İstanbul kökenlidir.

(...)

Safa'nın eserlerinde bir Anadolu kadını, ya da meslek sahibi çalışan bir kadının sorunları ele alınmaz; Türk toplumu içerisinde kadının yeri, temel

---

[115] Server Bedi:Selma ve Gölgesi a.g.e.,142-143.
[116] Server Bedi: Kim Bu Kadın?,a.g.e.,T.7.

sorunlardan biridir. Safa, kadının kişiliğini ve görevlerini Türk toplumunun beklentileri ile belirler: Kadın bir eş, bir ana olarak aile ve toplumdaki yerini almalıdır. Bu çerçevenin dışına taşan kadınlara karşı yazarın tutumu onaylayıcı değildir.

Safa'nın kadın kahramanlarından çoğu sağlam bir aile düzeninden yoksundur, ya da öksüzdürler; zengin akrabalarının yanına sığınmışlardır. Genellikle Batı taklitçisi bu zengin akrabalarının hayatla ilgili düşüncelerini paylaşmazlar, ancak ekonomik bağımlılıkları sebebiyle onların isteği dışına çıkamazlar.

(...)

"Safa'nın romanlarındaki kadın kahramanlar, Batı – Doğu değerleri arasındaki çatışmayı tüm benlikleriyle yaşarlar. Ancak Batı kültürü ile ilişkileri nasıl, nerede ve hangi kanalla gerçekleşir? Safa'nın kadın kahramanlarının bir çoğu 'ecnebi mektepler' yoluyla Batı dilini ve kültürünü tanırlar. Bazı kadınların yeni şekillere merakı ise yeni bir kültüre merakı anlamında yorumlanır; Batının dış görünümü ve sunduğu lüks ve konfor ile düşlerinin gerçekleşeceğine inanırlar." [117]

"Batı etkisinde kalan kadınların kişilik oluşumu ve hayatlarında bir değişim sözkonusudur. 'Batı' düşüncesine bağlananlar mutsuz olurlar; yazarın ve toplumun onaylamadığı bir hayat sürdürürler ya da mutsuz bir sonla karşılaşırlar. Batı'nın etkisinden kurtulanlar Türk kültürüne, Doğunun manevî değerlerine yönelerek doğru yolu bulurlar, mutlu bir sona varırlar.

(...)

Safa, romanlarında Batılılaşma eğilimleri yüzünden değerler kargaşası yaşayan Türk toplumu ile özdeşleştirdiği kadına önemli bir görev verir. Kadının eş seçiminde tercihi, toplumun Batı – Doğu değerleri arasındaki tercihi anlamındadır.

(...)

Safa, Batı etkisi ile 'erkekleşen' kadınlara ve onların 'değiştirmek zevk'lerine yönelik eleştiri yapar. Avrupa tesiri ile eski 'şefkatli' kadınların yerine 'erkekleşmiş', modern kadınların varlığına işaret eder.

(...)

---

[117] Dr. Ayten GENÇ: "Peyami Safa'nın Romanlarında Kadın", Millî Kültür,78,(Kasım 1990),55-56.

Safa'ya göre, kadın zayıftır; erkek güçlüdür, kadını yöneten ve yönlendiren kişidir.

(...)

Safa, kadın ile erkek arasında farklılıkların bulunduğuna, bu farklılıkların fıtrattan kaynaklandığına inanan bir yazardır. Romanlarında İslâm gelenek ve göreneklerine dayalı bir aile ve bir çevre içinde kadının kişiliğini, görevlerini belirler. Kadının en kutsal görevi, neslin devamı için doğurmaktır; bilgili ve kültürlü olması ise çocuklarının eğitimi ve öğretimi açısından gereklidir. Safa'ya göre erkek, kadını koruyan, yöneten ve yönlendiren bir insan olarak onu her zaman desteklemeli; kadının düşünce ve davranışlarına yön vermelidir. Duygusallıktan kurtulamayan kadın güçsüzdür ve kararsızdır. Bu sebeple Safa, onu Batı – Doğu değerleri arasında bir karar aşamasında bulunan Türk toplumu ile özdeşleştirmiş, onun mutluluğu ya da mutsuzluğuna sembolik anlamlar vermiştir."[118]

Bu önemli makalenin yanında Peyami Safa da kadınlarla ilgili görüşlerini romanları dışında pek çok yazı ile açıklamıştır. O kadınların ancak giyim kuşam ve süsle ilgilendiklerini düşünür. Bir genç kızla konuşmasını şöyle aktarır:

" – Anladım, fakat gazeteyi ne ile doldururdun?

- Tayyare, tank resimleri yerine şapka, iskarpin modelleri koyardım. Bol bol roman verirdim.

Babası bana döndü.

- Görüyor musunuz? dedi.

- Biliyorum, dedim, münevver kadınların bile çoğu böyle hissederler. Kadının tasarladığı ve arzuladığı dünya bizimkine benzemez. O yalnız, güzellik, aşk ve hayat arıyor."[119]

Yine kadınların en zor şartlar altında dahi sosyal meselelerle ilgilenmediğini kendi dünyasında yaşadığını, Fransız büyükelçisini de şahit göstererek ifade eder:

"Fransa'nın Alman işgali altında, tarihin en buhranlı anlarını yaşadığı o günlerde, kendisi, radyo başında, kalbini çarptıran bir dikkatle harb ve politika haberlerini dinlerken, çok defa, karısı, dizlerinin üstünde moda albümleri, süzgün gözlerle, ertesi gün terziye ısmarlayacağı robun hayaline dalar. Ve Büyük Elçi,

---

[118] Dr. Ayten GENÇ: "Peyami Safa'nın Romanlarında Kadın",a.g.m.,57.
[119] Peyami SAFA:Kadın, Aşk, Aile(İstanbul,1999),12.

Fransa'da hemen bütün kadınların böyle olduklarını da ilave ederek eşini tuhaf bir müstesna olmaktan kurtardı."[120]

Yazar bu ilgisizliği bütün kadınlara geneller. Ama o kadınların zaten bu işlerle ilgilenmemesi taraftarıdır. Hatta bu işlerle ilgilenen kadınları erkekleşmekle itham eder:

"Kadınlar başmakale, siyasi ve askeri makale okumazlar. Dünyanın bir harp içinde olduğunu ya tanıdıklarından, ya gazete serlevhalarından veya ipek çorap fiyatlarından öğrenirler. Dünyanın her yerinde böyledir. Eğer erkeğin bütün tecessüslerine ve alakalarına sahip, insanın kaderine ait her meseleyi kurcalamaktan keyiflenen müstesna kadınlar varsa - ki az miktarda vardır sanırım – bunların ya sesleri ve derileri kalın, ya kemikleri iri, ya omuzları veya kültürleri geniştir. Bu müstesnalar, ameliyatlı ve ameliyatsız, erkek olmağa istidatlı, bize yakın mahluklardır."[121]

Yazar, kadınlara ait olacağını düşündüğü görüşlerini "Maçka Dulu" diye nitelediği bir kadının ağzından anlatır:

"Haberiniz olsun: Bugünkü dünya maçtır, sinemadır, danstır, Hilton'dur, flörttür, anladınız mı? Hayattır, hayat! İşte Maçka dullarının seçtiği yılın kadını da öylesine bir hayat kadınıdır. Beğenmediniz mi? Biz olmasaydık, bu dünya sizin gibi kasvetli insanlara kalsaydı, herkes intihar ederdi. Sizin o ağır felsefeleriniz, kitaplarınız, ilimleriniz, Wagner'leriniz bilmem neleriniz geçti artık. Şimdi hayat bu, bakınız."[122]

Aynı doğrultuda, çalışan kızların da zamanlarının çoğunu süslenmeye ayırdığını düşünmektedir:

"Bir gün, yalnız kızların çalıştığı bir büroya girdiğim zaman, kiminin saçını taradığını, kiminin dudağını boyadığını, kiminin de çoraplarını değiştirdiğini görünce, yanlışlıkla kadınlar hamamına dalmış gibi "Pardon" deyip dışarıya fırladığımı da şimdi hatırlıyorum."[123]

Kadınların en büyük gücünün teslimiyet olduğu kanaatindedir:

---

[120] Peyami SAFA:Kadın, Aşk, Aile,a.g.e.,16.
[121] Peyami SAFA:Kadın, Aşk, Aile,a.g.e.,44.
[122] Peyami SAFA:Kadın, Aşk, Aile,a.g.e.,44.
[123] Peyami SAFA:Kadın, Aşk, Aile,a.g.e.,17.

"İşte en doğru lafı şimdi söylemişti: Kadının bütün kudreti ve mizacı teslim olmaktır. Bunun için o uzun boylu mücadeleyi sevmez; bunun için onun iğneden büyük süngüsü, firketeden büyük tüfeği yoktur. Fakat – söz aramızda - bazılarının öyle kirpikleri var ki, süngüden daha derinlere giriyor; öyle bakışları var ki, süngüden daha derinlere giriyor; öyle bakışları var ki dosdoğru kalbe vuruyor; öyle güzel ve tehlikeli bir kokuları var ki, zehirli gaz gibi öldürücü bir baş dönmesi veriyor. Onların silahları ve savaş usulleri bambaşka. Onlar belki çabuk teslim oluyor, fakat kaleyi içinden fethediyorlar. Esaretlerinde bile zafer ve hakimiyet var."[124]

Genç kızlarda ev kadınlığına karşı bir tepki gördüğünü belirtir ve eleştirir:

"Azıcık tahsil görmüş kızlarımızda ev kadınlığına karşı bir tiksinti başlamış olduğunun farkında mısınız? Bunlardan biri bana:

- Hizmetçi olmak istemiyorum ben! dedi.

Korkarım ki onun gibi düşünenler az değildir. Bunların haksız olduklarını söylemek istemiyorum. Her genç kız, evlenmeden evvel babasının, evlendikten sonra kocasının hizmetçisi olmaya isyan etmekte haklıdır. Fakat bunlar evin ne olduğunu bilmiyorlar. Bunu bilmemekte de haksız değildirler. Eski evlerimiz de, bugünküler de ne yanlış örnekler!"[125]

Bu genç kızların iyi eğitim almadıklarını ve iyi kitaplar okuyamadıklarını düşünmektedir. Eve ancak (kendisinin de yazdığı) tefrika romanlarının girebildiğini, bunun da yeterli olmadığını belirtir.[126]

Yazar, genç kızların "anne"liğe hazır hâle getirilmesi gerekliliğini savunur. Genç kızlara biçtiği rol anne olmaktır. Bunun için "anne" yetiştirmek amacıyla okul açılmasını ister:

" 'Anne' yetiştirmek için bir tek mektebimiz yoktur. Analığı yalnız hayvanca bir doğurganlık manasında anlıyoruz. Yüksek bir aile kültürü isteyen bu mevzuda kadını adi bir dişi telakki ettiğimiz halde, kalkıyoruz, liselerde, yarinki annenin hiç

[124] Peyami SAFA:Kadın, Aşk, Aile,a.g.e.,13.
[125] Peyami SAFA:Kadın, Aşk, Aile,a.g.e.,24.
[126] Peyami SAFA:Kadın, Aşk, Aile,a.g.e.,25.

işine yaramayacak bir sürü ihtisas bilgileri umumi kültür verdiğimizi sanarak kız çocuklarının beyinlerine dolduruyoruz." [127]

Yazar, Batılılaşma yolundaki kadınlarımızın durumunu tarihî derinliği içinde vermeye çalışır. Son aşamada ise kadının esas rolünü annelik olarak tespit eder ve bunun için kendini yetiştirmesini ister:

"Bir zamanlar kibarlığın ölçüsü alafrangalıktı.Yabancı dil bilmeyen zengin aile kızı yoktu. İstidadı olsun olmasın, kızcağızın biraz da alafranga piyano tıngırdatması lazımdı. Bu görenek orta halli ailelere de geçti. Artık ev kadını ve ana, münevver sınıf içinde, geri kadın tipi olmaya başlamıştı. Onun yerine gelen alafranga kadın iyi bir ev kadını olmadığı gibi, halis münevver de değildi. Yabancı dil ve piyano biliyordu ama başka bir şey bilmiyordu.

Öğretmenin vasıtasından gayrı bir şey olmayan yabancı dil, alafranga aile için bir gaye idi. Bu dili öğrendikten sonra öğrenilecek bir şey kalmıyordu: Roman okumaktan başka.

Bu cereyandan, züppe ve cahil, salon kadını tipi doğdu. İyi giyiniyor ve cesaretli konuşuyordu. Yüzünün ve vücudunun çizgilerini sefaletin tırnaklarından kurtarmasına müsait bir iktisadi seviyede olduğu için, güzeldi veya öyle görünebiliyordu. Uzun zaman, büyük şehirler ve çevresinde otorite ve sevgi topladı. Örnek kadın o idi. Orta sınıfın kızı kendini ona benzetemediği zaman bedbaht oluyordu. Çünkü sevilmenin sırlarını o saklıyor, beğenilmenin ölçülerini o yaratıyordu.

Milliyetçilik hareketi salon kadınının önüne yeni bir düşman gibi çıktı.Yeni diyorum, çünkü onun eski bir düşmanı vardı: Ham softa tipi. Fakat bu, cahil değilse bile, metodu ve bilgisi eskimiş, dişlerinin gıcırtısından ve öfke ile büyümüş gözlerinin parıltısından başka hiç bir kuvveti olmayan, devrilmeye mahkum bir düşmandı. Salon kadınına diş geçiremedi ve bir inkılâp hamlesi önünde yıkılıp gitti. Milliyetçilik hareketi böyle değildi. Metodu ve bilgisi yeniydi. Türk'ü, Şark'ı ve Garb'ı tanıyordu. Onun gözünde kadın ne softanın zannettiği gibi bir kümes hayvanı, ne de züppenin zannettiği gibi bir lüks tavuğu.

---

[127] Peyami SAFA:Kadın, Aşk, Aile,a.g.e.,25-26.

Milliyetçi için Türk kadınının yabancı dil konuşması ve piyano çalması küfür değildi; bilâkis onun kültürünü tamamlayan faydalı ve güzel bilgilerdi. Fakat yabancı dilden fakat piyanodan önce bilinmesi gereken şeyler vardı. İlk önce, ilk önce, ilk önce ev bilgisi. Aile cemiyetin temel taşıdır; ve bir ev kurmak, mübalağa değil, bir devlet kurmak kadar teknik bilgi ve incelik isteyen bir iştir: Her aile küçük bir devlet olduğu için ve yuvayı dişi kuş yaptığı için! Sonra mükemmel bir ana olmanın gerektirdiği bilgiler: Çocuk bakımı ve terbiye. Artık milliyetçi, zengin ve orta halli aile çocuğunun yabancı mürebbiye elinde soysuzlaşmasını istemiyordu. Mükemmel bir ev kadını ve mükemmel bir ana olmanın şartlarını kazandıktan sonra, Türk kızı, kültürünü genişletmelidir Fakat, o zaman da yabancı dilden önce kendi dilini iyi öğrenmesi gerekir."[128]

Ayten Genç'in yukarıda tespit ettiği ve yazarın kendi yazılarında belirttiği pek çok husus Server Bedi imzalı romanlar içinde belirgin şekilde görülür. Kadınlar hakkında, "Peyami Safa" imzalı romanlarla yazarın makalelerinde yer alan görüşlerin aynısına "Server Bedi" imzalı romanlarda rastlanılır. Uçurumda Bir Genç Kız isimli eserde yazar genç kızın "ev hanımı olup oturması" gerektiğini söyler. "Fırtına Gecesi" isimli eserde de okul hayatının kız talebelerin kadınlık mizaçlarını değiştirdiğinden ve onların erkek olamadığından aynı zamanda kadınlıktan da çıktığından bahseder. Kadınların yapmaları gereken işler "Yasemin Dalları" isimli romanda şöyle belirtilir:

"Fakat bir kadın için memlekete en büyük hizmet aile kurmak evlât sahibi olmaktır. Fabrika açmak erkeklerin işidir. Biz onların işini yaparsak bizim işimizi kim yapacak?

(...)

– Dünyada çocuklar annelerinden doğdukça, onların terbiyelerine anneleri baktıkça, bu fikirler eskimez, Hâle..."[129]

"Kucaktan Kucağa" isimli romanda kadın şöyle tarif edilir:

"Kadın demek, katil demektir; yalnız tabancası, bıçağı, silâhı yoktur ve yavaş yavaş öldürür. Erkeği verem eder, hayatı ona zehir eder."[130]

---

[128] Peyami SAFA:Kadın, Aşk, Aile,a.g.e.,26-28.
[129] Server Bedi: Yasemin Dalları,a.g.e.,T.23.
[130] Server Bedi: Kucaktan Kucağa,a.g.e.,138.

Server Bedi'in genç kızları birbirlerine çok benzerler. Pek çoğu, güzellik, eğlence ve sinema peşindedirler. Pek çoğu yabancıların açtıkları okullarda okumuşlardır. Bu sebepten Türkçeleri kıttır ve İstanbul'da bulunan yabancı kızlar gibi davranmaya çalışırlar. Server Bedi, bu kadınları "yarım Türk kadınlar zümresi" olarak adlandırır.[131] Bu kadınların bazıları para için yaşlı adamlarla evlenmeyi tercih ederler. "Zıpçıktılar" ve "Hep Senin İçin" isimli romanlarda bu durum görülür.

Kızların çoğu İstanbul kökenlidir. Ama yurdun değişik yerlerinden gelenler vardır ve bunlar bölgelerinin "özellikleri"ni gösterirler. Meselâ "Selma ve Gölgesi" isimli eserin kahramanı Selma, Trabzonlu'dur ve "doğal olarak" acımasızdır. Bunun yanında "Korkuyorum" isimli romanın kahramanı "Zehra" Sivrihisar'ın bir köyünden gelmiştir. Ama kısa zamanda şehir hayatına uyum sağlamış ve bir şehirli kız gibi davranmaya başlamıştır. Bu genç kızların büyük kısmı kötü yola düşmüştür ya da düşmek üzeredirler. Yazar, bu genç kızların kötü yola düşmesini engelleyecek yol olarak, tıpkı Peyami Safa imzalı romanlarda olduğu gibi, evliliği görmektedir. Mutlu bir aile hayatı onları her türlü kötülükten koruyacaktır. "Kucaktan Kucağa" isimli eserde Nermin tam evlenip "kötü hayattan" kurtulacakken onun geçmişini öğrenen Ferit'in intihar etmesiyle umutları suya düşer ve bu hayata daha çok bağlanır.

Bu genç kızlar çalışmayı da aşağılık bir iş gibi görürler. "Sinema Delisi Kız'daki Sabiha dışarıda çalışan kadınların aç, çıplak ve muhtaç olduğunu düşünür. Sabiha'yı akıllı bir genç olan Pertev yola getirir.

Server Bedi'e göre ancak çirkin kızlar çalışabilir. Güzel kızlar ise evlenerek hayatını kurtarabilir. "Uçurumda Bir Genç Kız" isimli romanda güzel olan Türkân için çalışmak bir züldür. Çalışma ona göre bir şey değildir. Çalışırsa başına pek çok iş gelebilir. Ama çirkin olan Feriha'nın önündeki tek yol çalışmaktır. "Mavi Kelebek"te ise hem güzel olan hem de çalışmak isteyen Hâle'nin başına gelmedik iş kalmaz.

"Tefrika romanları"nda görülen en önemli kusurlardan birisi de Ahmet Mithat Efendi'nin metne müdahale geleneğinin devam etmesidir. Yazar, arada, eserin içerisine doğrudan girer, bir bilgiyi sunar veya nasihatini okuyucuya iletir ve bir

[131] Server Bedi: O Kadınlar,a.g.e.,204.

müddet sonra geri dönmek üzere eserden çıkar. Bu tür kusurlar Peyami Safa imzalı eserlerde de görülmektedir. Zaten yazar da aynı kanaatte olduğunu Cahit Sıtkı ile yaptığı mülâkat başta olmak üzere pek çok yerde belirtmiştir. "İkimiz" isimli romanda yazar doğrudan romanın içindedir:

"(Fatma Müzeyyen Hanım, hâtıralarının bu kısmında, hislerini çok hakikî, fakat yazık ki çok açık ve çıplak bir tarzda yazıyor. Ben daha fazla açık olmak istemedim ve o kısmı, kıymetine halel gelmekle beraber, tadil ve hulâsa ettim. Zira, nihayet biz muharrirler, ceza kanununun kendimize ait maddelerini âyet gibi ezber biliriz. SERVER BEDİ)"[132]

Miyasoğlu ise bu durumu bir kusur olarak görmekten ziyade yazarın bir özelliği olarak niteleme taraftarıdır.[133]

Server Bedi imzalı romanlarda yazarın mantık hataları yaptığı bilinmektedir. Bunun sebebi de (devrinde bu tip eserler ortaya koyan pek çok yazar gibi) çok sayıda eseri günü gününe yazması ve tekrar gözden geçirmeye fırsat bulamaması olabilir.

Romanlarda görülen önemli bir kusur da olayların bitmesine rağmen romanın zoraki bir şekilde uzatılmasıdır. Meselâ "Cingöz Merih'te" isimli eserde romanın sonuna romanın genel bütünlüğüyle ilgili olmayan bir kısım konulur. Ama bu kısmın da fazla olduğu düşünülerek sonu tam olarak bağlanmadan roman alelacele bitirilir. Aynı durum "Beyaz Cehennem" ve "Kral Faruğun Elmasları" isimli romanlarda da görülür.

Fal ve falcılık bu romanların çoğunda görülen bir meseledir. Falcılar genelde neler olacağını bilirler. "Uçurumda Bir Genç Kız" isimli romanda falcı, terzi ve aynı zamanda Türkân'ı kötü yola düşürmek isteyen kadın, kahve falından olacakları gelecekte olacakları bilir ve bunlar tek tek gerçekleşir. "Serseri" isimli romanda ise Şadi, falcılık yapmak yoluyla bir genç kızı kandırır. "Uçan Gölgeler" isimli romanda da fala bakılır ve ne tesadüftür ki fal gerçekleşir.

Peyami Safa'nın gençlik yıllarında kokain ve esrar kullandığı bilinmektedir. Yazar, Server Bedi imzalı bazı romanlarında bu konudaki tecrübelerinden de faydalanır. "Şeytan" isimli romanda Haydar'ın esrarlı sigarayı içtikten sonra gördükleri hayaller uzun uzun anlatılır. "Kucaktan Kucağa" isimli romanda "Nadire"

---

[132] Server Bedi: İkimiz a.g.e.,126.
[133] Mustafa MİYASOĞLU: a.g.m.,50.

kokain çektikten sonra kendini denize atar ve yüzmeye başlar. Yine aynı şekilde "Hey Kahpe Dünya" ve "Zıpçıktılar" isimli romanlarda esrar içilen mekânlar özellikle tasvir edilir.

Sinema da Server Bedi imzalı romanlarda önemli bir yer tutar. Sinema, muhallebiciden sonraki aşama olarak, genç çiftlerin buluştukları yerdir. "Zıpçıktılar" isimli romanda genç çiftlerin sinemada neler yaptıkları, ortamın havasının gençler üzerindeki psikolojik etkisi dahil, uzun uzun anlatılır. Daha pek çok romanda sinemanın gençler üzerindeki etkisinden bahsedilir."Dizlerine Kapansam" isimli romanda sinemadan etkilenen gençlerin tavırları üzerinde durulur:

"(...) saçlarını şakaklarına kadar uzatan ve Rodolf Manjo mudur, ne karna katısıdır, - çünkü Âtıf Bey bu sinema artistlerinin resimlerini ve isimlerini gazetelerde bin defa gördüğü halde bir türlü aklında tutamaz - o herifler gibi dudağın üst tarafında sülüğe benzere bir tüy çizgisi bırakan ve kollarını, bacaklarını açа açа yürüyen spor delikanlılardan biridir. Yahut buna benzer bir şey."[134]

Yine aynı eserde sinemadan "şeytanî" bir icat olarak bahsedilir.[135] Yazarın, bu konu için "Sinema Delisi Kız" isminde başlı başına bir roman yazmış olması da mevzuya verdiği önemi gösterir.

Romanlarda bir üvey kardeş meselesi de göze çarpar. "Sensiz Hayat"ta üvey kardeşi, kız kardeşini, kardeşi olduğunu bilmeden sever ama kız olayın farkındadır. Bunun için onu kendisinden uzak tutmaya çalışır. Erkek durumu öğrenince intihar eder. "Korkuyorum" da yine aynı durum mevcuttur. Fakat bu defa erkek durumu kabullenir ve intihar etmez. "Üçümüz" isimli romanda ise üvey kardeşler birbirlerini severler. İkisi de kardeş olduklarının farkında değillerdir. Durumu anne ve babalarından öğrenince bunu kabullenmek istemezler. Ayrılmaya karşı direnirler. Bu da ahlakî yozlaşmanın bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Peyami Safa'nın romanlarında dil meselelerine önem verdiği bilinmektedir. Yazar dille ilgili görüşlerini pek çok yerde belirtmiştir. "Her Ay" dergisine verdiği mülâkatta dil konusunda şunları söyler:

"Manaya ve muhtevaya hiç bir şey kaybettirmeden türkçeyi Arap ve Acem kaidelerile bir çok kelimelerden tasfiye etmek benim ilk lisan endişem oldu.(...)

---

[134] Server Bedi: Dizlerine Kapansam,a.g.e.,9.
[135] Server Bedi: Dizlerine Kapansam,a.g.e.,48.

Fecriaticilerin feda etmeye kıyamadıkları bir çok kelimeleri ve terkipleri ben cesaretle attım. Sade lisancılar (meselâ Ömer Seyfettin) hakikaten kuru idi; yazılarında fikir elemanına çok az tesadüf edildiği için diksiyoneri mahdut ve kısa cümleli, yeknesak üslûbu tıknefes bir adamın soluk alışı gibi rahatsız bir nahiv içinde kalmıştı. Yalnız duyguların ve sansasyonların ifadesi değil, bir kültür lisanı olmasını istediğim Türk edebiyatında sadelik taraftarlarının gayretlerine ben de elimden geldiği kadar mana ve muhteva katmaya çalıştım. (Bunun için, meselâ şu 'muhteva' kelimesini kullanmakta hiç tereddüt etmiyorum.)

Edebiyat-ı cedide üslûbundaki tekellüfü ve tasannuu fedaya taraftar olmakla beraber, onun bir reaksiyonu şeklinde, sade lisancıların üslûbunu kurutan sathîlikten kaçmak temayülleri içinde idim. Yirmi iki, yirmi üç yaşıma kadar yazdığım ilk hikâyelerde ve romanlarda bu temayülün çekirdekleri görülür. Sonraları bunu daha çok inkişaf ettirmeye çalıştım. Bugün lisana ait kanaatlerim şunlardır: Fikir lisana feda edilemez. Medenî lisanlar arasında hiç biri pur = saf değildir. İhtilâtlardan korkmıyalım. Ancak öz Türkçe ifadesi mümkün yerlerde yabancı kelimeleri kullanmak doğru olmaz. Bütün medenî dünyada büyük lisan inkılâplarının şiarı budur. 'Öz', 'çiğ' olmaktan kurtulduğu nisbette güzeldir. Lisanların tekâmülü de çiğe değil, olguna doğrudur."[136]

Dil konusunda zaman zaman sertleşerek hassasiyetini de gösterir:

"Ne zamandanberi, sahte halk edebiyatı dolandırıcıları, terbiyesizliğin adını halkçılık koymuşlardır. Gerçek halk şiirinde ve hâlis folklor örneklerinde buna benzer kelime ve hayâllere hiç rastlanmaz. Argoya da rastlanmaz. Halk da, köylü de it değildir, külhanbeyi değildir. Tulumbacı ağzını halka mal etmeğe çalışan hayâsızların, eski olan her şeyle beraber eski terbiyeyi yıkmak gibi gizli bir maksatları yoksa, şiire yakışan bir incelikle elde edemedikleri tesiri kabalıkla elde etmeğe çalışmaktan başka gayeleri olmaz. Dikkati çekmek için nefret celbetmeyi göze alacak kadar alçalmağa râzı oluyorlar demek."[137]

Kabaklı da Safa'nın diliyle ilgili olarak şu yorumlarda bulunur:

"Üslûp tasasını, günlük fıkralarından Cingöz Recai maceralarına kadar hiçbir yerde elden bırakmamıştır.

---

[136] "Peyami Safa Diyor ki...", a.g.r.,121-123.
[137] Peyami SAFA: Sanat, Edebiyat, Tenkit a.g.e.,106.

Cümleleri çok defa uzun ve karmaşık, ama yerine göre kesik, kısa hatta devrik de olur. Bir düşünce veya duyguyu en kestirmeden anlatmak gücü gösterir.

Kişilerini, (romancı diliyle değil) kendi ağzıyla konuşturan Peyami Safa, söyleşme ve hitaplarda, her kahramanı, kültür seviyesine, ruh haline, mizacına ve zevkine göre söyletmek hüneri gösterir. Arada bir şive tespitleri de yapar. (Külhanbeyi ağzı, köylü ağzı, mahalle kadını ağzı vb.) Fakat bunu meddah ağzı denecek kadar aşırı götürmez. (...)

Peyami, çok kelimeli, yeni bileşimlerle dolu, incelikleri, ayrı ayrı ve bol sıfatlarla, zarflarla dile getiren canlı, bol imajlı, teşbihli, istiareli bir üslûbun sahibidir. Felsefeye ruhbilime ve sosyal konulara düşkünlüğü dolayısıyla tıbbî ve soyut kavramları (ve bir kusur olarak) yabancı terimlerle frenkçe kelimeleri çok kullanır." [138]

Safa, diğer pek çok konuda olduğu dil konusunda da ikiye ayrıldığını bir röportajında şöyle belirtir:

" - Yazılarınızda kolay ve rahat okunmağa dikkat eder misiniz?

- Gazete yazılarında evet... Kitaplarımda okuyucuyu yormamak endişesinden uzağım. Çapraşığı, en küçük unsurunu feda etmeden, sade bir şekilde ifade etmeğe daima çalışırım. Fakat, bunun mümkün olmadığı yerlerde, sadeliğe hiç bir değeri feda etmem."[139]

Paslı ise yazarın argo kullanımı ile ilgili olarak şu tespitlerde bulunur:

"Kişileri, kendi ağızları ile konuşturup, onların, sosyal ve kültürel seviyelerini verip, mizaçlarını ortaya koymak için bayağı bulduğu bu sözleri ara sıra kullanmıştır: (Kazık atmak, Mortiyi çekmek, Tüymek, Kartaloz, Kokana, Kodes, Köftehor, Uçlanmak ve bunun gibi)"[140]

Halk tabirlerini kullanımı ile ilgili olarak da şunları vurgular:

"Yazara göre, halk tabirlerini kullanmalı, ama bu işte aşırılığa kaçmamalıdır. Kullandığı halk deyimleri, yazıya çeşni katmış ve üslûbun güzel olmasında etkili olmuştur. Bu konuda şöyle der: 'Halka doğru inmek, orada kalmak için değil, onu yukarı çıkarmak içindir. Bir sanatkâr, halk tabirlerini kendi mütekâmil yazı dili ve

---

[138] Ahmet KABAKLI: Türk Edebiyatı, İstanbul,2002,c.3,843,844.
[139] Selma YAZOĞLU: "Ediplerimizle Konuşmalar Peyami Safa", 20. Asır,173,(8 Aralık 1955).
[140] Zeynep PASLI: "Peyami Safa'nın Onbir Romanında Kelime Hazinesi, Dil ve Üslûp Özellikleri", a.g.m.,33.

hususî nahvi içinde bazan kullanabilir; fakat, bu tabirlerden ibaret bir yazı, halkın evvelce bulduğu sembolleri tekrarlamaktan ibaret, bir yerinde sayma hareketi olur.' (Argo ve Halk Tabirleri, Cumhuriyet, 25.IV.939)"[141]

Gün Turan da bu konuda şunları söyler:

"Peyami Safa üslubuyla da sevilen bir yazarımızdır. Bir duyguyu veya düşünceyi öz şekliyle vermek ustalığını gösteren yazar, her kahramanını kültür seviyesine, ruh haline, mizacına göre söyletmek de başarı sağlamıştır."[142]

Yazar, Server Bedi imzalı romanlarda, yukarıda belirtilen ve dikkat gösterdiği söylenen çoğu hususta hassasiyet göstermez. Eserlerde yoğun bir argo kullanımı vardır. Yabancı kelimelerde romanlarda kendisine sık sık yer bulur. Ayrıca kahramanlar ara ara kendi ağızları ile konuşturur. Tabii burada da bir sorun ortaya çıkar. Kahramanlar bazen kendi ağızları ile konuşurken bazen de "İstanbul Türkçesi"yle konuşurlar. Yani bir tutarsızlık vardır.

Paslı, Safa'nın romanlarında sayı bakımından az da olsa, kıta ve beyitlere de rastlandığını belirtir.[143] Server Bedi imzalı romanlarda da benzer durumlar görülür. Abdülhak Hamit'in "Tarık" isimli piyesinden alıntılar yapılır: "Şu gözünün önünde parıl parıl yanan şeyler nedir? Bir takım hükümdarân–ı mazinin sernegûn olmuş efserleri!"[144] Aynı kısım "Sağdan Üçüncü Söğüt" ve "Zıpçıktılar" da tekrar edilir. Bunun yanında şiirler de eserlerde kendine yer bulur:

"Bu taş cebinime benzer ki aynı makberdir.
Dışı sükûn ile zâhir derunu mahşerdir"[145]

"Ve ben bu karanlık muammanın anahtarını
İçinde uzak ve ölgün bir yıldız titreyen
Şu sonsuz boşlukta"[146]

---

[141] Zeynep PASLI: "Peyami Safa'nın Onbir Romanında Kelime Hazinesi, Dil ve Üslûp Özellikleri", a.g.m.,33.
[142] Gün TURAN: "Peyami Safa'yı 20 Yıl Önce Kaybetmiştik", Türk Edebiyatı,92, (Haziran 1981).
[143] Zeynep PASLI: "Peyami Safa'nın Onbir Romanında Kelime Hazinesi, Dil ve Üslûp Özellikleri", a.g.m.,33.
[144] Server Bedi: Sağdan Üçüncü Söğüt, a.g.e.,T.12.
[145] Server Bedi: Sağdan Üçüncü Söğüt,a.g.e.,T.13.
[146] Server Bedi: Sultan Aziz'in Mücevherleri, a.g.e.,13.

"İç bade güzel sev, var ise akl -ı şuurun
Dünya var imiş, ya ki yok olmuş ne umurun!"[147]

Görür muhitimi hep giryei demademde,
Görür azabımı hali telâtumu yemde,
Sürüklenir dururum bir muhiti matemde,
Benim günüm ne için doğmasın bu âlemde,
Şu leyli târikimi itmez misin nehar güzel!"[148]

Bu mısraların yanında manilere de rastlanılır:
"Karanfilsin, kararın yok,
Gonca gülsün, tımarın yok.
Ben seni severdim amma
Senin bundan habarın yok"[149]

Bir esrarkeş türküsüne de hem "Hey Kahpe Dünya" da hem "Sabahsız Geceler", hem de "Şeytan" da tesadüf edilir:

"Esrarkeşler gelsin girsin koynuma;
Bir beşibirlik takayım gerdanına"

Dikkati çeken bir diğer husus ise "Korkuyorum" isimli romanda halk türkülerine de yer verilmiş olmasıdır. Kahramanın karısı Zehra'dan köy türküleri öğrenmiştir:

"Gökte uçar kater kater turnalar
İçlerinden vuramadım beşini
Eve vardım kömür gözlüm yok imiş
Silemedim gözlerinin yaşını
Kahvenin önünde yâr beni gördü
Elini ağzına kodu da güldü
Çıkardı cebinden bir elma verdi

[147] Server Bedi: Zıpçıktılar, a.g.e.,84.
[148] Server Bedi: Korkuyorum, a.g.e.,169-170.
[149] Server Bedi: Sultan Aziz'in Mücevherleri, a.g.e.,119.

Al gelin elmayı ben asker oldum

Ben gider oldum vay!"[150]

Yazar, eserlerinin içinde zaman zaman gençlerin bilgisizliğini eleştirir. Onların cahilliğine vurgu yapar:

"Fakat, Ülke Hanım, çok ketum olmak lâzım...

- Ketom ne demek, efendim?

- Ketom değil efendim, ketum...Yani sır saklayan..."[151]

"Sıcak Nefesler"de şöyle bir konuşma geçer:

"Vedat bir Türkçe roman getirdi. Mithat Cemal Kuntay'ın 'Üç İstanbul'u.

- Al, dedi, umarım ki beğeneceksin. Gençlerin çoğu bu şaheserin adını bile duymamışlardır. Piyasada, kötü maksatlarla propagandası yapılan ve mükâfat kazandırılan pis ağızlı köy romanları yanında, bu eser, seni Türkçe okumak nefretinden kurtarır."

"Sağdan Üçüncü Söğüt"te Cingöz, Jale vasıtasıyla gençleri kültürsüzlükle suçlar:

" - Endülüs hükümdarının hazineleri içindesin Tarık! Şu gözünün önünde pırıl pırıl yanan şeyler nedir? Bir takım hükümdarın mazinin sernügün olmuş efserleri...

Jale bağırdı:

- Boğuluyorum ayol. Deli mi oldun? Saçma sapan neler söylüyorsun?

Cingöz başını salladı:

- Kadın, dedi, senin de edebî kültürün çok zayıf. Ben Abdülkerim(?) Hâmid'in Tarık İbni Ziyad adındaki meşhur piyesinin daha meşhur parçasını okuyorum.

Anlamazsın. Zaten sizin yaşlardaki çoluk çocukta edebiyat, kültür mültür hak vere."

Peyami Safa imzalı romanlarda yazarın din ile ilgili görüşlerine rastlanmaktadır:

"Matmazel Noralya'nın Koltuğu, Cânân, Biz İnsanlar gibi romanlarında din ile ilgili görüşlerine ve din dolayısı ile dilimize girmiş bazı parçalara ve cümlelere rastlıyoruz.

---

[150] Server Bedi: Korkuyorum,a.g.e.,30-31.
[151] Server Bedi: Kral Faruğun Elmasları,a.g.e.,42.

Yazar, Tanrı'ya inanır ve bu yüzden mutludur. Fakat dinî taassuba ve hurafeye karşıdır."[152]

Server Bedi imzalı romanlarda da yazarın dinî bölümlere eserlerinde yer verdiği görülür. "Cumbadan Rumbaya"da Cemile'nin dinsiz bir adam karşısındaki şaşkınlığı şöyle ifade edilir:

" – Korkarım, Allah'tan korkarım. Sen korkmaz mısın?

- Hayır inanmam ki ben ona.

- Allah'a inanmaz mısın?

- Hayır.

Cemile ilk defa ömründe böyle bir itiraf duyuyordu. Ruhu büyük bir hayretten nefrete, sonra hemen meraka hızla geçti."[153]

"Sağdan Üçüncü Söğüt" isimli romanda şu diyaloğa yer verir:

" - Besime daha sakin bir sesle sordu:

- Allah var mı?

Cingöz tereddütsüz ,

- Şüphe etme, dedi.

Başını öne eğen Besime daha alçak bir sesle:

- Bir buna inanabilsem içim daha rahat eder. Cennet, cehennem de var mı?

- Var tabii. Fakat senin anladığın basit değil.

- Ahıret var mı?

- Elbette.

- Bunlara nasıl inanayım?

- İnanmak için hap yok. İnananlarla konuşursun"

"Sıcak Nefesler"de dini anlayışını şöyle ortaya koyar:

" – Sen Ticanî misin?

- Değilim. Fakat Müslümanım.

- Namaz kılar mısın?

- İçimden kılarım.

- Ne demek o?

---

[152] Zeynep PASLI: Peyami Safa'nın Onbir Romanında Kelime Hazinesi Dil ve Üslûp Özellikleri II, a.g.m.,25.

[153] Server Bedi: Cumbadan Rumbaya,a.g.e.,356.

- Her zaman içimden Allah'a dua ederim?

Vedat gülmeden sordu:

- Yeni bir din mi icat ettin?

- Hayır, dedim, dua etmek insan kadar eskidir.

- İyi ama Müslümanlıkta duanın muayyen şekilleri vardır. Erkân- ı salât vardır. Kimse onu değiştiremez. Yoksa 'müslümanım' diyemez.

- Ben öyle bilmiyorum Allahtan başka Allah olmadığına ve Muhammedin onun resulü olduğuna inanan insan müslümandır. Allaha ibadetimin şekillerinde kusurum varsa esas değişmez. Başka günahım yok. Allah beni affeder. Anladın mı? Başka günahım yok ve olmasını istemiyorum."

"İkimiz" isimli romanda da dinî inanışlarla ilgili bir diyalog göze çarpar:

" – Ah, Fatoş, dedi, biz seninle kardeş olacağız.

- Fena mı?

- Fena değil, amma, üvey kardeşler…

- Ey?...

- Sevişirler mi? Böyle sevişirler mi?

- Ne olur?

- Günah!...

Ben bir kahkaha savurdum. Yavru kuşun düşündüğü şeye bak hele.. Vah zavallı!

- Aptal, dedim, sen hiç günah işlemez misin?..

- Ne gibi?..

- Hiç yalan söylemez misin? Hiç aldatmaz mısın? Hiç kimsenin hakkını yemez misin? Hiçbir kadına fena gözle bakmaz mısın? Babanla karşı karşıya oturup rakı bile içiyorsun ! Bu yaptıkların günah değil de nedir? Hep sevap mı?

- Amma… Bu çok günah…

- Haydi oradan ! Zaten üvey kardeş de ne demek oluyormuş? İkimiz bir annenin karnından çıkmadık ya !

- Öyle amma…

- Amması da nedir?

- Günahtır işte, bu çok büyük günah !

Ben gülüyordum. Fazıla bir çimdik bastım, sıçradı.

- Sen dindar mısın? Diye sordum.

- Ben mi? dedi ve düşünmeğe başladı.

- Budala, dedim, sen daha bunu bile bilemiyorsun. Namaz kıldığın yok, oruç tuttuğun yok, bundan daha büyük günah olur mu?..."[154]

Peyami Safa'nın özellikle 1940'lı yıllardan sonra psişik hadiselerle ilgilendiği bilinmektedir. Hatta bu konuda gazetelerde tefrikalar çıkarmıştır. Ayvazoğlu, Safa'nın "Vakit"teki bir tefrikasından bahseder:

"Bu gazetenin Peyami'yi transfer ederek başlattığı hamledeki iddialı yazı dizilerinden biri de "Ölüler yaşıyor mu?" adındaki eserdir ve "Okuyucularımızı heyecandan heyecana sürükleyecek bir tefrika. Yirminci asırda otorite ve salahiyetleri dünyaca kabul edilmiş en şöhretli ilim adamlarının ciddî bir kontrol altında yaptıkları tecrübe ve müşahedelere dayanan bir eser." şeklinde takdim edilmiştir."[155]

Yine bu psişik hadiselere olan ilgisinin bilinmesinden olsa gerek röportajlarda da kendisine bu konuda sorular sorulur:

" - Ruha inanıyor musunuz? Yâni ruhun masalarda konuşmasına, hayaller halinde görünmesine, bizim insanî şahsiyetimiz gibi bölünmez bir bütün olduğuna inanıyor musunuz?

- Metapsişik ve spritizma bahislerini bundan ayırmak lâzımdır. Meseleyi çok karıştırır. Ruha gelince, bunun maddeden ayrı olmaması mümkündür. Fakat bu madde, bizim duyularımızın muhtevası içine giren kaba madde olamaz."[156]

Özellikle son iki romanında psişik hadiselere yer veren Peyami Safa, Server Bedi imzasında da aynı şeyi dener. "Cingöz Merih'te" isimli romanda inanması güç psişik olaylardan bahseder. Yazarın bu bağlamda rüyaya önem verdiği de görülür. "Kim Bu Kadın" isimli romanda Cenap'ın teyzesi onların geldiği sabahın gecesi Cenap'ın yanına bir kadınla geldiğini rüyasında görür. "Sultan Aziz'in Mücevherleri" ve "Ben Casus Değilim" isimli romanlarda hipnoz hadiseleri mevcuttur.

---

[154] Server Bedi: İkimiz,a.g.e.,52-53.
[155] Beşir AYVAZOĞLU: "Peyami Ruhlar Arasında",Türk Edebiyatı, 293,(Mart 1998),13.
[156] Selma YAZOĞLU: a.g.r.

Server Bedi imzalı romanlarda, Peyami Safa imzalı romanlarda olduğu gibi, kullanılan mekân, genellikle, İstanbul'dur. Gün Turan bu konuda şunları söyler:

"Peyami Safa romanlarında mekân olarak İstanbul'u seçmiş, şehir sokak tasvirlerine pek girmemiş, dikkatini dar bir mekan içerisinde insana çevirmiştir."[157]

Yazarın İstanbul dışındaki mekânlara eserlerinde yer vermemiş olması görmediği yerleri anlatmamasına yorulabilir. Nitekim yazar gördüğü yerleri Server Bedi imzalı romanlarda kullanır. Meselâ 1930'lardan itibaren Büyükada, romanlara girmeye başlar. 1934 yılında yazılan "Sensiz Hayat", 1938'de yazılan "Şeytan", 1941'de tefrika edilen "Kanlı Güller", 1943'te yayınlanan "Kucaktan Kucağa" isimli romanlarda mekân olarak Büyükada kullanılır. Yine yazarın bir kısmını Avrupa'nın farklı şehirlerinde geçirdiği romanlar, kendisinin 1936 yılında yaptığı Avrupa gezisinden sonraya rastlar. Ayrıca Ankara'yı mekân olarak kullanan romanlar da 1950'li yıllara denk gelir. İzmir de "Kim Bu Kadın?" "O Gece" gibi bazı romanlarda ismi geçen bir şehrimizdir.

Son olarak Tanpınar'ın, Dokuzuncu Hariciye Koğuşu'yla ilgili yazısında değindiği, devrin romanıyla ilgili tespitini vermek yerinde olacaktır:

"Darlığı ile boğucu bir mahpes havasını andıran, tek cepheli bir mevzu içinde, terleye terleye, bunala bunala, aşk dedikleri, fakat bu namda tanıdığımız hakikî ihtirasla hiç bir alâkası olmayan, tatsız oyunlarını oynayan ve neticede bilmem nedense, çok def'a ölen veyahut öldürülen bir sürü kukla. İşte bugünkü Türk romanının bir cümlede, belki biraz insafsız, belki biraz eksik, fakat herhâlde doğru hülâsası.

Bütün ağırlık noktasını, acıklı yahut meraklı bir aşk vak'ası teşkil eden bu cins eserlere, eski şark hikâyeciliğinin bir istihalesi nazariyle bakmak çok mümkündür.

(...)

Romancılarımızın çoğunun sanatında şahıs, sadece vak'anın devamına lâzım görülen bir âlettir. Onların kendilerine mahsus hiç bir hayatiyetleri yoktur. Bu cansız bebekleri bulundukları kitabın dışına çıkarın, iki adım ötede bir kül yığınına

[157] Gün TURAN: "Peyami Safa'yı 20 Yıl Önce Kaybetmiştik", Türk Edebiyatı,92, (Haziran 1981).

kalbolurlar. Bunun içindir ki, romanlarımız okuyanların üstünde çok def'a âdi gazete havadislerinin, muntazam fasıllara ayrılmış birer agrandismanı tesiri yapar."[158]

[158] Ahmet Hamdi TANPINAR: Edebiyat Üzerine Makaleler, (İstanbul,1998),361-362.

SONUÇ

İlk eserlerini Osmanlı Devleti'nin son yıllarında vermeye başlayan ve en mühim eserlerini Cumhuriyet Dönemi'nde ortaya koyan Peyami Safa, yazdığı eserlerle Türk Edebiyatı'nda kendisine önemli bir yer edinmiştir. Yalnızca romanlarıyla değil, aynı zamanda gazete ve dergilerde yazdığı fıkraları, makaleleriyle Türk düşünce hayatına açılımlar getirmiştir. Bitmek tükenmek bilmeyen merak duygusuyla karşılaştığı her yeni şeyi öğrenmeye ve anlamaya çalışmış, gerekli gördüğünde ise başkalarıyla paylaşmaktan çekinmemiştir. Bu yönüyle "otodidakt" bir aydın özelliği gösterir. O, tabiri caizse bilgiye aç bir kişidir ve doymak bilmez. Devamlı yeni şeyler dener ve bunların pek çoğunda da başarı gösterir.

Peyami Safa'nın kendi imzasıyla neşrettiği romanlarından ve yazılarından hareketle fikrî yönü pek çok araştırmacı tarafından incelenmiş ve net bir biçimde ortaya konmuştur. Yalnız Peyami Safa'nın bazı romanlarını, bazı yazılarını hatta elde bulunan tek şiirini yazdığı imza olan Server Bedi üzerinde çalışma yapılmamıştır. Bunda Server Bedi imzasıyla yayınlanan romanların pek değerli olmadığı yönündeki kanaatin büyük payı olmuştur. Sebebi her ne olursa olsun, Server Bedi üzerinde çalışılmamış olması, aslında Peyami Safa'nın bir yanının eksik kalması, kaçınılmaz sonucunu doğurmuştur. Bu çalışmayla öncelikle, bugüne kadar sayısı net olarak belirlenmemiş olan, Server Bedi imzalı romanlar gün ışığına çıkarılmış ve tanıtılmıştır. Böylece bu romanlar ve Peyami Safa'nın bir başka yönü unutulmaktan ya da görmezlikten gelinmeden kurtarılmış ve Türk Edebiyatı'na kazandırılmıştır.

Peyami Safa, Server Bedi imzasıyla daha ziyade halkın ihtiyaçlarına ve onların seviyelerine uygun eserler vermiştir. Bu eserler aşk, macera ve polisiye roman niteliği gösterir. Özellikle kahramanı Cingöz Recai olan eserler polisiye roman konusunda önemli sayılabilecek düzeydedir. Diğer romanların konusunu ise genel olarak aşk oluşturmaktadır. Aşk temeline oturan bu romanların içerisinde her defasında farklı bir konuya değinilmektedir. Bir taraftan "kötü yola" düşmekten kıl

payı kurtulan ya da kurtulamayan genç kızlar, bir yandan hayatını serserilikle geçiren gençlerin kendilerini bu durumdan kurtarmaları ya da batağa iyice saplanmaları, aldatılan insanların intikam almaları gibi olaylar eserlerde kendilerine yer bulmaktadırlar. Tabiî olarak yanlış Batılılaşma ve kozmopolit insanların yaşamları bu eserlerde eleştirilmektedir. Hatta yazar esere girerek bu konulardaki düşüncelerini okuyucuya iletmektedir. Bir fikri savunmaları yönüyle bu eserler Peyami Safa imzalı romanlara benzerler. Ama bu romanlar bir anda yazılmıştır ve tekrar üzerine düşünülüp, düzeltmeler yapılmamıştır. Bu sebeple, normalde yapılmayacak basit mantık hataları romanlarda göze çarpmaktadır. Bu hatalar aynı kahramana farklı isimler vermeğe kadar varmıştır. Server Bedi imzalı romanlarda yazarın "bütün ömrümü doldurdu" dediği "facia beklemek vehmi" de kendisini sık sık gösterir. Hemen her kahramanın başına mutlaka kötü bir şey gelir. Bunun sonucu olarak da kahraman ya intihar etmeyi düşünür, ama gerçekleştiremez ya intihar eder ama başkaları tarafından kurtarılır, ya da intihar eder ve ölür.

Server Bedi imzasıyla bir "çocuk romanı" ve bir de "casusluk romanı" yazılmıştır. Bu eserler aslında sadece yazarın arzusuyla ortaya çıkmamıştır. Meselâ "Amerika'da Bir Türk Çocuğu" isimli "çocuk romanı"nın sipariş usulüyle yazıldığı eserin başına konan yazıda belirtilmektedir. Bunun gibi, "Cingöz Merih'te" isimli roman gazetede tanıtılırken yazardan böyle bir roman yazması talebinde bulunulduğu söylenir. Her ne kadar diğer romanlarda buna benzer veriler elde edilemese de bu romanların bir kısmının sipariş yoluyla yazıldığı söylenebilir. Aslında gazetelerin ve yayıncıların bu tip romanlar için talepte bulunması daha çok satma arzusuyladır. Bu da esas itibariyle okuyucunun bu tip eserleri istemesinin doğal sonucudur. Ama bu eserlerin okuyucunun ya da gazete sahiplerinin istemesinin sonucu olarak doğmaları onların değersiz olduğu mânâsına da gelmemelidir. Tabiî olarak nasıl herhangi bir yazarın bütün eserleri aynı seviyede değilse bütün Server Bedi imzalı romanlar da aynı seviyede değildir. Tıpkı Peyami Safa imzalı romanların hepsinin aynı seviyede olmadığı gibi.

Peyami Safa, "romanda hürmet ettiği fikirlere" uygun olmadığı gerekçesiyle Server Bedi imzalı eserlerini sevmediğini belirtse de "Cumbadan Rumbaya", "Zıpçıktılar" ve "Cingöz Recai"ler yazarın sevgisine mazhar olmuşlardır.

Peyami Safa, Server Bedi imzasını geçimini temin etmek için kullandığını söylemektedir. Burada şu hususu da belirtmek gerekir: Yazar para kazanmak amaçlı da olsa bu eserleri yazarken hiç zevk almamış mıdır? Peyami Safa'nın araştırıcı ve vak'aların ardında yatan sebepleri çözmeye çalışan bir zekâsı olduğu bilinmektedir. O halde buradan yazarın özellikle Cingöz Recai romanlarını yazarken zevk aldığı sonucuna ulaşılabilir. Zaten yukarıda belirtildiği gibi kendisi de Cingöz Recai romanlarını sevdiğini söylemektedir. Server Bedi imzasıyla yazdığı en son romanın bir Cingöz Recai romanı olduğu da düşünülürse bu durum daha da açıklığa kavuşur. Yazarın Cingöz Recai dışındaki Server Bedi romanlarını yazarken de zevk aldığını Adile Ayda belirtmektedir. Yazarın yaptığı röportajları da ortadadır. Ayrıca bu romanların halkı okumaya teşvik ettiği her daim göz önünde bulundurulmalıdır.

Burada şu soruya cevap aramak da yerinde olacaktır: Yazar, eserlerini hangi adla yazacağına nasıl karar veriyor? Önce yazacağı ismi mi belirleyip, eserini sonra mı yazıyor? Yoksa önce eserlerini yazıp sonra hangi imzayı atacağını mı tespit ediyor? Bunu belirlemek tam olarak mümkün değildir. Ama çalışmada müteaddit defalar belirtildiği gibi yazar "tefrika romanı" diye isimlendirdiği bir türe inanır. Bu türün temel özelliklerini de belirtir. Bunlar, halk tarafından beğenileceği düşünülen, içerisinde düşünce ve tahlilden çok vak'a olan, genellikle aşk, ayrılık acısı, fakir insanların yaşamları, polisiye olaylar gibi konuları işleyen eserlerdir. Bu eserlerde halkı meraka düşürecek, onları ağlatacak ya da mutlu edecek kısımlar yer alır. Tesadüfler kahramanın yaşamını yönlendirir. Aşağı yukarı bu çerçeveyi taşıdıkları belli olan romanlar için Peyami Safa'nın kendi imzasını atması beklenemez. Tabiî eser vermeye başladığı ilk yıllarda, kendisinin de belirttiği gibi, bu tip eserlerde Peyami Safa imzasını kullanmıştır. Ama Server Bedi'i kullanmaya başladıktan sonra eserlerini ayırt ederek yazmaya başlamıştır. Bu aşamada yazarın eserlerini verirken önceden hangi imzayı kullanacağını tespit ettiği söylenebilir. Yani yazar önce atacağı imzayı belirler. Sonra da eserini ortaya koyar.

Netice olarak, Server Bedi imzalı romanların ortaya çıkmış olması, daha önce sadece Peyami Safa imzalı romanları ve fikrî yönü bilinen yazarın, bir başka yönünün daha ortaya konulmasıyla kendisinin ve eserlerinin tam olarak anlaşılmasına vesile olacaktır. Belki de Peyami Safa hakkında bugüne kadar verilmiş hükümlerin bir nebze de olsa değiştirilmesi sonucuna ulaşılabilecektir.

KAYNAKÇA

AÇIKGÖZ, Halil. Hikâyeler. İstanbul,1980.

ADİL, Fikret. Asmalımesçit 74. İstanbul,1988.

AKSAKAL, Cevdet Kudret. Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman. İstanbul,1998.

AYAŞLI, Münevver. İşittiklerim, Gördüklerimi Bildiklerim. İstanbul,1973.

AYDA, Adile. Böyle İdiler Yaşarken. Ankara,1984.

AYVAZOĞLU, Beşir. Peyami. İstanbul, 1998.

AYVAZOĞLU, Beşir. "Peyami Ruhlar Arasında", Türk Edebiyatı, 293, (Mart 1998),13.

BAKIRCIOĞLU, N. Ziya. Başlangıçtan Günümüze Türk Romanı. İstanbul,1999.

BAYDAR, Mustafa. Edebiyatçılarımız Ne Diyorlar?. İstanbul,1960.

BÜRÜN,Vecdi. Peyami Safa İle 25 Yıl. İstanbul,1978.

CEYHUN, Demirtaş. Can Çekişen Kitap. İstanbul,1985.

Cevdet Kudret. Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman. c.2,İstanbul,1998.

DOKSAT, Recep. "Peyami Safa'nın Ardından", Sevenlerinin Kalemiyle Peyami Safa, İstanbul,1962, 25.

ERDEM, Galip. "Çileli Bir Hayat", Sevenlerinin Kalemiyle Peyami Safa, İstanbul.1962, 6.

ERER, Tekin. Basında Kavgalar.İstanbul,1965.

ESCARPİT, Robert. Edebiyat Sosyolojisi, Çev. Hüseyin Portakal. İstanbul: İletişim,1992.

GENÇ, Ayten. "Peyami Safa'nın Eserlerinde Hastalık ve Ölüm" Millî Kültür, 77, (Ekim 1990).

GENÇ, Ayten. "Peyami Safa'nın Romanlarında Kadın", Millî Kültür, 78, (Kasım 1990).

GEZGİN, Hakkı Süha. "Peyami Safa", Yeni Mecmua,76,(11 Birinciteşrin 1940),5.

GÖZLER, H. Fethi. "Türk Romanına Bütün Meseleleri İle İnsanı Sokan Adam", Millî Kültür, 47,(Aralık 1984).

GÖKALP, Mehmed. "Peyami Safa'dan Birkaç Hatıra",Sevenlerinin Kalemiyle Peyami Safa, İstanbul,1962,46.

GÖKSEL, Kemal. "Peyami Safanın Ardından", Sevenlerinin Kalemiyle Peyami Safa, İstanbul,1962, 21.

GÖRKEM, İsmail. "Peyami Safa ve Romanları Üzerine", Hisar, 167,(Kasım 1977).

GÖZE, Ergun. Peyami Safa. Ankara, 2002.

GÖZE, Ergun. Peyami Safa Nazım Hikmet Kavgası. İstanbul,1972.

GÜRBÜZ, Yılmaz. "Safa'sız Bir Yıl", Toprak, 6, (Haziran 1962),17.

HACIEMİNOĞLU, Necmettin "Peyami Safa'yı Anarken", Türk Edebiyatı, 104, (Haziran 1982), 27.

İSKİT, Server R. "Tefrika Romanları-1", Tasvir-i Efkâr, 25 İkinciteşrin 1941.

İSKİT, Server R. "Tefrika Romanları-2", Tasvir-i Efkâr, 26 İkinciteşrin 1941.

İSKİT, Server R. Türkiye'de Neşriyat Hareketleri Tarihine Bir Bakış. Ankara,2000.

KABAKLI, Ahmet. Türk Edebiyatı. İstanbul, 2002.

KANDEMİR. "Mustafa Türkmen'le Röportaj", Cumhuriyet, 5 Birinciteşrin 1936.

KISAKÜREK, Necip Fazıl. Bâbıâli. İstanbul,1996.

KISAKÜREK, Necip Fazıl. Hücum ve Polemik. İstanbul,1997.

MİYASOĞLU, Mustafa. "Peyami Safa'nın Romancılığı", Türk Yurdu, 164, (Nisan 2001), 49.

NACİ, Elif. "Ölümünün Yıldönümünde Peyami Safa", Milliyet Sanat, 5, (Haziran 1980), 67.

OKAY, Orhan. Sanat ve Edebiyat Yazıları. İstanbul,1998.

OKAY, Orhan. Silik Fotoğraflar. İstanbul,2001.

OKTAY, Ahmet. Türkiye'de Popüler Kültür. İstanbul,1993.

OLCAYTO, "Peyami Safa",Yelpaze, 299, (5 Mart 1958), 14.

OKÇU, Erdoğan Cemil. "Peyami Safa", Türk Yurdu, 2, (Mayıs 1961), 296.

ORTAÇ,Yusuf Ziya. "Peyami Safa", Akbaba, 489, (27 Temmuz 1961), 4.

OTMANBÖLÜK, Günvar. Babıâli'nin Yarım Asırlıkları. İstanbul,1986.

OZANSOY, Halit Fahri. Edebiyatçılar Çevremde. Ankara,1970.

ÖZPALABIYIKLAR, Selahattin. "Tanzimattan Bugüne Türk Edebiyatında Takma Adlar, Mahlaslar, Rümuzlar Dizini" Kitap-lık, 45, (Ocak – Şubat 2001),252.

PASLI, Zeynep. "Peyami Safa'nın Onbir Romanında Kelime Hazinesi, Dil ve Üslûp Özellikleri", Hisar, 121, (Ocak 1974), 32.

PASLI, Zeynep. "Peyami Safa'nın Onbir Romanında Kelime Hazinesi Dil ve Üslûp Özellikleri II", Hisar, 122, (Şubat 1974), 26.

Peyami Safa, Toker Yayınları. İstanbul,1984.

"Peyami Safa Diyor ki...", Her Ay, 1, (20 Mart 1937),123.

RAN, Nazım Hikmet.. "Bir Provokatör Üstünde Hiciv Denemeleri", Aydabir, 1, (Eylül 1935), 37.

SAFA, Peyami. "Bir Münakaşanın Sonu", Cumhuriyet, (2 Ağustos 1933).

SAFA, Peyami. "Biz İnsanlar Hakkında Birkaç Söz", Gündüz, 12, (15 Mart 1937).

SAFA, Peyami. "Cingöz Recaiden Nazım Hikmete", Hafta, 77, (23 Eylül 1935),3-5.

SAFA Peyami. Cumbadan Rumbaya. İstanbul,1998.

SAFA, Peyami. "Edebiyatta Bir Tasfiye: Kim Kimin Gölgesi" Resimli Ay, 10, (Kanunuevvel 1929).

SAFA, Peyami. "Helva ve Halva" Milliyet, (1 Ekim 1954), 2.

SAFA,Peyami. Kadın, Aşk, Aile. İstanbul, 1999.

SAFA, Peyami. "Kadın, Gençlik, Roman",Yeni Mecmua, 124, (9 Mayıs 1942), 4.

SAFA, Peyami. "Namık İsmail", Hafta,75,(9 Eylül 1935),3.

SAFA, Peyami. "Roman ve Biyografi", Kültür Haftası, 16, (29 Nisan 1936).

SAFA, Peyami. Sanat, Edebiyat, Tenkit. İstanbul,1999.

SAFA, Peyami. Türk İnkılâbına Bakışlar. İstanbul,1997.

SAFA, Peyami. Yazarlar, Sanatçılar, Meşhurlar. İstanbul,1999.

Server Bedi. "Allo Allo... Yetişiniz. Cingöz Recai'nin Harikulâde Maceraları", Cumhuriyet, 8 Kanunuevvel 1932 – 7 Mart 1933.

Server Bedi. Alnımın Kara Yazısı. İstanbul, 1926.

Server Bedi. Alnımın Kara Yazısı. y.y.y.,y.t.y.2.Baskı

Server Bedi. Amerikada Bir Türk Çocuğu. y.y.y., y.t.y.

Server Bedi. Arsen Lüpen İstanbul'da. y.y.y.,y.t.y.

Server Bedi. Anadolu Kavağında Bir Cinayet. İstanbul,1926.

Server Bedi. "Ateş", Tasvir-i Efkâr, 4 İkinciteşrin 1940 – 13 İkincikanun 1941.

Server Bedi. Ateş. İstanbul,1944.

Server Bedi. Aynalı Dolap.İstanbul,1926.

Server Bedi. "Aysel'in Gözleri", Ayda Bir, 5-15, Kasım 1952 - Eylül 1953.

Server Bedi. Banka Soygunu. İstanbul,1927.

Server Bedi. "Ben Casus Değilim", Cumhuriyet, 9 İkinciteşrin 1939 – 22 Birincikanun 1939.

Server Bedi. Ben Casus Değilim. İstanbul,1945.

Server Bedi. "Ben, Sen, O", Cumhuriyet, 22 Kanunuevvel 1925 – 17 Kanunusani 1926.

Server Bedi. Ben, Sen, O. İstanbul,1926.

Server Bedi. "Beyaz Cehennem", Ulus, 10 Ağustos 1952 – 8 Ekim 1952.

Server Bedi. Beyaz Cehennem. İstanbul, 1955.

Server Bedi. Bir Genç Kızın Sergüzeşti. İstanbul,1926.

Server Bedi. "Bu Kadın Kim?" Hafta, 27 Mart 1935 – 19 Ağustos 1935.

Server Bedi. Cesur Çocuklar. İstanbul, 1927.

Server Bedi."Cingöz Baloda",Yedigün,18-19,(12 Temmuz 1933 – 19 Temmuz 1933).

Server Bedi. Cingöz Geldi. İstanbul,1925.

Server Bedi. Cingöz Kafeste.İstanbul,1926.

Server Bedi. "Cingöz Merih'te", Milliyet, 18 Aralık 1955 – 17 Mart 1956.

Server Bedi. Cingöz Recai'nin Maceraları, y.y.y.,y.t.y.

Server Bedi. Cingöz Tehlikede.İstanbul,1926.

Server Bedi. Cingöz'ün Kız Kaçırması. İstanbul,1926.

Server Bedi. Cingöz'ün Akıbeti. İstanbul,1926.

Server Bedi. Cingöz'ün Esrarı. İstanbul,1925.

Server Bedi. "Cumbadan Rumbaya", Tan, 18 Ağustos 1935 – 31 Birincikanun 1935.

Server Bedi. Cumbadan Rumbaya. İstanbul,1936.

Server Bedi. Çalınan Gönül. y.y.y.,y.t.y.

Server Bedi. Dalavere. İstanbul,1926.

Server Bedi. Deli Gönlüm. y.y.y.,y.t.y.

Server Bedi. "Dizlerine Kapansam" Hafta, 29 Birinciteşrin 1934 – 27 Mart 1935.

Server Bedi. Dizlerine Kapansam. İstanbul,1937.

Server Bedi. Düşman Şakası. İstanbul,1925.

Server Bedi. Elmaslar İçinde. İstanbul,1926.

Server Bedi. Esrarlı Köşk. İstanbul,1925.

Server Bedi. "Fırtına Gecesi", Tasvir-i Efkâr, 16 Nisan 1941 – 19 Temmuz 1941.

Server Bedi. Fırtına Gecesi. İstanbul,1943.

Server Bedi. "Hep Senin İçin", Cumhuriyet, 8 Mart 1933 – 25 Haziran 1933.

Server Bedi. Hep Senin İçin. y.y.y.,y.t.y.

Server Bedi. Hey Kahpe Dünya. İstanbul,1927.

Server Bedi. "Hızır Aleyhisselam", Yedigün, 190-203, 28 Birinciteşrin 1936 - 27 İkincikanun 1937

Server Bedi. İkimiz. İstanbul,1943.

Server Bedi. "İstanbul Esrarı", Büyük Yol, 4 Mayıs 1925 – 6 Mayıs 1925.

Server Bedi. "Kadın Arıyorum", Yeni Gün,15 Nisan 1932-17 Mayıs 1932.

Server Bedi. Kadın Cinayeti.İstanbul,1925.

Server Bedi. "Kanlı Güller", Yeni Mecmua, 28 Şubat 1941 – 20 Ağustos 1941.

Server Bedi. Kanlı Güller. İstanbul,1943.

Server Bedi. Kanlıca Vakası.İstanbul,1926.

Server Bedi. Karım Ve Metresim. İstanbul,1927.

Server Bedi. Kasa Başında .İstanbul,1926.

Server Bedi. "Kemiksiz Ayşe" Akbaba, 61-72, 14 Mayıs 1953 - 30 Temmuz 1953.

Server Bedi. Korkuyorum. İstanbul, 1938.

Server Bedi. Korkuyorum. y.y.y.,y.t.y.,2. Baskı.

Server Bedi. "Kral Faruğun Elmasları", Milliyet, 1 Ekim 1954 – 3 Ocak 1955.

Server Bedi. Kral Faruğun Elmasları. İstanbul,1955.

Server Bedi. Kucaktan Kucağa. İstanbul,1943.

Server Bedi. Kumaş Parçası. İstanbul,1926.

Server Bedi. Madam Çivicyan'ın Gerdanlığı. İstanbul,1927.

Server Bedi. "Mavi Kelebek", Tasvir-i Efkâr, 20 Mayıs 1942 – 12 İlkteşrin 1942.

Server Bedi. Nazar Boncuğu. İstanbul,1926.

Server Bedi. "O Gece", Vakıt, 22 Nisan 1946 – 24 Temmuz 1946.

Server Bedi. O Gece. İstanbul,1947.

Server Bedi. O Kadınlar. İstanbul, 1926.

Server Bedi. O Kadınlar. y.y.y.,y.t.y.,2.Baskı.

Server Bedi. "Okkalık Kitap", Hafta, 22, (5 Eylül 1934),2.

Server Bedi. "Onunla Bir Gece", Milliyet, 20 Şubat 1955 – 14 Nisan 1955.

Server Bedi. "Ölüm Meleği", Ayda Bir, 1-5, Temmuz 1952- Kasım 1952.

Server Bedi. Rüya Gibi. İstanbul,1941.

Server Bedi. "Sabahsız Geceler", Cumhuriyet, 28 Temmuz 1933 – 24 Teşrinievvel 1933.

Server Bedi. Sabahsız Geceler, y.y.y.,y.t.y.

Server Bedi. "Sağdan Üçüncü Söğüt", Havadis, 21 Temmuz 1960 – 13 Ekim 1960.

Server Bedi. "Selma ve Gölgesi", Cumhuriyet, 18 Birincikanun 1938 – 4 Mart 1939.

Server Bedi. Selma ve Gölgesi. y.y.y.,y.t.y.

Server Bedi."Sen Benimsin",Akbaba, 152-163,19 Şubat 1947 - 7 Mayıs 1947.

Server Bedi. Seni Seviyorum. İstanbul,1924.

Server Bedi. "Sensiz Hayat", Hafta, 1 Nisan 1934 – 29 Birinciteşrin 1934.

Server Bedi. "Serseri", Cumhuriyet, 12 Mayıs 1936 – 7 Temmuz 1936.

Server Bedi. "Sıcak Nefesler", Tercüman, 7 Şubat 1960 – 1 Nisan 1960.

Server Bedi."Sinema Delisi Kız", Cumhuriyet, 24 Eylül 1932 – 28 Teşrinisani 1932.

Server Bedi. Sinema Delisi Kız. y.y.y.,y.t.y.

Server Bedi. Son Muvaffakiyet. İstanbul,1926.

Server Bedi."Sosyete Karılar" Akbaba, 90-101, 3 Aralık 1953 - 18 Şubat 1954.

Server Bedi. Soyulan İngiliz. İstanbul,1927.

Server Bedi. "Sultan Aziz'in Mücevherleri", Tercüman, 29 Mart 1959 – 26 Mayıs 1959.

Server Bedi. Sultan Aziz'in Mücevherleri. İstanbul,1962.

Server Bedi. "Şeytan", Cumhuriyet, 25 Haziran 1938 – 28 Ağustos 1938.

Server Bedi. Tatavla Cinayeti.İstanbul,1926.

Server Bedi. Tütüncünün Ölümü. İstanbul,1926.

Server Bedi. "Uçan Gölgeler", Ulus, 12 Mart 1950 – 3 Haziran 1950.

Server Bedi. "Uçurumda Bir Genç Kız", Cumhuriyet, 16 Haziran 1939 – 25 Ağustos 1939.

Server Bedi. Uçurumda Bir Genç Kız. İstanbul,1940.

Server Bedi. Uçurumda İnsanlar. İstanbul,1925.

Server Bedi. Üç Buçuk Parmak. İstanbul,1927.

Server Bedi. "Üçümüz", Milliyet, 5 Mayıs 1957 – 22 Temmuz 1957.

Server Bedi. "Üçümüzün Romanı" Resimli Romans, 1-7, 13 Aralık 1951 - 6 Mart 1952.

Server Bedi. Yangın Yerinde. İstanbul,1926.

Server Bedi. "Yasemin Dalları", Cumhuriyet, 10 Ağustos 1940 29 Haziran 1940.

Server Bedi. "Yasemin Dalları",Vakit -Yeni Gazete, 8 Eylül 1947 – 31 Ekim 1947.

Server Bedi. "Zengin Koca Ararken" Akbaba, 21-32, 7 Ağustos 1952 - 23 Ekim 1952.

Server Bedi. "Zıpçıktılar", Tevhid-i Efkâr, 3 Kanunuevvel 1924 – 5 Mart 1925.

Server Bedi. Zıpçıktılar. İstanbul,1925.

SONGAR, Ayhan. "Peyami Safa'ya Mektup", Düşünen Adam, 25 (21 Haziran 1961), 20

SONGAR, Ayhan. "Peyami Safa'dan Birkaç Hatıra", Türk Edebiyatı,104 (Haziran 1982),14.

TANPINAR, Ahmet Hamdi. Edebiyat Üzerine Makaleler. İstanbul,1998.

TARANCI, Cahit Sıtkı. Peyami Safa Hayatı ve Eserleri. İstanbul,1940.

TEKİN, Mehmet. Peyami Safa İle Söyleşiler. Konya,2003.

TEKİN, Mehmet. Romancı Yönüyle Peyami Safa. İstanbul,1999.

TEVFİKOĞLU, Muhtar. "Peyami Safa ve Hekimlik Dilimiz", Halkevleri Dergisi, 25, (Kasım 1968),20.

TİMURTAŞ, Faruk K. "Peyami Safa İçin", Sevenlerinin Kalemiyle Peyami Safa, İstanbul,1962,28.

TURAN, Gün. "Peyami Safa'yı 20 Yıl Önce Kaybetmiştik", Türk Edebiyatı, 92, (Haziran 1981).

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, c.7,İstanbul, 1990, 404.

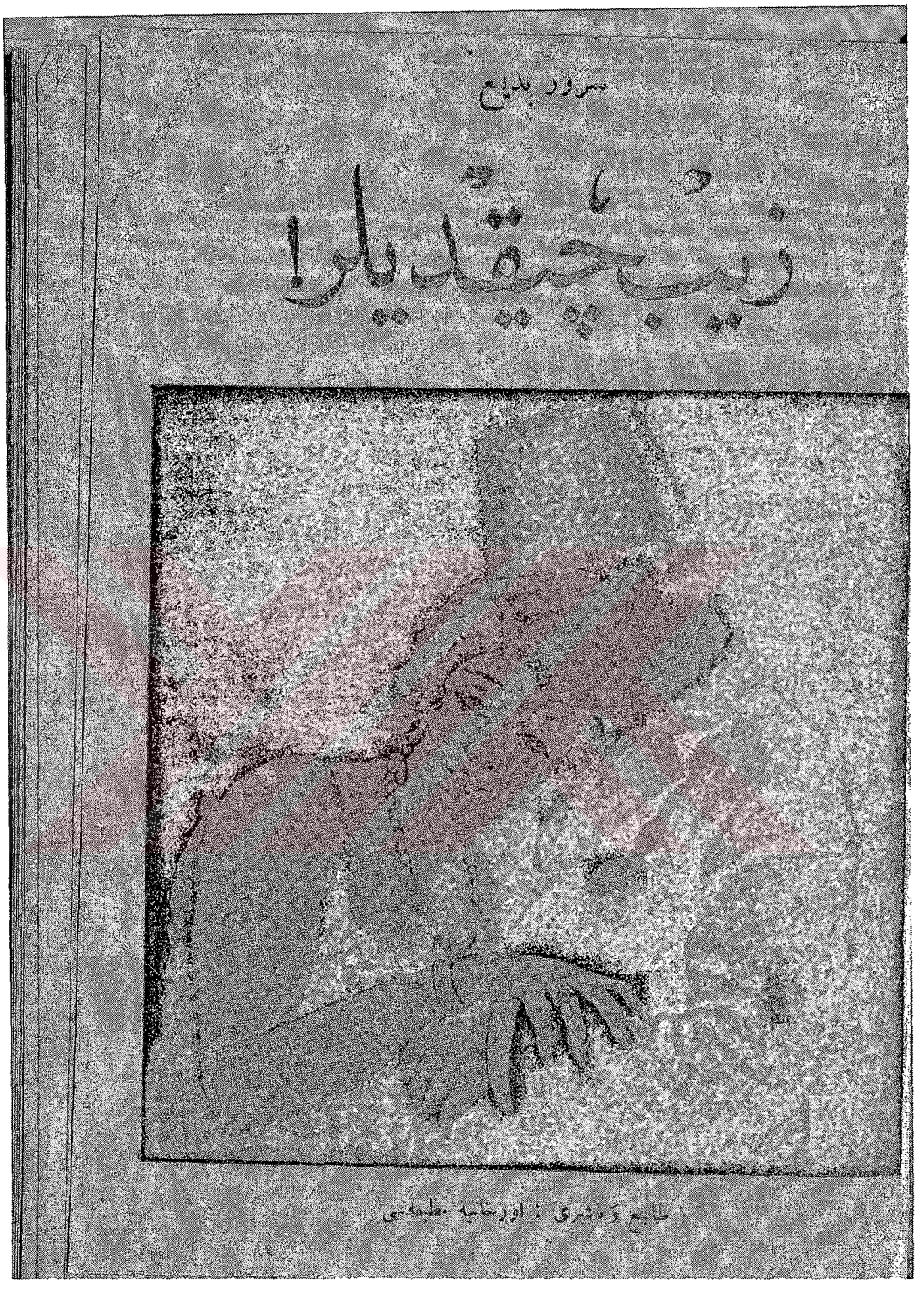
ÜYEPAZARCI, Erol.Korkmayınız Mr. Sherlock Holmes. İstanbul,1997.

YAZAR, Mehmet Behçet."Peyami Safa", Yedigün,421, (31 Mart 1941), 15

YAZOĞLU, Selma. "Ediplerimizle Konuşmalar Peyami Safa", 20. Asır, 173, (8 Aralık 1955).

YETKİN, Çetin. "Peyami Safa'ya Göre Aydınlar", Varlık, 893, (Şubat 1982), 6.

ZAİMOĞLU, Ziya İlhan. "Bir Borçsuz Adam Öldü", Sevenlerinin Kalemiyle Peyami Safa, İstanbul,1962,59-60.

Zıpçıktılar

O Kadınlar

Hey Kahpe Dünya

Karım ve Metresim

Amerika'da Bir Türk Çocuğu

CINGÖZ
RECAİNİN
MACERALAR
SERVE
BED
135
MUNİF FEHİM
ÖMÜH LÜTFİ
TİK VE BASIM EVİ

RSEN LUPEN
İstanbulda
KARŞI

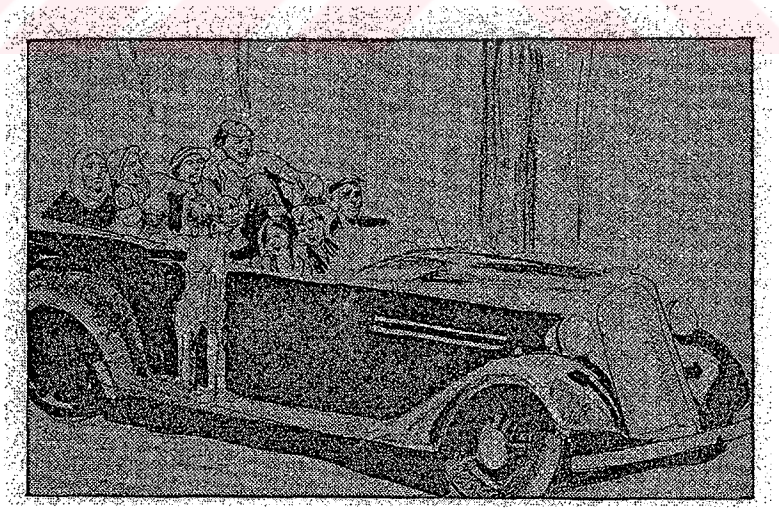
Server BEDİ: Cumbadan Rumbaya, İstanbul, 1936.
Kitaptan bir resim(s.87).

Server BEDİ: Cumbadan Rumbaya, İstanbul, 1936.
Kitaptan bir resim(s.216).

Server BEDİ: Cumbadan Rumbaya, İstanbul, 1936.
Kitaptan bir resim(s.244).

Server BEDİ: Cumbadan Rumbaya, İstanbul, 1936.
Kitaptan bir resim(s.53).

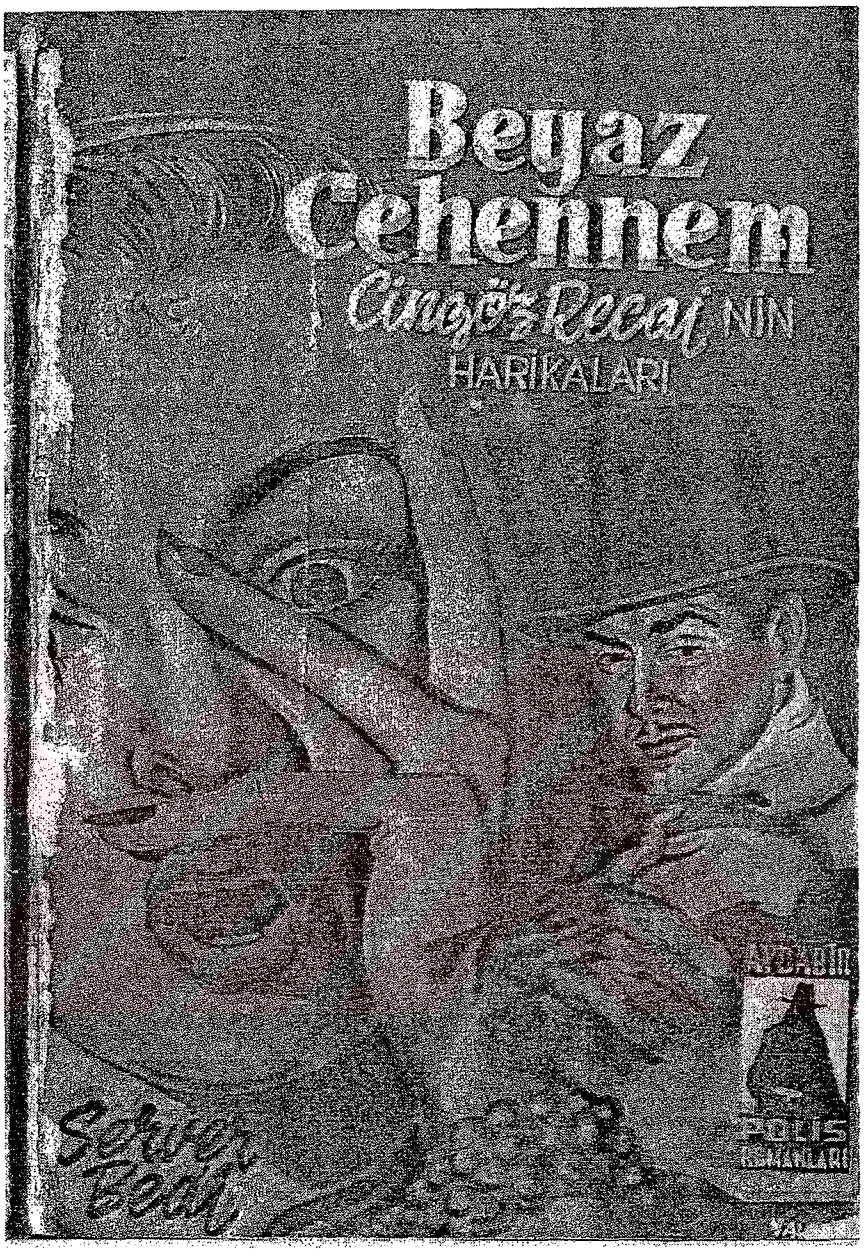

KORKUYORUM
SERVER BEDİ
SEMİH LÜTFİNİN UCUZ ROMANLAR SERİ

UFUKTA
BİR GENÇ KIZ
YAZAN:
SERVER BEDİ
İNKILÂP KİTABEVİ

ALNIMIN
KARAYAZISI
SERVER BEDİ
231
2105
SEMİH LÜTFİ'NİN UCUZ ROMANLAR SERİSİ

291
4639

Beyaz
Cehennem
Cingöz Recai'nin
HARİKALARI
Server Bedii

Cingöz Merih'te tefrikasının tanıtımındaki resim.
Milliyet, 11 Aralık 1955.

ÖZET

Server Bedi, Peyami Safa'nın geçimini sağlamak amacıyla kullandığını söylediği takma adıdır. Annesinin adından türettiği bu ismi, Birinci Dünya Savaşı'ndan itibaren ölümüne kadar kullanmıştır.

Yazar, Server Bedi takma adıyla pek çok hikâye, makale, fıkra ve roman yazmıştır. Ayrıca bu isimle yaptığı tercümeleri de mevcuttur. Bu çalışmada ise sadece romanlar ele alınmıştır. Öncelikle yazarın kitap halinde bastığı romanları tespit edilmiştir. Daha sonra gazete ve dergilerde kalmış romanlar gün ışığına çıkarılmıştır. Bu romanlar incelenmiş ve tanıtılmaya çalışılmıştır. Bu eserlerin pek çoğu polisiye, aşk ve macera romanı niteliği taşımaktadır. Aralarında ayrıca çocuk romanı da mevcuttur.

Polisiye romanlar daha ziyade Cingöz Recai romanları olarak bilinmektedir. Bunlar polisiye roman alanında belli bir seviyeyi tutturmuş romanlardır. Aşk ve macera romanlarının ise devrinde yayınlanan benzer türdeki romanlardan aşağı kalır yanı yoktur.

Peyami Safa, Server Bedi imzasıyla yazdığı bu eserleri hakkında pek olumlu şeyler düşünmez. Bu eserlerde romanda hürmet ettiği fikirlerin olmadığını söyler. Server Bedi imzalı eserler daha çok günü gününe yazıldıkları için bazı kusurları mevcuttur. Ama bu romanların içinde yazarın beğenisini kazanmış olanları da vardır. Ayrıca bu romanların döneminde halk tarafından da beğenildiği bilinmektedir. Bu romanların yayınlandığı gazetelerin tirajlarını artırdığı söylenmektedir.

Bütün bunların yanında Server Bedi imzalı romanların ortaya çıkarılması, bu konuda yapılacak diğer çalışmalarla birlikte, Peyami Safa'nın bilinmeyen ya da az bilinen bir yanının keşfedilmesine imkan sağlayacaktır. Bu sayede Peyami Safa'nın tam olarak anlaşılması sağlanarak edebiyat tarihimize katkıda bulunulmuş olunacaktır.

ABSTRACT

Server Bedi is Peyami Safa's nick name, which, he says that he used it to earn his livelihood. He used this name, which he formed it from his mothers name, from World War I to his death.

He wrote lots of stories, articles, columns and novels with the nick name Server Bedi. In addition, there are translation studies, which were made with this nick name. In this study, only his novels are taken up. First, the novels, which were published as book, had been ascertained, then, the novels which were published in newspapers and magazines, had been ascertained. This novels had been examined and tried to be introduced. Many of these works are police, love and adventure novels, also there are child novels in these studies too.

Police novels are known as Cingoz Recai novels. These are novels which reached an important level in the area of police novels. Love and adventure novels are same popular as their peers which were published in its era.

Peyami Safa does not think positive things about his studies which were written with the nick name Server Bedi. He says: there are no ideas which he respects in these studies. Because of they were written daily, the novels which were written with the nick name Server Bedi, has some problems. But there are novels which he admires in these studies. In addition, it is known that these novels had been admired by people. These novels raised up the papers circulation which they were published in.

In addition to all these, ascertaining the novels written with the nick name Server Bedi, will provide opportunity to discover Peyami Safa's an unknown or a little known characteristic, with the studies which will be done about this subject. In this way, by providing to understand Peyami Safa well, it will be of help to our history of literature about this subject.